

**Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi
Yenidoğan Dergisi
2018/2**

Pediyatrik Genetik Özel Sayısı-1/2

Sahibi (Rektör)

Prof. Dr. Kemal ŞENOCAK

Baş Editör

Prof. Dr. M. Arif AKŞİT

Editörler

Prof. Dr. Fahri OVALI

Prof. Dr. Rahmi ÖRS

Prof. Dr. Nurettin BAŞARAN

Tıbbi Genetik Bilim Dalı, Konuk Editör

Editörler

Konu ile ilgili Akademisyenler

Sorumlu Müdür

Prof. Dr. Hilmi Özden

Yayın Kurulu

Türkiye ve Türk Dünyasında Neonatoloji çalışma alanlarını oluşturan Bilim İnsanları

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Yayınları No :

Sahibi	Prof. Dr. Kemal ŞENOCAK (Rektör)
Yayın Komisyon Başkanı	Prof. Dr. Ali ARSLANTAŞ (Rektör yardımcısı)
Yayın Komisyonu Başkan Yardımcısı	Prof. Dr. Ahmet ÇABUK (Rektör yardımcısı)
Yayın Komisyonu Başkan Yardımcısı	Prof. Dr. Kamil ÇOLAK (Rektör yardımcısı)
Yayın Komisyonu	Prof. Dr. Ahmet Kartal Prof. Dr. Özden Tezel Doç. Dr. Osman Nuri Çelik Yrd. Doç. Dr. Adil Şen Yrd. Doç. Dr. Ertuğrul Karas Yrd. Doç. Dr. Oktay Berber Öğr. Gör. Semih ÖZ
İdari Sorumlu	Necmettin BAŞKUT Hülya ŞENYÜCEL Zekeriya YILDIRIM

Derginin tümü ya da bir bölümü/bölmeleri Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin yazılı izni olmadan elektronik, optik, mekanik ya da diğer yollarla basılamaz, çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.

No part of this journal may be printed, reproduced or distributed by and electronical, mechanical or other means without the written permission of the Eskişehir Osmangazi University Turkish World Training and Research Center.

Yazışma Adresi

Adres: Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yenidoğan Dergisi, 26480 Eskişehir, Türkiye

Editör: Prof. Dr. M. Arif AKŞİT

Telefon: 0090 542 5257612

e-posta: maaksit@hotmail.com, maaksit@gmail.com

Editör Sekreteri: Zekeriya Yıldırım

Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yenidoğan Dergisi

Osmangazi Üniversitesi, 26480 Eskişehir, Türkiye

Tel: +90 222 239 29 79 / 4499

e-posta: zekeriya@ogu.edu.tr

ISSN 2564-6338

Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yenidoğan Dergisi

ÇIKIŞ AMACI

Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yenidoğan Dergisi, Yenidoğan bebek/Neonatoloji konusunda tüm bilimsel temel alınan hususlarda, örneğin; Sosyal Antropolojik Bilimi dâhil, Sosyoloji, Felsefe, Eğitim, İletişim ve Bilişim Bilimlerini Tıp Bilimi ile bütünleştiren bir dergi niteliğindedir.

Türk Evreni/Dünyasını Neonatoloji Bilimi temelinde bütünleştiren: iletişim ve ilişkilerin oluşması hedeflenmektedir. Sosyal, kültürel, bebek bakımı, beslenmesi gibi sosyal ve tıbbi bilgileri Neonatoloji Tıp Bilimini ilgilendirmekte ve kapsamı alanı içine almaktadır. Neonatoloji Ünitelerini yapısı ve çalışanların duyu ve düşünceleri de irdelenmesi ayrıca amaçlanmaktadır.

Çocuk Genetik, Embriyoloji, Fetal, Perinatal ve Gelişim Biyolojisi, Moleküler Genetik, Fizyoloji, Biyokimya, Farmakoloji, Beslenme/Diyetetik, Tüp Bebek (IVF) ve diğer yaşamın başlaması ve yaşamın ilk dönemindeki insan sağlığı ile ilgili konular derginin alanı içindedir.

Annenin psikiyatrik durumu dâhil, gebe ile ilgili örf, gelenekler de dergiye konu olacaktır.

Deneyisel çalışmalar, hayvan araştırmaları, hipotezler ve gelişimsel değerlendirmeler, yaklaşımlar ile insan ovum, sperm ve embriyo, fetüs ve Yenidoğan konusundaki yazılar kabul edilecektir.

Bakım ve bakım konusundaki yaklaşımlar, büyüme, gelişme yanında, hemşirelik ve diğer dikkat edilecekler, öneriler aynı zamanda bu derginin kabulü içindedir.

Araştırma ve veri/kanıta dayalı yaklaşımlarda Biyoistatistik kanıtı dayalı tıp açısından önemlidir, ancak kişisel görüşler, düşünceler farklı kapsamdadır. Veri kesin ve kanıtı dayalı, objektif olması gerekirken, yorum hür ve bağımsızdır. Hakaret ve aşağılama, hor görme fikir hürriyeti kapsamında olmayıp, insanlık dışı her şeyde olduğu gibi suç kapsamındadır.

Sonuç olarak açık ve net olarak her türlü görüş, yazı ve ifade, insan ve insan genetiği, hücre, embriyo, fetüs ve Yenidoğan/Neonatoloji ile diğer bu konudaki sosyal ve kültürel konular derginin alanı içindedir.

YAYIN DİLİ

Yayın dili Anadolu Türkçesi olup, İngilizce özet bulunması arzu edilmektedir. Temel olarak Türki Ülkelerinin yayınlarını kapsamı arzu edildiği için, uluslararası bir dergi niteliğindedir. İngilizce olanlarında çift lisan olarak Türkçesi veya Türkçe özetinin de eklenmesi beklenilmektedir.

DERGİNİN TEMEL İLKELERİ

Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yenidoğan Dergisi Birey hakkı (Yaşam Hakkı, Doğmamışın Hakkı, Fetal Hak ve Yenidoğan Hakları) temelinde, onuru, saygısı ve insan olmanın şerefine tam uyulmasını gerekli görür. Tüm insanların birey olarak hakları herhangi bir tanımlama ve sıfat olmadan eşit olduğu kabulü ile yaklaşılmasını öngördüğü için, aşağılama, hor görme dâhil her türlü hakaret ve cins, ırk gibi ayırımların yapılmasını insanlık hakkı olarak ret ederiz. Etik ilkeler doğrultusunda ancak bilim olabileceği inancı ile tüm bireylerden de bu şekilde davranılmasını gerekli görmektedir. Yayında temel ilke insanlık ve bu temelde bireyin hakkı, bağımsızlığı olmalıdır.

Türk Dünyası Neonatoloji Dergisi, kültürel açıdan Tıp Bilimi temelinde Türkçe temelli konuşan ülkeleri bir arada bütünleştirme, sosyal ve kültürel parametrelerle, olguları ve araştırmaları birlikte harmanlama amacındadır.

İRDELEME TEMELLERİ

Fikirlerin oluşması, karşılıklı değerlendirmesi ve irdelenebilmesi için, konularında yetkin ve uzman olan bilim adamlarının görüşlerinin alınması, derginin hakemli olması gereklidir. Fikirler ancak karşılıklı irdeleme ile bütünleşme sağlanabilir. Değerlendirme yapan öğretim elemanının talebi doğrultusunda görüşlerinin de eklenmesi öngörülmektedir.

KAPSAMI

Temel olarak:

- Editöre mektup, yazılar
- Derleme
- Özgün Yazılar
- Olgu görüşleri
- Yenidoğan konusunda ilginç mektuplar ve anılar ile tarihsel boyut
- Ortak eşgüdüm yazıları/ilkelere
- Protokoller
- Kısa görüşler
- Olgu sunumları, Klinik beceri ile oluşan düşünce ve duygular
- Katkıları
- Eğitim Bilimleri
- İletişim, Bilişim Bilimleri
- Yenidoğan Psikiyatrik yaklaşımı
- Araştırma çalışmaları, görüşler
- Yenidoğan tıbbının kaynakları
- Editöre yazılar
- Hukuksal olarak yaşam hakkı, Yenidoğan hakkı yazıları
- Yenidoğan etik boyutu

YAYIN KURULU

Neonatoloji konusunda uzman olan her hekim, öğretim elemanları temel olmak üzere yayın kurulunun temel üyesidir. Tüm Türk Dünyası Neonatoloji Uzmanları doğal yayın kurulundadır.

Her üye yayını kabul etmek veya ret etmekte serbest olup, gerekçesini sunması beklenmektedir.

SORUMLULUK BİLGİSİ

Tüm yayınlardaki görüşler, çalışmalar, olgu sunumları yayını yapan bireyin sorumluluğundadır. Hukuksal boyut olduğu zaman yayını ileten kişi doğrudan sorumlu olarak değerlendirilecektir.

Yayınlara sunulan görüşler, karşı görüşler de aynı şekilde bunları belirtenlerin sorumluluğundadır.

Herhangi bir şekilde gözden kaçan etik ihlaller ve hukuksal yayın haklarının ihlali durumunda geriye dönük yasal işlemlerin yapılacağı bilinmelidir. Ceza ancak ülkelerin yasalarına göre verilmesine karşın, etik ihlaller ve birey hakkının zedelenmesi Dergide açık olarak belirtilecek, aleni ilan edilecektir. Tüm sorumluluk yazara aittir.

Türk Dünyası Neonatoloji Dergisi COPE etik ilkelerini benimsemektedir. Etik değerlendirmeler bu kapsamda ele alınacaktır.

THE AIMS AND SCOPES OF THE TURKISH UNIVERSE NEONATOLOGY JOURNAL

The Turkish Universe Neonatology Journal is the prime source for the cooperation and collaboration of Turkish Universe, regarding Neonatology Perceptions. Means the unifications and get together of the Social Anthropology Science, Sociology, Philosophy and other social aspects with the Medical Science at Neonatology.

Pediatric Genetics, Embryology, Fetal, Perinatal and Developmental Biology, Molecular Genetics, Physiology, Biochemistry, Pharmacology, Dietetics, IVF and other subjects concerning the beginning of life and Perinatal/Neonatal life period.

The psychiatric status and cultural precautions, custom and regulation, problems of the mother, pregnant also concerns the Journal aspects. Papers resulting the experimental findings, animal studies, hypothesis and the development process and disorders in the human embryo, fetus and newborn abstracts will find a place et this Journal.

Care and applications, growth and development, nursing and other precaution of the premature/newborn applications, all will welcome to this Journal for evaluation.

Biostatistics is essential for the research and evidence-based aspects, but not for personal comments and decisions. Evaluations are free for discussion, but the evidences must be real and true, objective ones. No rights for the mobbing and other inhuman discussion will be right to an individual.

As a summary, brief conclusion, everything concerning human being, for genetics, as a cell, embryo, fetus, newborn, and other social and cultural aspects will be the prime source at this Journal.

PUBLICATION LANGUAGE

Manuscripts will be written in Turkish (Anatolian Turkish) and English in summary. The publication can be bilingual presentation.

BASIC ETHICAL PRINCIPLES

Turkish Universe Neonatology Journal, as the prime rights to the “*civil liberties*”, concerning the unborn rights, embryo and fetal, even preterm and newborn rights, all for the honor of human and esteem of as a humanity. No discriminations between the unborn and born ones, sex, race and other determinations are not acceptable even not mentioned. All humans are the same race of Homo sapiens, sapiens, and no one have right to superiority or inferiority and mobbing to others. Medicine must be leading the ethical concepts as humanity, and expected from all at the moral, virtues and Principles of Human Rights aspects. At the Journal, the main is humanity and civil rights, liberties.

Turkish Universe Neonatology Journal, as a cultural subject, try to make close relation, cooperation and unification by social and cultural aspects, concerning the scientific subject of Neonatology.

THE PRINCIPLES OF THE EVALUATION

To obtain the unification, the evaluation, assessment and valuation of the ideas, subjects and abstracts, the person for profession at the subject will be taken into notice. The peer review must be taken for valuation of the topic of the issue. The concepts of the reviewer decisions, judgements can be also mentioned at the journal, upon request of the inspector.

CONCERNS

Manuscripts may be submitted under the following sections:

- Editorials
- Reviews
- Original Papers
- Discussion of the cases
- The historical aspects of the Neonatology and personal letters and decisions of individual perspectives
- Consensus Statements
- Protocols
- Short communications
- Novel insights from clinical practice/case reports
- Commentaries
- Educational Science
- Communication and computer science, artificial intelligence
- Psychiatry in Newborn
- Research briefings
- Source of Neonatal Medicine
- Letters to the editor
- Rights to life in legal aspects, in neonatology
- Ethical aspects at the Neonatology

EDITORIAL BOARD

All the professions on Neonatology for this Journal. The educational individuals (professors and associated professors) preferred for the editorial board.

DISCLAIMER/THE LEGAL RESPONSIBILITY

The statements, the opinions, the concepts on philosophy and discussions are solely and completely to the authors and contributor's responsibility. The Journal respects the individual ideas and decisions, as civil liberties. But not give the permission to make harm and other non-ethic and illegal approach to them.

The publisher and editors disclaim responsibility for any injury to person, to the property resulting from any ideas, discussions and methods, instruction or products or the advertisements, to the contents or commercial indications.

The editors follow the COPE Principles (Commission of Publication Ethics) for the evaluation at the discussions.

Lawful approach for each state/country differs, therefore the conclusion will be indicated at the journal for further legitimate evaluation.

Editörden Mektup (Sürüm 6; 2018/2)

SUNUŞ

Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yenidoğan Dergisinin Altıncı Sayısının Pediatrik Genetik Bilim Dalı kapsamına ayrılmış ve Gebelik döneminde bebeklerin oluşumu ile ilintili olarak, genetik irdeleme temelinde ve olayın felsefe yönü ile, var oluş kavramı ile bütünleştirerek sunmaktayız.

Neonatoloji Bilim Dalı yaşam ve yaşamın ilk adımları olarak, var oluşmanın temellerini, temel bilimler olan, fizik, kimya penceresinden de bakarak, fizyoloji, fizyopatoloji ve Genetik Bilim Dalları altında bütünleştirmek amaçlanmıştır.

Yenidoğan Dergisi sosyal ve kültürel boyutları da kapsamı açısından internette bu konudaki yazıların da alındığı ve bunları yorumlayarak iletildiği görülecektir. Bu açıdan İnternet-Wikipedia gibi kaynaklardan da yararlanılmaktadır. Bazı üniversitelerin bilgilendirme için hazırladığı görüşler ve bilgilerin de ele alındığı gözlenecektir.

Resimler, çizimler ve şiirler belirtilmediği sürece Editöre aittir, doğa resimleri tercih edilmiştir. Kaynaktan alınan grafikler, resimler ve şekillerin yanında referansı ayrıca sunulmaktadır.

“Haber doğru, yorum hür” prensibi ile katkılarda belirli bir sınırlama olamayacağı vurgulanmaktadır.

Bu sayı; temel konu olarak Pediatrik Genetik Bilim Dalı kavramının Neonatoloji temelinde olmak üzere yapılandırılmaktadır. Ülkemizde ilk Tıbbi Genetik Uzmanlarından olan Prof. Dr. Nurettin Başaran’ın konuk editörlüğü ile bu sayı sunulmaktadır. Derginin yorumu olarak *“Çalışmalar değişik bir bakış açısı ile ele alınmış ve bana göre de çok olumlu olmuştur. Yayınlanma niteliği gayet yüksek bir çalışmadır”* ifadesini eklemiştir.

Tüm katkıda bulunanlara da ayrı ayrı ve tüm insana insanlık konusunda destek ve yardım edenlere şükranlarımızı sunarız.

Yararlı olması, bilimsellik yanında sosyal ve kültürel katkılara neden olması dileğimle,

Prof. Dr. M. Arif AKŞİT

Eskişehir, 2018

Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yenidoğan Dergisi
2018/2: Pediatri Genetik Özel Sayısı, 1-2

İçindekiler

Derginin Amacı ve İlkeleri	iii
THE AIMS AND SCOPE S	iv
Genel Sunuş	v
İçindekiler	vi
B Ö L Ü M 1: FARKINDALIK-İLKELER	1-366
Bölüm Sunuşu	vii
1-Sorunlu/Kusurlu/Engellilerde Farkındalık 1 Eskişehir Acıbadem Hastanesi, Osmangazi Üniversitesi M.A. Akşit, M. Kuşku, Ö. Şaylıgil, KATKI: N. Başaran	
2-Engellilerde Farkındalık Boyutu	62
Eskişehir Acıbadem Hastanesi, Osmangazi Üniversitesi M.A. Akşit, Ö. Şaylıgil	
3a- Convention on IDH, is evaluated	239
Eskişehir Acıbadem Hospital and Osmangazi University M.A. Akşit, M. Kuşku, Ö. Şaylıgil	
3b- Engelli Sözleşmesinin Sorgulanması	249
Eskişehir Acıbadem Hastanesi, Osmangazi Üniversitesi M.A. Akşit, M. Kuşku, G. Oktay, Ö. Şaylıgil	
4-Hepimiz aynı yapıdan oluşmuşuz	290
Eskişehir Acıbadem Hastanesi, Neonatoloji, Radyoloji Bilim Dalları M.A. Akşit, T. Kaya	
5-Farkındalık Üzerine bir Yaklaşım	297
Eskişehir Acıbadem Hastanesi, Neonatoloji, Psikoloji Bölümleri M.A. Akşit, A. Özsoy	
6- Farkındalık Ekonomisi	305
Eskişehir Acıbadem Hastanesi, Neonatoloji Yoğun Bakım Ünitesi M.A. Akşit, E. Sayar, M. Uçkaç	
7-Protokollerin Etik çerçeveleri	344
Eskişehir Acıbadem Hastanesi, Osmangazi Üniversitesi M.A. Akşit, Ö. Şaylıgil	
8-Bakma ile Görme	363
Eskişehir Acıbadem Hastanesi, Neonatoloji, Göz Bölümü M.A. Akşit, Zeki Ermiş,	

Tasarlanan İkinci Bölüm Üniteleri

Derginin Amacı ve İlkeleri	iii
THE AIMS AND SCOPE S	iv
Genel Sunuş	v
İçindekiler	vi
B Ö L Ü M 2/1: GENETİK DANIŞMANLIK	
Bölüm Sunuşu	vii
9-Kuvvet Ayrılığı	
10- Genetik Danışmanlık	
11-Danışmanlık İşlevi	
12-Genetik Özellikler	
13-Anomali Taramaları	
B Ö L Ü M 2 / 2 : Ö L Ç Ü T L E R	
14-Genel Ölçütler	
15-Kız Çocukları Ölçütleri	
16-Erkek Çocukları Ölçütleri	

Editörden Mektup (Sürüm 6; 2018/2) Bölüm 1: Farkındalık

BİRİNCİ BÖLÜM SUNUŞU

Sorun, kusur ve engelli olan, ayrıca prematüre gibi uzun süreçli bir sağlık sorunu olan bebeklerin toplumda ayrıcalık içinde olmaması, onların da yine birere kişilik olarak insan haklarının tümüne sahip olduğu bilincinde olunmalıdır.

Bu Bölümde Farkındalık konusunda irdelemeler, felsefi yorumlar ve etik ilkeler üzerinde durulacaktır.

İlk planda ilkeler oluşturulmaya çalışılmış, daha sonra bunun felsefe yorumu gündeme getirilmiş ve Engelli ile ilgili Antlaşmalar irdelenmiştir. Daha sonra tüm varlıkların aynı yapıları olduğu algısı ile “*hepimiz biriz*” vurgusu yapılarak, farkındalık üzerine bir bakış ve farkındalık ekonomisi gündeme getirilmiştir.

Protokollerin etik, hukuk ve yaklaşımları bu Bölümde incelenen hususlar olmuştur.

İkinci Bölümde Pediatrik Genetik konusu ağırlık kazanmaktadır.

İnternet-Wikipedia gibi kaynaklardan da yararlanıldığı gözlenecektir. Bazı kişisel görüşler ve bilgilerin de ele alındığı gözlenecektir.

Resimler, çizimler ve şiirler ayrıca ek olarak belirtilmediği durumlarda Editöre aittir.

“*Haber doğru, yorum hür*” prensibi ile bağımsız görüşler ele alınmaktadır.

Yararlı olması, bilimsellik yanında sosyal ve kültürel katkılara neden olması dileğimle,

Prof. Dr. M. Arif AKŞİT

Eskişehir, 2018

M. A. Akşit Koleksiyonundan

M. A. Akşit Koleksiyonundan

İlke

1

Sorunlu, kusurlu ve engelli olan bireylerde, Farkındalık İlkeleri *

M. Arif Akşit**, *Mehmet Kuşku****, *Ömür Şaylıgil*****, *Nurettin Başaran******

*Eskişehir Acıbadem Hast. Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesi çalışmasıdır

**Prof. Dr. Pediatri, Neonatoloji ve Ped. Genetik Uzmanı, Acıbadem Hast., Eskişehir

***Uzman Dr. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları, Acıbadem Hastanesi, Eskişehir

****Prof. Dr. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Etik Anabilim Dalı, Eskişehir

*****KATKI: Prof. Dr. Nurettin Başaran; Tıbbi Genetik Bilim Dalı

Engeli olanlara özürlü olarak tanımlama yerine, ayrıcalık oluşmaması için, eşit insanlık hakları sağlanmalıdır. Tıbbi açıdan ele alınan tanımlamalar; Impairments/Sorunlar, Disabilities/Kusurlar ve Handicaps/Engeller şeklindedir. Burada insancıl yaklaşıma Farkındalık/Awareness denilecektir. Bilinçli olma, algılama ve empati yapma boyutlarının iç içe geçtiği bir kavram olarak İnsan Olduklarının Farkındalığı tanımı uygun olarak nitelendirilmiştir.

Bir bireyi gözleri miyop diyerek, dört-göz ve görmez, anlamaz şeklinde yargılamak doğru değildir. Bu Bölümde engelli olarak tanımlanan boyutun temelde bunların izole edilmesi veya ayrıştırması şeklinde ele alınmasının bir insanlık bakış hatası olduğu vurgulanması amacı ile bu Ünite hazırlanmıştır.

S ağılığın; tek hücre, ovum olarak oluşması, bunun yine sağlıklı genler ile döllenerek gelişimi, değişimi ve yaşam boyunca da belirli bir boyuta gelmesi ile oluştuğu bilinmektedir.

İnsanlar kendilerini sağlıklı olarak tanımlamaları ile, çeşitli etkileşimden korktukları, çekindikleri veya tanım, ne gerekçe ile olursa olsun, sorun, kusur ve engelli olan bireyleri ayrıştırdıkları görülmektedir. Bazıları bu yaklaşımı, yardım, destek ve onlara faydalı olmak amacı ile yaparken, onların insanlık boyutunu dışlayarak oluşturmaktadırlar. Anket gruplandırmadır, fert algısını yok etmektir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin de bir insan olduğu, etik haklarının ilkeler ile ele alınmasını, onlara farklı muamele değil, özellikle yaklaşım gerektiği algılanmalı ve bu farkındalık içinde olunmalıdır. Eli olmayan kişiye tokalaşmak için elinizi uzatmak değil, gönülden elinizi uzatmak gerektiği algılanmalıdır.

Bu Bölümde, farkındalık kavramı ile **sorun, kusur ve engelli olan bireyler** irdelenmeye çalışılacak, belirli etik ilkeleşme tanımlanmaya çalışılacaktır.

Özet

Sorunlu, Kusurlu ve Engelli olan bireylerde, Farkındalık İlkeleri

Amaç: Sorun, kusur ve engelli olan bireyler açısından durumlarını algılamak, farkındalık konusunda bir düşünce yaklaşımı yapılmıştır. Bu Bölüde özet halinde "*Farkındalık İlkeleri*" sunulmakta, "*Farkındalık Boyutu üzerine Düşünceler*" ise ikinci Bölümde sunulmaktadır.

Dayanaklar/Kaynaklar: İnsan Hakları ve Birey Hakları temelinde yaklaşım yapılmıştır. Felsefe görüşleri açısından etik kavramlar oluşturmaya çalışılmıştır.

Giriş: Bazı vurgular yapılarak değerlendirme öne çıkmaktadır.

Genel Yaklaşım: Yaklaşımlarda bazı boyutlar, 1) *Farkındalık üçüncü gözden, objektif, bilimsel olarak bakabilmektir.* 2) *Bireyin hakları ve bireyin bağımsızlığının esas olduğu algılanmalıdır.* 3) *Farkındalık belirli bir süreç değil, tüm yaşam buna göre bireye göre farklı yapılmalıdır.* 4) *Farkındalık ile farklı fizyolojik yapıyı, cinsiyeti ve diğer özellikleri görmek ve ayırtırmak değildir. Tüm insanlar eşit, özgün ve bağımsız olduğunu algılamak farkındalıktır.* 5) *Gruplandırma, kabile olarak tanımlama, izolasyon ve ayırtırma insan hakları temelinde de farkındalık değildir.* 6) *Farkındalık oluşturmayan, eğitim değil, ancak öğretim, bilgilenme olabilir.* 7) *İnsanlar, kendileri ile diğer bireyler arasında hakları, hak edişe göre yapılandırılmalıdır.* 8) *Kibir, benliği üstün göstererek, farkındalıktan sapmamıza neden olabilmektedir.* 9) *Gerçeğin, değerlerin farkındalığı önemlidir, öz benliğin bakışı değil, objektif olmak için bu gereklidir.* 10) *Sosyal konum ve eğitim bireyin farkındalığına olumlu olduğu kadar olumsuz da etkileyebilir, gerçekten uzaklaştırabilirler.* 11) *İlim ve irfan, aydınlanma talebinde olanlara farkındalık içinde olmalarının katkısı olur.* 12) *Farkında olmamızı sağlayan temel faktör eğitim olmaktadır.* 13) *Gerçeği inkâr, kabul etmeme değil, onu algılama, farkında olmak demek, ona teslim olma da değildir.* 14) *Peşin hüküm sizi zarara ve zulme götürebilir.* 15) *Temiz, iyi ve etik ilkeler, insanlık üzere olmak, çalışarak değer üretmek bir insanın insanlık görevi olmalıdır.* 16) *Aklı kullanan sonucu önceden tahmin edebilir.* 17) *Doğanın oluşturduğu boyut, bilim dışı açıklama ile gerekçelendirilemez.* 18) *Yanlış yolda giden, doğru hedefe ulaşamaz.* 19) *İnsan özel, özgün ve tektir, yaklaşımlarda bu özellikler olmalıdır.* 20) *Etik kavramlar doğru ve en azından zarar vermeme üzerinedir, bunu algılayan kişi farkındalık olarak doğru ve gerçek peşinde olmaktadır.* 21) *Sorunda değil, sağlıklı iken de sağlık yaklaşımlarını yapmak, checkupları yapmak bir farkındalık boyutudur.* 22) *Canlılar için farkındalık; yaratılmış olarak varlıklarını algılamaktır, ayrıca ancak yaşama süresi kadar bu Evrende bulunacaklardır.* 23) *Değerleri, değeri kadar yorumlanmalı, abartma ve küçültme ile farkındalığı bozulmamalıdır.*

Yaklaşım: Bireylerin farkındalığı kendilerine de empati ile objektif olarak bakabilmektir. Bu bakışın insanlık değerleri ve etik ilkeler olmalıdır.

Sonuç: Farkındalık insanın insan olduğunun algılamasıdır. Sorun, kusur ve engelli olan bireyler açısından ise bu daha öne çıkmaktadır.

Yorum: Etik: a) doğru nedir prensipleri ele alarak, b) birey ve durum açısından ne yapmalıyım eylemi sorgulamak olduğuna göre, farkındalık kavramı bir düşünce boyutu olarak irdelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Farkındalık, etik ilkeler, birey haklarının önceliği

Outline

Principles of Awareness at Impairments, Disabilities and Handicaps

AIM: The person with; Impairments, Disabilities and Handicaps, by perceive on awareness of the Humanity is considered at this Unit. The second Unit named as "*The Awareness Concept on Impairments, Disabilities and Handicaps*" is also a brief evaluation of this indicated principles.

Grounding Aspects: Human Rights and Civil Liberties are the perspectives concept of these ethical considerations.

Introduction: Some indications are taken in notice: 1) Awareness is looking from the third eye, from objective and scientific perspective, 2) Civil Liberties and Rights are the main awareness facts, 3) Awareness is going on until the ending of life, 4) Awareness is not mentioned the individual differences as gender, race and other specifications, just perceiving as we are all Human, unique and sole, 5) Grouping and classification as clan and as specification is somehow an isolation from unification and means non-awareness, 6) Education is meaning of awareness, if not means only to get diploma. 7) Human being relations and cooperation's are confirmed by the awareness. 8) Pride, prejudice and selfishness make diversity of the awareness. 9) The reality of the values, the differentiation by objective sight is awareness process. 10) Social status, education can be positive and negative effect on life and awareness, avoidance from the reality. 11) Science and the truths only for the enlightening contribution. 12) Education is simple indication of awareness, if being educated. 13) Accepting the reality is not meaning to obey, work hard and competition about it. 14) Concrete judgement without any consideration may lead oppression and harm. 15) Clear fine, on goodness, charity and ethical principles on grounding on humanity, for value creation must be the aim of a person. 16) If you use your mind, you can estimate the ending, gaining a foresight. 17) Natural laws and considerations are not reasoning by nonscientific objects. 18) Wrong way is not leads right target. 19) People is special, unique and sole person as a member of Homo sapiens, sapiens, all approaches must be original from this view. 20) Ethical considerations must on truth, a) what is right, and b) ought to do process, primum non nocere, as awareness. 21) Evaluations, checkup considerations before any problem, care, safe and taken precautions is the meaning of awareness. 22) Homo sapiens as a created creature, life span is the main reality. 23) Values must have indicated as it is, not over and under estimations, not disturb the awareness.

Conclusion: Awareness is a conscious state to be the appropriate value, at the proper evidence, the reality, perceive the individual and the community, under ethical principles.

Key Words: Awareness, ethical principles on Humanity, the primer of civil liberties on Human Rights

Giriş

İnsan diğer canlılar gibi bir yaratılma süreci geçirir. Bazı yaprak biti, karınca ve arı gibi canlıların klonlanarak çoğalması bilinmektedir, ancak kış veya ortamdaki sorunların olması yanında en az yılda bir kere eşeyli üreme yaparlar. İnsanlar gibi üst düzey canlılarda ise bu mutlak zorunluluktur. Bazı türlerde ovumun sadece uyarılması ile bölünme başlar ama bir noktada durmaktadır. Kısaca insanlar Homo erectus/ayağa kalkan varlıklar yedi adet kadar bir türden biri olup, Homo sapiens, sapiens olanlar (insan) ise tek türdür. Tüm ırkların farklı olmadığı tek tür olduğu da immünolojik ve genetik açıdan da gösterilmiştir.

Özet olarak insanlar tek bir tür olarak; anne yumurtası/ovumun erkek genetik materyali/sperm ile döllenmesi sonucunda oluşmuştur. Bir süre varlığını devam ettirir ve laboratuvarında ortalama 60+/-20 bölünme sonucunda (120 yaş karşılığına gelir) bölünme durarak yaşamı sonlanır. Bir kısım dokular ise, kan ve cilt gibi hücrelerin sonsuz bölünme kapasitesi vardır. Bazı hücrelerin yeniden yapılanma kapasitesi vardır ve kök hücre tanımına girer. Tam kapasiteli olan hücreler ilk anda olursa, tek yumurta ikizi olabilmektedir, tam bir insan yaratılabilirler.

Her hücre bu açıdan devamlı yenilenme ve gelişme süreci geçirir. Yapılanma sürecinde farklı yapılaşma ile eğer sorun oluşuyor ise, sağlık açısından etkili olabilecektir. Bir uçakta koltuk olmaması, uçağın uçmasına engel değilken, yolcular açısından önemli eksiktir. İşleve göre etkileşim olabilmektedir.

Erken gelişimdeki canlılar doğrudan DNA kontrollü iken, daha sonra RNA etkileşimli, hücrelerin bunlara adaptasyonu gibi birçok faktörler etkilemektedir. İnsanlarda hücre zarındaki özellikle G Proteini denilen etkileşimlerin, sosyal, beslenme gibi birçok etkileşimlerde olduğu anlaşılmaktadır. Kültürel boyut etkisi ile bireylerin yaklaşımları da bedensel oluşumlara önemli tesirleri olmaktadır. Obesite tüm sistemleri etkileyebilmektedir.

Canlıların oluşumları da tek bir hücreden tüm insanların oluşması gibi, oluşum mekanizmaları tüm canlılarda benzer yapı iken, bundan değişim ve gelişim olmaktadır. Bu gelişim ve değişim mekanizması farklı boyutlarda olması ile anomaliler gelişmektedir. Genetik, çevresel ve birçok etkilerin yanında, bir yenilenme çabası vardır. 21 Trizomi bebeklerin kanımca insan türünden, Homo sapiens, sapiens 'ten bir farklı türün gelişim çabası olarak görülebilir. Uyumu, hiç kızmaması yanında eğer üstün zekalı ve üreyebilir olmaları söz konusu olsa idi, birçok aile bu bebeklerin oluşmasını talep ederdi. Daha sonraları ise türlerin kendi içinde üremeleri ile ayrı bir yapı gelişebilir di ki bu duruma yeni tür diyebilirdik.

Kısaca tüm sorunlu, kusurlu ve engelli (NOT: engelli yerine özürlü tanımı uygun görülmemektedir) olan bireyler canlı olmanın, insan olmanın bir doğal sonucudur. Onları ayırıştırma değil, insanlık kavramında, etik ilkeler temelinde ele almalıyız. Bu yaklaşım bu açıdan Farkındalık tanımı ile Sorun, kusur ve engelli olan bireyler ele alınmaktadır. Unutulmamalıdır ki, anomalili olan görünüşü değişmez ama farkındalık le bizim bakışımız değişebilir.

Farkındalık

Farkındalık Google lügat anlamı olarak:

- **Farkındalık** şimdiki deneyimin bilincinde olma ve onu kabul etme anlamına gelir.
- **Farkındalık**, terapide kendi duygu ve düşüncelerine karşı iç görü kazanmayı, dikkatin negatif ve takıntılı şekilde kendine odaklandığı düşünme biçimlerinden uzaklaşmayı sağlayan bir beceri olarak değerlendirilmektedir.

Bu Ünite de ilkeleşme boyutu felsefe bakışı ile incelenmektedir.

Etik İlkeler

1. Farkındalık üçüncü gözden, objektif, bilimsel olarak bakabilmektir. Farkındalık, farklılık değil, bireyi empati yaparak, kendisini onun yerine koyma ile oluşabilir.

Bir kişinin farklı olması, anomalisi olması veya engellerinin olması onu insan olarak diğer bireylerden, toplumdaki diğer bireylerden ayırır. Oluşan, doğa ve yaşam sürecinin bir olgusu, bulgusudur.

Sorun, kusur ve engelli olan bireyler de insan olarak bir bireydir.

Farkındalık yaklaşımlarını yapabilmek için objektif olabilmek gereklidir.

- 1) Bilinç boyutu, insanın kendi gözü ile gördüğü değil, akli ile gördüğüdür. Yaklaşımlarda oksijen akımı, verilenin durumu iyi gözlenebilir ama havadaki oksijene tolere edebilmesi için hastanın zorlanması gerektiği açıktır. Uygulamalarda veriyi akılcı şekilde yönlendirmelidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere farklı açıdan bakabilmek gerekir. İki göz ile ancak derinlik saptanabilir. İnsanlarda da hasta, aile/toplum, hekim yanında dördüncü boyut, kısaca zaman faktörünü de dikkate almak gerekmektedir.

- 2) Hâkim kararda; somut bir olayda, yapılan eylemin amacı, güdüsü/yöntemi, dikkat edilen ve özen gösterme boyutu ile izlem ve ihmâl unsuru olup olmadığına göre karar vermektedir. Yaklaşımlarda sadece olaya bakarak karar verilmez. Çocuk babasının arabasını çalmış diye şikâyet edilse de mirasını önce kullanmıştır diye karar çıkabilir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda insancıl değerlendirme yapılmadan, farklı boyutlar ile irdelemeden karar oluşturulmamalıdır.

2. Bireyin hakları ve bireyin bağımsızlığının esas olduğu algılanmalıdır. Farkındalık bireye göre oluşmakta ve davranışları ve yaptığı eylemlere göre, fiiller ile oluşan, yapılan duruma göre irdelenmelidir. Sorumluluk doğal olarak bireye aittir.

Sonuç temelinde değil, başlangıçta amaç, güdü ve zarar oluşturmama tedbir ve gözetimlere göre oluşturulacaklar, korunacaklar olmalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireyler, bireyin bağımsızlığı ilkesi, onlara insan olarak tüm kusurlarının giderilmesi ve sağlıklı bir birey veya engellerinin giderilerek, insanca yaşam hakkı sağlanmalıdır. Bu empati yaparak, bireyi

aydınlatarak rızası ile yapılması gerekir. Yaşam hakkı ve bazı hukuksal doğal haklar rızaya tabi olamazlar.

Varlık birey ile oluşmaktadır, diğerleri bireyin kümeleşmesidir.

Farkındalık, bireye rağmen, bireye karşı olarak onun için yaklaşım olamaz.

1) Eğitim bireyin ilerlemesi ve gelişmesidir. Eğitimin amacı: bireyi, özgür bir toplumda, faal bir eğitilmiş/yetkin ve yeterli, yetişkin yaşam için hazırlayacak, kendi ve başkalarının kültürel kimliklerine ve değerlerin saygıyı geliştirecektir. Eğitimin güdüsü: bireyin kişiliğinin, becerilerinin, zihinsel ve fiziksel yeteneklerinin, mümkün olduğunca geliştirilmesini sağlamak olarak Çocuk Haklarında belirtilmektedir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin de eğitilmek haklarıdır. Bu hak zihinsel geri olanları da kapsamaktadır. Mümkün olduğunca geliştirilmesi tanımı bu açıdan önemlidir ve bu bireysel olup, toplum olarak ele alınmaz.

2) Farkındalık, kültürel değişim, geleceğe doğru, çağın ilerisine yaklaşım, ancak eğitim ile sağlanabilir. Yaklaşımlarda farklı eğitim amacı ile tam tersi geriye doğru da olabilir. Bu açıdan eğitim felsefesi önemlidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere de olumlu ilerlemenin boyutu, bireylerin kendilerinin eğitilmesidir ki bu engeli olması mâni değildir, sadece yöntem ve kapsam değişiktir.

3. Farkındalık belirli bir süreç değil, tüm yaşam buna göre bireye göre farklı yapılanmalı olduğu algılanmalıdır. İlişki ve iletişiminiz olduğunda değil, tüm yaşam süreci boyunca, gebelikten, ölüme kadar birey olduğunun farkında olmalıdır. Farkındalık, farklılık değil, bireyi empati yaparak, kendisini onun yerine koyma ile oluşabilir.

Bir kişinin farklı olması, anomalisi olması veya engellerinin olması onu insan olarak diğer bireylerden, toplumdaki ayrıtırmaz. Terzi size elbise diker.

Sorun, kusur ve engelli olan bireyler, insan olarak bir bireydir.

Farkındalık eğitim gibi mezara kadardır, tuning/terzi gibi bireye uyarlamalıdır.

1) Bulduğunuz yerin sıcak veya soğuk olmasına göre giyiminiz değişecektir. Yaklaşımlarda bedensel aktivite açısından her aşamada farkındalık içinde olmalısınız.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin ruhsal ve sosyal yapıları dikkate alarak yaklaşım yapılmalıdır. Bazı kişiler soğukta oldukları için metal protez, soğuk ilettiğinden atelleri sorun yaratmaktadır, fazla giydirilmesi de sorunu çözmez.

2) Farkındalık sosyal, kültürel açıdan da önemlidir.

Yaklaşımlarda bir birey, özellikle üniversal eğitim almış, bir hekim, artık bireylerin kimlikleri değil, sorunları önemser. Farkındalık insan olmadadır. Kültürel açıdan insanlık, sevme üzerine olmayan yapılanma, boşa çaba denilir. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşım yaparken, kusur ve engelleri temel alınsa da iletişim için bireylerin özellikleri ve buna göre iş birliği ve eşgüdüm temelinde bulunmak, kısaca birey olarak ayrıcalığının önemi algılanmalıdır ki insanlar robot değildirler.

4. Farkındalık ile farklı fizyolojik yapıyı, cinsiyeti ve diğer özellikleri görmek ve ayrıştırmak değildir. Tüm insanlar eşit, özgün ve bağımsız olduğunu algılamak, farkındalıktır. Yaklaşımlarda zarar oluşturmama, insanlık ve etik ilkeler içinde kalarak, bireyin haklarına saygı ve yararlı olma boyutu ile uygulamalar temel alınmalıdır.

Farkındalık, ayrımcılık değil, tam tersi, insanlık kavramında bütünleştirmedir. Tahminen Dünyaya gelmiş 60 milyar, halen yaşayan 6 milyar insan var ise, tümünün görünümü farklıdır, tümü ayrı fert olarak tanımlanır, hepsi insandır.

1) Bir takımı tutmak değil, o takımın centilmen, sporca aktif, çevik ve etik olması önemlidir. Yaklaşımlarda yapan veya yapılan değil, akıllarda etik yaklaşım kalacaktır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin hatırladıkları sağlık elemanlarının kendilerine insancıl yaklaşım yapıp yapmadıklarıdır.

2) Bir çocuk, hekimin kendisine sevgi ile mi yaklaştığı, yoksa bir hasta gibi mi ele aldığına dikkat eder, birini sever, ötekenden ise kaçır. Yaklaşımlarda sizi seven çocuk doğrudan sorar ve doğru cevap veriliyorsa, realist olarak olayı kabul eder ama yalancıkdan da ağlar.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin sizden ilk istediği onlara sevgi ile yaklaşmaktır. Onları ümitli ve mutlu olması değil, doğruyu söyleyenlerden daha yakınlık hissederler.

5. Gruplandırma, kabile olarak tanımlama, izolasyon ve ayrıştırma insan hakları temelinde de farkındalık değildir.

İster yüceltme ister aşağılama olsun ister bir grup içinde olması ile memnun veya itici bulmak, bir bakıma izolasyondur. Bütünleşme de ortada birey olmadığı, bağlı olduğu grup önemsendiği için, kabul edilemez.

İnsanlık boyutunda izolasyon olduğu için zarar oluşturmaktadır.

Bir kişinin engellerinin olması onu farklı kılmamalı, insan olarak farkındalığı algılayarak, insan olarak irdelenmesi gerekir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yardım etme amacı ile zararlı olma olasılığını ihmal etmemelidir. Onları en azından ruhsal olarak ötekileştirme yapılmamalıdır.

1-Katkı: Nurettin Başaran

Yorum MAA

Kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirmesi yaklaşımı Ceza Kanunu'nda da amaç olarak kişi hak ve özgürlüklerini, suç işlenmesini önlemek olarak yerini bulmaktadır.

Anayasa'da Tıbbi zorunluklar ve kanunla belirtilen durumlar dışında beden bütünlüğüne dokunulamaz denilmektedir. Rıza şartı getirilmektedir. Bu onay, ikna veya bilgilendirme ile oluşmaz. Aydınlanması gereklidir. Yönetmelikte açıklanan şekilde; 1) sağlık durumu, 2) hastalığın olası sebepleri, 3) tanı için girişimler, 4) yapılacak işlemler ve gerekçesi, 5) tedavi ve gelişimler, 6) ücret ödenmesi ve sevk durumu, 7) hasta yararına göre değişimler, 8) hedeflenen tedavi süresi, 9) hasta sorumlulukları, 10) tedavide alternatif seçenekler ve usulleri, 11) öngörülen riskler, 12) tedavinin türü; palyatif, semptom giderici, tedavi edici boyutu, 13) tedaviyi ret etme durumu ve sonuçları, 14) gizlilik boyutu, 15) ilaçların özellikler, 16) hastalığın olası seyri ve neticeleri, 17) tedavi sonlanması, 18) Yeniden tıbbi yardıma ulaşacağı yer gibi bilgiler yapılmalı ve sorulara cevap verilmelidir.

Bilgilendirildi diye imza almak temelde geçersizdir. Kişi daha sonra bilgi vermedi, kâğıdı imzala dedi ve imzaladım diyebilir bu açıdan en az iki kişi ile bilgilendirme yapılması önerilir. Ülkemizde müdavi/sorumlu/hastaya bakan hekim vermeli denirken, bazı ülkelerde bağımsız hekim vermelidir denir. İmza ise hastane yönetimi ve hatta hasta avukatının olması istenir. Amerika'da Kızımın sezaryen için, 36 saat ağrı, ilerlememe ve ÇKS bozulmasına karşın, 3 kişi verdi. Ben hekim olduğum için bulunmama izin verdiler ama konuşmamamı istediler.

Eziyet ve işkence ayrı belirtildiği için ağrı kesici mutlaka verilmeli, bebekler dahil ağrı kesici kullanılmalıdır. Kısaca hiç kimseye eziyet kısaca ağrı çekmemeli ve işkence, tıbbi bilimsel gerekçe olmadan yaklaşım yapılmamalı, rıza olsa bile yapılamaz.

25 yaşına kadar Devlet bakılıyor, destek yapıyor, 18 yaş üstü, rıza geçerli, 7-17 yaş isteği dikkate alınmıyor, 5-6 yaş ise bilgi verilmeli, yalan söylenemez. Aile dayak atıyorsa çocuk aileden alınıp, devlet bakımına veriliyor.

Yaşam Hakkı esas varlık açısından önemli olduğu için rıza aranmaz. Açlık grevinde olanlara şuur kapanınca yapılır, daha önce oral Hidrasyon, şekerli tuzlu su ağızdan alması isterse sağlanır, zor kullanılmaz.

Kültürel ve özellikle inanç boyutu yaşam sonlanmasında etkin olmaktadır.

“Ethical Dilemmas in Prenatal Diagnosis” adlı kitaptan, (Fischman T, Springer, 2011)

Terminasyon bakıldığı zaman, toplumlar arası oldukça farklılıklar görülmektedir.

Ülkeler ve gebelik haftasına göre terminasyon/tahliye oranları

Ülke	1-3 ay	4-6 aylık	7-9 aylık
1.İsrail'de	41.2	35.3	23.5
2.İtalya'da	69.6	28.2	2.2
3.Alamaya'da	74.9	22.9	2.2

4.Yunanistan'da	82.1	17.9	-
-----------------	------	------	---

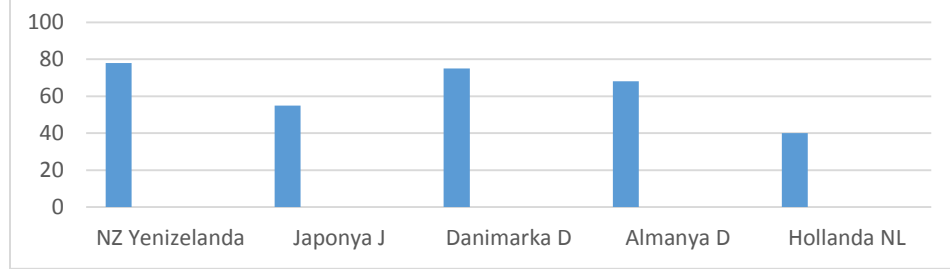
Terminasyon boyutu olarak, Ülkemizde Yasal düzenleme:

1-İlk 10 Hafta; birey hakkı çerçevesinde sonlanma olabilir, hekim öneride bulunamaz

2-10-20 Hafta; Yönetmelik çerçevesinde, anne sağlığı ve bazı durumlarda uygulanır.

3-20 Hafta sonrası anne sağlığı dışında erken doğum, terminasyon yapılamaz.

Yu V. www.medicine.org.hk/guild/profyu.htm Tedavinin çekilmesi

NOT: Ülkelere göre 1500gram altı doğanlarda tedavinin çekilmesi "letting to die" konsepti.

DNRO (Do Not Resuscitate Order) Canlandırma Yapılmaması

- DNRO %10-25,
- Futile %40-42-50
- Tam tedavi %25-35

TCK 82 (kasten öldürme-aktif ötenazi gibi), TCK 83 (ihmalî davranışla öldürme-pasif ötenazi) ve ölüme yardım ve intihara teşvik TCK 84'e göre suçtur. TCK 87: "Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun vaktinden önce doğmasına" yaklaşımı ile neticesi itibariyle ağırlaştırılmış yaralama, TCK 89: "Gebe bir kadının çocuğunun düşmesine" yaklaşımı ile taksirle yaralama, soykırım, insanlığa karşı suç ( ) durumunda (TCK 76) suçtur.

Hasta Hakları Yönetmeliğinde; (Madde 13: Ötenazi yasaktır) aynı zamanda kabul edilmeyen rıza olarak geçmektedir.

SONUÇ: Tüm hukuk yaklaşımlarında (Amerika, Avrupa ve Türkiye'de de) yaşam hakkı temel ve yoruma, kıyasa kapalı, katı uygulanması gereken boyut olarak nitelendirilmektedir.

Yorum

İnsanların farklı olarak algılanması, kendisini bile aynada baktığında başka biri gibi algılaması doğaldır. Önemli olan sevgi ile bakabilmeli, aradaki kültür, cins, ırk ve tüm ayrıştırmaları kaldırabilmelidir. Gerekirse aynada kendinize gözünüz kapalı olarak bakın, görmek istediğinizi değil, gerçeği, realiteye bakın ve kabul etme, empati yapmayı, sevgi temelinde oluşturun.

Bu Down Sendromlu bir çocuktur, demek ile onu farklı konuma sokabileceğinizi unutmamalısınız.

Her birey ben ve sen olgusunu bebeklikte kavrar. İlk defa bebek, sütü sağlayan memeyi fark eder ve bu nedir demeye başlar, ilk ben/sen olgusu oluşur.

Farkındalık yaklaşımlarında dikkat edilecekler

- 1) Gerekçesi ne olursa olsun, insanlık ve etik ilkeler dışındakilerin uygulanması kabul edilemez, ret edilmeli veya durdurulmalıdır. Yaklaşımlarda hukukun onayladığı boyutlar dışında dayanak kabul edilemez, suç niteliğindedir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşım yapanların bir ilişkisi, menfaati veya ailesel bağı var ise kabul edilemez, sempati veya subjektif yaklaşım yapılabilmesi olasılığı nedeniyle kabul edilemez.

- 2) Bilimsel olmayan dayanaklar geçersizdir. Yaklaşımlarda subjektif veriler ile uygulama yapılamaz ve gerekçe olarak gösterilemez, dayanak olarak sunulması bile kabul ötesi, hukuksal mahkeme sunulan nedeni, aldatma olarak tanımlanabilir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yapılacak her yaklaşımın bilimsel olması zorunludur.

- 3) Alınan karar ile yapılan uyumlu olmalıdır. Yaklaşımlarda sorunlara göre yapılacaklar ile alternatif seçenekler de sunulmalı, olası sorunlardaki boyutlar da irdelenmelidir. Acil yaşamsal durumlar hariç, alınan kararlara uyulması beklenilmelidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlar bir nevi sözleşme niteliğinde olup, belirtilen ile yapılanların uyumu gereklidir, farklı olması ile ortada bir hukuksal uyumsuzluk olur, çözümü mahkemelerde olabilir. Hukuk farkındalığın oluşmasını temel gerekçe olarak almalıdır.

- 4) Bireyin talebi olmalı, aydınlatma ile bireyin farkındalığı irdelenmelidir. Yaklaşımlarda bireyin rızası olmadan uygulama yapılamaz, farkındalığın temeli; gerekçe ve dayanaklar bilimsel olması ötesinde, etik ilkelere ve insanlığa uygun olmalı, ancak bireyin rızası ile uygulanmalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımların temeli, bireyin sorumlu ve karar mercii olduğunun farkında olunmalıdır.

- 5) Sözel değil, subjektif değil, kanıta dayalı olunmalıdır

Hukuk ilkesi olarak kanunilik yapısı, daha önceden tartışma ve yorum olmadan, açık ve net olarak tanımlanmış olmalıdır.

Yaklaşımlarda sözel değil, yazılı ve tanımlı olmalı, gelecek bilinmediği için de garanti verilmemelidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşım, seçenekli ve bireyin farkındalığına göre olmalıdır. Zorla ve güçlü olarak ikna dahil, bir yaklaşım yapılamaz, sadece örnekler ve ibret olgular ile kanıta dayalı, olmuş ve gerçekleşmiş bilimsel veriler sunulabilir.

Birçok algı subjektif boyuta dayanmaktadır. Babam beni sever, annem ise beni kucağına basar diyenlerin, tam tersi bir davranış içinde olduklarından,

sosyal çalışmacılar doğrudan gerçek davranış, veri ile raporlarını yazmalıdırlar. Sübjektif değil, verileri belirtmelidirler.

- 6) İnsanlar fayda yapma amacı ile başlayarak, zarar oluşturabilirler. Yaklaşımlarda farkındalık; fayda ve zarar kavramı üzerinde olmakta, etkisiz olanların ayırımını da gerekli kılmaktadır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere fayda diyerek, bireye uygun olmadığı için zararlı olabilir. Bu açıdan devamlı izlem ile uygulamalar değerlendirilerek kararların düzenlenmesi gerekebilir.

- 7) Sonuca ulaşmak için zararı dikkate almamak, özen göstermemek, sorunun kaynağı olmaktadır. Yaklaşımlarda zorlama olmaması, kararların uygulamalar ile yeniden düzenlenmesi, zarar oluşmaması içindir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlar; a) veri, elde edilecek sonuca göre, b) insanlık, etik değerler, rıza ve uyumluluğa göre planlanır, her aşamasında da insanlık değerleri irdelenir. Gerekirse iptal veya başa dönelebileceği de öngörülmelidir.

- 8) Ortama göreceli karar verme kabul edilemezken, bireye göre karar verme temel dayanak olmalıdır. Yaklaşımlarda bilinmeyen konularda danışmanlık alınabilir, sorumluluk paylaşılabilir, bilmiyorum denilebilir ve sessiz kalınabilir. Bunları yapan kişi alim, bilen kişidir, üstün bir vasfın özelliğidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlar uzmanlık konusu olduğundan, her birinin kendine göre değil, ortak olgu sunumları ile, ortak sorumluluk altında konsey kararı alınabilir ve bireyin rızasına sunulur. Birey göz önüne alınarak, gereken alternatifler, ek çözümler sunulmalıdır.

6. Farkındalık oluşturmayan, eğitim değil, ancak öğretim, bilgilenme olabilir.

Eğitim, çağın ötesinde ulaşmak, gelişmek ve değişmek için yapılır, kalıplar içinde kalmak için değil, farkındalık ve algılamayı objektif yapabilmek için yapılır.

Eğitimin hedefi bireyin kapasitesini arttırmak ve ilerletmek iken, tam tersi boyutların oluşması, geri, kalıplara dönülmesi ile ters öğretim tanımı yapılır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin en önemli olası kazançları, eğitim ile özellikle beceri kazanmak olmalıdır. Eğitim bireye özgü yapılmalıdır (tuning).

Öğrenme boyutunun davranışa geçmesi, onunla bütünleşme ile eğitim oluşabilir. Kendi başına iken de yapması ile bunun oturduğu ifade edilebilir.

2-Katkı: Nurettin Başaran

9.1.1 Genetic9.1.2 Genetic9.1.3 All9.1.4 All9.1.5 Confidentiality9.1.6 Individual9.1.7 Pre9.1.8 Choices
non-directivelanguage, thespecialized

Yorum MAA

Başlıklar altında bazı vurgular yapılmaktadır. Bunlar;

- Maddi imkanların ötesinde yaklaşım gereklidir.
- Emir verici ve zorlayıcı olmamalıdır.
- Tüm taramalar talebe göre olmalı, erken tanı ve tedavi mümkün olanlar hariç
- Birey veya Fetusun sağlığı önemsenmelidir, bunu kapsamalıdır.
- Zarar oluşmaması temel prensip olmalıdır
- Bireyler tüm kamu, kurum ve kuruluşlardan korunmalıdır.
- Prenatal tanısız yaklaşımlar yapılmalıdır.
- Bireyin talebi ve rızasına göre uygulanmalıdır.

Hekimler için yapılan vurgular;

- Bireyin duyguları, inanışları, kültürleri, gelenekleri ve sosyal durum önemli
- Hastaya, olguya göre olmalı, onların tercihi ve insanlık boyutu önemsenmeli
- Uzman görüşleri önemlidir
- Karar bağımsız, bağlantısız. Bilgilendirme sonra rıza ile olmalı
- Gizlilik önemlidir
- Genetik Danışmanlık yaklaşımı önemlidir
- İlişki ve menfaat veya herhangi bir kazanç temelli, reklam olamaz

ÖZET: Genetik Danışmanlık bireyin zararına değil, benliğine uygun ve rıza temelinde yarar yaklaşım üzere olmalıdır.

Farkındalık kazanılan bir yaklaşımdır.

1) Doğruluk ve aydınlık içinde iken, bilim dışı, hayal ve fantezi peşinde koşmak ile zararı çağırırlar. Yaklaşımlarda bilim dışı, mucizevi öneriler karanlık ve sapkınlık yolunu açacağı dikkate alınmalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere mucizevi engellerini kaldıracak, tam şifa garantisi verenlerin, bilim dışı yaklaşımlarına kapılanlar, doğruluk ve aydınlık içinde iken, karanlığa düşünce, geç kalabilir ve tüm olumlu faydalandıklarını da kaybedebilirler, kazanç derken, tam kayıp içinde olabilirler.

Doğruluk algısı diyerek, arzu edilen ve istenilen boyut söylenebilir. Ben eşimden çok memnunum diyen kadın, yara ve bere içinde olabilir. Kocasını dövme ama kadın bunu onu sevdiği için yaptığı şeklinde yorumlama çalışmaktadır. Gerçekte ise, çaresizlik ve korku ile yorum yapmaktadır.

- 2) Sorun, kusur ve engelli olan bireyler, içinde oldukları durumun farkında olurlar ise, yaşamı bir sınav gibi alarak, insanlığa büyük katkı sağlayabilirler. Yaklaşımlarda insanlık ve etik ilkeler altında değerlerin üretilmesi için engelli olmak bir mâni değildir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireyleri sosyal, edebiyat ve sanat açısından çok büyük katkıları olabilir, ancak durumlarının farkında olarak insanlığa katkı için çaba sarf etmeleri gereklidir.

- 3) Çalışıp, çabalayan kişinin bir şey üretmemesi veya yaşamını kaybetmesi ile sonuçsuz ve gereksiz bir yaklaşım olarak görülemez. Yaklaşımlarda şifa beklenilmez ama insanlık ve yaşam açısından hayattan kopmama, farkındalık içinde olarak, ömür ötesi boyut dahil, varlığın devamlılığı sağlanabilir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin varlığı, sağlıklı olmaları değil, farkındalıkları ve yaşam süresince, sosyal ve topluma yaptıkları katkı ve etkileşim olabilmekte, kendilerinden sonra da örnek ve devamlılık sağlayabilmektedirler.

- 4) Farkındalık çalışarak değer üretmek, olayı ve durumu kabul etme, ona teslim olmak değildir. Yaklaşımlarda süreç uzun ve alınan sonuç tam olmayabilir ama iki birden daima fazladır ve beklemek ile kayıplar ağırlaşabilir ve kayıplar olup, kazananlar da geri gelmeyebilir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerde eğer adalede sorun var ise, çalıştırılmadığında atrofi gelişir ve geri gelmeyebilir. Bu açıdan devamlı çaba gereklidir, ruhsal açıdan da insanlık boyutu açısından da çalışmak, aklını çalıştırmak, felsefe yapmak bile yenilenme boyutu ile insanlığın farkındalığı gelişebilir.

- 5) Olan olduktan sonra, suçlama veya nefretin bir yararı olmaz.

Adalet açısından haklara sahip çıkmak ve insanlık boyutunu yakalamak, etik davranmak gerekir

Yaklaşımlarda iyilik ve güzellik temelinde bilim ve irfan üzerinde olmak gereklidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerde bilim bilinen değil, araştırma, innovasyon ve yeni yapılanmayı da gerekli kılabilir ki tümü yine ilim ile varılabilir, büyü ile varılan bilinmemekte, zararlı olması ise gözlenmektedir.

- 6) Uzmanların görüşleri, önerileri ve bireye göre yaklaşımın planlanması, bilmediklerinin açığa çıkması, farkındalığın oluşması içindir, hikmet sahibi olmak amacını taşır. Yaklaşımlarda sübjektif ve gözü kapalı olmak yerine, bilene danışmak, belirtilenleri algılamak, ancak farkındalığa ulaşabilmek ile olur.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere öneriler teorik değil, bireye göre özgün ve özerk oluşturmanın amacı, işe yarar ve fayda unsurunun, sadece kısa zaman diliminde değil, uzun süreçte de olabilmesi içindir.

- 7) Farkında olabilmek için algıların açık olması, aklını kullanması ve gönlünü de işin içine katması gereklidir.

Yaklaşımlarda bireyin açısından olaya bakılmalıdır, bu açıdan algılama olmadan, farkındalık oluşmadan karar verilmemelidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere uygulamalarda, peşin kararlar ve düşünmeden, çok yönlü yaklaşım olmadan süreç oluşturulmamalıdır, karar gerekirse ertelenmelidir.

7. İnsanlar, kendileri ile diğer bireyler arasında hakları, hak edişe göre yapılandırmalıdır. İlişki, iletişim ve herhangi bir bağın olmaması durumunda da insancıl boyutlar gündeme gelmelidir. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşım, tanıma ile değil, insanlık boyutu ile etik ilkeler çerçevesinde düşünsel ve işlevsel yaklaşım yapılmalıdır.

Tabiatta oluşan doğa kanunları gibi sosyal açıdan da insan ve toplum arasında denge oluşturulmalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin en azından görünüşleri farklı olsa bile, bu özelliği, sarışın ve esmer gibi farz ederek, insanı insan olarak ele almalıdır.

Farkındalık, birey hakkına uyum ile sağlanabilir.

- 1) Aydınlanma, farkındalığı algılayan için söz konusu olabilir. Yaklaşımlarda bazen bilgi veren yeterince farkındalık içinde olmayabilir, bu açıdan bireyin katkısı ve soruları ile interaktif olması önemsenmelidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireyler, sübjektif ve bilim dışına kaymaları ile, aydınlanacak derken, bilim dışı bilgilere, hayallere kayarak, geleceklerini karartabilirler.

2) Farkındalık içinde olmayanlar, hedefe varamaz, döner dururlar. Yaklaşımlarda sonuca ulaşmama, çıkmaz döngü içinde olmak, insanları azgınlaştırır ve daha da batmalarına neden olabilir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin farkındalığı, engellerin giderilmesi değil, insanlık boyutu içinde bunun haklarının elde edilmesidir, olmayacak bir durum için yaklaşımın sonuçsuz olacaktır.

3) Istırap olduğunda, bunu algılayarak, gereken bilimsel ve etik ilkeler ile mücadele etmek gerekir ki, mücadele onu ortadan kaldırmak değil, farkındalık içinde olmaktır. Yaklaşımlarda bir bireye aile içinde söz verilmiyor, dinleme değil, konuşması bile müsaade edilmiyorsa, sosyal bir zorbalık, despot yapı içindedir. Benliği için bağımsızlığı şarttır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin durumlarına razı olup, sessizce yaşamlarının sonlanmasını beklemeleri, yaşamamış boyutuna getirecek, varlık oluşmamasına neden olacaktır. Bu açıdan farkındalık demek, insancıl ve etik boyutta mücadele ve yaklaşımlar içinde olmaktır.

Bazı kişiler dua ile kurtuluşu bulmaya çalışırlar ki mücadele temel alınmalıdır.

4) İyiye ve güzele yönelen, zarardan korunanların, varacakları sonuç, barış ve hayırlı olması beklenir. Yaklaşımlarda amaç ve güdü iyilik ve güzellik hedefine olmalı ve yöntem de insanlık ve etik ilkeler olmalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımların insancıl ve etik olması, ne olursa olsun, engellerinin ortadan kaldırılması amacından daha önceliklidir.

8. Kibir, benliği üstün göstererek, farkındalıktan sapmamıza neden olabilmektedir. Peşin hükümde olanlar, farkındalığı algılama yerine, suçlama ve verileri saptırma, bozma ve sevgisizliği sevgi gibi gösterme peşinde olacaktırlar.

İnsan kendini görür ve kendini ön plana alır, en güzel, en iyi olarak görebilir. Mukayeseyi kendisi ile yapınca, eğilmesi ve bir şeyleri yapması ile başarınca bunu kendini yüceltme ile yapabilir. Bunun tam tersi, yapamaması, kendini çirkin görmesi, güzel olmasına karşın yüzünde çıkan sivilce gibi sadece kendinin gördükleri ile mutsuzluğa sebep olabilir. Eğitimin ona daha niye başarılı değilim yargısını getirebilir ki amaç bireyi yüceltmektir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin sıklıkla niye Tanrı beni cezalandırdı boyutu ile sıklıkla kendilerine haksızlık yapabilirler. Karşı yaklaşım ile de toplum bana bakmalı, beni üstün tutmalı şeklinde bir yaklaşım ile gerçeklikten kopabilirler. Farkındalık iki boyutta da olmadığımızı, sadece bakış açısına göre değişeceğini algılamamız gerekir.

Farkındalık; empati yapamayan, ben diyerek, benlik boyutunda olanların algısı olamaz.

1) İlişki ve iletişimlerde karşılıklı hakların dengelenmesi yapılmadan, eşitleme ve helalleşme boyutuna girilmeden, kesilmesi, durdurulması veya terk edilmesi doğrusal boyutta olamaz. Yaklaşımlarda karşılıklı hakların dengelenmesi, bunlarında etik ilkeler temelinde oluşturulması önemlidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin haklarının sosyal, kültürel ve insan birey olarak sağlanması, onları ötekileştirme veya ayrıcalıklı kılarak hak verildiği iddiası, insanlık açısından uygun nitelikte değildir.

2) İstemediği, talep etmediği gerekçe göstererek hakların sağlanması konusu ele alınamaz, haklar doğal haktır ve derhal verilmelidir.

Yaklaşımlarda hak ediş oluşması ile bu durum aydınlatılmalı, haklar sunulmadan aydınlatılma yapıldığı iddiasında bulunulamaz.

Sorun, kusur ve engelli olan bireyler ile iletişim ve ilişki başlamış ise bu konuda karar veya fikir vermeden, sorumluluktan çıkmak olası değildir, bir kişinin özeline girdikten sonra bu durumu olmamış gibi irdelememelidir.

3) Zarar oluşmadan önce, amacın ve güdünün uygulamadaki sapmaları olup olmadığının kontrolü gereklidir. Yaklaşımlarda devamlı izlem, yolda giderken de devamlı elin direksiyonda olması gibi değerlendirme önemlidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda belirli aralıklarla izlem ve değerlendirme önemlidir. Aralardaki yorumlar ve değerlendirmeler ile kararlarda değişim yapılabileceği öngörülmelidir.

Gün çeşitli sorunlar, olaylar ve durumlara gebe olduğu gibi, bazen sorunlara da kapı açabilecektir. Bunun için öncelikle içten güçlü olmak gerekir. Birden yıllardır olan beniniz, kanserleştiği kesinleşince, tedavisi için öncelikle güçlü olmak gerekir. Geciktirme ile metastaz ve sorunun büyümesi kaçınılmazdır.

4) Zararın oluşmaması için öncelikle korkulan ve endişe duyulan konularda ve boyutlarda gereken tedbir ve korunma yaklaşımları yapılmalıdır. Yaklaşımlarda korku ve kaygılar bizi komplikasyonların oluşmasını engeller veya çok aza indirebilir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yapılacak yaklaşımlarda, eğer bir sorun olur ise, hakimler korkulan ve endişe duyulanlara neden dikkat etmediğimiz ve özen göstermediğimizi sorgular ve ihmal varsa cezalandırma işlemi yapılır. Tüm korunma yaklaşımı yapılmış ise suçlu addedilemez.

- 5) Bilgi bireye göre yorumlanmalı, bunun da farkındalık boyutu temelinde yapılması gerekmektedir. Yaklaşımlarda verilerin gerçekçilik durumu ile bireye özgün yapılanması dikkate alınmalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere uygulamalarda teorik olarak değil, bireye özgün yaklaşım planlaması yapılmalı, bunun da konsey şeklinde sorumlulukları paylaşarak bireyi aydınlatma ve rızasını alma amaçlı olmalıdır.

- 6) Sorun, kusur ve engelli olan bireyler, insanlık değerleri üzerinde olmaları durumunda, engelli olmalarını kullanmamalı ve zarar yaklaşımı içinde olmamalıdır. Yaklaşımlarda sağlık bilimi üzerinde olunması ile, sosyal açıdan bunu kullanarak, gerçeği saptırıcı olunmamalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireyler, bu durumlarını saptırıcı, abartıcı ve ek haksız yere kazanç temini şekline getirmemelidirler. İnsan haklarının zorlanması ve ayrıcalıklı şekle dönüştürülmemesi gereklidir.

- 7) Eğitim ile gelişim ve değişim içinde olup, farkındalığı yakalayanlar, bilim üzere olmanın mutluluğunu yakalar ve faydalı olmanın sevinç gözyaşları ile çalışarak değer üretirler. Yaklaşımlarda başarı bir bilinçlenme, farkındalık içinde olmakta, bunun kaynağı da eğitim ve öğrenmededir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere uygulamalarda başarının insanı nasıl mutlu ettiği ve göz yaşları ile bunun açık olduğu, her taraf için belirgin iken, bunun eğitim ve beceri ile olduğu, insanlığın farkına varma ile algılandığı da açık ve nettir. Tuning/bireye özü uyarlamalı eğitim esas alınmalıdır.

- 8) Haklara uyan, bireyin haklarını tüm zorbalıklara karşı savunan ve bunları sağlayan, insanlık üzerine olan birey, barışseverdir. Yaklaşımlarda barışsever olmak, güçlüye uymak ve ses çıkarmamak değil, adaleti, hakları hak edişe göre dağıtmak, sağlamak olmalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin haklarını birey olarak sağlamak, korumak ve hak edişe göre dağıtmak, barış sever nitelikte, insanlık yolu üzerinde olmak demektir.

Genel vurgu olarak insanların bağımsız, bağlantısız ve özgün olduğu vurgusu ile tarafsız olduğu söylenir. Gerçekte ise, insan olan etik ve insanlık boyutunda, doğru ve güzellik, sevgi temelinde ele alarak, taraf olurlar. Bir köpek yavrusunu iten, tekmeleyene tarafsız olmak bile insanlık boyutuna sığmayacaktır.

9. Gerçeğin, değerlerin farkındalığı önemlidir, öz benliğin bakışı değil, objektif olmak için bu gereklidir. Bir yaklaşımda ilişki olması ile sübjektiflik gündeme gelmekte, menfaat bağı olmadan, objektif ve bilimsel olunması gereklidir.

Parmağınıza taktığınız yüzüğün pırlanta değeri değil, onu size takmanıza neden olan sevdiğiniz kişidir, bu önemsenen olmalıdır.

Gerçek akıl ve gönül ile kavranabilirken, sübjektif yaklaşımlar ile bu boyut kaçırılabilir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin içinde buldukları durum nedeniyle algıları farklı olabilir, sıklıkla kırılabirler. Buna karşın temel sorun dışardan onlara bakan, yaklaşanlar olup, gerçek onlar için kabul edilemez görüp, izolasyon metodunu sıklıkla kullanırlar.

Farkındalık; gerçek ve doğru irdeleme kazanılan bir yaklaşımdır.

- 1) Barişsever olmak, insanların haklarını korumak ve gözetmek, özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireylerin haklarının sağlanmasında etkin olmak önemlidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireyleri, zarar ve insanlık haklarının temininde belirgin olmak, sağlık yaklaşımlarında da önemli bir boyuttur

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin haklarının sağlanmasında etkin ve yeterli olmak, toplumda sadece o eylem için değil, genel anlamda da sevilmesi ve sayılmasının bir gerekçesi olmaktadır.

- 2) Gerçeği ve oluşumu yalanlayanlardan insanlık beklenemez. Yaklaşımlarda ideal adı altında yararı ve faydalı olacağı karşı çıkmak, bireyin engellerini dikkate almadan, onun rızası dışında yaklaşım yapmak gerçeklik dışında olmaktır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda, gerçeklik üzerine olmak gerekir, ki gerçeklik te onların talebi ve önerilere rıza göstermeleri ile olabilir.

- 3) İnanarak, akli ve vicdanını etkin ve yeterli boyutta farkındalık içinde olanlar, faydalı şeylerde de etkin, verimli ve kullanılabilir olmasına dikkat ederler. Yaklaşımlarda zenginlik bireye uygun olması ile sağlanabilir. Sorun, kusur ve engelli olan bireylerde, devamlı kullanabileceği cihaz, alet veya yaklaşım öngörülmalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere, gereksiz, anlamsız ve temiz, yararlı, mutlu olacaklar yerine, aktivite olmaları için zorlamalı, ancak zararı dokunabilecek, özellikle kişilik üzerine şeyler yapılmamalı, uygulanmamalıdır.

- 4) İnsanların çalışarak, emek vererek hak ettikleri temiz rızık kapsamında iken, sorun, kusur ve engelli olan bireylere hakları, doğal olarak sağlanmalı ve verilmelidir. Yaklaşımlarda hak ediş olarak, sağlık her insanın varlık için gerektir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin insan olarak, insanlık açısından hak edişleri korunmalı ve gereken sağlık yaklaşımları, bireye ve özre göre yapılmalıdır.

Varlık var olmanın şartı olduğuna göre, yaşam hakkı tartışmasız bir haktır, yorum, kıyas veya benzeri durumlar için tartışmaya bile açılmaz. Bu açıdan beslenme ve insancıl yaşama her bireyin hakkı olarak sağlanmalı, korunmalı ve desteklenmelidir.

5) Yanlış, doğru ve gerçek ortaya çıkınca, kaybolur, yalan da ortaya çıkar, çünkü yalan benlik ile doğru bilinmesine karşın yanlış doğru olarak göstermektir. Yaklaşımlarda kanıtlar olduğu gibi belirtmeli, yorum ise hür ve bağımsız olmalıdır. Kanıtları bozmak, saklamak veya yanıltıcı yapmak suç kapsamına bile alınabilir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere, gerçek olduğu gibi söylenmelidir, engelini sanki tedavi edilecek gibi, ümit vermek amacı ile bile olsa, yapılmamalıdır. Oluşacaklar bilinmese bile, olasılıklar ortaya net ve açık olarak konulmalıdır.

10.Sosyal konum ve eğitim bireyin farkındalığına olumlu olduğu kadar olumsuz da etkileyebilir, gerçekten uzaklaşabilirler. Farkındalık, bilime dayanmalı, bireyin sübjektif kanıları gereğe olmamalıdır. Öz benlik, bizlere gerçeklilik konusunda oyun oynayarak farkındalığı kaçırabiliriz.

Eğitim, mal ve mülk ile yöneticilik insanı diğerlerinden ayırıştırır ve özellik katanlar kendilerini toplumda üstün kişi olarak görmeleri onların farkındalığını bozar ve artık gerçekliği kaçırmaları.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin varlığı bazı kişileri korkutmakta, kendilerine bir bakıma bulaşır gibi kaçmaktadırlar. Bu kişilerin insanlık algıları kabul edilebilir değil ve eğitimle bireyin farkındalık içinde olmaları için çaba sarf edilmelidir.

Farkındalık, kişinin yaşamdaki kazanımları ve kayıpları ile olumlu olduğu kadar olumsuzda etkilenebilir.

1) Bazı kişiler dinler ama sanki yabancı lisan gibi anlamadan dinler, eskilerden anlatılan masal gibi gelebilir, bazı olaylarda şahitlerin ifadeleri çok saçma görüldüğü gibi, gerçekten de uzaklaşabilirler. Yaklaşımlarda gerçeklik ile görünen farklı olabilir, soluk görünen kişi kansızlık olmayabilir, başka nedenler olabilir, ancak akli çalıştırmak gereklidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yapılacak yaklaşımlarda, görünen değil, gerçek ve bireye uyan, onun gereksinimlere göre yaklaşım yapılmalı, eski kalıp ve standart değil, değişim ve gelişim üzere olan ele alınmalıdır.

2) Sorun, kusur ve engelli olan bireyleri, toplum yaşamına kazandırmak gerekirken, izole etmek, öz benliklerini helak etmekten öte bir anlamı olmaz. Yaklaşımlarda engellerini saklamak değil, gerekeni yapabilmek için danışmanlık almaktır, kısaca uzmanlara gerçeği iletmektir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireyleri, gerçeklik algısı ve farkındalık açısından yarar olabilecek boyutlar için izole etmek değil, aktif yaşama konulmalıdır. İzolasyonu benlik bozulmaması açısından yapanların, özellikle aileden Çocuk Koruma Yasası/programı ile bebeğin alınması, kısaca uzaklaştırılması, daha sonra ailenin cezalandırmaları bile gündeme gelecektir.

İnsanlar bağımsız ve bağlantısız ve özgün olduklarının ifadesi, toplum içinde olmaları ile bu kabile şeklinde veya sosyal, mahalle baskısı ve gelenekler ile hür iradesinin korunması, gözetilmesi ve sağlanması açısından bir yaklaşımdır. Toplumda benliğini kaybeden, ikna veya o grubun esir, kulu veya kölesi olan kişi, civil liberties kavramı zedelendiği için, yapanlar suçlu kavramındadırlar.

3) Zarar oluştuğundan sonra, elde edilen ibret durumu, geriye dönüp yapılamaması sağlanamayacağına göre, ileride oluşmaması için gereken önlem ve tedbirler alınmalıdır. Yaklaşımlarda bireylerin verileri irdelenmeli, eğer eksik ve yetersiz sonuçlar ile yaklaşım yapılırsa tam tersi gözlemlenebilir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerde yaklaşımlarda geriye dönüş olması zor olduğu için, olgunun çok dikkatlice uzmanlarca gerekirse konsey olarak ele alınıp irdelenmesi gerekebilir. Her sorun gelişimi gelecek için bir ek alınması gereken önlem olmalıdır.

4) İnsanlar gizledikleri bir durum için, eğer benlik ile yapılmış ise, yinelemekten kaçınmaları zordur, çünkü farkındalık arzuya göre yapılanmaktadır. Yaklaşımlarda ilk planda benlik, kısaca bireylerin arzularına göre oluşmakta, algılamalar ve farkındalık gerçek dışı olsa bile yinelemek isterler.

Sorun, kusur ve engelli olan bireyler için gizlenenler, bir süre sonra karşınıza çıkacak, yasaklanmış olsa bile, eğer farkındalık oluşmamış ise yineleme kaçınılmaz olmaktadır. Büyü ve sihir ile oluşanların bilim ile ilişkisi olmasa bile, bireyler yanlış, yalan olsa bile tekrarlamak isterler.

5) İnsanlar yönetici olup, karar verme durumunda olduklarında, kişilerin istedikleri değil, kendi benliğine göre davranırlar. Yaklaşımlarda sorumluluk bireye verilmeli, onun rızasına göre uygulamalar yapılmalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere uygulamalarda, yöneticinin dediği değil, bireyin talebi, aydınlatmadan sonra rızası ile yaklaşım yapılmalıdır. Yönetim değil, öz benlikleri temelinde sorumluluk yüklenmelidirler.

İnsanlardan ilk beklenen kendilerini yönetebilmeleridir. İstekleri ile alabildikleri yanında olanaklarını da dengelemelidirler.

6) Bilimsel olmayan, insanlık üzere olmayan ve hak edişe göre oluşmayan hiçbir şey kabul edilemez. Yaklaşımlarda özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireylere yapılan önerilerde sunulan dayanaklar, sıklıkla hayal ve fantezi olup, bunlara cevap bile verilmemelidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere engellerine uygun olan ve bilimsel, etik ilkeler ve insanlık üzere olanlardır, hayal ve arzuya dayananların geçerli olması olanaksız olduğu kavranmalı, farkındalık yaşanmalıdır.

7) Gözünü açmayan kişi kör, ölü gibidir, aklını kullanmayan kişi de insan olamaz. Yaklaşımlarda bilim üzere olup, engellerine yaklaşım öngörülerinin, tam tersinin yapılması, hayal ve fantezi ile büyülerden etki beklenilmesi ile zarar kaçınılmazdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere süslü ve iyi gibi gösterilenler değil, gerçek ve bilimsel, insanlık olan geçerli olabilir. Hekimlikte şifa garantisi verilemez, sadece bilimsel ve etik yaklaşım yapılacağı vurgulanabilir ve yapılır.

Engelli olan kişi de hür, bağımsız ve birey olarak tüm haklara sahiptir, onların ayrılması, izole edilmesi yanında acınması bile kabul edilebilir olamaz.

11. İlim ve irfan, aydınlanma talebinde olanlara katkısı olur. Zorluklar, darlıklar ibret olarak, bizlere doğru ve uygun olanı gösterebilirler, yanlış bize gerçeği işaret edebilir.

Eğitim diploma almak değil, öğrendiği şeyler ile boyut kazanmak olmalıdır. İnsana gelişim ve değişim şeklinde bir katkısı olmalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin yaşama uymaları açısından engellerine özgün eğitim ile beceri kazanmaları gereklidir. Bireyler ile toplum değişir.

Farkındalık; bireyin talebi, inancı ve algılama arzusu olmadan oluşamaz.

1) Her bilene görev verilmez, işi yapacak olanın beceri ötesinde, tecrübesi ve insanlık boyutu öne çıkmalıdır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşım özellikle etik ilkeler üzerine olan kişiler olmalıdır. Yaklaşımlarda ehliyet sahibi olmak, sınavlarla saptanma değil, eylemlerle ortaya konulanlar için olmalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda, isteyen ve diplomalı olan değil, insancıl boyutu öne çıkan, uzmanlaşmış, yetkin kişiler olmalıdır.

2) İnsanlık boyutu her aşamada gerekli olmalıdır, bunun akıl ve vicdan içinde olmadan, adı medeniyet olarak konulsa bile, insanlar arasında taktir edilmediği, edilemeyeceği belirgindir.

Yaklaşımlarda zarardan kaçarak, iyilik ve güzellikler üzerine olan, başkalarının hakkına dikkat eden kişi, benlik ötesindedir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere insancıl yaklaşan kişi, eylem olarak insanlık ve etik ilkeleri gösterdiği, bir bakıma inanarak bunu oluşturduğu için, bu kimseden kötülük ve zarar gelmez denebilir.

- 3) Medeni olmanın anlamı, halkını korumak ve gözetmek olmalı, onlara inanmak ve halkı yalanlamak veya dışlamak olmamalıdır. Yaklaşımlarda temel kendin yapmak değil, bireylere bilinçli hale getirip, farkındalık ile algılatmak olmalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireyleri aydınlatma ile, insanlık boyutu olarak, farkındalık içinde olarak, sağlık yaklaşımları yapılmalıdır.

- 4) Zarar oluştuğunda değil, oluşmadan önce alınan tedbir ile korunmayı öne çıkarmakta, bunun gelecek bilinmediği için güvence sistemi oluşturulmalıdır.

Yaklaşımlarda amaç ve güdü ötesinde sonuçta istenmeyen durumlar açısından da korunma yapılmalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere destek, bir bakıma sizin başınıza da geldiğinde size bakacak birileri olmalıdır, kendinizi güvenceye almak açısından mevcut engellilere yaklaşımda önemlidir.

Bir toplumda %85 sağlıklı, %10 sorunlu, %5 hastadır. Hastalar temel odak alma yerine, %85 olan toplum elemanlarını tek, tek özel bakım, korunma ve gözetilmesi ile sorun ve hatta hastalığı ortadan kaldırabilirsiniz. Örnek aşılama verilebilir. Aşılama ile en ölümcül olan çiçek, kızamık, çocuk felcinin önlenmesi söylenebilir. Ancak Amerika Disney Land giden aşısız çocuklarda gözlenen kızamık nedeniyle 19 Eyalette ve Filipinler’de görülmüş ve aşılamanın zorunlu olması Avrupa İnsan Haklarında da kabul edilmiştir.

- 5) Zarar oluşmadan önce tedbir önemlidir, ancak, maddi olana sigortalama yapılabilirken, sosyal, soyut olanı güvene almak olası görülmemelidir. Yaklaşımlarda gelecekte nasıl olacağı önemlidir ve plan, proje buna göre yapılandırılabilir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere uygulamalarda onların desteği olmadan sonuç başarısız olacaktır. Bir engelli olana tekerlekli sandalye alabilirsin ama o kullanmak istemez ise anlamı olmayacaktır.

Tedavi her zaman zaman alma ötesinde hücre ve dokularda zarar oluşturur.

Korunma önemli olup, fizyolojiyi desteklemek ilk planda yapılması gerektirir.

Risk olasılığı için tedbirler, kontroller, gebelikteki yaklaşımlar önemsenmelidir.

Erken uyarıcı boyutları saptamak ile patoloji gelişmeden algılamalıdır.

İnfarktüs gelişmeden önce pasajın daralması ile bypass yapılması uygundur.

Gebenin kan şekerinin 140mg/dL altında tutulması da sorunları önlemektedir.

- 6) Zarar oluşması bir olasılık olarak varsa da eğer yaşamınızda insan hakları konusunda özensiz veya dikkatsiz olmanız, daha sonra gelişecek özellikle sosyal boyutlarda güvenlilik duyamazsınız. Yaklaşımlarda insan hakları ve etik ilkeler üzere olmayanlar, istedikleri kadar kendilerini sigortalama içinde olsunlar, oluşacak sosyal durumlardan kurtulmaları, kaçabilmeleri oldukça zordur.

Sorun, kusur ve engelli olan bireyler açısından, gelecek durumları, engellerinin giderilmesinden daha çok, sosyal açıdan insanlık ve birey haklarına uyum ve sosyal kabulleri olmaktadır.

- 7) Zarar ve zarar üzerine olan miras olamaz. Yaklaşımlarda zarar oluşması ile gelecek yapılanması, geleceğe taşınması düşünülemez, bu kişilerin de kalpsiz ve kalplerine mühür basılmış olarak niteleyebiliriz. Farkında olanlar hatalı olan yoldan dönerler.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda, geçmişteki bilgiler ve tecrübeler alınmalı, ancak bunların yararlı olanları, zorlama ve insancıl boyutu olmayanları dışlanmalıdır.

- 8) Zararın oluşmaması ve tekrarlanmaması için, geçmiş ve örnekler bize bir ders niteliğinde olmalıdır. Yaklaşımlarda tecrübe tekrar yaşanmaması açısından önemlidir. Tecrübeli olan kişi aynı sorunu tekrar yaşamamalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda, uzman ve tecrübeli kişilerin konseyde olması, bir öğüt olarak, bir bilen olarak gelecektekileri yaşayarak ders alan kişiler olmasından kaynaklanmaktadır. Farkındalık içinde olmayana ise bunlar ders olamaz ve onların konseylerde söz söylemeleri de kabul edilmemelidir.

- 9) Ahde, geçmişe ve geçmişte kazanılana vefa duymayan kişi zarar ve ziyandadır. Yaklaşımlarda insanlar bir söz verince, bir anlaşma yapınca, buna önce kendisi uymalıdır. Zaten ortada zarar üzere olursa, antlaşmalar hukuken geçersiz olacaktır, hukuka dayanması yeterlidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yapılması düşünülen ve bu konuda bilgilendirilip, rıza alınan konularda, daha önce yapılmış örneklerin de olması ile, bundan vazgeçmek için yine rıza alınması gereklidir. Yaşam hakkı gibi yasal gereklilik dışında sapmalar kabul edilemezdir.

Korunma, gözetme ve bakımda elde edilenlere daha sonra karşı çıkılmamalıdır.

- 10) Her karşılıklı konuşma iletişim olduğunu göstermez, ki iletişim için, birbirleri ile empati yapan, birbirleri ile sevgi dile olmak gerekir. Yaklaşımlarda öncelikle konuyu bilebilmek gerekir ki faydalı olunabilsin, bunun içinde öncelikle etkin ve anlaşılabilir bir iletişim sağlanmalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireyler ile iletişim için öncelikle engelli olmanın anlamını, kısaca farkındalık kavramında ve boyutunda olmak gereklidir.

11) Her bir çevreden bize gelen uyarı, olay, günlük yaşam bir algı için gerekçe, farkındalık oluşturma boyutudur. Yaklaşımlardan ders almak gereklidir, bazen ibretlik işler olur, onlardan da korunmak ve gözetmek gerekir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda, her bir engel ve her bir durum için yaklaşım özgün olacağı için, her olgu bir eğitim, farkındalık ve algı yaratıcıdır.

12) İnsanlar kendi kararlarını kendileri üzerine almadıkları sürece, bir bakıma çocuklar gibi başkasından onay ve emir almak zorunda kalırlar ancak sorumluluktan yine de kurtulamazlar. Yaklaşımlarda tek ve yalnız sorumlu olan bireydir, o halde başkasına bağımlı olmamaları gerekir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerde de sorumluluk imkanına göre bireye verilmelidir. Komut ve emir altında olmak yerine, bireyin kendisi için en idealini düşüneceği algısı ile onun rızasını almak önemlidir.

13) Zarar eğer ortada bir bilim ve dayanakları geçerli veriye dayanmaz ise oluşabilmektedir.

Yaklaşımlarda mutlaka yapılacak bireyin durumu geçerli olmalı, yeterli ve dengeli boyutu ile etkinlik ona göre oluşturulabilir, teorik öngörü ile olmaz.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda, etkin ve verimlilik boyutu ancak bireye göre oluşabilir, söyleyen değil etkinin irdeleneceği birey önemli ona bakılmalıdır.

12. Farkında olmamızı sağlayan eğitim olmaktadır. Eğitim diploma alan değil, ilerleme temelinde değişim ve gelişim gösteren, kültürlenmiş bireyin kazandığıdır.

Bir birey kendi başına gerçeklik ve kendi pozisyonunu algılayabilir. Kendini uzun boylu sanan bir Pigme, karşısına bir Amerikalı çıkınca çok kısa boylu olduğunu algılayacaktır. Farkındalık bireyin eğitimi, algısı ile başlar.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin kısaca bir birey okuma yazma öğrenirse, gözlerinin görmesini ister, çünkü okuması gereklidir, gereksinim oluşmalıdır.

Farkındalık dersini ve eğitimi almak, diploma almak olup, bilincin yerleşmesi, tutum ve davranışa geçmesi ile gelişim ve değişim gereklidir.

1) Zarar oluşması ve bunun fark edilmemesi boyutu, sorun, kusur ve engelli olan bireylerde farkındalık olmadığı kanısı yanlış, tam tersi olmaktadır. Yaklaşımlarda sorunu olanlarda fark etmeyecekleri sanılan boyut, daha etkin bir reaksiyon olarak karşımıza çıkacaktır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere anlamazlar ve farkına varmaz şeklinde bir yaklaşımın bedeli çok ağır olmaktadır.

2) Birçok diplomalı kişi tam cahildir. Bilgi sahibi olan en üst düzeydeki boyut, Google veya bilgisayarlardır ki bize öğüt anlamında bir katkısı beklenmez. İnsanlık boyutu diploma ile sağlanamaz.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere eğitim, aydınlatma ve rıza açısından bilgilendirmedir.

3) Bir insana bilgi verilebilir ama algılama ve farkındalık kazandırması ancak birey kendisi kanalıyla olabilir. Yaklaşımlarda değerlendirmeler, sınavların, özellikle hekimlikte sözlü olarak yapılması, talebelerin algılama boyutu ve farkındalık düzeyi açısından öne alınmaktadır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireyler, bilgiyi internet kanalı ile elde etmektedirler, sağlık personeli ise bu bilgileri bilinçlendirme oturması, işlevsel olmalarını sağlamalıdır. Yanlış veya doğru değil, o kişi ve duruma uygunluk ve uygunsuzluğu belirtmelidirler.

13.Gerçeği inkâr, kabul etmeme değil, onu algılama, farkında olmak demek, ona teslim olma da değildir. Mücadele etmedir, kısaca etik ve insanlık içinde kalarak, yaklaşım yapmadır.

Bir dar toplumda, mahallede kendini bilgin sanan kişi, uluslararası düzeye çıkınca, bilgi boyutunun farkına varınca, kendi içine kapanır. Bunun yerine durumunu algılayıp, daha fazla öğrenme ve eğitim almanın gerektiğini algılaması temel istenendir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin kendilerini başkaları ile değil, kendileri ile karşılaştırmaları istenir. Daha etkin ve verimli olmak, beceri öğrenmek, daha net görerek, okuma ve yazma yapabilmek, gerekirse bilgisayar kullanmak sağlanmalıdır.

Farkındalık; öncelikle reel, oluşan boyutu, gerçek durumu, algılama ve ona göre davranışı, mücadeleyi yapmak ile bağlantılıdır.

1) Zarar, bir insanın gerçeği, farkında olmaması ile kendi kendine oluşturabilir, algısı hatalı olanın doğruyu bulması beklenemez. Yaklaşımlarda veriye ve bireye göre değil, standart plana göre yapılırsa uymaz.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere gözlük bireyin engelini giderecek şekilde olmaz ise, bu durumda sonuç alınamaz. Birey gözlük çerçevesini seçebilir ama numara göze göre verilmelidir ki anlamlı olsun.

2) Bir azap oluşumu, haksız yere kazanç sağlayan, zorla benlik için bakasına zarar yapanlarda oluşmaktadır. Yaklaşımlarda haksız yere yapmak, başımıza inecek olaylardan oluşabilmektedir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda onların hakları temel alınarak yapılmalıdır.

3) Yaklaşımların öngörülen hedefi, benlik üzerine kazanç olamaz. Çünkü benlik menfaati diğerlerinin zararına olabileceği düşünülmelidir. Yaklaşımlarda hedeflenen güzellik boyutunda olmalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımların amacı ve elde edilen sonuçlar iyilik temelinde olmalı, zarardan kaçınılmalıdır.

Aşılama da ben değil tüm topluma aşılama yapılırsa önlem olabilir. Zarar faktörü olan yerlere, trafikte uyarı işareti konulur ki, başka arabalarda bu dönemeçte kaymasındalar.

4) Zarardan kaçınanların, geçmişten ders aldığı söylenebilir.

Yaklaşımlarda benlik değil, geçmişte de açık gözlendiği gibi, aklımızı kullanarak bilinçlenmemiz beklenilir, ama bilinçli olan ise daha az özlenmektedir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda mutlaka geçmiş tecrübelerden yararlanılmalıdır.

5) Ümitsizliğe düşerek, yalanlandıkları, zarar üzerine oldukları varsayıldığında, mutlaka bilimsel bir irdeleme yaparak, gerçek ve doğru üzerinde olduklarının bilincinde, farkındalığında olabilirler. Yaklaşımlarda mutlaka aralıklı irdelemek gerekmektedir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda geçmiş mutlaka örnek alınmalı, bireyden de elde edilen sonuçlara dayanılmalıdır.

6) Eğitilenler temelde topluma rol model olmaları gerekmektedir. Yaklaşımlarda insanlık ve sosyal yapının örnekleri bilim adamları olmaktadır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda da öncü, bilim adamları olmalıdır.

14. Peşin hüküm sizi zarara ve zulme götürebilir. Kalıba, kurala uymak, ancak akıl, mantık ve gönül onayı ile olmalıdır.

Ön yargı, olayı incelemeden, irdelemekten sonuca varmak, peşin görüşler ile doğruyu bulmak olası değildir. Eğitimin sizi daha iyi bilgilenmeyi sağlayabileceği söz konusu olabilir ama yine de peşin hüküm olamaz.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin her biri farklı ve değişik yapıları ve algıları vardır, buna göre yaklaşım gereklidir. Ancak, tümü bilim üzere olmalıdır.

Her köpek yavrusu farklı karakterdedir. Bizim Labrador köpeğimiz (Karmen) *gel* denince bakar, *gel birlikte televizyon seyredelim* denilirse gelir, yanımıza otururdu.

Farkındalık; peşim hüküm ile yaklaşım değildir. Daha önce yapılanı tekrarlamak değil, özel, özgü ve bireye göre yaklaşımı, bir inovasyon/buluşu gerekli kılar.

1) Sorun, kusur ve engelli olan bireyler, engellerinin giderilmesi ile daha önce çektiklerinin diğerlerinin de yaşamasını istemesi, onları dışlaması, ters algılama ve farkındalık boyutudur. Yaklaşımlardan sonra bireyler diğerlerinin de aynı sıkıntıyı çekmesini isteyebilir ki bu insanlık duyguları ile geçerlilik kazanamaz.

Sorun, kusur ve engelli olan bireyleri anlamak, onlara destek ve yardım etme eyleminde, engelleri kalkanların onları dışlaması, ters yaklaşım içinde olmaları, kabul edilebilir olamaz. İçten vurma yaklaşımı olmaktadır.

Ben bu merdivenlerden inerken kaydım ve düştüm, başkaları da düşmeli kavramının insanlıkta olmadığı belirgindir.

Her araba kazasında firmalar kazanın nedenini inceleyerek, aynı şekilde yeniden kaza olmaması için proje geliştirirler.

İnsan oğlu belirli olumlu şeylerden ders aldığı gibi kötü olan, ibret olan durumlar, olaylar ve eylemlerden de ders alırlar. Hekimin tecrübesi temelde baktığı hastalardan aldığı derslere dayanır.

Kanıtı dayalı tıp kavramında olgulara dayanan görüş ve yaklaşım, temelde alınan ibreti tanımlaması açısından önemlidir.

2) İnsanlar bollukta darlığı, sağlıklı iken hasta olduklarını unutabilirler, ancak hastalıktan sağlıklı olan, darlıkta iken zengin olanında unutmaması, farkındalığın oluşmadığının bir kanıtı olmaktadır. Yaklaşımlarda nimetlerin nasıl kazanıldığı, olmadığında neler oluşacağı gibi birçok boyutun yorumlanması, algılamak açısından önemlidir, farkındalık öne çıkmaktadır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda gerek sağlıklı olan gerek engelli olup iyileşenlerde farkındalık oluşmadı ise ona göre yetki ve etkinlik verilmelidir. Farkındalık içinde olmayana bir uygulama verilemez.

3) İnsanlar aldıkları payı hak etmeleri gerekir, hak etmeden, özellikle iftira ederek, başkalarını dışlayarak kazanç sağlamaları, bir bakıma diğerlerinin hakkını gasp etme, zarar oluşturmazdır. Yaklaşımlarda birisinin hakkının yerine başkasına verme, ayrıca hak etmeden hak vermeyi, iftira, gerçek dışı boyutlara, gerekçelere dayandırma kabul edilemezdir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere hak edişe göre yaklaşım yaparken, dengenin bozulması ve bunun bozulma gerekçesi olarak bir bakıma olmayanı belirtmek, kısaca iftira boyutunda olması sorunun kendisi olabilmektir.

Tüm Evrendeki savaşların kendi paylarını kabul etmemekten çıktığı bilinmektedir. Daha fazla istemek ve kabul görmeyince de zorlamak tipik savaş nedeni olmaktadır.

15. Temiz, iyi ve etik ilkeleri, insanlık üzere olmak, çalışarak değer üretmek bir insanın insanlık görevi olmalıdır.

Geleceğe kalacak olan sevgi ve insanlık temelinde yapılan, barışa katkı ve etik boyutta olanlar olabilir. Diğerleri ise unutulmak istenen, kaçınılan boyutlardır.

Etik, ahlak felsefesi olarak Felsefenin bir alt dalıdır. Ne, neden, niçin, nasıl ve kim gibi sorguların düşüncenin oluşmasının sorguları olarak ele aldığımızda, doğru nedir kavramı ise ahlak felsefesinin ilkeleşmesine gitmektedir.

Uzman akademik bireylerin belirli aralar ile oluşturdukları olsa da ne yapmalıyım kararı ise bireysel ve özgün, özel ve sorumluluk taşımaktadır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin sözel ve eğitsel değil, insanlık boyutunu uygulamalarda ve kendilerine yapılacak yaklaşımlarda görmek isterler. Bir insan insancıl davranışı görmesi önemlidir.

Farkındalık, çalışarak değer üretmek, etik dışı olana karşı durmak, öğüt verme, aydınlatmadır.

1) İnsan olmanın gerekliliği, bir varlık olarak, yaklaşımlarında; güzel, hoş, temiz şeyler uğraşısı, eylemleri olduğu, yaptıkları da barışa, hayra, iyiliğe yönelik iş yapmalarıdır. Sosyal olarak bunun insanlar farkında olurlar. Yaklaşımlarda insanlık üzere olmak, amacı barış içinde en azından zararlı olmamak, faydalı olmak, yöntemi de etik ilkeler içinde olmasıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşım, etik ilkeler temelinde, varılmak istenen amaç ise barış temelinde yararlı olmak, zarar oluşturmamak olmalıdır.

2) Her bireyin bağımsızlığı esas olmasına karşın, bu bağımsızlık kendi benliği için değil, kendisinin toplumda varlığını oluşturması açınsındandır. Zarar kapsamında insanların birbirini etkilemesi kabul edilemez. Yaklaşımlarda ancak birbirlerini kabul ederek varlıklarını sürdürebilirler.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda her bireye özgü bir terzilik gibi yaklaşım gereklidir.

3) Her bir farklı görüş bir açıklama ve algılama boyutu olması gerekirken, ayrılık ve parçalanma şeklinde dönüşmesi kabul edilemez, zarar veren olur. Yaklaşımlarda ister bu şekilde ister o şekilde yapılsın, amaç ve güdü ile etik ilkelerde oluşması ile değişime kaynak olabilecektir. Zarar unsuru var ise zaten konu edilemez.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda standart tek tip değil, bireyin arzusu temelinde de alternatifler uygulanmalıdır. Bir tatlı yenecek ise alternatifler sunulur ve birey seçer, onun gibi yaklaşımlarda da seçim hakkı olmalıdır.

4) Bir kişi zarar görse bile algıladığı anlamını taşımaz. İnanarak, isteyerek yapılması ile bilinçlenmesi ve davranışlarına, kişiliğine yerleşmesi, farkındalık gereklidir. Yaklaşımlarda konuyu saatlerce söyleyen değil, beş dakikada özetleyen kişi onu daha iyi bilmektedir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda bireyin uygulamayı, amacını ve anlamını algılaması ile bilinçlenmesi ve bunun kabulü ile benimsemesi gereklidir.

5) Gücün tanımı daha çok ve fazla zarar verebilene sahip olma değil, daha çok sevgi temelinde insanlık kazanmak olmalıdır. Yaklaşımlarda güç kullanma, zorlama ve zalim olmaya giderken, sevgi dili kullanılması ile bireyin kendisi değişimi yaşayabilir, daha iyi ve güzel oluşum, hemen hemen hiç maddi ve fiziki güç kullanmadan oluşacaktır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda da güçlü olmak, bilim üzere olmak ve etik ilkelere dayanmaktan gelmelidir.

6) İyilik üzerine koşmak, mutlaka bilgi içinde olmayabilir, insanlık yaklaşımı özel olduğu kadar genel kapsamda da olabilir, en önemli iyilik zarardan uzak durmak, korunmaktır. Yaklaşımlarda iyilik yapacağım diyerek zarar oluşturan kişi çoktur. Bilim ve beceri ile eylemi hak edişe ve rızaya göre yapılandırılmalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yardım etme amacı ile zararlı olunabilir. Onlara bağış toplamak bile onları afişe etmek olabilir, insanlık boyutuna dikkat edilmelidir.

7) İnsanlar sanırsınız ki korkuları bilmediği veya korkunç olandandır, insanlar zarar oluşturmaktan, insanları kırmaktan ve daha iyi olamamaktan temel olarak korkarlar. Yaklaşımlarda temel korku, zarar vermeme boyutu olmalıdır. Bir korku var ise ona karşı mücadele, onu yenmek gerekir, kısaca odaya girmekten korkuluyorsa, ışık açılmalıdır. Zarar vermeden korkan ise sevgi doludur.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere zarar vermeden korkanların hormonları farklı iken, onlardan korkanların hormonları farklıdır. Biri severken, diğeri sert ve haşin boyuttadır.

8) İnsanlar ancak ve yalnız bilim üzerine olan, gerçeklere inanırlar, kanıta dayanırlar, akıllarını kullanır ve vicdanları ile davranırlar, zarardan kaçınırlar, insanlık üzeridirler. Yaklaşımlarda ortada bir gerekçe olmalıdır. Sevmenin de genel insanlık ile özel bireye olan farklıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda da veriye göre yaklaşım yapılır. Bir görmeyene elini uzatma değil, bir şekilde sizin ona sevgi ile dokunmanız gerekir, ondan hamle beklenilmemelidir.

9) İnsanların doğal yasaları ikircikli bulmaları ve iki farklı doğal yasaların birlikte olduğuna inanmaları bile olanaksızdır. Yaklaşımlarda güven ve güvene dayalı olarak olacakları bilme önemlidir. Bir evlat babasından dayak yiyeceğini sanması ile sevgi ile kucaklayacağını ve engellerini af edeceğini bilmesi kadar farklılık içinde olması ruhsal, etik gelişimini de etkileyecektir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireyler, bir defa onları izole eden ve farklı yaklaşım kişileri, unutmayarak, tekrar birlikte bile olmak istemezler.

10) İnsanlık yolunda olan kişiler, yaptıkları iyilikler yeterli olmaz, yaşamları boyunca hayır oluşturmak, zarardan kaçınmakta yarışırlar. Yaklaşımlarda insanlık üzere olan devamlı yürümek, ilerlemek ve gelişmek isterler.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere bir defa yaklaşım değil, teknoloji ile bilimin gelişimi dikkate alarak, devamlı ilerleme içinde olmak isterler. Durmak bile geride kalmak anlamındadır.

11) Her birey elbet gücü kadar işlev yapabilir, becerisi kadar değer üretebilir ama gönlü tüm insanlığın sevgisini alabilir. Yaklaşımlarda kapasite insanı sınırlandırır. Soyut kavramlarda ise sınır olamaz.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlar ile tam düzelme olmayabilir. Bir gözlük ile kusur giderilmesi değil, o bireyin o soruna adapte olması, uyum sağlaması arzu edilir. Bu açıdan soyut istenen, kısaca okuma ve yazma yapan ile sadece bakma yapan algısı farklı olacak, yaklaşımlarda farklı olması beklenecektir.

12) Bir şeyi bilmeyen, algılamayan, insanlığın ne olduğunu bile farkında olmayan kişi, nasıl kendisine ve başkalarına hayırlarda bulunabilir, yaptıklarının doğru ve güzel olduğunu farkında değilse, yaptıklarının zarardan uzak olduğunu kim söyleyebilir? Yaklaşımlarda bir çocuk araba kullanabilir ama ehliyeti olmadığı, belirli bir eğitimi olmadığı için, karşıdan gelen kamyonlardan korkup, kaza yapabilir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda da konusunda uzman olmayan kişilerin teması, iletişimi ve özellikle danışmanlık yapmaları istenmez ve zararlı olabilecekleri öngörülür.

İnsancıl olmayan, akli ve gönlü sevgi üzerinde olmayan kişiye sadece selam verilir ama ondan uzak durulur.

13) Servet ve refah ile şımarmış kişilerin, farkındalık boyutuna girmeleri olanaklı olmadığı algılanmalıdır ki, zarar oluşturmamaları için en azından uzak durulması gerekir. Yaklaşımlarda tok olanın açın halinden anlamayacağı gibi, sorunu algılamayan kişinin, sorunluyla yaklaşımının empati yapmadıkça, yapamadıkça bir anlamı olmayacaktır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda, sorunu algılamayan kişinin faydası olmaz. Zengin olan kişi fakire, engelliye verdiği öğütler anlamsız olabilir, aç olana kek, pasta yemesinin öğütlenmesi gibi olacaktır. Burnu büyük kişinin halkı kurtarmadan önce kendi burnunu öncelikle sürtmeli, ortadan büyüklük duygusunu kaldırmalıdır.

14) İnsanlara temel destek ve yardımı ancak kendisi yapabilir. Bunu yapması için algılaması, bilinçlenmesi ve farkındalık içinde olması önceliklidir. Yaklaşımlarda başkasının katkısı sınırlı olacaktır, onun sizi bilgilendirmesi, beceri kazandırması ile etkinlik ve verimlilik kıyaslanmayacak derecede artar. Bir anneye emzirmeyi öğretmek ile yapması arasındaki boyut çok farklıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda da adalesinin güçlenmesi ancak bireyin kendi arzusu ve isteyerek ve bilinçli zorlaması ile gelişebilir ve güçlenebilir.

15) Gerçek ortada iken, onu bilerek hatalı yorumlamak ile, oluşacak boyuttan kaçmak değil, ancak geciktirmek olasıdır. Yaklaşımlarda yağmur yapıyorken onu hatalı yorumlanması ıslanmak demektir. Yağmur ortamını algılamamak ise tedbir alınmadığı, yağmurluk giyilmemesi, şemsiye alınmaması durumunda, yine ıslanmanın oluşması anlamındadır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin öncelikle ruhsal yapıları ele alınarak, ondan sonra gereken fizik-tedavi yapılabilir. Gözlük takamayan bir çocuğa gözlük vermenin de anlamı olamaz. Gerçek boyutu çeşitli açıdan ele alınmalıdır.

16) Büyüklük taslamak ile büyüklük olmaz. Sevecen ve alçak gönüllülük ile ağlayan ve farkında olan kişi; alim, büyüktür ki, büyüklük taslamaz zaten. Yaklaşımlarda eğer baba, amca veya dayı isen bunun gerekliliğini yapmak ile olunabilir. Eğer bir genetik anne ve baba görevini yapmaz ise, o çocuk mahkeme kararı ile devlet bakımına alınmaktadır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşım o dizeye inerek, empati yaparak, etkin ve verimli iletişim sayesinde olabilir.

Hepimiz doğadan bir yaratılanız. Hiçbirimizin yaratıcı gücü olmadığı için, yaratılış konusunda bilgili değil, yaratılan olarak bilgi sahibi olabiliriz.

17) İnsanlar aydınlatılmadıkları için rızalarında farklı olabilir, ancak bilgilene yeterli değil, bilgiyi algılamaları ve insanlık boyutunda farkındalık içinde olmalıdırlar ki kavrayabilsinler. Yaklaşımlarda iletişim kurulması için, öncelikle sessiz iletişim ve güven duygusu gibi farklı boyutlar ile oluşan ortam önemlidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere anlattığının algılandığını düşünmek doğru boyut değildir, anlaşılan boyut verilmelidir. Sindirilmeyen gıda ishal veya kusma olarak atılır.

18) Bir metal yığınının uçacağını söylemek delilik gibi gelebilirse de uçak olunca bunun kavranması daha kolaydır.

Gerçek ortada iken halen uçamaz demek ise farkındalık ötesidir. Yaklaşımlarda teorik değil, pratik ve gerçekçilik üzere olunmalıdır. Yararlılık unsurunu taşıyan şey ancak faydalı olabilir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere uygulamalarda ilk planda fayda olacağı sanılmayabilir. Destek için baston sağlıklı ayakta olmalı, kullanımı bilmiyorsa bastonun anlamı olamaz.

19) İnsanlar doğa gibi bir sistemi yapamayacakları için, genel olarak ondan faydalanmalılar, onların kuralları ile fayda üretmeli, zarardan kaçmalıdırlar. Yaklaşımlarda bir bedel değil, eylemin kendisi, üretilen değer gerçek olarak ücretidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerde yer çekimi bile adale güçlenmesinde faydalı olabilecektir, yer çekimine karşı hareket faydalı olabilmektedir.

20) Bir boyut ilk başlangıcında insana güzel ve faydalı görünebilir, ama daha sonrası ve sonucuna göre karar vermelidir. Alkol ilk planda bir içecek olsa bile, sarhoşluk ötesi daha sonraki boyutlarda tüm hücrelere zarar vermektedirler.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşım bir seferlik değil uzun süreli olmalıdır. Kortizon faydalı ama uzun süre verilmesinin zararlı olduğu da dikkate alınmalıdır.

İlaçlar temelde zehirdir, seçici, geçici ve doza bağımlı olması onu bu boyuttan çıkarır. İlacın yararlı olabilmesi için; a) Farmasötik bilgisi / ilaçların hazırlanması, dozajları ve biçimleri gibi konularla ilgilenen bilim dalının bireye ve sorunlara göre yaklaşımı, ilacın etkileri, işlevleri, b) Farmakodinamikleri / ilacın etki yerindeki düzeyi, farmakolojik etki, klinik yanıt ve dolayısıyla etkileşimleri: yan etki, toksik etki, ters etki gibi, c) Farmakokinetikleri / ilacın emilimi, dağılımı, metabolizması ve atılımı dikkate alınması ile zehir olmasından çıkmaktadır.

21) Zarar gören kişi eğer boyutu ve olanı algılamıyorsa, azap içinde olsa da kurtulma farkındalığından uzak olacaktır. Yaklaşımlarda kişi veriyi ters algılayabilir. Bir kişi susuz kalınca sade su içer, elektrolitli içmediği için, halsizlikten kırılır. Denizin ortasında kayığın içinde bol yağmur suyu olan kişi, sadece bu suyu içmesi halsiz yapar, susuzdur, bol su vardır, içtikçe daha kötü olur, elektrolit kavramını algılamamakta, sadece su gereksinimi olduğunu sanmaktadır. Tuzlu su ile karıştırmalıdır, ki fayda için karıştırma oranını bilmelidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere bazı yaklaşımlar kişinin daha kötü olmasına neden olabilir. Sıklıkla fizyoloji ve fizyopatolojiyi düzeltilmemesi sorun yaratmaktadır.

22) Zarar faktörü olunca, bununla mücadele yerine teslim olmak anlamı olmayacaktır. Algılayarak farkındalık yaklaşım ile mücadelede başarı kazanılabilir. Yaklaşımlarda mücadeleden vaz geçmek olmaz. Mücadele savaş ve şiddet değil, bazı durumlarda dinlememe ve yapmama da en güçlü mücadele olabilmektedir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda temel olan engelleri gidermekten öte, insanlık boyutunda olmaktır. Aşık Veysel ileri yanında

körlük düzelecek denilmiş, ancak yaşamı bu dengede tutarken, dengeyi bozmanın bana ters yaklaşımı olabilir diyerek kabul etmemiştir.

23) İnsanlar doğanın bir parçasıdır ve bunu devamlı hatırlamalıdır, farkında olmalıdırlar. Yaklaşımlarda bir canlı olduğumuz ve insan olarak insanlık duyguları içinde olduğumuz da hatırlanmalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda, sevgi ile yaklaşmak, okşamak bile özellikle yenidoğanlarda en etkin ağı kesici olabilmektedir.

24) Doğa kanunlarının aynı olduğu ve kesin olarak tanımlandığı, belirli usul ve esaslar içinde olduğu belirgindir. Yaklaşımlarda doğanın belirli usulleri vardır. Balık suyun içinde nefes alabilirken, siz ise boğulursunuz, akciğer yapısı buna uygun değildir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşım yaparken, doğa yasaları unutulmamalıdır. Bazı engelliler de en büyük faydalanılan yerçekimi olabilmektedir. Ağırlık kullanılması, kısaca ağırlık ile kolu kaldırma en büyük yarar sahibi olabilecektir.

Fizyolojiye uygun ve sosyal yaşama uygun olanların kabulü daha kolay ve etkileşiminde de başarı belirgindir.

Protein desteği vermek için es-kargo/sümüklüböcek yemeğinin önerilmesinin, Anadolu'da anlamı olamaz. Anadolu sümüklü böcek ihraç etmektedir ama yememektedir.

Aynı şekilde alınamayan, kullanılmayacak ve besin olarak hazırlanamayacaklar da önerilmemelidir. Anne sütü bu açıdan idealdir.

25) Doğada yeni bir madde, atom olmadığı gibi eskilerin de yok olmadığı belirgindir. Sadece form değiştirirler. Yaklaşımlarda değişim denilen, ana yapısı değil, formu, formasyonundaki değişimdir. Okuma ve yazması olmayan kişiye en iyi gözlük verilse bile kişi yine okuyamayacaktır. Pahalı gözlük alması onun iflasına neden olabilecek ve zararlı olabilecektir. Gözlüklü, işsiz olacaktır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere faydanın çok değişik boyutları vardır. Düzeltme, sanki görebilecek algısı yaratarak aldığı gözlük, sosyal konum yaratmada etkin olabilir.

Bazı kişilerin koyu gözlük takmaları ile toplumda görmediklerinin algılanmasını sağlarlar, aynı zamanda da yüksek güneş ışığından korunmuş olmaktadır.

26) Bizler sadece seçici olabiliriz, yaratan değil, yaratılanız. Yaklaşımlarda engel oluşması açısından bir tanrı gibi iyileştirici değil, ancak faydalı olabilme açısından etkin olabiliriz. Fayda da sorgulanmalıdır, bir tercih konusudur, yaratıcılık değildir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda gözlük bile tercih konusudur. Çoklu fokusun/merkezli lens mi, tek fokus yapan lens mi

kullanılacağı, bireyin işi ve tercihinine göre olabilir. Peşin hüküm doğru değildir.

27) Uçaktan atlayan kişi düşer ve ölür, paraşütle atlayan ise aynı çekim yasaları içinde olsa da sakınıldığı ve yerçekimi kanunundan yararlanılarak düşmeme sağlanmış olacaktır. Aynı kanunlar iki boyutta da geçerlidir, fark sakınma ile sakınmama durumudur. Yaklaşımlarda her olay ve olgu bir kötü ve kötülük yaratacak gibi değil, ders alınarak ona göre faydalanılma olasılığı da yaratabilmelidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda, ideal yaklaşımdan elde edilen sonuca göre en eski ve tarihi bir uygulama seçilebilir. Burada amaç bireyin farkındalığı boyutudur.

Hekimlerin genel vücut taramaları ve kan analizlerinin temel gerekçesi vücuttaki organ sistemlerinin çalışmasını saptamaktır.

Karaciğeri bozuk kişiye karaciğerde metabolize olan maddeler verilmemeli, böbrek sorunu olanda da böbreğe yük olanlar sağlanmamalıdır. Sirozda tüm veriler normal sınırlarda olabilir ama sağlıklı olmadığı belirgindir.

Anne sütünde 1,5gram/dL olan protein yerine inek sütündeki 3,3gram/dL olan protein tercih edilemez. Yüksek böbrek yükü yanında, kullanılan, metabolize edilme orana bakıldığında anne sütü idealdir.

28) İnsanlar kendi oluşturdukları hayaller ve fantezilere inanırlar, doğa ve bilim üzerine olmak, onlar üzerine yalancılıklarını gösterecektir. Yaklaşımlarda gerçek varken, hayal ve fanteziler ile uygulama yapılamaz. Ona iyi gelmiş, bana da iyi gelecek yaklaşımı olamaz.

Bir kanserli hastanın bilmeden aldığı bikarbonat ile ağrılarının eroinden daha iyi geldiğini ifade etmişti. İlaç almakta, ancak tolere etmesi ve etkilemesi için geçen süre açısından bikarbonat alması ile geçirmesinin etkisine inanıyordu. Bu bir bekleme süreci oluşturmakta idi. Bir anne bebeğin düştüğü yerdeki yarasının acısını öperek geçirir, çünkü oluşan endo-morfin, serotonin, oksitosin ve diğerlerinin etki edebilmesi için zaman yaratmaktadır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda bilimsel olmak gerekir. Plasebo kullanılmada bile etki, verilen ilaçtan daha ziyade verilmiş ve onun etkilenmesini sağlayan yaklaşım olmaktadır.

29) Gelecek bilinmeyecektir ve daima canlılar varlıklar yeniden oluşacak ve olacaklardır, eskilerin devamı değil, yeni nesil olacaklardır. Yaklaşımlarda öngörü, hiçbir zaman olacakları bilmek değildir. Bir tahmin bilimsel oldukça daha anlamlıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere uygulanan boyutların kesin iyi olacağı belirtilmez. Olması tahmin edilir, öngörülebilir ama garanti verilemez.

30) Sonuçta sevgi üzerinde olunmalı, nefret ve zalimlik üzerinde olunamaz, fiile kızılır ve faile kızılmaz, insana değil, yaptığı eyleme kızılır. Yaklaşımlarda oluşan boyut, bize eğitici olmaktadır ve buna göre devamlılık veya yeni seçeneklere yön vermelidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda, neden cevap alınmadı boyutu, kızgınlık ve sertlik değil, eğitim, algılama ve sevme ile olmalıdır.

31) Zarar ve kötülükler ancak iyilik ve sevgi ile kaldırılabilir. Yaklaşımlarda oluşan zarar yine farklı boyutlarla giderilebilir. Böbreğe dokunan ilaç kesilmesi ile değil, onun etkisini yapacak, başka zarar vermeyen ilaç vererek sağlanabilir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere verdiğiniz gözlük ile net görebilir ama tolere edemez, başı döner, midesi bulanır ve gözlüğü kullanamayabilir. Bu açıdan bireyin sevdiği gözlük olmalıdır, özellikle kızlarda çerçeve görünümü çok önemlidir.

Çivi, çiviye söker yaklaşımı biyolojide doğru olamaz, daha da bozar ve tamir yapılamaz şekle gelir, oluşan hasar düzeltilemeyecek boyuta gelir.

Böbreği yeterince süzemeyen kişiye tuzlu yiyecekler, turşu, salamura balık vermek, ayrıca inek sütü ile kalori sağlamak sorunu arttırdığı gibi tahrip olan nefronlar yeniden yapılanmayacağı için, diyalize hızlı bir şekilde göndermek anlamındadır. Bazı bitkisel çaylarda aynı etkiyi gösterir. Faydalı olması için içirilir ama daha da fazla tahribata neden olmaktadır.

32) Benlik, hırs ve diğer menfaat kaygısı ile haklara riyeti yapmaması, zorbalığa başvurması ile artık oluşumların yenilenmesi olanaklı olmayabilir, bu açıdan amacı ve güdüyü doğrulukta olsa bile devamlı irdelenmeli, izlenmeli e benlik kısıncından korunmalıdır. Yaklaşımlarda subjektif olmak tüm uygulamaları bilim dışına itebilir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin istediklerinin yapılması ancak bilim ve fayda kapsamında oluyorsa kabul edilebilir. Hiçbir sağlık elemanı, bireye zararlı olacak bir yaklaşımı, o istedi diyerek yapamaz, hatta bireyin yapması durumunda da hukuk yoluna başvurmalıdır. Hiçbir fert, kendisinin hakkına, özellikle yaşam hakkına zarar verici yaklaşımda bulunamaz.

33) İnsanların bir süreç sonlandıktan sonra artık doğal kanunların işlevlerinin sonucuna kalmış olacaktır. Yaklaşımlarda doğal yapıya uygun yaklaşım öngörülmelidir. Bir kadına erkek gibi davranılması onu zor durumda bırakacaktır. Eşitlik demek, bireyin algısını yok saymak olamaz.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşım doğal yapı ve bireyin özelliklerine aykırı olamaz, olmamalıdır. Yaratılış ile uyumlu olmalıdır. Bir prematüre gebelik haftasına göre yaklaşımı gerekli kılar, büyüdükçe o haftaya göre yaklaşım da değişir.

34) İnsanların fırsatı olup faydalı ve yararlı işler yapmaları varken, zamanı kaçırmaları, geçirmeleri durumunda, bu boyut tekrarlamayacaktır ve sondan sonra eski değil, yeni boyuta bakılmalıdır. Giden ve kaçan tekrar zaman süreci olarak yakalanamaz, ancak ders olarak alınarak, yenilenmesi engellenebilir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda, daha önce alınan dersler önemli olduğu gibi bireye uygulanan yöntemdeki veriler de bir ders olabilir, değiştirme gündeme gelebilmelidir.

35) Yapılan işlerin bir anlamı ve faydası olmadan, konuşmaların da anlamsız olduğu sürece, onun eğitsel ve farkındalık açısından hiçbir anlamı olmayacaktır. Konuşmak için konuşmanın bir zaman ve iletişim kaybindan öteye varamaz. Yaklaşımlarda anlamsız olanlardan fayda beklenilemez. Bazı yiyeceklerden kalori alınmaz ama posa olarak faydalıdır. Taş veya çekirdek yenilmesi ise faydasız ötesi zararlı da olabileceği unutulmamalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere faydalı olmayacak yaklaşımın bir anlamı olamaz. Elini tutma, tatlı dil ise çok önemli katkı sağlar ve bunların soyut katkıları önemlidir.

Bitkiler konusunda Eczacılık Biliminin Farmakognozi Bilim Dalı vardır. Bundan sorgulama yerine, aktarlardan tarif almak, anlamsız bilgi ötesinde, uygulanırsa zararlı bilgi olacaktır. Birçok insanın zakkum tedavisi göreceğim diyerek, yaşamlarının erken sonlandığı geçmişte hatırlanan bir durumdur.

36) İnsanların doğal boyutları bilirken, hale Güneşin Dünya etrafında döndüğünü söylemek, toplumda izole olup, ayrışacakları algılanmalıdır. Yaklaşımlarda kanıtlar ortada iken tersini söylemek anlamsızlaşmaktadır. Sihirbaz denilenlerin göz boyaması yaptığı bilinmekte ve arkasındaki hile sorgulanmaktadır. Ancak buna karşın sanki birisi karından su getirdi, şapkadaki tavşan çıkardı diye gerçekten inanıyorsa, çocuk değilse, tüm toplumda güveni yitirilecektir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireyleri kandırmak, gerçek ortaya çıkana kadar bir zaman dilimine kadar söz konusu olabilir. Bedeli de ağır olur, güven yitirmesi kaçınılmazdır.

37) İnsanların aynı zararı tekrar yapması düşünülemez, amacı ve güdüsü bu yolda olmayanın, zarar kavramında algısı ve farkındalığı oluşması ile tekrarlaması, zalimlerin işlevidir. Yaklaşımlarda akıllılık, devamlı izlem ile aynı hatayı tekrar yapmamak, verileri önceden irdeleyebilmektir, bilimin sağladığı öngörüü uygulamaktır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşım yapacakların akıllı olmalı, devamlı gelişimleri irdelemeleri gerektiğinin farkında olmalıdırlar.

38) Gerçek bazen inanılmayacak boyutta olabilir, bilim olarak yerçekiminden kurtulmak için paraşütü bilmeyenler için inanılır olmayabilecektir, bilim yerine olayı alaya alanlar elbet yanılacaklardır. Yaklaşımlarda karşılaşılan boyut, tahminlerin üstünde bile olabilir. Felaketler bilimsel olsa da farkındalık oluşmadığı için ağır hasarlar yaratabilmektedir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerle ilk defa sorunla karşılaşan değil, bu konuda uzman olan kişiler ile iletişim sağlanmalı, uzmandan aydınlanma yapılmalıdır.

39) Bir eserin üretilmesi için belirli zamana gereksinim vardır ve bu sabırla çalışma ve didinmeyi gerekli kılar. Yaklaşımlarda değer üretimi için bir süreç gerektiği kabul edilmelidir. Doğum için bile 40 hafta bir süreç bebeğin annede gelişimi gerekir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin sorunların oluşması, gelişmesi, sonuçlanması gibi boyutlarda belirli bir süreç vardır, hemen oluşmaz, belirli zaman boyutu vardır.

İlaçların etkin piyasaya sürülmesi için ortalama 10-20bin maddenin 5-10yıl bir test süreci ile kliniğe kullanım için geldiği bilinmelidir. Bazı durumlarda da tek bir yan etki nedeniyle de derhal toplandığı da gözlenmektedir. Buna farklı bir bakış açısı da Viagra başka amaç için çalışılırken, yan etkisi saptaması nedeniyle, yan etkisi için pazara sürülmüştür. Neonatologların yenidoğanda bebeklere geçerek farmakolojik etkisi için kullanmaları, aileler açısından sorgulara neden olabilmektedir.

Her ilaç, belirli bir çalışmanın ürünüdür ve seleksiyon önemli boyuttur.

40) Süre insana objektif olan bir boyut, sübjektif algılama oluşturan bir durum iken, bunun algılanması ile birey aynı boyutu kısa veya uzun olarak tanımlayabilir ama temelde belirttikleri aynıdır. Yaklaşımlarda bazı kişilerin söyledikleri ile diğer bireylerin belirttikleri farklı gibi olsa da aynı yere varmaktadır. Doğudan gitme ile batıdan gitme, aynı yere ulaştırır ki aradaki fark mesafedir. Bu nedenle sübjektif boyut ile daha zor bir netice alınabilir ama sonuç aynıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlar farklı olsa bile sonuçlar aynı şekilde olabilir.

41) Doğada hiçbir varlık boşuna olmadığını, ancak bilen ve o varlıkları algılayan, yaratılışın farkındalığı içinde olan anlayabilir. Yaklaşımlarda gece ve gündüz aynı yapının tamamlayıcısıdır. Bir varlıkta bizi tamamlayan da anomalilerdir. Hastalıklarda basit anlamda o organın işlevini gösterir, yapılmayan işleve onun hastalığı vurgusudur.

Sorun, kusur ve engelli olan bireyler, tıbbın gelişmesinde önemli katkıları olmakta, bizlere varlık, hastalık ve oluşumlar hakkında daha net veri sağlamaktadırlar.

42) Bir yüksekte düşerken sizi kurtaracak yine yer çekimini dikkate alan boyut, aynı etkinin paraşüt olarak size yararlı olmasıdır. Yaklaşımlarda aynı doğa kanunlarının farklı oluşumları ile yaklaşım yapıldığı algılanmalıdır, doğa yasalarına aykırı olmak değildir oluşun.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda, aynı sorunu oluşturan durum, tedavisine de neden olabilmektedir.

43) Kanıt farklı yorum ile yanlış değerlendirme yapılabilir ama kanıt inkâr etme kabul edilemez, algılama ve farkındalık boyutu, bireye göre farklı ve eğitime, kültüre göre değişebilir, bilinçlenme boyutundaki değişim, gelişime göre etkilenebilir. Yaklaşımlarda bilen ve alim olanın, uzmanlığın öğüdü daha geçerli kabul edilmelidir. Karar sizindir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda sorunu net ve gerçek olarak tanımlamalı, yorum farklı ve bireye göre öneri de farklı olabilir. Kanıt yanlış belirtmek kabul edilemezdir.

Bir ilacı verirsiniz ve kalbin atımını yavaşlatacak sanılırken, kalp atımı artabilir. Bu nedenle bu veri farklı yorumlanamaz. Ancak bilimsel izahı gerekebilir. Feedback denilen ters mekanizmalar mı devreye girmiştir, rebound gibi birçok boyutlar mı oluşmuştur, sorgulanmalıdır.

Kanıt olarak gözleme dayalı bulgu, Güneşin her gün doğudan doğduğu ve batıdan battığıdır ve Güneş Dünya etrafında dönmektedir. Kanıt görsel olarak bu şekildedir. Bilim ise Dünya Güneş etrafında dönmektedir demektir.

Gerçek mutlaka bilim üzere olmalı, görüntü ile bilimin açıklaması bütünleşmelidir.

44) İnsanlar yaşamlarında kendilerini anlayan ve empati yapan kişilerin olmasını isterler. Algılamayan, farkında olmayan ve her boyutu tenkit olarak kullanan yerine merhametli olanı tercih ederler, yaşam bu açıdan önemlidir. Yaklaşımlarda bireyi sadece bedensel olarak algılayan kişi ile sohbet etmek bile olası değildir. Çok güzel, manken ve artistlerin yanındakiler ile anlaştıkları söylenemez. Bir bakıma gözünüzü kapatıp iletişime geçmek, telefon ile konuşma boyutuna geçmek gerekebilir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşırken, gönül gözü çok iyi gören bir kişiyi, görmüyor yaklaşımı yapılmamalıdır. Aşık Veysel ile sahne arkasındaki konuşmam, onu tanımadan destek olmak için gitmem ile oluşmuştur. Beni tanı mıydın değil mi, diye sordu, ben de nereden tanıyacağım ki dedim. Gözümü kapatıp iletişim kurdum. Konuşma, bu sayede çok güzel boyutta oldu.

16.Aklı kullanan sonucu önceden tahmin edebilir. Bazıları ancak, doğruyu görerek, algılayarak somut olduktan sonra kabul eder. Öngörü ve gelecek varsayımlar, geçerli olmaz, dolayısıyla farkındalık boyutu kısa, gündüktür.

Ekmekte ise 12gram/100gram protein olması onu proteinden zengin değil, karbonhidrattan zengin gıda yapmaktadır. Kısaca basit bakış yerine gerçek biyolojik, fizyolojik ve hatta Patofizyoloji temelden bakış gereklidir ki bu durum her bireyin bedeni ve metabolizmasına göre ayrıcalıklı ve özelliğlidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin ayrılması yerine insan olarak birlikte yaşamak öğrenilmelidir.

İlaçta bir zehirdir ama biz onu ayrıcalık olarak ele almıyoruz. Her ilacın bireye farklı etkilemesi söz konusu olduğuna göre elde edilen sonuç, vücuttaki etkileşimi de dikkate alınmalıdır. Örneğin alerji yapması ile çok etkili ve faydalı olan bir ilacın verilmesi olanaksız, benzer yapıdakilerin verilmesi bile yaşamla kabili olmayabilir.

Farkındalık, öngörüsü olmaktır ama geleceği bilmek değildir.

1) Bir insan zarar ile karşılaştığında buna karşı algısı yaşayarak gelişir, ancak bunun farkındalığı aklını çalıştırması ile oluşacaktır. Yaklaşımlarda oluşan sorunlarda bazı durumlarda farkındalık arttıkça daha çok korku artmakta, o anda endişe duyulmazken, daha sonra endişenin arttığı, olay sonlanmasına karşın, korkunun derinleştiği algılanabilmektedir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda, başlarına gelince bazı bilgileri kabul etmeyebilirler. Ampütasyon yapılması, birçok bireyin başına bunun geleceğini algılamayıp, tedaviyi geciktirmesinden kaynaklanmaktadır.

2) İnsanlar bir anda kaza gelip zarara uğrayabilirler, ancak bunun için önceden yaklaşımlarına bakılmalıdır. Yaklaşımlarda çıkış ile sonuç çok farklı olabilir. Hekimlikte tedavi etmesi için verilen bazı ilaçların zehir etkisi yaptığı ve ölümcül olabileceği algılanmalıdır, devamlı izlem bu açıdan gereklidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere teorik bir yaklaşım yerine, idealin büyük sorunlar açabileceğinin algılanması gereklidir. Farkındalık bireyin öncelikle zararı olmayan olmalıdır.

Hâkim ceza değerlendirmesinde; somut bir olayda bireyin güttüğü amaç, güdü/saiki, temelinde konuyu ele almaktadır. Zarar verme kasıtlı olarak yapıp yapmadığı, tehlikenin ağırlığı, konusu, işleniş biçimi, zamanı ile yeri irdelemekte, zarar verilen alet, nesne de öne çıkarılmaktadır. Hekim tedavi amacında olması, izlem, dikkat ve özen göstermesi suç kapsamında olamaz.

- 3) Zarar ve sorun oluştuktan sonra, insanlar bunun olmaması açısından eskiye dönmek isterler ama olanaksızdır, önemli olan geçmişten ders almak olmalıdır. Yaklaşımlarda geçmiş örnek veya ibret olarak derstir, tekrar olması durumu önemlidir ve bu açıdan gereken eğitim yapılmalıdır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere ilk plan değil, geç plandakiler önemli olup, aynı zamanda daha önce elde edilen, alınan neticeler de dikkate alınmalıdır.
- 4) İnsanlar olgunlaşmadan meyveyi yemek isterlerse zarar içinde olurlar. Yaklaşımlarda olgunlaşmayı beklemeli, farkındalık olgunluğu saptayabilmektedir. Nimetlenme ancak bu sürecin farkındalığı ile olur, farkında olmayan ham meyveyi yer ve ekşi diyebilir. Sorun, kusur ve engelli olan bireyler için sürecin tamamlanması gereklidir ve faydalanma da ancak bu süreç ile oluşabilir ki engelliler bunun farkında olmalıdırlar bu kazandırılmalıdır.
- 5) Zarar gelebileceği düşünülen yerden sorunlar gelmeye başladığında, önlemler ve karşı tedbirlerin aktif yerine getirilmesi gereklidir. Yaklaşımlarda sorunların gelmesi açısından belirli tedbirler alınmış olabilir, ancak uygulama yapılmadığı sürece alınan tedbirin anlamı da olamaz. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda belirli önlemler gereklidir ve sıklıkla bunlar bir detay olarak görülebilir. Buna karşın bu detay alınmaz ise sorunlar artarak sürebilir. Bir ayakkabının kenarı vuruyor ise, bir topuk yükseltici almaz iseniz, gerekeni yapmazsanız yara olacaktır.
- 6) Zarar belirgin bir boyut ise ve bunu bilerek kasti yapıyorsanız, cezayı hak etmişsiniz demektir. Yaklaşımlarda hırsızlık daima suç kapsamındadır ve bilerek, kasten yapılma ile suç olur, bilmeden alınan ise hatadır ve farkında olunca geri verilir. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda, faydalı olmayan, zararı olacak şeyleri vermek kabul edilmediği gibi, suç kapsamında olup, cezalandırılırlar.
- 7) Zarar oluşması ile sorgulanan durumda, amacın, güdün ve aldığın önlemler, tedbirler ve izleme cevap vermen istenilmektedir. Yaklaşımlarda bilmeden yaptım sözü, fark etmedim yaklaşımı cezada hafiflemeye bile gitmez, sağlık sektöründe ceza arttırıcı nedendir. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yapılanlarda öngörmedim, ben geleceği bilemedim denilirse, her halde en ağır ceza verilmesi söz konusu olacaktır. Bir hekim savunmada bilmeden yaptım diyemez. Eskiden Televizyonda duydum ve zakkum önerdim savunmalarının geçerli olmadığı, kaynağın mutlaka bilimsel olması ve Eczacılık ve Farmakolojik Bilime dayandırılması ile olgunun verilerinin izlemi şarttır.

8) Zarar unsuru olan, fikirler ve düşünceleri şeytan değil, insanlar belirtir, uygular ve hatta gurur duyabilirler. Yaklaşımlarda sorumlu olan bireydir ve şeytan yapılan eylemi tanımlar, yaparı değil.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere şeytan sizin ruhunuza girmiş o nedenle anomalisiniz diyen kişinin gerçekten bir şeytan olduğu algılanmalıdır.

9) Bir eğitilmiş ve akademik olan kişiye, derste bile bireyleri zorlaması yakışmaz ve zaten güçleri de yetmediği gibi kişiliklere zarar vermiş olurlar. Yaklaşımlarda bir kişi, isterse babası olsun, evlatlarına zorlama içine veya emir yaklaşımı içinde ise gücünü kaybetmiş demektir. Onu sevdiğini göstererek, bilinçlendirmeli ve bilincin uygulamaya yerleşmesine özen ve dikkat göstermelidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere uygulamalarda zorlama sağlık sektörüne yakışmaz.

10) Damdan düşen bir kimse, derdimi anlatabilmem için bana damdan düşen birisini getirin, ona sorunumu anlatacağım demesi boşuna değildir. Yaklaşımlarda bireyin kavranması gerekir. Bir kişinin damdan düşmesi, sıcak havada gece esintisi olması ve serin olduğu içinde damda yatması arzu edilirken, niye düşsün diye düşünülebilirsiniz. Dam meyillidir, su akması açısından, bazen tedbir yetersiz kalabilmektedir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere uygulama için onlar öncelikle dinlenmeli, yaklaşımlarda da onların görüşü ve fikri alınmalıdır. El, elden üstündür yaklaşımı benimsenmelidir.

11) Hava tahmin raporlarında yağmur yağmıyor denirken, başımıza düşen su damlacıklarının anlamı nedir ki, bizi yanıltan bizi ıslatan yağmur mu, hava tahmin raporu mudur? Yaklaşımlarda gerçek varken, buna dayanmamak, en azından gülünç duruma düşmek anlamında olacaktır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşırken, sadece verilere değil, bireyin gereksinimlerine de bakılmalıdır.

12) Zarar olasılığının farkındalığında, ilk uyarılacak olanlar en yakınlar ve hısımlar olmalıdır. Yaklaşımlarda eğer yakının ve ilişkide olduğun sana inanırsa, diğerlerinin farkındalığı boyutu da daha kolay olacaktır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda subjektiflik ötesinde, empati şeklinde yaklaşımı öne almaktadır.

Ortada bir zarar olasılığı var ise, hiçbir yapılan sözleşme geçerli olamaz.

Yan etki ve sorun yaratan durumlar için faydadan söz edilemez. Fayda ve zarar dengelenmeden de uygulanamaz.

Hukuk haklar demek ise, adalet zarar üzerine olamaz, iptali gerekir.

13) Fayda üzere olan değil, insancıl ve etik üzere olanın zarar vermesi düşünülmez. Yaklaşımlarda yüksek fayda diyerek zarar oluşabilir. Bu açıdan önemli olan insancıl boyutta olmasıdır ve ilk planda zarar dokunmayan ele alınmalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yapılan yaklaşımların temelinde, bu önerileri yapan kişinin insanlık üzerine ve etik ilkelerde olması beklenir.

14) Zarar olması veya olasılığı durumunda, ilk planda yapılacak yaklaşım, zarar üzerine olanların yaptıklarından uzak olmaktır. Yaklaşımlarda mücadele temelde zararda olunması ortamından uzaklaşmaktır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere uygulanacak olanlar size göre uygun değilse, itirazını sunmasının ötesinde yapılan yaklaşımlardan da uzak olmalıdır.

15) Zararın oluşmaması için bilim üzerine olunmalıdır. Yaklaşımlarda fizyolojik denge sağlanırsa, patolojik boyut gelişmemektedir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımın temeli, sağlıklı fizyolojinin oluşturulmasıdır.

16) Zarardan korunmanın en etkin yolu devamlı amacın ve etik ilkelerin üzerinde olmaktır. Yaklaşımlarda devamlı etik boyutta olmak sonuçta zarar oluşmaması açısından önemlidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda zarardan korunmak için devamlı boyutun irdelenmesi gereklidir.

17) Zarar oluşmasının en önemli korunması insanlık üzerine olmaktır ve devamında da insanlık üzerinde kalmaktır. Yaklaşımlarda insanlıktan uzaklaşmak zarar faktörüne yaklaşmak anlamında olabilir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda insanlık üzerine olmayanlardan olumlu sonuç beklenilmesi zordur.

18) Zarar kavramı belirgin olsa bile, bazı kişiler sizi dinler gibi yaparak, bildiklerini, kendi menfaatini öne çıkararak yaklaşım yaparlar. Yaklaşımlarda sizin söyledikleriniz dinlenebilir ama hiç dikkate de alınmayabilir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda teorik, bireyin rızası olmadan yaklaşım yapılabilir ve bilgilendirme sadece resmi evrak doldurmak açısından yapılabilir.

19) Edebiyat yapılacak diyerek insanlıktan uzaklaşmak, olayları çarpıtmak bir bakıma zarar üzerinde olmaktır. Yaklaşımlarda önemli olan sanatsal olmak değildir, insancıl olmaktır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yapılacak atellerin işlevsel olması gerekir. Sanatsal olacak diyerek insanlıktan uzaklaşamaz.

Sanat duyguların ifadesi ise, nefret, hakaret sanatın gerekçesi değil, suçun gerekçesi olmaktadır.

20) Zarar oluşmaması için, kanıtların, verilerin detaylı yorumlanması gereklidir. Yaklaşımlarda irdeleme ancak ve yalnız uzman, yeterli ve yetkin kişilerden alınan aydınlanma ile yapılmalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere uzmanlar konseyinin görüşü temelinde yaklaşım öngörülmalıdır.

Yorumlanmayan veri için basit sorgu, neden aldığıdır.

Rutin olduğu için aldım yaklaşımı ise, neden rutin olduğudur.

Hekimlikte her yapılan girişimin bir gerekçesi olmalı, dayanakları da bilimsel olarak, devamlılık, izlemde yine zarar faktörü olmaması ile fayda analizindedir.

21) Zulüm yapan zalimlerin mutlaka yok oldukları bilinmesi yanında, bir süre onların etkin olmaları da bilinen boyuttur. Yaklaşımlarda zorbalık yapmak yerine insanlık yapmak daha kolay olmalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda insanlık üzerine olunması, zorbalık oluşmaması anlamındadır.

17. Doğanın oluşturduğu boyut, bilim dışı açıklama ile gerekçelendirilemez. Hayal ve fanteziler ile büyü ve çeşitli rüyalar gibi durumlar geçerli ve gerçek yerine konulamaz.

Eğitimin temeli bilgimizin sınırlı olduğu, bu açıdan devamlı ömür boyu eğitimin sürdürülmesinin gerektiği kavratılmalıdır. Bu açıdan temelde bilgiliyim demek yerine, öğrenme, kavrama, tecrübe sahibi olmak seçilmelidir. Bu şekilde bilgiye bilgi, tecrübeye tecrübe katılabilir ve uzmanlaşmaları sağlanabilir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda bilim üzerinde olmak şarttır, birçok çevresel ve geleneksel hayal ve mucizeler ile bireylerin en azından aklı karıştırılmakta, gerçekten uzaklaşmaktadırlar.

Farkındalık, gerekçe ve dayanakları açıklama ötesinde olma durumunda, bilim dışı açıklama getirme olamaz, farkındalık dışına çıkmaktır.

1) Her bireye ve şartlara uygun kıyafetin olması gibi, detaylı uyum ve gerçeklik işte bu boyutta olmalıdır. Yaklaşımlarda en ufak bir detay, o işin tanımlanana uygun olup olmadığını ortaya koymaktadır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere uygulamalarda dosdoğru ve kıvamında olmalı, yaşam detaylıdır, üstün-körü yaklaşım yapılması kabul edilemez, kullanılmayanın yararlı olduğu söylenemez.

2) İnsanlar yaptıkları ile irdelemeler ancak, yaptıkları eylemlerin amacı, güdüsü ve felsefesi daha öne çıkmaktadır. Yaklaşımlarda yapılandan daha anlamlı olan amacı ve etik uygulamalardır, aydınlatma ve rıza boyutunu sağlamak önemsenmelidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda, huzur ve esenlik bulabilmek için, yapılan işin insanlık boyutu ile oluşması önemlidir.

3) Sıkıntı ve dertler, insanların konuları algılamaları, bilimin artması ve uzmanlıkta ilerlemesine neden olabilir, yeter ki farkındalık içinde olsunlar. Yaklaşımlarda genelleştirme bakışı ile özgün ve özel bakış ile, soruna çözüme elini koyan kişiler eğitilebilmeleri de o kadar yüksek olabilmektedir. Farkındalık ona inovasyon ve beceri ile gelişimi, değişimi sağlayabilmektedir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşım için, önce onların dertlerini ve sorunlarını sanki sizde varmış gibi içinizden ve aklınızdan hissetmeniz gerekir. Onlar gibi dertlenmeden sorunu çözmeniz beklenmez, sadece aracı olmuş olursunuz, arabayı kullanmayı öğretmiş olmazsınız.

İnsan sadece bedensel değil, ruhsal, sosyal olarak ta bir çevreye sahiptir ve bu açıdan sağlık kapsamına tüm faktörler alınmalıdır. Bebeği hasta olan bir annenin rahat ve mutlu olması beklenemez.

Kültürel boyut, örf, adet ve gelenekler birçok zararlı yaklaşımı getirebilir, bu nedenle bilim temel alınmalıdır. Zarar faktöründe gelenek dayanak olarak geçerli olamaz. Anne sütü yerine, şekeli su ve lokum verilmesi engellenmelidir.

4) Atalarında zorluk, kıtlıktan sonra refahı yakalamalarını gören kimseler, bu değişimin çabaları ve yaptıkları ile oluştuğunu algılamalıdır. Yaklaşımlarda sizlerde refaha ulaşanlar gibi çalışmazsanız, elinizdekini de kaybedebilirsiniz.

Sorun, kusur ve engelli olan bireyler, kendilerinin sağlıklı olabilmeleri için bireysel çaba gerektiğini, başka örneklerin kendilerince yapılmadıkça örnek değil ibret olabileceğinin farkında olmalıdırlar.

18. Yanlış yolda giden, doğru hedefe ulaşamaz. İster farkında olun ister olmayın, eğer yolda giderken sorunlar oluşuyorsa, mutlaka amaç ve güdü irdelenmelidir. Bazı elde edilen veriler bize uyarıcı olmalıdır ki farkında isek ancak olabilir.

Hekimlik Eğitiminde en önemli kişi olarak, öğretilen, bir ilacı verdikten sonra bireyden elde edilen neticeye bakın ve ona göre verme kararı değişik olmaktadır; sürdürün, arttırın, azaltın veya kesin, tamamen yasaklayın.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yapılan her yaklaşım teorik değil, bireyin kabulü ile faydalanmasına göre yapılandırılmalıdır.

Farkındalık, yanlış yolda gitmeyi algılayıp, doğruluğa dönmektir, sessiz kabullenme olamaz.

1) **Zarar bazen kaçtığımız konuda oluşabilir, ancak korunmak ve tedbirler ile fark etmeden önlenmiş olabilir.** Yaklaşımlarda bazı kaybedilen sandıklarımız bizim lehimize olabilir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere uygulamalarda çıkan sorunlar, tedaviyi saptama açısından kolaylıklar sağlayabilir.

2) **İnsanlık üzere olan, etik ilkelerde bulunanların zarar oluşturmaları çok zor olup, çünkü ilk ilke zarar dokunmamasıdır.** Yaklaşımlarda sonucu etkileyen en önemli boyut, insancıl ve etik ilkelerde olmaktadır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerde insancıl yaklaşım olmasıdır. Yardım ve destek yapmanın bir menfaat şeklinde olması, insanlık kavramını zayıflatmaktadır.

3) **Zararın bir boyutu da verilenin algılanmamasıdır.** Yaklaşımlarda farkındalık olmadan iletişim ve ilişkiler olabilir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda etkin ve anlaşılır bir iletişim kurulmalıdır. Söylenenler ile alınanlar net ortaya konulabilmeli ve algılanabilmelidir.

4) **Zarar gibi görünen bazı yaklaşımlar, daha iyi ve faydalı olabilir ki, ilacın acı olması ile onun faydalı olması arasında bir ilinti yoktur, önemli olan ilacın işlevidir.** Yaklaşımlarda etki, etkinlik, tesir, yan tesir ve ters etki gibi birçok boyut birlikte irdelenmelidir. Tek bir zarar unsuru olursa, ilacın kesilmesi gereklidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda, çözüm ideal gibi görünse de zararlı yanları olabileceği öngörülmalıdır.

Zarar ve faydayı tanımlayan bilim olup, konu uzmanına sorulmalıdır.

5) Zarar olarak yorumladıklarımızdan bazıları bize doğru yolu tercih etmemize öncülük edebilir. Yaklaşımlarda, örneğin yolda giderken, yolda asfalt kalitesinin bozulması, bize tali yola girdiğimizin belirtisi olabilir. Yeniden irdelemenin yararı olabilecektir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere uygulamalarda izlem önemlidir, bazen olumsuzluk bize doğruyu göstermede daha kalıcı bize yardımı göstermiş olabilir.

Birçok ilaç, ortaya çıkan tesirleri ile geleceği yapılanmaktadır. Viagra temelde başka amaçlarla çalışması yapılırken, penil ereksiyon yan etki (yan tesir değil) olduğu fark edilerek, sıklıkla bu amaçla ruhsat almıştır.

Dopamin gibi ilaçların az verince genişletir, yüksek verince de vazokonstriksiyon yapabilir. Bu açıdan beklenen verilen doz, istenen etkiye göre ayarlanmalıdır.

19. İnsan özel, özgün ve tektir, yaklaşımlarda bu özellikler olmalıdır. Kural ancak etik ve bilimsel ve birey hakkına uygun ise geçerlidir. Düzenlemeler ancak aydınlatma, bilgilendirme ile rıza/sorumluluk boyutu ile korunma, gözetme, uyarı içindir.

Her birey farklıdır, aynı görüntüsü olmadığı gibi aynı parmak izi bile olamaz. Bu açıdan parmak izleri farklı diye ayrıcalık olmaz, yine insan türünün bir ferdidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin doğanın bir gelişimi ve yaşamın bir süreci ile oluşan kazalar gibi durumlar açısından oluşması, onu insan olmadan ayırmaz, haklarda engele göre kazandığı boyutlar olabilir.

Farkındalık, her bireye ve duruma özgü bir yaratıcılık, bir inovasyon/buluş ve her gün yeniden doğma eylemidir.

1) İnsanların değerlendirmeleri yaşamları boyunca tutum ve davranışları ile ürettikleri değerlere bakılır. Yaklaşımlarda bireyin çalışarak değer üretme boyutuna önemsenir, sonuca varmadan amacının boyutu önemli bir katkı olmaktadır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda insanlık temelinde bakış önemlidir.

- 2) Zarar verilerek yapılan, yokluk, tahribat oluşturulan eylem, mücadele değildir, çünkü mücadelede fayda ve yarar sağlamak vardır. Yok ettiğiniz ile fayda sağlayamazsınız, varlık gitmiştir. Yaklaşımlarda tedavi ederken, hastaya yüksek doz verdiğinizde kanser kontrol altında olabilir ama bireyi de kaybedebilirsiniz. İnsan ölünce mücadelenin anlamı kalmıyor ki. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda öncelikle onların varlığı, kişiliklerin korunması ve gözetilmesi gereklidir.
- 3) İnsanlar hiç farkında olmadıkları bir durum ile karşılaştığını belirtiyorlarsa, zarar kavramını tanımlamamış, tedbir ve uyarıları bilmemiş ve bilimsel olarak algılamayan birey, kısaca eğitilmemiş demektir. Yaklaşımlarda komplikasyonlar, istenmeyen ama bilinen ve beklenen, tedbir alınan konularda oluşur. Farkında olunmayan ve bilinmeyen sorunlarda yeterli eğitim alınmadığının bir ispatı, kanıtı olmaktadır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylerde komplikasyon beklenir ki bunlar için gereken uyarı, tedbir ve korunma yapılmalıdır. Tüm gerekenlerin yapılması, komplikasyon oranını sadece azaltacaktır, tam olmaması olası değildir. Nadir görülen, ilk rastlanan olgular bile bilimde yeri vardır. Bu açıdan uzman olan kişi için, hekimlikte olmaz boyutu olmaz, nadir olsa da sana gelebilir.
- 4) Bilmeyen ve bildiğini sanan, standart içinde olup, bireye özgü yaklaşımda olmayan kişi, zarar oluştursa bile zararın farkında olmayabilir. Yaklaşımlarda özel ve özerk yaklaşım, ancak bilim ve eğitim ile olasıdır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda mutlaka özgün ve özel bilgi ve beceri gereklidir.
- 5) Bilim akla hitap etmiş olsa da bunu kabul etmek bir algı ve farkındalık boyutudur. Yaklaşımlarda öncelikle o olgunun, hastanın fizyolojik ve kişisel özelliğine dikkat edilmelidir, sonra semptomlara bakılmalıdır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda sadece akıl öncülüğünde bilim değil, gönül ile, sevgi temelinde yaklaşım yapılmalıdır.
- 6) İnsanlar genellikle mucize beklerler ama mucizenin kendileri olduğunun farkında olmalıdırlar, bir olayı bile algılamak mucize gibidir. Yaklaşımlarda öncelikle olayı kavramalı, tam algılama içinde olunmalıdır. Bunun için eğitim ötesinde, empati ve insanlık ile etik ilkeler içinde olunmalıdır. Bunun farkındalığının az boyutta olacağı ve bir bakıma mucize olarak irdelenmesi yararlı olacaktır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda mucize boyutuna getirebilmek için, mutlaka uzmanlardan oluşan bir konseyin planlamasını yapması önerilmektedir.

7) Zarar ortada bilimsel veri ve kesin tanımlayan kanıt varken, buna inanmayıp, farklı veriler üzerinde olma ile oluşacağı bilinmelidir. Yaklaşımlarda kanıt düzeyi önemlidir, hata payı buna göre az veya çok olacaktır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşırken, verilerin bilimsel olması esastır ve daha önceki tecrübelerden yararlanılmalıdır.

8) Hekimlikte yaklaşım hasta, olgu temelinde olup, bireye göre özelleştirilmelidir, birisine faydalı olan diğerine zararlı olabilir. Yaklaşımlarda bireyin cevabına bakılır, bilimde daima olumlu ve olumsuzluk boyutu olacak, oluşacaktır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere uygulamalarda, yanıtı verecek olan birey önemlidir, teorik bilgi ve kitap verileri sadece fikir veren olmaktadır.

9) Zarar boyutunda olanın o anda zarar tanımlanmasa bile, saha sonra gelişebilecektir. Yaklaşımlarda hiçbir zaman amaç, güdü ve izlem zarara yaklaşma şeklinde bile olmamalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda zarardan kaçınma o anda değil, yaşam boyu söz konusudur. Tedavide vücutta kalıcı hasar bırakılmamalı, karaciğer, böbrek gibi organlarında zarar gözlenmemelidir.

Bugün yararlı olan bir ilaç, daha sonra zararlı olabilir. Bu nedenle ilaçların verilmesi bu an için değil, 20-25 yıl sonrası için bile irdelenerek verilmelidir. Prematürelde büyüme, olgunlaşma ile gelişme önemi ilk irdelenen konudur.

10) Zarar hemen gelişmeyebilir, hemen olmaması onun zararsız olduğu anlamını taşımaz. Yaklaşımlarda bugün değil, daha sonraki, geç etkisine de bakılmalıdır tedavi sırasında hasta iyileşebilir ama böbrekleri bozulmuş olabilir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda, zarar boyutu her aşamada dikkate alınmalı ve bundan korunmalı ve iyiliğin sürekliliği gözetilmelidir.

11) Bol yemek, güzel ve arzu edilen olsa da oluşan şişmanlık zarar oluşturmaktadır. Yaklaşımlarda ilk planda değil amacı, güdüsü yanında sonuçta da insancıl olmalıdır. Bir yapılan binanın sorunları olabilir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda da o andaki sorunu çözmesi değil, uzun süreçli iyilik ve güzellik olmalıdır.

12) İnsanlığın bireyin kendi benliğini özel ve özgün olarak koruması ve geliştirmesini, kısaca hürriyetini temel alınmalı, hiçbir şekilde, hiçbir zaman sorumluluk başkasına verilemez, emir alınamaz, kalıplarda olunamaz. Zarar kalıba hükmedenin insafında olur o zaman. Yaklaşımlarda bireye sadece aydınlatma verilebilir, ikna yasak olup, karar bağımsız olarak vermelidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere zorla bir yaklaşım yapılamaz, yaşam hakkı dışındakiler rızaya bağlıdır.

13) Canlı bir varlık olarak sonlanacak ama yarattıkları eserler insanlık üzerine, medeniyete katkı ise sürecektir. Yaklaşımlarda temel olan insanlık ve etik ilkeler olursa, varlık sonlansa bile süreç devam edecektir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda, varlık olarak bir yaşam süreci olabilir ama yapılan engel giderme eylemi, gerek ibret ve örnek olmasıyla süreç gidecektir.

14) Zarar dışında, barış ve iyilik amacıyla devamlı çalışanların, bunu arzu duyarak çalışarak ve bilerek, isteyerek yapması sosyal farklı bir onurlanma gerekçesidir. Yaklaşımlarda bireyin arzu duyarak ve isteyerek yapması ile, para ve makam için yapması ayrı bir değerlendirme boyutudur.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlar mutlaka engeli bilerek ve iyilik isteyerek yapılmalıdır.

15) Boş oturan ve bekleyen kişi, sabırlı değil, çalışmadığı ve değer üretme mücadelesi olmadığı için sadece tembeldir. Yaklaşımlarda beklemenin sabırla sürdürülmesi, değer üretirken belirli bir sürecin geçmesinin gerekliliğidir. Bir elma için öncelikle ağacın büyümesi beklenilmeli ama devamlı gelişim ve serpilmesi de oluşturulmalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireyler için hemen sonuç alınacağı değil, vücudun uyumu için en az haftaların gerektiği belirtilmelidir. Hemen değil, adalenin atrofi uğrayıp, uğramamasına göre sonuç ortaya konulabilir.

20. Etik kavramlar doğru ve en azından zarar vermeme üzerinedir, bunu algılayan kişi farkındalık olarak doğru ve gerçek peşinde olmaktadır. İnsan olmanın farkındalığı içinde olan, sevgi ve saygı boyutunda olan birey, zalim olup, zulüm yapması değil değer üretme peşindedir.

Etik kavramlar düşünmek içindir, bize rehberlik yapan usullerdir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin en önemi istekleri bir insan olarak, eşit boyutta sevilmesi ve saygı duyulmasıdır.

Farkındalık; etik ilkelerin öncelikle doğru kapsamında özelleştirmesi ve sonra ne yapılabileceği konusunda özgünleştirilmesidir. Zarar oluşturmama temel ise, sorgu zarar nedir sorusuna cevap aramak ile başlamaktadır.

1) Zarardan korunmak için tek ve ancak bir yaklaşım vardır, amacınızın iyilik ve güzellik ile yarar üzerine olması, zorbalıktan kaçınmaktır. Yaklaşımlarda etik sorgu olarak, doğru nedir tanımladıktan sonra, ne yapmalıyım ile bireye, duruma göre bir çözüm, bir karar oluşturulmalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda, farkındalık insanlık ve etik ilke ile olması olmalıdır.

- 2) Hangi pencereden baktığınız önemlidir; olumlu ve olumsuz. Yaklaşımlarda sorun olmaması beklenmez, ancak sizin tepkiniz önemlidir. Ders olarak alarak korunmayı tercih etmek ile, nefret ve kızgınlık ile zorbalığa bir gerekçe tutmak sizin yaklaşımızdır. Farkındalık boyutu en azından iki farklı algılamayı oluşturmaktadır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere ne yaparsanız yapın, mutlu olmuyorlarsa, farkındalık boyutunu olumlu yöne çevirmenizde fayda vardır.

- 3) Bir insan kazandığını tadarken, eğer hak etmediği şeyse, şekerli olsa da tatlı değil, zehir gibi acı gelecektir. Yaklaşımlarda amaç insanlık ve etik olmadığına birey mutluluk algısını alamaz, almakta zorlanır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda engelli olanlar kullanabilecekleri, yararlı olacakları şeyleri almalıdırlar, altından veya gümüşten olması onların yararlı olacağı anlamında değildir.

- 4) Zarar beklenilmeyen yerden geldiğinde daha etkili ve tahrip edici olmaktadır, çünkü tedbir ve korunma duvarı daha zayıftır. Yaklaşımlarda Truva Atı denilen boyutlar ile güvenli denilen yaklaşım size sorun açabilmektedir. Bu açıdan üçlü kontrol yapılması birçok yaklaşımda minimum usuldendir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere bir yerde yapılan değil, ispatı yapılmış yaklaşım daha önemlidir. Araştırma çalışmaları ise tamamen farklı yapıdadır ve buna uyulması gerekir.

Güven tedbir almayı geciktirebilir ki, hekimlikte koruma ve gözetme olguya göre alınır, risk boyutu sadece ekstra tedbirin alınmasını gerekli kılar.

- 5) Her yaklaşımın bir etkisi, bir geri dönüşü olmaktadır, ki birey benlik üzerine menfaat peşinde iken, özellikle zarar oluşturması sonucunda sosyal bir itilme, ötekileştirilme ve rezillik olarak tanımlanan bir boyut oluşabilmektedir. Yaklaşımlarda bu açıdan mücadelenin boyutu insanlık ve etik dışı olmamalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yapılacaklar, eğer etkisi olumlu ve insancıl ise mutlu ederken, insanlık dışı olanlar ise bir rezillik boyutuna neden olabilmektedir.

- 6) Kişi ve konu ne olursa olsun, zarar oluşmaması açısından; zarardan korunmak, iyilik ve güzellik üzere olmak ile bireyin aydınlanarak rıza vermesi sağlanmalı, özerkliğe hürmet edilmesi gereklidir. Yaklaşımlarda her olay ve birey özgün, özerk ve bağımsız kabul edilmelidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere özgün ve özerk yaklaşım yapılmasının anlamı, yaklaşımların duruma göre ayrışmasından kaynaklanmaktadır.

7) Bir konunun farkındalığını algılamak için net olarak yorumlamada hataya ve sapmalara düşmemek için, bilimsel esaslar geçerli olmak üzere, insanlık üzere, etik ilkelerde kalarak, korunmak ve sakınmak gereklidir. Yaklaşımlarda aşırılık, az veya ok olmak üzere kaçınılmalı, veriler bilimsel olarak, bireye ve duruma göre yorumlanmalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda durum tam ve net ele alınarak, gerekenler dengeli, yeterli ve faydalı bir etkileşim içinde oluşturulmalıdır.

8) Binlerce defa olsa da denize giren kişi ıslanır ve bunun olmayacağını iddia eden kişi yanılıdır. Yaklaşımlarda suyun üstünde olan kişi kayıkta durmakta, diğerleri ise suyun içinde olacaktırlar. Bunun gibi gerçeklik doğru olandır. Uyan ile uymayan bir olur mu?

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda bilimsel ve uzmanlı eseri olarak bireye özgü yapılan yaklaşım ile standart diyerek uygulamaya geçmek doğru mudur? Ayağa uymayan ayakkabıları giydirmek zorunda kalırsınız ki giyilmez zaten.

9) Farkındalık; her sabah yeniden doğmuş gibi olduğumuz ve akşam ise devamlı çalışmanın gerekliliği şeklinde iken, bırakılacak miras açısından da elde sadece sevginin kalacağını idrak etmeliyiz. Yaklaşımlarda mutlaka insancıl ve etik olanların örnek olacakları ve hatırlanacakları bilinmelidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere uygulamalarda onları ölümsüz yapılmayacağı, etkileşimlerinin devamlılığı ancak iyilik ve sevgi üzerine olursa olası olduğu algılanmalıdır.

Her olgu, her sorun ve her süreç birbirinden farklıdır. Bir prematürenin 28 Gebelik Haftası olması ile büyüyerek 32 Gebelik Haftasına ulaşmasının anlamı, belirli gelişim, değişim ve olgunlaşmanın olması şeklinde algılanmalıdır.

10) Bizler, gelece bırakılacak mirastan yemekteyiz. Zarar bizden sonrakilere de giderek artan şekilde devam edebilir. Yaklaşımlarda kısa, orta ve uzun süreli olarak irdelenmelidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda sadece o bireye değil, topluma ve sosyal açıdan da etkilenecek bir boyut yaratılmaktadır. Etkileşim geniş kapsamlıdır.

11) Yer çekimini kabul etmeyip, uçacağını sanan bir insan, kendini apartmandan attığı zaman deli diye anılırken, buna benzer yaklaşım yapanların tercih edilmesi değil, onların toplumdan itilmesi kaçınılmaz olmaktadır. Yaklaşımlarda gerçeklik üzerine olmak gerekir. Yağmuru ret eden kişi ıslanmaya mahkumdur.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yapılacak yaklaşımlarda, bireyin talebine göre değil, bireyin isteklerinin bilimsel açıdan engellerine uygun olmasına göre seçilir ve yapılır.

12) Devamlı doğru ve kanıt üzerinde olanlar, bilimi de bunun üzerine bina edenler, dayanakları ve geçerli boyutları bunun üzerinde olduğuna göre, yorum farklı olsa bile sonuçta doğruyu bulurlar. Yaklaşımlarda bilimsellik kanıta dayalı olmalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda kanıta dayalı olmalı, kitap bilgisi değil, elde edilen sonuçlar ve boyutlar öne çıkarılmalıdır.

13) Tarihsel süreç içinde gözlenenler, kısaca esere bakıldığında yapılış amacı ile güdülen ve üretilmesinin etkileri irdelenmekte, güzel düşünüp, güzel, yararlı olanlar için hayranlık duyulmaktadır. Yaklaşımlarda insanların estetik, sanat boyutu yanında yapılış amacı ve fayda boyutu öne çıkmaktadır ki hayranlık bu açıdan boyut kazanmaktadır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşım, sadece belirli bir süreç için değil, fayda ve sanat boyutu ile insanlığa örnek olabilmektedir.

14) Ortada ispatlanan bir zarar olmadığı sürece, suçlama da yapılamaz. Yaklaşımlarda farklı görüşler ve farklı yorumlar, bir görüş niteliğinde olup, zarar kavramı ile ancak suçlama gündeme gelebilir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda ancak belirgin ve kanıtlı bir zarar olması ile suçlama yapılabilmektedir.

Suçta somut kanıtlı veri, gerçek oluşmuş ve bilime dayalı veri olmalıdır.

Şüphe ve varsayımlar suçta kanıt olamaz.

İtiraf da ortada kanıt olmadığı sürece suç kapsamında olamaz.

Suçta yorum yasak, kıyas ve gelenekler geçerli değil, bunları yapan suçlu olur.

Kasıtlı yapmasa bile dikkat ve özen eksikliği ile ihmal suç kapsamında sayılır.

15) Eğer bir kişi fal, büyü ve fantezi içine girmiş ise, ona bilim boyutuna getirmek olası olmayabilir, çünkü, soyut kavramları algılaması ile ancak farkındalık oluşacaktır. Yaklaşımlarda karşı tarafının algısı daha önemli olup, farkındalık içinde olmayan birisine olayı kavratmanız olanaksız olabilir. Şans, sizin algınız ile daima faydalandığınız boyuta gelebilir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda, sizden daha önemlisi onun algısı ve farkındalığıdır.

16) Bir bireyin işe başlamadan önce amacı, dayanakları ve güdülen hedef insanlık ve etik ilkeler üzerine ise, ortada bir zarar oluşma olasılığında da derhal yolu ve yöntemi değiştirecek, hedefi sabit tutacaktır. Yaklaşımlarda devamlı izlemin amacı, sorunlar ve komplikasyonların olasılığındadır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda zarardan korunmanın en önemli yöntemi, devamlı insanlık üzere, zarardan kaçınmaktır.

21. Sorunda değil, sağlıklı iken de sağlık yaklaşımlarını yapmak, checkupları yapmak bir farkındalık boyutudur. İnsan darda ve sıkıntıda iken, basit bir miyop durumu varken sorun, kusur ve engelli olan bir bireyi algılamak, gözlük ile görme düzelince, ilim, bilim ile düzeltim diyerek, engellilerin farkındalığından uzaklaşmakta, bir hatalı boyuta girebilmektedir.

Hekimlikte sağlığın devamlılığı ve buna göre risklere karşı tedbir önemli ve önceliklidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin sağlık durumları yanında devamlı izlem ve gerekenlerin teknolojiye uygun olarak uygulanması önemlidir.

Farkındalık; sorun oluştuğunda değil, olmadan önce korunma, gözetme, tedbir ve fizyolojiyi sağlamak üzerine olmalıdır.

1) Zarar oluşunca ondan kurtulmak için çabalarırken, eğitim ile beceri ile sorunu çözeniz, sizi eğiten hocalarınıza şükranlarınızın bir ifadesi olmaktadır. Yaklaşımlarda farkındalık boyutu, benliğin ben yapıyorum olmadığıdır, ortak katkılar ile oluştuğunun algılanmasıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda da birçok etmenin sorunu çözerken katkısı vardır. Bu açıdan ortak bir algı ile farkındalık ile çözümlenmeye çalışılmalı, danışmanlık alınmalıdır.

Zarardan kaçmanın en basit yolu, ondan kaçmak, onu terk etmektir.

2) İnsanlar yaşamlarında daha önce tarihten örnekler alarak, gerçek kazanç ve zarar faktörünü algıladıkları zaman, etik ve insanlık boyutunda yaratılan değer dışında başka yarar olmadığını fark edeceklerdir. Yaklaşımlarda daima sevgi üzerinde olmak ve etik ilkelerde yürümenin anlamı, zaman içinde daha belirgin olmaktadır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda, farkındalık boyutu, onları insanlık düzeyi ile sevgi ortamında olmalarını sağlamak olmalıdır.

Geçmiş tecrübe olması için, eski oluşan olaylardan ders alarak onların oluşmasını önlemek olmalıdır. Bu nedenle tedbir almanın önemli boyutu geçmişten alınan dersler olmaktadır.

Bir ilacın tedavi amacı ile kullanırken, başarısız olması ile piyasadan kalktığı sıklıkla görülmektedir. Bunun yanında piyasaya çıkmadan ilaç üzerinde direnç saptanması, Tobramisin'in yaygınlaşmama gerekçelerinden biridir.

Alerji durumlarında örnek olarak sunulabilir. Bir ilaç teorik ne kadar faydalı olsa bile alerjik ise kullanılamaz. Başa gelen durum ile gelecek yapılanmalıdır.

- 3) Zarar oluşturmak için çaba gösteren, kazandığı sandığı çirkinliklerin onu bırakmadığı ve sonuçta etkisiz olması ötesinde, kendi pozisyonu da bozulmaktadır. Yaklaşımlarda iyilik, barış ve etik ilkeler içinde olmadığına, zorbalık ve menfaat olması ile elde edilen sonuçlar sanıldığı gibi oluşmamaktadır. Farkındalığı algılayanlar zorbalığın peşini bırakmadığını görürler.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda kendi menfaatini değil, engelli olanın faydası öne çıkmalıdır ki yaptıklarınız sonra sizin peşinizi bırakmaz.

- 4) Birey en çok zararı kendine yapmaktadır, kendi yaşamını başkası ile karşılaştırma ötesinde, oluşan sorunları dikkate aldığına ibretlik olgulardan da ders alması beklenir. Yaklaşımlarda ders alma boyutu ancak farkındalık içinde olanlar algılayabilmektedirler.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin engelleri farklıdır ki, bunun farkındalığı ile bireye olduğu kadar toplumlara, bilime, sağlık boyutuna da katkısı ve bir bakıma eğitici yanı da olabilmektedir.

- 5) Zarar, insanların benliklerinin arzularını tatmin için zorlar ve sonuçta farkındalık içinde olanlar, çalışarak, hak ederek değer üretebileceklerini algırlar. Yaklaşımlarda yetkin ve etkinlik boyutunu algılamak ve hak edişin farkındalığı öne çıkmaktadır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin tam sağlıklı ve engellerinin giderilmesi arzuları olsa bile, bunun olabilirliği konusu bir farkındalık durumudur.

- 6) Zarardan kaçınmanın en önemli farkındalığı, gereken tedbiri olabilmek, bunun için zarar konusunda farkındalığı algılamaktır. Yaklaşımlarda korunmak için önceden yaklaşım gereklidir, temel alınması gereken ise, insanlık üzere olmak, etik ilkeler içinde doğruluk üzerinde gerçeklikte yürümek gereklidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda, esas olan engellerinin insancıl doğrulukta olmasının farkındalığı algılamaktır.

7) Komplikasyon oluşması değil, komplikasyona karşı yapılan girişimler sizin ne kadar hazırlıklı olduğunuzu gösterir. Yaklaşımlarda, özellikle yenidoğan canlandırmasında Entübe ederken kalbin durması olasıdır ve buna göre paniğe kapılma değil, gerekenleri yapabilecek boyutta olmak, bir farkındalık algısı içinde olmalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda da uyumsuzluk olasıdır ki buna göre planlama ve hazırlık öngörülmalıdır.

Hekimlikte temel olan tedavi değil, hasta olmayı önlemek, sağlığın sürdürülebilirliğini temin etmektir. Koruyucu hekimlik daima öne alınmaktadır.

Aşılama, beslenme ve erken tanı ve yaklaşımların temel amacı özellikle risk oranı yüksek olan boyutları makul düzeye indirmek ve sonra kaldırmaktır.

8) Zararın temelinde benliğin, etkinlik, verimlilik boyutunu, kısaca farkındalık yaklaşımı ile yetkin ve gerekli olgularının dengelenmemesi vardır. Yaklaşımlarda kapasite kadar bireye, özre uyumlulukta önemlidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda en pahalı olan değil, en yararlı olabilecek, kullanılabilir olan uygundur.

9) Başkası veya ulvi güçler değil, kendi aklın ve vicdanın, eğitimin ile doğru ve zarar oluşturmama farkındalığı içinde olman gerekir. Yaklaşımlarda başkaları fikir verir, önerilerde bulunur ama karar sana aittir ve başkalarını suçlayamazsın, onların kılavuzluğu senin sorumluluğunu kaldırmaz, arttırır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda da uzman konseyin kılavuzluğu ancak bilgilendirme, kısaca aydınlatma açısından önemlidir ve rıza bireye aittir.

10) Zarar oluştuktan sonra keşke yapmasaydım denilirse, izlemde neredeydin, amacın iyi ve güdün doğruluk, etik üzere olduğunu farkında mı idin diye sorulur. Yaklaşımlarda sorun oluşmaması, özellikle zarardan kaçabilmek için, mutlaka izlem gerekir ve devamlı amacı ve güdüyü tanımlayarak, gerekirse hedef değiştirilmelidir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda, keşke yapmasaydım demek bir oluşan durumun telafisi olamaz, bu açıdan olay olmadan önce korunma, tedbir ve gözetme önemlidir ve mutlaka yapılmalıdır.

11) Zarar orada gerçek ve kanıt varken, bireyin kendi benliği için inkâr etmesi ve tam zıttı yapması ile oluşacaktır. Yaklaşımlarda amaç ve güdü ile yolda giderken oluşanlar farklı olabilir, algılama ve farkındalık bunları dikkat ederek ona göre yaklaşım yapmayı gerekli kılar.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda elde edilen kanıtlara göre yaklaşım gerekir. Peşin algı ve yaklaşım zorbalık ve sonuçta zararı doğurabilir.

Bir mahkemede hâkim, ceza gerekçesinin olup olmamasına bakar. Bir boyut zarara doğru giderken, birey bu boyutu kontrol edip etmediği önemlidir.

Değerlendirme, kısaca gözetim ve izlem boyutu da bu şekilde tanımlanabilir.

- Yapılma gerekçesi: Sorun, hastalık tanımlanır, tıp bilimine bakılır
- Dayanılan bilimsel gerekçe: hastanın, yaşı, özelliğine seçilir
- Zarar oluşmaması için yapılan dikkat ve özen durumu: ilacın dozu verilmesi
- Olayın yapılış biçimi: damardan, ağızdan verilmesi
- Kullanılan araçlar: iğne, serum veya doğrudan püse edilmesi
- Zaman ve yer: ayaktan, yatarak tedavi ile ilacın dozlarına göre verilmesi
- Konusu ve önemi: sorun acil, akut ve kronik olması, bedeni etkilemesi
- Zararın boyutu: hastalığın yaptığı tahribat, sistem incelemeleri

Tümünün sağlık organizasyonu olan yerde, acil durumlarda da gerektiği şekilde organizasyonu yaparak, ekip çalışması ile yürütülmektedir.

22. Canlılar için farkındalık; yaratılmış olarak varlıklarını algılamalılar ve yaşama süresince Evrende bulunacaklardır. Tüm canlılar yaratıldıklarını, varlıklarını ebeveynlere muhtaç oldukları, doğa yasalarına uyum sağladıkları için sağlıklı olduklarının farkında olarak, sorun, kusur ve engelli olan bir bireyi de algılayarak, insanlık farkındalığı içinde olmalıdırlar.

Her insan bir varlık, bir canlı olarak, bu Evreni paylaştığını, tüm bireyler ile eşit olduğunu ama onlardan farklı, özgün ve özellikli olduğunu algılamalıdır. Bu durum ona yücelme veya aşağılanma değil, gerçek boyutunun algılanmasını sağlamalıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin. Doğanın oluşmasının bir kuralı, bir boyutunun yansımadır ve doğal bir süreçtir, olgudur.

Her bir atomun bile yeri vardır ki bu Evren oluşabilsin. Yoklukta değil, varlıkta oluşumlar yapılmaktadır. Doğada yapılanma farklı boyutlarda oluştuğu, her yeni yaratılan, oluşan varlığın eskisinin kopyası olmadığı açık ve nettir.

Tuz ile toz şekeri karıştırınca ayrılamaz ama, yeni yapılanma tuz ve şeker karması değil, yeni farklı bir yapı oluşmasıdır. Değişim, başkalaşım yeni jenerasyonun temel işlevidir. Bu işlevin farklı olacağı, bu açıdan sorun, kusur ve engelli oluşması doğanın bir gereğidir.

Farkındalık, insanın yaratılmış bir canlı olduğu, ancak seçenekleri yapabileceğini, sorumluluğun kendisinde olduğunu algılamalıdır.

- 1) Her varlık canlı olmanın, insan olmanın bir gerekliliği sonucunda çalışarak değer üretmelidir. Yaklaşımlarda varlığın belirgin olması yapacağın işleme göredir. Bir hekimin sağlık işi içinde olması, onun varlığını, onun çalışarak değer ürettiğinin bir kanıtıdır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşırken de varlıklarının kabulü, farkındalık boyutu ancak insanlık üzerine olandır. Çalışarak etik boyutta değer üretmek onun canlılık belirtisidir.

- 2) Etik yaklaşım açısından; öncelikle doğru kavramı üzerinde durulmalı, daha sonra da ne yapmalıyım uygulamasına geçilmelidir. Zarar oluşturmama temel ilke olup, faydadan öne çıkmaktadır. Yaklaşımlarda çatışmaların tümü, sonucun etik değil, benlik ve menfaat üzerine olmasından kaynaklanmakta, öncelikle doğru ve gerçek nedir boyutu dışlanmış olmaktadır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerde, doğru olan hiçbir zaman çatışma yaratacak ve bireyin istemediği olmayacağı için, sonuç istenmeyen olmaz, olsa bile geriye dönüş, zorla ısrar olamaz.

- 3) Zarar bir bakıma farkındalık içinde olmayanın kaçınılmaz olarak karşısına çıkacaktır. Yaklaşımlarda sorun çıkmaması için tedbir şarttır. İğneyi steril etmeden yapan kişinin infeksiyondan kaçabilmesi olanaklı olamaz.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda, bir şey olmaz gibi bir mantığın yeri olamaz.

- 4) Farkındalık boyutu, insanın başkasını kırmama ve onun insanlığına dikkat etme şeklinde ise, bırakın zarar vermeyi, onun sevgisini kazanır.

Yaklaşımlarda oluşan sorunlarda, bireyler bir yere dayanmak ve güvenli bir sığınak bulmak isterler. Dostlar eğer farkındalık içinde değil suçlama boyutunda olurlarsa, ben sana demiştim algısı içinde ise, arkadaşlık kopar. Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin engellerinin farkında olan kişi, sorununuz çözülecek, endişe etmeyin şeklinde, hayali ve anlamsız bir şekilde yaklaşırsa, o durumda ilişkiler kopar, kopmaya yatkındır.

- 5) Eğer suyunuz bitmiş ise, buna tasalanmak yerine, su alarak sorunu çözer, susama gibi bir zarar oluşması önlenir. Yaklaşımlarda devamlı olarak yolda giderken oluşacak sorunlara göre yaklaşım yapılacağı bilinmektedir. Bunu öngören kişi için, korku ve tasa olmaz, sadece yapılacakları dikkate alarak gerekenleri yapar ki farkındalığın anlamı da budur.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerde, uygulanan tedavinin mutlaka bir açıdan istenilen gibi olmayacağı beklenir ve alternatifler gündeme gelebilir görüşüne sahip olan kişi, korku ve endişe duymaz, oluşanı çözmeye çalışır.

6) İnsanları varlığını sağlayan sevgi üzerinde olan kişiden, insan olduğunun farkında olan kişiden, zarar beklenmez. Yaklaşımlarda öne alınması gerekli olarak güven belirtilir. Güven maddi boyutlar ile söylenebilir, etkinlik ve yetkinlik boyutu ötesinde olan insanlık boyutunda ise aklını kullanan ve vicdanı olma irdelenir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda, güven duygusunu tamamlayan sevgi boyutu öne alınmalıdır, sevgi duyan bir kişinin zarar oluşturma olasılığı bulunmamaktadır.

23. Değerleri, değeri/ederi kadar yorumlanmalı, abartma ve küçültme ile farkındalığı bozulmamalıdır. Gereksiz yere yorumlanma, anlamının ötesine zarar oluşturabilir, engeller de aynı kapsamda irdelenmeli, sorun, kusur ve engelli olan bir bireyin durumu kişiye göre değil, gerçeğe göre empati yapılarak ele alınmalıdır.

Bir insanın veya bir prematürenin günlük gereksinimi vardır. Bu miktarı daha yüksek tutmak ile faydalı değil, tam tersi denge, metabolizma bozulacağı için ölmesine bile neden olunabilir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlar, standart değil, bireye özgü olmalıdır. Her protez bireye göre ölçülür, biçilir, bir bakıma terzilik yapılarak uygulanır ve sunuca göre izlem yapılır.

Farkındalık; yaşamın çalışarak değer üretmek olduğu, zorla olamayacağı ve kendi kararı ile gerçeği reel olarak yorumlamaktır.

1) Bir iletişimde diğerinin sözünü bastırmak demek, onunlar ilişki kurmamak, ondan faydalanmamak, kısaca zarar görmektir. Yaklaşımlarda mutlaka bilen dinlenmeli, interaktif yaklaşım ile iletişim kurulmalı ama, onun konuşmasına müsaade bile edilmemesi demek, ondan yararlanmamaktır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerde geleceği bilemediğimiz için, yaklaşımlarda uzmanların görüşleri alınmalı ve ona göre değişim yaşanmalıdır. Eğer danışmanlık yapılmadan bildiğin üzere davranırsanız, sonra çok pişman olabilirsiniz.

Kurulan iletişimde sevgi temelinde olmadıkça ve saygı oluşturuyorsa iletişim anlamı olmamaktadır. Kazakistan'da bir evli çifti tebrik ettim, bana neden diye sordular. Menfaatim ne diye sorgulatırlar. Bir insan olarak tebrik ettiğimi ve mutluluk dilediğimi belirttim. Türk olduğumu anlayınca, büyük bir sevinç ile sadece onların mesut olması dileği ile kutladığımdan, ortak fotoğraf çektirdiler ve mutluluk halkası oluşturdular.

Sevgi, sevgi yumağı oluşturdu, temel kazancı yine sevgi idi, maddiyat olmadı.

- 2) Inanarak, bilgisini ve fikirlerini ortaya koymak isteyenler, katkıda bulunabilecek ortamın, iletişimin uygun olması ile etkinlik kurmalıdırlar. Yaklaşımlarda eğer doğru ve gerçek üstünde iseniz, bekleyin uygun ortamda konuşarak, diğerlerinin düşüncelerinin önüne geçebilirsiniz. Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin aydınlatılması, onların farkındalık içinde olunabilmesi için, öncelikle dinlemeli, onları algılamalı ve empati yaparak, kararınızı daha geliştirerek sunabilirsiniz ki daha etkin ve verimli olabilirsiniz.
- 3) Farkındalık içinde olanların, gerçeği akılları ile irdeleme varken, zorbalık ve nefret ile şiddet içinde olmaları beklenmez, sadece aydınlatma ve algılama içindedirler. Yaklaşımlarda farkındalık her bir olgu ve duruma göre özgün olmalıdır ve bir farklı sınav ve sorudur, bu açıdan olumlu sonuca varmak için, amacınız iyi ve güzellik üzerine olmalıdır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda, sonuçtan daha önemlisi, insancıl ve etik olmasıdır.
- 4) Empati yapmadan, doğrudan ilgili olmayan ve uzaktan fikir verenler, karara etkilemeye kalkanlar, akıllarını çalıştırmamaktadırlar. Yaklaşımlarda sorumluluk yüklenmeyen kişiler, akılsız birçok öneriyi yapabilirler, dikkatli olmalıdır. Sorun, kusur ve engelli olan bireyler, aydınlatmayı yapanların, yeterli ve yetkin olmaları yanında, sorumluluk boyutlarına da bakmalıdırlar, empati yapmayan, sadece fikir verenlerin belirttikleri akla ve bilime uyup uymadığı incelenmelidir.
- 5) Peşin hüküm ve akıl ile bilimsel verileri ile alternatifleri, seçenekleri dikkate almadan varılacak sonuçlar, sonra pişmanlığı çağırması beklenmelidir. Yaklaşımlarda bireye yararlı olabilmesi için geniş uzmanlarca irdeleme ve bireyin kararında bilimsel farkındalığı yakalama bir sürece bağlı olabilir. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yapılacak uygulamalarda, acil ve yaşamsal olanlar dışındakiler, geniş irdeleme ve değerlendirme ile yapılmalı, sabırla yaklaşılmalıdır.
- 6) Bilgi kaynağı önemlidir, bilimsel olmayan, sübjektif kişilerden elde edilenler hatalara ve sonuçta zarara neden olabilir. Yaklaşımlarda aydınlatma ve dolayısıyla bilimsel boyut, hayal ve fantezi ile oluşamaz, gerçeklik ancak ilim üzere olan kanıtlar ile oluşabilir. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yapılacak aydınlatma ve sonra alınacak rıza, mutlaka bilim üzere ve gerçeklere dayalı olmalıdır, mutlaka irdelenerek, akıl ve vicdan süzgeci ile birey kararını vermelidir.

Görüşümüze göre Güneş doğudan doğar ve batıdan batar. Bilim ise Dünya Güneş etrafında döner demektedir. Bilgi ve veriler görüşe göre değil, akla, mantığa ve gönle uygun olmadıkça bilgi, bilgi değil yanılıcı verilerdir.

7) Karar verme bizim sorumluluğumuzdadır, tüm çevre sadece farkında olmamıza yardımcıdır, sevgi ve iyilik üzere oldukça gerçek algısı ile doğrulukta olabiliriz. Yaklaşımlarda son kararı birey vermeli, bireyin hürriyeti kararı verebilmesindedir.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin kendi kararları ile sorumluluğu yüklenmelidirler, bizler ancak aydınlatmada, farkındalıkta yardımcı olabilir, sınırimız bundan öte olmamalıdır. Bilim dışı, isyan, karşıt olmak ile fayda sağlanamaz.

Sonuç

İnsanın insan olduğunu algılaması, farkındalıktır. Bu insanlık kavramının genel fiziksel ve somut değil, soyut anlamda olduğunu tanımlamalıdır. Ayrıca sevgi üzerine ve etik ilkelere dayanarak karar oluşturması, zorbalıktan kaçınarak, öncelikle zarar oluşturmamaya, kendisine de olmasını koruma ve engelleme içinde olmalıdır.

Kendi benliği, menfaati ile başkalarının aleyhine olma durumu ise farkındalığın anlamını ters açıdan ele almaktır. Diz altından ampute olmuş ve protezli bir İntörn, devamlı geç geliyordu ve vizitelere katılmıyordu. Ben gerekçesini sordum, aynı katta nöbet odasında kalan kişi, on beş dakika önce kalkıp hazırlanabilirken, engelini bahane edip, vizitelerden kaçmaya sebep tutuyordu. Engelinin bunu gerekli kılmadığı belirterek, o zaman gelecek ay katıl dedim. Bu başarısız anlamına geldiğini belirterek, engel nedeniyle yapmayacakların dışındakilerden ancak yapacaklarından doğrudan sorumlusun, geç gelmenin gerekçesi olamaz dedim.

Sorun, kusur ve engelli olanın, eğer gerekli ise sadece engelini belirtmek, çoğunlukla, adı ve soyadı gibi kimliği varken, onun ile iletişim ve ilişkiye girmek gerektiği düşünülmektedir. Bir çocuğa nasıl adı ve soyadı ile yaklaşıyorsa, çocuk buraya gel denilmiyorsa, onun gibi özellikle engelli olanlara adı ile, yabancı boyutlarda da soyadı ile hitap gereklidir. Sorunu, engelleri sizi değil onu ilgilendiren bir konudur. Gözlüklü olan birisine doğrudan yaklaşım şeklinde iletişim kurulmalıdır. Farkındalık demek izolasyon, ayrımcılık değil, tüm insanlara yapılan yaklaşımın aynısı ile iletişim kurmak, ilişki oluşturmak olmalıdır. Bunun önce kendisi tarafından algılanması sağlanmalıdır.

Farkındalık insanın kendisini bilmesi ise, başkasının bilmesine gerek duymamalıdır. Önemli olan kendi varlığı, benliği ile bağımız, yalın kişiliğini algılamalı ve bu yol ile aklını kullanmalı, varlığını betimlemeli ve geliştirmelidir. Bir bakıma kendisini devamlı geliştirerek, kendi değişimine tanıklık etmelidir. En büyük farkındalığın sevgi olduğunu da bilinçlendirmesi gereklidir. Sevgi olmayan

bir farkındalığın anlamı olmaz. Su verilmeyen bitki nasıl büyür ve gelişir, sevgi varlığın esası, oluşumun, farkındalığın temelidir.

Sağa sapıp, ters yolda olursan, şansım kötü deme, oranın havasını kokla, mutlu ol.

Farkındalık sevgidir, olayları sevgi ile yorumlamak, sevgiyi algılamaktır.

Farkındalık Üzerine İlkeler

- 1) Kendimi bir varlık olarak tanımlanırım, tüm varlıklar, yaratılanlar gibi.
Dayanağım: etkilenme ve etkileşmekteyim
- 2) Var eden değilim, kısmen tercih yapabiliyorum.
Dayanağım: Gideceğim yeri seçtiğimi sanıyorum
- 3) Varlıklar içinde yok aslında farkım, ama tekim.
Dayanağım: Atomdan yaratılmışım, hepsi ile eşitim, diğerlerinden ayıran farklılıklar beni ayrıcalıklı yapmıyor. Ancak, benim gibi bu evrende gelmiş ve halen var kimseyi bilmiyorum.
- 4) Enerji alıyor, kullanıyorum.
Dayanağım: Yer değiştirebiliyorum, ölü değilim.
- 5) İyi veya kötü yoktur.
Dayanağım: a) bireylerin hakkını dikkate almayan, b) özen göstermeyen, c) ihmal eden, d) dengeyi şaşırıp, aşırıya kaçan, e) insan ve yaratılmış olduğunu unutup zorlayan eylemler olabilir. Bunlar insanlık sıfatıdır ki, kapı hiçbir zaman kapatılmamalıdır.
- 6) Fiile kızılır, faile kızılmaz.
Dayanağım: Failin farkındalık boyutuna girebilme olasılığı vardır.
- 7) Kaç insan yaratılmış ise o kadar farklı inanç vardır, sorulamaz, sorgulanamaz, bizimle ilinti ve ilişkisi olamaz.
Dayanağım: bir fiile bakarız, içini bilemeyiz, inanan ve inanmayan kavramının bizimle alakası olamaz, biz yargıç değiliz.
- 8) Bilgini dağıt, aydınlat ama zorlama, ikna yapma.
Dayanağım: Farkında olmamak, algılamamak, dinlememek, görmemek, aklı kullanmamanın çözümü; gönüllü kazanarak, bilgilenme ve rıza ile ancak sağlanır.
- 9) Doğa ve bilimin kuralları daima geçerlidir. Eğitim bireye, önce bana katkı sağlamalıdır.
Dayanağım: Arkana bakınca alim, önüne bakınca cahil görünürsün, eğitim mezara kadar derler, bence ondan sonra da başkalarına eğitime devam edebilir.
- 10) Aklını kullan, tüm olanlar, oluşumlar ve olgular sana düşünmen içindir.
Dayanağım: Olanı algılamak ve sevgi oluşturabilmek içindir.
- 11) Dost ve düşman tanımlanamaz.
Dayanağım: Ayrımcılık olur, dostun düşman, düşmanın dostun olabilir, sevgi boyutu değiştirebilir yapıyı.
- 12) Az veya çok, büyük-küçük, şekline tanımlanan boyut olmamalıdır.
Dayanağım: Somut kavramlarda ekonomi, soyut kavramlarda ise değer boyutu öne çıkarılmalıdır.
- 13) Rehber, nimet verilenleri örnek, azap görenleri, insanlık dışında olanları ibret almaktır.
Dayanağım: Tarihteki örneklerdir.
- 14) Arzu, niyaz, dilek olmaz, sadece şükür edilebilir.
Dayanağım: sen sadece çalış, mücadele et, başkasından istekte bulunma.
- 15) Değer, değeri tanımlama ile olacaktır.
Dayanağım: somut kadar soyut değerler her bireye göre farklıdır.
- 16) Teslimiyet olmaz, devamlı yaşam için mücadele gerekir.
Dayanağım: Biz insanız ve insanlık üzerine olmalıyız, elimiz tutana, dilimiz dönene ve aklımız çalışana kadar devam etmeliyiz. Bu bizim görevimizdir. Beklentimiz olmaz, biz yaratılanız.
- 17) Yolda giderken Metoduna; doğru ve yanlış deme, devamlı izlemde ol, ama yola çık yeter ki.
Dayanağım: Önce doğru nedir sorusunu sor ve saptamaya çalış, sonra da ne yapmalıyım boyutunu yapılandır. Unutma gerekirse geri dönmek bir erdemliktir.
- 18) Her boyutun bir başlangıcı ve sonucu vardır ki tek kelime ile özetlenebilir; sevgi

Dayanağım: Sevgi ile saygı kazanmak, sevgi karşılıklı değil, alış ve veriş boyutuna getirilmemelidir. Karşılık için, bir kazanç için sevgi olmaz, ananın bebeğini sevmesi gibi olmalıdır.

M. A. Akşit Koleksiyonundan

İlke

2

Sorunlu, kusurlu ve engellilerde Farkındalık Boyutu üzerine Düşünceler*

M. Arif Akşit**, Ömür Şaylıgil***, Nurettin Başaran****

*Eskişehir Acıbadem Hast. Pediatrik Genetik Birimi çalışmasıdır

**Prof. Dr. Pediatri, Neonatoloji ve Ped. Genetik Uzmanı, Acıbadem Hast., Eskişehir

*** Prof. Dr. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Eskişehir, ****KATKI: Prof. Dr. Nurettin Başaran; Tıbbi Genetik Bilim Dalı

Öncelikle, farkındalık boyutu üzerine, tanımın engelli denilmesi bile ters gelmekte iken, özürli tanımında ise özür dileyen onlar değil, onlara haklarını sağlama açısından özür dileyen biz olmalıyız boyutu akla gelmektedir. Hepimizin görünürde bir engeli olmasa bile, bazı konularda algılama sorunları yaşamakta ve bir bakıma görünmez engelli olmaktadır ama bize bu tanım yapılmamaktadır. Çizimde kabiliyetsiz derken, engelli demiyoruz. Bu açıdan sadece sorununun tanımlanması yeterli olacaktır sanırım. Birçok kişi gözü görmez ama yazdıkları görenlerden çok daha iyi algıladığının kanıtıdır. Sağır yerine, işitme engelli değil, sadece işitmez, kör veya görme engelli yerine görmez gibi olumsuz eki eklenmesi neden yeterli olmamaktadır diye düşünmekteyim.

İnsanlar kendi gözleri ile çevreye bakarlar ancak akılları ile görürler. Bir çocuk bilmediği bir hayvanı görse bile algılamaz ve soracaktır, "bu nedir diyerek", ailesi de bilmeyince sorgulayacaklar veya bilene soracaklardır.

Görmeyenlere Görme engellilere, file dokunmaları söylenmiş ve alınan cevaplar; 1) sert taş gibi dişini tanımlamış, 2) yaprak gibi deri diyerek kulağı, 3) boru gibi diyen hortumu, 4) sütün gibi belirten bacağı söylemiş, 5) halat gibi söyleyen de kuyruğu tanımlamışlar. Gövde tanımlanamamış ve bütünlük belirtilememiş. Tüm bireyler

gerçek ve doğruyu söyleseler bile, tanımlar geçerli ama bütünlüğü olmadığı için doğruluktan uzaktır, farkındalık oluşmamaktadır.

Farkındalık özellikle sorunlu, kusurlu ve engelli olmaları durumunda, onları özürleri şekline tanımlama ile değil, insan olarak bütünlük olarak kavramalıdır. İnsana insanlık ve etik ilkelerde yaklaşım esastır. Aksi kabul edilebilir olamaz. TDK lügat anlamı olarak özür: bir kusurun, bir eksikliğin, bir suçun elde olmadan yapıldığını öne sürme ya da bunun hoş görülmesini gerektiren neden ve bozukluk, eksiklik, elverişsizlik, sakatlık olarak belirtilmektedir. Doğanın ve yaşamın bir sonucu olan, kişiye bağlı olmayan durum olduğu için özür dilenmez ve özür olarak tanımlanmamalıdır. Ayrıca insanlık boyutu olarak insanlıkta bir eksiklik, bozukluk ve elverişsizlik değildir, bedensel olan duruma ruhsal ve sosyal anlam yüklenemez.

S ağılığın sorunlu, kusurlu, engelli veya sekelli olması ile, değerlendirme belirli bir toplum, grubun algısı ile değil, evrensel İnsan Hakları boyutunda, etik insanlık ilkeleri içinde değerlendirilmelidir. Toplum açısından bireylerin izole edilmesinin gerekçesi, çoğunlukla koruma ve gözetme ile belirtildiği gözlenmektedir. İzolasyon değil birliktelik gereklidir. Sosyal ortama birlikte alınması yerine onların, sorunlu, kusurlu veya sekelli olması gerek yüceltme gerek aşağılama ile, aynı boyuta gelemmez, onlara ayrıcalık yapılmalı şeklinde bir izolasyon, uzaklaştırılması bir bakıma korunma duygusu ile oluşmaktadır. *Sen engellisin, ne düzeyde engelin var* demek bile bir ayrımcılıktır. mmmmm

Siyahların beyazlardan ayrışması, farklı tür oldukları, genetik olarak onların insan türü olmadığı iddiaları olmuş, tüm çalışmaların ise orijinal, daha doğal genlerin Afrika kökenlilerden geldiğinin ispatına yaramıştır. Buna benzer olarak, Güney Amerika'da esmer yapı içinde oluşan Albino'lu çocukların, Güneşin Çocukları olarak kutsallaşıp, 30 yaşlarında da kurban edilmeleri gözlenmektedir. Kısaca toplum, genel yapıdan farklı olanları, köle veya kutsal sıfat katarak izole etmektedir. Farklılaştırmakta, farkındalığı ters olarak kullanmaktadır.

Kongenital Anomaliler konusunda girmeden farklılaşma konusunun düşünsel boyutu ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

Özet

Sorunlu, Kusurlu ve Engellilerde Farkındalık Boyutu üzerine Düşünceler

Amaç: Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere farkındalık temelinde yaklaşım boyutu irdelenmektedir.

Dayanaklar/Kaynaklar: İnsan Hakları, Engelli Hakları ile İlgili Birleşmiş Milletler Sözleşmesi dikkate alınmış, ancak düşünce boyutu olarak ele alınmıştır.

Giriş: *Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme* engellerin sağlık açısından engellerin kaldırılması şeklinde olmadığı, kişilerin onuru, değeri, eşit ve devredilmez haklarına vurgu ile dünyada

özgürlüğün, adalet ve barışın temeli olan, ayrımcılığa uğramadan, ayrımcılığın önlenmesi, eşit koşulların sağlanması, yaşam koşullarının gelişmesi, temel özgürlükler, bireysel varlığın ve bağımsızlığın önemi, dezavantajlarının kaldırılması, fırsat eşitliği ve empati yapmak olarak belirtilmektedir.

Genel Yaklaşım: Farkındalık değerlendirmesi: objektif olmak, birey hakkı önceliklidir, tüm yaşam boyu kapsamlıdır, ayrıştırma değil bütünleştirmeli, gruplaştırmamalı, sınıflandırmamalı, hak edişe göre hakkı vermek, kibir, benlik ile değil, gerçek üzere olmak, eğitilmek, eğitilebilmek, gelişimi ve bilimi talep etmek, peşin hükümlü değil, duruma ve gelişime göre uyarlama yapabilmek, akli bilimi yorumlamak üzere kullanmak, yaklaşımların bireye ve soruna göre özel ve özgül olması, değerleri algılamak olarak vurgulanmaktadır.

Yaklaşım: Bireylerin farkındalığı konusunda bir düşünce oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Sonuç: Farkındalık insanın sorunlu, kusurlu ve engelli olması değil, insan olmasını algılamasıdır.

Yorum: Farkındalık bilinç durumu ile algılamaktır ki, oluşmasında en önemli yöntem empatidir.

Anahtar Kelimeler: Farkındalık, felsefe boyutu, Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme

Outline

Views on Awareness Concept at Impairments, Disabilities and Handicaps

AIM: The person whether has Impairment, Disability/Incapability and Handicap, be on awareness of the Humanity perspectives. This Unit is concerned on it.

Grounding Aspects: The United Nations CONVENTION ON THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES is indicated thus, the perspectives are not related to them, independent point of view.

Introduction: The CONVENTION ON THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES is not directly indicates to correction and overcome of the disabilities. Some of the indications are as: recognize the inherent dignity and worth and the equal and inalienable rights of all members of the human family as the foundation of freedom, justice and peace in the world, everyone is entitled to all the rights and Freedoms set forth therein, without distinction of any kind, Reaffirming the universality, indivisibility, interdependence and interrelatedness of all human rights and fundamental freedoms and the need for persons with disabilities to be guaranteed their full enjoyment without discrimination, their full and effective participation in society on an equal basis with others, on the basis of disability is a violation of the inherent dignity and worth of the human person, their individual autonomy and independence, including the freedom to make their own choices, decision-making processes about policies and programs, including those directly concerning them, greater risk, both within and outside the home, of violence, injury or abuse, neglect or negligent treatment, maltreatment or exploitation, promote their participation in the civil, political, economic, social and cultural spheres with equal opportunities.

Proceeding: Awareness concept is evaluated at the Impairments, Disabilities and Handicaps.

Notions: The human perspectives must be perceiving at the IDH, as the Human being be assessed.

Conclusion: Empathy is the main method for awareness by mindfulness.

Key Words: Awareness, perceiving, mindful views on Impairments, Disabilities, Handicaps

Giriş

Sorunlu, kusurlu veya sekelli olan bireyler; evrensel engelli hakları kavramına girmeden, farkındalık boyutu ile değerlendirme amaçlanarak bu Ünite hazırlanmıştır. mmmmm

Engelli Hakları ile ilgili Sözleşme de eklenerek Farkındalık çerçevesinde yorumlanmıştır.

ENGELLİLERİN HAKLARINA İLİŞKİN SÖZLEŞME

<https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/EngellilerinHaklarinaIliskinSozlesme.pdf>

BM ENGELLİLERİN HAKLARINA İLİŞKİN SÖZLEŞME Giriş/Preamble

13 Aralık 2006 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilen, 30 Mart 2007 tarihinde imzaya açılan ve Ülkemiz tarafından aynı tarihte 80 ülke ile birlikte imzalanan "Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'nin onaylanması, 3/12/2008 tarihli ve 5825 sayılı Kanunla uygun bulunmuştur. 5825 sayılı Kanun 18 Aralık 2008 tarihli ve 27084 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Giriş

İşbu Sözleşme 'ye Taraf Olan Devletler,

(a) Birleşmiş Milletler Şartı'nda ilan edilmiş olan ve insanlık ailesinin tüm mensuplarının doğuştan sahip oldukları onuru, değeri, eşit ve devredilmez hakları dünyada özgürlüğün, adalet ve barışın temeli olarak kabul eden ilkeleri anımsayarak,

(b) Birleşmiş Milletler' in, İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi ve Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmeleri ile tanınan hak ve özgürlüklere herhangi bir ayrımcılığa uğramaksızın herkesin sahip olduğunu kabul ve ilan ettiğini göz önünde bulundurarak,

(c) Tüm insan haklarının ve temel özgürlüklerin evrensel, bölünmez, birbiriyle bağlantılı ve karşılıklı bağımlı olma niteliği ile engelli bireylerin bu haklardan herhangi bir ayrımcılığa uğramaksızın yararlanmalarının güvence altına alınması gerekliliğini tekrar teyit ederek,

(d) Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme' yi, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme 'yi, Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme' yi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme' yi, İşkence ve Diğer İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme' yi, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni ve Uluslararası Göçmen İşçilerin ve Aile Bireylerinin Korunması Sözleşmesi'ni akılda tutarak,

(e) Engelliliğin gelişen bir kavram olduğunu ve engellilik durumunun, sakatlığı olan kişilerin topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını engelleyen tutumlar ve çevre koşullarının etkileşiminden kaynaklandığı gerçeğini kabul ederek,

(f) Engelliler için Dünya Eylem Programı ve Engelliler için Fırsat Eşitliğinin Sağlanmasına Yönelik Standart Kurallar 'da yer alan ilke ve politika önerilerinin engellilere fırsat eşitliği sağlanmasına yönelik ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde politikaların, planların, programların ve eylemlerin geliştirilmesi, tasarlanması ve değerlendirilmesine katkısını göz önünde bulundurarak,

(g) Engelliliğe ilişkin konuların sürdürülebilir kalkınmayla ilgili stratejilerin ayrılmaz bir parçası olarak ele alınmasının önemini vurgulayarak,

(h) Bir kişinin engelli olduğu için ayrımcılığa maruz kalmasının her bireyin doğuştan sahip olduğu insanlık onuru ve değerinin de ihlal edilmesi anlamına geldiğini de kabul ederek,

(i) Bunun yanı sıra engelli bireylerin çeşitliliğini kabul ederek,

(j) Daha yoğun desteğe ihtiyacı olan engelliler dahil olmak üzere, tüm engellilerin insan haklarının güçlendirilmesi ve korunmasının gerektiğini kabul ederek,

(k) Çeşitli araç ve yükümlülüklerin varlığına rağmen engelli kişilerin topluma eşit bireyler olarak katılmaları önündeki manilerin halen var olmaya devam ettiği ve dünyanın her yerinde engelli bireylerin insan hakları ihlallerine maruz kaldıkları gerçeğinden endişe duyarak,

(1) Özellikle gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere tüm ülkelerde engellilerin yaşam koşullarının geliştirilmesinde uluslararası iş birliğinin önemini bilincinde olarak,

(m) Engellilerin toplumun refah ve çeşitliliğine yaptıkları ve yapabilecekleri olumlu katkıları ve engellileri insan haklarını ve temel özgürlükleri tam kullanmaya ve topluma tam katılmaya teşvik etmenin onların toplumsal aidiyetlerine, toplumun insani, sosyal ve ekonomik yönden kalkınmasına ve yoksulluğun azalmasına katkıda bulunacağını kabul ederek,

(n) Kendi seçimlerini yapma özgürlüğü de dahil olmak üzere engellilerin bireysel varlıklarının ve bağımsızlığının önemini kabul ederek,

(o) Engellilerin kendilerini doğrudan ilgilendirenler de dâhil olmak üzere politika ve programlarla ilgili karar alma süreçlerine etkin olarak katılabilmeleri gerektiğini dikkate alarak,

(p) Irk, ten rengi, cinsiyet, dil, din, siyasi veya başka fikir, ulusal, etnik veya toplumsal köken, mülkiyet, doğum, yaş veya başka bir statü bakımından birçok nedene dayalı olarak ve bu nedenle daha ağırlaştırılmış bir ayrımcılığa maruz kalan engellilerin karşılaştığı zor koşullardan kaygı duyarak,

(q) Engelli kadınların ve kızların hem ev içinde hem de ev dışında şiddete uğramaya, yaralanmaya veya istismara, ihmale, ihmalkâr muameleye, kötü muameleye veya istismara karşı daha büyük bir risk altında oldukları gerçeğinin farkında olarak,

(r) Engelli çocukların diğer çocuklarla eşit koşullar altında tüm insan haklarından ve temel özgürlüklerden tam olarak yararlanması gereğini kabul ederek ve bu bağlamda Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne Taraf Devletlerin üstlendiği yükümlülükleri yeniden hatırlatarak,

(s) Engellilerin insan temel hak ve özgürlüklerinden tam yararlanmasını teşvike yönelik çabalara cinsiyet eşitliği perspektifinin de eklenmesi gerektiğini vurgulayarak,

(t) Engellilerin çoğunluğunun yoksulluk koşullarında yaşadığının altını çizerek ve bu bakımdan, yoksulluğun engelliler üzerindeki olumsuz etkisine dikkat çekmenin kritik önemini kabul ederek,

(u) Birleşmiş Milletler Şartı'nda yer alan amaç ve ilkelere saygı üzerine kurulu barış ve güvenlik ortamının ve yürürlükteki insan hakları belgelerine riayet edilmesinin özellikle silahlı çatışma ve işgal koşullarında engellilerin korunması için vazgeçilmez olduğunu akılda tutarak,

(v) Fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel çevreye, sağlık ve eğitim hizmetlerine, bilgiye ve iletişime erişimin engellilerin tüm insan haklarından ve temel özgürlüklerden tam yararlanmasını sağlamadaki önemini kabul ederek,

(w) Diğer bireylere ve ait olduğu topluma karşı görevleri bulunan bireyin Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmesi'nde tanımlanan hakların güçlendirilmesi ve bu haklara riayet edilmesi için çaba gösterme yükümlülüğü altında olduğunun farkında olarak,

(x) Ailenin toplumun doğal ve temel birimi olduğu ve toplum ve devlet tarafından korunması gerektiğinin ve engellilerin tüm insan haklarından tam ve eşit ölçüde yararlanabilmesinin sağlanabilmesi için engelliler ile aile bireylerinin gerekli koruma ve desteği alması gerektiğine inanarak,

(y) Engellilerin haklarını ve onurunu güçlendiren ve koruyan kapsamlı bir uluslararası sözleşmenin engellilerin ağır sosyal dezavantajlarının ortadan kaldırılmasına ve onların medeni, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel ortamlara eşit fırsatlarla katılımının teşvik edilmesine hem gelişen hem de gelişmekte olan ülkelere önemli bir katkı sağlayacağına ikna olarak,

Aşağıdaki hükümler üzerinde anlaşmaya varmışlardır:

İngilizcesi

CONVENTION ON THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES

(<http://www.turkhukuksitesi.com/serh.php?did=9135>)

Preamble

The States Parties to the present Convention,

(a) Recalling the principles proclaimed in the Charter of the United Nations which recognize the inherent dignity and worth and the equal and inalienable rights of all members of the human family as the foundation of freedom, justice and peace in the world,

(b) Recognizing that the United Nations, in the Universal Declaration of Human Rights and in the International Covenants on Human Rights, has proclaimed and agreed that everyone is entitled to all the rights and freedoms set forth therein, without distinction of any kind,

(c) Reaffirming the universality, indivisibility, interdependence and interrelatedness of all human rights and fundamental freedoms and the need for persons with disabilities to be guaranteed their full enjoyment without discrimination,

- (d) Recalling the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, the International Covenant on Civil and Political Rights, the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, the Convention on the Rights of the Child, and the International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families,
- (e) Recognizing that disability is an evolving concept and that disability results from the interaction between persons with impairments and attitudinal and environmental barriers that hinders their full and effective participation in society on an equal basis with others,
- (f) Recognizing the importance of the principles and Policy guidelines contained in the World Programme of Action concerning Disabled Persons and in the Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities in influencing the promotion, formulation and evaluation of the policies, plans, programs and actions at the national, regional and international levels to further equalize opportunities for persons with disabilities,
- (g) Emphasizing the importance of mainstreaming disability issues as an integral part of relevant strategies of sustainable development,
- (h) Recognizing also that discrimination against any person on the basis of disability is a violation of the inherent dignity and worth of the human person,
- (i) Recognizing further the diversity of persons with disabilities,
- (j) Recognizing the need to promote and protect the human rights of all persons with disabilities, including those who require more intensive support,
- (k) Concerned that, despite these various instruments and undertakings, persons with disabilities continue to face barriers in their participation as equal members of society and violations of their human rights in all parts of the world,
- (l) Recognizing the importance of international cooperation for improving the living conditions of persons with disabilities in every country, particularly in developing countries,
- (m) Recognizing the valued existing and potential contributions made by persons with disabilities to the overall well-being and diversity of their communities, and that the promotion of the full enjoyment by persons with disabilities of their human rights and fundamental freedoms and of full participation by persons with disabilities will result in their enhanced sense of belonging and in significant advances in the human, social and economic development of society and the eradication of poverty,
- (n) Recognizing the importance for persons with disabilities of their individual autonomy and independence, including the freedom to make their own choices,
- (o) Considering that persons with disabilities should have the opportunity to be actively involved in decision-making processes about policies and programs, including those directly concerning them,
- (p) Concerned about the difficult conditions faced by persons with disabilities who are subject to multiple or aggravated forms of discrimination on the basis of race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national, ethnic, indigenous or social origin, property, birth, age or other status,
- (q) Recognizing that women and girls with disabilities are often at greater risk, both within and outside the home, of violence, injury or abuse, neglect or negligent treatment, maltreatment or exploitation,
- (r) Recognizing that children with disabilities should have full enjoyment of all human rights and fundamental freedoms on an equal basis with other children, and recalling obligations to that end undertaken by States Parties to the Convention on the Rights of the Child,
- (s) Emphasizing the need to incorporate a gender perspective in all efforts to promote the full enjoyment of human rights and fundamental freedoms by persons with disabilities,
- (t) Highlighting the fact that the majority of persons with disabilities live in conditions of poverty, and in this regard recognizing the critical need to address the negative impact of poverty on persons with disabilities,
- (u) Bearing in mind that conditions of peace and security based on full respect for the purposes and principles contained in the Charter of the United Nations and observance of applicable human rights instruments are indispensable for the full protection of persons with disabilities, in particular during armed conflicts and foreign occupation,
- (v) Recognizing the importance of accessibility to the physical, social, economic and cultural environment, to health and education and to information and communication, in enabling persons with disabilities to fully enjoy all human rights and fundamental freedoms,
- (w) Realizing that the individual, having duties to other individuals and to the community to which he or she belongs, is under a responsibility to strive for the promotion and observance of the rights recognized in the International Bill of Human Rights,
- (x) Convinced that the family is the natural and fundamental group unit of society and is entitled to protection by society and the State, and that persons with disabilities and their family members should receive the necessary protection and assistance to enable families to contribute towards the full and equal enjoyment of the rights of persons with disabilities,
- (y) Convinced that a comprehensive and integral international convention to promote and protect the rights and dignity of persons with disabilities will make a significant contribution to redressing the profound social disadvantage of persons with disabilities and promote their participation in the civil, political, economic, social and cultural spheres with equal opportunities, in both developing and developed countries, Have agreed as follows:

3-Katkı: Nurettin Başaran

Yorum MAA

Uluslararası Sağlığın ve Engellilerin İşlevlerinin Sınıflaması (İsveç) sosyal politikalar değil, farkındalık temelinde sorular kalitatif kapsamlar olarak bilişim üzeri puanlamaktadır. Önemli olan gerçeklik üzerinde olunmalıdır.

Yorum

Sorunlu, kusurlu veya sekelli/engelli olan kişilerin tüm insanlar ile aynı boyutta olduğunun algılanmasını amaçlayan bir bildirgedir. Özellikle belirtilmesi gereken nokta, onlara ayrıcalık ve farklılık değildir, eşit hakları sağlamaktır. Bildirgede ayrıcalık değil, onlara eşit hakların sağlanması öngörülmektedir. Bunun imkânsız olduğu düşünülebilir, ancak eksiklikleri, engellerinin giderilmesi, sosyal imkanlar ve eğitim ile bunun sağlanabileceği düşünülmelidir. Eli olmayana el protezi takılıp eşitlik sağlanmalı, miyop olana gözlük, kataraktı olana lens takılması ile sağlanacağı öngörülebilir. Otizm veya 21 Trizomi olan olguların erken eğitim boyutu ile akranları ile bir arada olabildiği ancak daha üst akademik boyuta olmadan da toplumda etkin ve verimli olabilecekleri gözlenmektedir.

- İnsanlık ailesinin tüm mensuplarının doğuştan sahip oldukları **onuru, değeri, eşit ve devredilmez hakları dünyada özgürlüğün, adalet ve barışın temeli olarak kabul eden ilkeleri**
- **Herhangi bir ayrımcılığa uğramaksızın yararlanmalarının** güvence altına alınması
- **Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesine İlişkin** Uluslararası Bildirgelere uyum
- Engelliliğin gelişen bir kavram olduğunu ve engellilik durumunun, sakatlığı olan kişilerin topluma **diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını engelleyen tutumlar ve çevre koşullarının** etkileşiminden kaynaklandığı gerçeğini kabul edilmesi
- **Engellilerin yaşam koşullarının geliştirilmesi**
- Engellilerin toplumun refah ve çeşitliliğine yaptıkları ve yapabilecekleri olumlu katkıları ve engellileri insan haklarını ve temel **özgürlükleri tam kullanmaya ve topluma tam katılmaya teşvik etmenin** onların toplumsal aidiyetlerine, toplumun insani, sosyal ve ekonomik yönden kalkınmasına ve yoksulluğun azalmasına katkıda bulunacağını kabulü
- **Bireysel varlıklarının ve bağımsızlığının önemi**

Engellilerin haklarını ve onurunu güçlendiren ve koruyan kapsamlı bir uluslararası sözleşmenin **engellilerin ağır sosyal dezavantajlarının ortadan kaldırılmasına ve onların medeni, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel ortamlara eşit fırsatlarla katılımının teşvik edilmesine** hem gelişen hem de gelişmekte olan ülkelerde önemli bir katkı sağlayacağı, belirtilmektedir.

4-Katkı: Nurettin Başaran

Yorum MAA

İnsanların eğitim olarak kendilerinin gelişim ve değişimi olarak yapılacak için özel ve özgün yapılması önemlidir. Bu açıdan özel eğitilmiş kişiler

tarafından eğitim verilmeli, yöntem olarak oyun modelinin seçilmesi önemlidir. Eğitim bireyi: özgür bir toplumda, faal bir yetişkin yaşamı için hazırlayacak, kendi ve başkalarının kültürel kimliklerine ve değerlerine saygıyı geliştirme ile eğitilenin kişiliği, becerilerinin zihinsel ve fiziksel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesine çalışmak olarak belirtilmektedir.

BM ENGELLİLERİN HAKLARINA İLİŞKİN SÖZLEŞME (Özet Vurgular olarak)

Madde 1 Amaç: Bu Sözleşme'nin amacı, engellilerin tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasını teşvik ve temin etmek ve insanlık onurlarına saygıyı güçlendirmektir.

Engelli kavramı diğer bireylerle eşit koşullar altında topluma tam ve etkin bir şekilde katılımlarının önünde engel teşkil eden uzun süreli fiziksel, zihinsel, düşünsel ya da algısal bozukluğu bulunan kişileri içermektedir.

YORUM: Etkin ve verimli olarak tam eşit katılım konusunda engel olanlar denilmekte, sosyal engeller de katılması uygun olacağı; insanlık onuru ele alınması ile de düşünülmektedir.

Madde 2 Tanımlar: İşbu Sözleşme'nin amaçları açısından;

"İletişim" erişilebilir bilgi ve iletişim teknolojisi dahil dilleri, metin gösterimini, ... dokunarak iletişimi, büyük harflerle baskıyı, yazılı, işitsel ve erişilebilir çoklu medyayı, sade dili, işitsel okumayı, beden dilini, diğer tür, biçim ve araçlarla gerçekleşen iletişimi içermektedir;

YORUM: İletişim, iş birliği ve eşgüdüm açısından, birey olarak diğer fertlerle etkileşim olabilmesi için, aynı düzeyde ortak bağımsızlık ve rıza temelinde oluşmalıdır. Birisinin emir vermesi, köle gibi yaklaşması ile oluşanlar iletişim boyutunda ele alınmamalıdır. İnsanlık dışı, etik ilkelere ters gelenler iletişim değil, hukuksal sorun; yüceltme, kutsama veya tersi, aşağılama, mobbing, yıldırma gibi farklı boyutlar ile olay suç olarak bakılmalıdır.

... "Engelliliğe dayalı ayrımcılık" siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlamayı kapsamaktadır. Engelliliğe dayalı ayrımcılık makul düzenlemelerin gerçekleştirilmemesi dahil her türlü ayrımcılığı kapsar.

YORUM: Ayrımcılık, engelli ve engelli olmayan demek bile bu kapsamdadır. Dışlama, kısıtlama sosyal, ekonomik, siyasi, kültürel, medeni veya herhangi bir gerekçe ile (sarışın, esmer gibi) gruplandırma yapılamaz.

Madde 3 Genel İlkeler: İşbu Sözleşme'nin dayandığı ilkeler şunlardır:

(a) Kendi seçimlerini yapma özgürlükleri ve bağımsızlıklarını da kapsayacak şekilde, kişilerin insanlık onuru ve bireysel özerkliklerine saygı gösterilmesi;

(b) Ayrımcılık yapılmaması;

(c) Engellilerin topluma tam ve etkin katılımlarının sağlanması;

(d) Farklılıklara saygı gösterilmesi ve engellilerin insan çeşitliliğinin ve insanlığın bir parçası olarak kabul edilmesi;

(e) Fırsat eşitliği;

(f) Erişilebilirlik;

(g) Kadın-erkek eşitliği;

(h) Engelli çocukların gelişim kapasitesine ve kendi kimliklerini koruyabilme haklarına saygı duyulması.

YORUM: İlkeler: 1) kendi seçimini yapma, 2) eşitlik, ayrımcılık yapmama, 3) tam ve etkin katılımın sağlanması, 4) insanlığın kaçınılmaz bir parçası olarak saygı gösterilmesi, 5) fırsat eşitliğinin oluşturulması, 6) Erişilebilirlik, seçme ve seçilme dahil çok yönlü ve birey hakkı

temelinde olmak, 7) kadın ve erkek ayırımı yapılmadan yaklaşım, 8) kapasitesi ve kimliklerinin geliştirilmesi temelinde bereye özel ve özgün, tuning/kişiye özgü eğitim.

Genel Yorum

Dayanılan ilkelere bakıldığında; ayrımcılık değil, eşitlik, fırsat eşitliği sağlamaktır. Bunun olması için toplumdaki istenen; sorun, kusur veya sekelinin düzeltilmesi veya telafi/eksikliklerin engellerin sosyal veya maddi olarak giderilmesidir.

- 1) Kendi seçimlerini yapma özgürlükleri ve bağımsızlıklarını da kapsayacak şekilde, kişilerin insanlık onuru ve bireysel özerkliklerine saygı gösterilmesi;
- 2) Ayrımcılık yapılmaması
- 3) Engellilerin topluma tam ve etkin katılımlarının sağlanması
- 4) Farklılıklara saygı gösterilmesi ve engellilerin insan çeşitliliğinin ve insanlığın bir parçası olarak kabul edilmesi
- 5) Fırsat eşitliği;
- 6) Erişilebilirlik;
- 7) Kadın-erkek eşitliği
- 8) Engelli çocukların gelişim kapasitesine ve kendi kimliklerini koruyabilme haklarına saygı duyulması

Madde 4 Genel Yükümlülükler

1. Taraf Devletler ... tüm engellilerin insan hak ve temel özgürlüklerinin eksiksiz olarak yaşama geçirilmesini sağlamak ve engellilerin hak ve özgürlüklerini güçlendirmekle yükümlüdür.

Bu amaç doğrultusunda Taraf Devletler;

- (a) ... gerekli tüm yasal, idari ve diğer tedbirleri almayı;
- (b) Yürürlükte mevcut, engelliler aleyhinde ayrımcılık teşkil eden yasalar, düzenlemeler, gelenekler ve uygulamaları değiştirmek veya ortadan kaldırmak için gerekli olan, yasama faaliyetleri dahil uygun tüm tedbirleri almayı;
- (c) ...engellilerin insan haklarının korunmasını ve güçlendirilmesini dikkate almayı;
- (d) Bu Sözleşmeyle bağdaşmayan eylemler veya uygulamalardan kaçınmayı ... uygun davranmalarını sağlamayı;
- (e) Kişiler, örgütler veya özel teşebbüslerin engelliliğe dayalı ayrımcı uygulamalarını engellemek için gerekli tüm uygun tedbirleri almayı;
- (f) Standartlar ve rehber ilkelerin geliştirilmesinde ... evrensel tasarımdan yararlanılması ve engellilerin özel ihtiyaçlarını karşılamak üzere evrensel olarak tasarlanmış ve mümkün olduğunca ... sağlamayı veya desteklemeyi;
- (g) Maliyeti karşılanabilir teknolojilere öncelik vererek bilgi ve iletişim teknolojileri, hareket kolaylaştırıcı araçlar, yardımcı teknolojiler gibi engellilere yönelik yeni teknolojilerin araştırılması, geliştirilmesi, temini ve kullanılabilirliğini sağlamayı veya desteklemeyi;
- (h) Engellilere yeni teknolojiler dahil hareket kolaylaştırıcı araçlara, yardımcı teknolojilere ve bunların beraberindeki diğer yardımcı ve destekleyici hizmetler ile tesislere ilişkin erişim bilgilerinin sağlanmasını,
- (i) Engellilerle çalışan meslek sahipleri ve işyeri personelinin ... eğitiminin geliştirilmesi ve böylece bu haklarla güvence altına alınan destek ve hizmetlerin iyileştirilmesini Taahhüt eder.

YORUM: Hak ve özgürlüklerini temin için gerekenleri yapmalı: 1) Yasal ve yönetsel, 2) yürürlükteki engelleri kaldırmak, 3) hakların korunma ve güçlendirilmesi, 4) uygun olmayandan kaçınmak ve uygun olanı sağlamak, 5) ayrımcılığı önleme tedbirleri, 6) tasarım ve rehberlerin engellilere uygun olması, 7) teknolojinin engellilere iletişim ve aktiviteleri açısından yarar üzerine yapılması, 8) özellikle engelliler ile ilintili olanların eğitimi yapılmalı, uygulanmalıdır.

2. Taraf Devletler ... azami tedbirleri almayı ve gerektiğinde uluslararası iş birliği çerçevesinde engellilerin bu haklardan tam olarak yararlanmasını aşamalı olarak sağlamak için ... taahhüt eder.

3. Taraf Devletler ... yasalar ve politikaların geliştirilmesi ve yaşama geçirilmesi ... örgütler aracılığıyla sürekli danışacak ve etkin bir şekilde bu sürece dahil edeceklerdir.

4. Bu Sözleşme 'deki hiçbir hüküm engelli kişilerin haklarının sağlanması bakımından daha elverişli nitelikte olan ...mevcut bulunan hükümleri etkilemeyecektir. Taraf Devletler ... daha dar kapsamlı olarak öngördüğü gerekçesiyle kısıtlaması veya kısmen değiştirmesi mümkün değildir.

5. Bu Sözleşme'nin hükümleri herhangi bir sınırlama veya istisnaya tabi olmaksızın ... uygulanır.

YORUM: Devletler: 1) tedbir alma ve önlemlerden yararlanmaları, 2) yasa ve politika geliştirilmesi, 3) daha elverişli ve uygun olanları teşvik etmeli, 4) sınırlama ve istisna getirilmemesi, yapmalı, uygulanmalıdır.

Madde 5 Ayrımcılık Yapılmaması ve Eşitlik

1. Taraf Devletler herkesin hukuk önünde ve karşısında eşit olduğunu ve ayrımcılığa uğramaksızın hukuk tarafından eşit korunma ve hukuktan eşit yararlanma hakkına sahip olduğunu kabul eder.

2. Taraf Devletler ... her türlü ayrımcılığı yasaklar ve ... ayrımcılığa karşı eşit ve etkin bir şekilde korunmasını güvence altına alır.

3. Taraf Devletler ... düzenlemelerin yapılması için gerekli tüm adımları atar.

4. Engellilerin fiili eşitliğini hızlandırmak veya sağlamak için gerekli özel tedbirler ...ayrımcılık olarak nitelendirilmez.

YORUM: Eşitlik kavramında; hukuk tarafından, ayrımcılık yapmadan, tedbirleri alarak, engelliye göre engeli kaldırmanın eşitliği sağlamak açısından önemi vurgulanmaktadır.

Madde 6 Engelli Kadınlar

1. Taraf Devletler engelli kadınlar ile kız çocuklarının çok yönlü ayrımcılığa maruz kalmakta olduğunu kabul eder ve bu bakımdan onların tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit koşullarda yararlanmalarını sağlamaya yönelik tedbirleri alır.

2. Taraf Devletler kadınların tam gelişimi, ilerlemesi ve güçlenmesini ve bu Sözleşme 'de belirtilen insan hak ve temel özgürlüklerini kullanmalarını ve bunlardan yararlanmalarını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alır.

YORUM: Engelli kadın ve kız çocuklarının çok yönlü ayrımcılıkta oldukları gerçeği ile özgürlüklerin kullanılması ve insan haklarından yararlanması sağlanmalıdır.

Madde 7 Engelli Çocuklar

1. Taraf Devletler, ... eşit bir şekilde tüm insan temel hak ve özgürlüklerinden tam olarak yararlanmasını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alır.

2. Engelli çocuklarla ... çıkarının gözetilmesine öncelik verir.

3. Taraf Devletler ... görüşlerini serbestçe ifade etme hakkına sahip olmalarını, yaşları ve olgunluk seviyelerine göre görüşlerine önem verilmesini ve onlara bu hakkın tanınması için engeline ve yaşına uygun destek sunulmasını sağlar.

YORUM: Çocukların da tam etkin olarak, insan hakları ve özgürlüklerinin sağlanması ile gözetilmeleri ve onların görüşlerine de önem verilmesi ile destek sunulmalıdır.

Madde 8 Bilinçlendirme

1. Taraf Devletler, ... acil, etkin ve uygun tedbirleri almayı taahhüt eder:

(a) Aile dahil ... hakları ve insanlık onurlarına saygı duyulmasını teşvik etmek;

(b) ... engellilere yönelik klişeler, önyargılar, incitici uygulamalar ile cinsiyet ve yaş temelli ayrımcı davranışlarla mücadele etmek;

(c) Engelli bireylerin kapasiteleri ve katkılarına ilişkin bilinç yaratmak.

YORUM: Bireye uygun tedbirleri acilen almalıdır; a) insanlık onurları gözetilmeli, b) önyargı, klişeler, incitici uygulama ve ayrımcılık olmamalı, c) kapasitelerine ve katkılarına uygun bilinçlenme sağlanmalıdır.

2. Bu amaca yönelik tedbirler aşağıdakileri içermektedir:

(a) Toplumda bilinç yaratmaya yönelik etkin kampanyaların tasarlanması, başlatılması ve sürdürülmesi:

(i) Engelli bireylerin haklarının kabul edilebilirliği konusunda toplumun eğitimi;

(ii) Engellilere yönelik olumlu yaklaşımların ve toplumsal bilincin artırılması;

(iii) Engelli bireylerin becerileri, meziyetleri ve yeteneklerinin işyerlerine ve iş piyasasına katkısının toplumca tanınmasını teşvik etmek;

(b) Erken yaştan itibaren tüm çocukların eğitim sisteminin her aşamasında engelli bireylerin insan haklarına saygıyla yaklaşmasını teşvik etmek;

(c) Tüm kitle iletişim araçlarında engellilerin ... tanımlanmasını cesaretlendirmek;

(d) Engellilere ve haklarına ilişkin bilinci artırıcı eğitim programlarını desteklemek.

YORUM: Tedbir olarak; 1) bilgilendirme kampanyaları, 2) haklarının kabul edilebilirliği yaklaşımı, 3) olumlu yaklaşımların sağlanması, 4) beceri, meziyetleri ve yeteneklerine göre iş imkânı, 5) eğitimin her aşamasının eğitilecek kişiye göre yapılması, 6) iletişim ile ilişkilerin oluşması, 7) hakların bilinçlenmesi, yapılmalıdır.

Madde 9 Erişebilirlik

1. Taraf Devletler ... etkin katılımını sağlamak ve ... fiziki çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dahil olacak şekilde bilgi ve iletişim olanaklarına hem kırsal hem de kentsel alanlarda halka açık diğer tesislere ve hizmetlere erişimini sağlamak için uygun tedbirleri alacaklardır. ...:

(a) Binalar, yollar, ulaşım araçları ve okullar, evler, sağlık tesisleri ve işyerleri dahil diğer kapalı ve açık tesisler;

(b) Elektronik hizmetler ve acil hizmetler de dahil olmak üzere bilgi ve iletişim araçları ile diğer hizmetler.

YORUM: Engellilerin sosyal medyaya ulaşması ile toplum ile bütünleşmeleri açık ve net oluşacağı belirgindir.

2. Taraf Devletler ... uygun tedbirleri alacaklardır:

(a) Kamuya açık veya kamu hizmetine sunulan tesis ve hizmetlere erişime ilişkin asgari standart ve rehber ilkelerin geliştirilmesi, duyurulması ve bunlara ilişkin uygulamaların izlenmesi;

(b) Kamuya açık tesisleri işleten veya kamuya hizmet sunan özel girişimlerin engellilerin ulaşılabilirliğini her açıdan dikkate almalarının sağlanması;

(c) İlgili kişilerin engellilerin karşılaştığı ulaşılabilirlik sorunlarıyla ilgili olarak eğitilmesi;

(d) Kamuya açık binalar ve diğer tesislerde Braille alfabesi ve anlaşılması kolay nitelik taşıyan işaretlemelerin sağlanması;

(e) Kamuya açık binalara ve tesislere erişimi kolaylaştırmak için rehberler, okuyucular ve profesyonel işaret dili tercümanları dahil çeşitli canlı yardımların ve araçların sağlanması;

(f) Engellilerin bilgiye erişimini sağlamak için onlara uygun yollarla yardım ve destek sunulmasının teşvik edilmesi;

(g) Engellilerin İnternet dahil yeni bilgi ve iletişim teknolojilerine ve sistemlerine erişiminin teşvik edilmesi;

(h) Erişilebilir bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemlerinin tasarım, geliştirme ve dağıtım çalışmalarının ilk aşamadan başlayarak teşvik edilmesi ve ... erişilebilmesinin sağlanması.

YORUM: Etkin iletişim için gereken yaklaşımların yapılacağı belirtilmektedir.

Madde 10 Yaşama Hakkı

Taraf Devletler her insanın yaşama hakkına sahip olduğunu yeniden onaylayarak engellilerin bu haktan etkin ve diğer bireylerle eşit koşullar altında yararlanmalarını sağlayacak gerekli tüm tedbirleri alır.

YORUM: Engelli olanların, yaşam hakkını diğer tüm insanlar gibi eşit ve etkin olarak hakları olduğu gerçeği ile bunun yasal korunduğu da açık, ve net olarak belirgindir.

Madde 11 Risk Durumları ve İnsani Bakımdan Acil Durumlar

Taraf Devletler silahlı çatışma halleri, acil insani durumlar ve doğal afetler de dahil olmak üzere risk durumlarında engellilerin korunması ve güvenliğinin sağlanması için insancıl hukuk ve uluslararası insan hakları hukuku dahil uluslararası hukuk çerçevesindeki yükümlülüklerini yerine getirmek için gerekli tüm tedbirleri alır.

YORUM: Etkin koruma ve gözetmenin risklerde de söz konusu olduğu vurgulanmaktadır.

Madde 12 Yasa Önünde Eşit Tanınma

1. Taraf Devletler, engellilerin buldukları her yerde kişi olarak tanınma hakkına sahip olduklarını yeniden onaylar.

2. Taraf Devletler engellilerin tüm yaşam alanlarında diğer bireylerle eşit koşullar altında hak ehliyetine sahip olduğunu kabul eder.

3. Taraf Devletler engelli bireylerin hak ehliyetlerini kullanırken gereksinim duyabilecekleri desteği alabilmeleri için uygun tedbirleri alır.

4. Taraf Devletler hak ehliyetinin kullanımına ilişkin tüm tedbirlerin uluslararası insan hakları hukukuna uygun olarak istismarı önleyici uygun ve etkin bir şekilde güvenceler sağlanmasını temin eder. ... tedbirlerin kişinin haklarına, iradesine ve tercihlerine saygılı olmasını, çıkar çatışmasından bağımsız olmasını, kişinin iradesine haksız bir müdahalede bulunmamasını, kişinin içinde bulunduğu koşullar ile orantılı olmasını ve bu koşulları gözetmesini, mümkün olan en kısa süre içinde uygulanmasını, yetkili, bağımsız ve tarafsız bir merci veya yargı organı tarafından sürekli olarak gözden geçirilmesini sağlamalıdır. Bu güvenceler söz konusu tedbirlerin kişinin hak ve çıkarlarını etkilediği derecede ölçülü olmalıdır.

5. Taraf Devletler ... engellilerin mülk edinmek veya mirasa hak kazanmak, mali işlerini kontrol etmek ve banka kredileri, ipotekleri ve diğer mali kredilere erişim açısından diğer bireylerle eşit haklara sahip olmasını sağlamak için uygun ve etkin bir şekilde tüm tedbirleri almalı ve engellilerin mülklerinden keyfi olarak mahrum bırakılmamasını sağlar.

YORUM: Etkin tanınma, eşit haklara sahip olma, destek sağlama, İnsan Hakları Hukukuna uygun yaklaşım yapılması, her türlü maddi olanakların sağlanması konusu yasal olarak belirtilmektedir.

Madde 13 Adalete Erişim

1. Taraf Devletler ... diğer bireylerle eşit koşullar altında adalete etkin bir şekilde erişimini sağlamalıdır.

....

2. Taraf Devletler ... adalet sistemi çalışanlarının gerekli eğitimi almalarını sağlamalıdır.

YORUM: Etkin eşit hukuk yaklaşım sağlanmalıdır. Ancak bu eşitlik bireye göre yapılmalıdır.

Madde 14 Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği

1. Taraf Devletler engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında aşağıdaki haklardan yararlanmasını sağlar:

(a) Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkında yararlanma;

(b) Özgürlüklerinden hukuka aykırı veya keyfi bir şekilde mahrum bırakılmamaları, özgürlüğün kısıtlandığı hallerin hukuka dayalı olması ve engelliğin, hiçbir koşulda özgürlüğün kısıtlanmasının gerekçesi olarak gösterilmemesi.

2. Taraf Devletler ... özgürlüklerinden mahrum edildiyse; bunun diğer bireylerle eşit koşullar altında yapılmasını; engellilerin uluslararası insan hakları hukukuna uygun olarak güvencelere sahip olmasını ve makul düzenlemeye ilişkin hükümler dahil olmak üzere Sözleşme'nin hedefleri ve ilkeleriyle uyumlu muamele görmesini sağlar.

YORUM: Etkin civil liberties/birey haklarının sağlanması: 1) kişi özgürlüğü ve güvenliği, 2) keyfi davranışlardan korunmaları, 3) tutukluluk durumlarında da gereken özenin gösterilmesinin ötesinde ele alınmalıdır.

Madde 15, insanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezaya Maruz Kalmama

1. Hiç kimse işkence veya zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye veya cezaya maruz kalmamalıdır. Özellikle, hiç kimse rızası alınmaksızın tıbbi veya bilimsel deneye tabi tutulmamalıdır.

2. Taraf Devletler engellilerin işkence veya zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye veya cezaya karşı diğer bireylerle eşit koşullar altında korunmasını sağlamak için etkin bir şekilde tüm yasal, idari, yargısal ve diğer tedbirleri alır.

YORUM: Engellilerin herhangi bir şekilde insanlık dışı ve aşağılayıcı yaklaşımlar maruz kalmamaları için yaklaşımlar yapılmalıdır.

Madde 16 Sömürü, Şiddet veya İstismara Maruz Kalmama

1. Taraf Devletler engellilerin ev içinde ve dışında sömürüye uğramasının, şiddete ve istismara maruz kalmasının, bu tutumların cinsiyete dayalı hali dahil her biçiminden korumak için uygun yasal, idari, sosyal, eğitsel ve diğer tüm tedbirleri alır.

2. Taraf Devletler ... uygun yardım ve desteği sağlayarak sömürü, şiddet ve istismar vakalarının nasıl önleneceğine, tespit edileceğine ve bildirileceğine dair bilgi ve eğitim vererek sömürünün, şiddetin ve istismarın her biçimini önleyici uygun tüm tedbirleri alır. Taraf Devletler koruma hizmetlerinin yaş, cinsiyet ve engellilik konularına duyarlı olmalarını sağlar.

3. Taraf Devletler sömürünün, şiddetin ve istismarın her biçimini önlemek için engellilere hizmet etmeye yönelik tüm tesislerin ve programların bağımsız merciler tarafından etkin bir şekilde denetlenmesini sağlar.

4. Taraf Devletler ... sömürünün, şiddetin veya istismarın herhangi bir biçiminin mağduru olan engellilerin fiziksel, zihinsel ve psikolojik olarak tedavisi, rehabilitasyonu ve sosyal açıdan yeniden bütünleşmesini sağlayıcı uygun tüm tedbirleri alır. Söz konusu iyileşme ve yeniden bütünleşme, kişinin sağlığına, öz saygısına, onuruna, özerkliğine kavuşmasını sağlar ve yaş ve cinsiyetiyle bağlantılı özel ihtiyaçlarını dikkate alır.

5. Taraf Devletler engellilere karşı sömürü, şiddet ve istismar vakalarının tespiti, soruşturulması ve gerekli hallerde kovuşturulmasını sağlamak için kadın ve çocuk merkezli yasa ve politikalar dahil etkili yasa ve politikaları yürürlüğe koyar.

YORUM: Etkin şiddete ve sömürüye karşı korunma ve gözetilmelidirler. Bu yaklaşımlar; 1) sömürüye uğramasının, şiddete ve istismara maruz kalmasının engellenmesi, 2) vakalarının nasıl önleneceğine, tespit edileceğine ve bildirileceğini, 3) bağımsız merciler tarafından etkin bir şekilde denetlenmesi, 4) fiziksel, zihinsel ve psikolojik olarak tedavisi, rehabilitasyonu ve sosyal açıdan yeniden bütünleşmesini sağlaması, 5) etkili yasa ve politikaları yürürlüğe koyulmalıdır.

Madde 17 Kişisel Bütünlüğün Korunması

Engelli her kişi, beden ve ruh bütünlüğüne diğer bireylerle eşit bir şekilde saygı duyulması hakkına sahiptir.

YORUM: Engelli olsalar bile beden, ruh ve sosyal boyutlarını saygı duyulması gerekmektedir.

Madde 18 Seyahat Özgürlüğü ve Uyruluk

1. Taraf Devletler engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında seyahat ve yerleşim yerini seçme özgürlüğüne ve uyruluk hakkına sahip olduğunu kabul eder ve engellilerin aşağıdaki haklarını sağlar:

(a) Uyruluk kazanma ve değiştirme hakkı olması ve keyfi olarak veya engelli olması nedeniyle uyruluktan mahrum bırakılmaması;

(b) Kişinin engelli olması nedeniyle uyruluğuna veya kimliğine ilişkin diğer belgeleri elde etme, bu belgelere sahip olma ve bu belgeleri kullanma veya seyahat özgürlüğünden yararlanmasını sağlamak için gerekli olabilecek göçmenlik işlemleri gibi süreçleri yürütme olanağından mahrum bırakılmaması;

(c) Kendi ülkesi dahil herhangi bir ülkeden ayrılma özgürlüğünün olması;

(d) Kendi ülkesine girme hakkından engelli olmasına dayanılarak veya keyfi olarak mahrum bırakılmaması.

2. Engelli çocuklar doğum sonrasında derhal nüfusa kaydedilmeli ve doğuştan isim edinme, uyrukluk kazanma ve mümkün olduğu ölçüde kendi ebeveynlerini bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olmalıdır.

YORUM: Etkin vatandaşlık, isim, uyrukluk, seyahat, uyruğu değiştirme, gibi haklara sahip olduğudur.

Madde 19 Bağımsız Yaşayabilme ve Topluma Dahil Olma

İşbu Sözleşmeye Taraf Devletler ... toplum içinde yaşama hakkına sahip olduğunu kabul eder ve engellilerin bu haktan eksiksiz yararlanabilmeleri ve topluma tam katılımlarını kolaylaştırmak için gerekli tedbirleri etkin bir şekilde alır. Bu çerçevede aşağıdaki noktalara dikkat edilmelidir:

(a) Engelliler diğer bireylerle eşit koşullar altında ikametgahlarını ve nerede ve kiminle yaşayacaklarını seçme hakkına sahiptirler ve özel bir yaşama düzenine zorlanamazlar;

(b) Engellilerin kişisel destek dahil olmak üzere toplum içinde yaşamak ve topluma dahil olmak için ihtiyaç duydukları konut içi, kurum içi ve diğer toplumsal destek hizmetlerine erişimleri sağlanmalı ve engellilerin toplumdaki tecridi ve ayrı tutulması önlenmelidir;

(c) Kamusal hizmet ve tesisler engellilere diğer bireylerle eşit şekilde açık olmalı ve onların ihtiyaçlarına yanıt verebilmelidir.

YORUM: Etkin yaşama yerlerini seçme, sosyal desteklerin sağlanması, topluma açık hizmet ve tesislerin engellilere uygun hale getirilmelidir.

Madde 20 Kişisel Hareketlilik

Taraf Devletler engellilerin olanaklar çerçevesinde azami ölçüde bağımsız hareket edebilmesini sağlamak için etkin bir şekilde gerekli tüm tedbirleri alır. Bu tedbirler şunlardır:

(a) Engellilerin istedikleri şekil ve zamanda ve karşılanabilir bir maliyetle hareket edebilmelerinin kolaylaştırılması;

(b) Engellilerin hareketi kolaylaştırıcı kaliteli araç ve gerece, yardımcı teknolojilere, yardım sunan insanlara ve araçlara karşılanabilir bir maliyetle erişiminin kolaylaştırılması;

(c) Engellilere ve engelli kişilerle çalışan uzman personele engellilerin hareket becerilerinin geliştirilmesi konusunda eğitim verilmesi;

(d) Harekete yardımcı araç ve gereçlerle yardımcı teknolojileri üretenlerin engellilerin her türlü ihtiyacını dikkate almaları hususunda teşvik edilmesi.

YORUM: Etkin mobileteler sağlanmalıdır.

Madde 21 Düşünce ve İfade Özgürlüğü ile Bilgiye Erişim

Taraf Devletler engellilerin işbu Sözleşme'nin 2. Maddesinde tanımlanmış tüm iletişim araçlarını tercihe bağlı kullanabilmesi, bilgi ve fikir araştırma, alma ve verme özgürlüğü dahil düşünce ve ifade özgürlüğünden diğer bireylerle eşit koşullar altında yararlanabilmesi için uygun tüm tedbirleri alır. Bu tedbirler aşağıdakileri içermelidir:

(a) Kamuya sunulması amaçlanan bilginin engellilerin erişebileceği biçimlerde ve farklı engelli gruplarına uygun teknolojilerle güncel olarak ve ek bir bedel alınmaksızın sunulması;

(b) Engellilerin resmi temaslarda işaret dillerini, Braille alfabesini, beden dilini ve tercih ettikleri diğer tüm erişilebilir iletişim araç ve biçimlerini kullanmalarının kolaylaştırılması;

(c) Kamuya açık hizmet sunan özel kuruluşların internet dahil olmak üzere, engellilerin erişebileceği ve kullanılabileceği biçimde bilgi ve hizmet sunmalarının teşvik edilmesi;

(d) İnternet aracılığıyla bilgi sunanlar dahil olmak üzere kitle iletişim hizmeti sunan kurumların hizmetlerini engellilerin erişebileceği şekillerde sunmalarının teşvik edilmesi;

(e) İşaret dili kullanımının kabul ve teşvik edilmesi.

YORUM: Engellilerin düşünce boyutlarının ve ifade özgürlükleri sağlanmalıdır.

Madde 22 Özel Hayata Saygı

1. İkametgahı ve yaşama biçimi ne olursa olsun hiçbir engelli bireyin özel hayatı, ailesi, konutu, haberleşmesi ve diğer iletişimlerine keyfi veya hukuka aykırı şekilde müdahale edilemez ve şeref ve haysiyetine yönelik hukuka aykırı uygulamalarda bulunulamaz. Engelliler söz konusu müdahale veya saldırılardan hukuken korunma hakkına sahiptir.

2. Taraf Devletler engellilerin kişisel, sağlık ve rehabilitasyon bilgilerinin gizliliğini diğer bireyler ile eşit koşullar altında korur.

YORUM: Etkin özel hayata saygı, gizlilik ve güven duymalarını sağlamak gereklidir.

Madde 23 Hane ve Aile Hayatına Saygı

1. Taraf Devletler evlilik, aile, ebeveynlik ve özel ilişkilere dair meselelerde engellilere karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak için uygun tedbirleri etkin bir şekilde ve engellilerin diğer bireylerle eşit olduğunu gözeterek alır. Bu çerçevede aşağıda belirtilenler sağlanmalıdır:

(a) Evlilik çağına gelmiş engellilerin evlenme ve aile kurma hakkının tanınması ve bu hakkın evlenmek isteyen eşlerin serbest iradeleri ve rızaları doğrultusunda kullanılması;

(b) Engellilerin çocuklarının sayısına ve yaş aralığına, serbestçe ve sorumluluğunu taşıyarak karar verme hakkının tanınması ve yaşlarına uygun bilgiye, üreme ve aile planlaması eğitimine erişim hakkının tanınması ile bu haklarını kullanmaları için gereken araçların oluşturulması;

(c) Çocuklar dahil olmak üzere engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında doğurganlıklarından mahrum bırakılmaması.

2. Taraf Devletler, velayet, vesayet, kayımlık, evlat edinme veya ulusal mevzuatta bu kavramların benzerlerinin yer aldığı kurumlar hususunda-her durumda çocukların yararlarının üstün tutulması şartıyla-engelli hakları ve sorumluluklarını güvence altına alır. Engelliler çocuklarının bakım sorumluluklarını yerine getirirken Taraf Devletler uygun desteği sunar.

3. Taraf Devletler, engelli çocukların aile yaşamlarıyla ilgili olarak diğer bireylerle eşit haklara sahip olmasını sağlar. Taraf Devletler bu hakları yaşama geçirmek ve engelli çocukların saklanması, terk edilmesi, ihmal edilmesi ve ayrı tutulmasının önüne geçmek üzere engelli çocuklara ve ailelerine erken ve kapsamlı bilgi, hizmet ve destek sunar.

4. Taraf Devletler, bir çocuğun ailesinin istemi olmadan ailesinden ayrılmasını sağlar. Bunun istisnası yargısal denetime tabi yetkili mercilerin çocuğun üstün yararı gereğince ailesinden ayrılmasının gerekli olduğuna uygulanan yasa ve usuller uyarınca karar vermesidir. Hiçbir koşulda çocuğun veya ebeveynlerinden biri ya da hepsinin engelli olması nedeniyle çocuk anne ve babasından ayrı tutulamaz.

5. Taraf Devletler, engelli çocuğun çekirdek ailesinin çocuğa bakamaması durumunda, çocuğa geniş anlamda aile üyeleri, bunun mümkün olmadığı takdirde aile ortamını sağlayacak bir sosyal çevrede alternatif bakım sağlanması için her türlü çabayı göstermeyi taahhüt eder.

YORUM: Etkin Medeni Haklar sağlanmalıdır.

Madde 24 Eğitim

1. Taraf Devletler engellilerin eğitim hakkını tanır. Taraf Devletler, bu hakkın fırsat eşitliği temelinde ve ayrımcılık yapılmaksızın sağlanması için eğitim sisteminin bütünleştirici bir şekilde her seviyede engellileri içine almasını ve ömür boyu öğrenim imkânı sağlar. Bunun için aşağıdaki hedefler gözetilmelidir:

(a) İnsan potansiyelinin, onur ve değer duygusunun tam gelişimi ve insan haklarına, temel özgürlüklere ve insan çeşitliliğine saygı duyulmasının güçlendirilmesi;

(b) Engellilerin; kişiliklerinin, yeteneklerinin, yaratıcılıklarının, zihinsel ve fiziksel becerilerinin potansiyellerinin en üst derecesinde gelişiminin sağlanması;

(c) Engellilerin özgür bir topluma etkin bir şekilde katılımlarının sağlanması.

2. Taraf Devletler bu hakkın yaşama geçirilmesi için aşağıda belirtilenleri sağlar:

(a) Engelliler engelleri nedeniyle genel eğitim sisteminden dışlanmamalı ve engelli çocuklar engelleri nedeniyle parasız ve zorunlu ilk ve ortaöğretim olanaklarının dışında tutulmamalıdır;

(b) Engelliler yaşadıkları çevrede bütünleştirici, kaliteli ve parasız ilk ve orta öğretime diğer bireylerle eşit olarak erişebilmelidir;

(c) Bireylerin ihtiyaçlarına göre makul düzenlemeler yapılmalıdır;

(d) Engellilerin genel eğitimden etkin bir şekilde yararlanabilmeleri için genel eğitim sistemi içinde ihtiyaç duydukları desteği almalıdır;

(e) Engellilere yönelik bireyselleştirilmiş etkin destekleyici tedbirler, engellilerin tam katılımı hedefine uygun olarak, akademik ve sosyal gelişimi artırıcı ortamlarda sağlanmalıdır.

3. Taraf Devletler engellilerin toplumun eşit üyeleri olarak eğitime tam ve eşit katılımlarını kolaylaştırmak için yaşamı ve sosyal gelişim becerilerini öğrenmelerini sağlar. Taraf Devletler bu amaçla aşağıda belirtilen tedbirleri alır:

(a) Braille ve diğer biçimlerdeki yazıların okunmasının öğrenilmesi, beden dilinin ve alternatif iletişim araçları ve biçimleri ile yeni çevreye alışma ve bu çevrede hareket etme becerilerinin öğrenilmesi, akran desteği ve rehberlik hizmetlerinin kolaylaştırılması;

(b) İşaret dilinin öğrenilmesine, işitme ve konuşma engellilerin dilsel kimliğinin gelişimine yardımcı olunması;

(c) Görme, işitme veya hem görme hem işitme-konuşma engellilerin özellikle çocukların eğitiminin en uygun dille, iletişim araç ve biçimleriyle, onların akademik ve sosyal gelişimini artırıcı ortamlarda sunulmasının sağlanması.

4. Taraf Devletler bu hakkın yaşama geçmesini sağlamak için, engelli olanlar dahil olmak üzere, işaret dilini ve Braille alfabesini bilen öğretmenlerin işe alınması ve eğitimin her düzeyinde çalışan uzmanların ve personelin eğitimi için uygun tedbirleri alır. Söz konusu eğitim engelliliğe ilişkin bilincin artırılmasını, alternatif iletişim araç ve biçimleri ile destekleyici eğitim tekniklerinin ve materyallerinin kullanılmasını içermelidir.

5. Taraf Devletler engellilerin genel yüksek okul eğitimine, mesleki eğitime, erişkin eğitime ve ömür boyu süren eğitime ayrımcılığa uğramaksızın diğer bireylerle eşit koşullar altında erişimini sağlar. Taraf Devletler bu amaçla engellilerin ihtiyaçlarına uygun makul düzenlemelerin yapılmasını temin eder.

YORUM: Engellilerin etkin eğitiminin yapılması önemlidir. 1) eğitim sistemi topluma bütünleştirici olmalıdır, 2) İnsan potansiyelinin, onur ve değer duygusunun tam gelişimi ve insan haklarına, temel özgürlüklere ve insan çeşitliliğine saygı duyulmasının güçlendirilmesi, 3) kişiliklerinin, yeteneklerinin, yaratıcılıklarının, zihinsel ve fiziksel becerilerinin potansiyellerinin en üst derecesinde gelişiminin sağlanması, 4) özgür bir topluma etkin bir şekilde katılımlarının sağlanması, 5) genel eğitim sisteminden dışlanmamalı, 6) ihtiyaçlarına göre makul düzenlemeler yapılmalı, 7) ihtiyaç duydukları desteği almalı, 8) bireyselleştirilmiş etkin destekleyici tedbirler alınmalı, 9) genel yüksek okul eğitimine, mesleki eğitime, erişkin eğitime ve ömür boyu süren eğitime ayrımcılığa uğramaksızın diğer bireylerle eşit koşullar altında erişimi sağlanmalı, ancak bireye göre uyarlanan eğitim yapılmalıdır.

Madde 25 Sağlık

Taraf Devletler engellilerin ... ulaşılabilir en yüksek sağlık standardından yararlanma hakkını tanır. ... Rehabilitasyon da dahil olmak üzere, cinsiyete duyarlı sağlık hizmetlerine erişimini mümkün kılmak için uygun tüm tedbirleri alır.

Taraf Devletler;

(a) Parasız veya karşılanabilir bir maliyetle sağlanan sağlık bakımı ve programlarının, engellilere diğer bireylerle aynı kapsam, kalite ve standartta sağlanmasını ve bu hizmetlerin cinsel ve üreme sağlığı ile halk sağlığı programlarını da içermesini sağlar;

(b) Engellilerin özellikle engellilikleri nedeniyle gereksinim duyduğu sağlık hizmetlerini sağlar. Bu sağlık hizmetleri erken tanı ve mümkünse müdahaleyi, çocuklar ve yaşlılar dahil olmak üzere, engelliliğin azaltılmasını ya da artmasını önlemeyi hedefleyen hizmetleri kapsamalıdır;

(c) Sağlık hizmetlerini kırsal alanlar dahil olmak üzere mümkün olduğu kadar kişilerin yaşadıkları yerlerin yakınına götürülmesini temin eder;

(d) Sağlık profesyonellerinin engellilere sunduğu tıbbi bakımın diğer bireylere sundukları bakımla aynı kalitede olmasını ve bu bakımın hastaların bağımsız ve aydınlatılmış onaylarına dayanmasını sağlamak amacıyla diğer tedbirlerin yanı sıra eğitim vererek, kamu kurumları ile özel kurumlar tarafından sunulan sağlık

bakımının etik standartlarını yayımlayarak engellilerin insan hakları, onuru, özerkliği ve ihtiyaçları hakkında bilinç yaratır;

(e) Ulusal mevzuatın sağlık ve yaşam sigortasını düzenlediği hallerde engellilerin bu sigortalardan yararlanmaları bakımından ayrımcılık yapılmasını yasaklar ve sigortanın adil ve makul olmasını sağlar;

(f) Engelliliğe dayalı olarak sağlık bakımı veya hizmetlerinin sunulmamasını veya yiyecek ve içecek verilmemesini önlemek üzere gerekli tedbirleri alır.

YORUM: Etkin her türlü sağlık imkanlarının sağlanması ile rehabilitasyonları, insan onuru ve özelliklerine göre etik ilkeler çerçevesinde sunulmasını gerekli görülmelidir.

Madde 26 Habilidadasyon ve Rehabilitasyon

1. Taraf Devletler engellilerin azami bağımsızlığını, tam fiziksel, zihinsel, sosyal ve mesleki becerilerini elde etmelerini ve yaşamın her alanına tam katılımlarını sağlamak için akran desteği dahil uygun tedbirleri etkin bir şekilde alır. Bu bakımdan Taraf Devletler özellikle sağlık, istihdam, eğitim ve sosyal hizmetler alanlarında kapsamlı habilitasyon ve rehabilitasyon hizmetlerini sunar; mevcut hizmetleri güçlendirir ve genişletir. Bunun için şöyle bir yol izlemelidirler:

(a) Habilidadasyon ve rehabilitasyon hizmet ve programları mümkün olan en erken evrede başlamalıdır ve bireylerin ihtiyaçlarının ve güçlü olduğu yönlerin çok-disiplinli bir çerçevede değerlendirilmesine dayanmalıdır;

(b) Engellilerin topluma katılımını ve toplumla bütünleşmesini destekleyen habilitasyon ve rehabilitasyon hizmet ve programlarına katılmak zorunlu olmalıdır ve bu hizmet ve programlar kırsal alanlar dahil olmak üzere, engellilerin yaşadıkları yerlerin mümkün olduğu kadar yakınında sunulmalıdır.

2. Taraf Devletler habilitasyon ve rehabilitasyon hizmetlerinde çalışan profesyoneller ve personel için, temel ve sürekli eğitim programları geliştirilmesini destekler.

3. Taraf Devletler engelliler için hazırlanmış, habilitasyon ve rehabilitasyonla ilgili yardımcı cihazlar ve teknolojilerin erişilebilirliğini, bunlara ilişkin bilgiyi ve bunların kullanımını teşvik eder.

YORUM: Engellilerin bağımsızlığı ile rehabilitasyonuna ayrıca ek madde olarak üzerinde durulmaktadır. Uzun süreli yaklaşım öngörülmektedir.

Madde 27 Çalışma ve İstihdam

1. Taraf Devletler engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında çalışma hakkına sahip olduğunu kabul eder. Bu hak, engellilerin, açık, bütünleştirici ve erişilebilir bir iş piyasası ve çalışma ortamında serbestçe seçtikleri bir işle hayatlarını kazanmaları fırsatını da içerir. Taraf Devletler çalışırken engelli olanlar dahil olmak üzere tüm engellilerin çalışma hakkının yaşama geçmesini yasama çalışmalarını da içeren uygun tüm tedbirleri alarak güvence altına alır. Taraf Devletler bunların yansırı;

(a) İşe alım ve istihdam edilme koşullarında, istihdamın sürekliliği, kariyer gelişimi ve sağlıklı ve güvenli çalışma koşulları dahil olmak üzere, istihdama ilişkin her hususta, engelliliğe dayalı ayrımcılığı yasaklar;

(b) Fırsat eşitliği, eşit değerde işe eşit ücret ilkesi, tacizden korunma ve mağduriyetin giderilmesi, güvenli ve sağlıklı çalışma koşulları dahil olmak üzere diğer bireylerle eşit koşullar altında adil ve uygun çalışma koşullarının sağlanmasına ilişkin olarak engellilerin haklarını korur;

(c) Engellilerin iş ve sendikal haklarını diğer bireylerle eşit koşullar altında kullanabilmelerini sağlar;

(d) Engellilerin genel teknik ve mesleki rehberlik programlarına, yerleştirme hizmetlerine, mesleki ve sürekli eğitime diğer bireylerle eşit koşullar altında etkin bir şekilde erişimini sağlar;

(e) İş piyasasında engellilerin istihdam olanaklarının ve kariyer gelişiminin desteklenmesine ve engellilerin iş aramasına veya işe başlamasına, çalışmaya devam etmesine ve işe geri dönmelerine yardım eder;

(f) Serbest çalışma, girişimcilik, kooperatif kurma ve kendi işini kurma konusundaki fırsatları geliştirir;

(g) Engellileri kamu sektöründe istihdam eder;

(h) Olumlu eylem programları, teşvikler ve diğer tedbirleri de içerebilecek uygun politika ve önlemlerle, engellilerin özel sektörde istihdam edilmelerini destekler;

(i) Engellilerin çalıştığı işyerlerinde makul düzenlemelerin yapılmasını sağlar;

(j) Engellilerin açık iş piyasasında iş deneyimi kazanmasını temin eder;

(k) Engelliler için mesleki rehabilitasyon, işte kalma ve işe dönüş programları yürütür.

2. Taraf Devletler engellilerin kölelik altında tutulmalarını engeller ve engellileri zorla veya mecburi çalışmaya karşı diğer bireylerle eşit koşullar altında korur.

YORUM: Engellilerin çalışma imkânı ve haklarının sağlanması ile toplum ile bütünleşmenin önemi belirtilmektedir.

Madde 28 Yeterli Yaşam Standardı ve Sosyal Korunma

1. Taraf Devletler, engellilerin yiyecek, giysi ve barınma dahil kendileri ve aileleri için yeterli yaşam standardı hakkını ve yaşam koşullarının sürekli olarak iyileştirilmesi hakkını tanıır. Taraf Devletler bu hakkın engelli olmaları nedeniyle ayrımcılığa uğramaksızın tanınmasını temin etmek için gerekli adımları atar.

2. Taraf Devletler engellilerin sosyal korunma ve engelliliğe dayalı ayrımcılığa uğramadan bu haktan yararlanma hakkını tanıır ve aşağıda belirtilen tedbirler dahil olmak üzere bahse konu hakkın tanınmasını temin etmek ve geliştirmek için gerekli adımları atar:

(a) Engellilerin temiz su hizmetlerine, uygun ve bedeli ödenebilir hizmetlere eşit erişimlerini sağlamak ve engellilerin ihtiyaçlarına ilişkin araç-gereç ve diğer yardımlara erişimlerini temin etmek;

(b) Özellikle engelli kadın ve kızlar ve engelli yaşlılar dahil olmak üzere, engellilerin sosyal koruma programlarına ve yoksulluk azaltıcı programlara erişimini sağlamak;

(c) Yoksulluk koşullarında yaşayan engellilerin ve ailelerinin uygun eğitim, danışmanlık, mali yardım ve süreli bakım dahil engelliliğe ilişkin harcamalarında devlet yardımına erişimini sağlamak;

(d) Engellilerin toplu konut programlarına erişimini sağlamak;

(e) Engellilerin emeklilik fırsatları ve programlarına eşit erişimini sağlamak.

YORUM: Etkin ve yeterli yaşam standartları sağlanmalıdır

Madde 29 Siyasal ve Toplumsal Yaşama Katılım

Taraf Devletler, engellilerin siyasi haklarını ve diğer bireylerle eşit koşullar altında bunlardan yararlanma fırsatını güvence altına alır ve aşağıda belirtilenleri yerine getirir:

(a) Diğerlerinin yanısıra aşağıda belirtilenler yoluyla, engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında seçme ve seçilme hakları dahil olmak üzere siyasi ve kamusal yaşama etkin şekilde ve tam katılımını doğrudan veya serbestçe seçilmiş temsilciler aracılığıyla sağlamak,

(i) Seçim usullerinin, tesislerinin, materyallerinin uygun, erişilebilir ve anlaşılması ve kullanılmasının kolay olmasını sağlamak,

(ii) Engellilerin, seçimlerde ve referandumlarda baskıya uğramadan, gizli oy kullanarak, aday olma ve etkili bir mevkide görev alma ve devletin tüm kademelerinde tüm kamu görevlerini yerine getirme haklarını koruyarak, uygun olan yardımcı ve yeni teknolojilerin kullanılmasını kolaylaştırmak,

(iii) Engellilerin seçmen olarak tercihlerini özgürce ifade edebilmelerini güvence altına alarak ve bu amaçla gerektiğinde, talep etmeleri durumunda oy kullanırken kendi seçtikleri bir kişinin desteğini almalarına izin vermek,

(b) Engellilerin ayrımcılığa uğramadan, diğer bireylerle eşit koşullar altında, kamu işlerinin idaresinde etkin ve tam katılımlarının sağlanacağı bir ortamı yaratmak ve aşağıda belirtilenler de dahil olmak üzere, kamu işlerine katılımlarının cesaretlendirmek;

(i) Ülkenin kamusal ve siyasi yaşamı ile ilgili sivil toplum kuruluşları, dernekler ve siyasi partilerin etkinliklerine ve yönetimine katılım;

(ii) Engellileri uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde temsil eden engelli örgütlerinin kurulması ve engellilerin içinde yer almalarının sağlanması.

YORUM: Etkin siyasal hayata girişleri ile toplumsal etkinlikleri de gündeme gelmektedir.

Madde 30 Kültürel Yaşama, Dinlenme, Boş Zaman Aktiviteleri ve Spor Faaliyetlerine Katılım

1. Taraf Devletler engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında kültürel yaşama katılım hakkını tanıır ve engellilerin aşağıda belirtilenlerden yararlanmasını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alır:

(a) Kültürel materyallere ulaşılabilir biçimleri aracılığıyla erişmek;

(b) Televizyon programlarına, filmlere, tiyatroya ve diğer kültürel etkinliklere ulaşılabilir biçimleri aracılığıyla erişmek;

(c) Tiyatro, müze, sinema, kütüphane ve turistik hizmetler gibi kültürel etkinliklerin yapıldığı veya hizmetlerin sunulduğu yerlere ve ayrıca mümkün olduğu ölçüde ulusal kültür açısından önemli anıtlar ve alanlara erişmek.

2. Taraf Devletler, sadece engellilerin yararı için değil, toplumu zenginleştirmek amacıyla da engellilerin yaratıcı, sanatsal ve entelektüel kapasitelerini geliştirme ve kullanma imkanına sahip olmalarını sağlayıcı gerekli tedbirleri alacaklardır.

3. Taraf Devletler, uluslararası hukuka uygun olarak, fikri mülkiyet haklarını koruyan yasaların, engellilerin kültürel materyallere erişimine uygun olmayan veya ayrımcılık yaratan bir engel çıkarmaması için tüm uygun tedbirleri alır.

4. Engelliler, diğer bireylerle eşit koşullar altında, kendilerinin özel kültürel ve dil kimliklerinin, örneğin işaret dilleri ve işitme engelliler kültürü, tanınması ve desteklenmesi hakkına sahiptir.

5. Taraf Devletler, engellilerin eğlence, dinlenme ve spor etkinliklerine diğer bireylerle eşit koşullar altında katılımını sağlamak amacıyla aşağıda yazılı tedbirleri alır:

(a) Engellilerin her seviyedeki genel spor etkinliklerine mümkün olduğunca tam katılımını cesaretlendirmek ve artırmak;

(b) Engellilerin, özel spor ve eğlence etkinliklerini örgütleme, geliştirme ve bu etkinliklere katılma imkanına sahip olmasını temin etmek ve bu nedenle, diğer bireylerle eşit koşullar altında onlara uygun bilgi ve eğitimin verilmesini ve kaynakların sunulmasını sağlamak;

(c) Engellilerin spor, eğlence yerleri ile turistik alanlara erişimini sağlamak;

(d) Engelli çocukların, okullardaki etkinlikler dahil olmak üzere, oyun, eğlence, boş zaman aktiviteleri ve spor etkinliklerine eşit şekilde katılabilmelerini sağlamak;

(e) Eğlence, turistik, boş zaman aktiviteleri ve spor etkinliklerini organize edenlerin sunduğu hizmetlere engellilerin erişebilmesini sağlamak.

YORUM: Engellilerin özellikle spor yaklaşımları ile yarışmalara katılmaları sağlanmalıdır. (NOT: Aldıkları madalyalar basından öğrenilmektedir.)

Madde 31 İstatistikler ve Veri Toplama

1. Taraf Devletler ... Bilgi toplama ve bilginin sürdürülebilirliği için aşağıdaki noktalar dikkate alınır:

(a) Verinin korunması, engelli kişilerin özel yaşamlarına saygı ve gizliliğin sağlanmasına ilişkin yasal olarak oluşturulmuş güvenlik tedbirlerine uygun olmalıdır.

(b) İstatistiklerin toplanması ve kullanımında insan hakları, temel özgürlükler ve etik ilkelerin korunması konularındaki uluslararası düzeyde kabul edilen normlara uygunluk aranmalıdır.

2. Bu Maddeye göre toplanan bilginin, uygun olması halinde, dağıtılması ve mevcut sözleşme kapsamında taraf devletlerin uygulamalarının değerlendirilmesi ve engellilerin haklarını kullanırken karşılaştıkları güçlüklerin ortaya konulmasında kullanılması sağlanmalıdır.

3. Taraf Devletler topladıkları istatistiklerin dağıtılması konusunda sorumluluk almalı ve bu verilerin engelli kişiler ve diğerleri için erişilebilir olmasını sağlamalıdır.

YORUM: Bilgi toplama etik yöntemlerle olmalıdır.

Madde 32 Uluslararası İş Birliği

1. Taraf Devletler bu sözleşmenin amaç ve yükümlülüklerinin yerine getirilmesine yönelik olarak ulusal çabaların desteklenmesi konusunda uluslararası iş birliğinin önemini kabul eder ve teşvik eder. Bu doğrultuda devletlerarası ve devletler düzeyinde, gerektiğinde ilgili uluslararası ve bölgesel örgütler ve sivil toplumla özellikle engellilere yönelik örgütlerle iş birliğini sağlamak üzere gerekli tedbirleri alır. Bu tedbirler diğerlerinin yanı sıra şunları içerir:

(a) Uluslararası kalkınma programları da dahil olmak üzere uluslararası iş birliğinin, engellileri kapsamını ve engelliler için erişilebilir olmasını güvence altına almak,

(b) Bilgi, deneyim ve eğitim programları ve iyi uygulamaların değişimi ve paylaşımı aracılığıyla kapasite geliştirmeyi teşvik etmek ve desteklemek,

(c) Araştırma, bilimsel ve teknik bilgiye erişim konularında iş birliğini geliştirmek,

(d) Erişilebilir ve destek sağlayıcı teknolojilere ulaşımın sağlanması aracılığıyla ve teknoloji transferi yoluyla uygun görülen teknik ve ekonomik yardımı sağlamak.

2. Bu Maddenin hükümleri, her taraf devletin mevcut sözleşmenin getirdiği yükümlülükleri yerine getirmesini göz ardı etmez.

YORUM: Etkin uluslararası ilişkiler kurulmalıdır.

Madde 33 Ulusal Uygulama ve Denetim

1. Taraf Devletler kendi örgütlenme biçimlerine uygun olarak mevcut sözleşmenin uygulanmasıyla ilgili konular için hükümet içinde bir veya daha fazla kilit nokta tahsis eder ve hükümet içinde farklı sektörler ve farklı düzeylerdeki konuyla ilgili faaliyetlerin teşvik edilmesi için koordinasyon mekanizması kurar.

2. Taraf Devletler, kendi bünyeleri içerisinde, işbu Sözleşmeyi teşvik ve temin edip düzeltmek amacıyla kendi yasal ve idari sistemlerine uygun olan ve bir veya daha fazla bağımsız mekanizmayı içeren bir yapı bulundurur veya kurar ve bu yapıyı güçlendirir. Taraf Devletler bu yapıyı kurarken, insan haklarının teşviki ve korunması için ulusal kurumların statü ve işleyişine ilişkin ilkeleri de göz önünde bulundurlar.

3. Taraf Devletler, başta engelliler ve onları temsil eden kuruluşlar olmak üzere sivil toplumun denetim sürecine tam katılımını sağlar.

YORUM: Etkin denetim yöntemleri geliştirilmelidir.

Madde 34 Engelli Hakları Komitesi

1. İşbu Sözleşmede verilen görevleri yerine getirmek üzere bir Engelli Hakları Komitesi kurulur (bundan sonra "Komite" olarak adlandırılacaktır).

2. Komite, işbu Sözleşme'nin yürürlüğe girdiği tarihte 12 uzmandan oluşur. 60 onay veya katılımdan sonra, Komite'nin üye sayısı altı kişi artırılarak azami üye sayısı olan 18'e ulaşılır.

3. Komite üyeleri kişisel kapasiteleri ölçüsünde çalışmalı ve ahlaki değerleri yüksek, sözleşmenin içerdiği alanlarla ilgili başarıları ve deneyimleri kabul gören kişiler arasından seçilmelidirler. Taraf Devletler, adaylarını belirlerken bu sözleşmenin 4. Maddesinin 3. paragrafındaki hükümleri göz önünde bulundurmaya davet edilir.

4. Komite üyeleri Taraf Devletlerce seçilir. Taraf Devletler komite üyelerinin seçiminde eşit coğrafi dağılım, farklı medeniyetlerin ve yasal sistemlerin temsil edilmesi, kadın-erkek temsilinin dengeli olması ve engelli uzmanların katılımı hususlarını dikkate alır.

5. Komite üyeleri, Taraf Devletler Konferansı sırasında, Sözleşmeye Taraf Devletlerin vatandaşları arasından belirlediği adaylardan oluşan bir listeden gizli oyla seçilir. Taraf Devlet sayısının 2/3'ünün karar yeter sayısı olduğu bu toplantılarda, en fazla oyu alan ve temsil edilen devletlerin oylarının mutlak çoğunluğuna ulaşan kişiler seçimi kazanırlar.

6. İlk seçim, Sözleşmenin yürürlüğe girişinden itibaren altı ay içinde yapılır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, her seçimden en az dört ay önce Taraf Devletlere yazı göndererek iki ay içinde adaylarını bildirmelerini ister. Genel Sekreter, taraf devletlerce gösterilen ve sözleşmeye uygun olan adaylarını adlarını alfabetik sıraya göre, kendisini aday gösteren Taraf Devletin adıyla birlikte listeler ve Sözleşmeye taraf devletlere gönderir.

7. Komite üyeleri dört yıllık bir dönem için seçilir. Üyeler, sadece bir dönem daha tekrar seçilebilirler. Ancak, ilk seçimlerde seçilen altı üyenin dönemi iki yıl sonunda biter. Bu altı üye, ilk seçimlerin hemen ardından, bu maddenin 5. paragrafında bahse konu oturum başkanı tarafından kura yöntemiyle belirlenir.

8. Altı yeni üyenin seçimi, bu Maddenin ilgili hükümlerine göre gerçekleştirilen düzenli seçimlerle yapılır.

9. Komite üyelerinden biri ölüm, istifa ya da başka herhangi bir nedenle süresi dolmadan görevinden ayrılırsa, temsil ettiği Taraf Devlet, bu Maddenin ilgili hükümlerinde aranan nitelik ve yeterliliklere sahip bir başka uzmanı atar. Yeni üye kalan süreyi tamamlar.

10. Komite çalışmalarıyla ilgili kurallarını kendisi belirler.

11. Komitenin bu Sözleşmeyle verilen görevlerini etkin olarak yerine getirebilmesini teminen gereksinim duyacağı personel ve diğer ihtiyaçları Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından sağlanır. Ayrıca, Genel Sekreter Komite 'yi ilk toplantı için toplar.

12. Bu Sözleşme hükümlerine göre kurulan Komitenin üyeleri, Genel Kurulun kararıyla, Birleşmiş Milletler kaynaklarından bir ücret alır. Genel Kurul bu kararı verirken Komite'nin sorumluluklarını dikkate alır.

13. Komite üyeleri, Birleşmiş Milletler misyonlarında görevli uzmanlar olarak Ayrıcalık ve Bağımsızlıklar Sözleşmesinin ilgili kısımlarında yer alan imkân, ayrıcalık ve bağımsızlıklardan yararlanırlar.

YORUM: Etkin işlevle Engelli Hakları Komitesi kurulması ve fonksiyon görmesi belirtilmektedir.

Madde 35 Taraf Devletlerce Sunulacak Raporlar

1. Her Taraf Devlet, ... kapsamlı bir rapor sunar.
2. Bundan sonra, Taraf Devletler en az dört yılda bir ... raporları sunar.
3. Komite, raporların içeriği için başvurulabilecek temel noktaları belirler.
4. ... Sözleşmenin 4. Maddesinin 3 paragrafındaki hükümleri göz önünde bulundurulmalıdır.
5. Raporlar, ... yerine getirilme düzeyini etkileyen güçlükleri ve etkenleri de içerebilir.

YORUM: Rapor sunulmalı ve izlenmelidir.

Madde 36 Raporların Değerlendirilmesi

1. Komite, ... Sözleşmenin uygulanmasına ilişkin ek bilgileri Taraf Devletlerden isteyebilir.
2. Bir Taraf Devlet, raporunu sunmada kayda değer ölçüde geç kalmışsa Komite, ilgili devlete, raporun sunulması yönünde çağrıda bulunabilir. Bu çağrıyı takip eden üç ay içerisinde söz konusu rapor Komite 'ye iletilmezse, Komite sözleşme hükümlerinin bahse konu ülkede yerine getirilmesine yönelik çalışmaların gözden geçirilmesi ihtiyacının ortaya çıktığı yönde bildirimde bulunabilir. Taraf Devlet bu bildirimde söz konusu raporu sunarak yanıt verirse, bu maddenin birinci paragrafının hükümleri uygulanır.
3. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri raporların erişilebilir olmasını sağlar.
4. Taraf Devletler raporlarının, kendi ülkelerindeki kamuoyu için geniş ölçüde erişilebilir olmasını sağlar ve söz konusu raporlara tavsiye ve önerilerin getirilmesini teşvik eder.
5. Komite, uygun gördüğü takdirde, içinde teknik yardım talebi ya da belirtisi bulunan raporları, kendi görüş ve önerileriyle Birleşmiş Milletler ihtisas kuruluşları, fon ve programları ile ilgili diğer kuruluşlara iletebilir.

YORUM: Raporlar irdelenmesi ile iyileştirme ve düzenlemelerin yapılması gereklidir.

Madde 37 Taraf Devletler ve Komite Arasındaki İş Birliği

1. Taraf Devletlerin her biri Komiteyle iş birliği yapmalı ve üyelere görevlerini yerine getirmede yardımcı olmalıdır.
2. Komite, Taraf Devletlerle ilişkisi çerçevesinde, bir devlete sözleşmenin uygulanması için ulusal kapasitesini geliştirici yollar ve araçlar konularında uluslararası iş birliği de dahil sorumluluklar verir.

YORUM: Etkin bir iş birliği ve eşgüdüm yapılmalıdır.

Madde 38 Komitenin Diğer Organlarla İlişkisi

Sözleşme hükümlerinin etkin olarak yerine getirilmesinin güçlendirilmesi ve sözleşmenin kapsadığı alanla ilgili uluslararası iş birliğinin teşvik edilmesi açısından:

1. Birleşmiş Milletler' in ihtisas kuruluşları ve diğer organları, sözleşmenin, kendi çalışma alanlarına giren hükümlerinin uygulanmasının incelenmesi sırasında temsil edilmelidir. Komite, uygun görmesi halinde, ihtisas kuruluşları ve diğer organları, bu Sözleşmenin alanlarıyla ilgili hükümlerin nasıl yerine getirileceği hakkında uzman görüşüne başvurmak üzere çağırabilir. Komite, ihtisas kuruluşları ve diğer organlardan, sözleşmenin kendi faaliyet alanlarıyla ilgili uygulamalarına ilişkin rapor sunmalarını isteyebilir.
2. Komite, yetkisini kullanırken, raporlama ilkeleri, önerileri ve genel yorumlarında tutarlılığı sağlayabilmek, yetki ve görev alanlarının çatışmasından kaçınmak açısından, uygun görmesi halinde, uluslararası insan hakları anlaşmalarıyla oluşturulan diğer ilgili organlara danışır.

YORUM: Engelliler için her türlü ilişki kurulmalıdır.

Madde 39 Komitenin Raporu

Komite, her iki yılda bir, faaliyetleri hakkında, Genel Kurul ve Ekonomik ve Sosyal Konsey'e rapor sunar. Komite raporunda ayrıca, Taraf Devletlerden alınan bilgiler ve raporların incelenmesi doğrultusunda ortaya çıkan öneri ve genel yorumları da belirtebilir. Bu öneri ve değerlendirmeler, Taraf Devletlerin olabilecek yorumlarıyla birlikte Komite raporunda yer alır.

YORUM: Komite raporları uluslararası nitelik taşıyan dokümanlar olmaktadır.

Madde 40 Taraf Devletler Konferansı

Madde 41 Depozitör

Madde 42 İmzalanma 30 Mart 2007

Madde 43 Bağlanma İradesi

Madde 44 Bölgesel Bütünleşme Örgütleri

1. "Bölgesel bütünleşme örgütü", belirli bir bölgedeki bağımsız devletlerce kurulan ve bu sözleşme kapsamındaki konulardaki yetkilerini devrettikleri örgütü ifade etmektedir. Bu örgütler, onay veya katılım belgelerinde Sözleşme kapsamına giren konulardaki yetki düzeylerini açıklarlar. Sonrasında, bu yetki düzeylerinde değişiklik olduğu takdirde depozitörü bilgilendirirler.

2. Mevcut Sözleşmede "Taraf Devletlere yapılan atıflar, yetkileri dahilinde bu örgütlere uygulanacaktır.

3. 45. maddenin 1. paragrafı, 47. maddenin 2. ve 3. paragrafları açılardan, bölgesel bütünleşme örgütlerince depozit edilen belgeler sayıma dahil edilmez.

4. Bölgesel bütünleşme örgütleri, Taraf Devletler konferansında yetkileri kapsamındaki konular hakkında oy kullanabilirler. Oyları, bu Sözleşmeye taraf üyelerinin sayısı kadardır. Bünyesindeki Taraf Devletlerden birinin oy kullanması durumunda bu örgütler oy haklarını kullanamazlar. Bu kural, tersi için de geçerlidir.

YORUM: Etkin bölgesel ilişkilerde kurulmalıdır.

Madde 45 Yürürlüğe Girme

Madde 46 Çekinceler (uyumlu olmayan çekinceler kabul edilemez)

Madde 47 Değişiklikler

Madde 48 Çekilme

Madde 49 Erişilebilir Format

Madde 50 Orijinal Metinler

Yorum

Birleşmiş Milletlerin Bildirgesi etkisinde kalmadan, sorunlu, kusurlu veya sekelli olan bireylerin algılanması ve farkındalığı konusuna bu Üniteye girilmektedir.

Temel alınan farkındalık, onların da hepimiz gibi aynı olduğu, aynı kapsamda hakları olduğudur. Bunun için öncelikle kendi farkındalığımızın oluşması, gelişmesi ve algılanması gereklidir.

Farkındalık Algısını Düşünmek

1. Farkındalık üçüncü gözden bakabilmektir. Farkındalık, farklılık değil, bireyi empati yaparak, kendisini onun yerine koyma ile oluşabilir.

1.1. Başkalaştırma ile; kendi gözünü ve kulağını kapatmış olursun. Sorun, kusur ve engelli olan kişiyi özürli olarak gören kişinin, bu şekilde gruptandıran, ayırtıran kişiye, onun da

insan olduğu, haklarının özellikli olduğu, onları empati ile algılamak gereği nasıl anlatılabilir, görebilir ve gönülleri ile akılları ile farkında olabilirler? Olanaksız olacağı kabul ile ona göre yaklaşım yapılmalı, dışlanmamalı ama beklenti de olmamalıdır.

- Karanlık odada her birey aynı ise, yaklaşımlarda da benzer yapı olmalıdır.
- Ben ve sen değil, tüm insanlar biz, kendimiz gibi görmeliyiz.

Farkındalık bireye göredir, değerlendirmeler de bireyin bakış açısına göredir. Bu açıdan objektif olan, bu konuda bilgin ve algılamış kişi ancak değeri yorumlayabilir. Yorum bireyin açısından olmak zorundadır. Farkındalık kendini değil, karşıdakini kendi boyutunda, aynada gibi yapabilmektir. Farkında olmayan, kendisinin şişmanladığını fark değil, ret edicidir.

Bazı kişilerin dışlanmasının ana kaynağı, sorun, kusur ve engelli olan bir bireyin engelini kullanması, onlara acıması ve ayrıcalıklı olarak yaklaşmasıdır. Acımak değil, farkındalık istemektedirler, ancak bunu anlamak, kavramak ve yapmak ayrıcalıklı insanların boyutudur.

Düşünce

- Her insan kendi açısından farkında olduğunu sanır, ağrısı vardır, ancak karın ağrısının düzeyi, önemi ve anlamının farkında değil, sadece ağrıyı algılar. Belirginleşmesi, ağrının lokalize olması, böbrek, safra veya apandisit mi, hatta gaz sancısı ayır edilebilir. Bundan önce, sadece ağrı iken, hekim farkındalık ile ancak tanı koyabilir. Farkındalık için bir eğitim, objektiflik, tetkik ile inceleme gibi birçok faktörünün sentezini gerekli kılar. Bu açıdan eğitim bireye göre yapılır, onun düzeyine göre değişim ve gelişim, eğitimde ilerleme olabilir. Olamayana zorla verilemez.
- İnsanlar peşin yargılama, sınıflama ve derecelendirme içinde olmaları anlaşılmasını kolaylaştırma açısından kullanılan bir yöntemdir. Bu durumda ise insan birey değil grup olarak görülür. Sarı lacivert olarak bakar, birey kaybolur. Sorun, kusur ve engelli olan bir birey açısından, senin ona acıman; sempati duymak değil, empati; kendini onun yerine koymak istenir, bu yaklaşım yerine acıma boyutundaki daha sık ve genel rastlanandır ki birey bunu kabul etmediği de belirgindir.
- Sorun, kusur ve engelli olan bir birey açısından, senin onu yargılaman ve engelini belirtmesi seni incitmemeli, gerçek ise onun insanlık boyutunu zedelemektedir.

Düşün: Sözü değil, eylemi, yaptıklarının dayanağı ve gerekçesi ile amacı sorgulanır. Her sorun, kusur ve engelli olan kişiyi insanlık ve etik

anlamda incitme, gönlünü kullanan, sevgi ve empati içinde olan kişinin yapacağı olmayıp, bu konudaki uyarılarını da anlamayacak, görmeyecek, kendi tutum ve davranışını değiştiremeyecek, insanlık açısından izole olacak, özürlü denilerek dışlanacaktır, keşke farkına varabilseler.

1.2. Fikrin ne ise söylediğin de aynı olsun. Söze göre demokrat olan diktatörler çoktur, birey kendinde olmayan sıfatı daha çok kullanabilir ki, sorun, kusur ve engelli olan bir bireyi korumak ve gözetmek ile yardım amaçlı yaklaşımlarla onları incitmekte, fiil ve davranışlar ile tutumu öne çıkarmalı, buna göre değerlendirilmelidir.

Başkasının sorun, kusur ve engelli olan bir bireyi anladığını söyleyen, onların sorunlarını dile getiren, köre kör, sağıra sağır diyerek onları rencide eden ve engellerini özür gibi ele alarak, simge, bir silah gibi kullanarak, onları ötekileştirenler, gerçekte en büyük zararı onlara vermektedirler, bir anlasalar.

Düşünce

- Her insan, sorun, kusur ve engelli olan bir bireyleri anladığını ifade etmesi ile zararlı olmayacağı demek değildir. Bir bebeğe annesi, onu çok koruyucu ve onu besleme ve bakma boyutunu ileri götürerek, kendi yavrusuna zarar verebilmektedir.
- İnsanlar koruma, gözetme ve onları anladıklarını ifade etme yerine, onları bir dinleseler, onlar ile birlikte olup, onları kendileri yerine koyup, kendilerini de onların yerine koyup bir algılama yapsalar, çok farklı olacaktır. Temelde kendilerini aldatırlar, başkaları da onlara Hayretle bakar.

Düşün: Sınav; temelde bireyin bilgisi ile olayın farkındalık boyutu için yapılır. Engeli tanımlamak onu algılamak ve insanlık düzeyinde farkındalık değildir. Her biliyorum, anlıyorum ve yapıyorum diyen kişiyi neden sınava alıyoruz? Dediklerini gerçekten algılamış ve farkında mıdır diye saptamak için, farkındalığını derecelendirmek ve bunu onlara iletmek için yapılır. Birey kendisinin bildiğini, hocaların bunu anlamadığını belirtebilir ki, bu durum farkındalıktan uzak olduklarını net ortaya koymaktadır.

1.3. Aldatan temelde kendini aldatır. Sorun, kusur ve engelli olan bir bireye empati yaptığını söyleyen kişi, gerçek

veya aldatıcı davranış içinde olup olmadığını, karşıdaki anlar ama kendileri anlamazlar, açmaza düşerler.

Başkasının sorunlarını anlamak, kavramak için öncelikle o kavramı bilmek ve tanımak gerekir. Sorun, kusur ve engelli olan bir bireyi anladığını söylemek yerine, bunu davranışların ile gönülden gelen boyut ile kavramasını sağlamalısın. Farkında olup olmadığını tanımlarken, çocuklar bile gerçek veya yapmacık olduğunu anlayabildiklerini düşünerek yaklaşmalısın.

- Güzel mankenler, konuşmaya başınca çevrelerinde kimse kalmayabilir.
- Zenginlik değer üretmektir, parası bol olanın, parası tükenince ne olacaktır?

Düşünce

- Her birey engelli olan birisini görünce, önce kendisinin olmadığı için mutlu olur, daha sonra da kendisine bulaşmaması için, sanki bulaşıcı bir hastalık gibi kaçır ve kaçarken de onların iyiliği için yaptığı gibi bir gerekçeye dayandırmaya çalışır ama ancak kendisini kandırabilir.
- İnsanlar insanlık üzere olduğunu, yardımsever olduklarını veya sorun, kusur ve engelli olan bireylere de destek olduğunu söyler ama sadece lafta kalır, çünkü onlardan bir nevi kaçır.

Düşün: Her yaklaşımın bir dayanağı ve gerekçesi vardır, ancak birey bunun bilincinde veya kendini aldatma boyutundadır, farkındalık yapmadıkça da kavrayamaz. Bir kişinin elinden tutup karşıya geçmesini sağlayan kişinin, sorun, kusur ve engelli olan bir bireye yardım eden bireyin, eylem sırasındaki yüz ifadesi yaptığı eylemin gerekçesini size tanımlayabilir; zorla bir görev icabı yapmakta, arkadaşına yaranmak, güzel görünmek için yardım etmekte, yolu açmak ve kendisinin geçmesi için destek olmakta, acıma güdüsü nedeniyle elinden tutmakta, sevgi ve insanlık olarak yapmaktadır.

1.4. İnsancıl yapısı olmayan kişinin yaptığı yardımlarda sıklıkla bir menfaat boyutu gözlenir. Fedakârlık veya yardım tamamen soyut, insanlık ve sevgi boyutunda olmadığı sürece, belirli bir karşılık beklentisi içinde olanlar, bir bakıma alış-veriş boyutunda olmakta, özellikle sorun, kusur ve engelli olan bir bireye yardım edenler ondan sosyal ve toplumsal olarak onurlandırma şeklinde bir karşılık beklentisi içinde olabilirler ki, bu yaklaşım yapılan işlemi sakatlamaktadır.

Başkasına yardım eden kişiye bu davranışının dayanağı etik ve insanlık boyutu olmalıdır, menfaat somut değil, soyut kavramlar olursa, daha değerli ve anlamlı olacaktır.

Sorun, kusur ve engelli olan bir bireye yapılanlar ise bir insanlık görevi boyutunda olup, onları anlamak ve farkındalık içinde olmak, gerçek destek ve yardım boyutu olmaktadır.

Düşünce

- Her birey yaklaşımını gerekçesi olarak etik boyutu öne sürer, ancak bu etik boyutun dayanakları da önemlidir. Empati yapmak için öncelikle farkındalık boyutunda olmalıdır, teorik yaklaşım ile işin başarısından emin olunamaz.
- Etik yaklaşım, benlik üzere olmak değil, Üniuersal ilkeli olmaktır.
- İnsanlar **sorun, kusur ve engelli olan bir bireye yaptığı yaklaşımları** içinde bir etik boyut geliştirerek, başlıca dayanakları, etik gelişim temelinde yaptıkları zaman, gerekçeleri; 1) ceza, itaat kavramındadırlar, 2) benlik, kendi menfaati için, kazanç için yardım etmesi, 3) ilişkileri sağlam ve oluşması için, bir alış-veriş boyutunda yapması, 4) insanlık ödevi ve görevi olarak ele alarak, yapmayı zorunlu görmesi, 5) haklar boyutu ile özellikle engellilere yardımı yapması, 6) etik ilkeleri öncelikle doğru nedir sorgusu ile daha sonra ne yapmalıyım diyerek akıl ve gönül bütünleştirmesi beklenir.

Düşün: Her sorun, kusur ve engelli olan bir bireye yapılan yaklaşımlar, etik ilkeler ileri sürülebilir ana empati yaparak, bireyi mutlu kılıp kılmadığı sorgulanmalıdır. Bir yaklaşımda ilk sorgulanan amacı ve güdüsü olmakta, daha sonra da yaptıklarının uygulamasındaki eylemin boyutu değerlendirilmektedir. Amaç, bireye karşı, bireye rağmen ona iyilik demek, onunun zararına, onu rencide edici yaklaşım alanımdadır, rıza olmadan kaçınmalıdır.

1.5. Zorla fayda değil, eziyet yapılmış olur, rıza aydınlatmadan sonra gereklidir. Birçok birey yaptığı yaklaşımın gerekçesi olarak, barış, esenlik getirmek için yapıyoruz derler ama bireyi, insan haklarını ve etik ilkeleri yok sayarak, aydınlatma olmadan rıza alınmadan yaklaşım yapmakta, özellikle sorun, kusur ve engelli olan bir bireye bir bakıma eziyet etmektedirler.

Başkasının insanlık haklarını onun sorun, kusur ve engelli olmasını gerekçe göstererek, rıza almadan yaklaşım yapılmasına gerekçe olamaz, yapılan eylem, sosyal ve hukuki boyutu bozmak, bozgunculuk yapmaktır.

Düşünce

- Her yapılan iş barış ve esenlik getirmez, tam tersi bozgunculuk ve kaos yaratabilir. Bunun temelinde insanların katılımı, rızası ve insanlık etik ilkeleri olmalıdır, özellikle **sorun, kusur ve engelli olan bir bireye yapılacak ise öne çıkmalıdır.**
- İnsanlar birçok şeyi, daha iyi yapmak amacı ile başlar ama bozarlar, çünkü kendi bakışları ile gerçek uyumsuz olabilir, farkındalık oluşmadan yaklaşım ter sonuçlara götürebilir.

Düşün: Her yaklaşım iyi niyetle başlasa bile iyi sonuçlar doğurmayabilir, bu açıdan dikkat ve özen gereklidir, bu nedenle çıkış aşamasında rızaya dayalı olmak gereklidir. Sorun, kusur ve engelli olan bir bireyi anladığını söyleyen kişi onu dinlemiş, onun görüşlerini almış ve aydınlatarak rızasına göre yaklaşım yaparak, farkında olan kişi olmalıdır.

1.6. Düzeltmek isteyen, önce kendinin farkında, bilincinde olmalıdır. Bozgunluk yapanların temel gerekçesi bireyleri ve toplumu düzeltmek ve kendi boyutlarına getirmek olup, zulüm yapmaktadırlar, bunun bilincinde bile olmayabilirler.

Dikkat ve özen, ancak bilen ve algılayan, farkında olanın işidir, diğerleri yapmak isterken, bozar ve bozgunculuk yaparlar. Araba kullanmasını bilmeyen, ehliyeti olmayan kişi arabayı sürmek isterken, kaza yapar, bunun gibi sorun, kusur ve engelli olan bir bireye yaklaşım yapanlarda bilinçsiz ise zarar verir ve neden oluştuğunu bile farkına varamayabilirler.

Düşünce

- Her yaklaşımın, özellikle **sorun, kusur ve engelli olan bir bireye yapılacaklar bir bilimsel ve insanlık boyutu olmalıdır.** Bunu sağlamayanların olaya müdahil olması bile kabul edilemez. Çocuklar yardım için masayı toplamaya kalkarsa, tüm tabakları ve bardakları kırabilirler ve dikkatli taşıdıklarını söyleyerek, neden kırıldığını anlayamaz, suçu yer çekimine bağlayabilirler. Gerekçe bilime dayanmalı, yoksa geçersiz kabul edilecektir.

- İnsanlar oluşturdukları zararları, zarar vermek için değil, bilinçli olmadıkları için, zararın farkında bile olmadan yaparlar ve özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımları bile, bilinçsiz olanlarda engellenmelidir.

Düşün: Her yaklaşımın bir bilinç durumu ve eylemin farkındalığı öne alınmalıdır, bunlar yok ise eylem yapılmaz. Hekimin yazdığı ilacı, eczacı sorgular ve hemşire yapmak için bilimsel gerekçeyi arar ve bilinç ve bilimsel gerekçe, hastaya, bireye uygun ise yapılır. Bu yaklaşım özellikle sorun, kusur ve engelli olan bir bireylerde daha dikkatli ve özenli olmayı gerekli kılar.

1.7. Aklını kullanmayanlar, bilim dışılığı kayarak, kendilerini özellikli ve ayrıcalıklı kafası çalışmayan duruma sokarlar. Bilmeyen kişinin gerekçesi, bilim dışı, insanlık ötesidir ve haya ve öngörülerinin yapılmasını, kafası çalışmayanların yapacağı şeklinde yorumlayabilir ki bu sorun, kusur ve engelli olan bir bireylerde bilim dışılık ve çeşitli büyü, fal ve yaklaşımları gündeme getirerek uygular, uygulamasını ister.

Başkasının dediği değil, kendinin farkında olduğun önemlidir. Yaşamın sadece ve ancak kendin yaşarsın. İnsanların inandığı ve yaptığı değil, kendinin inandığın ve yaptığın elbet önemlidir ama bunun yorumlanması için, etik ilkeler temelinde, öncelikle doğru nedir yaklaşımı ve yaklaşımlarda da ne yapmalıyım planlamasının sorgulanması gerekir. Benlik ve bireysel arzu ve istekler değil, karşıdakinin algılanması ve empati yapılması öne alınmalı, özellikle sorun, kusur ve engelli olan bir bireye yapılacaklar önemsemelidir. Faydadan daha ziyade somut veya sıklıkla soyut zarar oluşturulabilir ve bu boyut kavranmayabilir.

Düşünce

- İnsanlar peşin fikirleri ve kalıpları kırmak yerine, bunu bir kural ve tapınma şekline getirip, onun esiri olabilirler ve bu onları diğerlerini dinlemeden bile uzaklaştırır ve onları küçültme ve kendilerini yüceltmeye yönelirler. Bir takımı tutan kişi, takımı çok kötü oynasa bile ona toz kondurmak istemeyebilir ve objektif olamazlar. Sorun, kusur ve engelli olan bir bireye bu yaklaşımlar insancıl değil ve onları insanlık dışı kılar ancak, bunu kavramaktan uzak olurlar.

- İnsanlar toplum dedi diyerek onların kalıplarını kabul etmek zorunda değildiler. Ancak, doğru ve gerçek gösterildiğinde de bunun farkına varmalı ve algılamalıdır. Her bireyin hakkı ayrıdır, bu hak sorun, kusur ve engelli olan bir bireylerde daha öne çıkmaktadır, çünkü kendilerini savunma ötesinde, gruplandırılarak dışlanabildikleri gözlenmektedir.

Düşün: Her bireyin hakkı vardır, ancak bu hak başkasının hakkına müdahale yetkisi vermez, ayrıca sorun, kusur ve engelli olan bir bireyleri dışlama da insanlık dışı bir davranış içindedir. Ben onlardan farklıyım, ayrıcalıklıyım denilmesi ile insanlık duyguları dışına çıkararak, kafası çalışmayan, farkındalık algısı olmayan akli yeterli çalışmayan, çocuk gibi bir düzeye inmektedirler.

1.8. İnsanlar ortama göre söylevleri ve davranışları ile başkalar tarafından kişiliksizlik ile farkında olmamak durumu nedeniyle alay konusu olabilmektedirler. Veri ve durumu, olayı olduğu gibi anlatmak, bunun yanında da yorumu kendinize göre yapmak varken, her topluma, düşünce ve inanca göre farklı yaklaşım yapmak, onları inandırıcılıklarının yitirilmesi ve alay konusu yapmaktadır.

İnsan inanmadığı şeye inandım der ve sonra da başka ortamda ben gerçekte inanmamıştım der mi? Bunu yaparsa ve gerçekten toplumda konumunun düştüğü durumu bir algılamalıdır. İnanmama gerekçesi eğer benlik, menfaat ve objektiflikten uzak ise, sosyal statüde bir daha eski düzeye gelebilmesi bile zordur.

Düşünce

- Her insanın inancı ve düşüncesi ayrıcalıklı, özgün ve kendine hasır, bu sorgulanamaz. Ancak, bir fikri benimsediğini belirtirken, daha sonra ise tam tersine inandığını belirtmesi, en azından bir kafa karışıklığı yaratır. Sorun, kusur ve engelli olan bir bireyler için empati yapıyorum diyerek, onlara ayrıcalıklı ve itici yaklaşımda bulunması ile, kendisi ancak alay konusu olabilir.
- İnsanlar engelli veya sorun, kusur ve engelli olan bireylere yardım için destek ve katkıda bulunurken, bunun gerekçesi olarak medyaya şirin görünmek ise, gerçek düşüncesi tam tersi boyutunda olduğunda, toplumdan dışlanması doğal karşılanmalıdır. Yaptığının farkına

varması ve özür dilemesi ile ancak kabul görebilir ama bunu da kendi aklı ve gönlü ile yapması ve bunu tanımlaması gereklidir.

Düşün: Eğer inanmıyorsan, sessiz kalıp, susabilir ve cevap bile vermen gerekmez. Eğer yapılanları hukuk, etik, insanlık dışı ise itiraz değil, fikrini söyleyebilirsin, ama sorun, kusur ve engelli olan bireylere yardım için öne çıkıp, sonra bunların bir anlamı olmamaktadır denilirse, en azından alay konusu olursun. İnsanları bilgilendirme dışında yargılama ve müdahale etme yetkisi bizlerde olamaz.

1.9. Bir su içinde çırpınan kişi, yüzme biliyorsa, çok önemli bir sorunu vardır veya azgınlık yapıyordur. Bir hekimin sorun, kusur ve engelli olan bireylere etik dışı yaklaşım yapması, onun mesleki bocalama içinde olduğunun bir kanıtıdır. Seviyorum diyerek sevdiğini döven kişi, onu sevdiği değil, ruhsal sorunu olduğunun bir kanıtıdır.

- Yolu çıkaramadıysan haritaya bakarsın, bilimorsan sorarsın, öğrenirsin.
- Biliyorum diyen kişi ise, anlamsız bilgi kırıntılarına sahip biri olabilir.

Başkasının çeşme önünde susuzluk çekmesi, bocalaması, anlaşılır gibi değildir. Bu konuda sorun, kusur ve engelli olan birey sorgusu sorulur. Farkındalık ve algılama olmayan bir kişi de aynı pozisyonda olduğu söylenebilir. Eğer; sorun, kusur ve engelli olan bireylere de insanlık dışı yaklaşım içinde olursa, eğitimi ne olursa olsun alsın, algısı kapanmıştır, insanlık dışı olan diploma almamalı denilerek uzaklaştırılmalıdır.

Düşünce

- Her yaklaşım, isterse kendine karşı olsun, azgınlık boyutunda olmamalıdır, insanın kendisine de eziyet etmesi kabul edilemez, sorun, kusur ve engelli olması da onun dışlanmasını geçerli kabul edilemez, bozgunculuk, kendisine de olsa engellenmelidir.
- İnsanlar farkında olmadan bozgunculuk yapabilirler, ağılamaları ve farkındalık için bilgilendirme, aydınlatma yapılmalı, değişim boyutu gelişim olarak sürdürülmelidir. Sorun, kusur ve engelli olma durumu, ister kendisinde, iste başkasında olsun, ayırıcılık bir azgınlık içinde bocalamaları olsa da kabul edilemez, onları sürükleyerek, etik ve insanlık dışına itmeleri önlenmeye çalışılmalıdır.

Düşün: Her bir davranışın bir gerekçesi ve dayanağı vardır, birey eğer bunları benlik boyutu ile azgınlık ve bocalamakta ise, farkında olması, durumunu algılaması için aydınlatma yapılmalıdır. Sorun, kusur ve

engelli olan bireylere davranışlarda etik dışı ve insanlık dışı yaklaşım ile başkalaştırma kabul edilemezdir ve gerekirse hukuksal boyuta taşınabilir, savcılığa şikâyet gerekebilir.

1.10. Tüm bireylerin yaklaşımı değer üretmek üzere olmalıdır, sapıklığı satın alan, kazançlı iş yapmış olmaz. Alış, verişlerde hak ve adale üzerine, değerine göre yapılmalıdır ki, doğruluk yerine karanlık işler üzerinde olmak tüm yapılanları en azından lekelemektedir.

Başkasının sorun, kusur ve engelli üzerine kazanç sağlamaya çalışan birey, doğruluk ve aydınlığı verip karanlık ve sapıklığı satın alış olur, ticaretleri hiçbir kazanç sağlamadığı gibi, düzgün bir yaşam ve yolları da olamaz.

Düşünce

- Her kişi, belirli bir dayanak ile yaklaşım yapması, kendi yaşamını sağlaması ile sosyal boyutta da bir düzey oluşturması doğal bir hakkıdır. Ancak, sorun, kusur ve engelli olan bireyleri, doğruluk ve aydınlığa neden olacak yaklaşım yerine, menfaat temini ile kişisel kazanç sağlamaya çalışmaları, onlara bir yarar sağlamadığı gibi, sosyal olarak insanlık yolunda da kabul edilmeyeceklerini algılamalıdır.
- İnsanlar benlik ve menfaat uğruna, etik ve insanlık yolunda değil, doğruluk ve aydınlık yaklaşımı yerine, karanlık ve sapıklık içine girebilirler, bundan kazanç sağlamadıkları, sağlayamayacakları belirgin, tarihsel bir gerçekliktir.

Düşün: Bir insanın aydınlık yolu bırakıp, karanlık yolu tercih etmesi, öncelikle onun farkındalık boyutunun bozuk ve algılamasının yol ve vordama girmediğini gösterir. Zor ve kazançlı diyerek, doğru ve aydınlık yoldan sapıp, karanlık, ters yola girilir ise, özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireyleri bahane ederek yaparsa, kazanç sağlamayacağı belirgindir.

1.11. Bilgi ışıktır, eğitim bir aydınlanmadır, karanlık içinde olan ve bunun farkında olmayan kişi, diplomalı ama eğitimsizdir. Sorunlu, kusurlu ve engelli olan bireylere yapılacak yaklaşım, empati temelinde, bilgi ötesi insanlık boyutunda olmayı gerekli kılar, gereken işler yapılabilir ama yarar temeli ancak rıza ve işlevsel olması ile gerçekleşir.

Başkasının elinde tuttuğu, kendisindeki aydınlatıcı sözler, onu değil, sizi daha çok aydınlatabilir. Öğretmenler eğitim verirken kendileri daha çok öğrenirler.

Düşünce

- Farkındalık ve algılama öne çıkmaktadır. Bir uzman, sorun, kusur ve engelli olan bireylere ayrıcalıklı olması ile, o konuda ne kadar yetkin olsa bile, yetersiz anlamındadır ve kendisi karanlıkta, çevresini aydınlatmaktadır. Bu kişiler için “*dediğini yap, yaptığını ise yapma*” denilir.
- Her birey eğitim alır ama öncelikle eğitim, kendisini eğitmesi, belirli bir değişim ve gelişim içinde olması, çağın ötesindeki bir kültürel yapı içine girmesi arzulan, beklenendir. Ancak, ışığı olup, aydınlatmayan, özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireylere insanlık içinde olanların, kendileri karanlıktadır.
- İnsanlar söylenen sözden daha çok yapılan eyleme bakarlar. Sözleri ile aydınlatan kişi, hoca bile olsa, geçerliliği ancak dershanede kalır ve insanlık boyutunu, empati yaparak eyleme geçirilmemiş ise, ancak diplomalıdır.

Düşün: Her lamba dibini aydınlatmaz, insanlık ve ilim, bilim ve gerçek üzerine olmayan, rıza ve talep boyutunda olmayan karanlıktadır ve bunun farkında bile olmayabilir. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda, diploma değil, etik ilkeler ile insanlık boyutuna bakılır.

1.12. Bir bireye farkında olması, ağılaması ve tutum ile davranışlarının değişmesi, gelişmesi, ilerlemesi için yapılacaklar sınırlıdır. Eğitim, ancak, talep eden, ancak dinleyen, katıda bulunan, interaktif olan, gören, ağılayan için yapılabilir. Zeki olan diploma alabilir ama insanlık alamaz.

Başkasının belirtmesi ile değil, bireyin talebi ve algılaması, eğitilmesi ve farkındalığı ile ilerleme, gelişim sağlanabilir. Yürüme, ancak bireyin kendisinin yapabilmesi ile eylem oluşabilir. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yapamayacakları şeyin öğretilmesi anlamlı olamaz.

Düşünce

- Her bireyin kapasitesine göre algılaması ayrıcalıklı ve bu eğitilen konuları geliştirmesi ve katkıda bulunması da yine bir akademik yapısıdır. Dolayısıyla her birey için olmayan, toplumda sadece %5 gibi

bir boyutta oluşan, özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşım uzmanlaşmış ve insanlık boyutunda olanlara verilmeli, onların önerilerine göre yaklaşım yapılmalıdır.

- İnsanlar bir konuyu algılayabilmek için, onun düzeyine inmek gerekir, duyması, görmesi ve aktif yapması ve beceri kazanarak öğrenmesi amaçlanmalıdır, iki kere iki dört ederin, iki elma ile iki elmanın dört elma ettiğini algılatmaya çalışmalıdır. Özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireyler için özel yaklaşım gerektirir. Farkındalık boyutu olmayana bu yapılamayacağını kabul etmek ve ona göre yaklaşımda bir farkındalık boyutudur.

Düşün: Her öğüt yapılmaz, insanlık ve etik ilkelerin bireyin hakkı ve rızası çerçevesinde olmalıdır. Bir konunun incelenesi, olaya ilgi duymak, bireyleri dinlemek, görmek, incelemek ve bilimsel kanıtlar ile insanlık yorumları ile yapmak gerekir. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda bu parametreler yaşamsal olduğu kadar, hukuk ve etiksel açıdan da olmaz ise olmaz boyutundadır.

1.13. Eğitiminin amacı, temizlenmek, arındırmak, gelişim temelinde değişim, kişilik ve yetkinlik ile etkin olmayı gerekli kılar. Farkında olmayı sağlamıyorsa, eğitimin amacı sorgulanabilir. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda uzmanlaşmak, engeli temizlemek, ortadan kaldırmak, arındırmak, gelişim ve değişimi insanlık boyutunda sağlamak olmalıdır.

Farkındalık oluşturmeyen, eğitim değil, ancak öğretim, bilgilenme olabilir. Eğitim, çağın ötesinde ulaşmak, gelişmek ve değişmek için yapılır, kalıplar içinde kalmak için değil, farkındalık ve algılamayı objektif yapabilmek için yapılır.

Bir kimseye insanlık temelinde saygı geliştirmeyi sağlamayan, özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireylere insanlık temelinde etik ilkeler yerine başkalaştırma, dışlama ve uzaklaştırma boyutu ile empati değil, sempati, acıma duygusunda olanlar, eğitimin amacına ulaşmamış kişilerdir.

Düşünce

- Çocuk Haklarında eğitim başlığında; çocuğu özgür bir toplumda, faal bir yetişkin yaşamı için hazırlayacak, kendi ve başkalarının kültürel kimliklerine ve değerlerine saygıyı geliştirme ile eğitilenin kişiliği,

becerilerinin zihinsel ve fiziksel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesine çalışmak olarak belirtilmektedir. Burada birey eğer sorunlu, kusurlu veya engelli ise aynı şekilde onların geliştirilmesi ve gelişmesini sağlamak olmalıdır.

- İnsanlara belirli kalıp ve eski, çağın gerisinde kalmış, hayal, fantezi ve buna benzer bilim dışılık öğretiliyorsa, eğitimde hikmetli olmaları değil, eski ve geriyi savunma olacak ve etik dışı, bilim dışı boyutlar gözlenecektir. Bu açıdan eğitim olumlu, bilimsel ve insanlık değerleri olarak bir gelişim temelinde değişim olmalıdır.

Düşün: Her eğitimin olumlu olduğu söylenemez, zaten buna da eğitim denilemez. Çünkü temel olarak amaç; kültürel kimlik ile kişiliğinin, yeteneklerinin gelişmesi, saygı oluşturmaktır. Özellikle sorunlu, kusurlu veya sekelli olanların, özel ve bireye özgü eğitilmesi yaşamsal ve sosyal açıdan önemlidir.

1.14. Bilimsel öğrenenler duvara asılacak diplomalar değildir, devamlı geliştirme ve gelişime yol açmalıdır. Bilim devamlı gelişim ve değişimi gerekli gördüğüne göre, zihinsel ve fiziksel yeteneklerin de mümkün olduğunca geliştirilmeye çalışmasını gerekli görmektedir. Sorunlu, kusurlu ve engelli olan bireylerin farkındalığı bu açıdan çok önemlidir.

Başkasının bakış açısı değil, kendinizin farkındalığı ve kendinizi algılamanız önemlidir. Özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireyler, farkındalık önemlidir. Farkındalıktan kastedilen, **engellerini** kabul ve geri, yeterince aktif olmaması değil, insan ve insanlık duygularının oluşması açısından tam ve etkin olmalarının sağlanmasıdır. Anmak, farkındalık ancak bu boyutta ise geçerlidir.

Düşünce

- Her sorun, kusur ve engelli olan bireylerin, engelleri olabilir ama insanlık ve birey hakları açısından bu engelleri gerekçe tutulamaz. Tüm insan hakları destekle de olsa sağlanmalıdır.
- Bilim devamlı gelişim ve ilerleme anlamında olduğuna göre, sorun, kusur ve engelli olan bireyler içinde geçerlidir. Engellerine göre bireysel yaklaşım ile tam etkinlik temin edilmeli, kişiler insanlık açısından tüm talepleri karşılanmalı, bir bakımlı engelli olsa bile mutlu olmaları temin edilmelidir.

Düşün: Her insan, insan olmanın gerektirdiği insanlığa sahip olmalı, bu temin edilmeli, sorun, kusur ve engelli olan bireylerde ise bunun temini mutlaka sağlanmalıdır. Bir birey, çocuk ise, bu minör karar verme boyutu, engelli ise engeline göre, yapamadıkları sağlanmalı, kısaca insanlık hakları temin edilmeli, desteklenmeli, kısaca yerine getirmelidir. Bu tüm insanlığın görevi olarak ele alınmalıdır.

1.15. İyilik ve güzellikler tesadüfen değil, amacı ve güdüsü bu amaç ile olursa olur. Fayda ve yarar dilemek, bu yaklaşıma yönelmek ve sabırla, ısrarla yapmak, yapmaya çalışmak gereklidir, özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireyler için uzman çaba gerektirir. Sevmekte doğal, içten ve karşılıksız olmalıdır.

Seçeneklerde tercihin istenilen gibi olmaması bile olumlu veya ibret dersi olarak yararlı olarak ele alınabilir. Akıllı olan ve değerleri bilen için geçerlidir. Bir futbol maçında başlarken hakem atışında, size yazı gelmiş ve rüzgâra karşı oynama durumunda kalmış iseniz, ikinci sefer onlar karşı oynayacak, daha yorgun olarak onların enerji sorunu oluşacak. Bu açıdan ilk yarıda sizler enerji korunması yapıp, şut ve pas ile geçirip, oyunda dinç olmaya bakılması ile şans lehinize çevrilebilir. Akıllı olan ve eğitilmiş kişi olumsuzlu olumlu görebilir ve yapabilir.

Çalışarak değer üretmek, özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireyler için, sabırla, bilimi ve insanlığı uygulamaktır. Onları ayırttırmak, izole etmek değil, onları aktif yaşama ve değer üretmeye katmak gerekir. İştmeyen kişi için mutlaka bir müzik eserini yorumlaması değil, kapasitesine göre, bir alanda değer üretmesi sağlanmalıdır, ressam gibi başka dallar temin edilebilir.

Düşünce

- Niyet, ancak ve yalnız iyilik ve güzellikler üzere olmalı, sorun, kusur ve engelli olan bireyler açısından da engel boyutu temelinde, insanlıkta olmak, insanlık temelinde kendilerine yaklaşım yapılması olmalıdır.
- İnsanlar dileklerini ve beklentilerini, amacının sorun, kusur ve engelli olan bireylere destek ve insancıl yaklaşım yapmak ise, öncelikli onların insanlığının farkında olmaları, ötekileştirmemeleri ve bilimsel yolda yürüyerek, hayal ve fantezi peşinde olmamaları gerekir.

Düşün: Her çalışarak yapmak istediğin, arzuladığın şeyler, insanlık ve etik üzere midir ki, özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlar ile onları çok zedelemek olasıdır. İyilikler ve güzellikler ancak bireyin farkındalığı ile oluşabilir. Piyangodan para çıkan kişi zengin olmaz, sorunlu,

kusurlu veya sekelli olanda fakir veya özürlü değildir, zenginliğin farkındalığı, algısında olan kişi ancak zengin olabilir.

1.16. Başlama, sonuç için yapılmaz, sevgi ve iyilik sürekliliği sağlamaktır önemli olan. Mücadele insanlık ve etik amaçla yapılmalı, sonuç almadan veya herhangi bir nedenle yapılmaması, oluşmaması veya yaşamınız, gücünüzün yetersiz kalması önemli değil, bayrağı taşımanız önemlidir. Arkanızdan gelenler var olanı taşımaları daha kolay ve daha güçlü olarak yaparlar.

- Başlarken sonuç bilinmez, ancak tahmin edilebilir.
- Elde edilmek istenen, sevginin yaygınlaşması olmalıdır.
- Yaşamın amacı, mücadelenin dayanağı, insanlık üzere olmalıdır.
- Başkasını pasif kılacak yardım, yardım olamaz.
- Öğrenciye verilen ödevi babanın yapması yardım değildir.
- Kopya vermek, yardım değil, bireyi çöktürmektir.
- Fizik tedavinin temeli kendisinin yapmasıdır, başkasının yapması değildir.
- Başkasının sevmesi ile sevgi olamaz, sevgi; devredilemez, geçirilemez.
- Kazanılacak olan bireydir, zorlama kaybedilmesine neden olur.
- Yaşam hakkı söz konusu olduğunda rızaya bakılmaz ki

Bir insanlığa yararlı çalışmaya giren kişi, yaşamını bu yolda harcarsa, diğerleri bunu devam ettirmelidirler, değer üretmenin farkında olmalıdırlar. **Engelli** olanlara yaklaşımda da devamlılık esas olmalıdır.

Düşünce

- Her canlı yaşamı süresince var olduğu söylenebilir. İyilik ve güzellik yapanlar, değer üretenler, sevgi halkası bırakırlar ki varlıkları ötesinde de anılır ve etkileri sürer. Sorunlu, kusurlu ve engelli olan bireylere yaklaşım ile onları insanlığa kazandıranlar, varlıkları etkileri süresince aktif devam edecektir.
- İnsanlar varlık, bağımsızlık ve oluşumların devamlılığı, özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireylere gerekenleri yapmak için dik durmaları, eğilmemeleri ve sabırla devam etmeleri gerekir. Onlar var olurken, onları engellemek isteyenlerin sonları ise kesik olacaktır.

Düşün: **Değer üretenlerin varlıkları ömür ötesinde de sürecektir.** Her canlının bir yaşam süreci vardır, varlığını devam ettirenler; eserleri, evlatları, fikirleri ve oluşturduğu değerlerdir ki sorun, kusur ve engelli olan

bireylere insanlığın farkındalığını sağlamak en önemli varlığın devamı olmaktadır.

1.17. Yaşamda devamlı bir sınav vardır. Sınavda sorulan soru değil, süreçte karşılaşılan sorunlar, problemler olur ve bunları insancıl ve etik olarak yaklaşmak önemlidir, çözüme imkân meselesidir. Korku, endişe, sağlıkta engelli olma, maddesel eksilme, geçimsizlik başlıcalarıdır.

Başkasının sınavda aldığı not değil, sizin aldığınız önemli olup, burada hak ederek kazanmak önemlidir. Sosyal olarak sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşım bir sınav niteliğindedir.

Düşünce

- Her birey, yaşamı boyunca geçinme derdinden, malından ve canından, yönetimi ile eğitiminden elde ettiği bilgi ve beceriden gelecek olarak korkabilir, endişe duyabilir. Bunlara sahip olmayan ve ayrıca sorun, kusur ve engelli olan bireylerin korkuları ise tek varlıkları olan insanlığı kaybetmek, bunun dikkate alınmayan, özen gösterilmeyen yaklaşımlar olmaktadır.
- İnsanlar korkuları ile yüzleşmelidirler ama sorun, kusur ve engelli olan bireylerin korkuları kendileri dışındakilerin farkında olmamalarından kaynaklandığı için, insanlık boyutu önemslenmelidir.

Düşün: İnsanın bilmediği ve anlamayıp kavramadığı değil, isteverek, beceri ve yetkin, yeterli olduğu konuda tam destek ve ilerleme yapılmalıdır. Her yardım, destek ve iyilik adı altında, zorlama ve insan haklarından eksiltme kabul edilemez niteliktedir. İnsan ne kadar engelli olsa bile, insan olarak sevgi ve saygıya doğal olarak layıktır.

1.18. Sorun ve ıstırap ile karşılaşan birey, kendi aklı ve ruhsal boyutunun daha net oraya çıkmasına vesile olur. Yaşamın farkında olan ile isyan ve korku, endişe içinde olan ayrışır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin endişesiz olması beklenmez, ancak farkındalık boyutu onları rahatlatılabilir, tersi boyutta olursa ise arttırabilir.

Başkasının değil, kendisinde sorun, kusur ve engelli olan kişilerde en azından ıstırap duymaları beklenir, ancak bunun yaşam boyunca sürdürülmesi değil, insanlığın farkındalığı ile insan olduklarının algısı ile ancak rahatlayabilirler.

Düşünce

- Her birey ıstırap duyunca bir şekilde reaksiyon gösterebilir. Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin ise reaksiyon vermeleri, tepkileri ve duygu, düşüncelerini iletebilmeleri imkânsız boyutta olabilir. Bu açıdan başkasını düzeltme olası olmasa da birey kendisinin farkındalığı boyutunda olmalıdır.
- İnsanlar genel anlamda ateş kendini yakmadığı sürece algılama ve farkındalık içinde olmayabilirler. Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin algısı ile sağlıklı olanların algısı bu açıdan çok ayrılmaktadır. Empati yapmadan, kısaca farkında olmadan da algılamak zordur.

Düşün: ıstırap gelip çıktığında bunu algılamak kolay iken, daha önceden farkında olmak önemlidir. Bir ıstırap olunca, özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireylerde, engel düzeltilmemesi durumunda, farkındalık insanlık boyutunda olmalı, bunun olabilirdiği de oldukça zordur.

1.19. Değer elde etmiş olanlar, bunları çalışmadan sağlamazlar. Bazı kişiler başkalarının sahip olduğu değerleri hak etmedikleri kanısındadırlar. Öncelikle; sorun, kusur ve engelli olmadığımız için, sağlıklı olma boyutuna ne kadar farkındayız. Çalışıp, değer üretmez isek, zorla sevgi sağlamak olanaksızdır.

- Çalışmadan elde edilen, kopya bize bir şey öğretmez, sınıfı geçsek bile.

Bir yaklaşım iyi ve güzel olarak algılanması için, bireyin sevgisini ve kabulü ile faydasını sağlaması, sağlamasa bile amaçlamalıdır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere kendi rızası öne çıkmaktadır.

Düşünce

- Her tıbbi yaklaşımın bireyin rızasını aldığı söylenemez. Yaşam hakkı olduğunda ve yasa ile tanımlanan durumlar dışındakilerde aydınlatma ile rıza alınmalıdır. İkna ise bir nevi zorlama olduğundan kabul edilebilir değildir. Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin engel durumları bu açıdan rızaya yönelik olmaktadır.

- İnsanların selamını, saygısını kazanmak, akıl yanında gönülden de geçmesi, onun bilim dışı değil, tam tersi bilim içinde olmasını şart koşar. Hayal ve fantezi ise geçici bir beğeni oluştursa bile, reklam ile yücelen olmaz, kullanan ve gerçek ile saptanan taktir edilir. Sorun, kusur ve engelli olan bireylerde de örneğin gözlük derecesi alet ile saptanırken, bireyin tolere ettiği ve benimsediği gözlük numarası verilir ve izlenir.

Düşün: Her veriye göre değil, veri temelinde bireyin kabul ettiğini bilimsel esaslar içinde uygulamak gereklidir. Sorun, kusur ve engelli olan bireylerde de benzerdir. Teorik kitabı olan değil, bireyin kabul ettiği, benimsediği temel alınmalıdır.

2. İnsanlar, kendileri ile diğer bireyler arasında hakları, hak edişe göre yapılandırılmalıdır. İlişki, iletişim ve herhangi bir bağın olmaması durumunda da insancıl boyutlar gündeme gelmelidir. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşım, tanıma ile değil, insanlık boyutu ile etik ilkeler çerçevesinde düşünsel ve işlevsel yaklaşım yapılmalıdır.

2.1. Her bireyin hakkı vardır, kendi benliğiniz, eşiniz, arkadaşlarınız, en yakındakiler ile tüm insanlığın hakkını bir sözleşme gibi dikkate alarak uygulayalım. Yasal, sosyal, kültürel hakları vermeli, güzel düşünüp, güzel davranarak borç olarak görmelidir. Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin insanlık hakkının üst düzeyde tutulması önemlidir.

- Kendinizin de hakkı olduğunu unutmayın, onu yok sanmayın.
- En iyi sözleşme, aklınız ile gönlünüz arasında yapılandır.

İnsanlık boyutunda sorun, kusur ve engelli olan bireylere bakmak, desteklemek ve onları etik boyutta ele almak, bir bakıma toplumun insanlık görevleri olarak görülmelidir. İnsan olduklarının farkındalığı ve bunun algılanması ilk planda gelmelidir.

Düşünce

- Haklar, hak etmeye göre yapılandırılmakta, bazı bireylerin doğal olarak desteklenmesi, teşviki ve sağlık desteği önemlidir, ki bunların

başında, sorunlu, kusurlu ve engelli olan kişiler gelmektedir, onlara yaklaşım bir insanlık görevidir.

- İnsanlar arasında engelli bireylerin olması doğal olduğu kadar, bunların izole edilmesi, sanki insanlık ötesi gibi görülmesi de bu kadar doğal olmayan bir boyuttur.

Düşün: Hak edişe göre hak verilmeli, ancak insan olmanın gereği olarak hak ediş unutulmamalıdır. Doğal haklar, doğal olarak verilmelidir, sorun, kusur ve engelli olan bireyler, bu kapsam içindedir.

2.2. Baştan sözleşmeyi fesih etmek bile, gereken yaklaşımı bir kısmının yapılmasını gerekli kılar. Farkındalık, merhaba dediğiniz birisine bile insan ve kişi olarak selam ötesi, çikolata ve diğer ikramlar yapılmalıdır.

Başkasına verdiğiniz hak, onun doğal hakkı ise, bu varlığı nedeniyle, bu gerekçe ile verilmelidir. Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin insanlık hakları doğaldır, doğrudan karşılanmalıdır.

Düşünce

- Bazı durumlarda sözleşme ile karşılıklı bir hak ediş saptanarak ona göre dağılım yapılabilir. Ancak helalleşme denilen boyutun, birisinin hakkını bozacak şekilde olması hukuk tarafından kabul edilebilir değildir. Engelli olanlar ise ayrı bir hakları olduğu da bilinmelidir.
- İnsanlar varlıkları nedeniyle, canlı doğması ile hem miras hem tüm vatandaşlık haklarına sahip olurlar. Sorun, kusur ve engelli olan bireyler ise ek hakları olduğu bilinmeli ve bunlar doğal olarak, talep etmeden sağlanmalıdır.

Düşün: Her isteyene hak vermek değil, istemeden hak edişe göre doğrudan, doğal yol ile hakları verilmelidir. Bireyin hakkı öncelikli ve tüm kamu, kurum ve kuruluşlardan korunmalı ötesinde özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireylere ek gereken hakları da sağlanmalıdır.

2.3. Menfaat açısından etik ilkelere sapmak, eğilmek bile olası değildir. Çalışarak değer üretme, tüm yaşamsal süreç içinde devam edilmelidir, özellikle yaşamın ortasında, etkin iken gereklidir ve tüm bunlarda bilim, ilim ve iyilik ve güzellikler boyutunda, etik ilkelere, insanlık taviz verilmeden tam dik olarak durmalıdır. Yararı olacak diyerek, zarara geçit verilemez.

Başkasının veya sizin haklarınızın savunulması değil, bunu kamu olarak doğal, talep etmeden verilmesi gerekir. Bunun sağlanmaması bir suç nitelikte olup, savcılar kamu davası açmaktadırlar. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere verilmeyen hakları, mahkeme konusu olmaktadır.

Düşünce

- Her işe başlarken amacı ve güdüyü tanımlama ötesinde, aralarda da izlenmesi ve yolun sorgulanması gereklidir. Sonuca vardıldıktan sonra geriye dönme veya telefi etmek olanaklı olmayabilir. Niyet korunmalıdır.
- İnsanlar sonuca bakması değil, sonuca ulaşılacak boyut öne çıkmaktadır. Bir yolculukta da yolda devamlı sorgulama, ne zaman, nerede ve ne şekilde gidildiğine bakılmaktadır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylerde de yaklaşımlar sadece sonuca göre değil, metodun işleyişi de öne alınmaktadır.

Düşün: Her yaklaşımda amacı ve güdünün sorgulanması aralıklı olarak gereklidir. Sonuçtan daha önemlisi, amacın sürekli irdelenmesi gereklidir. Sorun, kusur ve engelli olan bireylerde engelin ortadan kaldırılmasından önemlisi, devamlı izlem ile insancıl ve etik boyut değerlendirilmelidir.

2.4. Korku ve endişe bile, bazı tedbirlerin alınmasını gerekli kılar, oluşma olasılığı olmasa bile. Hekimler kanıt duruma kesin olmasa bile, olasılık nedeniyle, sağlık riskini dikkate alarak yaklaşım yapmalıdırlar.

- Nadir görülür olması, tedbir almama gerekçesi olamaz.
- Olmaz, olmaz, olmayacak sanma, biyolojide temel ilkelerdendir.
- Korku, mücadeleye güç verecek ise iyi, pasif kılacak ise kötüdür.
- Zarar somut ve kesindir, şüphe üzerine kanıt olmaz.
- Sorun oluşunca değil, sorun olmadan önce tedbir alınmalıdır.

Korunmanın temeli, tedbir almak olup, korkulan veya endişe duyulan konular önceliklidir. Bu yaklaşımlar, dikkat edilecek ve özen gösterilecek olanlar ister başlamadan önce ister eylemde veya nerede, ne zaman olursa olsun gerekenler yerine getirilmelidir.

Düşünce

- Her yaklaşımın sonucu bilinmediği için, tedbirler alınmalıdır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere içinde öncelikle korkulan ve endişe duyulan özellikler devamlı izlem içine alınmalıdır.
- İnsanlar güvende olmadığını hissettiği durumlar için özellikle bilime başvurarak olası beklentileri öğrenip ona göre yaklaşım yapmalıdırlar.

Düşün: Sorun, kusur ve engelli olan bireylere öncelikle dikkat edilecek ve özen gösterilecekler, korkulan ve endişe duyulanlar olmalıdır. Her korkulan ve endişe duyulan şeyler ve durumlar için gereken yaklaşımlar yapılmaz ise, sonuçta oluşanlar bu kapsamda olacaktır.

3. [Kibir, benliği üstün göstererek, farkındalıktan sapmamıza neden olabilmektedir.](#) Peşin hükümde olanlar, farkındalığı algılama yerine, suçlama ve verileri saptırma, bozma ve sevgisizliği sevgi gibi gösterme peşinde olacaktırlar.

3.1. İyilerin karıştıları, zalim olanlar, zarar vermek isteyenlerdir ki yapamayacakları için karşı çıkarlar. Sevgide en yakın olanlar, içlerinde sevgi olanlardır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylerde de yaklaşımlar insanca ve sevgi dolu olmalıdır.

- Her kim zarar verirse, gerçekte kendisine zarar verir, insanlıktan çıkar.
- İyiler kötülerin düşmanı iken, kötüler iyilerin düşmanı olamazlar.
- Fiile kızılır, faile, bireye kızılmaz, eğitim, terbiye, ıslah etmek gerekir.
- Kötüler, kötülüklerle kıyaslanmaz, atılır gider, unutulmalıdır.
- Zulüm silinmeli, nefret oluşmasından korunmalı, korkulmalıdır.
- İyilik yapılır ve unutulur, faydalanan onu başkasına yapmalıdır.
- Borç olmadan para verme değil, faydalı olmanın boyutları farklıdır.
- Almak da fayda olabilir, kaliteli ürünü almak, üreticiyi destekler.
- Sevgisiz, insanlık boyutu olmayan alışverişlerin anlamı olmamaktadır.
- Bir malın fiyatı alıcıya göre de oluşmaktadır, bedava bile verilebilir.

Başkasının peşin hükme ve kararına göre davrananların sorumluluk yüklenmesi ve kendi kararını vermesi beklenmez ama oluşan boyut onun başına dert açan olmaktadır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yapılacak yaklaşımlar ile sonuç nasıl olacaktır bilinemez. Kalıba göre davranmak ile aynı sonuç alınması garanti edilemez.

Düşünce

- Her birey kalıba uyar veya başkasının dediğini yapması ile, doğru yolu bulabilmesi oldukça zor olacaktır. İyilik ve güzellikten sapıp sapılmadığına bakılarak peşin hükümlü olmamak gerekir.
- İnsanlar bilimi kalıp değil, öğüt gibi alarak, buna göre bireyselleştirmeleri gerekir. Akıl kullanmadan, verileri derinleştirmeden yaklaşım yapılmamalıdır.

Düşün: Her yaklaşımda bilimi kalıp olarak değil, bireye göre yorumlanacak veri olarak ele almak gerekir. Veriler kesin doğru nitelikte değil, yorumlanarak, akıl kullanarak ele alınmalıdır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli olanların kendilerine özgü yaklaşım ile toplumla bütünleşmeleri yaşantılarında önemli bir boyuttur.

3.2. Doğaya ve yaratılış kanunlarına kabul ve buna göre davrananlar, yer çekimi bana bir şey yapmaz diyerek uçurumdan atlamazlar. Çevre kirliliği, doğayı hiçe sayanların yaptıklarının sonucudur. Şeker hastalık sorunu olan kişi, buna göre yaşamayı öğrenmelidir.

Başkasının dediği değil, bilim veriler ve doğanın yasalarının oluşumudur. Sorun, kusur ve engelli olan bireylerde **engellerin** tanımlanması ile bunu olmamış gibi değil, bununla birlikte yaşamayı, insanlığına devamı öğrenmelidirler.

Düşünce

- Her insan, kendisindeki sağlık durumunu algılaması ve bunun farkında olması ile buna göre bilimsel yaklaşımı kabul etmesi kolaylaşmaktadır. Şişman, obez olan kişi, bunun bir sorun olduğunu algılaması ve bunun hastalık kapsamında olduğunu farkında olması ile perhiz yapar ve gerçekten de zayıflayabilir, sağlıklı kiloya inebilir.

- İnsanlar, özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireyler, bu engellerinin farkında olmaları, bunu peşin kabul edip, ayrıcalıklı olmalarını kavramaları değil, bir insan olarak yaşamları ve çalışarak değer üretmeleri anlamında ele alınmalıdır.

Düşün: Her bilime inanan kişi, bilimin dediğine uysa idi, bu kargaşalık olmazdı. Sorun, kusur ve engelli olan bireyler bir araya gelerek, bu özelliklerini bir ayrıcalık olarak tanımlar ve ek hak ve sosyal kazanç sağlamaları ile farkındalığı ters kullananlarla birliktelik anlamında olur ve insanlık değerlerinden çıkmış olurlar.

3.3. Doğayı farkına varanlar, onun korunması ötesi, geliştirilmesi ve gelişmesi amacını güderler. Sorun, kusur ve engelli olan bireyler, gerçekliğin farkına varmaları ile, bilimsel açıdan ve ruhsal olarak insanlığın farkındalığına daha yakın olmaktadır.

Başkasının değil insanların kendilerinin akıllarını kullanarak, gönülleri ile oluşumları ve gerçeği, Evren'i algılamaları ile farkına varmaları ile insanlık olarak duyulanır ve mutlu olurlar.

Düşünce

- Her birey gerçeklik üzere olursa, yaratıldığının ve insan olduğunun algısı ile felsefesini yaparak, sevgi dolu ve etik ilkeler ile insanlığa hizmette bir nefer olurlar.
- İnsanlar doğanın çölleşmemesi için farkında olunca, uygulamalar yaparlar, ağaçlandırma bu yaklaşımlardan biridir ki bu algılamının bir boyutudur. Bundan mutlu ve kavradıkları için de geleceğe tanıklık edenlerden olurlar.

Düşün: Eğitim aldıktan sonra her bireyin farkındalığı algıladığı söylenemez, öğrendiklerinin kendilerine bile faydası olmayabilir. Farkında olanlar ise eğitilmenin mutluluğu ile gelişimleri ve değişimleri nedeniyle insanlığa daha çok bağlanır ve inanırlar. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerde bu açıdan eğitim en önemli boyuttur.

3.4. Doğada oluşan doğal olayları barış ve yarar yönünde oluşturmalı, sorun, kusur ve engelli olan bir bireyin engelini ret etmek değil, onun insan olarak topluma kazandırılması gereklidir. Olayları, kişileri ve durumları kabul etmemek değil, onları en azından zararlı olmalarını engellemelidir.

Barışsever ve iyilikler ve güzellikler üstünde olmak varken, zarar verme, benlik üzerine olmanın anlamı olmamalıdır.

Düşünce

- Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin engelleri ile uğraşmak, onlara yararlı olmak ve onları topluma kazandırmak varken, onları ayırtırmak ve onları izole etmenin, fayda adına zararlı olmanın anlamı olmamalıdır.
- Sorun, kusur ve engelli olmak bireylerin arzu ettikleri olmadığına göre, insanlık onları topluma kazandırma, insanlık haklarını sağlama olmalıdır. Onların bağımsızlığını tüm kamu, kurum ve kuruluşlardan koruma, gözetme ile barışı sağlama olmalıdır.

Düşün: Her barış sever eylemin arkasında insanlık ve etik ilkeler olması için, haklara riayet ve sağlama olmalıdır. Barış diyerek bireylerin başkalaştırılması ve özellikle Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin ayrıcalıklı, bir bakıma öcü gibi ele alınması kabul edilebilir olamaz.

3.5. İyilik ve güzellikler içinde olan, sadece bir sefer değil, yaşamı ve yaşamından sonra da ömür ötesinde de nimetlere layık olurlar. Anılma, örnek olma, sadece bir ömür değil, ömür ötesinde de oluşması için, sevgi ile süreç boyunca yaşamaktadırlar. Engellerin haklarını korumak, gözetmekte bu kapsamdadır.

Barış içinde olan, hakları hak edişe göre dağıtan ve özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireylerin insanlık haklarını koruyan kişi, güzel davrananların, bir süreç olarak mutluluk içindedir ve bundan dolayı yaşamlarında sürekli olarak bulunurlar.

Düşünce

- Her hakkı sağlayan ve koruyan, gözetken ve dikkat ile özen içinde olan kişi, özellikle Sorun, kusur ve engelli olan bireyler açısından, bu yaklaşımları sürekli bir sosyal, toplumsal sevgi ve mutluluk içinde olurlar.
- İnsanların insanlara yardım edeni, bilhassa, sorun, kusur ve engelli olan bireylere destek olanların taktire şayan olması doğaldır.

Düşün: Her insan, sosyal anlamda sürekli olarak sevilip ve sayılması, insanlara yardım ve destek olması, bunu aklı ve gönülü ile yürütmesi ile olur. Bu bir oluşuma göre değil, toplumsa sürekli bir sevgi ve saygı

kazanması ile devamlı olmaktadır. Bu yaklaşımın sorunlu, kusurlu veya sekelli olan bireylerde önemi belirgindir.

3.6. Doğayı inkâr eden, onu hor kullanan ve bozan kişi, oluşan çölleşme ile cehennem gibi bir ortamın sebebi, onun dostu olmaktadırlar. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere insanlık dışı yaklaşım ile onları bir bakıma insanlık ötesi kabul etmek, insan olmanın işi olamaz.

Bir kimse eğer sorun, kusur ve engelli olan bireyleri dışlıyor, aşağılıyorsa, o bireyin insanlık duyguları ve algılarından şüphe duyulmalıdır.

Düşünce

- Her birey, sorun, kusur ve engelli olan bireyler ile birlikte olmak istemeyebilir. Ancak uzman veya insanlık adı altında onları gerek yardım ve gerek onlarla ilgilenir gibi yaparak, dışlaması, onlardan yararlanması ve ters yaklaşımları yapması kabul edilebilir olamaz.
- İnsanlar görünüşe kısa bir süre aldanabilir ama, gerçek ortaya çıkınca tersine tutum içine girerler, gerçeği saptıran, ters kullanan kişilere karşı çıkmak bir insanlık görevi olsa gerek.

Düşün: Her zararı görüp, farkına varınca, ona ortak olmamak için, ondan uzak ve karşı çıkmak gerekir. Gerçeği saptıran ve yalanlayan ile bir arada da olunamaz. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere insanlık dışı yaklaşımı, onların hak ettiği şekline çevirmek ise tam karşı çıkılacak bir durumdur.

3.7. Yaşam varlıkları dengeleyerek, faydalı olarak kullanmayı, yararlanmayı akıl olarak gerekli görür. Zarar dışındaki her boyut faydalı olması için dengesine dikkat edilmelidir. Azı veya çoğu zarar boyutunda her madde, uygulama, yaklaşım, bu zarar kavramında değil, dengeleyerek, yarar kavramında ele alınmalıdır. Engelliler için zarar kavramı daha geniş olabilir.

- Her birey farklı, özgün ve özel olduğuna göre eşitlik ancak insanlıktadır.
- Söylenen bir sözel kelime bile, insanı kıracağı dikkate alınmalıdır.
- Başkasına değil, kendine bile yapılan haksızlık, önemli bir haksızlıktır.
- Zararın azı veya çoğu karşılaştırılmamalı, oluşmaması irdelenmelidir.
- Hakları dengelemezsen, bir tarafı zedelemiş olursun.

Bir insanın zararın olmayan şeyin yasaklanması anlamı olamaz, ancak faydalı, yeterli ve etkin olanları tüketmek ve dengeli olarak ele almak gerekir. İnsanların dengeyi aşması, sınırı bozması ile birçok şey, insancıl boyuta çekilebilmektedir. Sorun, kusur ve engelli olan bireye fayda ötesi, yararlanabileceği boyut olmalıdır.

Düşünce

- Her yaklaşım tam fayda oluşmayabilir, bir kişiye piyango çıktığında fazla para onu insanlıktan çıkarabilir. Sorun, kusur ve engelli olan bireylerde de bireyin talebi ötesinde, ona insancıl boyutta olması ve hakların dengelenmesinin anlamı algılaması sağlanmalıdır.
- İnsanlar her iyi ve güzel bir boyutu kendilerine göre yeterli ve gerekli şekilde dengeli hale getiremez ise, zararlı olabileceğini algılamalıdır. Açlık ne kadar iyi ise, şişmanlıkta o kadar zararlı olabilmektedir.

Düşün: Ekonomi, her şeyin bol olarak bulunması değil, etkinlik, verimlilik ve elde edilebilir olmasıdır ve engellilerde de yararlanabileceği sağlanmalıdır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin her istediğinin ve arzu ettiğinin yapılması, onun lehine olmayabilir ve bu konuda bir yeterlilik ve etkinlik boyutuna dikkat edilmelidir.

3.8. Hakkın olanı yemek uygun iken, başkasının hakkı olanı yemek ise uygunsuz, hatta hukuksuz davranışa girmektedir. Korunma ve sakınma, kendinizden başlayarak, başkasına zarar verici olmamaktan oluşur. Engelli olanlarda ise bireyin hakkını teslim etmek insanlık görevidir.

Bir şeyi hak etmek ile ondan faydalanması doğaldır. İnsan olmak, insanlık hakkını doğal kazanmakta ve gerekenler verilmelidir. Bazı kimselerde ise doğal hak edişleri daha fazladır. Anneler bu kapsamda olduğu gibi, sorun, kusur ve engelli olan bireylerin de hak edişleri ayrıcalıklı, kişiye özeldir.

Düşünce

- Her birey temiz, hak ettiği, kazandığı ve emeklerini almaları ve kullanmaları gerekli iken, hak edişleri kabul edip, gerçeklik üzerinde farkında olup, algılayanlar, bunları inanarak, bilerek ve isteyerek yapanlardan mutlu kimse olamaz sanırım.

- İnsanlar sorunlu, kusurlu ve engelli olan bireylere gerekli hakları vermelidir, kendileri bireysel olarak sağlamaları olanaksız olabilir. İnsanlık gereği yapılmalıdır.

Düşün: Her birey, emek vererek kazandığı, hak ettiği ve temiz olan rızıklardan yemeleri, kullanmaları gerekir. Doğal hakların inanarak ve isteyerek verilmesi, bu açıdan sorunlu, kusurlu veya sekelli olanların bu konuda hakları savunmak insanlığın gereğidir.

4. Gerçeğin, değerlerin farkındalığı önemlidir, öz benliğin bakışı değil, objektif olmak için bu gereklidir. Bir yaklaşımda ilişki olması ile sübjektiflik gündeme gelmekte, menfaat bağı olmadan, objektif ve bilimsel olunması gereklidir.

4.1. Gerçeği inkâr etme, değiştirme ile doğal boyut yalanınızı elbet ortaya çıkaracaktır. *Yalan bir süreç sonra doğrunun ortaya çıkması ile bireyi zor durumda bırakır, çünkü, yalan öz benlik nedeniyle gerçeği bilmesine karşın tam tersini söylemektir. Engeli görmeme farkındalık değil, gerçeği insanlık olarak irdelemek algulamaktır.*

Başkasının değil, bir insan kendisine bakmalı, öz benliğine esir olup, verileri farklı, gerçeğin tam tersi yorumlamamalıdır. Sorun, kusur ve engelli olan bir bireye bu **engellerini** söylemek gerçeklik değil, onları anlama, empati yapma ve onlara farkındalığı algılama gerçekliktir.

Düşünce

- Her insan elbet kendi penceresinden bu evrene bakacak ve yorumlayacaktır, ancak, farkındalık onun durumunu, sosyal dengesini algılamasını sağlamaktadır. Bir insan diplomalı olabilir ama hekimlik yapabilmek için etik ve insanlık değerleri olmalı, bunları uygulamalıdır. Özellikle, sorun, kusur ve engelli olan bir bireye bakarken, onları itmek, kendinden uzaklaştırmak ile ruhsal bir rahatlama sağlar gibi gelebilir ama bunu tüm benliğinde huzursuzluk olarak hissedecektir.
- İnsanlar en yakınlarının ölmesi durumunda kendi algılarına göre tutum ve davranışları olacaktır. Kazada kendisi ölmediği için mutlu bile olabilir, mirastan pay alacağı içinde memnuniyet duyabilir. Bu insanlık değil, bir benlik, menfaat bakışıdır. Birey, sorun, kusur ve engelli olan bir bireye takındığı tavır ile ilk planda kazançlı gibi görünebilir,

ama bunlar geçici olup, yaptıkları bir vicdan yarası olarak kendilerinde kalacaktır.

- Gerçek sandığımız şeyler, gerçek olarak görmek istediklerimiz olabilir.
- Yığınla mal, mülk ve paranız olsa bile, eğer siz kazanca kazanç katmadığınız sürece tümü yok olup gidecektir. Milli Piyangodan en ileri ödülü alanların 2 yıl sonra fakir durumda oldukları, işten de ayrıldıkları için işsiz oldukları gözlenmektedir ki, para bir yalan söylenti olmakta, öz benliklerine karşı onu ileri abartması ve tüm değerleri iftira için kullanarak bu noktasına getirerek, onları bırakıp kaybolduğunda boşluğa düşmüş olurlar. Beden de de bir kayıp olduğunda, engelli durumuna düşünce, yokluk yaşarlar.

Düşün: Varlık, değer etik ve insanlıkta olmalı, bir bedensel sorun, kusur ve engelli olunca, sizi sağlıklı olma terk ettiğinde, size kalan farkındalığınızı sağlamasın, önceden oluşturun. Değer objektif tanımlanmalı, öz benliklere göre saptırılmış olursa, kaybında yokluk ötesi bir duruma dönersiniz.

4.2. Bir insanın yaşamı, eski hikayelerdeki gibidir, ancak, bu tiyatrodaki oyunu oynayan bireyin kendisidir. Yaşamı, bireyler farklı algularlar, değişik yorumları olabilir, eğer gerçekten koparlarsa, kopuş ve uzaklaşmalarının gerekçesi de bilim dışı olursa, artık başkalaştırma ve itme yaklaşımları ile, özellikle, sorun, kusur ve engelli olan bir bireylerin durumlarını bir masal, gerçek dışı ve kendilerinin olmayacağı varsayım ile dışlarlar. Engelli olmak, sübjektif bireysel bakış açısı olduğu için, gerçeği algılamaktan, farkındalıktan uzak olunabilir.

Başkasının değil, kendi bakış açınız önemlidir. Bazı durumlarda, bireyin ağrısı olduğunda, söylenen hiçbir uyarıyı duymayabilir, görmeyebilir. Güneşi görseler bile, bazen bunların bir tiyatro gibi, bir senaryo olduğu düşünülebilir. Algılama, farkındalık gerçeği göstermek ile oluşmamaktadır.

Düşünce

- Her oluşan veya gerçek insanların yorumlarına göre çok farklı şekilde yorumlanabilir. Algılamak isteyenler empati yaparak, kendilerini onların yerine koyarak, akıllarını ve gönüllerini açık tutmaları ile, dinleme ve göreme ile duyularını farkındalık için açık tutarlar.

- İnsanlar sorun, kusur ve engelli olan bireylerin sadece engellerine bakarak, onları algıladıklarını sanırlar, insanlık, sosyal ve duyuşal boyutta uzak olunca onları algılamaktan çok uzaktırlar.

Düşün: Her somut gördüklerin gerçek olmayabilir. Bir kişiye serum takmak, kan almanın sağlık açısından gerekliliği vardır, görünüşte ise bireyden damara girip kan alınmaktadır, bunu algılamayan için gereksiz olarak görülebilir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli sadece fiziksel değil, ruhsal ve sosyal etkileri de önemsenmelidir.

4.3. Faydalı olabilen bir şeyi, zararından kaçınmak varken, ondan uzaklaşmak, onun ile ilişkiyi koparmak, öz benliğinize zulüm yapmak olmaktadır. Fayda ile zarar arasındaki denge iyi sağlamak varken, faydalıdan düzeyine bakmadan kaçmanın anlamı olamaz. Engelli olanlar için kendi iç benlikleri kendilerine zarar boyutunda olmamalıdır.

Bir eylemi engellemeniz, ondan uzaklaşmanız, onu pasifize etme değil, sizin kendi benliğinize yaptığınız zarar oluşur. İletişim ve ilişki sizler açısından kopmuş ama onun devam eder. Akıl ve felsefenin, bireyin yalnız düşünce boyutunda olması ile geliştiği bilinmektedir. Sorun, kusur ve engelli olan bireyleri sosyal yaşamdan koparmanız, izole etmeniz ile bir kazancınız değil, büyük kayıplarınız olacaktır.

Düşünce

- Bazı anneler sorun, kusur ve engelli olan çocuklarını engelleyip, toplumdan izole etmek isterler, bu davranışları ile hukuk onların elinden çocukları alabileceği dikkate alınmalıdır.
- İnsanlar sorunlardan kaçmak ile değil, onların üstüne yürümek ile farkındalığı yakalayabilir.

Düşün: Yakınlarınızda olmak üzere, engelli olanlara insanlık yaklaşımı onları izole etmek değildir, onları sosyal yaşama kazandırmaktır. Her bir sorununda, her başkasının sorununda özellikle sorun, kusur ve engelli olan yakınlarını algılamak ve insanlık farkındalığı onların gereken sağlık yaklaşımları ile kendilerinin bilinçlenmesini sağlamak olmalıdır.

4.4. Eli ateşe uzattığı için yanan kişi, keşke uzatmasaydım da yanmasaydı der. Ancak, birisi eğer sen tutmasını

bilememişsin der ise, çoğu kişi elini ateşe uzatmaktan çekinmez, ben tutmasını bilemedim diyerek ve tabii eli yeniden yanar. Engeli olana yapılan davranışlarının insancıl olmadığı farkında olanlar, zamanı geri çevirmek isterler ama olanaksızdır, geleceğe bakarak yeni yaklaşımda yapmaya dikkat etmelidirler.

İnsanın pişman olması, hatasını ve yanlışlarını algılayarak, farkındalık olarak yeni bir boyuta gelmeleri, çok önemli insanlık boyutu olarak bir adımdır, küçük veya büyük değil, oldukça anlamlıdır, takdir edilmelidir. Engel oluşması ile ancak tazminat ve ceza gündeme gelir, af dilemek yeterli olamaz.

Düşünce

- Olay olduktan ve sonuç oluştuğundan sonra pişman olmak, ancak gelecek olanlar için geçerli olabilir, örnek kadar ibret alınanlarda bizleri yönlendirenler arasındadır.
- İnsanlar özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireyleri dikkatli ve özenli şekilde irdelenmesi ile oluşumlarının önlenmesi mümkün olabilmekte, ancak oluşana faydası imkânsız gibidir.

Düşün: Olan olmuş değil, olan bir ibret veya örnek olarak gelecek için bir eğitici veridir, algılayan ve farkında olanlar için. Her istenmeyen sonuç elde edilince, geriye dönüp, yapmasaydım yerine, bir daha oluşmaması için yapılacaklar, önlemler, dikkat edilecek ve özen gösterilecek yaklaşımlar önemlidir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli olanlara teorik değil, işlevsel olmalıdır.

4.5. Sarhoşluktan rezil olan kişi, daha sonra yeniden aynı duruma düşmesi beklenir, pişman olduğunu söylese bile yeniden yapaya eğilimlidir. Engel gelişen durumdan insanlar kaçması değil, yeniden aynı yaklaşım içinde olması beklenebilir.

Bir bireyin başkasına bile söylemediği gizli şeyleri, sırları olmakta, bunların ortaya çıkması ile algısında değişiklik olmayacağı, aynı şeyleri tekrarlamaları beklenir. Başkalarından gizlemekte ancak kendileri açısından yapılmamasını istemedikleri değildir, benlikleri arzulamaktadır.

Düşünce

- Her birey yasaklanan şeyleri, daha önceden tadını almış ise, gizli olsa bile zarar olasılığı bile olsa yaparlar veya yapmaya meyillidirler. Engelli kişilerde de benzerdir.
- İkna, akli kullanmayı engellediği için kabul edilemezdir.
- İnsanlar bazı konularda ortada sorun, kusur ve engelli olan bireylere uygulamalarda, benlik nedeniyle yapılmaması gerekli görülse bile, yinelerler, gerçeğin tersi bile olsa, yapma eğilimindedirler.

Düşün: Her gizlenen bir süre sonra karşınıza çıkabilir, gerçek ile yüzleşme, algılama ve farkındalık önemlidir. Yasak olanları bile bireyler vazgeçmekte zorlanırlar ama yapmaktan da geri durmayabilirler. Bu açıdan benlik, bir durumda yaptığı hataları yinelemektedir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli olanların engellerini gizlemek değil, erken tanımlayıp yaklaşmak, izole etmek değil, sosyal boyuta getirmek önemlidir.

5. [Sosyal konum ve eğitim bireyin farkındalığına olumlu olduğu kadar olumsuz da etkileyebilir, gerçekten uzaklaşabilirler.](#) Farkındalık, bilime dayanmalı, bireyin sübjektif kanıları gerçekçe olmamalıdır. Öz benlik, bizlere gerçeklik konusunda oyun oynayarak farkındalığı kaçırabiliriz.

5.1. Yönetimde olan, yöneticiler olanlar, toplumu düzeltme ve hizmet etme bahanesi ile insanları düşünmeden, onlara zarar verebilirler ve kendi benliklerini zalim olarak anılmasına neden olurlar. Emir verince, düzenin sağlandığı, görünüşte bile bir düzenleme, temizlik olduğunu gören, gerçekte de böyle olduğunu sananlar bu zorlamaları ile öz benliklerine bile zarar verirler.

Benlik etkin olması için yönetici ve bir toplumda etkin olmak önemlidir, ki gelişim ve değişim adı altına, insanlık dışı yaklaşımları, öz benlikler dışında olanları geçerli kabul edebilirler. Gerçek değişmez, algıları farklı olduğu için, farkındalık içinde de olmadığından anlamsız çaba içinde olurlar.

Düşünce

- Her yaşam bir tiyatro gibi, kendi oyunumuzu oynarız. İnsanların kontrol değil seçenekleri seçme sorumluluğu varken, bunu yönetici diyerek, onların birey hakları yerine, rızasının dışında sizlerin vermeniz, algılama ve kabul olmayacağı için, boşa giden bir oyun gibi olmaktadır. Engelliler içinde kararı kendileri versin, siz vermeyin
- Sorun, kusur ve engelli olan bireyler, bilemez, algılayamaz gibi yaklaşımlarla, yönetici ve idareci olarak onlar yerine karar vermeyin, çabalarınız boşa çıkabilir, aydınlatarak, kendi kararlarını, kendi rızalarını kendileri oluştursunlar, sorumluluk alsınlar.

Düşün: Birey sübjektif ve öz benliğine göre davranır, objektif olmak için diğerlerinin verisi bilinmelidir. Bir hekim yararlı olan ilacı bilebilir ama hasta sorunlarını iletmez ise, bunu nasıl yapacaktır? Yöneticilerin de toplum ile iletişime ve ilişkileri yok ise, faydalı olmak için çabaları boşuna gidebilir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli olanlara benliklerine göre, terzilik yaparak yaklaşım yapılmalıdır.

5.2. Hiçbir madde, hiçbir yaklaşım, zarar verecek boyuta gelmesi ile yapılmaz, yenilemez. Bilim bunların düzeyi, dozunu ayarlamamızda yol göstericidir, bunlara dikkat etmemek, geçeği yalanlamak anlamındadır. Doğru ve insanlık üzere olmayan, etik dışı hiçbir şey yapılmaz, yapılması gerçeklikten, bilimden sapmadır. Etik dışı engel düzeltilmesi kabul edilemez.

Bir kimseye yardım ediyor, ama onu köle haline getiriyorsanız bu kabul edilebilir değildir. Hak edilmeyen hiçbir şeyin kullanılması, etik dışı olanların, insanlık dışı olanların kabul edilebilir olması olası değildir.

Düşünce

- Her insan sonuca ulaşmak isteyebilir ama amaç ve eylem bilim ve insanlık içinde olmalıdır. Sorun, kusur ve engelli olan bireyleri tedavi edeceğim diyerek, büyü ve fal gibi eylemler veya inançların kullanılması, insanlık dışına çıkmak demektir.

- İnsanlar bilim ve gerçeklik yerine, arzulara göre ve etik dışı, birçok gerekçeler ve dayanaklar ile sorunlu şeyleri olumlu göstermek isteyebilirler. Önemli olan sizlerin bunları algılayarak farkındalık içinde olmanızdır.

Düşün: Her gerekçe ve dayanaklar geçerli olmaz, bilim, insanlık ve etik üzerine değilse anlamı bile olamaz. Sorun, kusur ve engelli olan bireyler için sunulan birçok önerileri dikkate almak bile sorun yaratabilir, tamamen dışlanmalıdır.

5.3. Bir insan bir konu hakkında bilgi sahibi, tecrübeli olunca, artık aydınlanmış ve karanlıkta olan duruma yeniden dönmemelidir. İnsanlar bazı arzuları nedeniyle kendilerine göre daha kolay ve zararlı yollara sapabilirler. Engelliye mucizevi öneriler sık olmaktadır, farkındalık ile bunlar ancak önlenebilir.

Bir kimse yaşamsal olarak kendisinin var olmasına neden olan durumlardan, kısaca algılaması ve farkındalık ile kendisi açısından yasal hak olmaktadır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin ilk planda farkındalık kendileri açısından öne çıkmalı, bilgilendirme bu açıdan kendilerine olmaktadır.

Düşünce

- Bir insan konu hakkında bilgisi ve tecrübesi yok ise, bir bakıma o konuda ölü gibidir, daha sonra ise eğitim ve aydınlanma ile sorumluluk yüklenebilir olmaktadır. Sorun, kusur ve engelli olan bireyler açısından da temel olan bireyin kendisinin farkındalığı algılamasıdır.
- İnsanlar karanlık odada kör gibidir, görmez ve ne yapacağını bilemezler, ancak, aydınlanma ile net durumu görebilir ve algılayabilirler. Burada aydınlandıktan sonra yine karanlık yaklaşımlar, bilim dışı, insanlık dışı olanlar kabul edilebilir olamaz.

Düşün: Her insan bilgilenmedikçe ve tecrübesi olmadıkça yapacağı olamaz, bir bakıma ölü gibidir. Araba kullanmasını bilmeyen, ehliyeti olmayan kişi gibi, başkasına bağımlıdır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin rızası da ancak yeterli aydınlatma ve algılamaları ile farkındalık oluşması ile olasıdır.

5.4. Duyuları kavramak için mutlaka o olguyu yaşamak gerekmez. Farkındalık için her bireyin mutlaka bir sorunu, kusuru ve engeli olması gerekmez, engeli algılama, etik

ilkelerde olma, insanlık boyutunda olma, akıl ve esas gönlü çalıştırmak, işin içine katmak ile oluşabilir.

Becerinin bireyin kendisinin kazanması önemlidir, ancak işine yaramayan için öğrenmesi gereksizdir. Bir birey kamyon ehliyetine sahip olabilir ama kullanması gerekmez. Her bireyin eğitici olmayacağı gibi, danışman, koçluk, mentorluk yaklaşımı da her bireyin yapabileceği değildir. Öğretmenler eğitici olmayı kazanmaları ile ancak olabilirler.

Düşünce

- Her insanın düşünce boyutu, yorumlaması farklı olduğu için, bir veriyi, kanıtı farklı irdeleyebilirler. Hekimlerde de konusunda uzman olan ile genel bilgi sahibi hekimin örneğin kardiyolojik değerleri irdelemesi farklı olacaktır ve bu doğaldır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin değerlerinin yorumu ve yaklaşımlarda uzmanlardan oluşan bir konsey grubu ile yapılması önerilmektedir.
- İnsanlar genel bilgi sahibi olmak ile özel, özgün konusunda uzman olarak konuya vakıf yaklaşım farklıdır. Bilgi aynı olsa da yorumdaki değişiklik doğaldır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylerde de yaklaşımlar uzman danışmanlar ile tanımlanmalı, rızaya dayalı olmalıdır.

Düşün: Ehliyetine, bilgi ve beceri ötesinde, insanlık ve etik yapısı da bir işin yaptırmak için gerekli olanlardır. Her bilgi ile yaklaşım boyutu farklı olmakta, bir hırsıza bekçilik görevi verilmesi gibi olmamalıdır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli olanlara yaklaşım, ancak uzmanlarca yapılmalıdır.

5.5. Bazı kimseler, ne kadar bilgi verilse bile konuyu ve olayı algılamayabilirler. Bir insanın algılaması için, farkındalığı yakalaması için, aklını kullanması ve vicdanını etkin kılması yanında, içinde sevgi ve insanlık ile etik ilkelere duyarlı olmadı gerekir. Sorun, kusur ve engelli olan bireyleri algılamak için mutlaka engelinizin olması gerekmez ama empati yapmak gereklidir.

İnsan daha sonra değil, baştan amacı ve güdüsü iyilik üzere olursa ancak sonuca doğru güzelliği yakalayabilir. Diğer benlik ve menfaat üzere olanlar ise, başardıklarını sanırlar, aldanmak ötesi, yücelttikleri şeyler onları batırabilir.

Düşünce

- Her yaklaşım sonucunda insanlar başarı elde ettik demiş olsalar bile, elde edilen insanlık ve güzellikler üzere olmalıdır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda da onlara protez veya engel giderici cihaz verilmesi ile sorunları çözülmemektedir. Öncelikle insanlık boyutu öne alınmalıdır.
- İnsanların öncelikle akli ve gönüllerinde isteyerek ve inanarak iyilik yapmaları, en azından zarar oluşturmamaları olmalı ki, davranışlarına bunlar yansiyabilsin.

Düşün: Her yaklaşım sonucuna göre değil, baştan inançla, gücü insanlık ve etik ilkelerden alarak yaklaşım öne çıkmalıdır. Sonuç olarak gösterilenlerde temelde insanlık öde olmalı, çok üstün olarak sunulanlar tam tersi olabilir. Neron modernleşme için Roma'yı yakmıştır, yaptıkları eserler değil oluşturduğu yangın daha öne çıkmaktadır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli olanlara yaklaşımların temeli insancıl ve tolere edilmesine göre yapılır.

5.6. Doğru yol, doğru yaklaşım, bireye uygun yapıda olandır denebilir. Bir tutuş, dengesinde olmalı, tam sarmalı ama acıtmamalı, kıvamında olmalı, tüm yaşamda da aynı boyut geçerli olmalıdır. Bilgi, öğrenilenler, öğütlerde, akla ve uygulamaya göre dengeli, ayrıntılı ve işe yarar şeklinde olmalıdır. Engelliye yaklaşım ve uygulamaların doğru ve dengesinde olması, genel kabul edilebilir düzeyde olmalıdır.

Başkasına yapılan yaklaşımların, doğru, gerçek ve uygun ile yeterli olması yanında, dengesi de tam olmalıdır. Birey, üstüne uyan kıyafeti giymek istediği gibi, sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda terzilik yapar gibi bireye uygun olmalıdır.

Düşünce

- Her insan kendisine yakışan, uyan ve sorun, kusur ve engeline uygun olanı kabul etmeyebilir. Bilim dışı ve zarar unsuru olmadıkça, bireyin tercihi geçerli kılınmalıdır.

- İnsanlara aydınlatma için ayrıntılı açıklanmalı, olumlu ve olumsuz yönleri, alternatif seçenekler kadar, uygulama yapılmaz ise, neler oluşabileceği de anlatılmalıdır.

Düşün: Dosdoğru kavramı uyumu gösteren ve bilimin ayrıntılı yorumunu sağlayan bir durumdur. Her öğüt, detaylı ve bireye özgü uyarılama ile oluşması, biliminde bir bakıma kişi ve duruma göre terzilik gibi yaklaşımı gereklidir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli olanlara bilim dışı yaklaşım yapılamaz.

5.7. Huzur ve esenlik içinde olanlar, çalışarak değer üreten ve yaptıkları işlemler nedeniyle etik ilkeler içinde olanlardır. Sorunu, kusuru ve engelli olan bireyleri ayırım yapan kişi, nasıl huzur ve esenlik içinde olabilir?

- Huzur insanın içindedir, dışardan gelmez, oluşturulamaz.
- Aklını kullanmayan, gönlü ile akli bütünleştirmeyenin sözü şüphelidir.
- İnanmak, bilinçlendirme ile uygulamaya geçirme ile oluşur.
- İnsanlığa inanmayanın, zalim olanın huzurlu olduğu görülmemiştir.

Başkasına değil, kendi benlik yapısında olan ve menfaat sarmalı içindekiler, huzur ve esenlik değil, sosyal bir yapı ile zorlama, zorbalık boyutuna sarak, toplumdaki dışlanırlar. Bu kişilerin, kendileri dışındakileri dışlamak, özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireyleri farklı konumda tutarak, aynı düzde değil, daha alt düzeye koymaları ile elbet huzur yerine bir sıkıntı içinde olacaklardır.

Düşünce

- Her davranışlarda, bireyin vicdanı olayı ve yapılanları belirli bir değerlendirme kapsamı içine almaktadır. Aklın yatıştırılması ile sonuç, kısaca huzur ve esenlik sağlanmamaktadır. Evlenme kararları da aynı şekilde gönlün kararı ile olmaktadır. Engelli, kısaca sorun, kusur ve engelli olan bireylere yapılan yaklaşımlarda iç huzuru sağlayıcı olmalıdır ki huzur oluşturabilsin.
- İnsanlar bazı kalıplar içinde kalarak, peşin hüküm içinde olabilirler, ancak, bireylerin insanlık ile etik ilkeler içinde olmak üzere, vicdanları rahatlatan yaklaşımlar, huzur ve esenliği sağlayabilmektedir.
- Sorun, kusur ve engelli olan bireylere kalıpcı yaklaşım yerine, onları desteklemek çok farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Sen körsün, görmezsin yerine, ona destek olmak, birçok boyutu algılatmaya çalışmak bir insanlık farklılığının gereğidir.

Düşün: Yaptıkları ve davranışları ile örnek olanlar, toplumda etkileri yaşam ile sınırlı değil, daha uzun olabilir. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere insanlık yaklaşımları, sadece o toplum değil, tüm Evren için bir emsal olabilir.

6. İlim ve irfan, aydınlanma talebinde olanlara katkısı olur. Zorluklar, darlıklar ibret olarak, bizlere doğru ve uygun olanı gösterebilirler, yanlış bize gerçeği işaret edebilir.

6.1. Bilinen ve yapılmakta olan kişi için, haritaya, öneriye ihtiyaç şüphelidir. Bir kişi görünen değil, görünmeyeni, algılanmayı, farkında olmadıkları için eğitim ve danışmanlık alır. Engeli olup, sorunu olanlar temelde farkındalık kavramını içinde oldukları için daha net algılayanlar olmaktadır.

Başkasının değil, kendinizin sorunu olduğunda, konuyu daha iyi algılayabilirsiniz. Miyop olup uzağı göremeyince, gözlük alıp sorununuz çözülmemektedir. Gözlüğü yatağın başında tutup, ilk işiniz gözünüze gözlük takmak olmaktadır ki el yordamı ile bulamazsanız, başkasından gözlüğünüzü aramasını istersiniz.

Düşünce

- Her birey sorunu olunca derman aramaya başlar. Başkalarının söylediklerini masal gibi algılayabilir. Başa gelince ayrı olmaktadır. Farkındalık içinde olan ise, sorunu olmasa bile empati yaparak, etik ilkeler ile, insanlık boyutu açısından ele almaktadır.
- İnsanlar kendilerinde bir engel olunca içe kapanır veya tersine nefret duyarak sosyal izolasyon yaşayabilirler. Farkındalığı algılayan kişiler ise insan olarak etkin ve verimli çalışmalarını sürdürmektedirler.

Düşün: Her ateş, düştüğü yeri vakar denildiği gibi her engel, kusur onun algısına göredir. Aynı ameliyat tipi olsa bile, her bireyin algısı farklı olmaktadır. Kimi rahat geçti derken, diğeri ise hiç memnun değildir, sonuç bilimsel aynı olsa bile. Sorunlu, kusurlu veya sekelli olan kişinin kendini algılaması, farkındalığı yakalaması sağlanmalı, bizlere de empati yapmak düşmektedir.

6.2. Tedbir ve güvenlik, sorun oluşmadan varsayımlara göre alınan yaklaşımlardır. Kışın paltoyu üşüyen giyer diyerek, evden palto giymeden çıkan kişi, evde üşümemektedir ama dışarda donacaktır, bunun farkında olmalı, önceden giyinmelidir. Engelli probleminden gurur duyar, farklı olmaktan övünürse, bilgiyi almaları ve hekimin faydasının olması zordur.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin **engellerinin** algısı, daha öncekilerde olduğu gibi kendilerinin de aynı şekilde sorun yaşayacakları düşüncesi; bizler köleyiz, zenci doğduk ve köle olarak öleceğiz gibi izolasyon ve insanlığı kabul etmeme boyutunda olmaktadır. Bunun insanlık olmadığını algılamak, ancak hürriyeti tadan zenciler sayesinde olabilmektedir.

Düşünce

- Sahipleri tarafından iyi bakılan kölelerin, hürriyeti düşünmemeleri ve algılarında da bağımsızlığın, sorumluluğun oluşmadığı görülmektedir. Farkındalık boyutu ancak durumunu kabul etmede yatmaktadır, insanlık kavramında olmamaktadır.
- İnsanlar böyle gelmiş, böyle gitmeli, huzurumuz bozulmasın diyerek, birçok zalime geçit vermektedirler. Bağımsızlık kavramı farklılaşmayı sağlar ve insanlar insanlığı ancak o zaman kavrayabilirler.

Düşün: Her sorundan sonra huzur gelir diye bir algı olmamalı, yokluk oluşunca yeniden varlık olamaz. Sıkıntıdan sonra gelen refahlı olmayı kalıcı sanılarak, eskiler de yaşamış ve rahata ermişler, bizde aynı şekilde düzeleriz demek ile olmayacağı, mutlaka çalışma ve uğraşı gerektiği kavranmalıdır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli olmadan önce korunma, tedbir ve yaklaşım yapılmasının önemi belirgin olsa da olay olduktan sona da insanlık boyutu yine etik ilkeler ile devam etmelidir.

6.3. Medeniyetler, yapılan binaya, her bireyin bir tuğla koyması ile oluşur ve gerçekleşir. Doğanın korunmasına inanıp, korunmayanlar, buraya atacağım birkaç çöp ile ne sorun olabilir derler, ama arkadan gelenler ile çöp yığını, dağı oluşabilir. Engelliler olmasa, sosyal yaşantıda refah durumunu algılamak daha kolay olabileceği düşünülebilir.

Medeniyet, gelişim bireylerin, halkın kalkınması üzerine olmalıdır, belirli bir zümrenin olması, benlik ile bazılarının sosyal olarak yanlış kazanç içinde olması, insanlık açısından kabul edilebilir olamaz.

Düşünce

- Her bir hak, hak edişe göre olmalıdır, gelişim sadece belirli zümre için olamaz, halkların, bireylerin, insanların tek, tek olarak ele alındığında da korunup gözetilmesi gereklidir. Sorun, kusur ve engelli olan bireyler için bu öncelikli olmaktadır, onlar toplumun insanlık armağanlarıdır.
- İnsanlar medeniyet kavramı olarak, halkını, milletini birey olarak gelişimini desteklemek ve ilerletmek peşinde olurlarsa, devamlılığı sağlanabilir, yoksa yıkılmak kaçınılmaz sonları olmaktadır.

Düşün: Her bir medeniyetin amacı, bireylerinin çeşitli şekilde bereketli olmaları için çaba göstermeleri olmalıdır. Bunu yapmayan ve başarısız olanların sonları da yıkıma doğru olacaktır, tarih örneklerle doludur. Sorunlu, kusurlu veya sekelli olanlara insan olarak saygı kazandırılması en önemli yaklaşım olmaktadır.

6.4. Tedbir ve önlemler alınmaz ise, oluşunlar ani oldu denilir ama gerçekte beklenenler olmuştur. Derenin içine evini yapan kişi, sel gelip evi götürdüğü zaman, aniden oldu diyebilir ama olacaklar olmuştur. Sağlıklı olanların bir kaza sonucu engelli olmayacakları garantisi olamaz.

Bir kimse, refah içinde ve sorunu olmadığı bir anda, oluşun değişim nedeniyle tüm yaşamı alt üst olabilir. Sigorta kavramı bu açıdan oluşmuştur.

Düşünce

- Her birey geleceği bilmediği için, başına gelecekler konusunda bir güvence arayabilir. Bunun maddi olmanın ötesinde manevi boyutu daha öne çıkmaktadır. Engelli olan kişinin insan olarak bakılıp bakılmayacağı boyutu önemsenmelidir.
- İnsanlar gelecek açısından sigorta kavramını oluşturmuş ancak sigortanın da büyük kısmı hasara göre iken, sosyal ve manevi tarafı tam karşılanamamaktadır.

Düşün: Her gelecekte sorun olma olasılığına karşın, korunma, güvence ve tedbir yaklaşımları baştan almak gerekir. Sorun olduğunda yeterli olmasının ötesinde, güvencenin olması bir destek olabilmektedir. Sorunlu, kusurlu veya

sekelli olanların desteğinin sorunu olmayanlar açısından da örnek ve ibret açısından önemi büyüktür.

6.5. Buzlu yolda giderken, kaymayacağı garantisini kimse veremez ve bu süreç sonuna kadar da dikkatli ve özenli olmayı gerekli kılar. Gelecekte sorun, kaza olmayacağı ve engel gelişmeyeceği konusunda hiçbir kimsenin garantisi olamaz.

Başkasının başına gelenler uzaktan ilgili olsa da insanın kendi başına gelmesini istemez ama bundan ne kadar kaçınabilir. Alınan tedbirler, korunmalar ne kadar önleyici olabilecektir. Çoğu maddi unsurlardır ama manevi yıkılmanın önlemi olmaktadır.

Düşünce

- Her insan gelecekte sorun oluşabileceğini tahmin edebilir buna göre eğitim almak en büyük güvence kabul edebilir. Ancak sosyal açıdan oluşacak problemler için, toplumda sevgi ve insanlık boyutunu yaratması önemlidir. Ancak, bu durumdan benlikleri nedeniyle onlara sorun yaratanlar olabilir, bir süre sonra yaptıkları ayaklarına dolanır ama süreç gereklidir.
- İnsanlar gelecek garantisi içinde olup, sigortalama yaklaşımı yanında, sosyal açıdan da korunmak ister, ancak korunma etik ilkelere bağımlılık üzere olursa etkin olacaktır.

Düşün: Her sorun ile gelecek karartmaya gerek olmadığı, korunmanın önemi kavranması ile öne çıkmaktadır. Birey gelecekteki sorunlara karşın en iyi korunmasının, sorunlu, kusurlu veya sekelli insanlık üzerine olmak olduğunun farkında olmalıdır.

6.6. Nisan ayında sağanak olmayacağın garantisi olmaz. Tedbir hiç olmayacağını düşünülen de bile alınıyorsa, bunu yapan kişi uzmandır denilebilir.

Sahil kıyısında yağmur çiseliyordu, ellerdeki telefonda hava durumu sitelerinde ise yağmur yağmadığını belirtiyordu. Ben o zaman bu yağın yağmur değil, yağmura benzer başka bir şey dedim ve bireyler güldürler ama bu bir gerçektir, gereceğe mi bilgiye mi güvenmelidir sorgusudur sorulan.

Düşünce

- Her bir kişi, gelecekte olacak sorunlardan emin olamaz, güvenli olduğunu iddia ettiği yerler daha fazla başına bela olabilir. Göçmenler bu nedenle bir yere yerleşmek isterken, sorunlar nedeniyle yeniden göçmüşlerdir.
- İnsanlar sorunlarda, gelecek için bir yaklaşım planlamakta, ancak bunun etik ve insanlık üzere olması var olmasının sürekliliğini sağlayacaktır.

Düşün: Her insan yaptığı hak vemeler ve oluşturduğu sorunlar nedeniyle, sosyal oluşacak sorunlardan güvenlilik oluşturması olanaksız gibidir. Sigortalama, güvenlik, korunma maddi açıdan olsa bile, sosyal ve manevi açıdan ancak etik ve insanlık üzere olmak ile korunmaktadır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli olanlar doğal sigortalı olmalıdırlar.

7. Zarar oluşması bir olasılık olarak varsa da eğer yaşamınızda insan hakları konusunda özensiz veya dikkatsiz olmanız, daha sonra gelişecek özellikle sosyal boyutlarda güvenlilik duyamazsınız. Yaklaşımlarda insan hakları ve etik ilkeler üzere olmayanlar, istedikleri kadar kendilerini sigortalama içinde olsunlar, oluşacak sosyal durumlardan kurtulmaları, kaçabilmeleri oldukça zordur.

Sorun, kusur ve engelli olan bireyler açısından, gelecek durumları, engellerinin giderilmesinden daha çok, sosyal açıdan insanlık ve birey haklarına uyum ve sosyal kabulleri olmaktadır.

7.1. Kötülükler birey yaptı diye devam etmemeli, mirası olmaz, ancak iyilik ve güzelliklerin mirası ve devamlılığı söz konusu edilebilir. Engelli olanların bize mirasları, insanlık ve daha duyarlı olmak olmalıdır.

Bir medeniyet ve eğitimde bizden öncekilerin bize bıraktıkları miras söz konusudur. Bu bilgileri bizim ele alıp, geliştirmemiz, ancak insanlık ve etik yollar ile uygulanması, bilimsel boyutta olması da önemli bir kazanım olmaktadır. Onların bıraktıkları ibret olacak şeylerden kaçınmak, örnek olacakları da yapmaya çalışmak gereklidir, akli çalıştırmayan ve gönlünü ortaya koymadıkça eğitimde devamlılık oluşamaz.

Düşünce

- Her insan, anne, aile ve toplumdan belirli bir eğitim ile yetişmekte, ancak bunları akli ve gönlü ile hamur yapmaktadır. Hakları yiyen, benlik üzere ve zarar üzerine olanlar için bu kişilik kabul görmez ve dışlanması da doğaldır. İnsanlık açısından farkındalık bu açıdan önemlidir.
- İnsanlar geçmişin mirasını geleceğe doğru iyi ve güzellikler ile taşımalı, zarar üzerine olanlar çarpık ve belalara neden olacağı için, etik yolda ve bu ilkeler üzerinde olmak temel alınması gereken olmalıdır.

Düşün: Her yaklaşımda devamlılığı sağlayan sevgi ve iyilik üzere olmak olmaktadır. Zarar ve benlik üzere olanlarda ise yokluk ve insanlık dışı boyutlar sık gözlenmektedir. Farkındalık bunu gerekli kılmaktadır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli olanlara sevgi devamlı olmalıdır.

7.2. Zarar ve ziyan peşinde olup, toplum tarafından sevilen bir birey tarihte sunulmamaktadır. Neron Roma'yı, yeni bir şehir yapabilmek için, eski ve yıkıntı olanları yıkmak istedi. Ancak metodu, insanlar içinde iken yakarak yapmaya kalktı. Engeli düzelteceğiz diyerek, bireyin insanlık boyutu dışlanmamalıdır.

Başkası, tarihteki olan ve oluşanlar, kişiler, bize hem örnek olmakta hem de ibret olarak kaçınacaklar listesinde bulunmaktadır.

Aklı kullanan, gönlü açık olan ve farkındalık içinde olan bunları algılamaya çalışır. Diğerleri için iyi ve kötü geçmiş bir masal ve hikâye gibi söylenir ve dinlenir.

Düşünce

- Her toplum kendi arasında bir geçmişten geleceğe yapılandırması açısından gelecek nesli yetiştirmekte ve onlara eğiterek

hazırlamaktadır. Bu eğitimin çağın ötesinde gelecek için olması gerekirken, eski ve kalıplar içinde kalmaları ile geriye dönüş veya gelişmemenin nedeni olabilirler. Özellikle bilimden kopma, gelenek halkası içinde destanlar içinde kalarak, zulüm yapar olmuşlardır.

- İnsanlar geçmişten gelenleri, bilim, etik ve insanlık üzere ise kabul etmeli ve geliştirmeli, kalıbın içinde kalması, farkındalık oluşmaması ile geleceği köreltmüş olacaklardır.

Düşün: Her geçmiş eğer ibret ve örnek alınacak ise önemlidir, dinlenmiyorsa geçmiş tekrar yaşanması olasıdır. Özellikle oluşan sorunlar ve problemlerin ibretlik olanları, korunma ve tedbir açısından ele alınarak tekrar yaşanmaması arzu edilir. Önlem bu açıdan gereklidir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli oluşmaması açısından önlem, korumak tedaviden daha önemlidir.

7.3. *Güzellikler ve iyilikler, devam etmek, geçmişten geleceğe taşımak gerekirken, antlaşma yapılmış olan, eski diye yıkılması ve yok edilmesi bir bakıma geçmişi yok etmektir. Engellerde ilk planda eski yapılan ve başarılı olanlar örnek olarak ele alınmalıdır.*

Başkasının yaptığından daha önemlisi, kendi yaptıklarınızı dikkate alarak, korunma ve gözetmeyi yapmak gereklidir.

Eski yaşanmış önemsenmemesi ve eski dostları dikkate almamak ile hatalı yola bilerek ters girmek anlamda olmaktadır.

Düşünce

- Her birey ve uygulama bize geçmişte alınan tecrübenin bir üst boyutu olmalıdır ve geçmişten süzülen ve elek üstünde kalanları dikkate almak, onları irdelemek büyük kazanç dağılayabilir. Antlaşmalara ve hukuksal olarak uygun olanlara ters yapılanlar ise gerçeği, doğru yolu ve tecrübeyi inkara yönelmedir ve bir sapıklık denilebilir.
- İnsanlar özellikle kendi tecrübelerinden faydalanmaz ise, aklını kullanmamakta, farkındalık boyutuna girememiş demektir. Bu sözleşme ve anlaşmaya uymama davranışı çocuklarda sık olurken, erişkinlerde de olması ile onların geçmişten ders almadıkları anlamındadır.

Düşün: Her insan tecrübe kazanması ile hatalarından korunmakta, yaptıklarından da daha emin olabilmektedir. Geçmiş tekrar ve tekrar

yaşayan ise farkındalık boyutunu yakalamamış bireydir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli olanların irdelenmesi tüm açıdan önemlidir.

7.4. Anlaması ve kavraması olan, farkındalık içinde ve talep edene eğitim ancak yapılabilir. Kara cahil olan bir kişinin okuma ve yazması olmayacağı için, verilen bilgileri anlaması da olanaksızdır. Algılaması olmayan bir çocuğa, türevleri anlatmanın bir anlamı olmayacaktır. Engelli olanlara en büyük yardım farkındalığın oluşturmaktır.

Başkasının belirttikleri ile sizin algılamanız çok farklı olabilir, aynı lisanı konuşmuyor ve algılamıyorsanız, birlikteliğe bile ne gerek vardır ki.

Düşünmeyen kişinin de eğitim alması, bilgilenmesinin anlamı yoktur.

Körlerin fili dokunarak kavraması gibi, farkında olmayan, kavramayan, sadece yalın bilgi ile karar vermeye kalkan kişi ile alim yorumu hiçbir olur mu? Farkında olmayan kişi ancak hayal ve sanrılarını anlatmaktadırlar. EngellilereEngellilere acıma, farkındalık dışıdır ve düşünmeyen birisinin eylemidir.

Düşünce

- Her söylenilenin anlaşıldığı veya anlaşılacağı sanılmamalıdır. Algılama ile farkında olmak için iletişimin etkin olması gereklidir. Engelli olanlardaki iletişim bu nedenle sevgi dili ile olmalıdır.
- İnsanlar devamlı konuşurlar ama anlaşılmaları seyrekler. Aynı boyuta gelmedikçe zaten iletişim olamaz. Bir çocuk ile iletişim için onun düzeyine inmek gereklidir. Büyük insan yaklaşımında çocuklar uzak dururlar. Aynı şekilde, engelli olanlarda başkalaştırma yapınca iletişim koparılmış olur.

Düşün: Her iletişim başarılı olmayabilir, başarı için sevgi dili ile empati yaparak, aynı düzeyde olmak gereklidir. Konuşmadan önce dinlemeli, dinlemek içinde onun dilinden, onun boyutundan konuyu ele almalıdır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli olanların en önemli gereksinimi saygıdır, sevgiden oluşan saygıdır.

7.5. Bilgi vermek, bilgilendirme ile eğitici olunmaz, bireysel farkındalık kavramını sağlamak ile ancak oluşabilir. Her

insanın içinde farkındalığı kavrayacak bir akıl ve vicdan varken, eğitimcilerde çağın ötesinde bir hedefe yönlendirecek bir aydınlatıcı rolü oynamalıdır. Engellilerde bilmeyen kişinin faydası değil, zararı olacaktır.

Bir bireyin söyledikleri, eğer bilim ve gerçek üzerine değilse, çeşitli varsayımlara dayanmakta ise, onu geçerli kabul etmek olası olamaz.

Engellilere de ümit vermek, bilim dışı olarak kolay iken, gerçekte ise eylem gerektirir ki fantezilerde ise bundan yoksun olacaktır.

Düşünce

- Her bilgi bize bir uyarıcı, her eğitim ile kazanılan bizim için bir gelişim ve değişim olmalıdır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımlarda da kopya yaklaşımlar değil, izole, özel ve özgün yaklaşımlar gereklidir.
- İnsanlar sorun, kusur ve engelli olan bireylere farkındalık düzeyinde olmadan yaklaşım yapmaları, zararlı olabilecekleri anlamını taşıyabilir.

Düşün: Her yaklaşımın uygun olabilmesi için, standart değil, kalıba bağlı olmadan, bilimsel temellere dayanarak, özel, özgün ve yeterli ile dengeli olmalıdır. Bunun için öncelikle sorun, kusur ve engelli olan bireylerin incelenmesi ve buna uygun olması gereklidir.

7.6. Yaratılan olarak kendi benlikleri, sorumluluklarını başkaları emrine bırakmak ile değerlendirilmekten kurtulamazlar. Bireylerin çalışarak değer üretecekleri boyut, ancak ve sadece kendileridir ve bunun farkındalığı içinde olmalıdırlar. Doğa tektir, engelli kavramın da doğanın bir gerçeğidir.

- Bir kişi aç iken, senin ziyafet çekmen, en azından seni rahatsız etmeli.
- Hak olarak iddia etmen, etik ve insanlık boyutunda ise geçerlidir.
- Korunma ve sakınma daima sorun oluşup tedaviden önce gelir.

Bir kimse benlik ve çeşitli nedenle kendi menfaatine yaklaşım yaptığında, kendi benliğine bağlanma olur, bir bakıma onun esiri olabilirsiniz, bağımsızlık bu açıdan önemlidir, hür fikir, hür düşünce ve kendi sorumluluğunda olabilmek gereklidir.

Düşünce

- Her birey farkındalığı algılaması durumunda, başka birisinin emrine veya ona bağımlı olmaz, her fikri ve düşünceyi irdeler ve kendi aklına ve vicdanına göre yaklaşım yapar. Sorun oluşması durumunda da ona göre yaklaşım yapmaya çalışabilir, emri alan yerden okey almasına gerek kalmaz.
- İnsanlar bağımlı olarak başkalarının sözüne göre yerine getirme durumunda, kendi benliklerini başkalarına esir etmiş olacaktırlar ki bundan kaçınılmalıdır.

Düşün: Farkındalık bireyin kendi sorumluluğunu yüklenmesidir. Her birey, akli hür, vicdanı hür olabilmesi için, başkasının emri ve komutası değil, kendi sorumluluğu ile karar vermesi gerekir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli olanlarda kendi yaşam hakkını sağlanması önemlidir.

7.7. Görünüş ile karar vermek, yanlışların temel kaynağı olabilir. Akıl ve vicdan görüntü ile tanımlanamaz, farkındalık ancak davranışların amacı, dayanakları ve gerekçeleri ile anlaşılabilir, eğer kavrama yeteneği var ise, şüphesiz o durumda oluşabilir. Engelin doğası bu açıdan önemlidir.

Bir fikri çocuklar bile verebilir, gerçeği saptırmadıktan, bilimsel olarak akli çalıştırma ile oluşabilir. Ancak, fikirler bireyin şekli, oluşumu ve diplomasına göre değil, aklına göre oluşabilir. Akıl bu açıdan bireyin görünüşe ve durumuna bağlı olamaz.

Düşünce

- Her durum ve olayda uzmanlar bir öneri ve öğüt verebilirler, bireylerde bu önerilere göre irdeler ve gerekirse sorular ile algı boyutunu genişletebilirler. Ancak ortak sorumluluk boyutunda olarak, uzman daha iyi bilir değil, daha iyi ve bilimsel öneri sunar denilmelidir.

- İnsanlar eğitim ile bilgi, beceri ile alternatif birçok boyutu öne getirebilirler. Akıl yaşta değil baştadır denildiği gibi, fikirlerin birçoğu düşünerek elde edildiği gibi, bunun sağlanması için bir neden ve bir uyarı gelmesi önemlidir.

Düşün: Her öneri, yaklaşım ve uygulamalar, bireye veya duruma göre değil, akla ve gerçeklere göre yapılandırılmalıdır. Yapılacaklar hocanın dediği için değil, bireye uygun, yeterli ve dengeli ise yapılabilir ve öneri ancak uygun ise geçerli olabilir. Bu açıdan sağlık yaklaşımında hekimin önerisi uygun ise hemşire tarafından yapılır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli olanlara yaklaşım bilimsel kurullar tarafından oluşturulup, bireyin rızası ile uygulanır.

8. [Farkında olmamızı sağlayan eğitim olmaktadır.](#) Eğitim diploma alan değil, ilerleme temelinde değişim ve gelişim gösteren, kültürlenmiş bireyin kazandığıdır.

8.1. **Bazı farkındalık boyutu, eğitim alanda değil, onu örnek veya duruma göre ibret alan kişide olduğu gözlenmektedir.** Sorun, kusur ve engelli olan bir birey, bir isyan ve inkâr içinde olabilir, engelini gizleme veya tersi bundan menfaat temini peşinde olabilir, ancak bunu gözleyenler daha farkındalık içinde olabilirler, ki bu acıma veya yardım etme duygusu değil, empati boyutu içinde, ben olsam ne yapardım ne yapmalıyım sorgusu içinde olurlar.

Başkasının başkasına yaptığı şeyler, yaklaşımlar, temelde kendisi için yapmakta, kendisini sosyal ve toplumsal olarak olumlu ve olumsuz etkileşimlere sebep olmaktadır.

Bazı farkındalık boyutu, eğitim alanda değil, onu örnek veya duruma göre ibret alan kişide olduğu gözlenmektedir. Sorun, kusur ve engelli olan bir birey, bir isyan ve inkâr içinde olabilir, engelini gizleme veya tersi bundan menfaat temini peşinde olabilir, ancak bunu gözleyenler daha farkındalık içinde olabilirler, ki bu acıma veya yardım etme duygusu değil, empati boyutu içinde, ben olsam ne yapardım ne yapmalıyım sorgusu içinde olurlar.

Düşünce

- Her yaklaşımın bir bedeli olacaktır. Değerlendirme bir bakıma yargılamak için ilk planda yapılarıdaki amacı ve güdüsüne bakılmalıdır. Farkındalığın en önemli boyutu da burada olmaktadır.
- İnsanlar yaptıkları bir şeyin gizli kalacağını düşünmemelidirler. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere insanlık ve etik dışı davranışların bir neticesi ve sonucu olacaktır, bu hemen olmasa bile daha sonra ortaya çıkmaktadır.
- Temelde farkındalığı yakaladığın kendin olmaktadır. Bağımsız, hür, özel ve özgün olduğunu algılamak ve en iyi tarafı da diğerleri gibi eşit olduğunu, insan olduğunun farkına varmaktır.

Düşün: Bir eğitim almanın doğal sonucu size bilgi ve beceri olarak geri dönecektir. Bir konuda yaklaşım yaparken, yaptığının bir karşılığı, aksi ve etkisi olacağı da düşünölmelidir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli olanlarda her öngörölen yaklaşım tam, etkin ve yararlı olacağı düşünölemez, izlem ile değişimi, tamamen kaldırılması bile gündeme gelebilir.

9. Gerçeği inkâr, kabul etmeme değil, onu algılama, farkında olmak demek, ona teslim olma da değildir. Mücadele etmedir, kısaca etik ve insanlık içinde kalarak, yaklaşım yapmadır.

9.1. *İnanç soyut iken, somutlaştırmak ile, tersi bir algı yaratılabilir. Anne sevgisi derken, anneye olan sevgi değil, bunu algılama boyutudur, farkındalık yaşanması gereken. Birçok tanrılar temelde insanların algısı ile oluşan boyutlardır. Yıldırım korkusu yıldırıma tapınmayı oluşturmuş, gök tanrısı denilmiştir. Engelliden korkulmaz.*

İnsanlar derde düşmeden derman peşinde olmayabilirler. Hasta olunca sağlıklı olmanın anlamını kavrayabilirler. Bu açıdan hiçbir zaman geç kalınmış olduğu ifade edilmemelidir.

Düşünce

- Her boyut baştan anlaşılamayabilir. Zarar oluşunca farkında olunması olasıdır. Korunma ve gözetme boyutunu algılamamış olanlar için, oluşan olaylardan ders almaları beklenir.

- İnsanlar eğitilmelerinin amacı, zarar ve sorun oluşmadan önce, olayı algılayarak ona göre tedbir korunma ve yaklaşım yapmalarıdır. Ancak, her ibretten de ders alınarak yaklaşım boyutu da gündeme gelmelidir.

Düşün: Her sorunu olan kişi problemi algılayamaz, kızar, nefret eder ama farkındalık içinde değildir. Bireyin benlik üzere olup, gerçeği saptıranların doğru yolu bulabilmesi çok zor olur. Arzuya göre değil plana, haritaya göre yol almak gereklidir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli olanlara en çok sevgi, insanlık sevgisi gösterilmelidir.

9.2. Komplikasyonlar azalabilir ama tam önlenemez. Yaşamda insanlar ne kadar sağlıklı olma açısından yaklaşım yapsalar bile, kanser dahil birçok sağlık olasılıkları oluşabilecektir. Tedbirler, olasılığı erken öğrenmek, gelişmeden engelleme ve yaklaşımları basit düzeyde yapmak içindir. Engelli olanda sorun oluşmaması açısından bireyin uyumu da önemlidir.

Bir kişi bir sorunu olduğu zaman, çözümünü insanlık üzerine çözmeye çalışmalıdır. Zalim olup, güç kullanarak, haklara uymadan benlik üzerine olarak yapılan çözüm üzerinize gelecek belalardan koruyucu olmayacaktır.

Düşünce

- Her çözüm, çözüm değildir. Eğer başkasının hakkını yemek ile oluşuyorsa, o zaman arkasından gelecek bir bakıma kıyamete neden olacaktır.
- İnsanlar zulüm işleme yolu ile elde ettikleri kazanç, onların tepelerine inecek boyutun gerekçesi olmaktadır.

Düşün: Hiçbir tarihte örnek, hak yenilerek oluşan kazancın azaba dönmesini engelleyemez. Bazı işlemlerde oluşan reaksiyon, haksız yere elde edilenlere dayanmaktadır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere uygulananların irdelenmesi kendileri dikkate alınarak yapılmalıdır.

9.3. İnsanlar, ancak barış, iyilik ve güzellikleri öngörerek, basiret üzere yaklaşım yapar, projelendirirler. Zarar ve benlik ile menfaat boyutu ise kısmen ve belirli bir fayda sağlasa bile kabul edilebilir değildir. Engellilere yaklaşımın hedefi en azından zarar vermemek olmalıdır.

Bir yaklaşımın öngörüsü, iyilik ve güzellik olmalıdır. Hedeflenen benlik olmayıp, doğru ve gerçeği inkâr eden de olmamalıdır.

Düşünce

- Her yaklaşım, belirli bir amaç için yapılır ve bunun öngörüsü insanlık olmalıdır.
- İnsanlar insanlık dışında bir öngörü de olamazlar.

Düşün: Her boyutun algısı ancak ve yalnız iyilik öngörüsü olmalıdır. Hedeflenen amaç iyilik ve güzellik olmalı, yöntem de etik ilkeler üzerine yapılmalıdır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere uygulamalarda yapılan izlemler, faydanın izlenmesi ve gerektiğinde değiştirilmesi için yapılmaktadır.

9.4. Tedbirler, yaklaşımlar, eğitimler ancak aklını kullanma, gelişim ve değişim boyutu amacı ile barış ve güzel gelecek için planlanır ve yapılır. Tarih bunun örnekleri ve ibret alınacak boyutlar ile doludur. Engellilerde dışlanma değil, insanlık benliği ile yaklaşılmalıdır.

Bir insan, tarihten ders almalı dediğimizde, geçmişte örnek olan ile, perişanlıkları nedeniyle ibret olanların nedenleri irdelenmelidir. Haklarını gözetip, korunan ve sakınanların hayırlı bir yaşam sürerken, azgınlık yapan ve zulüm yapanların perişanlıkları akli olanlar için önemli bir kaynak olmaktadır.

Düşünce

- Her geçmiş, hatta kendi geçmişimiz bile bize ders olmalıdır ki tekrarlamayalım. Sakınan ve zarar yapmamak için dikkat ve özen gösterenlerin farklı olduğu açık gözlenmektedir.
- İnsanlar akıllarını kullanmaları ile, geçmişten ders alabilmektedirler.

Düşün: Her geçmiş, gelecek için bir ders olmalıdır. Ders ancak aklını kullanan bireyler için bir anlam ifade eder. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımlarda ders, uygulanan o bireydeki alınan sonuçlara göre yapılmaktadır.

9.5. Gerçek yerine, hayal ve fantezi ile yaklaşım yapanlar, sonuçları diğerleri yaşamamak için göçer veya yaklaşım yaparak, kurtuluşa erebilirler. Nehir içine yapılan yerleşimde, ancak dereden uzaklaşan, selden uzak evlere

yerleşen kurtulabilir, yağmur yapmaması duası ile kurtulan olduğu görülmemiştir. Engelli olanların çözümü ancak bilim üzere olanlardır.

- Öğrenmenin temelinde, eğitilmeyi talep etmek yatar, zorla olmaz.
- Yaşamında okuma ve yazmayı kullanmayanın eğitimi sorgulanır.
- Eğitim diploma almak değil, diplomanın hakkını vermektir.
- Eğitim özgür bir ortamda, toplumda yapılabilir.

Yaklaşımlarda ümitsizlik olmamalıdır, hekimler hastası yaşadığı sürece en önemli beklentisi, ümidi onun yaşamış olmasıdır.

Düşünce

- Her yaklaşımda insan, geçmiş tecrübesi ötesinde, mevcut bitmediği, sonuç olmadığı sürece işlev devam etmekte, ümit halen korunmaktadır, korunmalıdır.
- İnsanlar doğru ve gerçeklikten sapmış olurlarsa, o zaman yanlış üzerine olabilecekleri algısına düşebilirler. Ancak veriler ile doğru yolda ise yaklaşımlara devam etmelidirler.

Düşün: Her birey, yaklaşımlarında doğru ve gerçek üzerine olduğunu algıladıkça, yalanlanmadığı boyutlarda, gelecekte endişe duymamalıdır. Zalim olmadıkça yaklaşıma devam etmeli ve ümitsiz olmamak gerekir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşım yapılırken, somut, fiziksel değil, sosyal ve ruhsal tatmin de düşünülmalıdır.

9.6. Eğitim bir farkındalık algılanması için yapılır, çağın ilerisine hedeflenen bir gelişim amaçlanır. İlim ve bilim aklı kullanan, gönlünü çalıştıranlar için anlam ifade eder. Doğa ve yaşam insanlık için bir kılavuz ve gelişimi sağlayan olmalıdır. Engelli olmak insanlık boyutunda olmayı daha elzem hale getirmektedir.

Başkasının, örnek alınan kişilerin geçmişleri, gelecek nesillere de örnek olmaktadır. Örnek veya olumsuzlardan ibret almak için, aklını çalıştırmak gereklidir. Doğa yasaları uydurulan bir boyut olarak ele alınamaz, onlara uygun, bilime uyan yaklaşımlar yapılmalıdır.

Düşünce

- Her bilimsel boyut, detaylar daha net ortaya çıktıkça, doğal yasaların öncekileri tasdik ettiği, ancak daha geniş yorumlandığı izlenilmektedir.
- İnsanlar mutlaka akıllarını çalıştırmaları ve gönülleri ile kılavuzları algılamaları ile farkındalık içinde olacaklardır.

Düşün: Her bilimsel gelişme eski tanımlamaları daha geniş anlaşılmasını sağlar. Doğal yasaların hiçbiri birbirinden aykırı değildir, birbirlerini tamamlayıcıdır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere ileri teknolojik ve ileri bilimsel yaklaşım öngörülmalıdır.

10. Peşin hüküm sizi zarara ve zulme götürebilir. Kalıba, kurala uymak, ancak akıl, mantık ve gönül onayı ile olmalıdır.

10.1. Sıkıntıda iken, sınavda verilen cevap ile, sınav sonunda yapılan ve söylenen farklı olmamalıdır. Yaratılan, kanıt ve doğaya aykırı yorumlar yapmanın bilim üzere olmadığı belirgindir. Engelli iken birden farklı davranan olabilir, lens takarak kusur giderilince gözlüklü olanlara farklı davranan gözlenmiştir.

Bazı kişiler zorluk, sıkıntı içinde iken, algılaması farklı olup, sorunu kalkınca tam tersi olabilmektedirler. Para sıkıntısı çekme ile, zengin olunca eski günlerdekini unutma ötesinde, para isteyenlere de insanlık dışı muamele etmenin de gerekçesi olamaz.

Düşünce

- Her sorun, kusur ve engelli olan bireylerde gözlenmese de bazılarında engelleri düzelince gerçek ve insanlık dışında, yargılama ve dışlamaları ile, farkındalığını ayrıştırma olarak algıladıkları gözlenmektedir. Amaç ise insanlıkta bütünleşme olması beklenir.
- İnsanlar dertleri bitince veya çözümlenince, tam ters yaklaşım içinde olmaları kabul edilebilir olmamaktadır.

Düşün: Her birey çektiği sıkıntılar ile farkındalığı algılama yerine, sorunu kalkınca aynı sorunu olanları dışlaması anlaşılır değildir. Ben sıkıntı çektim, onlarda çekmeli boyutu farkındalık oluşumunun yaygınlaşması değil, ayrışması anlamındadır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere farkındalık insan olduklarının algılanmasıdır.

10.2. Eğitim ile kazanılan bilgi ve becerinin tam tersi, akıl ve kanıta dayanmayan yaklaşım, aldığı diplomaya nankörlük ettiği anlamındadır. İnsanlar zenginlikte darlığı, sağlıklı iken engelli olmayı dikkate almalı ve buna göre insanlık boyutunda olmalıdırlar.

- Bilgi, bilgiyi kullanabilecek olana verilmesi ile yararlı olur.
- Bilgi ile ümidin yitirilmesi ve olumsuzluk oluşmasına neden olmamalıdır.
- Hedef çağdaş değil, çağın ilerisi olan medeniyet olmalıdır.
- Bir bebeğin mesleği değil, insanlığa faydalı olacağı dal önemsenmelidir.

Bazıları zenginliklerin kendilerine bir doğal olarak verildiği, özellikle kral gibi doğuştan sahip oldukları düşünülebilir ama, gerçekte çalışarak değer üretme anlamlı olup, her an oluşacak kazalar ile **engelli** olma olasılığı da akılda tutulmalıdır.

Düşünce

- Her olayı bireyler farklı algılayabilirler. Sahip olduklarının doğal ve hakları olduğunu iddia etmekte, ancak nimetlerin kazanç ve değerlerinin algılarında olması gerektiğini farkında olmayabilirler. İnsanlar çölde, musluktan akan suyun değerini daha rahat algılayabilir ama nehir kıyısında algılamayabilirler.
- İnsan doğuştan bazı şeylerin hakkı olduğunu belirtirken, geçirdiği bir kaza ile engelli olması ile sağlıklı olmanın algısını fark etmelidir, bunu sağlıklı iken yapması, sağlıklı olmayı daha önceden nankörlük etmemesi gerektiği vurgulanmalıdır.

Düşün: Bugün sahip olunana yarın olamayabiliriz, bugün bunun algısının farkında olmalıyız. Her verilen nimetlerin, ne kadar kendi çaban ile olduğu ve bunların sürekliliği konusunda farkındalık oluşmalıdır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımlarda durumun daha kötüleşmesi beklenen bir boyuttur. Bu açıdan şifa değil, sağlık kavramı insanlık olarak görülmelidir.

10.3. Çalışarak değer yaratma boyutunda katkıda bulunanlar sayısız olabilir. Burada tüm insanlığa, tüm katkıda bulunanlara pay çıkarılmalıdır, ben yaptım, ben oluşturdum boyutu ile hesabı verirken sıkıntı yaşanabilir. Engelli olanlar, sorunları ile ilgilenmeyen, farkında olmayanlar ile olanları ayırt etmelidirler.

Hak edenlere pay çıkarılmalı, hak etmeyenlere, özellikle onlara yaranma amacı ile işin içine katılması, tüm diğer çalışarak katkıda bulunanların hakkını yemek, saygısızlık ötesi bir zulüm boyutu olabilir.

Düşünce

- Her alım ve satımda olduğu gibi, bedel çalışana, hak edişe göre olmalı iken, haksız yere pay çıkarmak, onları da kazançtan pay vermek anlaşılır değildir. Toplumda, fakir ve ihtiyacı olan, gereksinimi olana verme farklı iken, hak etmeyene, gereksinimi olmayana vermek ise anlamsızdır.
- Helalleşme, hakların dengelenmesi ise, alış verişin temel ilkesidir.
- İnsanlar sorun, kusur ve engelli olan bireylere yapılan yardımlardan hiçbir katkısı ve etkisi olmasa da pay almaları, diğerlerine karşı yapılan bir haksızlıktır.
- Çalışmak bireyin Evrene bir sanat yaratmasıdır. Çabası ile oluşan şey bir beğeni kazanıyorsa sanatı olduğu içindir. Pişirilen yemeğin iştahla ve beğeni ile yenilmesi onun bir sanat şaheseri olduğu ve tek seferli olsa bile bir beğeni halkası oluşturmaktadır. Bunu yapan kişi de bundan pay çıkarmalıdır; benim yemeğim kapış kapış yenildi, gerçi kimse teşekkür etmedi ama etmesi de gerekli değil ki.

Düşün: Her aldığın pay, hak ettiğin olmalıdır. Genel dağıtımda, herhangi bir çaban ve etkin olmadan yapılan kazançtan pay alırken, kayıptan ise dışlanman kabul edilebilir olmamalıdır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere her yapılan engellerine göredir, fazla ve eksik olmamalıdır.

11. Temiz, iyi ve etik ilkeler, insanlık üzere olmak, çalışarak değer üretmek bir insanın insanlık görevi olmalıdır. Geleceğe kalacak olan sevgi ve insanlık temelinde yapılan, barışa katkı ve etik boyutta olanlar olabilir. Diğerleri ise unutulmak istenen, kaçınılan boyutlardadırlar.

11.1. İyi işler yapan, barış, hayır ve iyilikler, fayda üzerine olanlar, elde edilen sonucu görmeyebilir, daha sonra oluşabilir ama sürecin gerektiğini farkında olmalıdırlar. Bugün yapılanlar, bugün dikilen ağaç yıllar sonra meyve verebilir ama, diken iyiliği yapandır. Engelli olan kişi, hayır ve barışa yönelik işler yapabilir, ayrıcalık oluşturabilirler.

Bu evrende yaratılan bir varlık olarak insanlar, kendilerinin farkında olarak, iyi, güzel ve temiz kazanç sağlamaları ile hayra ve barışa yönelik eylemler yapmaları ile toplumda ayrışmakta ve belirli bir üst düzeyde gözlenmektedir.

Düşünce

- Bir bireyin insanlığın temsilcisi olduğu, eylemlerinin hayırseverlik ve güzellikler üzere olduğu, yaptıklarının da iyilik ve barış üzere olması ile belirlenir. Sözel veya kimlik değil, yapılan fiile göre irdelenebilir.
- Zarar oluşturanların insanlıktan uzaklaşığına şahit oluruz.
- İnsanlar toplumda farklılık oluşturmaları, eylemlerinde iyilik ve barışın, amacında da temiz, güzel ve etik ilkeler ile sağlanmaktadır. Engelli olan veya engeli olana yaklaşımlarda benzer boyuttadır.

Düşün: Her insan, insan olmanın farkındalığı ile iyilik ve barış üzere olması, güzellikler ve etik ilkeler ile yaklaşması ile anlaşılabilir. Yapılan eylemlerin boyutları toplumun taktir etmesi ile net gözlenebilmektedir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere insancıl yaklaşım temel gereken, yapılması zorunlu olandır.

11.2. Barış, iyilik ve güzellikler belirli kesimin faydası ve yararı için yapılmaz, insanlık için yapılır. İnsanlar Homo sapiens, sapiens olarak tek türdür, başka bir tür tanımlanmamıştır, kısaca aynı genetik birliktelik vardır.

Engelleri olanlarda insan ve insanlık üzere oldukları algılanmalıdır.

Bir birey, kendisi ile başkasını ayırmamalıdır. Birey ile toplum bir kümenin elemanlarıdır. Ancak bireyin hakkı öncelikli e temel dayanak olarak alınandır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin başkalaştırılması kabul edilemezdir.

Düşünce

- Her birey ayrı olsa da aynı Homo sapiens, sapiens türündendir. İnsanlık boyutu önce kendinde başlayıp, sonra genişletilmeli ve olgu veya olay bazında ele alınmalıdır.
- İnsanlar standart değil, kendi yapıları ve kabullerine göre yaklaşımı hak ederler.

Düşün: Her birey hem kişisel olarak ayrı hem de toplumda bir birey olarak birliktedir. Burada bireyin hakkı öncelikli ve bağımsızlığı korunmalıdır. Burada engelliler içinde aynı durum geçerlidir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireyler de birey olarak hakları vardır ve sağlanmalıdır.

11.3. Her bir grup, kabile, takım veya birlik, kendisi ve kendi varlığı için diğerlerini dışlamak zorundadır. Kendilerine sevinenler, övünenler, başkaları için üzülenler, insanlık boyutunda oldukları söylenemez. Engellerinin insanlık boyutunda ayrıştırılması, izole edilmesi bile kabul edilemezdir.

- Ben ve sen boyutu kabileleşmenin, başkalaştırmanın ilk aşamasıdır.
- *Herkese benden bir çay verin*, ikramı ile birey isteği yok sayılmaktadır.

Bir boyu kutsallaştırılıp, başkasından uzaklaştırman veya tam tersi aşağılaman kabul edilemez. Her bireyin bir hakkı e bir bağımsızlığı vardır. Aydınlatmadan sonra kendi rızası gereklidir.

Düşünce

- Her zaman değil daima bireyin hürriyeti korunmalı ve gözetilmelidir. Bireyin farkındalığı ancak sorumluluk verilerek sağlanabileceği algılanmalıdır.
- İnsanlar belirli toplumun örf, adet ve gelenekleri içinde yaklaşımların tanımlanması olabilir, ancak bunların bireyin hakkını ortadan kaldırmaması gereklidir.

Düşün: Değişim esastır ve bunun gelişim üzere olmasına çalışılmalıdır. Her söylenenin gelenekten gelse bile doğru değil, bir kalıp olduğu ve bunların da zaman ile değişiminin esas olduğu dikkate alınmalıdır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerde değişim gelişim, ilerleme şeklinde olmalıdır.

11.4. Bazı kimseler, söylenenleri algılamaz, farkına varmazlar, ancak olay oluşunca, sorunlar gelişince dertlerinin çözümüne koşarlar. Bu açıdan gaflet içinde olanlar için de sorun oluşunca gereken yaklaşım için tedbir alınmalıdır. Engeli olanların bazıları engellerinin olmasını bir ayrıcalık olarak görerek, bunun düzeltilmesinin istemeyebilirler.

Bir kimseyi zorla kendine göre düzeltme yerine, kendi halime bırakmak, onun toplumda ibret olarak ders alınması yanında, olayı kendisi algılaması sağlanmalıdır. Farkındalık olmadan yapılanların bireye bir anlamı da olmayacaktır.

Düşünce

- Her kişi kendi sorumluluğu altında olduğuna göre, ona aydınlatma yapılmalı ama zorlama yapılmamalıdır.
- İnsanlar kendileri farkındalığı yakalamalıdır, öğrendiklerini bilinçlendirme ve uygulamaya dökmedikçe anlamı olmayacaktır.

Düşün: Her kişinin söyledikleri onun o konuyu algıladığı anlamında değildir. Algılama, farkındalık boyutu ile olmakta, akli ile bilinçlenme ve davranışlarda yerleşmesi gerekir. Pişmeyen bir yemek çiğdir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerin algılaması, farkındalık açısından önemlidir.

11.5. Maddi varlık ve eğitilmiş olmak, ancak insanlık üzerine kullanılır ve sosyal, kültürel gelişimi ve değişimi sağlarsa, güç olarak kabul edilebilir. Engelli olanlar engelleri nedeniyle güçsüz oldukları sanılmasın.

Birisinin gücü, maddi, manevi ötesinde benliği ile olmaktadır. Bir insanın en büyük gücü insan olmaktadır. İnsanlıktan uzaklaşması ile güçsüz boyutta olur, zengin ve amir olması örneğin zalim olması ile önemini yitirmektedir.

Düşünce

- Her birey düşünmeli, farkına varmalıdır ki, gücü nereden gelmektedir. Eğer insanlık boyutunda ise güçlü, insanlık dışı boyuttan geliyorsa güçsüzdür ve birden yıkılabilir.
- İnsanlar farkına varmalıdırlar ki en güçlü motor, kamyon ve tüm taşıtlar, eğer benzin, mazotları bitirse güçleri kalmaz. İnsanlarda da gücün kaynağı, dayandığı şeyler önemlidir.

Düşün: Gücün dayanakları önemlidir ki yıkılmaz güç sevgiden gelendir. Her gücün zayıf bir tarafı vardır, insanlığın zayıf tarafı sevgi denirse de güçlü olmasını da buna dayandırılır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerin engelleri bir insanlık gücünden kayıp anlamında ele alınamaz.

11.6. İlaç acıdır ama kullanılınca ancak faydası olabilir. Bazı insanların iyiliği için yapılanlar, onlar tarafından farkında olmadıkları için zarar gibi algılanabilir.

Başkasının sizin ile ilgili yorumları sizin canınızı sıkabilir, ancak doğru olması, gerçek boyutları ile size farkındalık yaratabilir.

Düşünce

- Her birey yakın zamanda eziyet bile yapabilen ama sonuçta yararlı olan durumlar söz konusu olunca, amaç uzun süreli olabilir.
- İnsanlar sonuca daha yönelirler, ancak bunun için sabır ile mücadele gücü olması gerekir.

Düşün: Her yaklaşımın başlangıcı ile varılan sonuç farklı olabilir. Amaç daha önemlidir, çünkü sonucu hedefler. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımın amacı insanlık olmalıdır. Her gün aynı şekilde geçmesi, yaşamınızda farklılık, farklılaşma yok demektir, bu boyut düşünme ile değiştirilmelidir.

11.7. Doğa ve yaratılan varlıklara saygı duymayan bir kişinin insanlık algısı tartışmaya açılabilir. Sanatçı, güzel bir eserin karşısında değeri algılamak durumunda titrer ve hayran olur.

Bir kişi değeri algılıyorsa, ona hayranlığı titretir, saygıdan bir hayranlık boyutunda olur.

Düşünce

- Her değeri bilen onun karşısında hayranlığının ifadesi olarak bir hoş olur.
- İnsanlar sevdiği ve hayran olduğunun karşısında dili tutulur ve titrer.

Düşün: Her değer, değeri anlayan tarafından hayranlık duyulur. Bir taş olan elmas, pırlanta olunca hayran olunur, ancak bilen elmas iken de hayranlıktadır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerin yaşam ve yaşamın anlamı çok önemli olmaktadır.

11.8. Yaratılanları, varlıkları, canlı veya cansızları algılamak, onları dikkate almak, değerlendirme ancak insanlık duygusu ötesinde, bunu inanarak, algılayarak ve farkında olarak yapmalıdırlar. Görev ve vazife gibi irdeleme ile olamaz.

Bilim, doğanın kanunlarını tanımlamak, onları algılamak ve onları irdelemektir.

Düşünce

- Her insan aldığı eğitimde temel olarak tabii boyutları öğrenmeye çalışır. Fizik, kimya, biyoloji, biyokimya, fizyoloji tümü bilimi, doğayı algılamak üzeredir.
- İnsanlar yaşantıda tabiatı algılamak ile tüm evreni tanımlamaya çalışırlar.

Düşün: Her bireyin doğaya bakış açısı ile yasal oluşan doğa kanunlarını algılaması gerekir. Hayal ve fantezi olmadıkça doğaya bakan doğruyu yakalar. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşım onların fizyolojilerini sağlamak ve düzeltmek anlamındadır.

Yer çekimini algılamak için bir yerden düşmek mi gerekir? Düşseniz bile suçu başka şeye atabilir, yer çekimini aklınıza bile getirmeyebilirsiniz.

11.9. İnsanlar ancak tercih edici, yorumlayıcı ve katkıda bulunan bireyler olabilirler. İnsanlar buluş, yaratıcılık ve yeni eserler üretebilirler, ama bu kendilerinin yaratıcı, kontrol sahibi oldukları anlamını taşımaz.

Bilimde deneysel çalışmalarda rüya ve hayal ile açıklanamaz, yanlışa götürür.

Düşünce

- Her bir insan, başkasına uymak değil, başkasından danışmanlık alabilir ama sorumluluk kendisindedir, ona kararını bıkamaz.
- İnsanlar terli gömlek ile karanlıkta tutmaları ile oluşan fareyi, bu iki faktöre bağlamışlardır. Ancak bir kafes konulması ile fare oluşmadığı gözlenmiştir. Bugün için, farenin yaşamı ortamı ile farenin oluşumunun karışması anlamsız olmaktadır.

Düşün: Her birey sorumluluk taşımakta olduğuna göre, düşünerek, aydınlanarak, belirli bilimsel temel ile karar verirler. Önyargı sadece bir hissiyat olup, kararda kanıtlar daha önemlidir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerin kendi problemlerini insanlık temelinde düşünmeleri sağlanmalıdır.

11.10. Hayır ve faydada yarışan kimseler, devamlı yaptıkları ile yetinmez, daima daha ileri, ileriye gitmeye çaba gösterirler. Çalışarak değer üretenler, sanat ve eser yaratanlar, kendilerini aşmak, daha önde olmak için yarışır, sorun, kusur ve engelli olan bireylere destek ve farkındalık açısından da toplumda önde giderler.

Bir insan kendisinin başarısını arttırmak, daha ileri gitmek ister. Başkaları ile birlikte olursa onları geçmek ister, tek ise o zaman kendisini geçmek, daha iyi başarı için çabalar.

Düşünce

- Her birey bir ileri gitmek isterse, öncelikle toplumda örnek olmak, kısaca iyiliklerde, hayırda başarılı olmak ister.
- İnsanlar hayırlarda ileride olmak bir arzuları ve çabaları içindedir. Benlik içinde olan ise kendi menfaati amacıyla ise yarışmak hayırda olamaz.

Düşün: Her bir çaba eğer iyilik üzerinde ise insanlar daha çok yapmak isterler. Benlik bir noktada yeter artık diyebilir ama başkasına yardımda ise insan doymaz, devamlı ömür boyu faydalı olmak ister. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerin devamlı gelişmesi ve ilerlemesi planlanmalıdır ve buna göre özellikle eğitim öncelikli olmalıdır.

11.11. Her birey elbet kapasitesi boyutuna göre yapabilir, ancak iyiliklerde kendini zorlama bir boyuttur. Yeteneğinin farkında olanlar, sorun, kusur ve engelli olan bireylerinde tam kapasiteli insanlık üzere olabilmesi için çabalarını katlamak isterler.

Bir insanın kapasitesi üzerine işlev yapar. Maraton koşan kişinin bedeni ona göre uyarlandığı için, 100 metre koşar ama rekor kıramaz.

Düşünce

- Haksızlık kapasite üzerinde işlev talebi ile olmaktadır.
- İnsanlar düzeyine göre sınav yapılır. Düzeyinden yüksek sorular sormak, onun kalmasını istemektir.

Düşün: Her bireyin kapasitesini geliştirmek eğitimidir. Düzey üstü sorular ile bırakmak, eğitimi engellemek demektir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere eğitim yaşamsal açıdan sosyal boyut açısından da önemlidir.

11.12. Gerçeğin farkında olmayan, hayal ve benlik içinde olanlar, bir gaflet çıkmazı içinde olurlar. Farkında olmayan, gerçeği bozarak, bir bakıma gaflet içinde olanlar, özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireyler için yaptıkları bir reklam ve menfaat temelli olacağı için, başkalaştırma boyutunda olmaları ile arzularına ulaşamazlar.

Bir insan haritada kuzey ve güneyi karıştırırsa, tam tersi bir hedefe varacaktır. Aynı şekilde de amaç ve güdü hatalı ise doğru yol, neticeye ulaşamaz.

Düşünce

- Her birey gerçeği bir aldatma ile kabul ederse, çalışmalarından bir olumlu netice alamaz.
- İnsanlar uzun uçak seyahati ile zamanı karıştırabilirler, gündüz uyur, gece uyuyamazlar. Bu açıdan gerekçeler ayrı zaman ve ortamda ise oluşamaz.

Düşün: Her bitki kendi ortamında büyür ve gelişebilir. Ters olarak kutupta kaktüs yetiştirmek, Aleo vera dikmek zarar etmektir. Her sorunlu, kusurlu veya sekelli olanların ortamı ve gereksinimi kendine göredir, terzilik bireye göre yapılır.

11.13. Maddi servetin bir süreç içinde anlamsız olacağı, soyut ve sevgi ile kazanılanların yerini almayacağına farkında olanlar, insanlık üzerine olurlar. Sorun, kusur ve engelli olmayanlar bir kaza ile engelli olunca daha önce başkalaştırdıkları insanlar gibi olacaklarından çok bağırıp, dövünmeleri onlara bir fayda, kazanç sağlamayacaktır.

Bir kişi servet ve refahı, toplumsa faydalı olmak yerine, büyüklük ve benlik için kullanıyorsa, toplumda bir bakıma itici olup, uzaklaştırılacaktır.

Düşünce

- Her birey çalışarak ürettiği değeri, başkalarının yararına sunmaz, bir gurur ve kibir kaynağı olursa, tüm kazançlarını kaybetmektedir.
- İnsanlar insanlık yolunda olması ile paylaşmayı, iletişim ve ilişkilerde de yardımlaşmayı bilmelidirler.

Düşün: Her kazandığının toplumda diğer kişilerin de katkısı olduğu dikkate alınmalıdır. En azından ortak bir baklava veya kutlamalar ile bahaneleri yaratarak, yaş günlerinde bir araya gelerek bir sevgi halkası oluşturulabilir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere birey hakları temelinde sosyal, kültürel ve toplum açısından da sağlık yaklaşımı önemlidir, bir örnek olabilecektir

---

11.14. İnsanlık dışında olanlar, bağırmaları, yardım istemeleri ile destek alacaklarını sanmaları, aldanmalarıdır, farkında olmalıdırlar. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yardım, insan oldukları için yapılır, fazla reaksiyon vermeleri ile yapılmamalıdır.

Bir çocuk istediğini elde etmek için, yere yatar ve bağırır, ağlar, ancak ailenin acımasını sağlar ise oyuncuğu alabilir. Burada ailenin algısını değiştiren çocuğun davranışından öte o oyuncuğun zarar kavramı içinde irdelenmesidir.

Düşünce

- Her yaklaşım, köle değilse bir insan, kabul etmesi ve yapması ile sorumluluktan kurtulamaz. Caniye yardım ve yataklık yapmak suçtur ve bir insanın ölmesine seyirci kalmak bile suç kavramındadır.

- İnsanlar destek ve katkı alabilmek için çeşitli yola başvurabilirler. Şantaj yapabilmek için bireyi ilgilendiren bir önemli konu olmalıdır. Bazıları için ise ancak; hukuk, insanlık, kişi hakkı gibi kavramlar vardır, ki başka şekilde yaptırılmazsınız.

Düşün: Her istediğini yaptırabiliyorsan, istediklerin insancıl, bilim üzere ve yararlı şeylerdir. Eğer aksi durum varsa, zorba bir diktatör, kişiyi ezen veya insanlık dışı, etik ilkeleri olmayan kişiden talep ediyorsundur. Zarar unsuru kapsayan bir şeyi yapmak ötesi, istemek bile suç kavramındadır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere sağlık yaklaşımı yapmamak bile suç kapsamına alınabilir.

11.15. Gerçeğin farkında olan, bunu kabul etmemesi ile, dışlaması, kendisine bir yararı dokunmayacaktır. Engel ve engelli olan, engeli sonradan gelişenlerde de farkındalık durumlarıdır, bu durumlarının insanlıktan dışlanması anlamında ele alınmamalıdır.

Bazı kişiler kendilerinden bir yardım isteneceğini fark ederlerse, yollarını değiştirmektedirler. Bazıları da katkı sağlamak için o tarafa sapmaktadır.

Burada iki farklı kişinin davranışı vardır. İkisi de talep olmadığı için yardım yapmasa da niyetleri önemlidir.

Düşünce

- Her yardım isteyene yardım edilmeyebilir, ancak yardımdan kaçmak farklı kavramdır.
- İnsanlar temelde yardım etmek istemesi beklenir, insanlık davranışı bunu bekler. Ancak yardımı menfaat olmadan yapanlarda vardır. Kısaca insanların içi bilinmeyeceği için, genel anlamda yardım edilmesi teşvik edilir. Kaçan bile teşvik ücretsiz olduğu için yapabilir.

Düşün: Her yardımı yapan kişi, isteyerek mi, zorla mı yapmaktadır. Kaçarken yakalanan veya yardım yapıyorum adı altında reklamını ucuza getiren kişi, ile isteyerek ama imkânsızlık nedeniyle yapamayan bireyin konumu elbet farklıdır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere sağlık yaklaşımlarını devlet karşılamalıdır.

11.19. Yaşam hakkı doğal bir hak olup, insanın insan olarak hakları için herhangi bir ücret ödemesi kabul edilemezdir. Değerlerin maddi olandan daha çok

manevi olanlar daha hayırlıdır, farkında olan ancak algılayabilir.

Tabiat bireylerin isteğine göre değil, kendi yasalarına göre oluşur ve gelişir. Bunun farkında olup, ilim ile yararlananlar fayda temin ederken, aksine işler içinde olanlar fesada uğrarlar. Hiçbir zaman ve hiçbir ortamda bilimden ve insanlık temelinden vazgeçmek söz konusu olmamalıdır.

Düşünce

- Her birey karanlığı lambalar ile aydınlatabilir, ancak aydınlanmanın gündüz olduğu söylenemez. Tabii olaylar isteğe göre değil, kendi düzenine göre oluşurlar. Bu açıdan onlara göre yaklaşım yapılması gerekir. Aksi ise başarısızlık, kendini aldatma anlamındadır.
- İnsanlar bazı başarılarını akıl ve gönlüne borçlu olabilirler ama bilim içinde olmasının zorunlu olduğunun da farkındadırlar.

Düşün: Her yaklaşım doğa, tabiata ve bivolojiye göre yaklaşım yapılırsa, başarı o oranda yüksek olacaktır. Tıpta büyüme ve gelişmenin temeli, bozulana düzeltmek olmalıdır, hızlı olmasından kaçınmak daha doğru boyut olmaktadır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere kendi yaşamını sağlamak en önemli başarıdır.

11.20. Her eylemin bir sonucu olacaktır, karşılık olmadan yapılanlarda da etkileşimlerin sonucu gözlenir. Alış ve verişlerde ortada tek taraflı olması bile, bir sonucunu oluşturacaktır. Buna göre yaklaşım planlanmalıdır.

Çağırma, amaç ve hedef doğru, dosdoğru olana yapılmalıdır. Benlik ve menfaat boyutu, gerçek dışı olan algılara olamaz, sonucunda yanılma kaçınılmaz olmaktadır.

Düşünce

- Her söylenen dinlenebilir ama yapılmaz. Bir konunun yapılabilir olması için, insanlık boyutunda ve etik ilkeler içinde olmalı, hukuka, haklara uygun olmalıdır. Bu genel yapı olmasına karşın, bundan yan çizenler ve tersine gidenlerin olduğu da açıktır.
- İnsanlar daima iyilik ve güzellik yolunda olmazlar, bunları bilseler bile yan çizebilirler. Sigara içenler zararı bilir ama yine içmeye devam

ederler. Bazıları da zararı bilmesine karşın faydalı olduğunu da belirtirler.

Düşün: Her eylemin gerekçesine bakıldığında, doğruluğa çağıranı gören, duyan aklı ile onayanlar olmasına karşın, yan duran, tam tersini yapanlar olduğu da gözlenmektedir. Önemli olan gerçek ile bağlantının kesilmemesi ve tam bilim dışı yorumlanmamasıdır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımda, bacağı kesilmesi gerekiyorsa, buna karşı çıkmak tümünden yaşamı kaybetmek olabilir.

11.21. Farkındalık içinde olmayıp, benlik üzere yaşayanların, bir süre sonra kendilerinden baskalarını algulamaları ile azap duymaları kaçınılmazdır. Bu açıdan, gerçeğe ve insanlığa boyun eğmeleri ve etik ilkelere sığınmazlar ise en azından rahatlayamazlar.

İnsan aklını kullanarak farkındalık algısı içine girince, üstündeki sıkıntının kalktığını ve daha önce sersem gibi bocaladığının sonlandığını gözleyecektir. Elinizde bir harita olmadan, yolunuzu bulabilmeniz olanaksız veya çok zor olup, bocalamanız doğaldır.

Düşünce

- Her olayın bir çıkışı olmaktadır. Yaşamın çıkışı da ölümdür, ancak burada yaşamın boyutu öne alınmalıdır. Sıkıntıyı kaldırmanın yollarından biri sıkıntıyı ret etmek, onu yok etmek ile oluşabilmektedir.
- İnsanlar farkındalık içinde olması ile, sıkıntıyı çözmek değil, onun etrafından dolaşmak, onu hiç dikkate almamak yaklaşımında da bulunabilirler.

Düşün: Her aklını kullanan kişinin aklını kullandığının saptanması, farkındalık boyutundadır. Sıkıntıyı çözmek farkındalık demek değil, onu atlamakta bir farkındalıktır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireyler içinde aynıdır.

11.22. Farkındalık için, insanın duyuları, iletişim ile algularını açık tutmalıdır, dinlemeli ve öğüt almalıdır. Eğitim, düşünme ve ders alma aşaması olarak, etkileşim boyutuna girmektir, ben biliyorum yaklaşımı olamaz.

- Anomalili olan, her birey gibi farklı, özgün, ama insanlıkta eşittir.
- Zarara sessiz kalmak bile zalime onay vermek gibidir.

- Başkasına yapacağın iyilik veya kötülük, kendine yapılan olmaktadır.

Eğer bir projeniz ve bir amacınız var ise, yolda yürürken ümitsizliğe düşmezsiniz. Benlik doymayacağı için bir sorunu aşmak değil, sıkıntıda bile, hemen ümitsizlik kapınızı çalacaktır. Farkındalık bu açıdan önemli bir algılama olmalıdır.

Düşünce

- Her zorluğun bir kolaylığının olması, sabırla, inanarak mücadele etmekte yatmaktadır. Teslim olma, ona boyun eğme ile sorun çözülmeyecektir. İçinden de olsa, kabul etmeme en önemli boyutlardandır.
- İnsanlar farkındalık adı altında güce boyun eğerse, o zaman kendi kişiliklerini yok etmektedirler.

Düşün: Her sorun, sıkıntı ve dertler, insan olmanın bir doğal beklentisidir ve yapılacak öncelikle ümitsiz olmamaktır. Amerika'da köleliğin kalkmasını istemeyen zenciler baştadır, çünkü hürriyet, kendilerinin karar vermesinden korkmaktadırlar ve sorumluluk taşımak istememektedirler. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerin aydınlatılması, haklarının algılanması bu açıdan çok önemlidir.

11.23. Her varlık gibi insan da yaratılmıştır, canlılardaki yaşam süresi gibi bir süre sonra sonlanacaktır. Önemli olan yaşamda bıraktığı etkileşim, sevgi ve eserler, değerler olacaktır.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin yaratılış itibariyle **engelleri** olabilir ama bu kişilerin insanlık boyutu ile etik ve hukuk hakları önemszenmelidir. Başkalaştırma hakların gaspı anlamında alınabilir.

Düşünce

- Her insan kendi varlığı ve benliğinin gelişip, serpileceği yerde olmak ister. Bu açıdan zorbalık ve engellerin olduğu yerden kaçmak, göç etmek doğal beklentidir, yaşamın devamlılığı ilk tercih olmaktadır.
- İnsanlar göçebilirler ama kendilerinden kaçamazlar. Bu nedenle her gittikleri yeri kendi yuvalarını yapmak için çaba sarf ederler.

Düşün: Her davranışın sonucu olacağı, bu nedenle insanlık üzere olmanın ve etik davranışlarda bulunmanın önemi büyüktür. Zorbalık ve insanlık ötesi istekler ve yaklaşımlar, bireyi toplumda yok derecesine indirecek

boyutlar olabilmektedir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerde de zorla güzellik olmaz. Yaşayan kişi yaşamı için yemesi gerekir, ama lezzetli olanı arzu eder.

11.30. İnsanlar önceden kalan bilgi ile değil, kendileri özel ve özgün olarak farklı bir yaşam içindedirler. Bunun farkında olup, yaşadıkları kendi yaşamları olup, ayrıcalıklı olduklarını algulamalıdır.

Her güne bakınca, bunun devam etmeyeceği, yaşamın bir süreç olduğu, yaşamda bir değer üretmenin ancak geleceğe kalacak algısı ile farkındalık yaşanmalıdır. Sabah yaşama başlayıp, akşam ise uyumakta, kısaca yaşama ara vermekteyiz, bu arda arka arkaya yaşanan günleri akıllı bir şekilde geçirmek gerekir, insan olmanın bir gereği olarak.

Düşünce

- Her kişi özel ve özgün ise, her durum kendi içinde de ayrıcalıklı ise, tüm yaklaşımlar kendi boyutu içinde ele alınmasını gerekli kılar.
- İnsanlar yaşamın bir geçici boyut olduğunu ve zamanında akıp gittiği, geri gelmediğini algulamalıdır ve yaklaşımlarını da buna göre yapılandırmalıdır.

Düşün: Her eylem ve kişi ayrıcalıklı ve özgündür. Geçmiş sadece örnek veya ibret olarak ders niteliğindedir, ki dersi ancak algılayan farkında olan alabilir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireyler temelde bilimin bir olgusu, sağlık açısından da diğer sosyal boyutları ile de bir derstir.

11.31. İnsanlık ve birey hakları, özgürlükleri dikkate alınarak, zarar verenlerin dışındakilere engel olmamaktadır. Zarar, insanlık ve etik dışı yazılı ve net olandır, yoruma ve kıyasa kapalıdır. İnsanlara göre suç ve ceza olamaz. Kalıp ve kurala uymama, ceza kapsamında değildir.

Varlığımızın oluşmasında geçmişin katkısı belirgindir, bunun bir dirilme, varlığın devamlılığı olarak görmelidir. Değer katmanının algılanması ile oluşan farkındalık bir insanlığı devamlılığını sağlamaktadır.

Düşünce

- Her varlık toplumda var olabilmesi için, bir katkı, bir eser bırakmalıdır. Bu eser çocukları, bilimi veya maddi bir boyut olabilir. Temelde ise felsefe daha etkin boyut olmaktadır.
- Bir insanın en önemli yarattığı değer, kendisi, kendi varlığıdır.
- İnsanlar yaptıkları eylemler nedeniyle nefret duyulur veya birlikte olmak istemiyorlarsa, o kişinin varlığı istenmediğine göre ölmek ile eş tutulmakta veya ölmekten beter olmaktadır. Bu açıdan kişinin yeniden kabulü için o sorundan kurtulması ve insanlığa yeniden dönmesi gerekir.

Düşün: Her varlığın devamı veya yokluğu, bireyin yaptıkları ile oluşmaktadır. Zorbalık ile varlık olmaz, hatta yokluk oluşur, sevgi ve felsefe boyutu yapılandırır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerin kusurları bir bakıma yokluk olduğu için, önemini kavramaları daha yüksek boyuttadır ve saygı ile insanlık yaklaşımı irdelenmelidir.

11.32. Varlık, var olmanın ötesindedir. Düşünüp ibret almayan, örnekleri de emsal oluşturmayanlar için, hayat, sadece yemek, içmek boyutunda kalmaktadır.

Bir kişi yeryüzünü kendi varlığı boyutunda ele alırsa, ölmesi ile yok olması da kaçınılmazdır.

Düşünce

- Her yaşam boyutunda insanlar iletişim ve ilişki içinde olmaları ile bir paylaşım içine girmelidirler. Bu paylaşımın temelinde haklara uyum ve etik ilkeler içinde, insanlık boyutudur.
- İnsanlar düşünmeleri, akıllarını kullanmaları ve buna göre yaşamlarını yapılandırmaları, vicdanından güç almaları ile insan oldukları belirginleşir.

Düşün: Her bir sorunun temelinde, kimin için yaşandığı sorgusu vardır. İnsanlar insanlık üzere olmadığı zaman, yaşam, sadece benlik için olmakta, insanlık yapısından uzaklaşmaktadır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireyler öncelikle kendileri için yaşam haklarına sahip olmalıdırlar.

11.33. İnsanlar, doğaya, tabiata karşı çıkmaları ile nereye varabilirler? Gerçeklik ve farkındalık içinde olanlar, korunma ve gözetmeye dikkat ve özen gösterirler. İnsanlık ve etik ilkeler bu açıdan önemli yer tutar, tutmalıdır.

- Komplikasyon olasılık azaltılabilir, oluşamayacak boyuta getirilebilir.
- Deprem değil, devreme dayanıksız inşaatlar ölüme neden olur.
- Eğitim, faal bir etkin ve yetkin olmak için bir hazırlıktır.
- Eğitim, kendi ve başkasının kimliklerine ve değerlerine saygıyı geliştirir.
- Eğitim, kişiliğin gelişmesi, ilerlemesi amacını güder.
- Eğitim, bireyin becerilerini mümkün olduğunca geliştirilmesidir.

Bir konuda kanıt, olmadığı, yokluğu şeklinde de olabilir. Bizler var isek, bizi yaratanlarda olmalıdır.

Düşünce

- Her bir eylem, uyanma, uyuma bile bir varlık kanıtıdır. Ancak hatırlarda kalan varlık, yaşam olarak tanımlananlar bir değer üretimidir. İnsanlık dışında olan ve oluşanlar ise en azından istenmeyenler grubuna girmektedirler. Bu açıdan yapılan eylemi yapanın bilinmesi istenir, ancak zorbalıkların anılması da ibret ve insanlık dışılığı tanımlamak için olmaktadır.
- İnsanlar değer üretmesi ile kendi varlıklarına değer katmaktadırlar. Değer katmanın ilk aşaması, korunmak, gözetmek ve zarar oluşturmamak olmalıdır.

Düşün: Her kendini bilen kişi, zarar vermekten korunur, kaçır ve buna göre yaklaşım yapar. Farkındalık içinde olmayan kişi ise sonuca varmak için, önüne gelene çarpabilir. Sorunlu, kusurlu veya sekilli bireyleri topluma kazandırmak için farkındalık kazandırılmalıdır.

11.37. Farkındalık temelde kendini bilmektir. Farkındalık içinde olmayan kişiye verilen altının değerini algılayamaz, abartı veya küçültme ile gerçeklikten koparlar.

Doğanın yaratıcılığı ve güzelliklerini abartmak veya aşağılamak değil, farkındalık gerçekçilik üzerine kurulmalıdır.

Düşünce

- Her güzellik karşından insan büyülenebilir ama akıl, onu doğal boyutuna, gerçek durumuna çekecektir.
- İnsanlar göz boyamalar ile etkilenebilir, çünkü sanki fizik kuralları dışında bir yaklaşım olmaktadır. Ancak akıllarını kullanınca boş olan bir şapkadan tavşan çıkmayacağını bilirler. O nedenle akıl kullanma, insanın hayal görmesini engellemeli, bilime çekmelidir.

Düşün: Her görülen değil, akıl ile algılanan gerçek doğrudur. Gözlerin aldattığı olduğu, bir sirke, sihirbazı izleyen çocuk bile fark edecektir. Yaşamda insanların aldanmasının da anlaşılır bulmak zordur. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireyler öncelikle sorunlarını algulamalı, gerçeklik boyutuna çekmelidirler. Sihirbazlar, göz boyama yaparlar ve yaptıkları alkışlanır ama inanılmaz, mutlaka bir hile var diye bakılır.

11.38. Gelecek bilinmez, gözle görülmeyen soyut kavramlarda görülmeyebilir ama kavranabilir, algılanabilir. Uçaktan atlayan yere çakılır ama bunu açık ve net olduğu bilinir.

Her doğa kanunu birbirleri ile ilintilidir, aykırılıklar taşımaz, ancak, bilim bunlar sayesinde, buluşlar ve gelişimlere de olanak sağlar.

Düşünce

- Her yeni nesil, eskilerin aynen devamı değil, çağın ötesinde ilerlemiş ve gelişmiş olması beklenir. Gelecek bilinmediği için varlık, değişimi ve eğitimin sürekliliği üzerine yapılanmalıdır.
- İnsanlar varlıklarının devamı olarak çocuklarını dikkate almamalıdır. Çünkü kendi felsefelerini tam yürütmeleri istenmez, daha ileri, daha gelişmiş ve daha gelecekte olması beklenir.

Düşün: Varlığın temeli felsefe olup, bununda insanlık üzerine ve etik ilkeler temelinde olması beklenir. Her varlığın devamını çocuğu ile olacağını istemek, krallar gibi varlığın bu şekilde olacağını sanmaktır ki bir darbe ile yok olup gidecektir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere sorunların temelde bir yokluk felsefesi olmadığı algılanmalıdır.

11.39. İnsanlar, kendilerine yapılmaya bile, başkalarına karşı yapılan, zorlama, ikna dahil bireyin serbest kararını ortadan kaldıracak boyutun olduğu yerde olmak istemez. Zorbalık olan yerde kalmamak en hayırlı olandır denebilir. Eğer düzeltilemiyorsa, mücadele açısından onların sorumluluğunu paylaşmamak, onları kendileri içinde bırakmak, zarar olunca hukuksal başvuru daha etkin olabilir.

Korunma; oluşacak sorunlar ve karşılaşılabilecekler gibi olasılıklara, dikkat ve özen göstermenin gerekliliği ortaya koyar.

Düşünce

- Her risk unsur, tehditler bilinmelidir ki buna göre tedbirler alınabilsin.
- İnsanlar gereken korunmayı alabilmeleri için, öncelikle tehditleri bilmeleri gerekir. Kışın karlı ve buzlu yolda hızlı giden bir arabada, uyarmanıza karşın şoför sizi dinlemiyorsa, o arabadan inmek istersiniz. Başka çaresi olamaz. Bu açıdan da zalimlerin olduğu yerde bulunmak istenmemesi de doğaldır.

Düşün: Her kötülük olasılığı olduğu verden, düzeltme ve önlem alınamıyorsa, oradan en kısa sürede kaçmak gerekir. Bir benzin bulaşmış olan yerde bir kişi sigarası için çıkmak yakıyorsa, onu uyarmanın dışında kendinizi dışarı atmanız gerekir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireyler bazen kendi kusurlar üzerine benzin dökmek isterler, onun için insanlık ve varlık algısı yaratılması önemlidir.

11.40. Kötülük, kötülük ile giderilmez, sevgi ile güzellik ve iyilik yaparak ancak giderilebilir, savılabilir. Bireyin niyeti önemlidir ve gerçek farkındalık, ancak amacın ve güdünün netleşmesi ile anlaşılabilir, ilaç acıdır ama fayda amacını taşır.

Hızlı giden ve buzlu yolda kayanın başına gelecek bellidir ve kaza yapar. İnsanlarda da benlik ve zorbalık üzerinde eylemleri olan kişinin, tarihte uzun süreli toplumda kalabilmesi olası değildir.

Düşünce

- Her kötülük sevgi ve iyi sözler ile defedilebilir. Zorlama ile sadece o anda engellenebilir ama birey kavramadığı için tekrar edecektir.
- İnsanlar arasında arabasına benzin alırken sigara içen kişiye içme demek kolay ama içmemesinin sağlamak, yaptırım yapmak zordur. Tercihim pompacıya yangın çıktığında nasıl tedbir alındığını sorduğunda, yapacaklarının sınırlı olduğu kavrayınca, derhal sigarayı söndürmez ise benzin vermiyorum diyerek bir davranış geliştirmektedir. Daha önce sessiz olan kişi, birden işin ciddiyetini anlamaktadır.

Düşün: Her tedbir, tehdittin gerçeklik durumuna göre farklı algılanmaktadır. Farkındalık bireyin kendisinin sevgi ile önlem yaklaşımı düşünmesi ile oluşabilmektedir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerin de kusurlarının ilerlememesi ve gerekenlerin tolere edilebilmesi için tehdittin algılanması, sürecin kavranması önemlidir.

11.41. Benlik insanın aklına birçok fikir ve düşünce katabilir, kuşku, vesvese ve tereddütler bunun kaynağı olabilir. Bilimsel açıdan kanıta dayalı olmanın gerekliliği, ancak korunmak için tedbirlerin alınması bu açıdan öncelikli ve önemlidir. Hayal ve fantezi ile olmamışa göre değil, oluşan gerçeğe göre yaklaşım yapılmalıdır.

Bir yardım yapmak isterken, bir başka tarafınızda neden yardım yapacağınızı sorgular. İnsanlık yanı kadar, hatta daha fazla boyutta, düşünceler nedeni, gerekçesi ve anlamını sorgulayacaktır. Benlik daima bu yaklaşımda bir menfaat, bir beklenti olmasını ister. Hiç olmazsa yardım alan ona minnet ve hayranlık duyarak teşekkür etmelidir.

Düşünce

- Her yaklaşımı bir karşılığı olsun diye yapılır, hiç olmazsa bir teşekkür beklentisi içine girerseniz, o zaman o yardımı karşılık için yapmaktasınız. Bir yardımın karşılığı, onunda başkalarına yardım etmesi ile alınabilir. Yardımın karşılığı size ise bir alışveriş vardır ortada ki insanlık yaklaşımını zayıflatmaktadır.

- İnsanlar birisinin rızasını, onayını ve taktirini kazanmak için bir şey yaparsa, o karşılıklı yapılan bir iştir. Bir öğrenci iyi karnesine hediye almak için çok çalışırsa, o çocuk menfaat üzerine olmayı benimseyebilir. İnsanlar kendileri öğrenmeleri için çalışmalıdırlar, ailesinin taktirini kazanmak için olana çalışmak denilemez.

Düşün: Her başarının arkasında bir benlik ve menfaat olması, onun anlamını yitirmektedir. İnsanlar bir yardım, bir değer üretmek için çalıştıklarında karşılığı maddi olmamalıdır. Bir ressam para için değil, eser üretmek ve boyut kazanmak için yapmalıdır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşım maddi ve manevi kazanç için değil, insanlık açısından olmalıdır.

11.42. Varacağın yere vardıktan sonra, unuttuğun şeyi ancak başkaları getirebilir. Yaşamın sonlanması ile yeniden yaşama başlamak olası değildir, ancak projelerin eğer iyilik ve güzellikte ise sahip çıkan olabilir ve oluşmasına devam edebilir.

- Eğitim, faal bir etkin ve yetkin olmak için bir hazırlıktır.
- Eğitim, kendi ve başkasının kimliklerine ve değerlerine saygıyı geliştirir.
- Eğitim, kişiliğin gelişmesi, ilerlemesi amacını güder.
- Eğitim, bireyin becerilerini mümkün olduğunca geliştirilmesidir.
- Eğitim, zihinsel ve fiziksel yeteneklerin olumlu geliştirilmesidir.
- Eğitim, bireyin mümkün olduğunca olumlu geliştirilmesidir.
- Eğitim bilgi vermek değil, bilgiyi geliştirmektir.

Başarıda ortaklar çok olurken, başarısızlıkta ise düşmanlar çoğalır, kimse amacı ve güdüyü, insanlık boyutunu sorgulamaz, farkındalık içinde olanlar hariç.

Düşünce

- Her bir olayda insanlar onu izlemek için koşabilirler, onu izlerler. Ancak, kazdan ders almak yerine, kazayı bir haber olarak izlemeyi tercih ederler.
- İnsanlar bir boğulma olayını gördüklerinde, çekim yapmak için yarışmışlar ama kurtarma teşebbüsü olmadığı gibi telefon ile yardım eden bile çıkmamış. Ancak oradan geçen, elinde fotoğraf makinesi olmayan birisi suya atlayarak kurtarmış. Güzel haber, hiçbir medya kuruluşu bu görüntüleri almamış, Fransa'da.

Düşün: Her bela geldiğinde, sana yardım edenden çok, seni batırmak isteyen daha çok olacaktır, bu toplum algısıdır ve tarih boyunca benzerdir. Bir toplum ancak başarısızlıkta destek oluyorsa, onların inanışları ötesi, etik ilkeleri yüce boyuttadır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere insan olarak yaklaşan toplumların etik ilkeleri yüksektir.

11.43. Vakit geldi mi, tren kalkar, sabah oldu mu, Güne doğar, bilimde zaman ve süreç kendi içindedir, herhangi bir gecikme gözlenmez. İyilik yapacaktım demek yerine, yaptım demek daima daha anlamlıdır.

Geçmişte zararın dokunmuş ise, yarını beklemeden iyilik ve güzellikler üzerine olmalısın, süreci beklemeysin.

Düşünce

- Her zarar veren kişi, eskiye dönmek ister, ancak o zararın olmaması isterken, tutum ve davranışlarında bir değişime gitmek istemez.
- İnsanlar sigaradan dolayı akciğer kanseri olanı ibretle üzülebilir ama sigara içmesini ortadan kaldırmayı düşünmeyebilir.

Düşün: Her kişi kaza olduktan sonra pişman olabilir ama buna neden olan davranışını değiştirmeyi istemeyebilir. Trafik kazasından pişman olan kişi, hızlı gitme adetinden zor vazgeçmektedir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerin pişmanlığı değil, insan olarak yaşam gücü önemlidir.

11.44. İnsanların zararları olmadığı sürece, kişiliklerinin farkındalığının bir algısı olmayacaktır. İnsanlar; salt iyi ve salt kötü olmadıkları, benlikleri üzerinde olmadan, insanlık ve etik ilkelerde olunca amaçlarının fayda ve katkı üzerinde olacakları belirgindir.

Bazı durumlarda bir zarar, yapılan tüm yararlı işleri ortadan kaldırabilir ki, insanlık üzerine olan ve birey hakkını tanımayan kişiler de bu ortaya çıkabilir.

Düşünce

- Her birey çalışırken, öğrenmek istedikleri ona çok ağır gelir. Ancak konuyu anladıkça daha rahatlar ve daha ileri, daha zor şeyleri öğrenmek ister. Burada önemli olan öğrenmek istediğidir.
- İnsanlarda devamlı bir süreklilik varsa, devamlı yürümek ister, ilerlemek ister. Yorulunca dinlenir ve tekrar devam edebilir, ancak

niyeti ve arzusu tükenince de yataktan kalmak istemeyebilir. Yürümenin amacı ve güdüsünü algılaması istenir.

Düşün: Her eylemin bir gerekçesi ve dayanağı vardır ve temelde güç buradan gelmektedir. İstenilmeyen bir yaklaşımı zorla bile olsa, istenilen düzey yakalanamaz. Sözün ağırlığı kadar, amacın kabulünün ağırlığı öne çıkmaktadır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımda dayanak insanlık olmalıdır.

11.45. Bir konuda aydınlatıldıktan sonra, gerçek ve doğrunun tam tersini yapan, yalanlayan kişinin farkındalığı algılaması olanaksız olmaz mı? Bilim üzere olan kişi, bilimsel gerçekleri terk etmesi ve hayal, fantezi dünyasında gezmesi kabul edilebilir değildir.

Güç, fayda ve iyilikte olursa anlamı ve geleceği olur, yoksa yakıp, yıkar, yok eder. Ateş bir açığa çıkmış enerji iken, onu güç olarak kullanmak bilimden yararlanma iken, zarara kullanmanın anlamı olamaz.

Düşünce

- Her ateş, eğer kontrollü ise, ocak karşısında, şömine karşısında isen mutlu da olabilirsin, yakıp, zarar vermesi ise kabul edilebilir olamaz. Neron Roma'yı yenilemek için bazı bölgeleri yakmış. Burada onu zalim yapan, içinde insanlar varken yakması, onlardan kurtulmak istemesi ve yanarken lir ile şarkı söylemesi, mutlu olmasıdır.
- İnsanlar bazı durumlarda olayı farklı algılayabilirler. Ateş bizi yakar, ateş bizi ısıtır, ateş bize güç, enerji sağlayabilir, ama tümündeki amaç ve güdü, metot farklıdır. İyilik ve kötülük üzere olanlar karıştırılmamalıdır.

Düşün: Her söylenen ile yapılan uyumlu olmayabilir. Size enerji getireceğiz diyerek, ortalığı yakıp, kavuran kişi olmak yerine, enerji ile yararlanmanın amacı farklıdır. Zenginlik getirmek sadece bir kesime ise, diğerleri daha fakir olacak ise, köle olarak çalışmakla karın doyuracaklar ise, zenginliğin anlamı olmamaktadır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımda mutlaka insanlık boyutu, bağımsız, bağlantısız, kamu yaklaşımı ile olmalıdır.

11.46. Bir defa yanlış yola giren kişi, aynı yola yeniden giriyor ise, ya aklını çalıştırmıyor veya bilerek hata yapmaktadır. Birisinin bilmeden hakkı konusunda sorun yaşamasına neden olan, farkındalık boyutunda

olunca, hatasını algılaması ile eylemi yenilememeli, yapıyorsa bilerek kasıt ile yaptığı, kısaca zalim olduğu belirtilebilir.

Çalışarak değer üretmekten kaçan kişi, insanlık üzere olmayınca da başına gelenler kendisinden olacağına farkında olmalıdır. Çalışmayan, değer üretmek için çaba göstermeyen, iyilik ve güzellikler üzerinde olmayan kişi, kendini bahtsız değil, insanlık değerleri üzerinde olmayan kişi olduğunun farkına varmalıdır.

Düşünce

- Her yaklaşımı kabul edilmeyebilir, ancak ortada bir zarar yok ise sessiz kalınabiliriz. Zarar oluşması durumunda sessiz kalmak ise insanlık dışı boyutu onaylamak olmaktadır.
- İnsanlar eğlence niyeti ile gittikleri kulüpte çok yüksek ses varsa, orada uyarısını yapmalı ve yönetmelikte de sınırı aşılmasının ceza olduğunu vurgulayarak, gerekeni yapmalıdır. Hiç yapacağı olmaz ise, oradan çıkar bizi diye yakaracaktır.

Düşün: Her yaklaşımda, istemediğin bir şeyi belirtirsin, ama ortada zarar varsa, gerekirse suç duyurusunda bulunur ve karşı çıkmalısın. Orada kalman ile kabul edici olduğun için, orayı terk etmen gerekmektedir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımda zarar oluşmaması temel boyuttur.

11.47.İnsan bir süreç içinde iken, algısı ve farkındalığı unutulabilir, hedefi şaşırabilir. Bir araba içinde giden kişi, nereye ve ne zaman ne şekilde gittiği gibi konularda bir anlık, dışarı bakmadığında sorgular içinde olabilir. Farkındalık ancak bilimsel ve eylemin irdelenmesi ile oluşabilir.

İletişim ve ilişki içinde olmak istemediğiniz, etik dışı olan kişiler ile ayrı olmayı istemek doğal olmalı, sadece selam dışında yaklaşımda yapılmamalıdır. İnsan anlayamayacağı, iletişim içinde olamayacağı, insanlık üzerinde olmayan ve benlik bakışı ve menfaat yapısında olan kişi ile birlikte olmak istememesi doğaldır.

Düşünce

- Her insanlık dışı yaklaşıma, görüntüye bile karşı çıkmak gerekir. Gözlenmesi bile bir beğeni anlamındadır. Hangi şartlarda olunursa olunsun, etik ilkeler temelinde olmalı, insanlıktan ayrılmamalıdır. Kötüyü alkışlamak bile kabul edilebilir olamaz.
- İnsanlar belirli bir tanınma ve toplum içinde olma boyutu ile bazı etik dışı programları, sunumlara sessiz kalmaktadırlar. Birçok program sanatı ve sanatçıyı horlamakta, onları yok kabul edebilmektedir. Kısaca uyanık olmak gerekir.

Düşün: Zarar yapan, zulüm içinde olan kişi, benden uzak olsun demek gerekir. Birlikte olmak bile onu desteklemek olarak algılanabilir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşım zorla değil, sevgi ile olmalıdır.

11.48. Yolculuğa çıktınız zaman, belirli bir süre sonra hedefe varabilirsiniz, acelecilik ise kaza ve hedefe varamamaya neden olabilir. Yaşam boyutunda olan aciller dışında, sorun, kusur ve engelli olan bireylere aydınlatma yapılarak, rızaları ile yaklaşım yapılmalı, acele edilmemelidir.

- Bir insanın eğitilmesi ile görüşleri ve düşünceleri değişebilir.
- Düşünen bir insan, düşündükçe muazzam ilerleme kaydedilebilir.
- Engelli olanların, bu Evrene kattıkları boyut çok önemlidir.
- Bilim gerçek ve gerçeklik üzerinedir, hayal ve varsayımlara ait olamaz.
- İlim her bireye gerektir, ancak fayda boyutu farklı olmalıdır.
- Bilim gerçek ve gerçeklik üzerinedir, hayal ve varsayımlara ait olamaz.
- İlim her bireye gerektir, ancak fayda boyutu farklı olmalıdır.

İyilik ve güzellik kolay ve hemen oluşmadığı, belirli bir çaba ve süreç gerektiği, değer üretilmesinde bireyin katkı ve sorumluluğu olduğu belirgindir. Bu açıdan sabırla, yolu değiştirmeden, ısrarla doğrulukta kalan kişiler, sonuca ulaşmasalar da başarılı oldukları belirtilebilir.

Düşünce

- Her başarının arkasında bir öğrenme, çalışma ve becerinin akıl ve gönül ile bütünleşmesi vardır.
- İnsanlar zorla değil, koşa koşa giderek yaptıklarında daha başarılı olurlar. Diğeri ise sadece yüzeysel olarak olmuş görünür ama o pastanın tadı olamaz.

Düşün: Her yapılan işin yapıldığı hamuru önemlidir. Hamur sadece madde değil, manevi değer, istek ile arzu bütünlüğü, akıl ve bilimin birleşmesi ve gönülden yapılma ile olabilir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerin duyguları en önemli boyut olmaktadır.

11.49.Süre, insanlarda olumlu durumlarda hızlı, sorunlu ortamlarda da yavaş gittiği sanılır, yaşam ise geriye bakıldığında göz açıp kapanana kadar geçmiştir. Zaman bireylere sübjektif olarak değerlendirdiği bir durumdur, sorun, kusur ve engelli olan bireyler için geçen zaman, kaza ise neden çok kısa sürede oluşan durum, daha sonraki boyutta çok uzun süre olarak algılanabilir.

Her gün, uyanır ve uyur, aradaki süre de yaşadığımız bir boyuttur. Geçmiş bitmiş, gelecek ise gelmez gibi algılanabilir. Sorun, kusur ve engelli olan bireyler için sorunları her gün olacaktır, buna göre farkındalık boyutu, insan olduklarına yönlenmelidir.

Düşünce

- Her bir geçen zaman, süreç olarak farklı algılanmakta ve yorumu da farklı olmaktadır. Tümü objektif verinin sübjektif boyuta girmesidir.
- İnsanlar bir çiçeğe anlamlar yükleyerek, bunun verilmesi ve alınmasına da yorumlar yapmaktadırlar. Bir keçi için ise yiyecektir.

Düşün: Homo sapiens, sapiens 'in 170 bin yıldır tanımlandığına bakılırsa, bu Evren'e daha dün gelmiştir. Evren ancak sevgi temelinde, güzellikler ve iyilikler ile oluşan medeniyet ile ayakta durur, savaş ise yıkım ve ölümdür.

Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerin yıkılması da onları izole etmekte, onlar sanki insan değil şekilde yaklaşımdır.

11.50. Hiçbir varlığın anlamsız olduğu gösterilmemiş, ancak farkındalık boyutunun algılanmasında boyutlar ayrıcalıklı olmaktadır. Bir bireyin sorun, kusur ve engelli olması, varlık ve canlılığın bir sonucudur, bu her bireyin başına gelebilecek bir olgudur.

Bu Evrende hiçbir atom yeniden yaratılmıyor ve yol olmuyor. Sadece değişim yaşanmaktadır.

Düşünce

- Her atomun bir yapısı ve özelliği vardır. Buna göre sentetik plastik yine belirli bilim içinde, doğanın benzerini farklı şekilde yapılmasıdır. Bu akıl kullandıkça devam edeceği belirgindir.
- İnsanların yaratıcılığı, bir ressamın eline boya ve tuval alması gibi bir değer üretmesidir. Tümü bir sevginin yansıması olarak değerlendirilmelidir.

Düşün: Her insanların çabaları ile oluşan medeniyetler, ne zaman zorbalık içine girince yıkılıp yok olmaktadır. Bunun gibi varlık ancak adalet ile ayakta durabilecektir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerin ayakta durabilmeleri insan olarak saygı duyulması ile olasıdır.

11.51. Atlarken temel doğa kanunu yer çekimidir, rüzgâr ve hava buna göre uyarlanmalıdır. Yaratılışa karşı gelmek, bir isyan gibi olsa da bunun bir anlamı olmamaktadır, sorun, kusur ve engelli olan bireyler engellerini kabul etmek değil, bunları insancıl yol ve etik ilkeler ile farkındalık boyutuna getirmek gereklidir.

Bir araba içinde giderken, sizi götüren taşıtın gücü, motordan almaktadır. Başka bir arabanın motorunun size etkisi ve faydası olamaz. Ancak, sizin motor duruyor ve arkadan itiyorsa anlamı olabilir. Bu açıdan güç bir kaynaktan olması gerekir, yoksa güçlerin çatışması olacaktır.

Düşünce

- Her kararda sorumlu olan kişinin imzası gerekir. Evlilikte iki ortak sorumluluk olduğundan iki imza rızaya dayalı olarak verilmektedir ama karar metni tektir, evlenmeyi kabul etmektedir. İki farklı karara imza atılması geçersiz olacaktır. Mahkemeler birlikte ve boşanma taleplerini teke indirerek karar verirler hem evli hem boşanmış oldukları söylenemez.
- İnsanlar yolda giderken sağa mı sola mı sapacaklarını karar verip, tek yöne gitmeli, eğer beğenmiyorsa yolu değiştirip ötekine gitmelidirler. Aynı anda iki farklı boyut oluşamaz.

Düşün: Her insanın tek bir kişi olarak tek kararı olmalıdır, kararsızlık, seçmeme de bir karardır. İki farklı kararı aynı anda seçmek olanaksızdır. Bu nedenle tereddüt değil, seçimde farklılık belirlenemez. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşım planlanmalı, yapılması veya yapılmaması kararı da kişiye bırakılmalı, sürüncemede kalmamalıdır.

11.52. Her inanışın bir dayanağı ve gerekçesi vardır, bunlar kanıt ve bilime dayanmalıdır. Bir birey çölde yaşar ve susuzluktan korkabilir, bu açıdan suya hayranlık üstü bir boyut oluşturabilir. Onu yaratıcı değil, varlıklarını oluşmasına bir neden, destek ve yaşamın kaynağı olarak görebilir. Bu bir algılama, farkındalık boyutu olup, bu düşüncesine yanlış, yalan ve doğru olmadığı söylenemez. İnanışlara karışılmadığı için, fiiline ve tutumuna bakılır, zarar oluşturup, oluşturmamasına göre yaklaşılır.

İnançlar bağımsız ve bağlantısız iken, davranışlarda ise gerçek ve kanıta dayanmak gerekir. Hayal ve fantezilerin yeri olamaz, göz boyamalarında geçerli olması kabul bile edilemez. Yanlış yapan, karşılığı olmalı ve hak ettiğini de almalıdır.

Düşünce

- Her yolda giderken, gözü kapalı olarak gidilemez. Yolu görmeden ve yolun özelliğine göre seyir yapılır. Kırmızı ışık varken de durulur, durulmaz ise kaza olabilir. Bunun gibi kanıt olmadan gitmek anlamsız, gözünü açıp bakarak gitmek varken, gözünü bantlayarak gitmek, en azından akılsızlıktır.
- İnsanlar arzu ve istekleri ile değil, pazardaki fiyata göre alışveriş yaparlar. Pahalı bir malı ucuza zorla almaya kalkmak hırsızlık kavramında olacaktır.
- Soğuk suya giren üşür, bunun için özel giysi giyer ki bu doğaldır.

Düşün: Her bir yaklaşımın bir dayanağı olmalıdır. Dayanaksız olan, ortada kanıt olmadan eylemi düşünmek bile anlamsız olmaktadır. Bir adaya uçakla gitmek istiyorsunuz ama o adada havaalanı yok, burada niyet tamamen hayali olacaktır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımın dayanağı bilim ve fen üzerinde olan sağlık yaklaşımlarıdır.

11.53. Bir yola çıkarken, hata yapılması yanında, farklı güzergahlardan da gidilebileceği öngörülür. Ayrıca yol kapalı ise, diğer alternatifler seçilebilir. Zarar oluşturmayacak olan seçilmeye çalışılır, ancak iki veya üç katı bir süreç ve yol alması da bir merhametsizlik, yapılan bir eziyet olarak nitelendirilebilir. Akıllı olan bunlara göre yolunu seçer.

Bir konuda yaklaşımlarda genel olarak elde edilen sonuç tatmin edici bile olmasa, amacı ve hedeflenen bakılarak değerlendirme yapılmalıdır. Acımak için karşıdakinin bir konuda hak etmesi ama hakkını alamaması gerekir. Tembele acınmaz, ancak ekmek parası bile bulamayana acınır.

Düşünce

- Her bireyin şefkatli ve merhametli olması istenir. Birliktelik, iş birliği, eşgüdüm için merhamet sıfatını taşımayanlar için olanaksızdır. Affetme temelde yapılanı ortadan kaldırmaz, sadece farkındalık

boyutunda olup, tazminat ve ne gerekirse olanı yaptıktan sonra helalleşme anlamındadır.

- İnsanlar merhamet tanımını acılaştırması, ekşimesi ve canı yanması olarak tanımamakta ve kişiye bunun karşılığında da acımaktadırlar.

Düşün: Toplumlarda merhamet olmadığında, birliktelik değil, düşmanlık hakimdir, bölünme vardır. Her merhamet boyutu, kardeşlik simgesi ile birlikte, birbirine en azından tahammül etmek değil, dertleri paylaşma altında bütünleşme olmalıdır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere sağlık yaklaşımı yapmayan bir toplumun mutlu olması beklenemez.

12. Akli kullanan sonucu önceden tahmin edebilir. Bazıları ancak, doğruyu görerek, algılayarak somut olduktan sonra kabul eder. Öngörü ve gelecek varsayımlar, geçerli olmaz, dolayısıyla farkındalık boyutu kısa, gündüktür.

12.1. Yolda bazen uyarılar vardır, tamirat gibi olanlar dikkatlerden kaçabilir ama yol kapalı ise, o zaman algı hatası net anlaşılacaktır. Bazı işlerde zarar oluncaya kadar kavranmayabilir. Farkındalık özellikle eğitilmiş kişilerde, olmadan önce, baştan saptanması istenir ve beklenir. Engelli olmadan önce, birilerinin o sorunu algılamayabileceği düşünülmelidir.

Başkasının sorunu bizi tam etkilemez ve bu açıdan empati yapmayınca, tam irdelenmeyebiliriz. Kişiler dertli olsalar bile onun sorununa hak ettiği ve bu şekilde yaşamasının tercihi ve bizim durumu bozabileceğimiz düşünerek, yardım edilmediği gözlenmektedir. Bu yaklaşımın insanlık ve etik boyutu irdelenmelidir.

Düşünce

- Her birey elini ateşe uzatıp, ateş elini yakında yanmanın anlamını algılayabilir. Ancak, aklını kullanan kişi elini yakmadan da bunu kavramalıdır.
- İnsanlar deprem sigortasını depremden sonra hatırladılar ve yaptırdılar. Farkındalık deprem idi, sigortalama değildi.

Düşün: Her birey kötü durumları bilgi olarak bilebilir ama algılamadığı için, yaşayınca birden tedbir ve endişe derdine düşerler. Aklını kullanan kişi ise gerekenleri daha önceden yapmıştır. Bunun en belirgin sosyal boyutu,

sevgi oluşturmak ve saygı kazanmaktır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere öncelikle insanlık boyutu algılanması sağlanmalıdır.

12.2. Kaza ansızın geldi denilir, ama gereken tedbirlerin, önlemlerin ve korunmanın yapılıp yapılmadığı sorgulandığında hiçbiri dikkate alınmamış ve özen gösterilmediği anlaşılır. Birçok hastane yangınında, oksijen tüplerinin olduğu yerde elektrik kaçakları bomba gibi patlar ve bunun için elektrikleri boşaltacak geçirgen, bakır döşemeler gereklidir. Kazadan korunmadığı için farkında olmadan gelir zaten.

- Engelli olanların, bu Evrene kattıkları boyut çok önemlidir.
- Kendisinin farkına varan kişi, anne ve babasından bile ayrışabilir.
- Doğruluk ve güzellik üzere olan, bir toplumda yalnız bile kalabilir.
- Tek bile olsa, doğru yolda yürüyen kişi, ancak yolda aynı boyutu görür.
- Düşünceleri iyi olan, toplumda iyiyi bulur, kötü de kötüyü bulur.

Başkasının başına geleni görüp ondan sonra farkındalığın gelişmesi gereksizdir. Bir yerden atlayınca ayağınızın kırılacağını algılamamız gereksizdir, belirgin bir boyuttur.

Düşünce

- Her yaklaşımın bir yansıması olacaktır. Bir insanın ektiğini biçeceği, farkındalık boyutudur. Bunu yapmayıp, sonra dertten kurtulamayanlar oldukça çoktur.
- İnsanlar her gün aynı yaşamı olacağını sanırken, bir anda ayağı kayar düşer, bir yerini kırınca, tüm dünyası yıkılacak gibi olur, işi ve yaşamı değişmiştir. Farkındalık sağlıklı iken olmalıdır.

Düşün: Her yaşamın bir boyutu olacak ve bir anda bu boyutta değişim yaşanabilecektir. Kaza beklenerek gelen olmadığına göre, genel anlamda kazadan sonrası için hazırlık yapılması da gereklidir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerin insan olarak yaşaması kolay olan bir boyut değildir.

12.3. Yapının yapılması ile kaza oluşumu arasında uzun bir süreç olabilir. Bu bir süreçtir, dolayısıyla kontrollerin anlamı da kaza olmadan bu gibi kusur ve olası aksaklıkların önlenmesi için yapılmasıdır. Engelli

olanlarda temel sorgu, acaba tam iyilik halim olacak mıdır?

Başkasının daha önceden bir süreç geçirdiği gözlemlendiği için, aynı sürenin bireylerde de olup olmayacağı sorgulanmalıdır. Gerçi kendi farkındalık içinde olsalar, daha önceden belirtiler olduğu algılanmalıdır. Bunun kendilerinde de olduğu kaçırılmamalıdır.

Düşünce

- Her birey, oluşan zarar ve ziyandan sonra başa dönmek ister. Bu durumda tersine, olandan başkasını sorumlu tutarak, kendi benliğini rahatlatmaya çalışan da olabilir. Oluşan sorun onun değil, başkasının boyutudur.
- İnsanlar oluşan boyutun tedbir veya korunmasından daha ziyade, oluştuktan sonra telafisini gündeme getirebilirler. Bu açıdan yaşamda da geçmiş olanın geriye döndürülmesi olanaksız olduğu algılanmalıdır.

Düşün: Her bir yapılanın geriye döndürülmesi olanaksız olmaktadır. Ancak daha önceden tedbir ve korunmanın olması, yapılmış olması önemlidir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere de korunma, önlem ve tedbirin gerekli olduğu da algılanmalıdır

---

12.4. İnsanlar insanlık dışı olması, zalim olmaları ile hemen reaksiyon almazlar. Belirli hak etmedikleri nimetleri elde edebilirler ama bu onların yaklaşımlarının sonucunu değiştirmez, geciktirebilir ancak. Engelli olanlar, sonucu hemen isteseler de iyileşme bir süreç gerektirmektedir ve yaşamış olmaları da bir nimet olarak irdelenmelidir.

Bir süreç olarak rahat, ferah ve imkanları olanlar, zenginlik içinde olanlar, doğru, etik ve insancıl oldukları anlamını taşımaz. Değerlendirme fillerine göre yapılır. Zulüm yapan zalimdir.

Bir insan hemen netice almak isteyebilir. Tarımda tohum ekmek ile sonuç alınamayacağı belirgindir. Zarar veya süreç açısından nimetlenme ve oluşan olumsuzlukları algılama ve farkındalık boyutu en önemli eğitim olmaktadır. Ders almayana ise bir anlamı olamaz.

Düşünce

- Her birey süreci beklemek istemeyebilir. Elmayı yerken onun sürecini dikkate almayabilir, bu açıdan oluşan zarar ve istenmeyenler dikkate alınmadan nimetlenmek, benliğin sık rastlanan durumudur.
- İnsanlar sabırsızlık ötesinde ne şekilde olursa olsun, bir an önce olsun isteyebilirler. Ancak gelişim değişimi getirebilmesi için algılama ve farkındalık açısından bir sürece gereksinimi vardır.

Düşün: Her farkındalık sürecinin bir zamana gereksinimi vardır. Çocukluk döneminde hemen anlaması ve algılaması istenirse bile yapamaz. Bu açıdan farkındalık sadece yaşa değil, belirli bir boyuta ihtiyaca vardır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerin farkındalığı kazanması için bir sürece gereksinim vardır.

12.5. Zalimler, zulüm yaparlar ve yine zorla yönetimden uzaklaştırılırlar. Başkalarına yapılan kötülükler, genellikle bireylere de aynen uygulandığı, başına geldiği gözlenmektedir. Engelli olanların dikkat edecekleri husus, tedbir aldıkları konularda uyanık olmalarının gerektiğidir.

- Benlik isteği, diğerlerinki ile elbet çatışacaktır, yemekler ayrı ısmarlanmalıdır.

Bir birey, ben tedbirimi aldım ve sıkıntı çekmem diye düşündüğü sorunların başına geldiğinde yapacağı yaklaşımlar öne çıkmaktadır. Nasılsa gerekenler yapıldı diyerek rahatlaması ile sorunların büyüyeceğini algılamalıdır.

Düşünce

- Her insan, bir süre sonra korkunun başına geleceğini algılamalı ve korkunun ecele faydası olmayacağını da farkına varmalıdır.

- İnsanlar en çok korktukları husustan, bir başka deyişle, en yakınlarından gelecek sorunlara karşı uyanık olmalıdırlar.

Düşün: İnsanlar tedbirlerini alırlar, ancak en yakınları açısından önlemler daima zavıftır. Her sorun gelmesi ile birey gerekeni yapabilir ama, yakınlarından gelmesi durumunda zararı bile algılamakta gecikeceği için daha büyük sorunlara yol açmaktadır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımlar için ilk planda en yakınlarının onlara eşit ve sıkı korumacılıktan çıkmaları gerektiği bilinçlendirilmelidir.

12.6. İnsanlar, mahkemelerde yaptıkları iyilikler suçu ortadan kaldırmaz, sadece hafifletici neden olabilir. Yararlandığı nimetler, kendileri yapmadığı ve fedakârlık, iyilik oluşturmadığı, kendi lehine olanların ise faydasını göremezler. Engellilerde iyileştirmeler temeli etkilemesi üzerine yapılanmalıdır.

Güneşin batması, karanlığın geleceğinin haberidir, bu bir uyarıcıdır, tedbir almak için, yoksa ortada kalırsın.

Yolun buzlanması, size yolun kaygan olduğunun bir uyarıcısı değil midir ki, kabak lastik ve hızla gidip, kaza yapıyor, haberim yoktu diyebiliyorsun.

Birisinin trafiğe çıkabilmesi için, trafik sigortasını yaptırması gereklidir. Bu bir ceza koşulu olmasına karşın, bunu yaptırmayan kişinin ceza yemesinin doğal bir boyut olduğu algılanmalıdır.

Düşünce

- Her bir uyarı, birey bilmediği algısı ile aydınlattıktan sonra ceza verilebilir. Ancak suç kapsamında olanları bireyin bildiği kabul edilir.
- İnsanlar eğer aldığı taşıtı kullanmıyor ise, onu almasının anlamını anlatamazsınız. Eğer kişi bu araba ile güzellikler değil, kirli işler için taşıtı kullanıyorsa, o zamanda bilerek lades yapıyordur ve bir gün kaybedecektir.

Düşün: Her uygulamanın eğer bir zarar unsuru var ve bu yazılı olarak belirgin ise bunu yapmak kasıtlı suç işlemektir. Dikkat ve özen eksikliği ise taksirli suç kapsamındadır ve cezası daha hafiftir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşmamakta bir evrensel suç niteliğindedir.

12.7. Uyarıları görmeyen, algılamayan, farkında olmayanın elbet başına sorunlar gelecektir. Yağmur yapma uyarısını

dikkate almadan çıkan ve ıslanan kişi, doğanın azabına mı geldi denilebilir mi? Engelli olan bir kişiye hayal ve fantezi olarak değil, yapılacak yaklaşımlarda başarı ötesinde, alternatif ve uygulama sonucunda olacaklar belirtilmelidir.

Başkasına zararı olabilecek bir durum açısından birey bunun farkına vardıkdan sonra eylemi yaparsa işte bu zaman suç işlemiş olmaktadır.

Düşünce

- Her bireyin yaklaşımında oluşacakları net bilemeyebilir ki bu doğaldır. Çocuklarda bu daha sık olmakta, çünkü akıllarını kullanmada geri kalmaktadırlar. Ancak insanların bilmediklerini sorgulamaları ile aydınlanarak karar verdikleri, vermeleri beklenir. Bu açıdan bilerek yapılanlar suç kavramında öne çıkmaktadır.
- İnsanlar her eylemlerinde sorumluluk yüklenirler. Ben bilmiyordum kabul edilemez, neden sormadın sorusuna cevap bulmaları gerekir.

Düşün: Her insan yaptıklarından sorumludur. Yaptıklarının amacı ve güdün ile ihmallerin, korunma ve gözetmen gerekenler sorulur. Bilmeden neden yola çıktığın sorusuna cevap bulunmalıdır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşım uzmanlardan oluşan bir komisyon, kurul ile sorumluluk paylaşırılarak oluşturulmalıdır.

12.8. Çalışmadın, kaldın, bunu şeytanlaştırdığın hocana bağlama. Sorunlar, hastalıkların gelmesini doğa üstü unsurlara, şeytan gibi bize karışamayan fikirlere bağlama, doğanın gereği ve senin çalışma, mücadeleye bağlı olan için başkasını da suçlama. Engellerini şeytan oluşturmadı, kaza ile oluştu.

- Benlik üzere olan ilk planda en yakını, yakındakine zararı dokunur.
- Bir bardak su var ve arkadaşın ile çölde kalmışsan, ne yaparsın?
- Suyu kendin ve onun içmesi değil, paylaşmak esastır.

Bir kere şeytan denilen kavramın suç işlemesi yoktur ve bunu insanlar, oluşumlar, kazalar yapar. İnsanların yaptıklarını şeytanın üstüne atmayın. Şeytan bir algı olarak, zarar ve benlik üzere başkasının hakkını yemek gibi bir boyuttur. Fikir iken eylemi yapan bireydir, kesinlikle, tereddütsüz.

Düşünce

- Her insan suçu şeytan atmak ister ama hiçbir mahkeme şeytani suçlamamış, sadece insanları suçlamış ve onlara ceza vermiştir.
- İnsanlar şeytanlaşması ile ceza yerler, şeytanlaşmayan, tersine melekleşen, iyilik ve güzellik olanlara da ödüller vermek isterler.

Düşün: Her eylemi yorumlarken, zarar ve kötü olana şeytan yaptırdı değil, şeytanın sevdiği işi yaptığımız denilmelidir. Şeytan bir fikir olarak vardır, onu aktive edip uygulayan ise insan olmaktadır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerin aklına gelen şüpheler ve korkuların mutlaka bilimsel olarak açıklanması gerekirse giderilmesi gereklidir.

12.9. İnsanlar tercih edici olup, şeytani fikirleri kabul etme veya etmeme, ona uyma yine benlik kavramı içindedir. Hiçbir şekilde şeytanlaştırılan fikirler bireyi etki altında bırakmaz, yapan ve sorumlu olan kişidir. Engelli olanlarda eylemi yapan hiçbir zaman şeytan değil, şeytanlaşan kişiler yapar.

Gerekçesi bireye rağmen, bireyi kurtarmak olsa bile, bunun dayanağı doğru olmayıp, hiçbir kişinin başkasını değiştirmesine gücü yetmez.

Düşünce

- Her yaptırım eğer bireyin kabulü içinde ise güçlü, bireyin retti çerçevesinde ise zayıftır.
- İnsanlar güçlü olarak bir şeyi yaptırabilmesi için kişiyi ikna değil, kendi akli ve inanarak, isteyerek, bilinçli olarak, farkındalık boyutunda olması ve bunun yerleşmesi gereklidir.

Düşün: Her boyut, akli kullanarak yaklaşım yapılmasını gerekli kılar. İnsanlar kararlarında tercihlerini insancıl esaslarda, etik ilkelerde, öncelikle zararlı olmama üzerine yapılandırılmalıdır. Benlik ve menfaat yaklaşımı zararın temel kaynağı olabilir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımlarda etik dışı ilkeler dikkate bile alınmaz. Her aklına geleni yapmak istersen, çocuk olmalısın veya erişkin olduğunu kavramamaktasın.

12.10. Dinlemeyen, algılamayan, düşünmeyen, amacı ve güdüsü insanlıktan azledilmiş olan kişiden iyilik yapması beklenilmez ki, onlar zaten bu kapsam dışındadırlar. Engelli bireylere çözüm getirmek istiyorsan önce onu dinlemelisin, sadece engeline bakman yeterli olmadığı gibi zararlı da olabilirsin.

Başkasını dinlemeyen, onun fiziksel yapısı yanında ruhsal ve sosyal boyutlarını algılamadan yapılacak yaklaşımlar, doğrudan kişinin ret edilmesini doğurabilir. Domuz yeme önerisini bir Müslüman bireye yapamazsınız.

Düşünce

- Her insanın söyleneni algılaması beklenilmez. Bir çocuğun bazı kavramları algılaması, dün, bugün ve yarın kavramlarını dört yaşındaki bir çocuk kullansa bile algılaması beklenilmez. Bunun gibi dinlemeli, bireyin farkındalık boyutu kavranması ile iletişim doğru yolda oluşabilir.
- İnsanlar dinler gibi bakarlar ama çoğunlukla dinlemez, kafasındaki peşin hükümleri yerine oturtmaya çalışırlar.

Düşün: Her sorunu dinleyen kişi onu algıladığı sanılmasın. Bir kimse hiç kusmamış ise, kuma sorunu olanın derdinden anlaması beklenilemez. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerin bilgilenmeleri ile algılaması sağlandığı düşünülmemelidir.

12.11. Bilim ve kanıtlar ortada iken, hayal ve fantezi ve varsayımları da dikkate almak, zararı çağırarak olmaktadır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin engelini düzeltmeyi, dualar veya benzer fal ile yapılması zarar oluşturmaktadır.

- Başkasına değil, gerçekte kendine yardım ettiğini algıla lütfen.
- Güzelliklerin çok çeşitli olması, onu algılayan göz için anlamlıdır.
- Varlık var olma ile, diğer varlıklara saygı göstermektir.
- Tüm varlıkların ortak yapısı atom ve atomik sistemdir.
- Düşünmeyen kişi, kendini tek varlık diye tanır, tüm insanlar da tektir.
- Başkasına hürmet göstermeyen, kendine de saygı duymamaktadır.
- Eğitim, zihinsel ve fiziksel yeteneklerin olumlu geliştirilmesidir.

Başkasında yararlı oldu diyerek, aynısı diğesinde uygulanamaz, uygun ve yeterli ise ancak irdeleme ile yapılabilir. Öngörü bilime dayalı olmalıdır ama bireye uygun olması gereklidir.

Düşünce

- Her uygulama ödül alabilecek düzeyde olabilir ama uygulanması olanaklı olmayabilir.
- İnsanlar etkin, verimli, kullanılabilir olana sahip olmak isterler. Bir Mercedes arabasını kullanmak için, maddi durumu yeterli olmanın ötesinde, şehre alışveriş için kullanmak, dar sokaklara sokmanın anlamı olamaz.

Düşün: Görünen köy kılavuz istemez, karşıda duran bina yerine, farklı yöntemlere bakılmaz. Her yaklaşımda belirli bir boyutta doğru varken, alternatif peşinde koşulamaz, koşulmamalıdır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere alternatif yaklaşımlar, gerekirse gündeme gelebilir.

12.15. Mahkemeler, olgu ve olay ile ilintisi olanların şahitliğini kabul etmezler, sorun, kusur ve engelli olan bireylerde de bilimin öngörüsüne göre uygulamalarda bulunulmalıdır. Olgu ile ilgisi, ilintisi menfaat ilişkisi olanlar, sübjektif olacakları için, sempati ile empatiyi kaldıracaklarından dolayı, onlara göre değil, kanıt ve verilere göre, sorumluluk yüklenerek karar oluşturulmalıdır. Engelli olanları uzak ve bağlantısız gibi değil, yakın empati yapar gibi yaklaşmak gerekmektedir.

Başkası denilince ilk akla gelenler, akraba ve hısımlar olmalıdır. Onlarla iletişim ve ilişki yoğunluğu nedeniyle daha etkin ve anlamlı bir ilişki kurulabilir, karşılıklı eğitim olanaklı yapılabilir.

Düşünce

- Her birey öncelikle en yakınlarına öğüt vermelidir ama sübjektif olacağı içinde en az onlara sözünü dinletebilecektir. Burada eğer yakınlarına ilk söylemez, onları uyarırsa ise o durumda rahat uyuması bile düşünülemez.
- İnsanlar sübjektiftir, bu açıdan sübjektif olsa bile gereken uyarıları yapmalıdırlar.

Düşün: Her birey en yakınlarını, hısımlarını uarmalıdır. Bu uyarının rol model olması yanında onlarla iletişim ve ilişkinin dost boyutu ile oluşması

sayesinde geliştirilmelidir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşım sadece bireye değil, aile, çevre ve topluma da gerekli ödevler yüklemektedir.

12.16. Etik ve insanlık üzere olanların fikir ve düşüncelerine saygı duyulurken, zarar üzerine olanlar ise dışlanmalıdır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda etik dışı olanlar irdelenemez. Engellilere yardım etme yaklaşımında etik olanları özellikle dikkate almalıdır.

Bilerek, inanarak, bilinçli olarak bilimsel olan ve uygulamaları da bu temeller üzerinde olanlar dikkatlice incelenmeli ve irdelenmelidir.

Düşünce

- Her öneri dikkate bile alınmayabilir, çünkü zarar unsuru taşıyabilir. Ancak etik ilkeler üzerine olanlar detaylı olarak ele alınmalıdır.
- İnsanlar benlik üzerine değilse, yaklaşımları da insancıl ise, yapacakları öğütler de yine aynı boyutta olacağı için önemsenmelidir.

Düşün: Her öğüt dikkate alınmaz, alınmamalıdır. Öğüt kadar öğüdü oluşturan, sunan da önemlidir. İyi insanların kötü öğüt vermeyeceği düşünülmelidir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımda her düşüncenin irdelenmesi önemlidir. El elden üstündür yaklaşımı önemsenmelidir.

12.17. İnsanlar insanlık dışı olan yaklaşımlara karşın mücadelede en önemli boyut, onların planladığı veya yapmakta olduklarından uzak olduğunu belirtmeleridir. Sorunu, kusuru ve engelli olan bireylere yaklaşım, teorik ideal olan değil, bireye uygun olmalıdır, eyleme katılmama, uzak olma temel mücadele olmalıdır. Engellilere yaklaşımlarda öncelikle zarar vermeden uzak olmak gerekir.

- Pislik, pislik ile temizlenmez, temizleme olmaz, kirletme oluşur.
- Sabun yine yağdan oluşturulur, ama yağı eritir ve parçalayıp, temizler.
- İnsanın temizliği de yine içten yapılabilir.
- Temiz mikropsuz değil, biyolojik yararlı olanlarla dostluktur.
- Nefret, nefret doğurur, sevgi ise tümünü yok eder.
- Bir mikroplu kabı su ile doldurup kaynatın, tüm mikroplar ölür.

Bir birey, toplum içinde zorlanması ve zarar unsuru taşıdığını düşündüğü bir durumda, karşı olmasında temel felsefe onların yapmakta olduklarından uzak olduğunu belirtmelidir. Bireyin menfaatini düşünmesi değil, hakların dengelenmesini ele alması ve öncelikli olması önemlidir.

Düşünce

- Her bireyi sizin gibi düşünmeniz ve onlara müdahale etmeniz söz konusu olamaz. Onların farklı yollarda ve yöntemlerde olması durumunda, onların yoluna girmeye çağırılması durumunda bu kabul edilmemelidir.
- İnsanlar başkalarının da kendilerine uymasını isteyebilir. Toplumun dediği değil, doğru ve bilimsel olan esas alınarak diğerleri dışlanabilir.

Düşün: Mücadelenin bir boyutu da onların yaptıklarından uzak olmadır. Her alınan karara, özellikle mücadele gerektiren durumlarda, en basit olarak onlara uymamak ve onlardan uzak olmak gerekir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımlarda insanlık ve bilim dışındaki söylemlerden de uzak durmalıdır.

12.18. Sonucu kimse bilemez, ama sonuca göre değil, gerekene göre, bilimsel ve insanlık yaklaşımı yapılmalıdır. Ümitsizlik veya hiçbir yaklaşım yapmamak ile değer üretilmez, bu açıdan insanlar eğitim ve becerileri temelinde, etik ilkeler temelinde yaratılışa güvenmeli ve insanlığa dayanarak, yaklaşım yapmalıdırlar. Özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireylere yapılacak yaklaşımlarda arada elde edilen verilere göre yaklaşımın devamı ve boyutu oluşturulmalıdır.

Bir insan bilimsel olduğu sürece, doğanın, insanların fizyolojisinin desteklenmesi ile gelişim ve değişim boyutu üzerinde oldukça, olumlu boyutun yakalanması olasıdır.

İnsanların sözü değil, davranışları ile insancıl ve etik olup olmadıkları daha net ortaya konulabilir. Özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda farkındalık eylem ve tutumlar ile belirlenir

- Yaşamda yanlış yola sapmayan yoktur, ama geri dönülür.
- Yanlış yola sapmak değil, farkına varmamak sorun edilmelidir.
- Direksiyon sende ise, yanlış yola sapanda sensin, kızma, eğit kendini.
- Polis garda uyuşturucu kullanana, uyuşturucu müptelası bulur.

Düşünce

- Her bireyin dayanacağı bilim ve irfan üzerine olmalıdır. Çünkü doğa yasalarının, fiziolojinin değişimi değil, daha iyi anlaşılması ile daha etkin ve yeterli fayda olacağı anlaşılmaktadır.
- İnsanlar sadece bilime ve bilim üzerine irfana dayanması gerekmektedir.

Düşün: Her dalda olduğu gibi inanmanın temel olduğu noktalar bilim ve bilim üzerine olmaktır. Bilimin, doğa yasalarının insanları aldattığı gözlenmemiştir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere ancak ve yalnız bilim ile yaklaşılmalıdır.

12.21. Doğal olarak geleceği bilemediğimiz için, gereken tedbir ve korunmayı sağlamamız gerekir. Bilhassa, sorun, kusur ve engelli olan bireylere uygulamalarda beklenin tersi sonuçlar alınabilmektedir.

İnsanların doğayı karşılığın alması ile değil, doğal kanunlara uygun iş yapmaları ile beceri oluşturabilirler. Paraşüt, yer çekimine karşı çıkmaz, ondan yararlanılarak oluşturulur. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımda **engellerine** karşı veya inkâr değil, onları insanlık temelinde olmak üzere yaklaşım yapmayı gerekli kılar.

Düşünce

- Her yaklaşımın baştan itibaren amacına bakılması ile etik ilkeler içinde olup olmadığı ile varacağı sonuç az veya çok algılanabilir.
- İnsanlar iyi bilen ve iyice duyan ve algılayan olabilmesi olası değildir. Bu açıdan devamlı izlem ve değerlendirme ile bu açığı kapatabilmelidir.

Düşün: Her yaklaşımdan sonuca emin olmak olası değildir ve bu nedenle devamlı izlem gereklidir. Yöntem olarak insanlık ve etik boyutta kalmak ile ancak hedeflerde istenilene ulaşabilmek olasıdır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımda devamlı izlem önemlidir.

12.23. Güzel düşünen ve güzel eylem içinde olandan zarar beklenmez, zarara yönelme durumunda bile hemen düzenlemeye gider. Güzel düşünen ve güzel davranmayı amaçlayan kişi değil, benlik ve menfaat ile kendi yararı, başkasının zararına olabilecek yaklaşımda olanlar sosyal

ve kültürel açıdan gerçeği bozan ve insanlık açısından istenmeyen kişi sıfatındadırlar. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere fayda diyerek zarar verenler olduğunun farkında olmak gereklidir.

Zarar oluşmasının önlenmesi için gereken farkındalık; verileri gerçeklik üzerinden yorumlayan ve algılayan, benliğin sübjektif verileri ile yanılmayan, zorba olmayıp sorumluluk yüklenmektir. Benlik ve menfaat temelinde kazanç peşinde koşan, gerçeği ve kanıtları da bu açıdan yorumlayanlar, sorumluluktan kaçan kişiler, özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşım yapmasından kaçınmalıdır.

Düşünce

- Her yaklaşımda insanlar benlik ve menfaati öne almaları ile akıllara gelen boyut, insanlık ötesi olabilir ki bu değişime etik değil etik dışı denilebilir. Bu açıdan bu yaklaşımlara ve düşüncelerden korunmalıdır.
- İnsanlar doğru ve gerçek yerine bunu saptıran ve farklı insanlık dışı olarak yorumlayanlar ele alındığında, kötü düşünce ve uygulamalar bu temel üzerine yapılır.

Düşün: İnsanlık üzere olmayanlar insanlık oluşturamazlar. Her yaklaşımda eğer bireyler insanlık üzere değilseler, amaçları benlik üzerine olursa, iyilik olarak oluşması beklenti ötesindedir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımda insanlık üzere olmak şarttır.

12.24.İlgi duymak, yaklaşım yapmak ile farkındalık oluşmamakta, bireyler kendilerini aldatabilmektedirler. Sorunlu, kusurlu ve engelli olan bireylere yaklaşım yapmak isteyenlerde, insanlık ve etik dışı, başkalaştırma ile yanlış ve zarar oluşturabilmektedirler. Bir kişinin insanlık değerinin yıkılması ile kişi değerler olarak kaybedilebilir.

Bir kişinin dinlenmesi ile onun dediklerini kabul etmek olmaz, akıl ve gönül ile bunun uyumu gereklidir. Ayrıca doğru ve gerçek olmayan izinden gidilemez, yanlış yol ile yanlış hedefe ulaşabilir.

Düşünce

- Her dinleyen kişinin sizi kabul ettiği ve dediğinizi yapacağı anlama gelmez. Tam tersi kanıt olsa bile bildiğini yapabilir.
- Dinlemek algılama, kavramanın ilk aşaması olsa bile aynı düzeyde olmalıdır. Fransızca konuşan ile İngilizin anlaşması gibi olmasın.
- İnsanlar başkalarını dinleyerek sanki onu gerçekten dinler gibi yapar, kendi yaklaşımında gerekçe tutarlar, yalanı gerçek yapabilmek için karşıdakini kullanırlar.

Düşün: Her sizi dinleyenizi kabul ettiği anlamını çıkarmayın. Bazı kişiler kendi bildiklerini yapabilmek için sizi dinler ama yine zarar verecek bile olsa istediklerini yaparlar. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımlarda engelli olanın istediği ancak bilim ve etik ise kabul edilebilir.

12.25. Eylem bir çalışma ile değer üretmek iken, sözel ve propaganda ile sonuç alınmaz, hayali boyutlarda kalmaya mahkûm olurlar. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere sözel güzel sözler söylemek değil, onları motive etmek, elde edilen sonuçlar kadar, amacı ve yaklaşım boyutu olmalıdır. Güzel sözler söylemek ile engelli olanların engeline çözüm bulunamaz, rahatlatılabilir.

Bir kişinin sanat üzerine olması ve edebiyat yapması, iyi hatip olması ile anlamlı olmak, farkındalık yakalanacağı anlamında olamaz.

Düşünce

- Her bireyin sevgi boyutunda insanlıktan uzak ve başka yaklaşım içinde iseler, sapkıncıdır.
- İnsanlar yaptığı yaklaşımların doğrudan işlevsel olması ve insancıl olması istenir. Edebiyat ve sanatsal olmasının anlamı insanlık dışına çıkması olamaz.

Düşün: Her yaklaşımda insanlık üzere olunmalıdır. Edebiyat yapılacak düşüncesi ile insanlık üzerinde taviz verilemez. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireyler edebiyat, tıp biliminde bir gönüllü olarak, hele denek olarak alınmaz.

12.26. İnsanlar amacını bir güdü ve yöntem ile saptamadıkları zaman, şaşkın ve tutkun dolaşırlar, hedeflere varması beklenmez. Bir hedefe varabilmek için belirli bir plan ve yöntem ile eylem gerekir, sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşım içinde aynı yaklaşım zorunludur. Hayali ve arzulardan öteye gitmeyen yaklaşımdan netice alınamaz. Engellerin çözümlenmesi için hayal değil, gerçek üzerinde olunmalıdır.

- Sizce amaçsız koşan kişi, spor yapmakta ve biryere yetişecek sanılmamalıdır.

Toplum üzerine karar; onlara sorularak, birey hakkında olanda yine kendi rızası ile, insanlık ve etik olmak üzere, hukuk yapısı içinde olmak üzere alınabilir. Bazı durumlarda kararsızlık daha insancıl ve doğru boyutta olabilir, zorlama yaşam hakkı dışında yapılamaz.

Düşünce

- Her veri ancak yorumlandıktan sonra karar verilebilecek düzeye gelir.
- İnsanlar kararlarında bilgiye dayanmalı, bilim üzerine olmalı ve uzmanlardan danışmanlık almalıdır. Karar bireye ait olsa bile, aydınlandıktan sonra rıza ve karar oluşmalıdır.

Düşün: Her verinin irdelenmesi, yorumlanması gerekir. Doğrudan düz bakış bize yanlış algılara neden olabilir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımda sözsüz iletişime çok dikkat etmek gerekebilir. Söylenenin tam tersi anlaşılabilir.

12.27. İyilik ve barış mücadelesinde olan kişi, ölebilir, galip gelmeyebilir ama daima başarılıdır. Zalim olan ve zulüm yapan ile, inanarak, bilerek barış içinde, mücadelesini sürdüren, iyilik yapan kişiler, zulme uğrasalar bile sosyal açıdan başarılı kabul edilirler. Özellikle engelli insanlara iyilik eden ile zulmedenlerin toplumda yerleri elbet farklı olacaktır.

İnsanların yapacakları ile yapamayacaklarının farkında olmaları beklenir, ancak bunu algılamaları zordur. Yapacaklarını söyledikleri ile arzu ettikleri karışmamalıdır, özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireylere söylenenler yapılmadığı zaman büyük sorunlar yaşanabilmektedir.

Düşünce

- Her insanın bir kapasitesi vardır. Bu kapasite üstünde yapacağını ifade etmek onun güvenenleri sarsacaktır. Zulme uğradıktan sonra iyilik ve güzellik üzerine olanlar, nefretten uzak olanların kapasiteleri üstün düzeydedir.
- İnsanlar daima zalim olanları zulümleri ile bırakarak yok olmalarına neden olmaktadır.

Düşün: Her yaklaşımlarda zorbalık, zulüm yapanların, tarihte perişan oldukları gözlenmiştir. Zalimlerin refah içinde olmadıkları anlaşılmaktadır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere zorla yaklaşımın hiçbir gerekçesi olamaz.

13. Doğanın oluşturduğu boyut, bilim dışı açıklama ile gerekçelendirilemez. Hayal ve fanteziler ile büyü ve çeşitli rüyalar gibi durumlar geçerli ve gerçek yerine konulamaz.

13.1. Farkında olmadan yaklaşımlarda ufak incinmeler olabilir ancak, insanlık üzerine olanlar bunlara da dikkat ederek, detayda da haklara uyarlar. Engelli olanı dışlamak yerine, onları yaşama, sosyal hayata almak gerekmektedir.

Çalışma, sadece bireysel ve bedensel olmaz, akıl, gönül ve tüm inanarak enerji sarf etmek, onları bir arada ve birlikte kullanma ile tam güç sağlanabilir. Engellilerde gerçek ne ise olduğu gibi ele alınıp, onun farkındalığını algılamaya çalışmalıdır.

Düşünce

Her yaklaşımda bilim temelinde olunca, tüm tabiatın sizinle birlikte olduğunu algıyorsunuz.

İnsanlar bilim üzere olunca, tüm doğa yasalarını da kullanmakta, onların temelinde yorum yapmaktadırlar. Birisi ile diğeri hiçbir zaman zıt olmadığı için, birlikte oluşurlar.

Düşün: Her doğa yasalarına uymak, bilim üzerinde olmak, tüm yaklaşımların birlikte, bir arada dengede ve uygun oluşmasını sağlar. Doğa kanunlarında aykırılıklar yoktur. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerde doğaya uymaları beklenir.

13.2. Detayların ana yapıyı etkilemesi ve değiştirmesi olanaklı olduğu kavratılmalıdır. Bazı durumlarda neden, niçin gibi sorgular sorulabilir ki, olmuş ve oluşmuş olana faydası dokunmadığı sürece anlamsız olmaktadır. Engelli olanlarda birçok uygulamanın fayedalanılmaması, detaydaki sorunlar olabilmektedir.

- Olgunlaşma süreci her bireye, boyuta göre farklıdır, beklenilmelidir.
- Beklemek, ancak süreç ve gelişim açısından yapılır, yoksa ölümcüldür.
- İnsan doğar doğmaz yetkin ve yetkili olamaz, en uzun gereksinimi olur.

Amacı iyilik ve güzellik olsa da imkân meselesi gündeme gelmektedir. Yapabilmek imkân meselesi iken, düşünmek ve niyet etmek için yapabilmek gücüne gereksinim yoktur. Engelliler de bu şekilde düşünölmelidir.

Düşünce

Her tabiata uygun, doğayı bozmayan yaklaşımın sonuçlarında zarar oluşmayacağı belirgindir. İnsanlar fizyoloji, biyoloji bilimlerine dayanırlarsa, güçleri ve olayları algılamaları daha geniş olacaktır.

Düşün: Her bir yaklaşımın bir detayı, bilimde bir yorumu vardır. Hayal ve fantezi peşinde olmadıktan sonra birçok boyutu algılamak daha kolay olacaktır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerde gerçekçilik çok önemlidir.

13.3. Farkındalık, insanlar bazen çeşitli algılama ile sağlanabilir, ancak aklı ve gönüü açık olmasını gerekli kılar. Bir veri bizim tüm önceki kararlarımızı etkileyebilir. Engelliler de bir tanımlama ile tüm yaklaşımlar değiştirilebilir ve yeniden yapılandırılır.

İnsanlar görünüşe bakarak yanımları mümkündür, bu açıdan farkındalığı algılama ancak bilgilenme yanında aklı kullanma ve vicdanı öne almak ile olasıdır. Bazı durumlarda, özellikle **engelli** olanların sorunlarında algılama ile bize katkıları ve yararlanma boyutu olabilmektedir.

Düşünce

Her durum görüldüğü gibi olmayabilir, algılamalı ve farklılığın farkında olunmalıdır.

İnsanlar bazen istediğinin olması için zor kullanmak isteyebilir. Ancak zor kullanma güçsüzlük demektir.

Düşün: Eğer bir işi yapmak için gücünüzü kaybetmek istiyorsanız zor kullanın. Kayıp etmenin en basit yolu zorlamaktır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere zorlama tüm olumlu yaklaşımınızı kaybetmektir.

13.4. Soyut kavramların farkında olamayanlar, somut oluşumlara tapınarak sorumluluğu onlara atmak isterler, elbette hüsrana kaçınılmazdır. İnsanlar gerçekten gücü olmayanlara, korku ve endişeleri nedeniyle tapınırlar ama onların bir etkisi olmadığı gibi, insanları zarara yönlendirmektedir, farkında olunca ancak ayrılırlar, doğruyu ararlar. Engelden kurtulmada süslü olanların gerçek ile bağlantısı olmayabilir.

Yönetim, yönetebilme algısı olan kişiye özgüdür, bu başta insanın kendisi, kendi benliğidir. İdare ve yönetim, yetki almak ile değil, gönüllü kazanmak ile olabilmektedir. **Engellilerde** de başarının büyük boyutu, bireyin sağlık elemanları ile iş birliği ve uyumunda yatmaktadır.

Düşünce

Her oluşan varlık bir yaratılan olup, onlara yaratıcı sıfatı vermek, insanı tanrılaştırma boyutunda olmaktır.

İnsanlar eğer bilim dışı hayal ve fantezileri ve doğal güçleri yaratıcı olarak görürlerse, bilim üzerine olamazlar.

Düşün: Her olay ve olgunun bir tanrısal güç olduğu sanılarak, onlara yaratıcılık vermek, olayı baştan kaçırmak demektir. Bir tarlaya su vermek ile suyun bitkileri yarattığı değil, bitkileri beslediği boyut kaçırılmamalıdır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireyleri sağlıklı yapmak bir tanrısal yaklaşım değildir.

13.10. Bizler yaratılanlar olarak, doğanın içinde var oluşun farkında olarak, tüm çalışmalarımızın, insanlık ve etik ilkeler üzerine değer üretmek olmalıdır. Hiçbir doğa yasası birbiri ile çekişmez. Engellilerde de hangi bilim yolundan ilerlerseniz, aynı durum ile karşılaşacaksınız.

Gelecek ve doğanın oluşumları konusunda insanların temel farkındalığı, gördüklerini algılamak, varlığın farkında olmak gerekir. Gelecek bilinemez, engelliler için yaklaşımlarda da öne sürülen ancak, öngörüler olabilir, mucizeler beklenilmemelidir.

Düşünce

Her oluşumun doğal yasalar içinde olduğu farkına varılmalıdır.

İnsanlar ancak ve yalnız bilimsel olursa, doğru üzerine olabilirler.

Düşün: Her durumda oluşan boyutu sır ve gizem olarak değil, doğal yasaların detayları olarak ele alınmalıdır. Burada gerçekçilik bilimsel açıdan oluşabilir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere gizemli olmak ve hayal değil, umut ile ümit kavramları karıştırılmamalıdır. Sırlardan bilim, doğa yasaları çıkaran kişiler, eğitilmiş, bilgin olmaları ötesinde, akılları ve fikirleri açık, hür olanlardır.

13.11. Bir bilgi, bir olay ve doğal gözlenen bir boyut, insanlara birçok farkındalık imajı olabilir. Her gün uyumak ve uyanmak, yaşamın bir algısını, varlık sürecini bize farkındalığını sağlayabilir. Engellilerde de bir defa belirtmek, algısı olana farkındalık için yeterli olabilmektedir.

Sonuç alınmadan başlanan işin varacağı nokta bilinmeyebilir, bu açıdan, amaç ve güdü barış, insanlık ve etik üzere olmalıdır ve devamlı izlem gerekir. Doğru veya yanlış boyutu, sonuçta tam daha net ortaya çıkacaktır. Engellilerde de fayda ancak elde edildikten sonra belirtilebilir.

Düşünce

Her boyut, izlem ile gerçekçilik üzerine olup olmadığı anlaşılabilir.

İnsanlar olayın doğru veya gerçek olup olmadığını, bilim ile ve doğal yapı ile bu anlaşılabilir.

Düşün: Her oluşumun sonucunu olası görmek ancak bilim ile mümkündür. Gerçek ve doğru zaman içinde ortaya çıkar ama algılama ve farkındalıkta bilim üzere olanın işidir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere sonuç değil, insanca yaklaşım garantisi, kısaca güven verilmelidir.

13.12. İnsanlık üzere, etik ve birey haklarına uyumun olduğu yerde, amirlerin büyüklük taslaması kabul edilebilir olamaz. İnsanlar karşı çıktığı, benimsemediği, sevmediği kişi ve durumlara uymak istemez, onlarla birlikte olmaktan da kaçır.

En iyi karar, düşünülerek, incelenerek ve danışılarak verilen kararlar olmakta, dayanağı ve kaynağı da insanlık üzere, birey hakları temelinde yapılmalıdır.

Düşünce

- Her yaklaşımın doğanın kanunları altında olduğu, bizim ancak tercih yapabildiğimiz algılanmalıdır.
- İnsanlar hâkim olmak isterler ama hakimiyet sevgi ile onların gönlünü kazanmak ve onlara sadece öğüt vermek ile oluşabilir.

Düşün: Her öğüt, eğer gerçek ve hakikat temelinde, insanlığa dayanak sağlıyorsa önemlidir. Büyüklük taslamak ile değil, algılamak ve farkındalık içinde olunmalıdır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımın dayanağı insanlık olmalıdır.

13.13. Bireyin rızasını aydınlatarak almak, onu sorumluluğa katmak, gerçek güçtür. Fiziksel güç bozgunluk ve zarar ile sefilliğe neden olabilir, bu açıdan aydınlatarak, belirterek, öneri sunarak, akıl ve gönül ile isteyerek, ikna yoluna başvurmadan, inanarak etkileşime girmesi gerçek güç olup, güç sevgi dayanıklıdır, bunun farkında olunmalıdır. Engellilerde de bireye özgü yaklaşım gereklidir.

Güçlü ve savaşmayı bilen değil, sevgi üzere ve gönülleri fetih eden kişi yaman ve gerçek mücadelecidir.

Düşünce

- Her birey güçlü olmak ister, ancak bunun kararı kendisinde değil, yaptığı işlerdedir.

- İnsanlar yönetici olunca, birey değil toplumda zorbalıklara neden olabilir. Bu açıdan kral şeklinde yöneticiler toplumda düzeni bozabilirler.

Düşün: Her yaklaşımda önemli olan bireyin haklarının korunması, fert olarak geliştirmek ve ilerletmek olmalıdır. Yönetim ve güç kullanmak ile iyilikler değil, bireyi kalkındırarak gelişim sağlanmalıdır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireyleri birey, bir fert olarak geliştirmek, kalkındırmak olmalı, onlardan yararlanma değil, kendilerinin farkında olmalıdırlar.

13.14. Destek ve dayanak, maddi ötesinde, manevi, inanarak ve bilerek yapılan, akıl ve gönül ile oluşan güçtür. Engellilerde en iyi destek bilimsel olandır.

Hediye bir menfaat karşılığı değil, bir simge olmalı, manevi anlamı, sıfatı olmalıdır ki, insanlık ve sevgi boyutuna farkındalık katmalıdır.

Düşünce

- Her maddi desteğin manevi açıdan geliştirilmesi ve inanarak, bilinçli olması gerekir. Güç insanlıktadır.
- İnsanlara hediye olarak sevgi verin, elçileriniz de insanlık olsun.

Düşün: Her desteğin etkin ve verimli olabilmesi için, bireyin haklarını korumak ve gözetmek olmalıdır. Birey belirli bir düzeyde gelişim ve değişim yapılırsa, kendisine güç katarak insanlık yolunda ilerleyebilirler. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireyler farkındalık ile güç kazanmalıdırlar.

13.15. İnsanlar tam teslim olmalarının anlamı, güçten dolayı karşı çıkamamak değil, akıl ve gönül ile bir ve beraber olmaktır, bunu farkında olmak gerekir. Zorbalık ile insanları kaçırsınız, size zorla evet diyenler, başka ortamda tam karşınıza çıkabilirler. Bu engelliler içinde benzerdir.

Mücadelenin tek bir geçerli boyutu vardır, insanlık üzere, etik ilkeler içinde ve birey hakkı temelinde ve hakların dengelenmesini sağlamaktır.

Düşünce

- Hâkim olma, sahip olma ancak insanlık üzere olursa olur.
- İnsanlar gönülden ve bilinçli olarak inanarak sahip çıkarlar ve bağlanırlarsa anlamı olabilir.

Düşün: Her sahip olma, ancak gönül kazanmak ile olabilir. Toplumlar ordu ile değil, bilinçlenme ve farkındalık ile değişimi yakalayabilirler. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere hizmet etmek isteyen kişi, öncelikle onu sevmeli, gönlünü aklı ile birlikte kazanmalıdır.

13.16. İletişim yan yana değil, akıl ve gönül bütünleşmesi ile oluşur, zaman ve mekân önemi zayıftır. İnsanların birbirleri ile doğrudan görüşmeden iletişim kurma olanağının farkında olmak gerekir, eski tarihsel bir eseri yorumlamak, onu algılamak, onunla iletişimdir, ancak bunu yapacak eğitimde ve güçte olmak gerekir. Engelli bireylerde bu daha öne çıkmaktadır.

Birisi bir kişiyi zorla getirebilir ama onu kaybetmeniz söz konusudur. Gönül kazanma sevgi ile yaklaşım ile ancak oluşabilir.

Düşünce

- Her evliliğin ancak sevgi ile oluştuğu gibi, bunun da akıl ve gönül bütünleşmesini gerektirdiği bilinmektedir.
- İnsanlar birliktelikte oldukları kişilerin aynı fikirde değil, aynı bilinçte olması ile oluşabileceği gözlenmelidir.
- İletişimde amaç anlaşma değil, anlaşmanın kavranması için olabilir.

Düşün: İnsanlardan bir yere gitmeleri zorla değil, gönül ile olmalıdır. Akıl ile, bilinçlenme ile olmalı, gönülde bunu istemelidir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere egzersiz yapmaları söylenir, ama birey parmağını bile oynatmak istemeyebilir. Gücü adaleden içinden gelen duygulardan alması sağlanmalıdır.

13.17. Farkındalık içinde olan birey, konu, kişiler, çevre değişse bile, algıda ve yaklaşımda, barış ve iyilikten şaşmaz, kalıba ve gruba göre değil, tüm uğraşları bunun üzerinedir. Engelli olanlara insancıl yaklaşmayan kişi başkalaşmış bireydir, kabul görmesi beklenilmez.

Kim bir iyilik yapmayı içten ve isteyerek yaparsa kendine, zorbalık ve kötülük yaparsa da kendine yapmış olur, sevgi veya nefret kazanır. Eğitim ile elde edilen diploma, sizi sevgiye veya nankörlük yolu ile sosyal itilmişliğe neden olur, insanlar bunun farkında olup, yönlerini ona göre yapılandırmalıdır.

Düşünce

- İnsanlar devamlı aynı yoldan işe giderken, farklı yol ile gittiklerinde, sanki değişik yere gidiyor gibi olabilirler. Bu açıdan her günün ayrıcalığı için farkındalık önemlidir.
- İnsanlar kötülükleri tanımlayamayabilir, iyi gibi başlarken, tersine dönebilir. Bu açıdan her ilacın etkisini izlemek gereklidir.

Düşün: Her yaklaşımın sonucundan önemli olan amacı ve güdüsüdür. Bunlar iyilik ve güzellik üzere ise, zarar yönelen boyut düzeltilebilir, hatta oluşmadan önlenir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireyler yaklaşımların amacı iyi anlatılmalıdır. İyileştirme ve kusurların giderilmesi şeklinde açıklama zayıf gelmektedir. Kataraktı olan ve okuma yazma bilmeyen kişiye lens takılma gerekçesi nasıl anlatılabilecektir?

13.25. İnanarak değer üretmek, insanlık üzere olmanın farkındalığı, isteyerek, severek ve heves ile, maddi menfaat dışı yapmaktır. Zulüm yapan veya zorbalık içinde olan kişi, özellikle sorunlu, kusurlu ve engelli olan bireylere insanlık dışı zorla yaklaşım yapması ile faydalı olmaz, görünüşte ancak, sübjektif algıda olabilir.

- Tesadüf ile buluş veya değer üretilmez. Bilim arada sınırlarında aralık bırakır, doğru kişi, doğru yerde ve doğru zamanda olması ile sınırlar açıklık kazanır.

Başkasına göre değil, gerekene göre, oluşan duruma göre yaklaşım yapılmalıdır.

Düşünce

- Her çiçek sulanmamalı, bazılarında toprağın kuruması sağlanmalıdır, kaktüslerde çürüme olmaması açısından önemlidir.
- İnsanlar gerekeni, gerektiği yerde, gereken kadar yapmalıdır. Bu genel anlamda doğru olsa da neden, niçin ve nasıl gibi detaylanmasını gerekli kılar.

Düşün: Her yiyecek bile yenilebilir boyuta getirilmeden, pişirilmeden yenilemez. Tüm yaklaşımlarda bireyin kullanabileceği temelinde yaklaşım

gereklidir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşım yapabilmek için, sağlık boyutu, bedensel ve ruhsal olarak sağlanmalı ve sosyal boyut olarak ta yapılanma oluşturulmalıdır.

13.26. Engeller sosyal, kültürel ve insanlık dışı etkileşimler ile de olabilir, ki bunu aşmanın yolu farkındalıktır. İnsanların önünde, sadece sorun, kusur ve engelli olan bireyler değil, sağlıklı olanlarda da örf, adet ve gelenek ile bazı kuralların sıkı yapısı ve otorite kışkacı içinde engeller vardır. Bunu aşmaları ile farkındalık ve benliklerinin algısında olabilirler.

Bir kimse, anlamsız, faydalanmayacağı, işine yaramayan bilgiye sahip olmasının anlamını irdelemelidir. Uçak pilot eğitimi almış kişi araba kullanıyorsa bu aldığı eğitimin bir anlamı olmayacaktır.

Düşünce

- Her farklı kişiden elde edilen veri ile başkasına yaklaşım yapılması doğru değildir onun yaşları ve cinsleri aynı olsa bile sorunları ve tedavilere verdikleri yanıt farklıdır, farklı olacaktır.
- İnsanlar standart yaklaşım diye uygulama yaptıklarında, bireye, duruma ve oluruna göre uyarılama yapmazlarsa, zarar görmeleri kaçınılmaz olacaktır.

Düşün: Her birey, durum ve olava göre yaklaşım farklıdır. Hastalık durumunda tedavi gündeme gelmelidir anlamı; aynı yaklaşım değil, bireye göre, sorununa özgü yaklaşım yapmak olmalıdır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere farklı yaklaşım önerileri, aynı sorunu olsa bile bireyin tercihinine göre olmalıdır. Gözlük çerçevesi bireyin kullanımına göre ve bireyin beğenisine göre olmalıdır.

13.27. Sorun, kusur ve engelli olan bireyler, engelleri giderilince birden şaşırabilirler, yeni yaşamlarını düzenlemede sorunları olabilir ki bu doğal ve normal görülmelidir. İnsanlar bilmediği ve ilk defa gördüğü şeyi algılamayabilir ve farkında olmayabilir, dolayısıyla temel boyut, onu tanımladıktan sonra başlamalıdır.

Bir kimse uzağı görmez iken, miyop iken, gözlük ile görmeye başlayınca, katarakt iken lens takılması ile, yaşamının değiştiğini algılar. Yaşamını artık bu yapı üzerinde yapılandırılmalıdır, geçmiş, geçmişte kalmıştır, geleceğe yaklaşım yapılmalıdır.

Düşünce

- İnsanlar farkındalık içinde olunca, bazı konulardaki yaklaşımlarının zarar olduğunu sonradan algılayabilirler. Bu açıdan sigara içenlerin yıllar sonra zararı daha net algılanabilecektir.
- İnsanlar bazı boyutları yapmaları veya yapmamaları ile zaman içinde bilgi sahibi olunca, yaklaşımlarının yanlış olduğunu fark edebilirler. Bu açıdan bilimsel olmanın anlamı büyüktür.

Düşün: Her yaklaşımınızın doğru veya yanlış olduğunun farkındalığı için bilim üzere olunmalıdır. Bazı yaklaşımlarda azı gerekli çoğu zararlı, azı zararlı, çoğu gerekli olabilir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere uygulama yapıldıktan sonra işlevsel olması ile doğru veya olmaması ile yanlış denebilir. En iyi veri bireyde elde edilen olacaktır.

14. Yanlış yolda giden, doğru hedefe ulaşamaz. İster farkında olun ister olmayın, eğer yolda giderken sorunlar oluşuyorsa, mutlaka amaç ve güdü irdelenmelidir. Bazı elde edilen veriler bize uyarıcı olmalıdır ki farkında isek ancak olabilir.

14.1. Sorunu, kusuru ve engelli olan bireylere yaklaşım onlara acımak ve dışlamak değildir. Amaç ve güdü etik ve insanlık üzere olmalı, menfaatin anlamı ve farkındalık bunun üzerine olmalıdır. Engellilerde yaptığın yaklaşım değil, bireye yaptığın insanlık katkısı önemlidir.

Bir kişi iyilik amacı ile yaklaşım yaptığında, tam tersi bir boyuttan kendisine yarar oluşabilir. Burda amaç tek boyutlu olsa bile iyiliklerde çoklu sonuç elde edilebilir.

Düşünce

- Her bir durum kayıp ve kaçmış olarak görülebilir. Zarar üzerine olabilir ve kaybedilmesi de kazanç olabilir.

- İnsanlar elde edebilecekleri sonuca göre yaklaşım yaparlar ama iyilik ve güzellik üzer olup, gerçeklik üzerinde olanlarda farklı olumlu boyutlar yakalanabilir.

Düşün: Bazı sonuçlar bize olumsuz gelse bile, olmaması olumlu olabilir. Bizler sanki başlangıç ile sonuç aynı şekilde istenildiği gibi gelişeceğini sanırız. Farklı olması bizim aleyhimize değil, lehimize olabilir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerde elde edilen neticeye göre tam karar oluşturulmalıdır. Daha öncekiler öngörü gibi irdelenmelidir.

14.2. Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin ümitleri yıkılmamalıdır demenin anlamı, engellerinden kurtulacakları değil, insan olarak yaşamalarının gerektiğinin farkında olmalarıdır. Ümitsizliğe düşen bireyin, gelecek boyutunu da kapattığınız zaman ondan artık insan olarak bir etkinlik beklemeniz boşuna olabilir.

Ölüm ile varlık sonlanmakta, dolayısıyla çözüm olmamaktadır ki, sorun, kusur ve engelli olan bireylerin yaşaması ile insanlık daha da güçleneceği farkında olunmalıdır. Engelli ama insanlık açısından göz aydınlığı olan birçok birey vardır ve bizler onlara çok yönlü şükran duymaktayız.

Düşünce

- Canlılarda yaşam sürdüğü sürece, sonuçlar insanlık boyutuna dönebilir.
- İnsanlar yokluk olmadığı ve yaşam olduğu sürece ümitsiz olmamaları gerekir.

Düşün: Her güzel yaklaşımın, beklenilmedik sonucu olabilir. İnsanın kalbinde bir bağ ve insanlık olmadığı sürece, eylemlerinde insanlık boyutu gözlenmeyebilir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşım tam ters sonuçlar doğurabilir. Bu açıdan değişime açık olunmalıdır. Ben doğru yaparım algısı bile baştan yanlışır.

14.3. İzlem, mutlaka sorun durumunda değil, sağlıklı iken de gereken bir boyuttur, sadece yaşı ve bireye göre checkup parametreleri farklı, ayrıcalıklıdır. Engellilerde yapılan yaklaşımların sonuçları dikkate alınmalıdır.

Bir konuda oluşan boyut fark edilmemiş olabilir. Bu açıdan yakın takip ve izlem gereklidir.

Düşünce

- Her yaklaşımın bir etkileşimi olmaktadır. Bunun anlaşılması için objektif irdeleme gereklidir.
- İnsanlar konuştukları zaman söylediklerinin algılanması açısından onlardan algılamalarını öğrenmek gereklidir. Bunun da iletişim ile olabileceği fark edilmelidir.

Düşün: Her yaklaşımın amacına ulaşip ulaşmadığı ancak onu yorumlamak ile olasıdır. Birçok boyutun söylenildiğinin aksi şekilde algılanabilir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere öneri yaparken, belirtmek istediklerinin tam tersi algılanabilir. Belirttiğin değil algılanan önemli olduğuna göre, bireyden sorular ve sorgular alınmadan yaklaşıma başlanılmamalıdır.

14.4. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere acımak, sempati duyan kişilerin yaklaşımı yerine, insancıl, gereken tıbbi, sosyal ve kültürel, bireye uygun davranışta bulunma önemlidir. Bu türde yaklaşım yapılması için eğitim, yakındakilere yapılmalıdır. İnsanlara yardım ve desteği ideal olarak en yakındakiler yapabilmektedir.

- Sempatide acıma vardır, içgüdüsel doğal eğilim, duygudaş değildir.
- Bir kimseye içten sevgi ile yakınlık duyarsan ona hekim olamazsın.
- Empatide kendini başkası yerine koymak vardır, onu kendin yapmaktır.
- Engelli ve anomalili bir bireyin yerine kendinizi koymak zordur, istenmez.
- Engelli ve anomalili bir birey ile duygudaş olmak daha kolaydır.
- Üzülme, ağlamak, filmdeki gibi geçici olması arzu edilebilir.
- Üzülme, ağlamanın, geçici değil, yaşanması elbet farklıdır.

Size öğüt vererek, doğruyu ve yorumları yapabilecek kişinin dostunuz olması beklenir. Dost acı ancak doğru söyler denilmektedir. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımın temel merkezi, gerekçesi ve dayanağı birey, engelli kişi olmalıdır.

Düşünce

- Her bir sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımı yüklenecek ve izleyecek bir sağlık temelinde olan kurum, kuruluş ve aile olmalıdır.

Bireylere aydınlatma ve rıza temelinde, kısaca birey merkezli çözümler üretilmeli, bir bakıma innovasyon, buluşlar olmalıdır.

- İnsanlar açısından sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşım için kitaba, kalıba bakılır ve ona göre yaklaşılır denilirse de bunun yerine bireyselleştirilmiş ve bireyin rızası ve talebine göre uyarlanmış, modifiye edilmiş olanlar olması beklenir, arzu edilir.

Düşün: Acıma duygusu temelinde sağlık yaklaşımı geçerli kabul edilemez. Her öneri ve yaklaşım, birey için ise, onun iyiliği ve güzelliği için ise, özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireyler açısından aydınlatma önemli yer tutmaktadır.

14.5. Zaman içinde bizim aleyhimize görünün bizim lehimize olduğu anlaşılabilir. Bizler görüntüye göre karar verirken, onun dayanağı ve gerekçesi ötesinde, gerçek boyutunu da kavramaya bilir, farkında olmayabiliriz. Akıl gözü ile gönül gözü bu nedenle önemlidir.

Sorunu, kusuru ve engelli olan bireyler, sağlıklı olan kişilerden daha fazla farkında ve gerçeği daha iyi algılayabilirler. Çocuklar minör olarak sorumlu olmamasına karşın, kendilerini kimin sevip sevmediğini çok rahat algılayabilirler. Bunun gibi görmeyen kişi, gerçekleri daha net algılayabilir.

Düşünce

- Aynı yolda giderken karşılaştığımız kişi, temelde aynı yolda, aynı doğrultuda giden kişidir ve sizinle benzer fikirleri olması ve anlaşılabilir olmanız da mümkündür. Tek beklenen tanışmanızdır. Sorun, kusur ve engelli olan bireyler, sanıldığı gibi özürlü değil, onlara bu gözle bakanlar özürdür ama fiziksel sağlık sekelleri yok gibi gözükmektedir, algılarında farkındalıkta sorunları vardır.
- İnsanlar farkındalık boyutunda olmayan, olamayan ve algılama sorunları olanı, sekelli olarak tanımlamıyorlar, ancak gerçek ile bağı kopmuş olan, kendini farklı konumda sananlar gerçek temel sosyal sorunlu olanlardır. Çocuğa geri zekalı denilmeyeceği algılanmalıdır.

Düşün: Her sorun, kusur ve engelli olan bireylerin fiziksel olmayacağı, sosyal, ruhsal temelde algılama ve farkındalığı tanımlamadıkları gözlenmektedir. Bazı kimseler sorunları, kusurları ve engelleri olabilir ama farkındalık sorunu yaşamazken, algılama sorunu sağlıklı gibi görünenlerde olabilir ve bu uyumsuzluk sosyal önemli boyutlara neden olabilir.

14.6. Güzel düşünüp, güzel davranmayan ve eğitimini ilim ve öngörü sahibi olmayan kişi eğitimi olmaz. Eğitim, ancak bireyin algılama ve farkında olması ile gerçekleştiği söylenebilir, kalıpları ve bilgiyi öğrenmek eğitim kabul edilemez.

Sorun, kusur ve engelli olan bireyleri algılayan ve farkında olan bir kişinin eğitimi ve ilim üzere olduğu söylenebilir ki güzel düşünme ve güzel davranmaları ile bunu kanıtlamış olurlar. Eğitim değişimi gelişim ve farkındalık boyutuna taşınması ile oluştuğu tanımlanabilir.

Düşünce

- Etkin ve verimli olmak, anlamak, farkında olmak ve algılamak için belirli bir düzeyde olmak beklenir, sorun, kusur ve engelli olan bireylere etik ve insancıl davranmak ile hak edişlerine göre yaklaşmak, bunu tanımlar.
- İnsanlar sorun, kusur ve engelli olan bireyleri farkındalık adı altında ayırması, onları kendi benliklerinden uzakta tutmaları, olayı kavramadıklarının bir kanıtıdır. Diplomalı olmak, uzman olmak ile bu boyut kazanılmamaktadır.

Düşün: Her sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşım konusunda uzman olan kişilerin, gerçekten de farkındalık ve bireyleri algıladığı söylenemez. Sevgi ve saygı ötesinde onlara insanlık boyutu ile yaklaşmak, acımak ve sempati duymak olmadığı kavranmalıdır.

14.7. İki kişi arasında veya sizinle ilgili olan sorunlarda, müdahale olmak, ancak hukuk sistemi ile olabilir, taraf olunmaz, güç kullanılmaz. Mücadele doğrudan birey öğüt verme ve değeri bilme ve yapma ile oluşmalıdır. Engellilik ile mücadelenin anlamı, engeli olanlarla değil, engelin, sorunun oluşmasının önlenmesi ile olur

---

Bir şeyle mücadele ederken şiddet kullanmak, sonra telafisi olmayan bir duruma düşmek, pişman olursa bile geri dönülmeyen bir durumu yaratmak olasıdır.

Düşünce

- Her yaklaşımda belirli bir şeyi düzeltme ve iyileştirme amacı ile mücadele de ister arabulucu ister şiddeti yatıştırmak olsun, yapılacak olan bunu yetkili olanlara bırakmaktır. Kişinin kendisinin adaletin tesisi için mücadelesi doğru değildir, bunu yapan kurumlar vardır.
- İnsanlar doğrudan kendileri müdahalede bulunduğu anda, orta bir subjektif yaklaşım vardır, bu açıdan objektif olmak için bağımsız kişiler olmalıdır.

Düşün: Her mücadeleyi kendin yapman ile çözüme ulaştıramazsın. Yetkili ve yetkin olanlara devir ile daha doğrusal ve objektif boyuta çıkarmış olursun. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere uygulamalarda kitaplara bakıp çözüm önerileri yapılamaz. Her birey, her soruna özgün yaklaşım şarttır.

14.8. Eğer ortada bir zarar var ise, adalet ve haklar ancak hakimler tarafından karşılanmalı, tanımlanmalı ve dengelenmelidir. Mahkemeler hakların dengelendiği yerlerdir. Engelli olan bireylere yaklaşımda da öz benliklerine göre uygulama yapılmalıdır, yararlı olabilir gerekçesi ile zulmetmelidir.

- Mahkemeler iki iletişimsiz tarafı haklar üzerine anlaştırmaktır.
- Zarar somut ve şüpheye yer vermeyecek şekildedir.
- Hakaret, aşağılama ve mobbing de yine somut verilere dayanmalıdır.
- Hekimin amacı bireyin sağlığı olacağı için kasti zarardan söz edilemez.
- Acil durumlarda yaklaşımın farklı olacağını elbet hekim farkındadır.
- Dikkat ve özen eksikliğinin özellikle olmaması çabası önemlidir.
- Arzu edilmeyen, istenmeyen oluşumlar olabilir, korunmak önemlidir.
- Bir insan, insan tüm varlıkların korunması, gözetilmesi çabasıdır.
- Saygı, sevgi üzerine kazanılandır, amir olmak ile elde edilemez.
- Hiçbir kimsenin, kendisi dahil, zarar verme olasılığında bile olmamalıdır.
- Bireyin kendine ve topluma göstereceği en güzel şey, sevgidir.

İnsan kendi benliğine de eziyet edebilir, oruçlu iken çok susması, bedenine zararlı olması, heyecan ve kızgınlık ile aşırı hareket, adaleti hukukçular yerine, kendin yapmaya karışman, hekimlikte hemşire ve eczacının görevlerini de kendin yapman gibi boyutlar ile bir benliklere, uzmanlara karşı zulüm yapmak olur, onun algısı ve farkındalığına en azından saygı duyulmalıdır. Bunu fark edip, tam tersine dönme ile ancak affedici olunabilir. Hakimler suçu fark eden, algılayan, yaptığı kötülüğün anlamını kavrayanın bir derece cezası düşürülür, eğer tazmin ederse daha hafifler veya ceza ertelenebilir, bir daha yapması ile iki kat cezaya dönüşebilir. Amacı ve güdüsünde zarar olmayan boyutta ortada suç olamaz, sadece hatalı davranış/taksir olabilir. Dikkat ve özen gösteren kişi de taksirden uzaktır.

Düşünce

- Her birey kendi benliğini dengelemez ise, arzu ve niyetlerini öne çıkarır ise zarar oluşturma boyutu yüksektir. Yemek ve beslenmede arzularına uyanların şişman ve obez olmaları doğal bir beklentidir.
- İnsanlar aşırıya gittiklerini fark ettiklerinde bunu algılamalı ve buna göre bir yaklaşım yapılmalı, bir bakıma af dilenmelidir. Yapmamaya çalışmak bile bir başarıdır.

Düşün: Her birey yanlış yaptığını görür, kavrar ve bunu telefi etmek ister, pişman olursa, ona başka bir yol açılmış olur. Birey eğer yanlış yolda olduğunu fark ediyorsa, ona neden halen aynı yolda gittiği sorgulanır. Yönünü değiştirmemesi, yanlış yolda gittiğini algılamadığı, sözlerine karşın farkında olmadığının bir belirtisidir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımda izlemde en ufak bir şikâyet ele alınmalı ve ortada zarar olasılığı bile olsa derhal gereken yapılmalı, gerekirse yapılan iptal edilmelidir. Benlik yaklaşımı sağlıkta olamaz, kabul göremez.

15. İnsan özel, özgün ve tektir, yaklaşımlarda bu özellikler olmalıdır.
Kural ancak etik ve bilimsel ve birey hakkına uygun ise geçerlidir.
Düzenlemeler ancak aydınlatma, bilgilendirme ile rıza/sorumluluk boyutu ile korunma, gözetme, uyarı içindir.

15.1. Çalışarak değer üreten kişi, zarardan kaçan, korunan kişi bilim ve irfan ile yapıyorsa, sergilediği davranışlar ile toplumda belirli konuma oturacaktır.

Suç, kanuni, kısaca yazılı ve yoruma, kıyasa ve örf ile adet gibi sosyal, inanç ve tüm kültürel yaklaşımlara kapalı, uluslararası, insancıl ve etik boyutlar kapsamındadır. Suç kanıta dayalı olup, şüphe ile ceza verilemez, düzenlemeler de suç kapsamına alınamazlar.

Birey belirtilen kalıpları değil, bilimi devamlı yaşadığı boyut ile uyarlayarak, bir bakıma terzilik yaparak irdelemelidir. Yaşam insanlık üzerine oldukça, zarar üzerine olmaması beklenir, çünkü insanın yapacağı işler vardır.

Düşünce

- Her birey belirli eğitim alıyorsa, bu eğitim bilimsel üzere ise, bunun zarar üzerine olması beklenmez, çünkü bilim barış üzerine yapılandırılmasını gerekli kılar.
- İnsanlar benlik ve menfaat üzerine olsalar bile, bir süre içinde, varlığın devamı açısından kötülüklerden korunması açısından yaşamlarını insanlık üzerine yapılandırdıkları görülmektedir.

Düşün: Bir işe başlarken, amacınızın başta, uygularken ve sonuçta da etik ilkelerde olması için çaba gösterilmelidir. Her yapılanın fayda açısında zararlı olabileceği dikkate alınarak, devamlı çalışarak değer yaratılması, amacın iyilik ve güzellik üzerine olması arzu edilir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere etik ilkeler ile yaklaşım hukuksal açıdan da zorunluluktur.

15.2. Mücadele, ancak en güzel yöntemle olabilir, onunda sevgi ile olması gerektiği belirgindir. Zorbalık ve şiddet ile mücadele eden kişi, olayı ve kişileri kaybetmesinden başka bir sonuç elde edemez. Engellilere yaklaşımda da zorbalık değil, insanca ve etik ilkeler ile yaklaşım esastır.

Mücadelenin, hatta savaşın tek bir yöntemi vardır, en güzel yöntem, insancıl ve etik yöntemdir. Zorlamalara da karşı çıkılmalı ki mücadelenin temelinde zulme karşı olandır. Bunu yaparken bilimden öte, insanlığa inanç temelinde olmalıdır.

Düşünce

- Her eylemin temelinde en güzellik algısı olmalıdır. Mücadele şiddet ile değil, yumuşak, anlayarak, kavrayarak, farkında olarak, empati

yaparak olmalıdır. İkna bile bireyin katkısı olmayacağı için kaçınılmalıdır.

- İnsanlar netice olmak istiyorlarsa kolay yol ile, severek, sevdirek yapmaları beklenir. Şiddete başvurmak, hatta onu yok etmek, başarı değil, başarısızlıktır. Çünkü amaç yıkıp yok etmek değil, yapıp, değiştirmek ve geliştirmek olmalıdır.

Düşün: Kültürleşme de bir mücadele eylemi olup, onları kazanmak anlamındadır. Her mücadelenin amacında, istenilen hedefe ulaşmak olsa da bu hedefin yok edilmesi değil, hedefe varınca elde edilenlerle mutlu olmaktır. Bir mücadele, hatta savaş ile o bölgeyi işgal ederseniz toplumu ele geçirmiş ama fetih yaparsanız o toplum ile bütünleşmiş olursunuz. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere uygulamalardaki amaç mutluluk sağlamaktır.

15.3. Bilim ancak ilim ve fen ile ilgilenenlerin değil, doğruyu algılayanların farkına vardığı bir gerçekçiliktir. Sorunu, kusuru ve engelli olan bireyleri bilimsel boyut ötesinde, duygusal ve gönül ile sevgi temelinde olarak algılanabilir ve farkındalık yaşanabilir. Engellilerde de komplikasyon olasılığı için gereken tedbirler alınmalıdır. Buna karşın savaş pilotlarının paraşüt ile uçmaları risk faktörünün yüksekliği açısından bir tedbirdir.

Sorunu, kusuru ve engelli olan bireyleri algılamak ve farkındalık açısından bu konuda eğitim ile ulaşılabilir. Ancak bunların zıttı ile insanlık boyutuna karşı çıkanlar bilimsel yaklaşıma kafa tutmaya çalışırlar.

Düşünce

- Her kanıtı tersine yorumlayarak, onları özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireylere karşı kullanmaya çalışanlar, verileri gerçek değil, kendi açılarından, ayırıştırma için kullanmaya çalışırlar.
- İnsanların ayırıştırma yönlenmesi daha sık rastlanabilir, bu açıdan sorun, kusur ve engelli olan bireylere karşı farkındalık boyutuna ulaşmak daha zor olabilmektedir.

Düşün: Veriler, gerçeklik temelinde, etik, barış ve yarar üzerine yorumlanmalıdır. Her veri gerçeklik üzerine değil, benliği teyit için kullanılması, örtülmesi, başkalaştırılması ile sorun, kusur ve engelli olan bireylere fayda yerine zararlı olunabilmektedir.

15.4. Bir konuda eğitim almış isen, ona göre davran, davranmıyorsan, eğitimin anlamı olamaz. Eğitim öncesinde, bilmeden yapılan ile konu hakkında uzman olduktan sonraki yaklaşım aynı olamaz, olmamalı, olursa eğitimin sağladığı bir durum olmamış olur, boşa giden bir eğitimidir. Engelli olanlar fantezi talep edebilirler ama bilim ve gerçekler üzerine olunmalıdır.

Birey her uygulamasında, her yaklaşımında eğitim almalı, bilgisini o olgu temelinde irdelemeli, genişletmeli ve ilerletmelidir. Okuma eğitim alma ve bu aldığı eğitimi uygulama ve devamlılığını da eğiterek sağlamalıdır. Aldığı eğitimin, güzellik ve iyilik üzere olmalı, kısaca metodu etik ilkeler üzerine olmalıdır.

Düşünce

- Her birey öncelikle konuyu teorik öğrenmeli, beceri kazanmalı ve sonra yeterli ve yetkin olduktan sonra en azından zarar vermeyecek şekilde yaklaşması gereklidir.
- İnsanlar aldıkları ve becerilerini aynı şekilde yaparlarsa, her birey farklı olduğuna göre, faydalı olmaları zordur. Standart elbise ile bazılarına bol gelirken, bazılarına da dar gelecek ve bireyler en azından memnun olmayacaklardır. Bu açıdan hazır giyimlerde belirli bedenler ile pazarlama yapılmaktadır.

Düşün: Her bir standart, özellikle sağlık konusunda ise, mutlaka bireye uygun olmalı, bir bakıma terziilik yapılmalıdır. Terzi, belirli şekilde ölçü alır ama bireyin istediği modele ve yapıya göre dikiş diker. Bunun gibi hekimlerde bireye özgü ve özel yaklaşım yaparlar. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımda genel tıbbi standart ama detayda bireysel boyut gereklidir.

15.5. Susayan birisine su yerine, dua etmeye, dayanmasını söylersen, ona zulüm yapmış olursun. Gerçeği, kanıtı ve olanı tam ters olarak yorumlayanlar, aklını kullanmadan, ilim ve bilime bakmadan, kendi hayal ve fantezileri üzerine yorum yapanlar, yaptıkları yaklaşımlar ile hakları zedelemiş olurlar. Engelliler kendi farkındalığını

yaşadığı sanılır, ancak farkındalık boyutunu algılamaları önemsenmelidir.

- Gereksinim varsa karşılanmalıdır, eldeki imkanları kullanmalıdır.
- Birisine yardım etmek için, onun talebi gelmeden yapmak evladır.
- Başkasına yardım etmenin prensibi, kaynağı belli olmayan yardımdır.

Bir şeyin açıklanmasını, insanlar kendi benliğine uygun olanı kabul etmektedirler. Akli ve gönlüne uyanı kabul etmek kolay iken, gerçeklikten sapmamalı, verileri hatalı yorumlamamalı, daha doğrusu saptırmamalıdır. Kanıtları inkâr etmek demek, öncelikle kanıtın boyutunu inkâr etmek, onu yanlış demek ile olmaktadır.

Düşünce

- Her birey sübjektif olduğunu kabul ederek, objektif olması açısından kanıtları doğru ve gerçekçilik üzerinden algılamalıdır.
- İnsanlar bazı verileri daha öne alabilirler. Yağmur yağarken, telefondaki hava raporunda yağmur olmadığını yazması gibi, gerçek ile verilen değer yorumunda yanılmamalıdır.

Düşün: Her verinin algılanması ve gerçeklik boyutuna bakılmalıdır. Bacağı kesilmiş olan kişi, bacağının ağrıdığından söz edebilir, bu yalancı ağrıdır ve rastlanabilir. Buna yanlış veya yalan beyan diyen kişi, bu bulgudan haberi olmadığı anlaşılır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerin yanıltıcı semptomlarının olması, farklı algılara girmesi, yaşamak bile istememeleri dikkate alınmalıdır.

15.6. Yaşamın kendisi bir mucizedir, doğa üstü boyutlar bilim dışı ve ilim dışı olamaz, bu açıdan mucize beklemek gerçeklik dışıdır. Olmayacak duaya âmin denmez, mucize de beklenmez. Engellilere mucize değil, bilimsel yaklaşım gereklidir.

Bir insanın eğitimde anlatılanları kavraması ve bunu daha ileri götürebilmesi oldukça zordur. Kapasitesini zorlamaktadır. Bu dikkate alındığında algılaması kavraması ve bunu farkındalığını daha ileri götürebilmesi bir ayrıcalık olmaktadır. Bunu toplumda yapabilen kişi oranı %5'i genellikle geçmez. Bu bir mucizedir.

Düşünce

- Her konuyu anlayan, kavrayan ve yorumlayan, felsefe yapan kişi olamaz, ancak belirli boyutlarda öncü olunabilir. Bu açıdan bu kavramları yorumlayan kişi nadirdir ki buna mucize de denilebilir.
- İnsanlar mucizelerin içlerinde olduğu, doğa üstü olayların bir mucize değil, bir doğanın boyutu olduğunu kavramalıdır. Bir deprem felaketi nadir zaman diliminde olsa da sizin zamanınızda olması mucize midir ki!

Düşün: Her yaklaşım mucize olarak yorumlanabilir, ancak sabırla, bilim üzerinde ve insanlık ile etik ilkelerde kalınması ile oluşabilir. Birçok imkânsız denilen boyutun, bir sanat eseri dahil, tüm yaklaşımların bir mucize olarak irdelenmesi olasıdır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşım yapmak bir mucize olarak görülmemelidir.

15.7. İlim ve bilim üzerine olan insanlık dışı olamaz ki, Bilim ilim sahibi olan ve farkındalık ile bilinçli olanın bir uygulamasıdır ki, buna dayanarak yapılan yaklaşımlar, iyilik ve güzelliklere yol açar. Engelli olanlar için çözüm farklı yerlerden aramaya gerek yoktur, bilimden faydalanılmalıdır.

Bir konuda fikir almak isterseniz, örneğin ilaçlar konusunda bilgi; farmakoloji, eczacılık ve ilgili klinik kaynaklardan alınabilir. Genel tıp kitaplarında da kısa bir bilgi bulunabilir. Ancak bu bilgilerin arkadaş sohbetlerinden elde edilmesi kabul edilemez.

Düşünce

- Her bilginin kaynağı ve dayandığı temeller ve bilimsel olup olmaması önemlidir. Ortada pusula varken, kuzey ve güneyi tanımlamak için yoldan geçene sormanın anlamı olamaz.
- İnsanlar doğru harita ile yola çıkarlarsa elbet yolu bulabilirler. Eğer eski harita var ise ve gittikleri yolu dağların üstünde gösteriyor ve yol

işareti bile yok ise, bu haritanın yol gösterici olamayacağı açıktır, bunu algılamaları gereklidir.

Düşün: Her veri, kanıt önemini dayandığı bilimsellikten almaktadır. Bir şey tanımlanamayana sorulması ile, tam açıklama alınamayacağı açıktır. Bir çocuğa sorduğunuz yoldan ne kadar emin olabilirsiniz ki! Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımlar temelini bilimden ve teknolojiiden almalıdır.

15.8. Dışarda yağmur yağarken, haberlerde yağışın olmadığı belirtilen durumlar da hangisinin doğru olduğu kabul edilebilir? Bölgesel ve nemin orada yoğunlaşması ile yağmur yağabilir, ancak genel alansal olarak sadece bulutlanma olabilir. Bu açıdan reel, kanıt ve gerçek var iken, olasılıklar kabul edilemez. Engellilerin tedavisi bilimsel esaslar içinde olmalıdır, dışındakilerin ise zaten anlamı olamaz, sadece göz boyacı olabilir.

Başkasının fikrini ve yorumunu almanın anlamı, elde edilen verileri ve kanıtların sonuçlarını başkasının sözü ile değiştirmek olmamalıdır. İnsanlar kendi istediği amaca hizmet için yaptığı çalışmalar ve neticeleri yorumlamasının anlamı bilimsel verilerini yanlış veya doğru olarak değil, olduğu gibi alarak yorumlamasıdır.

Düşünce

- Her elde edilen sonuç sizin istediğiniz neticeyi gösteriyorsa doğru değilse yanlış olamaz. Aklını kullanan, farkında olan kişi bunu yorumlamalıdır.
- İnsanların alim denilen kişiler, farkındalığı olanlar olup, verileri yorumlamakta ve ben bilirim, doğru budur demeyen kişilerdir.

Düşün: Her bilimsel irdelemede bireyin kendisi, kendi aklı ve yorumu yeterlidir. Eğer bazı konularda bilmediği konular varsa öğrenebilir ama yorum sorumluluğu yine kendisine aittir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere sormadan, sadece sorunlara fiziksel bakarak olamaz.

15.9. Sağlıklı olan birisi için hastalığı çağırarak kolaydır, ama sorun kendisine gelince farklı konuşacaktır. Engelli olanların insancıl boyutta olmayan

iyileştirmelerin daha sonra sorun çıkarması beklenilmelidir.

Bir zarar oluşturunca bunun hemen sonucu olacağı düşünülmemelidir, bir süreç gereklidir. Tarlaya diken ekerseniz, dikenin çıkması için yine bir süreç gerekecektir. Diken tarlayı kaplayınca tohum fark edilebilir. Daha önce farkındalık boyu bu açıdan önemlidir.

Düşünce

- Her yaklaşımın sonucunda zarar olmasa da eğer amacı ve güdüsü insanlık ve iyilik üzere olmayan, fayda değil, benlik ve menfaat üzere ise zarara doğru gidiş beklenebilir. Boşuna mal sarf edilmesi de bir nevi zarar oluşmaktadır.
- İnsanlar yaşamlarında bile yemeleri ve içmeleri bile zamanla sorun yaratabilir, çünkü geçinmek için kendileri değil, başkalarına bağımlı hale gelebilirler. Bu açıdan çalışarak değer üretmek her birey için gereklidir ama yapacakları boyut farklıdır.

Düşün: Her bireyin yaşamda çalışarak bir değer üretmesi beklenir, ki bu engelli olanlar içinde aynı şekildedir. Ancak engellilerin sorununa göre değişmektedir.

15.10. Bana iğne yapın, acıya dayanıklıyım diyen kişi, en fazla bağıran ve ağlayan olmaktadır. Diğer kişi ağrıyı beklemesi ile gönlünü ve aklını rahatlatması, endojen hormonlar ile daha az ağrı duyacak, ağrı eşliğini yükseltecektir. Engellilerde geçici değil kalıcı iyilik önemsenmelidir.

Bir gölün balık yaşamasının çeşitli nedenle engellenmesi, ilk planda bir sorun gibi görünmeyebilir ama oluşan sivrisineklerden dolayı insanlar büyük oranda etkilenir ve sıtmanın yayılımı engellemez.

Düşünce

- Her yaklaşım, sonucunda zarar oluşsa bile, hemen olmayabilir ve yavaş gelişebilir. Yavaş gelişmesi insanları yanıltmamalıdır. Çevre kirlenmenin bedeli sonra çıkabilir, kanserleşme bir süreç sonra gelişebilir.

- İnsanlar ilk planda zararını net algılamayabilirler. Sigaranın zararı daha sonra daha net ortaya çıkmaktadır.

Düşün: Her yaklaşımın zarar etkisi bir süre sonra net ortaya çıkabilir. Bu açıdan baştan zarar ihtimali olandan uzaklaşmak ve korunmak gereklidir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımlarda zarar ihtimali bile işlemin yapılmamasıdır.

15.11. Birisinin ağrısı yüksek ve geçerli nedeni var ise, ibret alın veya dayanın yerine, ağrı kesici morfin türü ilaçlar verilmelidir. *Kanser ağrısı içinde kıvranan kişi, bunun tattıkları içinde çok farklı olduğu, kemik tutulumundaki boyutu algulamaktadır. Engelli olanlarda kendi sorunlarının ayrıcalıklı olduğunu ifade edeceklerdir. Engelli olan, ancak engelinin kendisini engellediğini düşünmesi ve algılaması ile engelli olur. Engelin insanlık için anlamsız olması ile eşit insanlık durumuna ulaşabilmektedir.*

Bir insan yaptıklarını karşılığını görür, çalışmasının karşılığında diploma, sevginin ve yararlı olmanın karşılığında insanlık ve fayda, zorbalığın karşılığında da dışlanma ve sosyal tükenme ile karşılaşır.

Düşünce

- Her boyutun bir süreci ve sonucu vardır. Azap çektiren kişi, bir gün yaptığının karşılığını görecektir. Mahkeme kanalı ile olmasa bile, sosyal açıdan dışlandığı anlaşılacaktır.
- İnsanlar bazen farkındalık içinde olmadıklarından, zorba bile olsalar, durumlarını güçlendirmek için daha fazla, daha fazla olarak gücü arttıracak ve biteceklerdir.

Düşün: Her tatlı ve bireyin arzularına uyan doğru ve gerçek olmayabilir, insanlık ve etik ilkelere uymayanı doğru kabul etmemeliyiz. Her yapılan görünüşte güzel olabilir ama insancıl olmayabilir. Roma şehrini yeniden yapılandıran ve eski yerine yenisini yapan Neron, bunu eskileri yakarak, insanların birliktede yakarak yapması onu en şiddetli zalim boyutuna getirmektedir. Fatih bir medrese için bir bireyin duvarını bedel karşılığı yıktırması, onun suçlu bulunarak bedel ödemesi istenmiştir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımda ilk yapılan plan ideal gibi görünebilir, aldatıcı olabileceği dikkate alınmalıdır.

15.12. İnsanlar rahat ve mutlu oldukları ortamda yaşamalıdır. İnsanlık dışı ortamlarda yaşanmaz. Engelli olanların ilk arzusu insan olarak, insanca yaşamak olmalı ve bu sağlanmalıdır.

İnsanların bir lider veya bir başkana gereksinimleri olmadığı, itaatin sadece doğa ve bilime olacağı algılanmalıdır. Bireyler de her insan gibi belirli süre vardır ve değişimleri kaçınılmazdır. Bilimde ise temel daima aynı kalır, sadece açıklamalar ve anlaşmalar genişletir.

Düşünce

- Her bireyin bağımsızlığı temel olduğuna göre, başka bir kural ve zorlamadan korunması ve gözetilmesi esas olmalıdır.
- İnsanlar birbirleri ile eğer kişiliklerine dokunulmadığı sürece bir arada olabilirler. Zorlama veya baskı söz konusu olunca, bağımsızlık birliktelik adına bozulamaz.

Düşün: Her insanın bağımsızlığı ve kişilik özellikleri, özel ve özgün durumu temel ilkedir. Bu ilkenin her türlü zorlama, kalıp ve yapılardan korunması gereklidir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımın temelinde birey hakları ve özgürlüğü olmalı, insancıl haklarının korunup, gözetilmesi olmalıdır.

15.13. Yaşam elbet sınırlıdır, ancak yaşanan sürenin az ve kısa olsa bile mutlu ve güzellikler içinde olması sağlanmalıdır. Engellilerde tüm canlılar gibi belirli bir yaşam süresince engelli kalabilirler, ölüm ötesinde ise bu kavram yoktur, olamaz.

Bir canlı, yaşamı birince, ömrü de bitecek ve geride bıraktıkları kalacaktır, ki temel olan bıraktıklarıdır. Geride miras, evlatlar ve eser bırakıldığı göz önüne alınırsa, miras paylaşılır, evlatlar unutulabilir ve eserlerin de süreci sevgi kapsadıklarına göredir.

Düşünce

- Her canlı yaşamı sonlanacak ve varlığı sonlanacak ama var oluşu sonlanacağı bilinemez. Eğer bir birey yetiştirmiş ve onlarda diğerlerini yetiştiriyorlarsa, bu sürecek gidecektir.

- İnsanlar bir ömür süresince var iken yok olmuş olsalardı, medeniyetler olamazdı.

Düşün: Her yaşamın bir kalıntısı vardır; mezarı veya eserleri. Mezarına uğrayan az olsa da eserini irdeleyen oldukça yaşadığı söylenebilir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yapılanlar bir bilimsel örnek yanında insanlık boyutu da öne çıkmaktadır.

15.14. İnanarak, sevgi ve iyilik güderek çalışanlar, sadece bir süreç değil, bu değerler devam eder ve değerler değer üretirler. Engelli olanların oluşturdukları değerler ile üstün bir düzeyde oldukları da dikkate alınmalıdır.

- Değer ancak çalışarak, çabalayarak oluşturulabilir.
- Tesadüfen değer oluşmaz, oluşsa bile anlamı, algısı olmaz.
- Bilim ve irfan olmadan, rastgele bir düşünce oluşan değer değildir.
- Sanatı insanlık içinde kullanmak ile değer oluşabilir.
- İnsanlık boyutunda olmayan değer değil, sadece maddesi anlamlıdır.
- Tanrıya yakarış bile, eğer bir cennet gibi talep varsa, anlamsızlaşır.
- Sevginin bir değer olması için, karşılıksız, akıl ve gönülden gelmelidir.
- Değer üretmek, insanın kendisine olur, başkası ancak paylaşabilir.

Tesadüf olarak değil, bilerek, isteyerek, öğrenerek ve yaşamını bu amaç için harcayarak meslek edinenlerin, maddi kazanç ve itibar için değil, iyilik, barış ve insanlık için çabalarını sürekli bir güzellik ile anılması beklenir ve bu onların ödülü boyutundadır.

Düşünce

- Her yapılan işte, bunu yapanın boyutuna bakılır; bilerek, isteyerek ve çalışıp didinip, bir değer üretmeye mi çalışmış, yoksa tesadüf ve piyango gibi bir boyut ile sağlamış olduğu sorgulanır. Elbette çaba harcayanların sosyal boyutunda taktir edilmeleri olağandır. Diğerleri ise balon gibi sönerler.
- İnsanların ürettikleri değerlerin ne kadarında kendilerinin olduğu sorgulanır ve bireysel olarak değerlendirilerek çabaları sürekli bir övülmeyi hak ederler, örnek olurlar.

Düşün: Barış içinde iyilikler yapanlar, isteyerek ve çalışarak yapanların toplumda konumu farklıdır. Her yaklaşımın bir bedeli olduğu gibi, barış ve iyilik üzerinde olarak bunları üretenlerin devamlı bir güzellik boyutuna da layık olurlar. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşım yapanlar da isteyerek, gönülden ve akıllarını kullanarak destek olmalıdırlar.

15.15. Bir değer üretmek, sabırla, inançla ve belirli bir amacı gerçekleştirmek için çalışma ile oluşabilir, bu dayanma ve güvenme olmadan oluşamaz. Engelli olanların uygulamalarda sonuç alınması için bir sürece gereksinim vardır ve ısrar önemlidir.

Başkasının desteği ve yardımı bir bakıma sürebilir ve insanı devamlılığını sağlar. Çalışarak değer üretebilmek için ise sabırla, azimle didinmek gereklidir. Bir ufak prematürenin iyileşmesi için, sabırla bilimsel yolda gidilmesinin önemi belirgindir.

Düşünce

- Her birey, yaşamında bir süreci geçirecektir. Bu süreçte mutlu olduğu kadar, daha fazla mutsuz ve endişeli anları da olacaktır. Bu açıdan geleceğe ümit ile bakmak, sabırla didinmek önemlidir.
- İnsanlar güzel bir iş için sabırla beklemesini bilmelidirler. Çaba ve emek sarf etmek bir süreç gerektirir.
- İnsan olarak değer olan birey, değer üretebilir.

Düşün: Her bir yemeğin hazırlanma süreci vardır ve bunun için beklenilmesi gerekir. Bunun gibi yaşamda da bir sonuç alabilmek için beklemek gerekir, ancak bu bekleme çalışma, bilgi ve mücadele ile oluşmalıdır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımların büyük bir süreci gerekli kıldığı belirgindir.

16. [Etik kavramlar doğru ve en azından zarar vermeme üzerindir, bunu algılayan kişi farkındalık olarak doğru ve gerçek peşinde olmaktadır. İnsan olmanın farkındalığı içinde olan, sevgi ve saygı boyutunda olan birey, zalim olup, zulüm yapması değil değer üretme peşindedir.](#)

16.1. İçinde sevgi olan kişide nefret barınmaz. Sorun, kusur ve engelli olan bir birey, içinde insanlara ve insanlığa karşı kızgınlığı, kırgınlığı olabilir, ancak sevgi içinde olan kişi, olaylara kızar ama kişiye ve

duruma kızmaz, onu geliştirmek, güzelleştirmek peşindedir.

Bir ışık varsa ve birey bu ışığı algılamak çabasında iken, gözünü kapatan ve ışığa karşı gözünü ve kalbini kapatınca, karanlıkta kalacaktır. Gerçek ve doğruya kapanan kişi de aydınlığa kapan birey gibidir.

Düşünce

- İnsan aklını ve gönlünü güzelliklere ve sevgiye açması ile artık farklı bakacaktır. Benlik ve arzular ile bunları temin için zorlamalardan vazgeçecek, çabalarını daha insanlık olarak yoğunlaştıracaktır. Kalbi katı olan ise benlik kavgasında olacaktır.
- İnsanlar farklı algılar içinde olunca, yardım, destek ve fedakârlık boyutlarını menfaat, kazanç olarak görmektedirler. Yaratana ibadet onlar için cennet talebi içindir.

Düşün: Her yaklaşımın amacı sorgulanmalı, iyilik, güzellik ve en azından zarardan ve zorbalıktan kaçınmak için ise, kolaylıkla evet denebilir. Kazanç ve benlik üzerine ise hayır demek daha kolay olmaktadır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımlarda herhangi bir zarar olasılığı var ise, o yaklaşımdan kaçmak gerekir. Sessiz karşı çıkmak olamaz.

---

*16.2. Sözler, davranış ve tutumlar ile yerine oturabilir.
Çocuğumu çok seviyorum diyen ama döven bir anne/baba bu sözün tam tersini yapmaktadır ve farkında olmadığı gibi, onu sevdiği ve adam olduğu için yaptığı gibi ters bir iddiada da bulunmaktadır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere sevgi ile yaklaşmayan, onun rızasını aydınlatma yolu ile almayan kişinin yapacakları ne kadar doğru olabilir ki!*

Bu yaşamda her gün birbirinin devamı gibi olsa da oluşan değişim ve boyutlar, bize aynı konunun defalarca izlenmesini ve algılamamızı sağlamaktadır. Her gün pencereden baktığımız manzaranın güzelliğine hayran olmak, bir farkındalıktır ve bunu yapmayan da olabilir.

Düşünce

- Karşılaştığımız her boyutta, güzelliği gören ile ondan nefret boyutunda olan yan yana o manzaraya bakmaktadır. Farkındalık bakılan ve algılanan duruma göredir. Mutluluk birazda mutluluğu yaratmak ile ilgilidir.
- İnsanlar farkındalık içinde olunca, yaşamı iyi yönü ve ibret almayı da bir olumlu açıdan bakarken, farklı kişi de olumsuz olarak nitelendirerek bir kızgınlık ve nefreti doğurabilmektedirler. Olay, durum aynı, algılayan bireyler farklıdır.

Düşün: Her bir olay ve durum için bireylerin yorumları farklı olabilmektedir, kısaca olumlu ve olumsuz olarak değerlendirilebilir. Olumlu bakanlar sorunlu olanların bize ders olduğu ve kaçınmak gerektiği, güzel olanları da örnek almanın anlamı vurgularken, olumsuz bakanlar için ise kötülük bir nefret gerekçesi, güzel olanlarda da hak edişlerin daha çok ve mükemmel olması gerekirken, eksiklikleri var derler. Bakış açısı etkili olmaktadır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yapılan uygulamaların farklı bilim dallarının yorumu ayrıcalıklı olabilir. Tümü dikkate alınmalıdır. Teknoloji detayda gizlidir.

16.3. Zalimler zulüm yaptıkları için, mutlu ve sevk alırlar. Diğer kast olmadan zarar veren ise istemeden yaptığı, oluştuğundan dolayı, tazmin, özür ve af derdinde olur, mutlu değil, tam tersi mutsuzdur. Engelli olanın insanlığa kızgın olabileceği beklenir, tam tersine insanlığı daha net algılayabilirler, çünkü insanlığa ve insana karşı hatalı değil, doğanın gereği sorunludur.

Bireyin bakışına göre, oluşan sorunları veya kazançları, iyilik üzere yapılandırılan ile zorbalık ve menfaat üzerine değerlendiren farklı olacaktır. Birinde mutluluk okunurken, diğerinde ize ne yapılırsa yapılsın ne elde ederse etkin, azap içinde olmak vardır.

Düşünce

- Her bireyin farkındalığı kendine özgü olup, başkalarının etkisi ile bu daha arttırabildikleri gözlenmektedir, bunun insanlık yönünde olması arzu edilen ve farkındalık algısı olarak belirtilendir. Zarara ve benliği doğru olan için ise olumlu görüşler bulunamaz.
- İnsanlar yaşamda bir şeyler elde etmek isterler. Bu elde edişleri maddi, akademik ve liderlik açısından olduğu gibi, sevgi kazanmak içinde olabilir. Bunları akıllarını kullanarak, yürekten yapmadıkları sürece de başarı oranı tartışmalı olmaktadır.

Düşün: Hak edilmeyeni almak, insanın midesine oturur ve sindiremez demeleri gerçek olmaktadır. Her yaklaşım olumlu olarak başlamayabilir, özellikle benlik telaşı içinde bireysel menfaat boyutunda olan kişiler, diğerlerinin hakkını zedeleyebilmektedirler. Kazanç sağladığını sananlar, çeşitli sıkıntı ve dert içinde olmaları ile rahat etmez, azap duymaktadırlar. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere altından yapmak değil, işlevsel ve kullanılabilir yaklaşım yapmak gerekir.

16.4. Önemsiz dediğiniz size zarar verince, anlamını kavra, bir daha yapma ne olursun! Bazıları bana dokunmaz, bana zarar vermez derken, farkında olmadıkları, tedbir almadıklarından sorunlar gelir, çünkü önlem aldıkları sorun yaratamaz. Engellerini dinlediğiniz zaman kaza hiç beklenmedik yerden geldiğini söylerler.

Bir insan için en riskli olan nokta, emin olduğunu sandığıdır. Yeni alınan bozulmaz derken, ilk bozulan olabilmektedir. Bu açıdan kontrol boyutu tüm elemanlardan olmalıdır.

Düşünce

- Yeni bir lastik alıp, şişirmiş ve ayar yapmışsınız, eve geldiğinizde ise çok farklı havasının olduğu gözlenebilir. Lastik havası yolda giderken şişmiş ve sıcaklık nedeniyle farklı basınç altına olmuştur. Azot kullanılmadığı sürece de benzer bulgular olabilmektedir. Bu durum

sıklıkla başınıza gelmiş veya otomatik uyararı olan durumlarda ekranda sizi devamlı uyardığına şahit olmuştunuzdur.

- İnsanlar kazalarda da eve yaklaştıklarında hiç kimsenin olmadığı bir alanda, birisinin çıkması ile kaza yaptıklarını itiraf etmektedirler. Güvenilen yerde tedbir daha fazla olmalıdır.

Düşün: Her bir yaklaşımda casusların en güvenilenler arasından çıktığı bilinmektedir. Bir suç analizinde de en olası olmayan kişi, gerçek katil olabilir. Diğer zaten itiraf edecektir ki bu sayede daha az ceza alabilsin. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yapılan yaklaşımda en büyük zarar, beklenilmeyen yerden gelecektir, çünkü o noktada korunma daha zayıftır.

16.5. Bilim dışı olan bir bireyin, sosyal ve toplumda düştüğü boyut, ancak bir azap durumu olarak tanımlanabilir. Evet deprem de ben şu duayı okudum için gerçekleşti diyenler, tam bir rezillik içinde olmaz mı? Engelli olanlar için Yaratanın bir rezilliği ona tattırması şeklinde yorumlayanlar, insanlık dışında olanlardır.

Bir kişinin yaptıkları, başkalarını da etkilemektedir. İyilikler kendisine bile olsa yine etkiler, zarar ise yine etkiler. Bu açıdan yaşam sadece bizim değil, toplumda ortak bir olgunun oluşmasıdır.

Düşünce

- Her bireyin çevresindeki etkileşimleri ile, karşılaştıkları sonucunda toplumda olumlu ve olumsuz bir farkındalık yaratırlar. Bunun elbet olumlu olması istenir.
- İnsanlar benlik içinde iken, elde ettikleri ile çevredeki oluşturdukları dalga, boyutu ve etkisi irdelenmektedir. Farkındalık açısından mutluluk yanında rezillik ve sonucunda azapta bir olasılıktır ki buna göre davranılsın.

Düşün: Her eylemin bir tepkisi vardır, her iletişimde bir yankısı olacaktır. Bunun olumlu olması istenir, olumsuz olanlarda ise bir rezillik ve sonuçta bir çatışma olasılığı beklenilmektedir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımlarda da en ideal olursa bile bir tepki olabilir, basit anlamda birey istemeyebilir, sekelli olmayı tercih edebilir.

16.6. Bilim ve fen, bizim temelde farkındalığımız için, bundan öğüt almak, ders almak, ibreti kavramak açısından objektif bir dayanaktır. Bunu kavramayan

kişi için, öğretün bile anlamı olamaz. Engelli bireyin sorununu gidermek istenebilir ama kavramayan kişiye etkiniz olamaz.

Yaşamda karşılaştığımız farklı kişiler ve olaylar bize sevginin, yaşamın çeşitliliğini sağlamaktadır. Temel değişen etik ilkeler aynı olmaktadır; zarar dokunmaması, yararlı olması ve duruma ve kişiye göre uyumlu olması, aydınlatarak rıza ile yöntemde kişinin özelliğine saygı, sır saklama ile sadakat öne çıkmaktadır.

Düşünce

- Her birey çalışarak geçimini sağlamakta, ancak çalışma ile ürettiği değerler farklı olmaktadır. Tümünün insanlık ve etik olması da beklenilmelidir.
- İnsanlar kendi kararları içinde olmak koşulu ile, eğitim alarak bilerek, becerileri içinde yapmaları, çeşitliliğin ise etik dışı olmadan korunmasının gerekliliği anlaşılmalıdır.

Düşün: Her yaklaşımda farklı boyutlar olsa bile, yaklaşımların temelinde insanlık metodu olmalıdır. Bir birey denetleme yerine bilgilendirme, öğüt verme olarak yaklaşır ise, daha çok katkısı olmaktadır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere farklı yaklaşımları elemenin temel dayanağı, insanlık boyutu olmalıdır.

16.7. Hayaller ve masal, fantezi değil, gerçek üzerinde olmalıdır, ki bilim anlaşılmaz değil, ancak farkındalık gerekir, bunun da aklını kullanmak ve gönül ile kabulüne gerekli kılar. Büyü, fal ve geleceğin bilinmesi önemli değildir, amacınız, güdünüz ve izleminiz önemlidir ve bunun kabulü bir farkındalıktır. Engellerde umut bilim, gerçek üzere olursa anlamlıdır.

Bir kimse verileri farklı yorumlayarak, ondan elde edilenleri değiştirebilirler. Ancak değerlendirme bireye, olguya ve duruma bilimsel uygunluğu gerekli kılar. Hayali ve fantezi ile ilintili olan yorumlar kabul edilmez, edilemez.

Düşünce

- Her bireyin kanıtı bozmadan yorumlama yetkisi olabilir. Ancak yorumun bilimsel olmayanını değerlendirmeye almak doğru kabul edilemez.
- İnsanlar korunmak ve sakınmak için verileri bilimsel açıdan irdelenmelidirler.

Düşün: Her yorumda farklı yaklaşım yapılabilir ama doğru boyuttan sapmamak için korunmak ve sakınmak gerekir ki bu açıdan veri net irdelenmelidir. Kanıt bilim dışı yorumlanıyorsa baştan kabul edilemezdir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşım yapmadan önce korunmak ve gözetmek gerekir.

16.8. Yaratılan olduğumuza göre bir Yaratan vardır, bunu inkâr etmek olanaklı değildir. Yaratanın sıfatını tanımlamak ötesi, yaratan olması yeterli değil midir? Bizler bu nedenle bağımsız ve bağlantısız olmayı, hiçbir benliğin bizi yaratmadığı, kendimizin sorumluluk taşıdığımız bilinci ile özgün, özerk bir varlık oluşturabiliriz. Engel durumunda yapılan gereksinimlere uygun olmalıdır, olmadığında bir sorun gözlenebilir.

Başkasına yapılan bir yaklaşımda, yapılanın onu rahatsız edip etmediği incelenmeli ve dikkat ile özen ile değerlendirilmelidir. Çok tıbbi açıdan uygun olsa bile, sosyal açıdan uygun olamamış olabilir. Çok kişinin değil sadece işlemin yapıldığı kişiye sorulmalıdır, yemeğin tadı, yemeği yiyene sorulur.

Düşünce

- Her yaklaşımınız sizin için uygun olabilir ama yaptığınız kişiye ne kadar uygundur? Amaç siz mi, yapılan mı diyerek irdelenmelidir.
- İnsanlar anlaşmak için en azından birbirlerini dinlemeleri, dinlemeleri içinde saygı duymaları gerekir. İnsanlık ve etik dışı iken, anlaşma ortamı olamaz.

Düşün: Her yaklaşım karşındaki bireye göre irdelenmelidir. Bir yemeğin beğenisi sizin değil, onun fikirleri ile öne çıkmaktadır. Salyangozu yemeyen bir kişiye onun tadını sormak abes olmaz mı? Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere kabul edemeyeceği, kültürüne uygun olmayan yaklaşımı önermenin bir anlamı olamaz.

16.9. Yaşam ancak sevgi ile süreklilik kazanabilir, nefret yaşarken bile ölü konumuna getirir. Her canlı bir süreç içinde yaşar ve ölür, ancak ölmesi ile arkasında bıraktıkları öne çıkar. Canlı yapılarda süreklilik ancak geçmiştekilerin mirasını, şimdikilerin geleceğe ne kadar taşıdıkları ile gerçek ölüm oluşacaktır. Engelli olanlarda bir süre sonra yaşamı bitecektir, sizin gibi, ancak yaşamında ne kadar insancıl hürmet gösterildiği sorgulanmalıdır.

Yaşam bir süreç içinde olur ve biter. Bunun devamlılığı ancak bırakılacak eser, değerler ile olasıdır. Eğer nefret ve kötülük bırakılmış ise, ölmeden, varlık gitmeden, toplumsal olarak, sosyal yokluk ile zaten gönderilmiş olmaktadır.

Düşünce

- Her bireyin bir yaşam süresi vardır. Burada kendi benliği ve kendi varlığı için yaptığı çabalar bir süreç sonra ortadan kalkmaktadır. Bu açıdan etkilerin yaşam sonunda da sürmesi ve bunun farkındalığı isteniyorsa sevgi bırakmalıdır.
- İnsanlar sanki hiç ölmeyecekmiş gibidirler, ama kapıları hastalıklar ile çalınca da paniğe kapılmaktadırlar. Farkındalık sağlıklı iken olmalıdır.

Düşün: Her insan bir yaşam süresince vardır, bunu algılamalıdır. Farkındalık açısından bugün ölecek gibi yaşamalı, hiç ölmeyecek gibi de çalışmalı, ancak bırakacaklarının sadece sevgi olduğunun algısında olmalıdırlar. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireyler tıbbi yaklaşım ile ölümsüz olmayacak ama örnek olmaları ile tıp biliminde ve sosyal açıdan ölümsüz olabilecektir.

16.10. Farkındalık olmadan yapılan yaklaşımlar, doğanın gelişmesi, iyileşmesi amacını taşımalı iken, koruma da yetersiz kalabilir. Felaketi ve örneğin doğal felaketi iyi irdelemeli, hiç olmazsa tekrarının oluşmaması için yapılanlar ve sonuçları bir davalasma ile muhakeme

edilmeli ve farkındalık oluşturulmalıdır. Engel düzeltildikten sonra ne olacaktır, bunun cevabı olmadan yaklaşım yapılması sorunu da birlikte getirebilir.

- Doğanın tek başına korunması değil, geliştirilmesi önemlidir.
- Tabiat desteklenmez ise çöle veya bataklığa dönebilir.
- Ekinlere bakılmaz ise, böcek ve kuşlara yem olur, savrulur gider.
- Her felaket bir ders olmaz ise, tekrar ve tekrar felaketler yaşanır.
- Aydınlanmanın anlamı, bilgi edinmek değil, farkındalığı algılamaktır.
- Prematür doğum yapan, bebeğim bakıma gereksinim var demelidir.

Bir yapılan etkileşimin sonucu hemen değil, sonuçlandıktan sonra bakılmalıdır. Daha önce gebelikte verilen ilacın, Thaladomit anomalileri yaptığı görülerek ortadan kaldırılması gibi, bazı etkileşimlerin sonuçları, çevre kirliliğinde olduğu gibi sonra görülmektedir. Bu açıdan sonuçtan önce amaç ve güdü önemlidir.

Düşünce

- Her yaklaşım, amacı iyi gibi olsa da uygulanan yöntem ve metotların kabul edilemez olması ile amaç ne kadar iyi olsa da yapılması sakıncalar doğurabilir. Bireye karşı, bireyin kurtarılması yaklaşımında elde edilecek boyut dikkate alınmalıdır.
- İnsanlar bir şeyler yapıp, hizmet etmek istediklerini ifade ederler, ancak bu yaklaşımın kendi benlik ve yönetimlerini güçlendirmesi şeklinde olmamalıdır.

Düşün: Her yaklaşımın etkilendiği bir boyut ve durum vardır, bu uzun bir süreç olarak bakılmalıdır. Çevre kirliliği uzun süreli etkiler dikkate alınmadığından gelişmektedir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşım kısa süreli değil uzun süreli yaşam boyunca olmalıdır, buna göre planlama yapılmalıdır.

16.11. Doğa benlik ve menfaat uğruna feda edilecek bir boyut değildir, yapılanlar doğrudan bize dönecektir. Gerekçeler yalan ve gerçeğin de saptırılması ile büyük doğal felaketlere neden olunacağı da bilinmelidir. Engellilerde tam gerçeklik uygulamalar için şarttır.

Bir kişi ehliyetim var diyerek kamyon kullanmaya çalışırsa, bilmediği için kaza yapmaya yakındır ve kaza sonucunda birçok kişinin zararına neden olacaktır. Ayrıca yaptığı kazayı algılamayarak başkasına suçlaması da tuz biber ekmektedir üstüne.

Düşünce

- Her yaklaşımda temel olarak dayanaklarının bilimsel olup olmamasına bakılır. Bilim dışı ise elde edileceklerden doğru beklenilmediği gibi, yola çıkmasına bile izin verilmemelidir.
- İnsanlar biletsiz olarak trene binerlerse, ceza bileti alırlar ve yola devam edebilirler. Ancak biletinin olduğu iddiası ile bilet almadıkları zaman, soruşturma konusu olacak ve bilet ücretini ödeseler bile kurtulmaları zordur.

Düşün: Her bir yalan, daha fazla yalanı doğuracaktır. En acıklısı da yalanın yalan olduğunu kavramamak ve zararın devamlılığına neden olmaktır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere ümit vermek amacı ile yalan söylemek, yalanı, yalan ile getirecek, doğru söylemek bile yalan olarak algılanacaktır.

16.12. Veri, kanıtı bilimsel ve gerçek olarak algılayan, irdeleyen kişi zarardan korunmuş olacaktır. İnsanların bir veriyi kendi çerçevesinde ele alarak, onun yorumunda gerçekçilik ve bireye göre olmayan bir delil gibi algılar ve tasdik eden, farkında olmaları ile hatadan, zarardan korunan kişiler olmaktadır. Engelli olanlara yapılanların doğru ve doğruluk üzere olması beklenir.

Bir olay ve durumda veriler arasında doğruyu, konu ile ilintili olanı getiren ve olayı tanımlanmasına yardım eden kişi, adaleti sağlaması ve bireyin hakkının korunması açısından çok önemli sosyal işlev yapmaktadırlar.

Düşünce

- Her birey doğru üzerinde olursa, güvenli ve oluşacak boyuttan korunan olacaktır. Daha sonraki yorumlar farklı olsa bile, kanıtı doğru sunan kişi suçlamadan kurtulabilmektedir.
- İnsanlar doğru veriler üzerinde olunca, sorunların oluşması durumunda da yine çözümleri başarılı olacaktır.

Düşün: Her söylenen değil, irdelenecek olanlar doğru ve gerçek üzere olup, konu ile ilintili olanlar olmalıdır. Elde edilen sonuçlar verileri tasdik edici olmakta ve sonuçlar irdelenmelidir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yanaşmak, bilimsel düzeyde ve tecrübe açısından yetkin ve yeterli olanlar yaklaşmalı, öğüt vermek için bile uzmanlık şart olmalıdır.

16.13. Amacı ve güdüsü güzel olanın ulaşacağı yer de güzel olacaktır. Güzel düşünen ve güzel davrananların, elde edecekleri sonuçlar güzellikten sapar gibi olunca, hemen yolu değiştirirler. Engelli olanların devamlı izlemi gereklidir.

- Her gün yataktan kalkan kişinin ilk amacı kahvaltı yapmak ise, iş üretecektir.
- Yemek, ister yaşamak için, ister ziyafet için olsun, zararlı olması amaç olamaz.

Güzel düşünüp, güzel işler yapanların, elde ettikleri sonuçlarda iyilik üzere olacaktır ki bu boyut bir bakıma insanlık düzeyidir.

Düşünce

- Her güzel düşünen ve sonuç olarak elde edilen, her güzel görünenin algılanması için iyilik üzerine olmak bir farkındalık boyutudur. Bu açıdan üretilenler de insanlık üzeri beğenilen olmaktadır.
- İnsanlar her uygulamada esere bakmaktan daha ziyade, bu eserin üretilişi üzerinde de irdelene yapmaktadırlar. Bir köprünün güzelliği ötesinde yapılış amacı da öne alınmaktadır, faydalı ve güzel olan ise farkındalık olarak güzellik kapsamında olmaktadır.

Düşün: Eser bir bakıma insanların güzel düşünüp, güzel davranmalarının bir kanıtı olmaktadır. Her eserin amacı, dayanakları ve güdülmek istenenler bakılarak, ondaki kültürel boyutlarda gözlenebilmektedir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımda düşüncenin temeli, barış, iyilik ve güzellik olmalıdır. Bir alçı bile güzel olarak yapılmalıdır.

16.14. Yolda giderken, amacınız ve güdünüz yarar ve iyilik olsa da karşılaşılabilecek sorunlarda da yine zarardan kaçınmak gerekir ki oluşan boyutlarda sonuç güzellikler olsun. Komplasyonlar, istenmeyen ve gereken tedbir ve yaklaşımlara karşı oluşan durumlardır ve hukuk ve tıbbi açıdan suçlama bile yapılamaz, sadece gerekenlerin yapılıp, yapılmadığına

bakılır, oluşması doğal bir süreçtir ve sorun olarak görülmez. Engelli olanın birçok davranışı hoş karşılanabilir, yeter ki insanlık üzere olsunlar.

- Yolda giderken karşılaşılabilecek sorunlar bilinmez, ancak tahmin edilebilir.
- Alınan tedbirler, öncelikle risklere özgü olmalıdır.
- Hiçbir sorun beklenmediği oramda bile genel korunma yapılır.
- Prematür bebeğe bakmak istemiyorsanız, gebelik takipli olmalıdır.
- Gebelik takipleri ile sorunsuz değil, sorunu bilinen bebek doğacaktır.
- Engelli bebeklerinde doğmaya hakkı olduğu kavranmalıdır.
- Trizomi 21 bebekler, yaşamın değişiminin devamlılığının ispatıdır.
- Yaşayabilir boyuta gelen Fetusun, ölmesi kasıtlı öldürme olmamalıdır.
- Başkasını değil, önce kendine bak, aynada baktığın ters hayalindir.
- Kendini yetiştirmeden, başkasını nasıl eğitebilirsin?
- Yardımın tek bir boyutu vardır, insanlık üzere etik ilkelerle olmasıdır.

Bir hekim komplikasyon ile karşılaştığında, muhakeme sırasında başlıca cevaplaması gereken sorular; amacı, güdüsü (saiki), gereken tedbirleri olması yanında uygulamadaki dikkat ve özen durumudur. Hata bilerek yapılır ise kasit iken, taksir de istenmeden oluşandır ama dikkat ve özen eksikliği olmalıdır. Şüphe değil, kanıtlı olmalıdır. Kısaca her türlü tedbiri alıp yapılan yaklaşımlarda oluşanlar, bir komplikasyon olup, birey sorumlu tutulamaz.

Düşünce

- Her yaklaşımda oluşan sorunların bireyin sorumluluğu irdelenir ve hukuk açısından kesin kanıtlı bir zarar unsurunun varlığı ile soruşturma ve inceleme başlamaktadır.
- İnsanların birçok yaptıklarında bazı sorunlar olabilir ama zarar oluşmadığı sürece, suçlanması olanaksızdır.

Düşün: Her mahkemede sorgulanan boyut, zararın varlığıdır. Zarar ortada yok ise suçlanma ve dava oluşmaz. Kasit olmasa bile dikkat ve özen eksikliği ile ihmal bir su kavramıdır ki ispatlı olmalıdır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere hukuksal irdeme ortada zarar varsa başlar.

16.15. İnsanlık, etik ilkeler temelinde, doğru nedir sorgusu ile, ne yapmalıyım eylemi içinde olmalı ve bu onun için yeterli düzeyde irdelenmelidir. Ancak, daha ileriye, gelişime ve değişime ilim açısından yaklaşım da bir

kılavuzdur, benlik ve menfaat ise tam tersi zarar doğurabilecek boyutlardır. Engelli kişilerde menfaat ile onları kullanan kişiye güven duygusu ortadan kalkmaktadır.

Bir insanın eğer hayal ve fantezilerden korkmaya başlarsa, bunun başlangıcı ve sonucu belli olmayacağı gibi, korunma ve yaklaşımı da olanaksız olacaktır. Tek çare tedavi olmasıdır ki, ruhsal sağlığı yerinde ise yapılacak çok boyut olamaz. Farkındalığı yakalamak hekimlik boyutu içinde değildir.

Düşünce

- Her birey eğer somut boyutlar içinde kalır ise, ona bazı şeyleri tanımlamak olasıdır. Eğer soyut kavramlarda iletişim söz konusu olunca, o konuları algılamaları ve farkında olmaları gerekir. Korkma ve gereksiz yere endişe içine girmeleri, o sorundan kaçmak değil, içine düşmek anlamında olmaktadır.
- İnsanlar bilim dışı bir boyutu dikkate almamalıdır, diğer soyut kavramların ucu bucağı olamaz ve yanıt bile sunulamaz.

Düşün: Her bir yanıt, sorulan soruya göre oluşmaktadır. Eğer sorular, duyular üzerine ise, balın tadı nasıldır şeklindeki yaklaşımlarda ise, tanımlamak zordur. Farkındalığı algılamak bu açıdan insanlık gerektirmektedir, ki bunu oluşturmak bireye aittir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerin sorunları aynı olsa bile, bireylerin algıları farklı olacak, yaklaşımlarda buna göre değişik olmalıdır.

***16.16.**Devamlı doğru nedir ve ne yapmalıyım sorgusunda olup, zarardan kaçınan kişiler devamlı gelişime göre esnek oldukları için sapmazlar, sadece doğru yola düzenleme yaparlar. Her aksi yaklaşımında bir sonucu oluşacağı, farkındalığı içindedirler. Engelli olan kişi, devamlı işleve göre yapılanı değerlendirmeli ve daha iyi ve yararlı olana doğru işlevsel boyutu yakalamaya çalışmalıdır.*

Bir kişi işe başlamadan önce değerlendirme yapar ve amacı ile yöntemini etik ve insanlık üzerine tanımlayarak, hedefini buna göre oluşturursa, sonuçtan emin olmak gerekir. Burada yöntemde devamlı izlem ve gözetim ile korunma gereklidir ki yoldan sapmalara göre durum değerlendirmesi yapılabilir.

Düşünce

- Her çaba bir açıdan farklı yola gidebilir. Trafikte araba kullanırken devamlı direksiyon simidinde elimizin olması da aynı şekilde farklı yola sapma olasılığıdır. Bu açıdan akıl ve gönlü devamlı izlem altında olanın insanlıktan sapması beklenemez.
- İnsanlar akıl ve vicdanını devamlı insanlık açısından canlı tutmaları ile etik dışı kaymaları beklenmez.

Düşün: Her çabanın, her yolu doğru olması için, gidişin doğrulukta olması devamlı izlenmelidir. Amaç ile varılan hedef farklı oluyorsa, izlemde direksiyonu kaçırmışsınız demektir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımlarda devamlı izlem çok önemlidir, gerekirse değişim sağlanması açısından önemsenmelidir.

17. Sorunda değil, sağlıklı iken de sağlık yaklaşımlarını yapmak, checkupları yapmak bir farkındalık boyutudur. İnsan darda ve sıkıntıda iken, basit bir miyop durumu varken sorun, kusur ve engelli olan bir bireyi algılamak, gözlük ile düzeline, ilim, bilim ile düzeltim diyerek, engellerin farkındalığından uzaklaşmakta, bir hatalı boyuta girebilmektedir.

17.1. İnsan darda iken, her türlü çözüm için tüm enerjisini kullanır, kullanmaya çalışır, çözülünce farkındalık içinde olması beklenir ama olmaz ise, yanlış algı içinde olur. Sorun çözülmesi ile tüm çözen kendisi boyutuna girerek, zorbalık ve bilmişlik ile insanlıktan kopabilir. Hekimler tanrı rolü oynamamalıdır.

Başkasının sorunu çözmesi değil, sizin sorunları çözmeniz bir gerçek olmalı, yarar ve fayda ile sorunların çözülmesi ile, algınızı farkındalık boyutu ile gerçek tanıma getirilmelidir, yoksa toplumda bir ikilem, karşıt boyut oluşabilir, yardım eden de pişman olabilir.

Düşünce

- Her girişimin sonu belirli olmadığı için, insanın bilgisi ve becerisi planlanan şekilde olmayacağını da farkındalık içinde olunmasını gerekli kılar.
- İnsanlar zorlasalar da istedikleri boyutu yakalayabiliyorlar. Her uygulamada bir hata payının olması doğaldır.

Düşün: Her sorunu çözerken, oluşan çözümlerde de katkılar dikkate alınmalıdır. Bir bireyin sorununu tam kendi çözmesi ne kadar doğrudur? Susayınca su alıp içersiniz ama temiz, içilecek suyun size sunulmasındaki boyut aklınıza gelmeyebilir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere katkısı olacak her bireyin fikri, önerisi alınmalıdır.

17.2. Kazanç, çalışarak değer üretme ise, bunun yarar sağlamsı, en azından zararının oluşmaması beklenir. Algulamada, özellikle sorunu, kusuru ve engelli olan bireylere yapılacak yaklaşımlarda genel anlamda kazanç olarak bakılması bile tüm yararı silebilir. Engelin giderilmesi ile, miyop gözlük takması ile okudukları ve eğitim, insanlık dışı olan olursa, bir yarar sağlamış olamaz.

Kazanç ne demektir denilince, maddi boyutu tanımlanabilir olmaktadır. Milli Piyangodan en büyük ikramiye çıkanların sonuçta beş parasız ve mutsuz oldukları bir gerçektir. Çalışarak değer üretenlerin insancıl ve etik boyutta oldukları sürece bunlar medeniyete bir katkı yaratmaktadır.

Düşünce

- Her birey maddi boyut ile zengin olacağını sanır, ancak felsefecilerin görüşü ise bir zenginliğin boyutu ancak onu algılamak ile oluşmakta, maddiyatın farkındalığı olmayanların ise harca yııp tüketmeleri dikkate alınmaktadır.
- İnsanlar kendilerine yarar sağlayan nedir sorgusunu sormalı, maddi veya manevi değerlerin geçerliliği ile sosyal kazanç denilen boyutları

algılmalıdır. Temel toplumda sevgi kazanmak boyutunda bir farkındalık tümünden önemli boyuttur.

Düşün: Her fırsatta insanlar kazanç içinde olmak isterler ama fedakârlık boyutunda olanlar da büyük bir hayranlık uyandırır. Bu açıdan düşünce boyutu ile en ideal kazanç hangisi olduğu konusunda farkındalık tarihsel süreç olarak bakıldığında maddi olmadığı belirgindir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımlarda fedakârlık boyutu da gündeme gelmelidir.

17.3. İnsanların özellikle yaptıkları, kazanç olarak gördükleri çirkinlikler, yakalarına yapışır, oluşan zulüm ise toplumsal bir ters dalga doğuracaktır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yapılan insanlık dışı farklılaştırma bile onları etkisiz bırakmaz ama sizi insanlıktan dışlar.

Bir kişi zorbalık yapıp, başkalarının hakkını riayet etmez ise, bunun çözümünü ve bedelini ödemesi oldukça zordur. Öncelikle kişi hak edişin bozulmasının ve kendisinin zorlamalarının farkına varmalıdır. Özür dileme ve tazminat boyutu bunu algılayan kişi açısından önemli olmaktadır.

Düşünce

- Zorbalık ile hakları gasp edenin sosyal olarak düştüğü ortama bakınca, zorlamasının kendisi açısından kazanç olmadığı, menfaatin kısa sürdüğü ve yaptığı zararların yakasına yapışarak onu sosyal açıdan zor durumda bıraktığı gibi, zarar göreceği kişiye de etkisi minimal olmaktadır.
- İnsanlar geçmişten ders alsalar yaşadıklarının birçoğunun oluşmaması gereklidir.

Düşün: Başımızdan geçen birçok zorluklara geriden bakınca, başarının engellenmesi için çaba gösterenlerin sonuçta etkisiz olduğudur. Bunları yapmak isteyenlerin durumları da oldukça bozuk olduğu algılanmaktadır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımda yapılmasın, izole olsun ve ayrıştırılsın, ekonomik yararlılık şüphelidir sorguları olabilecektir. İnsanlık dışındakiler geçerli olmamalı, hatta dinlenmemelidir.

17.4. Yaşamda var oluş, varlık kadar, yokluk ve sorunlu, kusurlu ve engelli olmakta gelecekte beklenen bir durumdur. Bir kaza ile engelli olabildiğiniz gibi, yaşlılık

ile görme ve algılamamız bozularak toplumda ibretlik duruma düşebilirsiniz. Buna göre yaşamak gerekir.

Her bireyin kendine göre bir yaşamı olmaktadır. Fakir veya zengin gibi ayırım değil, insanlık üzerine olduğu sürece, farklılaşma ve ayrışma olmamalıdır, her birey aynı Homo sapiens, sapiens türündendir.

Düşünce

- Her yaşamın kendine göre bir boyutu vardır. Değer üretmek, insanlık üzere olmak amaç ve çalışmak güdü olmalıdır. Etik ilkeler üzerinde yola devamın önemi algılanmalıdır.
- İnsanlar kendi yaşamlarına bakarak, başkaları ile karşılaştırma yerine, ders alacakları birçok boyutların olacağını algılamalıdır.

Düşün: Her bireyin kendine göre bir yaşamı olup, bunun ayrıcalığının farkında olmalıdır. Farkındalığı algılayan bireyin iyilik ve doğruluk üzerinde olması beklenir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere ilk ve devamlı kazandırılması amaçlanan farkındalık, insan olduklarını algılamak olmalıdır.

17.5. İnsan sınırı aşıp, hatasını fark edince, direksiyona sıkı sarılarak, yaşamını daha düzgün ve yararlı hale getirebilir. İnsanlar bir noktada benlikleri temelinde, dengeyi kaçırabilir ve sınırı aşabilirler, sorun, kusur ve engelli olan bireylere dışlayıcı yaklaşım yapabilirler, ama farkındalık ile algılayanlar için daha sonra tam tersi bir durum ve değişim yaşayarak, toplumda öncü ve değerli olabilirler.

İnsanlar benlikleri üzerinde fazla, daima fazlasını isteyebilir ve bu açıdan haklarından fazlasını talep edebilirler. Ancak, hak ediş dışı adaleti bozmak, sınırı bozmak ve yeterli, dengeli boyutu aşmak, kısaca birey olarak farkındalık ötesinde olunca, arzular fazla olabilir. Ayrıca sorunların oluşması durumunda da sabırsızlık kapıyı çalar ve dengelemek gerekir.

Düşünce

- Her insan hakkından fazlasını isteyebilir ama çalışarak değer üretmek bir sabrın ve farkındalığın işidir.

- İnsanlar iyilik ve güzellikler üzerinde olmak üzere yola çıkarsa, ulaşacağı nokta, mümtaz makamlar olabilir.

Düşün: Her insanın bir hududu, bir gücü ve durumu vardır, daha ileri, daha yukarı çıkma benliği ile sınırını aşabilir. İnsanlık üzere olan ise bu dengeyi çok iyi algılar ve farkındalık boyutu ile dengeler. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımında bir sınırı vardır ve dengelemek gereklidir.

17.6. Kaza oluşmadan önce gereken tedbir ve önlemler alınmalı, kazaya göre korunma yapılmalıdır. Kaza oluşuktan sonra, yine de farkındalık içinde olunmalı, algılamayı değiştirerek, yararlı hale getirilmelidir. Ancak, kaza olup gitmiş, o duruma yardım değil, o boyut bize ibret olmalıdır ki, yeniden yapmayalım, olayın farkında varalım.

Tren kaçtıktan sonra boşlukta kalmamak için, daha önceden hazırlık yapıp, geç kalmamaya çalışmak bir farkındalık simgesidir. Tren kaçırılınca artık yenisini beklemek gerekir ve kaçan için yapılacak bir boyut olmaz.

Düşünce

- Her sıkıntının bir öncü uyarısı olmaktadır. Bu uyarı, algılama ve farkındalık içinde olanlara bir belirtidir.
- İnsanlar doğanın kendi kendine değil, belirli bir kanunları çerçevesinde boyutlar gelişmektedir. Bunun farkındalığı bilimsel uzmanlık ile oluşabilmektedir.

Düşün: Olay olduktan sonra öğüt veren çok olur. Her sorun oluşmadan önce, önemli olan öngörü ile gereken önlemleri almak ve tedbirli olmaktır. Bunun anlamı, oluşan kazaları daha hafif olmasını sağlamak ve oranını minimuma indirmektir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere uygulama yapıldıktan sonra karışan çok olabilir. Bu açıdan izlemde değerlendirmeler de ele alınmalı, bilimsel açıdan değerlendirilmelidir.

17.7. Korunma, tedbir ve hazırlık, zarardan önce oluşmalı, temel hazırlık, insanlık üzere olmak, etik ilkeler içinde olmaktır. İnsanlık ve etik ilkeler içinde olmak, size bir zarar ve zulüm gelip, kıvrınmanızdan sonra oluşmamalıdır. Engellerin çoğu korunmanın tam

yapılmamasından kaynaklanmakta olduğu görülmektedir.

Bir yaklaşım ötesinde, başlamadan önce, amacın, güdüyü tanımlamak ve izlem ile oluşacak sorunlara göre yaklaşımlarda baştan planlanmalıdır. Sorun, kısaca komplikasyon istenemeyen bir durum olsa da beklenilmeyen bir durum değildir.

Düşünce

- Her bir boyutta, komplikasyon çıkabilir ki uzmanlık bu konuda oluşması açısından tecrübeli olan ve çıkış yolunu bilen kişinin sıfatıdır. Boşluğa düşmek ancak eğitimsiz kişinin durumu olarak tanımlanabilir.
- İnsanlar her an ve her zaman bir sorun ile karşılaşabilirler. Arabada fren sistemi bu açıdan olup, her an durdurma girişiminin yapılmasına olanak sağlamalıdır.

Düşün: Her komplikasyonun gerekçesi baştan istenmeyen ama olası olarak görüldüğünde, etkin ve verimli yaklaşım boyutu da saptanmış olmaktadır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerde komplikasyon beklenebilir ama korunma ve tedbir geçirilemez, su. Unsurudur.

17.8. Yapılan iyilikler, çalışarak oluşturulan değerler, sizin kendiniz için olmadığı sanılmasın, sizin kazancınız, insan gibi olmaktır. Sevgide aşırılık, çalışmada ileri gitmek, imkân ve kapasite boyutundadır ve farkındalık ile ancak yapılabilecek boyuta gelebilir. Engelli olan kişi engeli için yapacağı değil, farkındalık içinde olmasını algılamasına çaba sarf etmelidir.

Bir kişi eğer yeterli denge ve yetkinlik üzerine olmadan, aşırı olarak kapasitesi üstünde işler yapar, karar alırsa, başkasının en azından alay konusu olabilir. Bir çocuk ben yaparım derse de ona elektrik tamiri sorumluluğu verilemez.

Düşünce

- Her birey ben yaparım diyerek isteyebilir ama karnı doyunca fazla yemek atılmak zorunda kalır. Kapasitesi kadar yemesi ile diğer gıdaların başkaları tarafından yenilmesinin önüne geçilmemiş olacaktır.

- İnsanlara benlikleri çok şey arzu ettirebilir, isteyebilir ve gerekçe de gösterebilir. Bunu dengeleyen farkındalık boyutudur.

Düşün: Her benliğin istediğini akıl yapamaz, çünkü gerçek üzere olan, etkin ve verimlilik boyutu temelinde yaklaşım yapmalıdır. Benliğin istediği yapılırsa, bir çocuk oyuncak dükkanına girerse, tüm dükkânın alınması demektir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerin istediğinin işlevsel ve yararlı olacaklar dikkate alınır.

17.9. Arabanın direksiyonu elinde tutan kişi, sorumludur, başkasından rehber istemeyin. Bir başkasından kılavuzluk istemeyin, bilim, irfan ve aklınızı çalıştırarak, gönlünüzü, vicdanınızı dinleyin, ama bunlar etik ilkeler kapsamında olmalı, benlik penceresinden olmamalıdır. Engellerin oluşmasında kazalardan korunmanın çoklukla olmadığı, tedbirlerin alınmadığı gözlenmektedir.

Başkasının sana kılavuzluk etmesi değil, senin kendine kılavuzluk etmen, akıl ve vicdanını dikkate alman ve davranışlarında özen göstermen önemlidir.

Düşünce

- Her insan bir robot gibi, güdülen kişi olamaz, zaten bu kabul edilemez. Fikri hür, vicdanı hür olmak, kendi sorumluluğunu alması gerekir. Bir bebek ve çocuk döneminden sonra erişkin artık başkasının kılavuzluğu altında olamaz, olması da kabul edilemez.
- İnsanlar kılavuzluk istemeleri, onların eğitim ve bilgilenmesi ile beceri kazanmasıdır.

Düşün: Her bir farkındalık boyutu bir insana kılavuzluk oluşturan olgudur. Farkındalığı algılamayan kişi kılavuzluğu da alamaz. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerin farkındalığı algılaması ile doğrudan tıbbi yaklaşımda uzman gibi görüşü alınmalıdır.

17.10. Sonuç ortaya çıkınca, yola başlarken, amacınız ve güdünüz ne idi, sorgulanır ki, o zaman akli kullanmayan, sonradan imkânım olsa idi güzel düşünüp, davranan olsaydım diyebilir. Keşke diyenlerin geçmişte bu sorunun oluşmaması için imkânı olan, ancak tercihini ters, yanlış, hata yönünde kullananlardır. Aklını o zaman çalıştırmış, bilim ve irfan boyutunda, danışmanlık alıp, etik ilkeler

*İçinde yaklaşım yapmış olsa idi, bunu belirtmezdi.
Engellilerde peşin yargı bu açıdan zarar oluşturmaktadır.*

Bir sorun veya sıkıntı içinde girince, daha önce imkân olsa idi, ben bu şekilde yapmazdım, güzel düşünüp, iyilik içinde olsa idim, yapmazdım demek, bundan sonra olayı ibret olarak görerek bir daha yapmama, tam tersini yapmak gerektiğini vurgular.

Düşünce

- Her yaklaşım, olumlu olmayabilir, elde edilenin yapmamak ise bir tecrübe kazanmaktır. Ancak benlik bu yaklaşımı bozabilir ve oluşturulan zorbalık ve zarar iyi gibi yorumlanabilir.
- İnsanlar sonuç ortaya çıkınca yapmamayı düşünebilir ama temelde izlemde kusur vardır. Bodruma yola çıkıp, Datça'ya giden kişi, yolda giderken haritaya bakmamış demektir.

Düşün: Her uygulama iyilik ve güzellik oluşturması ve barış unsurunu desteklemesi beklenmeyebilir. Bu açıdan sonuçlardan ders çıkararak farklı konulara girilmelidir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımlarda barış ve mutluluk oluşması hedeflenmektedir.

17.11. Yolculukta uyarıları yalanlama yerine, dikkat etmeli idin ki yaptığın kaza oluşmasın. Yolda giderken, tüm uyarılara dikkat etmeyen ve tam tersini yapan kişi, yol bitince, uyarı levhalarına çarpıp, uçuruma düşecektir. Engelli olan sorununu inkâr değil, insanlık üzere olmalıdırlar.

- Buzda kabak lastik ile hızlı giderken kaymamak, bir mucizedir.
- Uyarılar kaza oluşmaması içindir.
- Araba lastik üzerindedir, farklı basınçta, fren yapınca savrulur.
- Gereken hız yapılmaz ise sonuca zor ulaşılır, fazla olursa ulaşamaz bile.
- Yolculuk kazadan kaçınmak için değil, sevkli seyahat için yapılır.

Bir kişi gerçeklik üzere ise, belirtilenin kendi benliği, kendi arzusu ve istediği şekilde olması olmamalıdır. Kanıta göre yaklaşım yapmadığında, gerçeği bozar duruma girebilir ve yanlı olanlar içindedir.

Düşünce

- Her birey sabah olup olmadığı için güneşe bakmalıdır, saat 12 süre ile sabah veya akşam olduğunu tanımlamayabilir. Farkındalık gerçeklik üzere olmak, arzu üzerinde olmamaktır.
- İnsanlar kendi söyledikleri ve istedikleri değil, başka boyutları öne çıkararak algılama içine girmelidirler.

Düşün: Her yaşamda oluşanlar, aklını kullanan kişi için düşünme ve örnek, ibret olarak ders almak için kabul edilebilir. Karşı çıkma, aykırı görme veya inkâr ile kanıt değişmeyeceğinden hatalı olan birey olacaktır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerin sübjektiflikten kurtulmak açısından aklını kullanması ile objektif olabilir.

18. Canlılar için farkındalık; yaratılmış olarak varlıklarını algılamalılar ve yaşama süresince Evrende bulunacaklardır. Tüm canlılar yaratıldıklarını, varlıklarını ebeveynlere muhtaç oldukları, doğa yasalarına uyum sağladıkları için sağlıklı olduklarının farkında olarak, sorun, kusur ve engelli olan bir bireyi de algılayarak, insanlık farkındalığı içinde olmalıdırlar.

18.1. Hepimiz doğanın yasaları içindeyiz, aksinin inkârı bile olanaksızdır. Çalışarak değer üretmeyen, doğru, iyilik ve güzellik yolunun tam tersinde olanların, sosyal olarak dışlanması da sosyal kanunlara göre doğaldır. Engelli olan ve olmayan da doğanın yasalarına tabidir.

Bir kişi hayal, fantezi yaklaşımını bilimsel düşünce ile karıştırmamalıdır. Yaratılan varlık buna göre uyum sağlamalıdır. Bir balığın karada yaşaması ancak akvaryum içinde olabilir, doğal ortamın sağlanması ile yapılabilir. İnsanlarda zorla ve istenmeyen bir ortamda oluşması beklenilmemelidir.

Düşünce

- Her bireyin büyüme ve gelişmesinin sağlıklı olması için, hür ve bağımsız bir ortamda çocukluk geçirmesi istenir. Zorlamalı olan

ailelerdeki çocuklar yeterince büyüyüp gelişemezler, kısa yapılı olarak kalırlar ve benlikleri de baskılanmıştır.

- İnsanlar zorlamalı ortamda daha rahat edeceklerini sanırlar ama benliklerini başkalarına bırakmış olmaktadır. Bu açıdan fikri hür, vicdanı hür insanlar olması bir gelecek açısından mutlak gerekli görülmelidir.

Düşün: Her varlık canlı olarak varlığını sürdürmek için, çalışarak değer üretmelidir. İnsanların temel boyutu da insanlık üzere olmak olmalıdır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerin insan olarak var oldukları algılamaları sağlanmalıdır.

18.2. Farklı görüşler katkı sağlamak içinde, ileri ve gelişim temelinde değişim içindir. Farklı görüşler çatışma için olursa, birbirlerine zulüm yapıp, azap içinde olurlar. Farklı futbol takımı olursa, maç ve rekabet olur, her takım daha ileriye gitmesi de karşı takımın iyi olmasına bağlıdır, yoksa karşılıklı atışmak için değildir. Engellilerde iyi, daha iyi gibi bir mantık ele alınmalı, seçenek bireye bırakılmalıdır.

Başkasının dediği değil, başkası size ancak öneri sunar. Öneriler toplanır ve buna göre bir yaklaşım benimsenir. Birey mutlaka birisini seçmek değil, farklı olanları bütünleştirebilir, kendine özgü çözümde oluşturabilir. Çözumsuzlük aynı yolda iki farklı seçeneği seçememekten oluşur.

Düşünce

- Her birey sonuca varmak için birisini seçmeli, daha sonra da gerekirse düzenleme yapmalı ve geriye dönebilmelidir. Zorbalık ve zulüm gibi bir seçenek tercih olursa, azaptan başka bir yaklaşım beklenemez.
- İnsanlar farklı görüşlerini iyilik ve güzellik olarak oluşturmalıdırlar, birbirleri ile savaş sebebi yapmamalıdırlar. Eğer ortada insanlık söz konusu ise sorun olmaz, değil se çatışma kaçınılmazdır.

Düşün: Her görüş etik ve insanlık üzerine değil, benlik ve zorbalık üzerine olabilir. Tercihler insanı insan yaparken, zorba, zalim de yapabilir. Neron Roma'yı modernize etmek için yakarak yıkmak istemiş, içinde insanlar ile yakmış ve tarihte zorbalık tacını almıştır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımın gerekçesi insanlık ve etik, evrensel ilkeler altında değilse, yapılması suç bile kabul edilebilir.

18.3. Tedbir almayan, korunmayan bir bakıma kaza ve belayı çağırılmaktadır. Kaza aniden değil, bile, bile oluşuyorsa, bir bakıma yaşama kıyma gibidir, bu açıdan gereken korunma alınmadan oluşması da bir beklenen durumdur. Engelli olmamak için en önemli boyut kazalardan korunmaktır.

Bir insan ne kadar tedbir alırsa alsın, daima beklenilmeyen bir sorun olabileceğinin farkındalık içinde olmalıdır. Bu beklenti eğer buldukları yer sevgi dolu ve onu insanlık boyutunda gören yer ise güvenli, menfaat bağı olarak birliktelikte ise güvensiz olmaktadır.

Düşünce

- Her sorunun dayanağı vardır. İp üstünde yürüyen cambaz için bir rüzgârın çıkması ile onu düşürmesi bir beklentidir, kaçınmaya çalışır. İpin atında seyreden kişi ise, kendini güvende hissedebilir ama yukarıdaki insanın yerde kendisi üstüne düşecektir, bunun farkında olmayabilir.
- İnsanlar farkındalık boyutunda olunca tedbir ve korunma alırlar, bunun içinde olmayan ise bir bakıma kazaya davet çıkarır.

Düşün: Sosyal boyutta, fiziksel ortamdaki gibi korunma içinde olmaz ise, kaza her an olabilir. Her bir buzlu yolda giderken dikkat gerekmektedir. Tedbirsiz, kış lastiği olmadan çıkan, sürat yapan ve dikkat etmeyen bir sürücü kendisine bir şekilde kaza oluşmasını beklemektedir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerin sorunları oluşmuş diyerek, başka olmayacağı anlamı taşımaz, korunma ve gözetme daha dikkatli olarak sürdürülmelidir.

18.4. Suçlama değil, düzeltme, geliştirme insanlığın dayanağıdır. Bir olay olduğunda, araba içinde kaza sonucunda, her birey birbirini suçlar, ancak insan olanlar, sorunun nasıl çözüleceği, zarardan kurtulma peşinde olurlar. Engel durumu oluşunca, bunun çözümüne uğraşmak öncelikli olmalıdır.

Her bir sorunda farkındalık içinde olan, olayın oluşu, dayanakları ve gerekçesi üzerinde bilimsel boyutta bir irdeleme yapar. Bunun dışında yaklaşımda ise insanlar suçlu olarak bireyleri görerek birbirleri ile çatışır. Bu ayrışmayı getirir.

- Zorla güzellik olmaz, eğitim olmaz, insanlık boyutu da olmaz.
- Bir sorunu görünce, haber bile vermeden düzelt, çöpü al ve at.
- Yapamıyorsan, öğüt ver, bilgilendir ve yapılmasını sağla, kutu orada.
- Yapılması konusunda engel varsa, engeli kaldır, poşet getirdim atınız.
- Kimse farkında değil algılamıyorsa, sinek, hastalık kaynağıdır de.

Düşünce

- Dost, arkadaş ve kardeş değil, oluşan durumlarda gerçek öğüt veren ve acı ama doğruyu söyleyen kişidir. Ortada bir sorun oluştuğunda, doğru ve gerçek üzerinde tartışmaya düşmek demek, insancıl ve etik olan ile olmayanı irdelemek durumunda ise, seçilecek yok ayırışmaya neden olacaktır.
- İnsanların bilim öğrenmesinin temel önemi, oluşan olayların gerekçeleri, dayanakları ve sonuçlarını bilimsel yorumlayarak farkında olmalarıdır. Çözümü kızarak, düşman olarak değil, dostluk çerçevesinde çözmeyi hedeflerler.

Düşün: Dost olan farkındalık düzeyinde ise oluşan olayların gerekçelerini irdeleyerek, eyleme kızar ve bireye kızmaz. Bunun sonucunda kişi de farkındalık durumunda ise acı bile olsa dostun söylediğini kabul eder, değil ise dostluk bozulur. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere doğruyu söyleyen, acı bile olsa belirten, gerçek dost olduğu algılanmalıdır.

18.5. Gereken her türlü tedbirleri alan, amacı ve güdüşü değer üretmek olan kişi korku ve endişe duymaz elbette. Yaşam varlığın en azından devamlılığı oluyorsa, bu konuda korkular ve endişeler, yola çıkarken gereken hazırlığı yeterince yapamamaktan kaynaklanır. Oluşacak sorunlara karşı da çözüm üretme kapasitesi de dikkate alınmalıdır, elbet. Engelli olanların öncelikle bekledikleri güven içinde olmak, onunda koşulu kendilerinin farkındalığı olan yerde olmalarıdır.

- Korkunun, endişenin olacağı önleme durumu olamaz, tedbir al.
- Karanlık odadan, fikirden korkuyorsan, bilgi al, lambayı yak, aydınlan.
- Başkasını incitmekten, insanlık dışında kalmaktan kork.
- Gönül çabuk kırılır, hassastır, ağzından çıkanlara dikkat et.
- Nazik olmak, insancıl olmak varken, kaba olanın anlamı olamaz.
- Engelliye engeline bakma yerine, gözünü kapat, gönlünle bak.
- Başkasının dediği değil kendi aklını kullan, sorumlu olan kendinsin.
- Başkasına yardım olması için, işe yarar bir anlamı, bir değeri olmalıdır.

Başkasının dediği değil, insanın kendi aklı ve vicdanı, eğer tüm tedbirler alınmış ve kontroller göz önüne alınarak, belirli bir plan ve proje ile yolculuğa çıkılıyor ve varılacak hedefte iyilik içinse, endişelenmesine gerek yoktur.

Düşünce

- Her beklenin aynen olmayacağını bilen ve buna göre kendini hazırlayan kişi, ortaya çıkan sorunlara bakarak, az sorun çıktı bile diyebilir. Tedbir alınmış ama çözüm olasılığı da her zaman akla getirilmelidir.
- İnsanlar tatile giderken bile, kafalarında birçok soru içinde olacaktır. Evin açılması, temizlenmesi, çevredeki bozulmaların düzeltilebilmesi, akşam yemek ve yatakların hazırlığı ile uyuma, sivrisinekten korunma gibi birçok sorunlar kafasında bulunabilir. Aynı zamanda ulaşmada geç gitmenin, yolda sorun çıkması durumunda da sıkıntısı artabilir. Tüm bu boyutlar oluşabilir ama insanın kendine güveni var ise ve tüm şartlar kötü ise otelde kalırım gibi bir düşüncesi varsa, endişelenmez, sadece sorunları çözerken aklını kullanmak ister.

Düşün: Her zaman sonuç beklenildiği gibi olmaz, buna göre yaklaşımı öngören kişide korku ve tasa bulunmaz. Yaşamda birçok sorun olacağını bekleyen birey, buna göre hazırlığı olmasa bile aklında bir yaklaşımı vardır. Endişe ve tasa duymadan gerekeni yapmaya çalışır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımlarda insanlık ve etik ilkelerde olan kişi daha yararlı olma endişesi taşır ve bu nedenle de devamlı izlem altında tutar. Yaptım oldu demez.

18.6. İlim, irfan, fen ve etik ilkeler içinde olan, bireylerin haklarına saygı duyarak, zarar oluşturmama gayretinde olan kişi, elbet taktir edilen olmaktadır. Bilgili ve bilgisini insanlık ve birey hakları üzerine kullanan kişi, tercih edilen, danışılan ve fikir alınan olması kadar doğal bir durum yoktur. Engelli olanın kendi durumu değil, insanlık boyutu öne alınmalıdır.

Bir birey doğal yasaları kabul etmesi demek, sosyal ve kültürel boyutlar ile etik ilkeleri bütünleştirmesi de gündemdedir. İnsana sevgi duymayan birisine güven duymak ne kadar olasıdır.

Düşünce

- Her birey kendi benliği ve arzusu ile belirli bir boyutu yakalamak ister, bunlar gerek bilimsel akademik derece gerek zenginlik boyutu ile gerek yönetsel olarak değerlendirilmek ister. Tüm bunlarda insanlık ve etik boyuta teslim olması ve buna göre yaklaşması gerekir.
- İnsanların temel olarak tanımladığı 3 boyut vardır; mal, mülk, liderlik ve bilgin olmak. Tümünü elde etmek için başkalarını ezerek yücelme yerine sevgi oluşturarak yaklaşımı önemlidir. Birisinde zorlama varken, diğerinde gönüllü gelme vardır.

Düşün: Her iyilik ve güzelliğe inanan, insanlara saygı duyan kişinin, zarar üzerine olması beklenemez. Bir bireyin yaptığı eylemlerin gerekçelerine bakıldığında, insanlık boyutu çok net gözlenebilir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere insanlık üzerinde olanın zarar oluşturması düşünülemez. Zarar olasılığı bile olursa, hemen gerekeni yapar, gerekirse iptal eder.

19. Değerleri, değeri kadar yorumlanmalı, abartma ve küçültme ile farkındalığı bozulmamalıdır. Gereksiz yere yorumlanma, anlamının ötesine zarar oluşturabilir, engeller de aynı kapsamda irdelenmeli, sorun, kusur ve engelli olan bir bireyin durumu kişiye göre değil, gerçeğe göre empati yapılarak ele alınmalıdır.

19.1. Bireyin yararına olması açısından, onun önüne geçip, kişiden daha fazla onu düşünür olmayasınız. Benlik gelişmesi için, bireyin eğitilmesi ve farkındalık açısından onu etkisizleştirmek doğru değildir. Tek istisnası, bilinç durumu kapalı, bebek, çocuk ve karar verme boyutunda olmamasıdır.

Başkasının algılaması ve farkındalığı önemlidir, karar ve sorumluluk boyutu onlara ait olabilsin. Zorlama ile ikna yoluyla alınan kararlarda, sonuç arzulan şekilde olsa bile, birey pişman olabilir.

Düşünce

- Her bireyin algısı sınırlı iken, kendisi ile ilgili olanlarda da mutlaka danışmanlık almalı ve sorumluluk yüklenmelidir. Tüm bunlara karşın, birisi için ondan daha öne çıkma kabul edilemez.
- İnsanlar Başkasının hakkını yemekten korkmalıdır, ona saygı göstermelidirler, ancak sorunlarda da onlara sorunlarını belirtmeli ve yollarını aydınlatıcı olmalıdırlar, kısaca bilgilendirme ve öğüt vermelidirler.

Düşün: Her birey iletişim için karşdakini dinlemeli, onu empati yaparak neler dediğini irdelemelidir. Bir sınıfta öğretmeni konuşturmayan veya onu dinlemeyen öğrenciler ne öğrenebilirler dersiniz, hiçbir şey denmelidir. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerin talebi çok önemlidir. Kabul ile başarı birlikte olduğu algılanmalıdır.

19.2. Avukatlar bireyi savunmaktadırlar ancak bireyin zararına olacak ve onu hukukta zor durumda bırakacak şekilde davranamazlar. Benlik ve avukat olarak toplumda öne çıkmak için olayı, davayı ve bireyi kullanması doğru olmadığı gibi, yasal açıdan yaptıkları yok hükmünde, eriyip gidecektir.

Başkasını dinlemek için, sessiz olup, onun konuşmasını, fikirlerini söylemesine imkân tanınmalıdır. Duymadığınızı algılayamazsınız ve iletişim anlamsızlaşır.

Düşünce

- Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yardım ve onları aydınlatabilmek için, öncelikle onları dinlemek, onları incelemek ve oluşumları bilim ve akıl ile irdelemek gerekir.
- İnsanlar sonuç, tedavi için değil, bunun garantisi vermek olmayıp, özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireylere yaklaşımın temeli, insanlık ve etik ilkeler boyutunda olmalıdır.

Düşün: En son konuşan haklı değildir, haklı olabilmek için, olayı, durumu ve oluşumu iyi incelemek ve algılamak gereklidir, farkındalık oluşur ise, çözüm ve yaklaşımları tanımlamak çok kolaylaşır. Haklı olan bir kişi, gereksiz ve anlamsız konuşmalar ile fikirlerini söyleyemeyeceği için

doğruluğunun gözlenmesi olanaksız olmaktadır. Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere yaklaşımda bilimsel boyut temel hakkı doğurmaktadır.

19.3. Yer çekimini ret ederek atlama, onu kabul ederek, paraşüt ile atla. Doğa yasalarına karşı, somut delillere karşı, engellerinin kaldırılacağı hayal ve fantezi olarak görerek ret etmek, bireye fayda sağlamadığı gibi onun algısı ve farkındalığının olmadığı anlamını taşır.

Doğa yasalarına aykırı davranan kişiler kutsanmış değil, insanları kandıran kişidir.

Masallar, gerçek olması beklenmeyen durumlar olup, insanları özlemle çekerler. Doğayı ret etmek değil, ona uymak, onunla mutluluk yakalamak önemsenmelidir.

Başkasının rızası, aydınlatma sonucunda olunca, sorun, kusur ve engelli olan bireylerde de yaşam hakkı dışında kendisine bırakılmalıdır.

Düşünce

- Aşık Veysel, gözündeki örtüyü kaldırılacağı söylenmiş, bu yaşa kadar evreni görememiş iken, bundan sonra görmek, yaşamımdaki değişimi kaldıramayacağım diyerek kabul etmemiştir. Birey hakkı öngörülmesi ile insanlara zorla müdahale ederek, ona etki etmek, ikna kabul edilir değildir.
- İnsanlar gerçek diyerek, zorlama ve bireyin istemediği ve kabul etmediğini yapmamalıdır ki engelli olanlar içinde böyledir. Bireyin aydınlatılması ile uyumu ile size yardımı ile ancak olabilir. Ayağa kalkmak istemeyeni kaldırabilmek zordur.

Düşün: Eğer ortada bilimsel bir gerçek var ise, farkındalık sadece bunları algılamak olmalıdır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin engelleri olması onların yok olarak değerlendirilmesi değil, oluşuma göre, gerçekliği kabul ederek, algılayarak, farkında olarak yaklaşım yapmayı gerekli kılar.

19.4. Sorumluluk almadan, uzaktan konuşmak, akıl vermek kolay olabilir, ama empati yaparak, sorumluluk yüklenerek hekimlik yapılabilir. Önemli olan aklın çalışması, gönlünde vicdanını ortaya koyması ile dinleme yapılabilir.

Başkasının söylediği değil, sorumluluk alarak, hukuki anlamda eylemi paylaşma önemlidir. Yargılanmaya açık olunmalıdır. Sorun, kusur ve engelli olan bireyler için planlama ve yaklaşım, teorik kitaplara bakarak yapılamaz, mutlaka ortak sorumluluk ve rıza kapsamında ele alınmalıdır. Sonuç bilinmez, ancak tahmin edilebilir.

Düşünce

- Her söylenene kulak asılacak olunursa, düzgün yolda bile şaşırabilirsiniz. Başka yol olmasa bile, henüz varmadık mı, sorgusu, geri dönüşe bile neden olabilir. Önemli olan bilimsel ve akla dayalı değerlendirmeler olmalıdır.
- İnsanların sözlerinde söz söylemek için konuştukları, konuşma kapsamında bilim, etik ve yaklaşım boyutunun akla dayanmadığı, eylemi yapmanız durumunda da neden yaptın şeklinde yorumlarla karşılaşacağınızı göz önüne almalısınız.

Düşün: Her söylenen söz yerine oturmaz, engel için protez takılması ile sorun çözülmemekte, farkındalık yuvasına oturacak nesne, aklın kullanılması ile kavranacak çözüm ile bulunabilir. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere özellikle yaklaşımlarda olguya, bireye, sorunu olana göre özgün bir çözüm, innovasyon yapmalısınız.

19.5. Peşin hüküm yerine, sonuca bakma da değil, amaca ve güdüye bakarak, dikkat ve özenli olup olmadığı konusu önemlidir. İnsanlar, sonucu bilemez, ancak öngörü içinde olabilirler, bu nedenle mahkemeler sonuca değil, zarar faktörünün oluşma, gelişme boyutuna bakarlar. İstenmeyen, gerekli tedbir ve korunmaya karşı oluşan komplikasyonlar, suç kapsamında olmamaktadır. Engelli olana, engelli yargısı değil, insanlık değerleri olarak bakılmalı, irdelenmelidir.

Başkasının peşin hükmü yerine, bireyin de işin içine katarak, acil yaşamsal destek haricinde, planlı, projeli yaklaşım elbet daha iyi ve faydalı, hayırlı olacaktır. Sorun, kusur ve engelli olan kişiler için gebelikte, Perinatoloji, Etik Kurullar ile yaklaşımlar planlanmalı ve projelendirilmelidir.

Düşünce

- Her seyahatin son hedefe varırken oluşan kazaların %70 gibi bir oranını teşkil ettiği düşünülünce, insanların sabırlarının azalması ve kalmaması ile dikkat ve özende yaptıkları ihmaller, kazaların sebebi olabilmektedir. Sorun, kusur ve engelli olan bireyler için acele değil, belirli bir uzmanlar kurulu ve etik yaklaşımları yarar temelinde kalarak, zarar oluşturmadan yaklaşım yapmayı hedeflemelidirler.
- İnsanlar sorun, kusur ve engelli olan bireylere yardım etme değil, ilk planda onları algılamaları, farkındalıklarını tanımlamaları, kısaca dinlemeleri gerekir ve bilen bir kurul ile etik ve insancıl boyut ile bir plan, proje içinde, rızaya dayalı yaklaşım yapmalıdırlar.

Düşün: Her eyleme başlamadan önce bir düşünme boyutu yaşanmalı, kısaca bir sabırla amacın yapılması hedeflenmelidir, engellilerin engelini kaldırma farkındalığı düzeltme olamaz, daha derin bir kavramdır. Sorun, kusur ve engelli olan bireylere yapılacak yaklaşımlar, teorik kitaba göre değil, belirli bir proje kapsamında, kendi aydınlanması ve rızası ile, onun da sorumluluk kapsamına alınarak yaklaşım yapılması gereklidir.

19.6. Her bilgi doğru olsa bile yorumlanmalı, temel bilgi kaynağı iletişimi yanında amacı, yöntemi ve hedeflenen boyut irdelenmelidir. Bozuk kaynaktan gelen su içilmez, inceledikten sonra, ancak kullanılabilir olur, bilgisizlik ve peşin yargı ile yaklaşım sonucunda pişmanlık kaçınılmazdır. Engellilerin irdelenmesinde insanlık dışı yorumlar yapılamaz, yapılmamalıdır.

Başkasının söylediği, bilim ve gerçek üzere olsa bile, söylediklerinin amacı, dayanakları ve geçerliliği önemlidir, bireylerin kendileri için özel, özgün ve başkasının bilmesinin gerekli olmadığı konular, dinlenmez bile, sonra çok pişmanlık duyarsınız. Sorun, kusur ve engelli olan bir bireyin **engelleri** için sosyal, etik ve insanı değerler geçerlilik verirse ancak müdahalede bulunabilirsiniz. Sizin yapacağınız durumlar yok ise, sadece empati yapabilirsiniz, onlarla iletişime bile geçmeniz mahzurlu ve sonra pişmanlık kaynağı olabilir.

Düşünce

- Her bir konu objektif olarak incelenmeli, kanıt durumu irdelenmelidir. Gösteriş ve algı hatalarından korunmalıdır. Özellikle özü ve sözü doğru olmayan kişinin söyledikleri, daha detaylı olarak delilleri inceleyip, amaç ve güdüye bakılmalıdır. Sorun, kusur ve engelli olanlara yardım diyerek, onları dışlamanın bir uygulayıcısı olmayın.
- İnsanlar kendi algılarına göre, yorumlarına göre verileri çarpıtırlar. Nefret ve kavga oluşturan yorumlardan kaçınmalı, fiile kızılır, faile kızılmaz prensibi ile olaydan örnek ve ibret almak gerekir. Sorunu, kusuru ve engelli olan bireyler içinde birey temelli farkındalık içinde olmak gerekir.

Düşün: Haber doğru ve yorum hür olmalıdır ama haberin amacı ve yöntemi ile dayanakları ile gerekçeleri ile irdelenmesi gerekir, sorun, kusur ve engelli olan bireylerin engellerini belirtmek gerçekçilik değildir, birey hakkını zedeleme olup, ayrıca sadece bulguyu ifade etmektir. İnsanlık ve etik dışı olan yorumlar, çatışmaya götüren, barışı bozan eylemler içinde olmak akıllı kişinin işi olmasa gerek.

Doğru nedir bir kavram olarak tartışma getirebilir ama yanlış, hata daha nettir. Bireylere göre, benlik yapısına göre arzular değişebilir ama zarar hiç istenmez. Nefis bir yemek iki gün sonra kokar ve yenilmez olur, dışlanması belirgindir.

19.7. Sevgi içinizdedir dışarda aramayın. Farkında olan birey, her insanın kendisine ait bir kişiliği olduğu algısındadır, onları düzeltme değil, bilgilendirme yapar, birey kendi kararını kendisi verir, sorumluluk yüklenir, kötü söz sevgi dolu olana yakışmaz bile. Bu özellikle engelli olanlarda önceliklidir.

Başkasında değil, inanç, resul sizin içinizdedir. Yeter ki aklınızı kullanın, gönül ile, vicdanınız ile bütünleştirin ve farkındalığın bir katkı, yol gösterici olacağı, zorluk ve sıkıntıların bilim ve irfan ile, danışmanlık ile kolaylaşabileceği, algılamanın oluşabileceği anlaşılmalıdır. Sorun, kusur ve engelli olan bir birey içinde teslim ve durumu bir eksiklik yerine, insanlığı algılayarak rüşte ermeleri beklenmelidir.

Düşünce

- İnsanda, sorun, kusur ve engelli olması, onun teslim olmak, durumu kabul ve mücadeleden vaz geçmek değil, tam tersine zorluk ve sıkıntılara karşı olmak, insan olma, insanlığı, etik ilkeleri gerçekliğe taşımak gereklidir.
- İnsanlar çeşitli sorunlar, sıkıntılar içinde olabilirler, bunlardan biri de somut olarak, sorunlu, kusurlu ve engelli olmaları durumunda, bunun tam çözümü olmaması, engelli olmaları durumunda da onların insanlıktan uzaklaşması, farklı tanımlama içinde olmaları anlamında olmamaları gerekir. Sosyal ortam, kültürel boyut olarak toplumun onları ayrıştırmaları, ayrıcalıklı olarak tanımlayarak uzaklaştırmaları, onların haklarının ortadan kalkması, vaz geçilmesi anlamında olamaz, bu hak edişler sağlanmalıdır.

Düşün: Sorun, kusur ve engelli olan bir bireye empati yaparak, her bireye hak edişine göre farklı yaklaşım ve farkındalık içinde rüşte ererek tutum ve davranış yapılmalıdır. Her birey farklı ise onların yaklaşımları da ayrıcalıklı olabilir, sevginin yansıması değişik boyutta olabilir, yeter ki sevgi içinde olmalı, etik, insanlık değerleri yansıması olmalıdır.

- Esarettten, kölelikten varlık olmaz, ama maddi anlamda zenginlik olabilir.
- Başkasını pasif kılacak yardım, yardım olamaz.
- Öğrenciye verilen ödevi babanın yapması yardım değildir.
- Kavraması, anlaması ve farkındalık amacı ile yapılan yardım ve destek, gerçek eğitimidir.
- Bireyin bir türlü kavramadığı değil, başarılı olduğu ve sevdiği üzerinde üst eğitim almalıdır.
- Hangi konuda istekle ve gönülden ve öğrenme boyutunda iseniz, o konuda ilerleyiniz.
- Verileri kopya olarak değil, yorumlamak için, kendi boyutunuzu katmak için faydalanın.
- Kopya vermek, yardım değil, bireyi çöktürmektir.
- Fizik tedavinin temeli kendisinin yapmasıdır, başkasının yapması değildir.
- Başkasının sevmesi ile sevgi olamaz, sevgi; devredilemez, geçirilemez.
- Kazanılacak olan bireydir, zorlama kaybedilmesine neden olur.
- Yaşam hakkı söz konusu olduğunda rızaya bakılmaz ki.
- Zorla güzellik olmaz, eğitim olmaz, insanlık boyutu da olmaz.
- Oturduğunuz koltuk, size tahsis edilendir, iki kişi oturamaz.
- Koltuk size değer katmamalı, siz koltuğa değer katmalısınız.
- Bir koltuk paylaşılmaz ama senden fazla gerekli olan varsa ona verilebilir.
- Bir insana insanlık dışı yaklaşım yapmak yakışmaz.

- İnsanlar genel kontrol boyutunda değil, tercih sürecindedirler.
- İnsanların bazıları yaratılmış olanları kullanarak, değer oluşturanlardır.
- Eğitim, bireyin mümkün olduğunca olumlu geliştirilmesidir.
- Eğitim bilgi vermek değil, bilgiyi onunla geliştirmektir.
- Bir konu ve kişi ile menfaat veya ilişkisi olanlar şahit olamazlar.
- Hekimler, tüm insanları eşit görmedikçe hekimlik yapamazlar.
- Hekimler için, savaşta düşman yoktur, insan ve insanlık vardır.
- Başkası için değil, insan kendi için yaşar, hekimde ancak yardım eder.
- Objektif olmak özel eğitilmiş olmaya dayanır ki, her birey eğitilemez.
- Varlık oluşması ile ancak insanlar başkalarına yardım edebilirler.
- Çanakkale Savaşının sonucu değil amacı önemlidir.
- İstiklal savaşlarında amaç önemlidir, ilkeler öne çıkarılır.
- Engelleri mutlak ruhsal tedavi etmek onları insan olarak kabuldür.
- Sarhoş, sarhoş ile anlaşılabilir, ama sarhoş olunca da kavga ederler.
- Faydasız olan bir şeyden, fayda beklemek ümitsizliğin boyutudur.
- Engelli olan için eylemsiz beklemek ile sağlıklı olacağı anlamı taşımaz.
- Değer çalışmadan oluşturulmaz, ancak satın alınabilir.

Varlığın Farkındalığı

İnsanlara sorulduğu zaman, neden yaşamak isterler? Çok çeşitli cevaplar alabiliriz. Burada sosyolojik açıdan bir toplumun verdiği cevaptan daha ziyade var olmanın irdelenmesi ele alınacaktır.

Hiç sinek görmediğinizi var sayalım ve ilk defa görünce minik kuş diyerek çok hoşunuza gidebilir. Mikrop konusunda uyarılar alsanız bile, ne zaman yüzünüze konar ve sizi rahatsız eder, işte o zaman gerçek sinek tanımı ve varlığını algılayabilirsiniz.

Gece sivrisineği görmeyebilirsiniz ama sabah soktuğu yerle kaşınınca, sivrisineğin varlığı belli olur. Bu canlının sıtma ile en öldürücü böcek olduğunu öğrenince paniğe kapılabilirsiniz ama anofel türü belirli bölgelerde olduğundan yaygın olmadığı söylenirken Ülkemizde dalak büyüklüğü ve sıtmanın çok yaygın olduğunu öğrenince boyutun büyüklüğü kavranabilir. Bu zaman büyüklerimizin başarılı çalışmalarına Şükran duyar ve geçmiş algılanabilir.

Varlık görme veya görmeme değil, yaptığı etkileşim, olumlu ve olumsuz olarak yaşamımıza katkıları nedeniyle daha iyi algılanmakta ve kısaca farkında olabilmekteyiz. Yok olması da ters anlamda bir varlık tanımıdır. Yoklukta bir boyuttur, olmaması tersine bir kanıt niteliği olabilmektedir.

Varlık konusunda bazı vurgular

- Var olmak yaşam hakkıdır, yaşamı sonlandırma, hiçbir gerekçenin hukuksal dayanağı olamaz.
- İnsanların sorunu, kusuru, engeli ve uzun süren sağlık ve gelişim boyutu olması, varlığının bir sonucudur.
- Anomali ile çeşitli şekilde farklı yapıda olmak, var olmanın bir biyolojik doğal boyutudur.
- Anomalili olan görünüşünü değiştiremez, ama biz onlara bakımımızı değiştirmeliyiz.

- Her insan bir kopya değil, yeniden oluştuğu, yapılandığı, geliştiği için özgün, özel ve farklıdır.
- İnsanların farklı olması onları ayrıcalıklı yapmaz, eşit insanlık haklarına sahip oldukları anlamındadır.
- Var olan yokmuş gibi davranılması, onun açısından en büyük insanlık ayıbı olmaktadır.
- Görmeyene eşitlik adına yazı okumasını istemek, ona eşit değil, eşit olmayan yaklaşımdır.
- Eksik olan giderilmeden, tam işlev boyutu gibi karşılaştırma yapılamaz, insanlık boyutu önemlidir.
- Var olmak, etik, insanlık üzere olmayı gerekli kılar, tersine davranışlar keşke yok olursa ya getirir.
- Yaşam Hakkı, hiçbir gerekçe ile kaldırılamaz, katı ve kesin uygulanmalı, yaşam, varlığın dayanağıdır.
- Yaşam kalitesi, yanlış olan yaşam, kişinin canı olması bile, yaşam hakkının kaldırılma gerekçesi olamaz.
- Var olan, varlığı bulunan yok edilemez, yok gibi yaklaşımda da bulunulamaz.
- Yaşam kalitesi, yanlış olan yaşam, kişinin canı olması bile, yaşam hakkının kaldırılma gerekçesi olamaz.
- Var iken yok olduğunu iddia etmek, tüm veriler inkâr etmek, aklını kullanmayanların işidir.
- Şans, kullandığınız boyuta göredir, kötü denen ibret, iyi olan örnek olursa faydası olur, şanslı olursunuz. Görünmez sevgi, nefret gibi boyutlarında bireyde bir varlık olduğu için oluştuğu dikkate alınmalıdır.
- Tüm canlılar dışında cansızlarında belirli bir ömürleri vardır, tümü orijinal atoma dönüşürler.
- Barış temelinde, sevgi ile, inanarak, bilinçli olarak destek ve yardım edenler unutulmazlar.
- Bir hekim bir kişinin kolu kırık iken, bilinçli olarak hayır sağlıklıdır derse kaynar su içmiş gibi olur.
- Bilim kişilere göre farklı değil, kavramalara göre yorumlar değişmektedir.
- Varlıkların tespiti, veri saptanması da sebep ve sonuç ilişkisi içindedir, hayal unsuru olamaz.
- Her varlık, kendi oluşum yapısına göre iş görür, bilim ise doğru boyutunu bize gösterir.
- Varlıkların oluşması gibi, yok olması da olacaktır, bilinçli sevgi, devamlılığı ancak o sağlayabilir.
- Her varlık yaratılan olup, yaratıcının doğa dışında aranması anlamsızdır.
- Her varlık bu Evrendeki atomlardan kaynaklanır ve bir süreç sonra bu atomlara dönüşür.
- Aynı atomlar bir döngü olarak, aynı varlık değil, farklı varlıkların yapı elemanı olmaktadırlar.
- Yaratılıştaki katkıda bulunmak, yaratma gücü anlamını taşımaz.
- Varlıkların temelde yaratmaya gücü olmadığını, aklını işletenler ancak açık algılayabilir.
- Doğanın şekillendirmesi, anomali / bozukluk gibi görülse de düzgün, ölçülü ve ahenklidir.
- Doğanın boyutu, ihtiyaçların, niyetlerin, övgülerin, planlamanın yöneldiği değil, kendisi tek kuvvettir.
- Yaratılıştaki yokluk varsa, varlık oluşmaz.
- Bütün varlıklar muhtaç, yaratan ise hiçbir şeye muhtaç olmamalıdır, yoksa o da yaratılan olur.
- Her varlık bir değer olup, yok edilmemeli, terbiye, düzeltme olmuyorsa pas geçilmelidir.
- Var olanı yok diyen kişi, görme, duyma algılarından değil, gönülleri, benliklerinin reddi ile yok demektedir.
- İnanmayıp, inandık demek, onu kabul etmek değil, onu geçiştirme yaklaşımıdır.
- Denizin içinde iken suda olmadığını iddia eden kişi, aklen hasta olması ötesi, boğulma riski taşır.
- Yağan yağmur; seni ıslattığı, yıldırımlar ölüm korkusu oluşturduğu gibi, toprağa bereket de katmaktadır.
- Yapılan iyilikler, üzüm salkımı gibi etkileyerek, akan su gibi artarak faydaların sürmesine neden olurlar.
- Seven kişi, gönlü aşk ile dolan, tüm insanlığı da sevecektir ve buna daha önce tattığım duygu diyecektir.
- Gönülden seven kişi ancak gerçekten seven, insanlık boyutunda olanı bulur, onunla anlaşılabilir.
- İnsanlık üzerinde olanlar birbirlerinin eşidir ve bu bağ, sürekli olup, geçici durumlar ile etkilenmezler.
- Sıtmanın öldüren hastalık olması, sivrisinek yüzündendir, varlıkta benzer ilişkiler yumağı ile oluşmaktadır.
- Her varlık, var oluşunun incelenmesi ile bize çok önemli bilgi katabilir, yeter ki farkında olabilelim.
- Veriler bakış açısına göre, bize görüş katarken, tam tersi bizi yanıltıcı da olabilir.
- İnsana zararlı olanları benlik tekrar ve tekrar yapmak isteyebilir, varlık bunu engellemelidir.
- İstirap veren şeyleri yapan, elini ateşe uzatan kişi, akli yerinde değilse, insanlık açıdan var denilebilir mi?
- Her kim ahlaksızlık yapıyorsa, gerçekte kendisine yapmaktadır, hırsız, kendi benliğinden çalmaktadır.
- Kalbi taştan katı olan, ancak zulüm üzeredir, insanlıktan nasibini almamış bir varlıktır.
- Dinleyen, tasdik edenin neden sınavda başarısız olduğunu sorma, varlığını vermediğinden olmaktadır.
- Bilim, bilim fantezisi/Science fiction yaratmak için değil, gerçek varlık, var olanı anlamak içindir.
- Paraşüt bilime karşı değil, yer çekimine dayanan boyuttur, aklını kullanan varlığın buluşudur.
- Diploma almak ile bilgün olma kavramı farklıdır, varlık sınanması, uygulamada ortaya çıkacaktır.
- İnsanlar varlıklarını sağlamak için, güdülmek değil, farkındalık ile ayrışma ile sağlayabilirler.

- İnsanların varlık olarak tek dayandığı boyut olabilir; bilim ve fen ve bunları kullanan hür fikir ile vicdandır.
- Hiçbir kimse varlık için insana kurtarıcı değildir, ancak kurtulması için destek ve yardım yapabilir.
- Doğa yasalarına göre, zorla, yok ederek sahip olunamaz, güzel düşünme ve davranma ile oluşabilir.
- İnsanlık üzere olanların korkusu, zarar oluşturmama ve gönül kırmama üzerine olabilir.
- İyilik yapmak için oluşturulan fırsatları, imkanları yok etmek, eylemi ortadan kaldırmak, insanlık dışıdır.
- Bilimin olmadığı yerde, varlığının bir anlamı olamaz, tek yapılacak iş, oradan uzaklaşmaktır.
- İnsanlık dışı ile başlayanın sonu insanlık olamayacağı için, insanlığın var olması üzerine olmayandan kaçın.
- Tüm doğa yasalarına uyan vücut ölüdür, enerji kullanan ve mücadele eden ancak var olabilir.
- Bilim, sağ, sol, yukarı, aşağı, ön ve arkada da aynıdır, varlığı aynı kurallarda, açık ve net kesintisizdir.
- Alim olan her şeyi bilen değil, öğrenme ve reel boyutunu algılama yeteneği olan, varlığını tanımlayandır.
- İnsanlar varlık konusunda verilen kadar bilirler, varlıkları ancak insan yetiştirme ile tanımlanabilir.
- Her eylem varlığı, doğada bir enerji kullanımı olduğu için, evrende bir farkındalık boyutudur.
- Evrende kaç milyar insan varsa, o kadar kendine özgün bir dünya, bir inanış vardır.
- Bizler insanların inanışları, din kavramlarına karşılamayız, onlarda bizimkine karşılamazlar.
- İnsan toplulukları bireylerden oluşur, tüm ancak bireylerin hepsi farklı değerlerdir, özgün ve özeldir.
- İnsanların yaşamları yarış içinde olduğu söylenir, ama temel rakip ancak ve yalnız kendisidir.
- Yaşamda bereketler, rahmetler, güzele uğraşanlar için varlık gerekçesidir, ancak buna sınavsız erişilemez.
- Var olunması ile çaba ve beceri gerektirmeden, iyilik ve güzelliklere ermek, varlık boyutu olmamaktadır.
- Her günün arka arkaya ancak farklı olarak gelmesi, bir varlık boyutudur, algılanmalı, değişim esastır.
- Demirden yapılan gemilerin yüzmesi, doğa yasalarının anlaşılması ile yüzer, yeni anlayış oluşturulmasıdır.
- Bir tohumdan yüce bir ağaç olması gibi, bir hücreden insan denilen varlığın oluşması da yücedir.
- Toprak ölü gibi derken, sulama ile oluşan otlar ve canlılar bize aklımızı işletmeyi vurgulamıyor mu?
- Bağırarak, güç kullanmak ile haklı olunmaz, hak ediş insanlık üzere olmak ile oluşabilir.
- Gerçek sağır ve dilsiz olan ve görmeyenler, akli düşünmeye kapalı ve gönül algılamayan kişilerdir.
- İnsanlık bir değer olarak satılmaz ve alınmaz, sadece benlikte, akıl ve gönül olarak kazanılabilir.
- Varlık konusundaki suçta kısas, yorum ve öngörü olmaz, yazılı ve bilinen esaslar ile cezalandırma gerekir.
- Yok etme ceza değil, ibret olarak, terbiye, ıslah, suç engelleme temel varlık üzerine olan ceza olmalıdır.
- Cezalar hak edişe göredir, soyut eyleme ceza vermek, ibret diyerek, azalan ve arttırılan adalet olamaz.
- İlgisini çekmeyen, sevgi oluşturmeyen fikir, düşünce ve varlık yok kapsamındadır.
- Akli örten, düşündürtmeyen, emir, ikna, beyin yıkaması; benliği, varlığı kaldırmaktadır, uyanık olun.
- Ben bilmiyorum, farkına varmadım, düşünemedim demek, cezadan çocuk değilseniz sizi kurtarmaz.
- Suç bilinmesi gerektirir, düzenlemeler ise ancak aydınlatma, uyarı ile bilindiği kabul edilebilir.
- Hiçbir kimse, varlığı nedeniyle başkasının emrinde olamaz, ancak fikir alabilir.
- Akli örten, bilinci bozan, gerçekte algılamayı örter, farkındalığı kaldırır.
- Tesadüfi fayda değil, akıl ile gönül ile faydaya ulaşmalı, faydalı olunmalıdır.
- Paylaşım, insanlık için yapılanlar, bireyin gereksiniminden artan kalanlar ile yapılabilir.
- Ayrılıklar bile birbirine hakkına riayet etme ile ancak insanlık sağlanabilir.
- Yaratılan, yaratıcı olarak kendini görmemeli, bunun farkında olmalıdır.
- Her yapılan iyilik karşılığını almak için değil, geleceğe bir borçlanma farkındalığında olmalıdır.
- Yaşamda her an bir sınav ve aynı zamanda bir derstir, algılayan için.
- Neticeye belirli bir süreç sonucunda oluşabileceği farkına varmalıdır.
- İnsanlar bilgisi dışında bir şeyi kavrayıp kuşatarak, bunun farkında olmalıdır.
- Yapılan iyilikler başa yakınca, tüm anlam boşa gitmektedir.
- Kötülük üzere olanın, iyilik üzere olacağı beklenmez, bu algılanmalıdır.
- Bilim geçmişte de gelecekte de bizlere yol gösterici olacaktır, hayal, fal ise felakete götürücülerdir.

- Bizler geleceği, var olacakları bilmeyiz, bilim bize öngörülere işaret eder, buna göre korunur, tedbir alırız.
- Tercih; kazanacak olana değil, iyilik ve güzellikler üzerine olan, etik ilkelerde olana, olmalıdır.
- Bir kişi varlık ve bağımsızlık için canını kaybetmiş olabilir ama yok edilemez.
- İnsanların gelecek konusunda öngörüsü ve varsayımları, doğruluk üzerine olmalıdır.
- Geçerli öngörülerini yapanlar, hikmet dolu olduğu anlamında olmaları, bilimin sağladığı imkanlardandır.
- Üstünlük iyilik, doğruluk yolunda giden, etik ilkelerde olan, bireyin bunları kazanacağı anlamında değildir.
- Güvenilen kişi, güvencini satacak boyuta gelince, artık ona herhangi bir güven nasibi açılmaz.
- Allah katında diyerek, benlik davasında olanların geçerli bir boyutu olamaz.
- İnandırıcı olmak için yaratıcı gibi davranmak gereksizdir, kavrayan zaten anlayacak, farkına varacaktır.
- İnsanlar varlıklarını kurtarmak için yanlış söylemesi ile, zengin olmak için yalan söylemesi, bir olamaz.
- Açık delil ve varlık varken, köy görünürken, yorum ve kılavuza gereksinim de olmaz.
- İyilik ve güzelliği belirlenmiş olana özenilir, kötülük ve çirkinliği belirlenmiş olandan ise sakınılır.
- Söze değil eyleme bakılır, doğru denilen yol, sizi bataklığa sürükleyebilir.
- Secdeye varan, sana tapınan değil, alını dik ve eğilmeyen kişi daha benlikçi ve güvenilir olandır.
- İnsanlar varlıklarını iyilik, bağımsızlık, insanlık ve bilim uğruna feda edebilirler, gece gündüz çalışabilirler.
- Ateşi elinde tutan kişi elini yakar, hak edilmeyen bir gelirden aynen elinizi yakabilir.
- Dilemek, istemek ve arzu etmek ile varlık oluşmaz, amaca yönelik çaba ile olabilir.
- Çabalar, mücadele eder, sonunda istediğinizi alırsınız ama, iyi değilse pişman olup, memnun olmazsınız.
- Cahilce, bilmeden yapılanların sonuca ulaşması ancak şans eseri olabilecektir.
- Ölüm ile varlıkların yok olması değil, fikirlerin sonlanması ve iyiliklerin boyutunun kaybı ile biter, yok olur.
- İnsanın aklının benlik ve başkasının zararına olabilenleri düşünmeye getirmesi, gerçek iblislik olmalıdır.
- Başkasının hakkını yemek istemek, bundan memnun olmak ve haklı görmek bir iblislik davranışıdır.
- İyilik karşılığında kötülüğü düşünmek, insanlık dışı olmanın en belirgin işareti olsa gerek.
- Kötülüğün hemen sonuç vermemesi, kötü olmadığı anlamında değil, geri dönme imkânı olması içindir.
- Pis elbet temizden ayrılacaktır ama pis olan pislik ile değil, temizlik ile temizlenebilir.
- İnanarak, bilerek, korunan, gözetilen ve gereken tedbirleri alan kişi, sorunları en aza indirmiştir.
- Her olay, durum ve zaman içinde oluşunlar insan ve insanlar için bir ders olmaktadır.
- İyilik ve güzellik ile başlayıp, sonunu getiremeyenler, sanki ulaşmış gibi mutlu olabilirler.
- Sevgi bir nehrin akması gibi devamlıdır, sevginin bitmesi ile ancak kurur.
- Mutluluk içinde olan, kendi varlığı ile bunu sürdürmeye çalışır.
- Varlık için sakınan, korunan ve tedbir alanlar, bunu yaşam boyut yaparlar, çünkü yaşamda kesinti olmaz.
- Ders alınacaklar sadece bizim yaşantılarımız değil, tarihten örnek veya ibret alınmalıdır ki ders olsun.
- Elinizdeki şemsiyeyi satma yerine paylaşın, yağmur yağdığınızda varlığınızı kim koruyacaktır sonra?
- Sizden geriye kalanlara bir şey bırakmazsanız, varlık oluşturmadan yeniden başlayacak zorlanacaklardır.
- Sizin kazandıklarınızda geleceğin payı da olacaktır ki onlarda nasiplensin, yetişmiş, olgunlaşmış olsunlar.
- Varlık için pay hak edişe göredir ama insanlık payı eşittir, insanlar çünkü eşittir, hak edişleri farklı olabilir.
- Hiç gelir getiremeyen kişinin bile var olması için, insanlıktan olan payı ona talep etmeden verilmelidir.
- Var olan kişi olarak, varlığa karşı gelmenizin size yararı olamaz, sizin en azından rahatınızı bozar.
- Başkasının hak edişi değil, kendi hak edişinize bakarak, daha çok değer üretme çabasına girmelisiniz.
- Varlıkta sadece beden sağlığı değil, ruh ve sosyal sağlıkta önemlidir, engelliden daha hasta olabilirsiniz.
- Kelime, söz ve ikna ile değil, gerçek veri ve kanıt ile varlık, değer belirir, birisi geçici, ötekisi kalıcıdır.
- Biri tarafından güdülen veya güden değil, düşünen, felsefe üreten olun, ikna bile olmadan, eğitim yapın.
- Bilgilendirme ile rıza alamazsanız, söylediğinizi algılayınca olumlu olabilir, ona dönecek imkânı yaratın.
- Kabul etmek veya etmemek, rıza göstermek onun elinde ise, bizde de bilgilendirme, aydınlatma vardır.
- Gönülsüz olan hemen kaçmak ister, sonuca göre tavır alır, varlıklarını da bu şekilde tehlikeye sokar.
- Pay, varlık olur, değer olursa ortaya çıkar, yoklukta pay olmaz, sahip çıkan bile olmaz, ortada kalır.
- Biz var olanın içini bilmediğimiz için, duygu ve düşünceleri ile değil, somut olay ve verilere bakmalıyız.

- Her insanın, insanlığının ve varlığının farkında ise canlı ve cansız olanlara selam hakkı vermelidir.
- Tıpta karar tüm uzmanlarla konsey kararı olsa bile, olgudaki yaşam ile oluşan veri, bunu geçersiz kılar.
- Bana ve varlığıma bir şey olmaz diyen kişi cahilin ta kendisidir, var olma, sakınma, korunma ile geçerlidir.
- Somut varlıklarda zenginliğin sınırı varken, soyut kavramlarda, değerlerde zenginliğin sınırı olamaz.
- Zorla zulüm yapan, insanlık dışında olanların doğru yolu da kılavuzlamaz, onlara danışmayın.
- Varsayımlar, şüphe cezalandırma ve itham için gerekçe değildir.
- Söz değil davranışlar gerçek değerlendirilecek boyuttur, farkında olunmalıdır.
- İkiyem, çözümden ve alternatif olarak, iyilik ve güzellik üzere olmalı, zarar boyutunda olmamalıdır.
- Bilim, kılavuzluk yapması, aydınlatması, çözüm üretmesi, doğanın varlığı ve gerçeği olması ile vardır.
- İlimde derinleşmiş ve düşünen kişiler ben biliyorum değil, var oldukça öğrenecek çok şeyim var der.
- Hayal ve fal üzerine olanlar bilim adamına karşıdır, çünkü varlıkları onlar varken yokluğa giderler.
- İnsanlık dışında olanlar elbet insanlık üzere olan, varlığı buna bağlı olanlara düşman olurlar
- Sevgide en yakın olanlar varlıklarını sevgi temelinde birbiri üstüne dayandıranlardır.
- Özü ve sözü doğru olanlar, doğruluk var oluşunda yarar sağlar, zarar zamanla yarara dönüştürülür.
- Benlik üzerine olanlar, başkalarını, toplumu nasıl düşünürler! tek yanlı bakış ile denge oluşamaz.
- İnsanın içinde insanlık duygusu yok ise, anlatman ile anlaması, farkındalığı kavraması beklenemez.
- Zorbaları ne dostu vardır ne de onlara yardım edenler, çünkü onlar ettiklerini biçerler.
- Yaşam, oyun, eğlence olarak değil, yaşamda mutluluğu yakalamak amaç edinilmelidir.
- En tatlı yiyecek, kendi çabası ile hak ettiği, insanlar bunun farkında olmalıdırlar.
- Bize gel diyene bakılır, iyilik veya zarar üzerine mi olduğuna göre yaklaşılır, farkında olunmalıdır.
- İyilik isterken, kötülük yapabilmek için amacı bozmuş olmalıdır, farkında olan ise bunu yapmaz.
- Bir sanat eseri yapan, eser üreten, var olanı düzenlemedir ki yaratan sıfatı farklı boyutu tanımlar.
- Tüm canlılar atomların birleşmesi ile oluştuğu algılanmalıdır, farkındalık eşit olmamızdadır.
- Su, biyolojik varlığın oluşmasında en önemli boyut, sağlık içinde önemi algılanmalıdır.
- Varlık kavramında somut ötesi, soyut olması da önemlidir, vatan kavramı da önemli boyuttur.
- Başkası üstünde yararlanılma, bir süreç içinde sonlanacaktır, bireyler bunu algılamalıdırlar.
- Her birey, yapıp ettiklerinden sosyal derece kazanırlar, gönülleri kazanmak en üstündür.
- İnsanlar kendi geleceklerini oluştururlar ve yaşamda sorumluluk kendilerinde olduğunu algılamalıdırlar.
- Zanna dayanan bir bilim olmaz, somut kanıt, deney veya gözlemlenilenler bilimseldir.
- İnsanlık; bölünmek, parçalanmak ve savaşmak değil, iyilik ve güzellik için iş birliği ve eşgüdüm demektir.
- İnanışlarında parça parça bölünenler ile bilim içinde olanların birbirleriyle ilişkisi olamaz.
- Güzellik ve iyilikler oluşturan varlıklarda, var olmanın etkileşimi en az 10 kat daha uzun ve güçlüdür.
- Kötülükler ve zarar ise varlığı istenmediği gibi, sadece var olması kadar etki yapar ve unutulmak istenir.
- Haksızlık; varlığın oluşturduğu boyuta göre fazla ve eksik olması, hak etmediği oranda olmasıdır.
- Varlık ile oluşan, güzel, temiz, yalın ve beğeni alan bir şeyi veya durumu yasaklamanın anlamı olamaz.
- Varlık ile oluşan zararlı olanlara karşı çıkmak, ona değil, oluşan fiile karşı olmalıdır.
- İnsan insan olarak suçlu ve kötü değil, somut eylemi suç teşkil eder, şüphe lehindedir, suçlu algısı olamaz.
- Bilgiden nasip alan varlık olarak faydalanır, bir hayvan bile zehirli suyu içmez, bir defa ile hemen öğrenir.
- Her bireyin bir yaşam süresi vardır ama varlık boyutu yaşamı ile ayrıdır, ömür ötesi de sürebilir.
- Varlık, başkasının teyidine gerek duymaz, ama yalan boyut onu yokluk veya farklı gösterme peşindedir.
- Veri analizi, varlığın yorumlanmasıdır, bunun bilim dışı yapılması, onu inkâr etme ile eş anlamlıdır.
- Yalvarmak ile varlık oluşmaz, çalışmak ile oluşabilir, düşünce ve gönül, çalışmaya katkıda bulunandır.
- Bizden önce yaşamış olanlarda, özgün ve özerk oldukları algısı ile yaşanmışlardan ders almayabilirler.
- Beni saptırdılar demek, aklımı ve vicdanımı kullanmadım demektir ve sorumluluktan bizi kurtarmaz.
- Bilerek, yanlış doğru, doğruyu yanlış demek ile bir süre sonra kendi varlığını yok yerine koyarsınız.
- Bir altının çamurlanması değer kaybı uğratmazken, bir bakırın altın ile karışması da onu saf altın yapmaz.
- Zalim olan, kendi ve topluma eziyet edenlerin hakimiyeti sadece geçici bir süreçtir, ispatı tarihtir.
- İnsanı hapis atabilirsiniz ama vicdanını atamazsınız, esirdir ama hürdür, diğeri hürdür ama esir gibidir.
- Bilgiyi öğrenmek, beceri kazanmak ama uygulamamakla, aldığın diploma varlıksızlarının tescili olur.

- Önce kendi benliğine saygı göster, insanlık üzere, etik ilkeler üzerinde tut ki, diğerleri de aynısını yapsın.
- Varlık olunca ilk sorgu, olmak ve olmamak şeklindedir.
- Var olmaktan emin olamayanlar, varlık nedenleri olarak, anlamsız, yapılan figürler, simgelere taparlar.
- Hırsızların Dünyada en zengin kişiler olması beklenirken, bir boyut ile fakirden, fakir olurlar.
- Kılavuzun öncelikle güvenli olması gerekir ki gerçek varlığı tanımladığından emin olalım.
- İnsanlar ayrı fert olmalarına karşın kalabalıkta yalnız tek oldukları gibi, kalabalık tek birey gibi de olabilir.
- Gücü bölen ve bölünme ötesi, bireylerin farklı yöne çekmeleri, birbirlerini suçlamalarıdır.
- Akli kullanmadıktan, bakıp görmedikten sonra bunların anlamları ve varlıklarının olmadığı söylenebilir.
- Pis, kötü ve besin sıfatı olmayan bir varlığı kimse yemek istemez, yenilmesi soruna davetiye çıkaracaktır.
- Bile bile bozuk gıdayı yemek, akıllı olanın işi olamaz, bir nevi intihar gibi eylemdir yapılan.
- Mücadele etmek, savaş değil, yaşamın temel anlamıdır, enerji kullanmayan varlık ölü varlıktır.
- Aklını kullanan ve inanarak eylem yapanlar, bilim üzere ise yanlışta olamazlar.
- Fiziksel güç gelip geçici olabilir, varlığı sağlayan bedeninin ruh ve sosyal olarak desteklenmesidir.
- Zorbalığı kabul edip, benlik yitirme yerine, varlık için zorbadan kaçmak, göçmek gereklidir.
- Birliktelik, iş birliği, eşgüdüm sağlamak için, yüz yüze buluşmak gerekebilir, varlığın devamı sağlanabilir.
- Yanlış yapmak ve yolu şaşırarak her insanın başına gelebilir, hatadan dönme, insanlıkta olanın işidir.
- Bilim adı altına bilim dışı şeyleri, Science fiction/bilim hayali ile olmak, doğruya ulaşmamızı sağlamaz ki.
- Varlıklar arasındaki farklılıklar çatışma için değil, katkı sağlamak içindir.
- Etik ilkeler ve insanlık üzerine mücadele eden, kendi aleyhine olsa bile, sonuçta yarar görecektir.
- Tüm inanç kitapları birer öğüttür, bizler içindir ve düşünmemiz amacını taşır.
- Temelde yaratılanlar birbirlerine aynı maddeleri sunarlar, ancak yapısal olan, şeker gibi yapılar önemlidir.
- Ortaklık kazancı arttırmak değil, iyilik ve güzellik yolunda destek aramak olmalıdır.
- Bir yapacağınız eylem, kendi sorumluluğunuzda ise, başkasından emir, onay isteme, karar kendinizdedir.
- Kararınız ne olursa olsun, izlem ile elde edilenler, sizi çok farklı yöne yönlendirmeli, götürebilmelidir.
- Soyut anlamda sağır olana, yazı ile okutsan ve imzalarsan, kavraması ve algılaması beklenmez ki.
- Aklını kullanmayan kişinin, zeki olması, zekâ testlerinden en başarılı puanı olmasının anlamı olamaz.
- Görmeyen kızına kitapları okuyarak mezun olmasını sağlayan annenin, gönül gözünü de açtığı umulur.
- İnsanların kendilerine, varlıklarına etkin fayda sağlaması olanaksız diyebiliriz, sadece tercihleri yapabiliriz.
- Son gelince, kaza oluşunca, benlik öncesine dönmek ister ama olanaksızlık ötesi, sürece devam etmelidir.
- İnsan ve insanlık üzere olanlara daima müjdelere vardır, etik ilkelerde kaldıkları içindir bu müjde.
- İnsanın iradesinin ortağı olamaz, fikir veren olabilir ancak, ortaklık varlığı, benliği ortadan kaldırır.
- Geçmişte, nimet verilenlerin doğrulukta olduğu, azap içinde olanların kötülükte olduğu açık ve nettir.
- Kılavuz istemeyen kişiye kılavuzluk yapılamaz, kendi bildiğini doğru sanır, hatasını kabul etmez zaten.
- Karşı görüş, yorum ve tenkit destek ve önemli bir katkılar iken, hizip, aykırılık ise bölünmeyi getirir.
- Grup olarak, askerlerle işgal etmek isteyenlerin yok oluşlarının örneği çoktur, adalet ile kalıcılık olur.
- Yaşam her birey için görülesi bir boyuttur ve farklılığı kavramalarına yaşantı denir.
- Yaşantıda ıstırap, hıçkırıklar ve yakarışlar varlığın bir bulgusu olmakta, bir tepkileşmedir.
- Rüya veya fal ile gelecek bilinemez ve varlık boyutu tehlikeye atılamaz.
- Kim tuzak kurarsa, kendine kurmuş olur, başkasının varlığını tehlikeye atmak, kendine dönecek boyuttur.
- Zenginlik, mal ve mülk sahibi olmak değil, zenginlik yaratmaktır, varlığın üzerinde oluşturma boyutudur.
- Evrenin varlıkları belirli süreç ile oluşmuş ise, senin yok etmen ile oluşumu yok ettiğini algılanan gerekir.
- Birbirine sırt vermek, dayanmak, destek olmak, ancak iyiler ve güzellikler arasında olursa varlık kazanır.
- Yolu yanlış bilen, haritayı hatalı yorumlayan, şehre değil, dağa çıkması daha doğaldır, kimse şaşırmasın.
- Yanlış yola olan kişi yolu sorunca aldığı cevap, niye levhaları takip etmediniz olup, yaşamda benzeridir.
- Gözcüler, öncüler ve destek güçleri temel ana orduyu var etmek içindir, bunlar temel boyut değildir.

- Perişanlık oluştursa, bunu tersine döndürecek ancak insanın kendi varlığı olabilir, başkası değil.
- Yerde, gökte ve nerede olursa olsun, tüm varlıklar, atom boyutu ile benzer olup, aynı sistem içindedirler.
- Dünyanın tümü sizin olsa bile, sevgisiz yaşanmaz ki.
- Evrenin sistemine uygun yaşamayan varlığın, yaşam ömrü kısa olması, kaçınılmazdır.
- Yaşam ilk başta kendimize verdiğimiz bir söz, anlaşma olmalıdır, etik ilkeler, insanlık üzere olmak gibi.
- En zor şartlarda bile mutlu olabilmek, zorluk, çözebilene gelir şeklinde yaklaşım, yaşamın anlamıdır.
- Bozgunluk, ikilem ve karmaşa, kargaşa, insanın karşı çıkması ve tenkit yapması ile alakası olmayanlardır.
- Barışa yönelmeyen varlık mücadelesi, savaş ve mücadele ile yokluk ile sonlanacaktır, kaçınılmazdır.
- Uyarı ve öğütler, tarihi okuyan ötesinde aktif yaşamda olur, sorun dinlememek, farkına varmamaktadır.
- Bilim adamları mucize beklemez, devamlı ümit içinde ve hayra yorarlar sadece.
- Toplum aydınlatılanlar, toplumu dinler ve lider olursa ancak başarılı olabilirler, taşlanırsa olamazlar.
- Zalimi zulüm gören bile bir süre sonra hayranlık duyabilir, sakın insanları anlamaya çalışma.
- Zalim varlığını sürdürürebilmek için, diğer var olanları yok etmek, tek kendi varlığının kalmasını arzular.
- Köleler ve emir altında olanlar varlık gösteremedikçe insanlık boyutunu yakalayamazlar.
- Acı çekmek var olmanın bir belirtisi ise de acı çektirenin insanlık boyutunda yeri olamaz.
- Tuzak kurmak, insan olana yakışmaz, uyarı ve öğüt temel yaklaşım boyutu olmalıdır.
- Zalim var olabilmek için, hedefi gelecek neslin de öldürülmesidir ki bu boyut yok olmayı hızlandırır.
- Dağları patlatsanız, artık dağ değil tepe olurlar ama molozlar yine varlığını sürdürür.
- İnsan bir et yığını olarak görebilirsin ama onun değeri insan olması, insanlıktadır.
- Meyve yetiştirmekteyin ama ürün yenemeyecek boyutta ise, o zaman neden yetiştirdim dersin, ya sen?
- Sinekler ve böcekleri neden yaratılmış diye düşün, kendinin neden var olduğunu da düşün.
- Yaşamda denge önemlidir, dengen olmazsan ayakta duramaz, yürüyemezsin bile, ya sosyal denge?
- Doğada olan yıldızlar dahil, birer varlık olarak, aynı Evreni paylaştığımız gerçeği algılanmalıdır.
- Tüm insan sayısı kadar, tüm varlıklar kadar farklı inanç boyutu olacağı unutulmamalı, saygı duyulmalıdır.
- Tüm canlıların bedeninde su en büyük oranda olması, onu deniz yapmaz, insanlıktan uzaklaştırır.
- İnsanların aralarında genetik bağ olması, insanlık açısından bir yük olabilir, ayrımcılık oluşmamalıdır.
- Çeşitli renkler olması, onları bütünleşince siyah, çıkarınca beyaz renk oluşturmaktadır, aynı boyuttadır.
- Sonuçlara ulaşabilmek için olguların olgunlaşması gereklidir, belirli bir sürece gereksinimi vardır
- Uçan kuşun var olması, yer çekimine karşı çıkmak değil, buna uygun davranmak ile uçabilir.
- Barışa ve hayra yönelik işler yapanlar için, varlık açısından büyük bir ödül vardır.
- Sonuçta değerlendirme olduğuna inanmalıdır, her yapılanın sonucu olur, görsek, görmesek te.
- Bilim üzere olmak ve etik ilkeler metodunu uygulamak, varlığın gerçeklik üzere olmasını sağlar.
- Herkes, kendi varlık yapısına uygun iş görür, varlık için, insanlık ve güzellikler üzerine olun.
- Bir ilmi olmayan, gelenekten bahseden, söz olarak ağızlarından çıkıveren, yalandır, gerçeklik tesadüfidir.
- Malca senden zenginim değil, insan unsuru bakımından da güçlü, onurlu muyum, gerçek budur.
- İyi ve güzel işler yapanın en büyük ödülü, o işlevi yapıp gerçekleştirmesidir.
- Yemek, içmek bedensel varlığı sağlasa bile, insan olmak için insanlık öne çıkmaktadır.
- İnsanın insanlık boyutu olmaz ise, sorgulamada yanıt veremez olacaktır, cevabı, gerekçesi yoktur.
- Bilgiden ve bilimden kaçınan kişi, varlığını nasıl sürdürecektir, hayal ve masallar ile olamaz.
- Canlıların her yaşam mücadelesi bir doğa yasalarının uygulanması, onunla birlikte olmaktır.
- Dost denilen arkadaşın işlevi, bireyi uyarması, zarardan korumak için karşı çıkabilmesidir.
- Bir bilime sahip olmayan, sorarak öğrenmeli, bilmiyorum değil, biliyorum demek cehalettir.
- Doğru kaypak olmaz, yorumlar farklı olur, ancak veri aynıdır, bakış açısı farklıdır.
- Zaman soyut olsa da düzen açısından somut bir uyarıdır.
- İnsanlar ayakta, yatarak ve her durumda da doğa yasaları etkisinde, altındadır.
- Süslü olan değil, sanat, duygulara hitap eden, ifadeler olup, insanlık, varlık için temeldir.
- Tarihte yok olan medeniyetlerin, bireylerin hakkına yapılan zulüm ile varlıklarının bittiği algılanmalıdır.
- Gece uyumak ve dinlenmek, gündüz ise çalışmak boyutu varsa, tümü varlığın süreci içindir, sakın unutma!
- İnsanlar bir araya gelseler bile, eğer ortada bir fikir ve düşünce yoksa, yorum ve gelişim oluşamaz.

- Büyüme gelişme değildir, değişim ve yenilenme, eğer bilinç ve gönül ile olursa, farkındalık oluşabilir.
- Doğada var olanların lüzumsuz olanı değil, faydası olanı çok veya az olabilir, tümü korunmalıdır.
- Arıların çiçek nektarlarından bal oluşuyorsa, bu değeri israf ve gereksiz kullanmak, insanlığa yakışmaz.
- Benlik gücünün ötesinde yükü kaldıramaz, ama içinde güç olmazsa, kaldırılabileceğini de kaldıramaz.
- Olayları bilim dışı açıklama, doğa üstü güçler ve fantezilere dayandırmak, insanlık boyutu dışına çıkmadır.
- Zarardan menfaat temin eden zalimler, geçici karlı görünebilir ama bir süreçte iş tersine döner.
- Temiz insanlar, iyilik ve güzellik üzerinde oldukları için, birbirleri ile anlaşır, diğerleri ile anlaşamazlar.
- Yaşantı alışveriş olup, ticaret olmasa bile iletişimde gereklidir, öncelikle selam alıp verilmelidir.
- Dalgaların olması, dengesizlik değil, doğanın bir denge durumudur, dengelenmesidir.
- İnsanlar sorunları çözemese bile aklını kullanarak, insanlık olarak düşünme, sorgulamayı yapmalıdırlar.
- Bilim tüm yaşantımızda doğa sistemi olduğuna göre, varlık tümünden buna uygun olur, uygun yapılır.
- Varlık ve yaşam süreklilik gösterir, gece ve gündüz, ölüme ve ölüm ötesinde de sürer, devam eder.
- Sorumluluğu ancak bilinçli ve farkındalık algısında olan alabilir
- Suç ve ceza bireyseldir ve yapana ödetilmelidir, başka varlıklara değil.
- Geleceği büyücüler bilmiş olsa idi, bilime gereksinim olmazdı, varlığın sonucu bedelini vererek öğrenilirdi.
- Her varlığın varlığını devam etme hakkı olduğu ve bunun sağlanmasının gerektiği algılanmalıdır.
- Tarlada ot bittikten sonra yapılacak, başı eğmek değil, yeniden sürüp, ekmektir, yaşamda olduğu gibi.
- İster kral ister kraliçe ol, gönülleri kazanmıydan varlığının bir anlamı olamaz.
- Ev yapma, yüksek duvarlar ile varlığın devamlılığı sağlanmaz, gönül duvarı ile ancak sağlanabilir.
- Birçok şeyin varlığını algılamıyorsan, bilimde derinleşmen gerekir, hayal ve masallara değil.
- İnsanlar doğa sistemine göre bildikleri elbet sınırlıdır, becerileri de yettiği kadardır, bunu algılamalıdır.
- İyinin iyisi vardır ve yapılan işi baltalamamalıdır, ideal değil, gerçek reel olanı yapmak önemlidir.
- Arzulara göre değil etik ilkeler göre davranılmalı, benlik boyutunu aşmalıdırlar.
- Devamlı izlem; eylemleri yaparken, devamlı direksiyon ile kontrol gibi, yaşamda kontrollü olmalıdır.
- Akli ile gönlü bütünleştirip inanan ve inançla varlık oluşturan, zorlukları da aşmak için üstün çaba gösterir.
- En ufak engelde, sapan, vazgeçen kişi, uğraşının varlık değeri üzerine olduğunu kabul ötesi, gücü yoktur.
- Bir bireyi varlığını kurtarma işleminde, ufukta kurtarıcı görülünce, her birey kahramanlık rolüne soyunur.
- Temelde insanı güçsüz kılan, kendi akli ve benliğinde, varlığını teslim etmesi, pes etmesinde yatar.
- Düşenin, varlığının tehlikede olduğunda, dostun, kurtarıcın değil, tekme atmak için sıraya girenlerin olur.
- Varlığın yok olması için bedenini değil, felsefesini ve iyilikleri, sevgisini yok etmeniz gerekir.
- Varlık olarak kurtarmak istediğin öncelikle kendin olmalı, iyilik, doğruluğa bilimsel bakış ile yönelmelisin.
- Uçakta oksijen maskelerinizi önce kendiniz, sonra çocuklarınızı takın der, siz olmazsanız, onlara kim bakar.
- Bilime dayanan, inanan kişi, sistemin devamlılığını bildiği için, yokluk ve yok oluş değil, gelişime inanır.
- Bilim insanlık tarihi boyunca yaşamın anlamıdır, bunun üzerinde olmayanlar, hayal ile var olamazlar.
- Sınav ancak çalışma ile geçilebilir, dua ile geçilmez, duanın anlamı zaten çalışmayı çağırmasıdır, davettir.
- Her bilim adamı, bilimin aydınlatması ve yol göstermesine dayanır, varlığın yegâne kaynağı budur.
- İnsanlar elbet beslenme amacını güderler, ancak varlığın anlamı beslenmenin ötesinde, eğitimin üstüdür.
- Doğruyu bilerek yalan ifade, doğru yol şehre iniyorsa, bataklığa göndermek, zalimlik değil midir?
- Başkasına zarar veren, içine giren bu fesatlık ile, sanki içinde mikrop var gibi ateşten yanar durur.
- Tüm varlıkların sonu bitiş, ölüm ise, arta kalan bir hoş seda olduğunu hemen unutmanın anlamı nedir?
- Canlılar eş olarak yaratılmış, varlıklarının devamlılığı için sevgi ile eş bularak, yaşamı algılamalıdırlar.
- Her canlının ayrı bir yaşam döngüsü var ise, bunları algılamak bize düşünce boyutu kazandıracaktır.
- İnsanlar genetik olarak aynı kökten çıkmış, kabileler, boylar oluşturmuşlar ama aynı gene dayanırlar.
- İlim sahibi olan kişi, ağaçtan düşen elmaya bakarak yerçekimi görür, diğeri de ağzıma niye düşmedi der.

- Bize her gün aynı gelebilir, ama her gün ayrı bir yaşamın ve var oluşun penceresini bize açar.
- Uyumak ve uyanmak bize istirahat ve gücün toparlanma ötesi, yaşam ve yaşam ötesini de anımsatır.
- Arazide şimşek, sizi yüksek görerek üstünüze düşebilir, bilen için korku, bilmeyen için ise gösteri vardır.
- Her canlının temel maddesi su iken, yaşamın su içinde oluştuğunu algılamak oldukça zor gelmektedir.
- Doğa yasaları her yerde, her an vardır, bunda azalma, gevşeme ve var olmasında bir geçicilik oluşmaz.
- Bilgisizce yapılan yaklaşımlar, değerlendirmeler, tesadüfi doğru olurken, yanlış olacağı belirgindir denilir.
- Nimetlerle dolu bir yaşam ile bozukluk, kötülükle olan sosyal anlamda fark belirgin olacaktır.
- Övünme ve böbürlenme ile rezil olmamaya bakın.
- Bilerek iyi iş yapan ile, yaptığı işte iyilik olduğunu fark eden aynı olamaz ki.
- Varlık olunca, nerede olursanız olun varlık vardır, yoklu ise var olduğunun iddiası ile var olamaz.
- Doğa her boyutu ile varlığın gerçekleşmesidir ve insanlara bir farkındalık yaratmaktadır.
- Her varlığın bir yaratılış süresi, her varlığın yokluğunda da bir süreç vardır.
- Düşünen kişi için, güzeller örnek, kötüler ise ibret olarak varlıkları birer derstir.
- Aydınlatma yapıp, ondan yüz çevirip, safsata ve yalana başvuranlar, geçekte kendilerini aldatırlar.
- Sadakat ancak iyilik ve güzellikte olur, kötülük üzerinde olmanın sadakati olmaz, varlık yok edilmiş olur.
- Kötülük üzerinde birleşme, iş birliği ve eşgüdüm suç örgütü anlamı olur, varlık tehlikeye atılmış olur.
- Onur ve yücelik isteyen bilsin ki, onur ve yüceliğin tümü insanlıkta, insan olmaktadır.
- İnsanlar alaka, ilgi ve sevgi üzerine yaratılmışlardır, varlık sevgi temelinde oluşur
- İnsanlar geçmişin mirasçısı, güzellikler ve iyilikler ile nimetlerin sahibidirler, kötülüklerin değil.
- İnsanlar gelecek neslin mirası olacakları tüketirler, güzellik ve iyilik üzere ise arttırma olur, bu devamlıdır.
- Hayvanlar, bitkiler ve cansız varlıklar da bizlerin varlığının bir ispatı olmaktadır.
- İnsanlık dışında olanlar toplumda dışlanır, varlıkları yokmuş gibi olurlar.
- Yaşam için varlığın devamı beslenme ile sağlanırken, sağlığı temel bozanlar da yine besinlerden gelir.
- Algılama ve farkındalık bireylere göre farklı oluştuğu için, danışmanlık ve faydalanma varlık için gerekir.
- Tarihte varlıkları ile insanlığı şerefliendirenler ile varlıklarına nefret edilenler olup, onlar var ve yok sayılır.
- Varlık geçici heves ile olmaz ya varsın ya da yok olursun, bedensel var iken, insanlık yoksundur.
- Bu dünya hayatında güzel düşünüp güzel davrananlara güzellik var iken, zulüm yapanlara azap vardır
- Evren geniştir, zalime tahammül etmek ile varlığı tehlikeye atmak gerekmez.
- Olumlu olanlar kadar olumsuz olanlarda insanlara bir ders, öğrenilecek çok şeyler katar.
- Ölüm boyutunu çağırarak veya uzaklaştırmaya çalışmak değil, ölüme hazırlanmak gerekir.
- Gücü yetmeyen varlıklara gereksiz güç varmış gibi irdelemek, yanılığın kaçınılmaz oluşudur.
- Var olmak varlık anlamında olmadığı gibi, yok olmak ta yokluk kavramını oluşturmamaktadır.
- Yapılan yardımları minnet boyutuna sokmanız ile onları yakıp kül etmiş olursunuz.
- Gerçek kıyamet, insanın kendi benliği, varlığını kaybetmesi ile oluşur.
- Bir gerçeği inkâr edip, yok demek ile onun varlığını ortadan kaldırmadığına göre ne yaptığını bir düşün!
- İnsanlar eşit derken, bireylerin eğitileceği, iyi, kötülüğü varlık olarak algılayıp, kavrayacağı, düşünülemez.
- Zorba olanlar giderek destek kaybedeceği için, varlıkları için daha çok zulme saparlar ve yok olurlar.
- Zalimlerin yaptıkları kendi başlarına açılan ceza işleminin temel gerekçesi olmaktadır.
- Rüzgarlar nereden eserse essin, yelken doğru gider, ortam ne kadar kötü olursa olsun, iyiler etik yoldadır.
- Doğrulukta iseniz, sabrın anlamı vardır, yemeğin pişmesi için beklenir, kömürleşmesi için değil.
- Zulmedenlerin, haksız taşkınlık yapanların sonlarının iyi olduğunu tarih yazmaz ama yine de gözlenir.
- Varlıkların devamlılığı zorbalık ile elde edilenler ile olmaz, oluşmaz.
- Her işte bir ders, bir hayır vardır derler, eğer boyutu iyilik ve güzellikler üzerine çevrilebilirse olur.
- Her canlı ölümü ile değil, geride bıraktığı zorbalıklar ile ölür, hatta ölmeden ölü kabul edilir.
- Tüm kendi varlıklarımız sadece bizim kullanımımıza tahsis edilendir, ölünce atomlar başkalarının olur.
- İnsanlık boyunca değişen fazla bir şey yoktur, insan benliği için varlığı için temel anlamda yaşar.
- İnsanlıkta insan olarak var olanlar, insanlık üzere olup, benliği bu yapıda oluşturanlardır.
- Toprağa atılan tohum karşılıksız kalmaz, gereken ürün olmasa bile yaşam savaşını verecektir.

- Ekin için toprağa atılan tohumlar, kuşlara yem olmaktadır, kuşların varlıkları devam etmektedir.
- Çevre kirliliği bile doğanın bir oluşumudur, çürüten sistemin devreye girmesidir.
- Minik bir tohumdan dev bir çınar ağacının çıkması, bazılarında varlık konusunda inandırıcı değildir.
- Algılamayan, duymak istemeyene sesini çıkarıp bağırmanın bir faydası olmaz ki.
- Öğretilen bilinen olmalı, hayal, fal ve fantezi öğretmenin var olana faydası olmaz, zararı ise kesindir.
- En iyi bilim kitabı bize koruma, korunmayı öğretendir ki, ancak bilim, zarar konusunda bizi aydınlatabilir.
- Bazı ağaçlar 50 yıl sonra meyve verir, var olmalarını atalara borçlu isek, bizde gelecek için yapmalıyız.
- Tarihte birçok nesiller yok olmuş, varlıkları tükenmiş ve temel gerekçe zorbalık ve zulümden olmuştur.
- Varlık boyutunda olan varlığın devamı için, bedeni değil, felsefesi ve ilkelerini öne çıkarmalıdır.
- Varlık kaçacak yer değil, sığınacak yer arar ki varlığını sürdürürebilsin, doğal olarak yok olmasın.
- Sadece bilgisi ve akli olan, vicdani ve gönlü olmayan kişi ne kadar var olduğu söylenebilir?
- Her kazandığımızdan yoksun olanların hakkı olduğunu düşünürsen, varlığın birlikte olacağını algılayabilirsin.
- Rüzgâr bir anda tüm maddi varlıklarını götürse bile, eğer varlığın var ise, yeniden oluşturabilirsin.
- Bilerek ve isteyerek, kasıtlı varlığa zarar verip, mutlu olmadıkça, pişmanlık kapısı açıktır.
- Eğlenme ve mutlu olduğunu sandığın an, varlığın üzerinde değilse, sevgi oluşturamıyorsa yanılıydın.
- Merdiven ulaşabileceğin yere kadar götürür, sevgi ise varlığını sonsuzluğa taşıyabilir.
- Ne olursa olsun, yaratılmışsın, buna göre varlığını sevgi ile koru, gözet ki var oluşunun farkına varılsın.
- Varlıkta ateş düşürücü olan, insanlara karşı sevgidir, insanlık adına üzülmeyin, kalbin olduğunu gösterir.
- Gerçekte bir düşünelim, insan özleyip, hayal ettiği ortam ve durumda gerçekten mutlu olur mu?
- Bize ancak kendi yaptıklarımız, sevgimiz ve insanlık duygumuz bize şefaahat eder.
- Hâkim; ilk defa yapılmış ve algılanmış ise, daha alt ceza, etkin pişman, tazmin etmiş ise en alt ceza verir.
- Kötülük yapan yaptıklarının sonucunda varlık zedelenmesi, iyilik yapan ise varlık zenginleşmesini yaşar.
- Bilim detayda zor gibi görünse de uygulamada basitlik vardır, sevgidir kolaylaştırır.
- İnsanlığa düşman olan, varlık üzere olan tüm canlı ve cansız içinde tehliktedir, içinde sevgi yoktur.
- İnsan olan kimse dokunulmaz değil, korunma, gözetme ve tedbir varlık için her bireye şarttır, gereklidir.
- Tarih ancak düşünen, ibret alanlar için ders olur, gerçekten, varlıkların nasıl yok olduğunu onlar algılar.
- Her varlığın bir yaşam sınırı var iken, bunu aşmaya çalışanların varlıkları daha kısa olmaktadır.
- Tüm varlıklara zarar oluşturmaktan korkan çekinen kişi, gerçekten insancıl değerler üzerindedir.
- Var olan ile mutlu olunmalı, olmayan şeyin peşinden gidilmemeli, yok olan elde edilemez ki.
- Hayali, fantezi ve gelecekte beklenen yiyecek yerine, masadakini yiyin, varlık için şimdi yemeniz şarttır.
- Varlığımız, başkasının borç vermesi ile oluşur ister biyolojik ister sosyal boyutta olsun, unutulmamalıdır.
- Veriler farklı şekilde yorumlanabilir ama bir ışık, aydınlatma varken, birisine var, diğerine yok denemez.
- Özü ve sözü doğru olmayan, varlıkları birey hakkı değil, kendi menfaatine göre ele alanlar, yanılırlar.
- Tanık olmak, gördüklerini olduğu gibi nakil olması gerekirken, yorum, algı ile var olanı sübjektif yapar.
- Maddi varlıklar, evlatlar, bireyi doğru, insanlık ve etik ilkelerden saptırmamalıdır, tümü geçici olabilir.
- Varlık, var olmak ile başlar ama farkındalık ile varlık oluşur.
- Zengin, mal mülk sahibi iken, eğer, birden tümünü kaybedersen, kendini unutmaya yeter.
- Mal, mülk, eğer onlar seni var ediyorsa yok, sen onları var ediyorsan iyidir, ama, yerinde durmaktasın.
- İğreti, sefil hayatta olmaktan daha kötüsü, kendini bu şekilde hissetmektir, biri kurtulur, diğeri aynı kalır.
- Başlarken, işin sonucunun nereye varacağını algıla, var olma, amaç önemsenmelidir.
- Var olma mücadelesinde olanları desteklemek, kendi varlığını katlamak demektir.
- İsimler ve insanlar çok güzel olabilir ama gerçek güzel olan varoluştaki, eylemdeki güzellikler, iyiliklerdir.
- İyilik üzerine olanlar, sıkıntı ve eziyet çekebilirler ama kendi benlik ve vicdanları devamlı bağımsızdırlar.
- Var olan bilgi temelinde ancak eğitim süreci oluşabilir, yokluk ile öğrenilecek şey olmaz zaten.
- Hiçbir varlığın sonsuz olmayacağı algısı ile, yapılacaklar; geleceğe ve sonuca, hikmete dayanmalıdır.
- Etik, iyilik ve barışa yönelen kadar, zarar ve zorbalık üzere yöneleni düzelmeye için de gereklidir.
- Süslenme değil, gerçek değerlendirme, akli ve gönlü bütünleştirme ve insan olmaktadır.
- Hile ve tuzak kuranlar, temelde ilk başında menfaat gibi görünebilir, ama sonra kendi aleyhine olur.
- Zor gelen bir iş, zaman içinde eğitilmek ve becerili olmak ile kolay hale gelebilir.

Sonuç

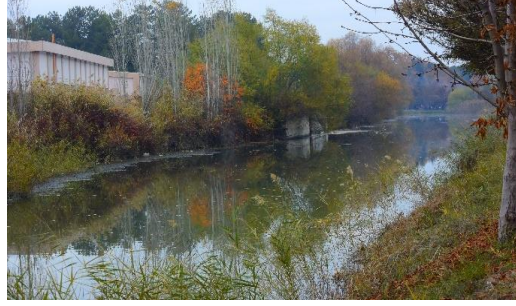
Farkındalık ancak ve yalnız bireyin kendisinin algılaması ile oluşmaktadır. Tüm bu söylenen, yazılanların insanları dürtmesi ve kendilerine bir iğne batırması amacı ile yapılmaktadır. İki taraflı olumlu olmayan sözleşmeler bile geçersizdir.

İğneleme, fiziksel değil, akıl ile oluşmasının etkisinin daha etkin ve verimli olacağı amacıyla bu düşünsel boyut, felsefe yaklaşımı yapılmaktadır.

Sorunlu, kusurlu veya sekelli olmanın eski deneyim ile zenci, beyaz, sarı ırk gibi ele alınmaması ve ayrıştırmaması gerekir. Cinsiyet algısı bile doğru değildir. Yaşların değerlendirilmesi de etik ve fiziksel gelişim, anlama açısından ancak anlamı olabilir. İnkâr savunma mekanizması, varlığı, gerçeği örtemez.

M. A. Akşit Koleksiyonundan

From M. A. Akşit Collection's

Principles

3a

Convention on Disabilities (IDH= Impairments, Disabilities and Handicaps) is evaluated *

M. Arif Akşit** , Mehmet Kuşku*** , Ömür Şaylıgil

****

*Eskişehir Acıbadem Hospital Neonatology Intensive Care Unit Report

**Prof. MD. Pediatrics, Neonatology and Pediatric Genetics, Acıbadem Hospital., Eskişehir

***Pediatrician MD. Acıbadem Hospital., Eskişehir

**** Prof. PhD. Department at Medical Ethics, Eskişehir Osmangazi University Medical Faculty

The isolation, discrimination, not giving autonomy, considering minor, inequality, not giving any opportunity, to handicapped person, and not confirm economically dependent person, for the disabilities one, is not ethical outcome. So, this convention is giving and maintaining the Rights as equal rights like Human Rights. So, for taking considerations, this Unit is discussed on this Convention.

In the Convention, disabilities are the only indicated ones. If we consider the Impairments, Disabilities and Handicaps, thus, they must be also considered.

Impairments; considered as; damages, injuries, losses, deficiencies. Myopia is an impairment, thus, can be corrected by glasses.

Disabilities; incapacities, infirmities, frailties, debilities are the synonyms. When the myopia is not completely corrected, causing disabilities.

Handicaps; the damage is uncorrectable, so, the person is blind.

Conventions mainly considered on **Disabilities**, thus, be on three aspects: Impairments, Disabilities and Handicaps.

Outline

Convention on Disabilities (IDH= Impairments, Disabilities and Handicaps) is evaluated

AIM: The Convention on the Rights of Disability individuals, mainly configurate their equal Rights as the other civilians, thus, evaluated at this Unit.

Grounding Aspects: United Nations, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities* is mainly evaluated, Wikipedia indications by our Comment.

Introduction: There are 8 guiding principles as; 1) Respect for inherent dignity, individual [autonomy](#), 2) Non-discrimination, 3) Full and effective participation and [inclusion](#) in society, 4) [Respect for difference](#) and acceptance of persons with disabilities as part of human [diversity](#) and humanity, 5) [Equality of opportunity](#), 6) [Accessibility](#), convenience, openness, be on the truth and reality, suitability, 7) [Equality between men and women](#), 8) Respect for the evolving capacities of children with disabilities and respect for the right of children with disabilities to preserve their identities.

Notions: the main subject is establishing the equality, equal in Human Rights, as an also ethical considerations.

Conclusion: The availability of the Convention; a) physically, b) cooperation with the common, society, c) care, help and serve to them

Key Words: The Convention on the Rights of Disability

Özet

Sorunlu, Kusurlu ve Engelli olanların Anlaşması üzerine değerlendirme

Amaç: Engelli olanların Haklarının Anlaşmasının en önemli vurgusunun insanlar arasında eşit haklar olduğu, bu Bölümde vurgulanmaktadır.

Dayanaklar/Kaynaklar: Birleşmiş Milletlerin Engelli insanların Hakları Anlaşması, temel olarak incelenmekte, konu; Wikipedia ve yorumlar ile sunulmaktadır.

Genel Yaklaşım: Anlaşmanın 8 temel prensibi vardır, bunlar; 1) bireylerin otonomisine, onurları ile bağımsızlıklarına saygı gösterilmesi, 2) ayrımcılık yapılmaması, 3) topluma dahil olmaları ve etkin ve tam katkıları olmasını sağlanması, 4) bireylerdeki engellilik durumlarını insanlık ve insandaki doğal farklılıklar olarak kabul edilmeli, 5) fırsat eşitliği sağlanması, 6) gerçek ve doğru olarak tanımlanmasının sağlanması, 7) kadın ve erkek eşitliğini sağlanması, 8) kimliklerine saygı temelinde çocuklarında kendi insanlık yapısının sağlanması belirtilmektedir.

Sonuç: Tüm insanlık haklarının sağlanması ile etik ilkelerdeki bütünlük temin edilmelidir, burada bir ayrıcalık kabul edilemez.

Yorum: Anlaşmanın sağlanması gerekenler, a) fiziksel, b) toplumla iş birliği, c) bakım, hizmet ve destek verilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Engellilere Hakları konusundaki Birleşmiş Milletler Anlaşması

Convention

Convention on the Rights of Persons with Disabilities

Wikipedia

The **Convention on the Rights of Persons with Disabilities** is an [international human rights treaty](#) of the [United Nations](#) intended to protect the rights and dignity of persons with [disabilities](#). Parties to the Convention are required to promote, protect, and ensure the full enjoyment of [human rights](#) by persons with disabilities and ensure that they enjoy full [equality under the law](#). The Convention has served as the major catalyst in the global movement from viewing persons with disabilities as objects of charity, medical treatment and social protection towards viewing them as full and equal members of society, with human rights. It is also the only UN human rights instrument with an explicit [sustainable development](#) dimension. The Convention was the first human rights treaty of the twenty-first century.^[1]

The text was adopted by the [United Nations General Assembly](#) on 13 December 2006,^[2] and opened for signature on 30 March 2007. Following ratification by the 20th party, it came into force on 3 May 2008.^[3] As of April 2018, it has 161 signatories and 177 parties, which includes 172 states and the [European Union](#) (which ratified it on 23 December 2010 to the extent responsibilities of the member states were transferred to the European Union).^[4] In December 2012, a vote in the United States Senate fell six votes short of the two-thirds majority required for ratification.^[5] The Convention is monitored by the [Committee on the Rights of Persons with Disabilities](#).

Comment

The main Right is *the full quality under the law*.

The specifications as summaries:

- Some of the indications are as: recognize the inherent dignity and worth and the equal and inalienable rights of all members of the human family as the foundation of freedom,
- Justice and peace in the world
- Everyone is entitled to all the rights and Freedoms set forth therein, without distinction of any kind,
- Reaffirming the universality, indivisibility, interdependence and interrelatedness of all human rights and fundamental freedoms and the need for persons with disabilities to be guaranteed their full enjoyment without discrimination,
- Their full and effective participation in society on an equal basis with others, since disability is a violation of the inherent dignity and worth of the human person,
- Their individual autonomy and independence, including the freedom to make their own choices, decision-making processes about policies and programs, including those directly concerning them,
- They are at greater risk, both within and outside the home, of violence, injury or abuse, neglect or negligent treatment, maltreatment or abuse/exploitation,
- We must promote their participation in the civil, political, economic, social and cultural spheres with equal opportunities.

History

1981 to 1992 was the UN "Decade of Disabled Persons". In 1987, a global meeting of experts to review progress recommended that the UN General Assembly should draft an international convention on the elimination of discrimination against persons with disabilities. Draft convention outlines were proposed by [Italy](#) and subsequently [Sweden](#), but no consensus was reached. Many government representatives argued that existing human rights documents were sufficient. Instead, non-compulsory "Standard Rules on the Equalisation of Opportunities for Persons with Disabilities" were adopted by the General Assembly in 1993. In 2000, leaders of five international disability NGOs issued a declaration, calling on all governments to support a Convention. In 2001, the General Assembly, following a proposal by [Mexico](#), established an Ad Hoc Committee to consider proposals for a comprehensive and integral convention to promote and protect the rights and dignity of persons

with disabilities, based on a holistic approach.^[6] Disability rights organisations, including the [International Disability Alliance](#) as coordinator of an ad hoc International Disability Caucus, participated actively in the drafting process, in particular seeking a role for disabled people and their organisations in the implementation and monitoring of what became the Convention.^[7]

Mexico initiated negotiations, with active support from [GRULAC](#) (the Latin American regional group). When support for a Convention was foundering in 2002 due to [WEOG](#) opposition, [New Zealand](#) played a pivotal role in achieving cross-regional momentum. Acting as facilitator from 2002–03, New Zealand eventually assumed the formal role of Chair of Ad Hoc Committee and led negotiations to a consensus agreement in August 2006, working closely with other Bureau members Jordan, Costa Rica, the Czech Republic, and South Africa, as well as Korea and Mexico. The Convention became one of the most quickly supported human rights instruments in history, with strong support from all regional groups. 160 States have signed the Convention upon its opening in 2007 and 126 States ratified the Convention within its first five years. In recognition of its role in creating the Convention, as well as the quality of New Zealand's landmark national Disability Strategy, [Governor-General of New Zealand Anand Satyanand](#) received the 2008 World Disability Award on behalf of the nation.

As of 2015, for the first time in its history, the Committee on the Rights of Persons with Disabilities opened an investigation into a signatory state for breaching their convention obligations. The investigation was triggered by article 6 of the optional protocol, which provides that an investigation will be carried out once the Committee receives "reliable information indicating grave and systematic violation" of the human rights of persons with disabilities. The [government of the United Kingdom](#) is being investigated, with the final report currently due to be released in 2017.^[8]

Comment

The Social and cultural concept before the Convention, has mainly isolated them, keep away of the community. Later, the equality perspectives are influenced the people, even from escaping the discrimination of black, race factor.

So, the **Convention on the Rights of Persons with Disabilities** is widely accepted and try to be on real World.

Summary

The Convention follows the civil law tradition, with a preamble, in which the principle that "all human rights are universal, indivisible, interdependent and interrelated" of [Vienna Declaration and Programme of Action](#) is cited, followed by 50 articles. Unlike many UN covenants and conventions, it is not formally divided into parts.

Article 1 defines the purpose of the Convention:

to promote, protect and ensure the full and equal enjoyment of all human rights and fundamental freedoms by all persons with disabilities, and to promote respect for their inherent [dignity](#)

Articles 2 and 3 provide definitions and general principles including [communication](#), [reasonable accommodation](#) and [universal design](#).

Articles 4–32 define the rights of persons with disabilities and the obligations of states parties towards them. Many of these mirror rights affirmed in other UN conventions such as the [International Covenant on Civil and Political Rights](#), [International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights](#) or the [Convention Against Torture](#), but with specific obligations ensuring that they can be fully realised by persons with disabilities.

Rights specific to this convention include the rights to [accessibility](#) including the [information technology](#), the rights to live independently and be included in the community (Article 19), to personal mobility (article 20), habilitation and rehabilitation (Article 26), and to participation in political and public life, and [cultural life](#), [recreation](#) and [sport](#) (Articles 29 and 30).

In addition, parties to the Convention must raise awareness of the human rights of persons with disabilities (Article 8), and ensure [access](#) to [roads](#), [buildings](#), and [information](#) (Article 9).

Articles 33–39 govern reporting and monitoring of the convention by [national human rights institutions](#) (Article 33) and [Committee on the Rights of Persons with Disabilities](#) (Article 34).

Articles 40–50 govern ratification, entry into force, and amendment of the Convention. **Article 49** also requires that the Convention be available in accessible formats.

Comment

The preamble indicates the aim, the purpose, not for special care indications, just to give, to behave and have accepted them as unique Human being.

Second; must act them as a person, by relation, correlation and be a member of the common.

Third; Civil Rights as; Political, economic, Social, cultural so on. Not any oppression and torture, even the reasoning is help, care and other prevention, is not accepted.

More; developing and progression of the Rights, thus, controlling by institutions, ratification by governmentally

Core provisions

Guiding principles of the Convention

There are eight guiding principles that underlie the Convention:

1. Respect for inherent dignity, individual [autonomy](#) including the freedom to make one's own choices, and independence of persons
2. Non-discrimination
3. Full and effective participation and [inclusion](#) in society
4. [Respect for difference](#) and acceptance of persons with disabilities as part of human [diversity](#) and humanity
5. [Equality of opportunity](#)
6. [Accessibility](#)
7. [Equality between men and women](#)
8. Respect for the evolving capacities of children with disabilities and respect for the right of children with disabilities to preserve their identities

Comment

There are 8 principles:

- 1) Informative consent, autonomy
- 2) Equality in every manner, not making any group or discrimination
- 3) Be a member in the society, common
- 4) Everyone has a different looking, diversity of the nature, the creation, the living organism, the human, thus, all are Human being.
- 5) Perform and maintain and be get the same opportunity, by discussing the diversity
- 6) Accessibility; convenience, openness, be on the truth and reality, suitability
- 7) Equal description as Human being not considered the gender
- 8) Respect, by love

Definition of disability

Article 2 (Definitions) does not include a definition of disability. The Convention adopts a [social model of disability](#), but does not offer a specific definition. The Convention's preamble (e) explains that the Convention recognises:

"...that disability is an evolving concept and that disability results from the interaction between persons with impairments and attitudinal and environmental barriers that hinders their full and effective participation in society on an equal basis with others"

Article one (Purpose) further offers that:

"Persons with disabilities include those who have long-term physical, mental, intellectual or sensory impairments which in interaction with various barriers may hinder their full and effective participation in society on an equal basis with others." However, the use of the term "include" should not be interpreted as excluding those who have short term or fluctuating conditions.

Comment

The definition of disability is widely defined, as; a) *hinders their full and effective participation in society on an equal basis with others*", b) *long-term physical, mental, intellectual or sensory impairments which in interaction with various barriers are the objective parameters*.

The only limitations are as long-term factor.

Principle of "reasonable accommodation"

The Convention defines "[reasonable accommodation](#)" to be "necessary and appropriate modification and adjustments not imposing a disproportionate or undue burden, where needed in a particular case, to ensure to persons with disabilities the enjoyment or exercise on an equal basis with others of all human rights and [fundamental freedoms](#)" at the Article 2 and demands this all aspects of life including [inclusive education](#).

Comment

The accommodation parameter is; reasonable indication, placing not only medical thus, as social and personal choices.

Prevention of discrimination

The Article 8 of Convention stresses the [awareness raising](#) to foster respect for the rights and dignity against discrimination:

1. To raise awareness throughout society, including at the family level, regarding persons with disabilities, and to foster respect for the rights and dignity of persons with disabilities.
2. To combat [stereotypes](#), [prejudices](#) and harmful practices relating to persons with disabilities, including those based on sex and age, in all areas of life.
3. To promote awareness of the capacities and contributions of persons with disabilities.
4. Initiating and maintaining effective public awareness campaigns designed: (i) to nurture receptiveness to the rights of persons with disabilities. (ii) to promote positive perceptions and greater social awareness towards persons with disabilities. (iii) to promote recognition of the skills, merits and abilities of persons with disabilities, and of their contributions to [workplace](#) and the [labour market](#).
5. Encouraging all organs of the [mass media](#) to portray persons with disabilities in a manner consistent with the purpose of the present Convention.
6. Promoting awareness-training programmes regarding persons with disabilities and the rights of persons with disabilities.

Comment

The awareness is going to be promoted and raised on society/family social-cultural level, overcoming the prejudices, active at social situations, encouraging the society for contribution, Education and training affinities, suitable each for them.

Accessibility

The Convention stresses that persons with disabilities should be able to live independently and participate fully in all aspects of life. To this end, States Parties should take appropriate measures to ensure that persons with disabilities have access, to the physical environment, to transportation, to [information and communications technology](#), and to other facilities and services open or provided to the public. [Accessibility](#) can be grouped into three main groups. 1. physical accessibility 2. service accessibility 3. accessibility to [communication and information](#)

Comment

The availability must be on; 1) physical, b) relation and communication with community, c) care, help and serve to them, as requirements.

Situations of risk and humanitarian emergency

Article 11 of the Convention affirms that States Parties shall take, in accordance with their obligations under international law, including [international humanitarian law](#) and [international human rights law](#), all necessary measures to ensure the protection and safety of persons with disabilities in situations of [armed conflict](#), humanitarian [emergencies](#) and the occurrence of [natural disaster](#).

Comment

The applications must be on law order, not as demand o society, but on civil liberties.

Recognition before the law and legal capacity

Article 12 of the Convention affirms the equal recognition before the law and [legal capacity](#) of the persons with disabilities.

States Parties should:

1. reaffirm that persons with disabilities have the right to recognition everywhere as a person before the law.

2. recognize that persons with disabilities enjoy legal capacity on an equal basis with others in all aspects of life.
3. take appropriate measures to provide access by persons with disabilities to the support they may require in exercising their legal capacity.
4. ensure that all measures that relate to the exercise of legal capacity provide for appropriate and effective safeguards to prevent abuse in accordance with [international human rights law](#). Such safeguards shall ensure that measures relating to the exercise of legal capacity respect the rights, will and preferences of the person, are free of [conflict of interest](#) and undue influence, are proportional and tailored to the person's circumstance, apply for the shortest time possible and are subject to regular [review](#) by a competent, independent and impartial authority or judicial body. The safeguards shall be proportional to the degree to which such measures affect the person's rights and interests.

Access to justice

Article 13 of the Convention affirms the effective access to justice for persons with disabilities, stating that:

1. States parties shall ensure effective access to justice for persons with disabilities on an equal basis with others, including through the provision of procedural and [age-appropriate accommodations](#), in order to facilitate their effective role as a direct and indirect participants, including as [witnesses](#), in all legal proceeding, including at investigative and other preliminary stages.
2. In order to help to ensure effective access to [justice](#) for persons with disabilities, states Parties shall promote appropriate training for those working in the field of administration of justice, including [police](#) and prison staff. This Article together with the Article 12 are cited by the "Handbook on prisoners with special needs"^[9] by [United Nations Office on Drugs and Crime](#).

Comment

The individual Right, on civil liberties, must be considered as primum and protected from governmental rules, intuitions and other constitutions.

Right to education

The Convention states that persons with disabilities should be guaranteed the right to [inclusive education](#) at all levels, regardless of age, without discrimination and on the basis of equal opportunity.

States Parties should ensure that:

1. children with disabilities are not excluded from [free](#) and compulsory [primary education](#), or from [secondary education](#);
2. adults with disabilities have access to general tertiary education, [vocational training](#), [adult education](#) and [lifelong learning](#);
3. persons with disabilities receive the necessary support, within the general education system, to facilitate their effective education; and
4. effective individualized support measures are put in place to maximize academic and social development.

States Parties should take appropriate measures, such as:

1. endorsing the learning of Braille, alternative script, [augmentative and alternative modes, means and formats of communication](#) and orientation and mobility skills, and facilitating [peer support](#) and mentoring;
2. supporting the learning of sign language and promoting the linguistic identity of the deaf community;
3. advocating that education of persons, particularly children, who are blind and/or deaf, is delivered in the most appropriate languages and means of communication for the individual; and
4. employing teachers, including teachers with disabilities, who are qualified in sign language and/or Braille, and to train education professionals and staff about disability [awareness](#), use of augmentative and alternative modes and formats of communication, and educational techniques and materials to support persons with disabilities.

Comment

The Education in Meaning of: under the Children Rights: 1) aiming the free personal value perceiving, at the liberties, by gaining respect, to each cultural value. Developed and progress their individual capacities, physically and mentally as possible as it can be.

Right to health

Article 25 specifies that "persons with disabilities have the right to the enjoyment of the [highest attainable standard of health](#) without discrimination on the basis of disability."^[10]

Protecting the integrity of the person

Article 17 of the Convention states that every person with disabilities has a right to respect for his or her physical and mental [integrity](#) on an equal basis with others.

Respect for the family

Article 23 of the Convention prohibits [compulsory sterilization](#) of disabled persons^[11] and guarantees their right to [adopt children](#).

Habilitation and rehabilitation

Article 26 of the Convention affirms that "States Parties shall take effective and appropriate measures, including through [peer support](#), to enable persons with disabilities to attain and maintain maximum independence, full physical, mental, social and vocational ability, and full inclusion and participation in all aspects of life. To that end, States Parties shall organize, strengthen and extend comprehensive [habilitation](#) and [rehabilitation](#) services and programmes, particularly in the areas of health, [employment](#), [education](#) and [social services](#), in such a way that these services and programmes:

1. Begin at the earliest possible stage, and are based on the [multidisciplinary](#) assessment of individual needs and strengths;
2. Support participation and inclusion in the community and all aspects of society, are voluntary, and are available to persons with disabilities as close as possible to their own communities, including in rural areas.
3. States Parties shall promote the development of initial and continuing training for professionals and staff working in habilitation and rehabilitation service.
4. States Parties shall promote the availability, knowledge and use of [assistive devices](#) and technologies, designed for persons with disabilities, as they relate to habilitation and rehabilitation.

Participation rights

The Convention on the Right of Persons with Disabilities recognised that "disability results from the interaction between persons with impairments and attitudinal and environmental barriers that hinders their full and effective participation in society on an equal basis with others" and that "persons with disabilities continue to face barriers in their participation as equal members of society."

The Convention makes participation of the disabled one of its principles, stating "The principles of the present Convention shall be...Full and effective participation and [inclusion](#) in society", subsequently enshrining the right of disabled to participate fully and equally in the community, education, all aspect of life (in the context of habilitation and [rehabilitation](#)), political and public life, [cultural life](#), leisure and sports.^[12]

States Parties should take appropriate measure such as:

1. To enables persons with disabilities to have the opportunity to develop and utilize their creative, [artistic](#) and intellectual potential, not only for their own benefit, but also for the enrichment of society.
2. In accordance with [international law](#), to ensure that law protecting intellectual property rights do not constitute an unreasonable or discriminatory barrier to access by persons with disabilities to cultural materials.
3. So that persons with disabilities should be entitled, on an equal basis with others, to recognition and support of their specific cultural and linguistic identity, including [sign languages](#) and [deaf culture](#).

Comment

The person as an individual one, be united with the community, with the civil liberties under Human Rights.

Work and employment

Article 27 requires that States Parties recognize the right of persons with disabilities to work, on an equal basis of others; this includes the right to the opportunity to gain a living by work freely chosen or accepted in a [labour market](#) and work environment that is open, inclusive and accessible to persons with disabilities. And that States Parties shall safeguard and promote the realization of the [right to work](#), including for those who acquire a disability during the course of employment, by taking appropriate steps, including through legislation, to inter alia:

1. Prohibit discrimination on the basis of disability with regard to all matters concerning all forms of employment, continuance of employment, career advancement and safe and healthy working conditions;
2. Protect the rights of persons with disabilities, on an equal basis with others, to [just and favourable conditions of work](#), including equal opportunities and [equal remuneration for work of equal value](#), safe and healthy working conditions, including protection from [harassment](#), and the [redress](#) of grievances;
3. Ensure that persons with disabilities are able to exercise their labour and [trade union](#) rights on an equal basis with others;
4. Enable persons with disabilities to have effective access to general technical and vocational guidance programmes, placement services and [vocational](#) and continuing training;
5. Promote employment opportunities and career advancement for persons with disabilities in the labour market, as well as assistance in finding, obtaining, maintaining and returning to employment;
6. Promote opportunities for [self-employment](#), [entrepreneurship](#), the development of cooperative and starting one's own business.
7. Ensure that [reasonable accommodation](#) is provided to persons with disabilities in the [workplace](#).
8. Promote the acquisition by persons with disabilities of work experience in the open [labour market](#).

- Promote vocational and professional rehabilitation, job retention and return-to-work programmes for persons with disabilities.

States Parties shall ensure that persons with disabilities are not held in slavery or in servitude, and are protected, on an equal basis with others, from [forces or compulsory labour](#).

Adequate standard of living and social protection

Article 28 requires that States Parties recognize the right of persons with disabilities to an [adequate standard of living](#) for themselves and their families, including [adequate food](#), [clothing](#) and [housing](#), and to the continuous improvement of living conditions, and shall take appropriate steps to safeguard and promote the realization of this rights without discrimination on the basis of disability.

States Parties recognize the right of persons with disabilities to [social protection](#) and to the enjoyment of that rights without discrimination on the basis of disability, and shall take appropriate steps to safeguard and promote the realization of the rights, including measures;

- To ensure equal access by persons with disabilities to clean water service, and to ensure access to appropriate and affordable service, [device](#) and other [assistance](#) for disability-related needs.
- To ensure access by persons with disabilities, in particular women and girls with disabilities and older persons with disabilities, to social protection programmes and [poverty reduction](#) programmes.
- To ensure access by persons with disabilities and their families living in situations of poverty to assistance from the State with disability-related expenses, including adequate training, [counselling](#), financial assistance and respite care.
- To ensure access by persons with disabilities to [public housing](#) programmes.
- To ensure equal access by persons with disabilities to retirement benefits and programmes.

Right to vote

Article 29 requires that all Contracting States protect "the right of persons with disabilities to vote by [secret ballot](#) in [elections](#) and public [referendums](#)".^[13] According to this provision, each Contracting State should provide for voting equipment which would enable disabled voters to vote independently and secretly. Some democracies, e.g., the US, Japan, Netherlands, Slovenia, Albania or India allow disabled voters to use electronic [voting machines](#) or electronic aides which help disabled voters to fill the paper ballot. In others, among them Azerbaijan, Kosovo, Canada, Ghana, United Kingdom, and most of African and Asian countries, visually impaired voters can use ballots in [Braille](#) or paper ballot templates. Many of these and also some other democracies, Chile for example, use adjustable desks so that voters on wheelchairs can approach them. Some democracies only allow another person to cast a ballot for the blind or disabled voter. Such arrangement, however, does not assure secrecy of the ballot.

Article 29 also requires that Contracting States ensure "that voting procedures, facilities and materials are appropriate, accessible and easy to understand and use." In some democracies, i.e. Sweden and the US, all the polling places already are fully accessible for disabled voters

Comment

The adequate Social standards and income be spontaneously by the Government, according the personal needs. Elections and voting is basic rights, and even to be a prime-minister or a president is fundamental right.

International human rights Organisations and institutions

Types

- [Human rights group](#)
- [Human rights commission](#)
- [Human rights institutions](#)
- [Truth and reconciliation commission](#)

International institutions

- [Committee on the Rights of the Child](#)
- Committee on the Rights of Persons with Disabilities
- [International Criminal Court](#)
- [Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights](#)
- [UN Human Rights Committee](#)
- [UN Human Rights Council](#)
- [UN Security Council](#)

Regional bodies

- [African Commission on Human and Peoples' Rights](#)
- [African Court on Human and Peoples' Rights](#)
- [African Court of Justice](#)
- [European Court of Human Rights](#)
- [European Committee for the Prevention of Torture](#)
- [Inter-American Commission on Human Rights](#)

- [Inter-American Court of Human Rights](#)
- Multi-lateral bodies
  - [European Union](#)
  - [Council of Europe](#)
  - [Organisation of American States \(OAS\)](#)
  - [UN High Commissioner for Refugees \(UNHCR\)](#)
  - [UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs \(UNOCHA\)](#)
  - [International Labour Organization \(ILO\)](#)
  - [World Health Organization \(WHO\)](#)
  - [UN Educational, Scientific and Cultural Organization \(UNESCO\)](#)
  - [Joint UN Programme on HIV/AIDS \(UNAIDS\)](#)
  - [UN Department of Economic and Social Affairs \(UNDESA\)](#)
  - [Commission on the Status of Women \(CSW\)](#)
  - [UN Population Fund \(UNFPA\)](#)
  - [UN Children's Fund \(UNICEF\)](#)
  - [UN Development Fund for Women \(UNIFEM\)](#)
  - [UN Development Programme \(UNDP\)](#)
  - [Food and Agriculture Organization of the UN \(FAO\)](#)
  - [UN Human Settlements Programme \(UN-HABITAT\)](#)

Comment

The intuitions are widely for developing and progress of the Rights, sure, to be controlling and making a standardized under the Convention indications.

Last Word/Conclusion

The main concept is on equality as a community member. Awareness as a Human being, free, autonomy, unification, get together with community, opportunity to live in safe and healthy, as possible as it can be.

From M. A. Akşit Collection's

M. A. Akşit Koleksiyonundan

Yorum

3b

Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin Sorgulanması*

M. Arif Akşit**, **Mehmet Kuşku*****, **Gülseren Oktay******,
Ömür Şaylıgil*****

*Eskişehir Acıbadem Hast. Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesi çalışmasıdır

**Prof. Dr. Pediatri, Neonatoloji ve Ped. Genetik Uzmanı, Acıbadem Hast., Eskişehir

***Uzman Dr. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları, Acıbadem Hastanesi, Eskişehir

****Hemşire, Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesi Sorumlu Hemşiresi, Acıbadem

*****Prof. Dr., Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi

Engelli olan, anomalili olan çocukların toplumdan uzaklaştırılmaları, izole edilmeleri, hatta inanç olarak bir ceza anlamında olduğu algıları ile farklı yaklaşımlar içinde bulunduğu bilinmektedir. Bu açıdan Engelli Hakları Sözleşmesinde eşitlik olgusu, onların insan hakları olarak aynı haklara sahip oldukları vurgusu yapılmaktadır.

Mahkemelerde konu Ağır Ceza Mahkemelerinde görülecek, kişi hak ve özgürlüklerini zarar vermek değil, kişi hak ve özgürlüklerini korumamak ve suç işlemesini önlememek bile ceza gerektiren davranışlardır.

Etik ilkeler konusuna da ek olarak değinilmektedir.

izin algınız, benlik ve bireyin anomalilerdekileri farklı ve insanlık dışı algılamaları nedeniyle farklı tanımlamalar içinde olduğu gözlenmektedir. Yılan çocuk diye gazetelerde resmi olana bakınca S ihtiyozis, Collodium Baby bebek olduğu gibi birçok anomalilerin insanlık dışı haber olduğu bilinmektedir.

Bazı dönemlerde, anensefalili olguların, eskiden tanımlanıp, gömülürken, şimdiki basın, yayın yolu ile hekim, hasta yakını ile birlikte belirli bir kabul edilemez başlık ile, bir hilkat garibesi dünyaya geldi gibi bir başlık ve dramatik çekilen görüntüsü ile sunulduğu ve bunun etik olmadığı da belirgindir. Aklimıza Paris Fuarında prematürelere olduğu çadırın en çok ziyaret edilen olduğu ve bebeklerin uzun yaşatılması için, oluşturulan teçhizat halen de kullanılanların atası olmaktadır.

Doğa devamlı bir değişim ve gelişim yapısındadır ve hiçbir birey birbirine benzememektedir ki, bir ağız, bir burnu ve iki kulağı ile gözü vardır. Buna karşın farklıdır. Ayrıca intrauterin gelişmesi de bakıldığında, her birey gelişimin tüm evrelerini intrauterin olduğu izlenmektedir.

Bu Antlaşma temelinde değerlendirmeler yapılmaktadır.

Özet

Sorunlu, kusurlu ve engellilerde Farkındalık Boyutu üzerine Düşünceler

Amaç: Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere farkındalık temelinde yaklaşım boyutu irdelenmektedir.

Dayanaklar/Kaynaklar: İnsan Hakları, Engelli Hakları ile İlgili Birleşmiş Milletler Sözleşmesi dikkate alınmış, bu Sözleşme temelinde değerlendirme yapılmıştır.

Giriş: *Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme* engellerin sağlık açısından engellerin kaldırılması şeklinde olmadığı, kişilerin onuru, değeri, eşit ve devredilmez hakları dünyada özgürlüğün, adalet ve barışın temeli olan, ayrımcılığa uğramadan, ayrımcılığın önlenmesi, eşit koşulların sağlanması, yaşam koşullarının gelişmesi, temel özgürlükler, bireysel varlığın ve bağımsızlığın önemi, dezavantajlarının kaldırılması, fırsat eşitliği ve empati yapmak olarak belirtilmektedir.

Amaç: Sorun, kusur ve engelli olan bireyler açısından durumlarını algılamak, farkındalık konusunda bir düşünce yaklaşımı yapılmıştır. Bu Bölümde özet halinde "*Farkındalık İlkeleri*" sunulmakta, "*Farkındalık Boyutu üzerine Düşünceler*" ise ikinci Bölümde sunulmaktadır.

Dayanaklar/Kaynaklar: İnsan Hakları ve Birey Hakları temelinde yaklaşım yapılmıştır. Felsefe görüşleri açısından etik kavramlar oluşturmaya çalışılmıştır.

Giriş: Bazı vurgular yapılarak Sözleşmenin değerlendirmesi öne çıkmaktadır.

Genel Yaklaşım: Farkındalık değerlendirmesi: 1) objektif olmak, 2) birey hakkı önceliklidir, 3) tüm yaşam boyutunu kapsamalıdır, 4) ayrıştırma değil bütünleştirmeli, gruplaştırmamalı, sınıflandırmamalı, 5) hak edişe göre hakkı vermek, 6) kibir, benlik ile değil, gerçek üzere olmak, 7) eğitilmek, eğitilebilmek, gelişimi ve bilimi talep etmek, 8) peşin hükümlü değil, duruma ve gelişime göre uyarlama yapabilmek, 9) akli bilimi yorumlamak üzere kullanmak, 10) yaklaşımların bireye ve soruna göre özel ve özgül olması, 11) değerleri algılamak olarak vurgulanmaktadır.

Yaklaşım: Bireylerin farkındalığı konusunda bir düşünce oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Sonuç: Farkındalık insanın sorunlu, kusurlu ve engelli olması değil, insan olmasının algılamasıdır.

Yorum: Farkındalık bilinç durumu ile algılamaktır ki, bunun oluşmasında en önemli yöntem empati olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Farkındalık, felsefe boyutu, Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme

Outline

Views on Awareness Concept at Impairments, Disabilities and Handicaps

AIM: The person whether has Impairment, Disability/Incapability and Handicap, be on awareness of the Humanity perspectives. This Unit is concerned on it.

Grounding Aspects: The United Nations CONVENTION ON THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES is indicated thus, the perspectives are not grounded to them, thus, by independent point of view.

Introduction: The CONVENTION ON THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES is not directly indicates to correction and overcome of the disabilities. Some of the indications are as: recognize: 1) the inherent dignity and worth, 2) civil liberties, 3) concerns all the life period, 4) and the equal and inalienable rights of all members of the human family as the foundation of freedom, 5) justice and peace in the world, everyone is entitled to all the Human Rights and Freedoms set forth therein, 6) without distinction of any kind, as personal demands, 7) Reaffirming the universality, indivisibility, interdependence and interrelatedness of all human rights and fundamental freedoms and the need for persons with disabilities to be guaranteed their full enjoyment without discrimination, by educational scientific progress, 8) their full and effective participation in society on an equal basis with others, not by standard and prejudice cannot be acceptable, 9) on the basis of disability is a violation of the inherent dignity and worth of the human person, using the mind is prime important, 10) their individual autonomy and independence, including the freedom to make their own choices, decision-making processes about

policies and programs, including those directly concerning them, greater risk, both within and outside the home, of violence, injury or abuse, neglect or negligent treatment, maltreatment or exploitation, 11) promote their participation in the civil, political, economic, social and cultural spheres with equal opportunities as Human values.

Proceeding: Awareness concept is evaluated at the Impairments, Disabilities and Handicaps.

Notions: The human perspectives must be perceiving at the IDH, notion of Human being be assessed.

Conclusion: Empathy is the main method for awareness by mindfulness.

Key Words: Awareness, perceiving, mindful views on Impairments, Disabilities and Handicaps

Giriş

Sorunlu, kusurlu veya sekelli olan bireyler; evrensel engelli hakları kavramına girmeden, farkındalık boyutu ile değerlendirme amaçlanarak bu Ünite hazırlanmıştır.

Engelli Hakları ile ilgili Sözleşme de eklenerek Farkındalık çerçevesinde yorumlanmıştır.

Her bir varlık, oluşum boyutu ile varlık olması ile tüm gereken İnsan Haklarına sahip olmalıdır. Bu hak ediş boyutu, hak etmeye göre yapılanmalıdır. Adalet kavramı bunu sağlamaktır, toplumun öngörüsü değil, bireyin hakkı ve bağımsızlığı temelinde olmalıdır. Anneler tarafından çocuklara sağlanan imkân gibi, oyun odasında istediği oyuncaklarla oyun sağlaması değil, çocukların ruhsal ve sosyal gelişimlerine uygun olan oyunlar ve oyuncaklarla oynaması olmalıdır. Bunun önerisi de uzman kişiler, Psikolog ve Çocuk Psikiyatrisinin çocuğa göre önerisi dikkate alınarak yapılmalıdır.

Çocuk Hekimleri sadece fizik inceleme ve sorunlara yaklaşım açısından değil, bu şekilde yaklaşımları da temel almalı ve önerilerde bulunulmalıdır. Bebeğin gelişmesi, emzirilmesi, temizlenmesi ve diğer tüm yaklaşımlarda olduğu gibi, çocuğun gelişimi açısından da katkılarda bulunması önemlidir.

İlkeler

İnsanın haklarının daha fertilize olmadan sperm ve ovum olarak hakları başlamakta, bunun etik ilkeleri de Oviedo Sözleşmesinde yer almaktadır. Yasalarda hukuksal hak olarak tanımlanması ise canlı doğum ile başlamaktadır.

Tanımlama

İnsan; doğum ile tüm insanlık hakkını kazanır. Yaşadığı süreç değil, kalp atımı ve soluk alması ile bu hak hukuk/kanun tarafından tanınır. İnsanlığın bir elemanı, vatandaşı olup, var olmanın temel unsuru, yaşam hakkı esastır. Bu hak tüm hakları oluşturduğu için, kesin, yorumsuz kabul edilmektedir. Herhangi bir kişi, kurum ve anne talebi ile bu hak tartışmaya bile alınamaz, kıyas, örf, adet, gelenek ve tanımlama dışında, kesin olarak uygulanır.

Bozukluğu olmak, Kusurlu ve Engellilik durumu ile yaşam hakkı irdelenemez, ekonomi, yaşam kalitesi ve diğer tanımlamalar da geçerli kabul edilemez. Etik Kurullar ve öneriler tarafından belirtilen kriterler, Avrupa Konseyi ve Amerikan Supreme Court/Yargıtay'ı ile Türk Yargıtay'ı tarafından kasıtlı adam öldürme ile eş tutulmaktadır ki, ailenin rızası geçerli kabul edilemez.

Son Adet tarihine göre ilk 10 haftaya kadar sürede (Fekondasyona göre artı 2 hafta eklenebilir) anne ve bebek hakları bütünleşmesi ve embriyo olduğundan dolayı sonlanma anne (Ülkemizde baba da katılmaktadır) rızası geçerli olabilir. Sağlık personeli düşük teşviki gibi bir yaklaşımda bulunmamalıdır. İlk 10 gebelik haftasından sonra tahliye ile 20 gebelik haftasına kadar bebek ve anneye bağlı nedenlerden dolayı tahliyeler yaşam boyutu ile ilgili olduğundan bu konuda yetkin bağımsız kurullar (Adli Tıp, Etik Kurul, Perinatoloji, Neonatoloji ve Çocuk Psikiyatrisi gibi) tarafından hukuk yapısı altında irdelenerek tıbbi olarak yapılan işlemlere ceza uygulanmaz, ancak savcılık denetimindedirler. Genel hukuk yaklaşımı döllenmesi ile yaşam hakkını kazandığı kabul edilmektedir. 20 (+2=22GH) Gebelik Haftasından sonra ise bebek yaşama sınırında, yaşayabilir kabul edildiği için, tıbbi zorunluluk durumu var ise bebek canlı olarak doğurtulmaya çalışılır. Anne sağlığı gerekçesi her zaman bebeğin yaşaması ve prematüre doğmasından önce gelmektedir.

Bozukluk, kusur, engellilik kapsamı geniş anlamda ele alınmalıdır. (IDH=Impairments, Disabilities, Handicaps) olarak Uluslararası kotlamalarda olan (ICD=International Classification of Diseases) sınıfında da olduğu gibi ele alınmalıdır.

Özür, engelli ve farkındalık

Özür tanımı ile engelli yaklaşımı, özür sanki o kişilerin özürlü olduğu şeklinde algı olduğu için, engelli tercih edilmektedir. Özür TDK Lügatindeki tanım olarak; “1. Bir kusurun hoş görülmesini gerektiren sebep, mazeret: 2. Bir kusurun, bir suçun elde olmadan yapıldığını ileri sürme, mazeret. 3. Sakatlık, bozukluk, eksiklik veya elverişsizlik” olarak tanımlanması, bireyin burada sorumlu gibi yansıttığı için, kullanılmaması önerilmektedir. Engel tanımı: “bir işin gerçekleşmesini önleyen neden, bir işi yapılamaz duruma sokan şey” tanımı insanların eylemlerine engel olan durum, yapı veya sorundur.

Ancak kanımca farkındalık boyutu yaklaşımı daha öne alınmalıdır. İnsanlığın eşit olduğu, görüntü dahil hiçbir yaklaşımın, zihinsel açıdan da özellikli olanların ayrıştırılması kabul edilmemelidir.

Yaşamda da her bireyin tam ve eksiksiz olması düşünülemez ancak bu işlevlerinin olmaması onun izole olması için bir gerekçe değildir. Futbol oynamak için belirli bir nefes ve adalede gücü sorunu olmamalıdır, ki teknik daha sonra gelmektedir. Bu açıdan her bireyin futbol oynaması değil, egzersiz yapması da yine kendi yapısına göredir. Tüm kıyafetler bireye göre ölçümler ile yine kendi tercihi ile olduğu dikkate alınarak, civil liberties/bağımsızlığı temel ilke olmalıdır. Zorlama ve ikna bile kabul edilebilir olamaz. Bu durum engelliler içinde geçerlidir.

Sorun, kusur ve engelli olma durumu

Engelli olma boyutu öncesinde düzeltilebilen kusurlar olduğu dikkate alınarak buna göre yaklaşım yapılmalıdır.

- **Impairments, bozukluklar**, Bozukluğu olmak demektir; Bir insanın miyop olması bozukluk olarak irdelenir. Bu bozukluk düzeltilebilen bir durumdur. Gözlük takma, sosyal olarak çocuklarda dört göz denilmesi ve bazı fiziksel yaklaşımlarda da kısıtlamalara neden olabilmektedir. Deniz altına dalma durumunda takmak zordur. Bunun yanında araba kullanmada ise mutlaka takılması gerekir. Gözlük çerçevesi, cam yapısı ve diğer lens takılması durumunda bile bireyin özelliklerine göre farklı olması ve tıbbi yaklaşımlar ve alternatifler kişinin isteği ve kişiye uygun olan olmalıdır.

- **Disability, sakatlık, Kusurlu olmak**; Miyop gözlük ile düzeliyorsa, kusurluluk hali kalmamakta, bozukluk boyutunda olmaktadır. Tam düzelmemesi durumunda ise kusurlu sınıfına alınmaktadır.
“*Makul düzenleme*”, engellilerin insan haklarını ve temel özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, ölçüsüz veya aşırı bir yük getirmeyen, gerekli ve uygun değişiklik ve düzenlemeleri ifade eder.
- **Handicapped, Engellilik halinin olması**; kusurluluk oranının iş göremez şeklinde olması, oranının yüksek olması ile konulmaktadır. Bu oran %70 iken, %40 gibi oranlara inebildiği gözlenmektedir.
“*Evrensel tasarım*” ürünlerin, çevrenin, programların ve hizmetlerin özel bir ek tasarıma veya düzenlemeye gerek duyulmaksızın, mümkün olduğunca herkes tarafından kullanılabilir şekilde tasarlanmasıdır. “*Evrensel tasarım*” gerek duyulduğu takdirde bazı engelli grupları için ihtiyaç duyulan yardımcı cihazların tasarımı zorunluluğunu da dışlamayacaktır.

Engelli kavramı diğer bireylerle eşit koşullar altında topluma tam ve etkin bir şekilde katılımlarının önünde engel teşkil eden uzun süreli;

- Fiziksel,
- Zihinsel,
- Düşünsel ya da algısal bozukluğu bulunan kişileri içermektedir. *Sosyal engellilik* tanımı da olmalıdır.

“*Engelliliğe dayalı ayrımcılık*” siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlamayı kapsamaktadır. Engelliliğe dayalı ayrımcılık makul düzenlemelerin gerçekleştirilmemesi dahil her türlü ayrımcılığı kapsar. Bu ayrımcılık bir duvar değildir. Duvar olarak ele alırsak yıkılması zordur, sevgi ve empati kazanılırsa, içe almak ve bütünleşmek daha kolaydır. Bunu yapmayı izale değil, izole etmeli, sadece merhaba (anlamı benden sana zarar gelmezdir) diyerek düşünme boyutuna bırakmalıdır. Mücadele barış ile, sevgi ile olursa kazanılabilir, onun farklılaşması da ancak sevgi ile oluşabilir. Kabul etmemenin temel dayanağı ben ondan farklıyım, aynı olamamdır. Evet farklısın, her birey de birbirinden farklıdır, aynı olamaz, ama tümü insandır ve insan haklarına sahiptir, kısaca haklarda eşittir.

Genel Bakış Açısı

1) Amaç

Anayasa'nın 17. Maddesi *Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz* demektedir.

Yaşam Hakkı çerçevesinde, medikal gerekçeler ile yaklaşım boyutunda rıza zorunlu olmadığı, araştırma çalışmalarında zorunlu olduğu anlaşılmaktadır.

Bozukluğu olmak, Kusurlu ve Engelli tanımına giren, (Engellilerin) tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam olarak sağlanması ile insan hakkı olarak aynı haklardan sağlıklar

boyutunda eşit şekilde yararlanmasını teşvik ve temin etmek ve insanlık onurlarına saygıyı güçlendirmektir.

2) Genel İnsanlık İlkeleri

- **Birey hakkı esastır, yaşam hakkı tüm hakların üstündedir.** Kendi seçimlerini yapma özgürlükleri ve bağımsızlıklarını da kapsayacak şekilde, kişilerin insanlık onuru ve bireysel özerkliklerine saygı gösterilmesi gereklidir. Ancak, bireyin kendi yaşamı ile kendisine zarar verme hakkı kabul edilemez. Bozukluğu olmak, Kusurlu ve Engellilik birçok nedenle karar yetisinde olmadığı hukuksal boyutuna vardır.
- **Her birey özel, özgün ve özerktir.** Evrende gelmiş, gelecek insanlar arasında da tek ve bireyseldir, başkalaştırma yapılamaz. Bağımsız ve bağlantısız olması onu Homo sapiens, sapiens olarak aynı tür kapsamına alınmasını, farklı görülmemesini gerekli kılar. Bozukluğu olmak, Kusurlu ve Engellilik durumları onları biyolojik bir gerçeklik ve doğal oluşum olmasının sonucu olarak, başkalaştırılmasına gerekçe olamaz. Tüm insanlar gibi ayrımcılık yapılamaz, insanlık suçu işlenemez ve bu başkalaştırma kavram ceza kapsamındadır.
- **Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.** Bireyin varlık olarak; Anayasal boyutta da maddi, manevi ötesinde de yaşam ile oluşan varlık öne alınmaktadır. Bozukluk, kusur ve engellilik olanlarda da varlığın korunması ve geliştirilmesi bir hak olarak tanımlanmakta ve bunun uygulamaya geçilmesi, sağlanması da toplumsal bir boyut ve süreç olarak bir görev olarak ele alınmalıdır.
- **Bozukluk, kusur ve engellilik olanlarda insanlık boyutunda toplumun elemanlarıdır.** Bozukluğu olmak, Kusurlu ve Engellilik durumları onların da bir insan olarak insanlığa emanettir ve tüm yasal hakları olduğu gerçeği ile sosyal açıdan kanun önünde insan olarak görülmesine neden olmaktadır. Bir insan olarak toplumun elemanı olarak görülmesini zorunlu kılar. Bu kapsamda engellilerin topluma tam ve etkin katılımlarının sağlanması bireyin durumuna göre sağlanmalıdır.
- **Her varlık önce sevgi temelinde saygıya koşulsuz hakkıdır, hak kazanır.** Her birey gelmiş ve gelecek hiçbir kimsenin benzeri bile olmamasına karşın, bu farklı yapısı yanında, *bozukluk, kusur ve engellilik* durumu ile oluşan farklılıklarına saygı gösterilmesi ve engellilerin insan çeşitliliğinin ve insanlığın bir parçası olarak kabul edilmesi zorunludur. Bir insanın kör, sağır veya deli olması ile insanlıktan kopmuş ve insanlıktan çıkmış olmamaktadır ve olamaz.
- **Fırsat Eşitliği:** Her *bozukluk, kusur ve engellilik* durumu olan kişiye fırsat eşitliği sağlanması için öncelikle engellilik durumu kaldırılması gerekir, ki bu olmadığına, olamayacağına göre, engelli olarak kabulü gereklidir. Ayağı olmayan kişiye yarış yaptırmanız kabul edilemeyecek bir durumdur. Adalet, eşitlik kavramını, hak edişe göre dağıtmaktır, hakkı teslim etmektir. Her bireyin özel, özgür ve tek bir birey olarak hakları vardır ve bu haklar bireye göre oluşur. Bir bebek ile bir çocuk hakkı farklı, *bozukluk, kusur ve engellilik* durumuna göre hak edilenler verilmelidir. Bozukluk belirli sağlık yaklaşımı ile düzeltilebilen boyut iken, engelli olmasa da kusurun sürekli olmasıdır ki engelli olan bu kusurluluğun ileri boyutunu belirtmektedir. Dolayısıyla bu durumlara göre adalet ve hak ediş sağlanmalıdır, onların tam bir vatandaş ve civil

liberties/özgürlüğü ağılanması gereklidir. Doğal olarak, engelli olimpiyatı ayrı olarak düzenlenir.

- **Erişilebilirlik:** Her bireyin sağlıklı olması açısından tıbbi ihtiyaçlar yapılmalı, sosyal, kültürel ve tüm insan olmanın gereklilikleri yerine getirilmelidir. Özellikle doğumdan itibaren düzletilme yapılmaz ise, toplumdan izole olması ile gerilik oluşması doğal beklenti olacaktır. Yenidoğan döneminde prematürelere rutin göz incelemesi ile retinopati oluşması önlenmekte ve körlük gelişmesine olanak sağlanmamaktadır. Bu bir onaya bağlı olarak sağlanmamalı, doğal bir hak olarak verilmelidir. Eğer gereken sağlık kontrolü yapılmamış ise, sağlık elemanları mahkemeye verilmeli, gerekirse tazminat ile ödeme yapılmalıdır.
- **Farkındalık:** Her engelli olan kişi, kendi talebi ve kendi sağlığının takibi ve izlemi açısından görev ona yüklenmemeli, tüm toplumun her kademesi bir görev olarak üstlenmelidir. Özellikle karşıdan geçmeye çalışan kişiye, en yakında olan yardım etmesi beklenmelidir. Her birey, bir insanlık görevi olarak farkındalık boyutunda olmalıdır.
- **Eşitlik:** İnsanlar sıklıkla cinsiyet ayrımına gitmektedirler, tüm bebeklerin sağlıklı olmasının önemi belirgin olup, doğanın gereği olarak sorun, kusur ve engelli olma doğal bir beklentidir. Özellikle eşitlik, cins boyutunda öne alınmalıdır. Aileler bu açıdan cinsiyeti, kültürel boyut temeli daha güçlü olmak üzere yapabilirler, bu boyuta sağlık personeli kayıtsız kalmalıdır.
- **Engelli çocukların gelişim kapasitesine ve kendi kimliklerini koruyabilme haklarına saygı duyulması:** Çocuk Haklarında eğitim kavramı;
a) Madde 28: çocuğu, özgür bir toplumda, faal bir yetişkin yaşam için hazırlayacak, saygıyı geliştirmek,
b) Madde 29: çocuğun kişiliğinin, Becerilerinin, zihinsel ve fiziksel yeteneklerinin, mümkün olduğunca geliştirilmesini sağlamaktır.
Özellikle eğitimin bireye göre mümkün olabildiğince yapılmaya çalışılması ve sevgi temelinde, insanlık saygısının oluşturulması esas olmalıdır. Bilgi öğrenmek değil, insanlık boyutunda düşünmek ve farkındalık eğitim tanımı olmalıdır.

3) Yükümlülükler

Bozukluğu olmak, Kusurlu, Engelli tanımına giren durumlarda, yükümlülük, insan gibi olma, insanlık yaklaşımı ve onlara sevgi temelinde saygı duymak gereklidir. Bir insan olarak hak edışı, temelde insanlığın temeli de sevgidir.

Kaçınılması gereken, uyarı, korunma ve kaçınılacak olan da zarar ve hatta zarar olmasa bile olasılığıdır.

Varoluş

Doğada yaşam devamlı bir değişimdir. Doğada bir canlı ve hatta cansız olanlar, zaman içinde değişime uğrarlar. Kayalar parçalanır, taş ve saha sonra kum yapısına dönerler. Canlılarda yaşlanır, vücut yapıları ötesinde kapasiteleri ve görüntülerinde yaşlanma belirtileri gözlenir. Bu doğal bir tabiatın yasasıdır. Kaçınılmaz, sadece daha dinç ve aktif olmaları sağlanabilir.

Tüm varlıklar atomik yapıdan oluşurlar. Var oluş mekanizmasına bakıldığında, daha önce var olandan bir değişim ve gelişim ile oluşmaktadır. Bunun yanında, eski yapılanma boyutu

belirtileri de vardır. Sıklıkla insanlarda gebelik döneminde oluşmakta, embriyo yapıdan insan boyutunda olmaktadır.

Doğum ile embriyonik yaşamda, varlıkların gelişimi gözlenmektedir. Canlılar özellikle memeliler, gebelik süresince eski gelişim dönemlerinin boyutunu izlemek olasıdır. Kuyruklu yapı bile gözlenmektedir.

Hiçbir canlı varlık aynı tür olmasına karşın, birbirine benzemez. İnsanlar birbirlerine benzer, iki kulak, bir burun ve iki gözleri olmasına karşın, hiçbiri birbirine benzemez ve ayrılmaktadırlar. Tek yumurta ikizlerinde bile bir ayrıcalık gözlenebilmektedir.

Anomaliler, doğanın değişim boyutunun bir simgesidir. Her yeni yapının kendisine göre bir farklılığı bulunmaktadır. Minör ve görüntüsel olmayanlar farkında olunmayabilir. Metabolizma bozuklukları yenidoğan döneminde kan şekeri düşüklüğü dışında belirgin olmayabilir. Ancak bir değişim, bir mutasyon ve bir farklı gelişim defektleri olabilmektedir. Doğa var ise, yeniden yapılanma doğanın yasalarına göre oluşmakta ise, anomali bunun doğal bir sonucudur. Anomaliyi anormal gibi algılamak anlamsız, doğayı inkâr olarak görülebilir.

Avrupa Konseyi vurgusu

a) Civil Liberties/Birey Hakkı ve b) Hakkın korunup gözetilmesi kavramı: 2008 yılından bu yana, Avrupa Konseyi kararında ilk Maddesinde birey hakkının temel olduğu ve ikinci Maddede bunun kamu, kurum ve kuruluşlardan korunması, gözetilmesi ve sağlanmasının gerektiği ve hukuk kavramında da bunun önemi belirtilmektedir. 2005 Tarihli Türk Ceza Kanunu'nda da ilk Maddesinde Amacın tanımında: “Ceza Kanununun amacı; **kişi hak ve özgürlüklerini**, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemektir. Kanunda, bu amacın gerçekleştirilmesi için ceza sorumluluğunun temel esasları ile suçlar, ceza ve güvenlik tedbirlerinin türleri düzenlenmiştir” denilmekte, ilk tanım kişi hak ve özgürlüklerini kamu düzen ve güvenliği ve toplum barışının önünde anmaktadır. Bir önemli boyutta suç işlenmesini önlemek, kabaca kişi hak ve özgürlüklerinin bozulması ve kabul edilmez davranış olarak önüne geçilmeli, oluşmadan korunma ve gözetilmelidir. Türk Ceza Kanunu'nda belirtilen maddelerin ceza sorumluluğu esasları olduğu ve güvenlik tedbirlerinden maddeler şeklinde, yazılı belirtilmektedir. Kıyas, yorum veya anlamsal bir etki, örf, adet ve gelenek şeklinde bir etkileşim de kabul edilemez, birey hakkı ve özgürlüklerini engelleyici bile olamazlar, olması suç kavramındadır.

Sorun, kusur ve özellikle engelli olanlarda da temel olan birey hakkı ve özgürlüğüdür. Kısıtlılıklar sağlanmadan elbet eşitlik olamayacağı için, eşitlik sağlanarak ve onun doğal hukuksal hakkı olarak temin edilip verilir, verilmelidir. Bu ona ayrıcalık değil, hak edişin, hakkın teslimidir.

ENGELLİLERİN HAKLARINA İLİŞKİN SÖZLEŞME

<https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/EngellilerinHaklarinaIliskinSozlesme.pdf>

BM ENGELLİLERİN HAKLARINA İLİŞKİN SÖZLEŞME Giriş/Preamble

13 Aralık 2006 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilen, 30 Mart 2007 tarihinde imzaya açılan ve Ülkemiz tarafından aynı tarihte 80 ülke ile birlikte imzalanan “Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'nin onaylanması, 3/12/2008 tarihli ve 5825 sayılı Kanunla uygun bulunmuştur. 5825 sayılı Kanun 18 Aralık 2008 tarihli ve 27084 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Giriş

İşbu Sözleşme 'ye Taraf Olan Devletler,

(a) Birleşmiş Milletler Şartı'nda ilan edilmiş olan ve insanlık ailesinin tüm mensuplarının doğuştan sahip oldukları onuru, değeri, eşit ve devredilmez hakları dünyada özgürlüğün, adalet ve barışın temeli olarak kabul eden ilkeleri anımsayarak,

(b) Birleşmiş Milletler' in, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmeleri ile tanınan hak ve özgürlüklere herhangi bir ayrımcılığa uğramaksızın herkesin sahip olduğunu kabul ve ilan ettiğini göz önünde bulundurarak,

(c) Tüm insan haklarının ve temel özgürlüklerin evrensel, bölünmez, birbiriyle bağlantılı ve karşılıklı bağımlı olma niteliği ile engelli bireylerin bu haklardan herhangi bir ayrımcılığa uğramaksızın yararlanmalarının güvence altına alınması gerekliliğini tekrar teyit ederek,

(d) Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme' yi, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme 'yi, Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme' yi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme' yi, İşkence ve Diğer İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme' yi, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni ve Uluslararası Göçmen İşçilerin ve Aile Bireylerinin Korunması Sözleşmesi'ni akılda tutarak,

(e) Engelliliğin gelişen bir kavram olduğunu ve engellilik durumunun, sakatlığı olan kişilerin topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını engelleyen tutumlar ve çevre koşullarının etkileşiminden kaynaklandığı gerçeğini kabul ederek,

(f) Engelliler için Dünya Eylem Programı ve Engelliler için Fırsat Eşitliğinin Sağlanmasına Yönelik Standart Kurallar 'da yer alan ilke ve politika önerilerinin engellilere fırsat eşitliği sağlanmasına yönelik ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde politikaların, planların, programların ve eylemlerin geliştirilmesi, tasarlanması ve değerlendirilmesine katkısını göz önünde bulundurarak,

(g) Engelliliğe ilişkin konuların sürdürülebilir kalkınmayla ilgili stratejilerin ayrılmaz bir parçası olarak ele alınmasının önemini vurgulayarak,

(h) Bir kişinin engelli olduğu için ayrımcılığa maruz kalmasının her bireyin doğuştan sahip olduğu insanlık onuru ve değerinin de ihlal edilmesi anlamına geldiğini de kabul ederek,

(i) Bunun yanı sıra engelli bireylerin çeşitliliğini kabul ederek,

(j) Daha yoğun desteğe ihtiyacı olan engelliler dahil olmak üzere, tüm engellilerin insan haklarının güçlendirilmesi ve korunmasının gerektiğini kabul ederek,

(k) Çeşitli araç ve yükümlülüklerin varlığına rağmen engelli kişilerin topluma eşit bireyler olarak katılmaları önündeki manilerin halen var olmaya devam ettiği ve dünyanın her yerinde engelli bireylerin insan hakları ihlallerine maruz kaldıkları gerçeğinden endişe duyarak,

(1) Özellikle gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere tüm ülkelerde engellilerin yaşam koşullarının geliştirilmesinde uluslararası iş birliğinin önemini bilincinde olarak,

(m) Engellilerin toplumun refah ve çeşitliliğine yaptıkları ve yapabilecekleri olumlu katkıları ve engellileri insan haklarını ve temel özgürlükleri tam kullanmaya ve topluma tam katılmaya teşvik etmenin onların toplumsal aidiyetlerine, toplumun insani, sosyal ve ekonomik yönden kalkınmasına ve yoksulluğun azalmasına katkıda bulunacağını kabul ederek,

(n) Kendi seçimlerini yapma özgürlüğü de dahil olmak üzere engellilerin bireysel varlıklarının ve bağımsızlığının önemini kabul ederek,

(o) Engellilerin kendilerini doğrudan ilgilendirenler de dâhil olmak üzere politika ve programlarla ilgili karar alma süreçlerine etkin olarak katılabilmeleri gerektiğini dikkate alarak,

(p) Irk, ten rengi, cinsiyet, dil, din, siyasi veya başka fikir, ulusal, etnik veya toplumsal köken, mülkiyet, doğum, yaş veya başka bir statü bakımından birçok nedene dayalı olarak ve bu nedenle daha ağırlaştırılmış bir ayrımcılığa maruz kalan engellilerin karşılaştığı zor koşullardan kaygı duyarak,

(q) Engelli kadınların ve kızların hem ev içinde hem de ev dışında şiddete uğramaya, yaralanmaya veya istismara, ihmale, ihmalkâr muameleye, kötü muameleye veya istismara karşı daha büyük bir risk altında oldukları gerçeğinin farkında olarak,

(r) Engelli çocukların diğer çocuklarla eşit koşullar altında tüm insan haklarından ve temel özgürlüklerden tam olarak yararlanması gereğini kabul ederek ve bu bağlamda Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne Taraf Devletlerin üstlendiği yükümlülükleri yeniden hatırlatarak,

(s) Engellilerin insan temel hak ve özgürlüklerinden tam yararlanmasını teşvike yönelik çabalara cinsiyet eşitliği perspektifinin de eklenmesi gerektiğini vurgulayarak,

(t) Engellilerin çoğunluğunun yoksulluk koşullarında yaşadığının altını çizerek ve bu bakımdan, yoksulluğun engelliler üzerindeki olumsuz etkisine dikkat çekmenin kritik önemini kabul ederek,

(u) Birleşmiş Milletler Şartı'nda yer alan amaç ve ilkelere saygı üzerine kurulu barış ve güvenlik ortamının ve yürürlükteki insan hakları belgelerine riayet edilmesinin özellikle silahlı çatışma ve işgal koşullarında engellilerin korunması için vazgeçilmez olduğunu akılda tutarak,

(v) Fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel çevreye, sağlık ve eğitim hizmetlerine, bilgiye ve iletişime erişimin engellilerin tüm insan haklarından ve temel özgürlüklerden tam yararlanmasını sağlamadaki önemini kabul ederek,

(w) Diğer bireylere ve ait olduğu topluma karşı görevleri bulunan bireyin Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmesi'nde tanımlanan hakların güçlendirilmesi ve bu haklara riayet edilmesi için çaba gösterme yükümlülüğü altında olduğunun farkında olarak,

(x) Ailenin toplumun doğal ve temel birimi olduğu ve toplum ve devlet tarafından korunması gerektiğinin ve engellilerin tüm insan haklarından tam ve eşit ölçüde yararlanabilmesinin sağlanabilmesi için engelliler ile aile bireylerinin gerekli koruma ve desteği alması gerektiğine inanarak,

(y) Engellilerin haklarını ve onurunu güçlendiren ve koruyan kapsamlı bir uluslararası sözleşmenin engellilerin ağır sosyal dezavantajlarının ortadan kaldırılmasına ve onların medeni, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel ortamlara eşit fırsatlarla katılımının teşvik edilmesine hem gelişen hem de gelişmekte olan ülkelerde önemli bir katkı sağlayacağına ikna olarak,

Aşağıdaki hükümler üzerinde anlaşmaya varmışlardır:

İngilizcesi

CONVENTION ON THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES (<http://www.turkhukusitesi.com/serh.php?did=9135>)

Preamble

The States Parties to the present Convention,

(a) Recalling the principles proclaimed in the Charter of the United Nations which recognize the inherent dignity and worth and the equal and inalienable rights of all members of the human family as the foundation of freedom, justice and peace in the world,

(b) Recognizing that the United Nations, in the Universal Declaration of Human Rights and in the International Covenants on Human Rights, has proclaimed and agreed that everyone is entitled to all the rights and Freedoms set forth therein, without distinction of any kind,

(c) Reaffirming the universality, indivisibility, interdependence and interrelatedness of all human rights and fundamental freedoms and the need for persons with disabilities to be guaranteed their full enjoyment without discrimination,

(d) Recalling the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, the International Covenant on Civil and Political Rights, the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, the Convention on the Rights of the Child, and the International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families,

(e) Recognizing that disability is an evolving concept and that disability results from the interaction between persons with impairments and attitudinal and environmental barriers that hinders their full and effective participation in society on an equal basis with others,

(f) Recognizing the importance of the principles and Policy guidelines contained in the World Programme of Action concerning Disabled Persons and in the Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities in influencing the promotion, formulation and evaluation of the policies, plans, programs and actions at the national, regional and international levels to further equalize opportunities for persons with disabilities,

(g) Emphasizing the importance of mainstreaming disability issues as an integral part of relevant strategies of sustainable development,

(h) Recognizing also that discrimination against any person on the basis of disability is a violation of the inherent dignity and worth of the human person,

(i) Recognizing further the diversity of persons with disabilities,

(j) Recognizing the need to promote and protect the human rights of all persons with disabilities, including those who require more intensive support,

(k) Concerned that, despite these various instruments and undertakings, persons with disabilities continue to face barriers in their participation as equal members of society and violations of their human rights in all parts of the world,

(l) Recognizing the importance of international cooperation for improving the living conditions of persons with disabilities in every country, particularly in developing countries,

(m) Recognizing the valued existing and potential contributions made by persons with disabilities to the overall well-being and diversity of their communities, and that the promotion of the full enjoyment by persons with disabilities of their human rights and fundamental freedoms and of full participation by persons with disabilities will result in their enhanced sense of belonging and in significant advances in the human, social and economic development of society and the eradication of poverty,

(n) Recognizing the importance for persons with disabilities of their individual autonomy and independence, including the freedom to make their own choices,

(o) Considering that persons with disabilities should have the opportunity to be actively involved in decision-making processes about policies and programs, including those directly concerning them,

(p) Concerned about the difficult conditions faced by persons with disabilities who are subject to multiple or aggravated forms of discrimination on the basis of race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national, ethnic, indigenous or social origin, property, birth, age or other status,

(q) Recognizing that women and girls with disabilities are often at greater risk, both within and outside the home, of violence, injury or abuse, neglect or negligent treatment, maltreatment or exploitation,

(r) Recognizing that children with disabilities should have full enjoyment of all human rights and fundamental freedoms on an equal basis with other children, and recalling obligations to that end undertaken by States Parties to the Convention on the Rights of the Child,

(s) Emphasizing the need to incorporate a gender perspective in all efforts to promote the full enjoyment of human rights and fundamental freedoms by persons with disabilities,

(t) Highlighting the fact that the majority of persons with disabilities live in conditions of poverty, and in this regard recognizing the critical need to address the negative impact of poverty on persons with disabilities,

(u) Bearing in mind that conditions of peace and security based on full respect for the purposes and principles contained in the Charter of the United Nations and observance of applicable human rights instruments are indispensable for the full protection of persons with disabilities, in particular during armed conflicts and foreign occupation,

(v) Recognizing the importance of accessibility to the physical, social, economic and cultural environment, to health and education and to information and communication, in enabling persons with disabilities to fully enjoy all human rights and fundamental freedoms,

(w) Realizing that the individual, having duties to other individuals and to the community to which he or she belongs, is under a responsibility to strive for the promotion and observance of the rights recognized in the International Bill of Human Rights,

(x) Convinced that the family is the natural and fundamental group unit of society and is entitled to protection by society and the State, and that persons with disabilities and their family members should receive the necessary protection and assistance to enable families to contribute towards the full and equal enjoyment of the rights of persons with disabilities,

(y) Convinced that a comprehensive and integral international convention to promote and protect the rights and dignity of persons with disabilities will make a significant contribution to redressing the profound social disadvantage of persons with disabilities and promote their participation in the civil, political, economic, social and cultural spheres with equal opportunities, in both developing and developed countries, Have agreed as follows:

Yorum

Sorunlu, kusurlu veya sekelli/engelli olan kişilerin tüm insanlar gibi, *engelli olanlar ve engeli olmayanlar* şeklinde bir ayırım bile kabul edilemezdir.

Gerek kadın ve erkek ayırımında, ortada belirgin bir fizyolojik yapı farklılığı olsa da insanlık açısından ayrıcalık kabul edilemez, ancak kadının, özellikle anne olması ile erkeklere göre ekstra hakları oluşur. Toplum ve ailenin simgesi olması, emzirme, doğum gibi ekstra hakları olması da bir doğal beklentidir. Bu açıdan farklı yaklaşım önemlidir.

TCK İlk Maddesi ve Avrupa Konsey Kararı gereğince, bu hak tamamen onlara sağlanmalıdır.

Onlara ayrıcalık ve farklılık değildir, eşitliği sağlamaktır. Ayrıcalık değil, onlara eşit hakların sağlanması, eksik olanın onlara verilmesi veya oluşmaması, engelin kaldırılması, olmaması dikkate alınarak yaklaşım öngörülmektedir.

Eli olmayana el protezi takılıp işleve göre yapabilirliğe göre eşitlik sağlanmalı, vurgusunun anlamı, el işlerini mükemmel yapması anlaşılmalıdır. Miyop olana gözlük, kataraktı olana lens takılması ile sağlanacağı öngörülebilir, ancak pilot olabilir kavramı elbet taşımaz. Ancak, bazı ülkelerde yardımcı pilot olma izni verildiği gözlenmektedir.

Bazı Vurgular

- **İnsanlık Değerlerine Eşit Hak ettikleri:** İnsanlık ailesinin tüm mensuplarının doğuştan sahip oldukları **onuru, değeri, eşit ve devredilmez hakları dünyada özgürlüğün, adalet ve barışın temeli olarak kabul eden ilkeleri**
- **Engellik bir ayrımcılık gerekçesi olamaz:** **Herhangi bir ayrımcılığa uğramaksızın yararlanmalarının** güvence altına alınması, **Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesine İlişkin Yaklaşım**
- **Engellik değişken bir kavramdır:** Engelliliğin gelişen bir kavram olduğunu ve engellilik durumunun, sakatlığı olan kişilerin topluma **diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını engelleyen tutumlar ve çevre koşullarının** etkileşiminden kaynaklandığı gerçeğini kabul ederek
- **Yaşam Koşulları Hak ettikleri İnsanlık düzeyinde olmalıdır:** **Engellilerin yaşam koşullarının geliştirilmesinde**
- **Engellik özgürlüklerine engel olamaz:** Engellilerin toplumun refah ve çeşitliliğine yaptıkları ve yapabilecekleri olumlu katkıları ve engellileri insan haklarını ve temel **özgürlükleri tam kullanmaya ve topluma tam katılmaya teşvik etmenin** onların toplumsal aidiyetlerine, toplumun insani, sosyal ve ekonomik yönden kalkınmasına ve yoksulluğun azalmasına katkıda bulunacağını kabul ederek
- **Engellilerin İnsanlık olarak Varlıkları Önemlidir:** **Bireysel varlıklarının ve bağımsızlığının önemini**

- **Engellilerin İnsanlığa katkı sağlamaları imkânı oluşturulmalıdır:** Engellilerin haklarını ve onurunu güçlendiren ve koruyan kapsamlı bir uluslararası sözleşmenin engellilerin ağır sosyal dezavantajlarının ortadan kaldırılmasına ve onların medeni, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel ortamlara eşit fırsatlarla katılımının teşvik edilmesine hem gelişen hem de gelişmekte olan ülkelerde önemli bir katkı sağlayacağına

BM ENGELLİLERİN HAKLARINA İLİŞKİN SÖZLEŞME

Madde 1 Amaç

Bu Sözleşme'nin amacı, engellilerin tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasını teşvik ve temin etmek ve insanlık onurlarına saygıyı güçlendirmektir.

Engelli kavramı diğer bireylerle eşit koşullar altında topluma tam ve etkin bir şekilde katılımının önünde engel teşkil eden uzun süreli fiziksel, zihinsel, düşünsel ya da algısal bozukluğu bulunan kişileri içermektedir.

Madde 2 Tanımlar

İşbu Sözleşme'nin amaçları açısından;

"İletişim" erişilebilir bilgi ve iletişim teknolojisi dahil dilleri, metin gösterimini, Braille alfabesi kullanarak ve dokunarak iletişimi, büyük harflerle baskıyı, yazılı, işitsel ve erişilebilir çoklu medyayı, sade dili, işitsel okumayı, beden dilini, diğer tür, biçem ve araçlarla gerçekleşen iletişimi içermektedir;

"Dil" sözlü dili, işaret dilini ve sözlü olmayan diğer dilleri kapsamaktadır;

"Engelliliğe dayalı ayrımcılık" siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlamayı kapsamaktadır. Engelliliğe dayalı ayrımcılık makul düzenlemelerin gerçekleştirilmemesi dahil her türlü ayrımcılığı kapsar.

"Makul düzenleme", engellilerin insan haklarını ve temel özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, ölçüsüz veya aşırı bir yük getirmeyen, gerekli ve uygun değişiklik ve düzenlemeleri ifade eder.

"Evrensel tasarım" ürünlerin, çevrenin, programların ve hizmetlerin özel bir ek tasarıma veya düzenlemeye gerek duyulmaksızın, mümkün olduğunca herkes tarafından kullanılabilir şekilde tasarlanmasıdır. "Evrensel tasarım" gerek duyulduğu takdirde bazı engelli grupları için ihtiyaç duyulan yardımcı cihazların tasarımı zorunluluğunu da dışlamayacaktır.

Madde 3 Genel İlkeler

İşbu Sözleşme'nin dayandığı ilkeler şunlardır:

(a) Kendi seçimlerini yapma özgürlükleri ve bağımsızlıklarını da kapsayacak şekilde, kişilerin insanlık onuru ve bireysel özerkliklerine saygı gösterilmesi;

(b) Ayrımcılık yapılmaması;

(c) Engellilerin topluma tam ve etkin katılımının sağlanması;

(d) Farklılıklara saygı gösterilmesi ve engellilerin insan çeşitliliğinin ve insanlığın bir parçası olarak kabul edilmesi;

(e) Fırsat eşitliği;

(f) Erişilebilirlik;

(g) Kadın-erkek eşitliği;

(h) Engelli çocukların gelişim kapasitesine ve kendi kimliklerini koruyabilme haklarına saygı duyulması.

Yorum

Dayanılan ilkelere bakıldığında; ayrımcılık değil, eşitlik, fırsat eşitliği sağlamaktır. Bunun olması için toplumdaki istenen; sorun, kusur veya sekelinin düzeltilmesi veya eksikliklerin sosyal veya maddi olarak giderilmesidir.

1) Kendi seçimlerini yapma özgürlükleri ve bağımsızlıklarını da kapsayacak şekilde, kişilerin insanlık onuru ve bireysel özerkliklerine saygı gösterilmesi;

2) Ayrımcılık yapılmaması

3) Engellilerin topluma tam ve etkin katılımının sağlanması

4) Farklılıklara saygı gösterilmesi ve engellilerin insan çeşitliliğinin ve insanlığın bir parçası olarak kabul edilmesi

5) Fırsat eşitliği;

6) Erişilebilirlik;

7) Kadın-erkek eşitliği

8) Engelli çocukların gelişim kapasitesine ve kendi kimliklerini koruyabilme haklarına saygı duyulması

Madde 4 Genel Yükümlülükler

1. Taraf Devletler engelliliğe dayalı herhangi bir ayrımcılığa izin vermeksizin tüm engellilerin insan hak ve temel özgürlüklerinin eksiksiz olarak yaşama geçirilmesini sağlamak ve engellilerin hak ve özgürlüklerini güçlendirmekle yükümlüdür. Bu amaç doğrultusunda Taraf Devletler;

- (a) Bu Sözleşme 'de tanınan hakların uygulanması için gerekli tüm yasal, idari ve diğer tedbirleri almayı;
- (b) Yürürlükte mevcut, engelliler aleyhinde ayrımcılık teşkil eden yasalar, düzenlemeler, gelenekler ve uygulamaları değiştirmek veya ortadan kaldırmak için gerekli olan, yasama faaliyetleri dahil uygun tüm tedbirleri almayı;
- (c) Tüm politika ve programlarda engellilerin insan haklarının korunmasını ve güçlendirilmesini dikkate almayı;
- (d) Bu Sözleşmeyle bağdaşmayan eylemler veya uygulamalardan kaçınmayı ve kamu kurum ve kuruluşlarının bu Sözleşme 'ye uygun davranmalarını sağlamayı;
- (e) Kişiler, örgütler veya özel teşebbüslerin engelliliğe dayalı ayrımcı uygulamalarını engellemek için gerekli tüm uygun tedbirleri almayı;
- (f) Standartlar ve rehber ilkelerin geliştirilmesinde Sözleşme'nin ikinci maddesinde tanımlandığı gibi evrensel tasarımdan yararlanılması ve engellilerin özel ihtiyaçlarını karşılamak üzere evrensel olarak tasarlanmış ve mümkün olduğunca az değişikliği ve düşük maliyeti gerektiren ürünler, hizmetler, ekipman ve tesislerin araştırılması, geliştirilmesi, temini ve kullanılabilirliğini sağlamayı veya desteklemeyi;
- (g) Maliyeti karşılanabilir teknolojilere öncelik vererek bilgi ve iletişim teknolojileri, hareket kolaylaştırıcı araçlar, yardımcı teknolojiler gibi engellilere yönelik yeni teknolojilerin araştırılması, geliştirilmesi, temini ve kullanılabilirliğini sağlamayı veya desteklemeyi;
- (h) Engellilere yeni teknolojiler dahil hareket kolaylaştırıcı araçlara, yardımcı teknolojilere ve bunların beraberindeki diğer yardımcı ve destekleyici hizmetler ile tesislere ilişkin erişim bilgilerinin sağlanmasını,
- (i) Engellilerle çalışan meslek sahipleri ve işyeri personelinin bu Sözleşme 'de tanınan haklara ilişkin eğitiminin geliştirilmesi ve böylece bu haklarla güvence altına alınan destek ve hizmetlerin iyileştirilmesini

Taahhüt eder.

2. Taraf Devletler ekonomik, sosyal ve kültürel haklarla ilgili olarak kaynakları ölçüsünde azami tedbirleri almayı ve gerektiğinde uluslararası iş birliği çerçevesinde engellilerin bu haklardan tam olarak yararlanmasını aşamalı olarak sağlamak için işbu Sözleşme 'de yer alan ve uluslararası hukuka göre derhal uygulanması gereken yükümlülükleri yerine getirmeyi taahhüt eder.

3. Taraf Devletler işbu Sözleşme'nin uygulanmasını sağlayacak yasalar ve politikaların geliştirilmesi ve yaşama geçirilmesi ile engellilere ilişkin diğer karar alma süreçlerinde engelli çocuklar da dahil olmak üzere engellilere onları temsil eden örgütler aracılığıyla sürekli danışacak ve etkin bir şekilde bu sürece dahil edeceklerdir.

4. Bu Sözleşme 'deki hiçbir hüküm engelli kişilerin haklarının sağlanması bakımından daha elverişli nitelikte olan ve Taraf Devlet'in yasalarında veya Taraf Devlet'in uymayı taahhüt ettiği uluslararası hukuk kurallarında mevcut bulunan hükümleri etkilemeyecektir. Taraf Devletler 'den herhangi birinin hukuka, sözleşmelere, hukuki düzenlemelere, geleneğe göre yürürlükte bulunan temel insan haklarından herhangi birini işbu Sözleşme'nin bu hakları öngörmediği veya daha dar kapsamlı olarak öngördüğü gerekçesiyle kısıtlaması veya kısmen değiştirmesi mümkün değildir.

5. Bu Sözleşme'nin hükümleri herhangi bir sınırlama veya istisnaya tabi olmaksızın federal devletlerin bütün bölgelerinde uygulanır.

Madde 5 Ayrımcılık Yapılmaması ve Eşitlik

1. Taraf Devletler herkesin hukuk önünde ve karşısında eşit olduğunu ve ayrımcılığa uğramaksızın hukuk tarafından eşit korunma ve hukuktan eşit yararlanma hakkına sahip olduğunu kabul eder.

2. Taraf Devletler engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılığı yasaklar ve engellilerin herhangi bir nedene dayalı ayrımcılığa karşı eşit ve etkin bir şekilde korunmasını güvence altına alır.

3. Taraf Devletler eşitliği sağlamak ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere engellilere yönelik makul düzenlemelerin yapılması için gerekli tüm adımları atar.

4. Engellilerin fiili eşitliğini hızlandırmak veya sağlamak için gerekli özel tedbirler işbu Sözleşme amaçları doğrultusunda ayrımcılık olarak nitelendirilmez.

Madde 6 Engelli Kadınlar

1. Taraf Devletler engelli kadınlar ile kız çocuklarının çok yönlü ayrımcılığa maruz kalmakta olduğunu kabul eder ve bu bakımdan onların tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit koşullarda yararlanmalarını sağlamaya yönelik tedbirleri alır.

2. Taraf Devletler kadınların tam gelişimi, ilerlemesi ve güçlenmesini ve bu Sözleşme 'de belirtilen insan hak ve temel özgürlüklerini kullanmalarını ve bunlardan yararlanmalarını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alır.

Madde 7 Engelli Çocuklar

1. Taraf Devletler, engelli çocukların diğer çocuklarla eşit bir şekilde tüm insan temel hak ve özgürlüklerinden tam olarak yararlanmasını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alır.

2. Engelli çocuklarla ilgili tüm eylemlerde çocuğun en çıkarının gözetilmesine öncelik verir.

3. Taraf Devletler engelli çocukların kendilerini etkileyen her konuda diğer çocuklarla eşit koşullar altında görüşlerini serbestçe ifade etme hakkına sahip olmalarını, yaşları ve olgunluk seviyelerine göre görüşlerine önem verilmesini ve onlara bu hakkın tanınması için engeline ve yaşına uygun destek sunulmasını sağlar.

Madde 8 Bilinçlendirme

1. Taraf Devletler, aşağıdaki amaçları gerçekleştirmek için acil, etkin ve uygun tedbirleri almayı taahhüt eder:

(a) Aile dahil toplumun her kesiminde engellilere yönelik bilinci arttırmak ve engellilerin hakları ve insanlık onurlarına saygı duyulmasını teşvik etmek;

(b) Yaşamın her alanında engellilere yönelen klişeler, önyargılar, incitici uygulamalar ile cinsiyet ve yaş temelli ayrımcı davranışlarla mücadele etmek;

(c) Engelli bireylerin kapasiteleri ve katkılarına ilişkin bilinç yaratmak.

2. Bu amaca yönelik tedbirler aşağıdakileri içermektedir:

(a) Toplumda bilinç yaratmaya yönelik etkin kampanyaların tasarlanması, başlatılması ve sürdürülmesi:

(i) Engelli bireylerin haklarının kabul edilebilirliği konusunda toplumun eğitimi;

(ii) Engellilere yönelik olumlu yaklaşımların ve toplumsal bilincin artırılması;

(iii) Engelli bireylerin becerileri, meziyetleri ve yeteneklerinin işyerlerine ve iş piyasasına katkısının toplumca tanınmasını teşvik etmek;

(b) Erken yaşta itibaren tüm çocukların eğitim sisteminin her aşamasında engelli bireylerin insan haklarına saygıyla yaklaşmasını teşvik etmek;

(c) Tüm kitle iletişim araçlarında engellilerin işbu Sözleşme'nin amacına uygun bir yaklaşımla tanımlanmasını cesaretlendirmek;

(d) Engellilere ve haklarına ilişkin bilinci artırıcı eğitim programlarını desteklemek.

Madde 9 Erişebilirlik

1. Taraf Devletler engellilerin bağımsız yaşayabilmelerini ve yaşamın tüm alanlarına etkin katılımını sağlamak ve engellilerin diğer bireylerle eşit koşullarda fiziki çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dahil olacak şekilde bilgi ve iletişim olanaklarına hem kırsal hem de kentsel alanlarda halka açık diğer tesislere ve hizmetlere erişimini sağlamak için uygun tedbirleri alacaklardır. Erişim önündeki engellerin tespitini ve ortadan kaldırılmasını da içeren bu tedbirler diğerlerinin yanında, aşağıda belirtilenlere de uygulanır:

(a) Binalar, yollar, ulaşım araçları ve okullar, evler, sağlık tesisleri ve işyerleri dahil diğer kapalı ve açık tesisler;

(b) Elektronik hizmetler ve acil hizmetler de dahil olmak üzere bilgi ve iletişim araçları ile diğer hizmetler.

2. Taraf Devletler aşağıdakileri gerçekleştirmek için de uygun tedbirleri alacaklardır:

(a) Kamuya açık veya kamu hizmetine sunulan tesis ve hizmetlere erişime ilişkin asgari standart ve rehber ilkelerin geliştirilmesi, duyurulması ve bunlara ilişkin uygulamaların izlenmesi;

(b) Kamuya açık tesisleri işleten veya kamuya hizmet sunan özel girişimlerin engellilerin ulaşılabilirliğini her açıdan dikkate almalarının sağlanması;

(c) İlgili kişilerin engellilerin karşılaştığı ulaşılabilirlik sorunlarıyla ilgili olarak eğitilmesi;

(d) Kamuya açık binalar ve diğer tesislerde Braille alfabesi ve anlaşılması kolay nitelik taşıyan işaretlemelerin sağlanması;

(e) Kamuya açık binalara ve tesislere erişimi kolaylaştırmak için rehberler, okuyucular ve profesyonel işaret dili tercümanları dahil çeşitli canlı yardımların ve araçların sağlanması;

(f) Engellilerin bilgiye erişimini sağlamak için onlara uygun yollarla yardım ve destek sunulmasının teşvik edilmesi;

(g) Engellilerin İnternet dahil yeni bilgi ve iletişim teknolojilerine ve sistemlerine erişiminin teşvik edilmesi;

(h) Erişilebilir bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemlerinin tasarım, geliştirme ve dağıtım çalışmalarının ilk aşamadan başlayarak teşvik edilmesi ve böylece bu teknoloji ve sistemlere engelliler tarafından asgari maliyetle erişilebilmesinin sağlanması.

Madde 10 Yaşama Hakkı

Taraf Devletler her insanın yaşama hakkına sahip olduğunu yeniden onaylayarak engellilerin bu haktan etkin ve diğer bireylerle eşit koşullar altında yararlanmalarını sağlayacak gerekli tüm tedbirleri alır.

Madde 11 Risk Durumları ve İnsani Bakımdan Acil Durumlar

Taraf Devletler silahlı çatışma halleri, acil insani durumlar ve doğal afetler de dahil olmak üzere risk durumlarında engellilerin korunması ve güvenliğinin sağlanması için insancıl hukuk ve uluslararası insan hakları hukuku dahil uluslararası hukuk çerçevesindeki yükümlülüklerini yerine getirmek için gerekli tüm tedbirleri alır.

Madde 12 Yasa Önünde Eşit Tanınma

1. Taraf Devletler, engellilerin buldukları her yerde kişi olarak tanınma hakkına sahip olduklarını yeniden onaylar.
2. Taraf Devletler engellilerin tüm yaşam alanlarında diğer bireylerle eşit koşullar altında hak ehliyetine sahip olduğunu kabul eder.
3. Taraf Devletler engelli bireylerin hak ehliyetlerini kullanırken gereksinim duyabilecekleri desteği alabilmeleri için uygun tedbirleri alır.
4. Taraf Devletler hak ehliyetinin kullanımına ilişkin tüm tedbirlerin uluslararası insan hakları hukukuna uygun olarak istismarı önleyici uygun ve etkin bir şekilde güvenceler sağlamasını temin eder. Söz konusu güvenceler hak ehliyetinin kullanımına ilişkin tedbirlerin kişinin haklarına, iradesine ve tercihlerine saygılı olmasını, çıkar çatışmasından bağımsız olmasını, kişinin iradesine haksız bir müdahalede bulunmamasını, kişinin içinde bulunduğu koşullar ile orantılı olmasını ve bu koşulları gözetmesini, mümkün olan en kısa süre içinde uygulanmasını, yetkili, bağımsız ve tarafsız bir merci veya yargı organı tarafından sürekli olarak gözden geçirilmesini sağlamalıdır. Bu güvenceler söz konusu tedbirlerin kişinin hak ve çıkarlarını etkilediği derecede ölçülü olmalıdır.
5. Taraf Devletler işbu Madde çerçevesinde engellilerin mülk edinmek veya mirasa hak kazanmak, mali işlerini kontrol etmek ve banka kredileri, ipotekleri ve diğer mali kredilere erişim açısından diğer bireylerle eşit haklara sahip olmasını sağlamak için uygun ve etkin bir şekilde tüm tedbirleri almalı ve engellilerin mülklerinden keyfi olarak mahrum bırakılmamasını sağlar.

Madde 13 Adalete Erişim

1. Taraf Devletler engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında adalete etkin bir şekilde erişimini sağlamalıdır. Bunun için usule ve yaşa uygun düzenlemeler yapılmalı ve soruşturma ve diğer hazırlık aşamaları ve tanıklık dahil tüm hukuki işlemlere doğrudan ve dolaylı katılımları kolaylaştırılmalıdır.
2. Taraf Devletler engellilerin adalete etkin bir şekilde erişimini sağlamak için polis ve cezaevi personeli dahil adalet sistemi çalışanlarının gerekli eğitimi almalarını sağlamalıdır.

Madde 14 Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği

1. Taraf Devletler engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında aşağıdaki haklardan yararlanmasını sağlar:
  - (a) Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkından yararlanma;
  - (b) Özgürlüklerinden hukuka aykırı veya keyfi bir şekilde mahrum bırakılmamaları, özgürlüğün kısıtlandığı hallerin hukuka dayalı olması ve engelliliğin, hiçbir koşulda özgürlüğün kısıtlanmasının gerekçesi olarak gösterilmemesi.
2. Taraf Devletler engelli kişiler eğer herhangi bir süreç sonunda özgürlüklerinden mahrum edildiyse; bunun diğer bireylerle eşit koşullar altında yapılmasını; engellilerin uluslararası insan hakları hukukuna uygun olarak güvencelere sahip olmasını ve makul düzenlemeye ilişkin hükümler dahil olmak üzere Sözleşme'nin hedefleri ve ilkeleriyle uyumlu muamele görmesini sağlar.

Madde 15 İşkence, insanlık dışı veya aşağılayıcı Muamele veya Cezaya Maruz Kalmama

1. Hiç kimse işkence veya zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya cezaya maruz kalmamalıdır. Özellikle, hiç kimse rızası alınmaksızın tıbbi veya bilimsel deneye tabi tutulmamalıdır.
2. Taraf Devletler engellilerin işkence veya zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya cezaya karşı diğer bireylerle eşit koşullar altında korunmasını sağlamak için etkin bir şekilde tüm yasal, idari, yargısal ve diğer tedbirleri alır.

Madde 16 Sömürü, Şiddet veya İstismara Maruz Kalmama

1. Taraf Devletler engellilerin ev içinde ve dışında sömürüye uğramasının, şiddete ve istismara maruz kalmasının, bu tutumların cinsiyete dayalı hali dahil her biçiminden korumak için uygun yasal, idari, sosyal, eğitsel ve diğer tüm tedbirleri alır.
2. Taraf Devletler engellilere, ailelerine, onların bakımını sağlayanlara cinsiyetlerine ve yaşlarına uygun yardım ve desteği sağlayarak sömürü, şiddet ve istismar vakalarının nasıl önleneceğine, tespit edileceğine ve bildirileceğine dair bilgi ve eğitim vererek sömürünün, şiddetin ve istismarın her biçimini önleyici uygun tüm tedbirleri alır. Taraf Devletler koruma hizmetlerinin yaş, cinsiyet ve engellilik konularına duyarlı olmalarını sağlar.
3. Taraf Devletler sömürünün, şiddetin ve istismarın her biçimini önlemek için engellilere hizmet etmeye yönelik tüm tesislerin ve programların bağımsız merciler tarafından etkin bir şekilde denetlenmesini sağlar.
4. Taraf Devletler koruyucu hizmetlerin sunulması sırasında meydana gelenler de dahil olmak üzere sömürünün, şiddetin veya istismarın herhangi bir biçiminin mağduru olan engellilerin fiziksel, zihinsel ve psikolojik olarak tedavisi, rehabilitasyonu ve sosyal açıdan yeniden bütünleşmesini sağlayıcı uygun tüm tedbirleri alır. Söz konusu iyileşme ve yeniden bütünleşme, kişinin sağlığına, öz saygısına, onuruna, özerkliğine kavuşmasını sağlar ve yaş ve cinsiyetiyle bağlantılı özel ihtiyaçlarını dikkate alır.
5. Taraf Devletler engellilere karşı sömürü, şiddet ve istismar vakalarının tespiti, soruşturulması ve gerekli hallerde kovuşturulmasını sağlamak için kadın ve çocuk merkezli yasa ve politikalar dahil etkili yasa ve politikaları yürürlüğe koyar.

Madde 17 Kişisel Bütünlüğün Korunması

Engelli her kişi, beden ve ruh bütünlüğüne diğer bireylerle eşit bir şekilde saygı duyulması hakkına sahiptir.

Madde 18 Seyahat Özgürlüğü ve Uyruluk

1. Taraf Devletler engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında seyahat ve yerleşim yerini seçme özgürlüğüne ve uyruluk hakkına sahip olduğunu kabul eder ve engellilerin aşağıdaki haklarını sağlar:

(a) Uyruluk kazanma ve değiştirme hakkı olması ve keyfi olarak veya engelli olması nedeniyle uyruluktan mahrum bırakılmaması;

(b) Kişinin engelli olması nedeniyle uyruluğuna veya kimliğine ilişkin diğer belgeleri elde etme, bu belgelere sahip olma ve bu belgeleri kullanma veya seyahat özgürlüğünden yararlanmasını sağlamak için gerekli olabilecek göçmenlik işlemleri gibi süreçleri yürütme olanağından mahrum bırakılmaması;

(c) Kendi ülkesi dahil herhangi bir ülkeden ayrılma özgürlüğünün olması;

(d) Kendi ülkesine girme hakkından engelli olmasına dayanılarak veya keyfi olarak mahrum bırakılmaması.

2. Engelli çocuklar doğum sonrasında derhal nüfusa kaydedilmeli ve doğuştan isim edinme, uyruluk kazanma ve mümkün olduğu ölçüde kendi ebeveynlerini bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olmalıdır.

Madde 19 Bağımsız Yaşayabilme ve Topluma Dahil Olma

İşbu Sözleşmeye Taraf Devletler tüm engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında toplum içinde yaşama hakkına sahip olduğunu kabul eder ve engellilerin bu haktan eksiksiz yararlanabilmeleri ve topluma tam katılımlarını kolaylaştırmak için gerekli tedbirleri etkin bir şekilde alır. Bu çerçevede aşağıdaki noktalara dikkat edilmelidir:

(a) Engelliler diğer bireylerle eşit koşullar altında ikametgahlarını ve nerede ve kiminle yaşayacaklarını seçme hakkına sahiptirler ve özel bir yaşama düzenine zorlanamazlar;

(b) Engellilerin kişisel destek dahil olmak üzere toplum içinde yaşamak ve topluma dahil olmak için ihtiyaç duydukları konut içi, kurum içi ve diğer toplumsal destek hizmetlerine erişimleri sağlanmalı ve engellilerin toplumdaki tecridi ve ayrı tutulması önlenmelidir;

(c) Kamusal hizmet ve tesisler engellilere diğer bireylerle eşit şekilde açık olmalı ve onların ihtiyaçlarına yanıt verebilmelidir.

Madde 20 Kişisel Hareketlilik

Taraf Devletler engellilerin olanaklar çerçevesinde azami ölçüde bağımsız hareket edebilmesini sağlamak için etkin bir şekilde gerekli tüm tedbirleri alır. Bu tedbirler şunlardır:

(a) Engellilerin istedikleri şekil ve zamanda ve karşılanabilir bir maliyetle hareket edebilmelerinin kolaylaştırılması;

(b) Engellilerin hareketi kolaylaştırıcı kaliteli araç ve gerece, yardımcı teknolojilere, yardım sunan insanlara ve araçlara karşılanabilir bir maliyetle erişiminin kolaylaştırılması;

(c) Engellilere ve engelli kişilerle çalışan uzman personele engellilerin hareket becerilerinin geliştirilmesi konusunda eğitim verilmesi;

(d) Harekete yardımcı araç ve gereçlerle yardımcı teknolojileri üretenlerin engellilerin her türlü ihtiyacını dikkate almaları hususunda teşvik edilmesi.

Madde 21 Düşünce ve İfade Özgürlüğü ile Bilgiye Erişim

Taraf Devletler engellilerin işbu Sözleşme'nin 2. Maddesinde tanımlanmış tüm iletişim araçlarını tercihe bağlı kullanabilmesi, bilgi ve fikir araştırma, alma ve verme özgürlüğü dahil düşünce ve ifade özgürlüğünden diğer bireylerle eşit koşullar altında yararlanabilmesi için uygun tüm tedbirleri alır. Bu tedbirler aşağıdakileri içermelidir:

(a) Kamuya sunulması amaçlanan bilginin engellilerin erişebileceği biçimlerde ve farklı engelli gruplarına uygun teknolojilerle güncel olarak ve ek bir bedel alınmaksızın sunulması;

(b) Engellilerin resmi temaslarda işaret dillerini, Braille alfabesini, beden dilini ve tercih ettikleri diğer tüm erişilebilir iletişim araç ve biçimlerini kullanmalarının kolaylaştırılması;

(c) Kamuya açık hizmet sunan özel kuruluşların internet dahil olmak üzere, engellilerin erişebileceği ve kullanılabilen biçimde bilgi ve hizmet sunmalarının teşvik edilmesi;

(d) İnternet aracılığıyla bilgi sunanlar dahil olmak üzere kitle iletişim hizmeti sunan kurumların hizmetlerini engellilerin erişebileceği şekillerde sunmalarının teşvik edilmesi;

(e) İşaret dili kullanımının kabul ve teşvik edilmesi.

Madde 22 Özel Hayata Saygı

1. İkametgahı ve yaşama biçimi ne olursa olsun hiçbir engelli bireyin özel hayatı, ailesi, konutu, haberleşmesi ve diğer iletişimlerine keyfi veya hukuka aykırı şekilde müdahale edilemez ve şeref ve haysiyetine yönelik hukuka aykırı uygulamalarda bulunulamaz. Engelliler söz konusu müdahale veya saldırılardan hukuken korunma hakkına sahiptir.

2. Taraf Devletler engellilerin kişisel, sağlık ve rehabilitasyon bilgilerinin gizliliğini diğer bireyler ile eşit koşullar altında korur.

Madde 23 Hane ve Aile Hayatına Saygı

1. Taraf Devletler evlilik, aile, ebeveynlik ve özel ilişkilere dair meselelerde engellilere karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak için uygun tedbirleri etkin bir şekilde ve engellilerin diğer bireylerle eşit olduğunu gözeterek alır. Bu çerçevede aşağıda belirtilenler sağlanmalıdır:

(a) Evlilik çağına gelmiş engellilerin evlenme ve aile kurma hakkının tanınması ve bu hakkın evlenmek isteyen eşlerin serbest iradeleri ve rızaları doğrultusunda kullanılması;

(b) Engellilerin çocuklarının sayısına ve yaş aralığına, serbestçe ve sorumluluğunu taşıyarak karar verme hakkının tanınması ve yaşlarına uygun bilgiye, üreme ve aile planlaması eğitimine erişim hakkının tanınması ile bu haklarını kullanmaları için gereken araçların oluşturulması;

(c) Çocuklar dahil olmak üzere engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında doğurganlıklarından mahrum bırakılmaması.

2. Taraf Devletler, velayet, vesayet, kayıymlık, evlat edinme veya ulusal mevzuatta bu kavramların benzerlerinin yer aldığı kurumlar hususunda-her durumda çocukların yararlarının üstün tutulması şartıyla-engelli hakları ve sorumluluklarını güvence altına alır. Engelliler çocuklarının bakım sorumluluklarını yerine getirirken Taraf Devletler uygun desteği sunar.

3. Taraf Devletler, engelli çocukların aile yaşamlarıyla ilgili olarak diğer bireylerle eşit haklara sahip olmasını sağlar. Taraf Devletler bu hakları yaşama geçirmek ve engelli çocukların saklanması, terk edilmesi, ihmal edilmesi ve ayrı tutulmasının önüne geçmek üzere engelli çocuklara ve ailelerine erken ve kapsamlı bilgi, hizmet ve destek sunar.

4. Taraf Devletler, bir çocuğun ailesinin istemi olmadan ailesinden ayrılmamasını sağlar. Bunun istisnası yargısal denetime tabi yetkili mercilerin çocuğun üstün yararı gereğince ailesinden ayrılmasının gerekli olduğuna uygulanan yasa ve usuller uyarınca karar vermesidir. Hiçbir koşulda çocuğun veya ebeveynlerinden biri ya da hepsinin engelli olması nedeniyle çocuk anne ve babasından ayrı tutulamaz.

5. Taraf Devletler, engelli çocuğun çekirdek ailesinin çocuğa bakamaması durumunda, çocuğa geniş anlamda aile üyeleri, bunun mümkün olmadığı takdirde aile ortamını sağlayacak bir sosyal çevrede alternatif bakım sağlanması için her türlü çabayı göstermeyi taahhüt eder.

Madde 24 Eğitim

1. Taraf Devletler engellilerin eğitim hakkını tanıır. Taraf Devletler, bu hakkın fırsat eşitliği temelinde ve ayrımcılık yapılmaksızın sağlanması için eğitim sisteminin bütünleştirici bir şekilde her seviyede engellileri içine almasını ve ömür boyu öğrenim imkânı sağlar. Bunun için aşağıdaki hedefler gözetilmelidir:

(a) İnsan potansiyelinin, onur ve değer duygusunun tam gelişimi ve insan haklarına, temel özgürlüklere ve insan çeşitliliğine saygı duyulmasının güçlendirilmesi;

(b) Engellilerin; kişiliklerinin, yeteneklerinin, yaratıcılıklarının, zihinsel ve fiziksel becerilerinin potansiyellerinin en üst derecesinde gelişiminin sağlanması;

(c) Engellilerin özgür bir topluma etkin bir şekilde katılımlarının sağlanması.

2. Taraf Devletler bu hakkın yaşama geçirilmesi için aşağıda belirtilenleri sağlar:

(a) Engelliler engelleri nedeniyle genel eğitim sisteminden dışlanmamalı ve engelli çocuklar engelleri nedeniyle parasız ve zorunlu ilk ve ortaöğretim olanaklarının dışında tutulmamalıdır;

(b) Engelliler yaşadıkları çevrede bütünleştirici, kaliteli ve parasız ilk ve orta öğretime diğer bireylerle eşit olarak erişebilmelidir;

(c) Bireylerin ihtiyaçlarına göre makul düzenlemeler yapılmalıdır;

(d) Engellilerin genel eğitimden etkin bir şekilde yararlanabilmeleri için genel eğitim sistemi içinde ihtiyaç duydukları desteği almalıdır;

(e) Engellilere yönelik bireyselleştirilmiş etkin destekleyici tedbirler, engellilerin tam katılımı hedefine uygun olarak, akademik ve sosyal gelişimi artırıcı ortamlarda sağlanmalıdır.

3. Taraf Devletler engellilerin toplumun eşit üyeleri olarak eğitime tam ve eşit katılımlarını kolaylaştırmak için yaşamı ve sosyal gelişim becerilerini öğrenmelerini sağlar. Taraf Devletler bu amaçla aşağıda belirtilen tedbirleri alır:

(a) Braille ve diğer biçimlerdeki yazıların okunmasının öğrenilmesi, beden dilinin ve alternatif iletişim araçları ve biçimleri ile yeni çevreye alışma ve bu çevrede hareket etme becerilerinin öğrenilmesi, akran desteği ve rehberlik hizmetlerinin kolaylaştırılması;

(b) İşaret dilinin öğrenilmesine, işitme ve konuşma engellilerin dilsel kimliğinin gelişimine yardımcı olunması;

(c) Görme, işitme veya hem görme hem işitme-konuşma engellilerin özellikle çocukların eğitiminin en uygun dille, iletişim araç ve biçimleriyle, onların akademik ve sosyal gelişimini artırıcı ortamlarda sunulmasının sağlanması.

4. Taraf Devletler bu hakkın yaşama geçmesini sağlamak için, engelli olanlar dahil olmak üzere, işaret dilini ve Braille alfabesini bilen öğretmenlerin işe alınması ve eğitimin her düzeyinde çalışan uzmanların ve personelin eğitimi için uygun tedbirleri alır. Söz konusu eğitim engelliliğe ilişkin bilincin artırılmasını, alternatif iletişim araç ve biçimleri ile destekleyici eğitim tekniklerinin ve materyallerinin kullanılmasını içermelidir.

5. Taraf Devletler engellilerin genel yüksek okul eğitimine, mesleki eğitime, erişkin eğitime ve ömür boyu süren eğitime ayrımcılığa uğramaksızın diğer bireylerle eşit koşullar altında erişimini sağlar. Taraf Devletler bu amaçla engellilerin ihtiyaçlarına uygun makul düzenlemelerin yapılmasını temin eder.

Madde 25 Sağlık

Taraf Devletler engellilerin engelliliğe dayalı ayrımcılığa uğramaksızın ulaşılabilir en yüksek sağlık standardından yararlanma hakkını tanıır. Taraf Devletler engellilerin sağlıkla ilgili olarak rehabilitasyon da dahil olmak üzere, cinsiyete duyarlı sağlık hizmetlerine erişimini mümkün kılmak için uygun tüm tedbirleri alır.

Taraf Devletler;

(a) Parasız veya karşılanabilir bir maliyetle sağlanan sağlık bakımı ve programlarının, engellilere diğer bireylerle aynı kapsam, kalite ve standartta sağlanmasını ve bu hizmetlerin cinsel ve üreme sağlığı ile halk sağlığı programlarını da içermesini sağlar;

(b) Engellilerin özellikle engellilikleri nedeniyle gereksinim duyduğu sağlık hizmetlerini sağlar. Bu sağlık hizmetleri erken tanı ve mümkünse müdahaleyi, çocuklar ve yaşlılar dahil olmak üzere, engelliliğin azaltılmasını ya da artmasını önlemeyi hedefleyen hizmetleri kapsamalıdır;

(c) Sağlık hizmetlerini kırsal alanlar dahil olmak üzere mümkün olduğu kadar kişilerin yaşadıkları yerlerin yakınına götürülmesini temin eder;

(d) Sağlık profesyonellerinin engellilere sunduğu tıbbi bakımın diğer bireylere sundukları bakımla aynı kalitede olmasını ve bu bakımın hastaların bağımsız ve aydınlatılmış onaylarına dayanmasını sağlamak amacıyla diğer tedbirlerin yanı sıra eğitim vererek, kamu kurumları ile özel kurumlar tarafından sunulan sağlık bakımının etik standartlarını yayımlayarak engellilerin insan hakları, onuru, özerkliği ve ihtiyaçları hakkında bilinç yaratır;

(e) Ulusal mevzuatın sağlık ve yaşam sigortasını düzenlediği hallerde engellilerin bu sigortalardan yararlanmaları bakımından ayrımcılık yapılmasını yasaklar ve sigortanın adil ve makul olmasını sağlar;

(f) Engelliliğe dayalı olarak sağlık bakımı veya hizmetlerinin sunulmamasını veya yiyecek ve içecek verilmemesini önlemek üzere gerekli tedbirleri alır.

Madde 26 Habilidadasyon ve Rehabilitasyon

1. Taraf Devletler engellilerin azami bağımsızlığını, tam fiziksel, zihinsel, sosyal ve mesleki becerilerini elde etmelerini ve yaşamın her alanına tam katılımlarını sağlamak için akran desteği dahil uygun tedbirleri etkin bir şekilde alır. Bu bakımdan Taraf Devletler özellikle sağlık, istihdam, eğitim ve sosyal hizmetler alanlarında kapsamlı habilitasyon ve rehabilitasyon hizmetlerini sunar; mevcut hizmetleri güçlendirir ve genişletir. Bunun için şöyle bir yol izlemelidirler:

(a) Habilidadasyon ve rehabilitasyon hizmet ve programları mümkün olan en erken evrede başlamalıdır ve bireylerin ihtiyaçlarının ve güçlü olduğu yönlerin çok-disiplinli bir çerçevede değerlendirilmesine dayanmalıdır;

(b) Engellilerin topluma katılımını ve topluma bütünleşmesini destekleyen habilitasyon ve rehabilitasyon hizmet ve programlarına katılmak rızaya dayalı olmalıdır ve bu hizmet ve programlar kırsal alanlar dahil olmak üzere, engellilerin yaşadıkları yerlerin mümkün olduğu kadar yakınında sunulmalıdır.

2. Taraf Devletler habilitasyon ve rehabilitasyon hizmetlerinde çalışan profesyoneller ve personel için, temel ve sürekli eğitim programları geliştirilmesini destekler.

3. Taraf Devletler engelliler için hazırlanmış, habilitasyon ve rehabilitasyonla ilgili yardımcı cihazlar ve teknolojilerin erişilebilirliğini, bunlara ilişkin bilgiyi ve bunların kullanımını teşvik eder.

Madde 27 Çalışma ve İstihdam

1. Taraf Devletler engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında çalışma hakkına sahip olduğunu kabul eder. Bu hak, engellilerin, açık, bütünleştirici ve erişilebilir bir iş piyasası ve çalışma ortamında serbestçe seçtikleri bir işle hayatlarını kazanmaları fırsatını da içerir. Taraf Devletler çalışırken engelli olanlar dahil olmak üzere tüm engellilerin çalışma hakkının yaşama geçmesini yasama çalışmalarını da içeren uygun tüm tedbirleri alarak güvence altına alır. Taraf Devletler bunların yanısıra;

(a) İşe alım ve istihdam edilme koşullarında, istihdamın sürekliliği, kariyer gelişimi ve sağlıklı ve güvenli çalışma koşulları dahil olmak üzere, istihdama ilişkin her hususta, engelliliğe dayalı ayrımcılığı yasaklar;

(b) Fırsat eşitliği, eşit değerde işe eşit ücret ilkesi, tacizden korunma ve mağduriyetin giderilmesi, güvenli ve sağlıklı çalışma koşulları dahil olmak üzere diğer bireylerle eşit koşullar altında adil ve uygun çalışma koşullarının sağlanmasına ilişkin olarak engellilerin haklarını korur;

(c) Engellilerin iş ve sendikal haklarını diğer bireylerle eşit koşullar altında kullanabilmelerini sağlar;

(d) Engellilerin genel teknik ve mesleki rehberlik programlarına, yerleştirme hizmetlerine, mesleki ve sürekli eğitime diğer bireylerle eşit koşullar altında etkin bir şekilde erişimini sağlar;

(e) İş piyasasında engellilerin istihdam olanaklarının ve kariyer gelişiminin desteklenmesine ve engellilerin iş aramasına veya işe başlamasına, çalışmaya devam etmesine ve işe geri dönmelerine yardım eder;

- (f) Serbest çalışma, girişimcilik, kooperatif kurma ve kendi işini kurma konusundaki fırsatları geliştirir;
  - (g) Engellileri kamu sektöründe istihdam eder;
  - (h) Olumlu eylem programları, teşvikler ve diğer tedbirleri de içerebilecek uygun politika ve önlemlerle, engellilerin özel sektörde istihdam edilmelerini destekler;
  - (i) Engellilerin çalıştığı işyerlerinde makul düzenlemelerin yapılmasını sağlar;
  - (j) Engellilerin açık iş piyasasında iş deneyimi kazanmasını temin eder;
  - (k) Engelliler için mesleki rehabilitasyon, işte kalma ve işe dönüş programları yürütür.
2. Taraf Devletler engellilerin kölelik altında tutulmalarını engeller ve engellileri zorla veya mecburi çalışmaya karşı diğer bireylerle eşit koşullar altında korur.

Madde 28 Yeterli Yaşam Standardı ve Sosyal Korunma

1. Taraf Devletler, engellilerin yiyecek, giysi ve barınma dahil kendileri ve aileleri için yeterli yaşam standardı hakkını ve yaşam koşullarının sürekli olarak iyileştirilmesi hakkını tanıır. Taraf Devletler bu hakkın engelli olmaları nedeniyle ayrımcılığa uğramaksızın tanınmasını temin etmek için gerekli adımları atar.

2. Taraf Devletler engellilerin sosyal korunma ve engelliliğe dayalı ayrımcılığa uğramadan bu haktan yararlanma hakkını tanıır ve aşağıda belirtilen tedbirler dahil olmak üzere bahse konu hakkın tanınmasını temin etmek ve geliştirmek için gerekli adımları atar:

- (a) Engellilerin temiz su hizmetlerine, uygun ve bedeli ödenebilir hizmetlere eşit erişimlerini sağlamak ve engellilerin ihtiyaçlarına ilişkin araç-gereç ve diğer yardımlara erişimlerini temin etmek;
- (b) Özellikle engelli kadın ve kızlar ve engelli yaşlılar dahil olmak üzere, engellilerin sosyal koruma programlarına ve yoksulluk azaltıcı programlara erişimini sağlamak;
- (c) Yoksulluk koşullarında yaşayan engellilerin ve ailelerinin uygun eğitim, danışmanlık, mali yardım ve süreli bakım dahil engelliliğe ilişkin harcamalarında devlet yardımına erişimini sağlamak;
- (d) Engellilerin toplu konut programlarına erişimini sağlamak;
- (e) Engellilerin emeklilik fırsatları ve programlarına eşit erişimini sağlamak.

Madde 29 Siyasal ve Toplumsal Yaşama Katılım

Taraf Devletler, engellilerin siyasi haklarını ve diğer bireylerle eşit koşullar altında bunlardan yararlanma fırsatını güvence altına alır ve aşağıda belirtilenleri yerine getirir:

(a) Diğerlerinin yanısıra aşağıda belirtilenler yoluyla, engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında seçme ve seçilme hakları dahil olmak üzere siyasi ve kamusal yaşama etkin şekilde ve tam katılımını doğrudan veya serbestçe seçilmiş temsilciler aracılığıyla sağlamak,

(i) Seçim usullerinin, tesislerinin, materyallerinin uygun, erişilebilir ve anlaşılması ve kullanılmasının kolay olmasını sağlamak,

(ii) Engellilerin, seçimlerde ve referandumlarda baskıya uğramadan, gizli oy kullanarak, aday olma ve etkili bir mevkide görev alma ve devletin tüm kademelerinde tüm kamu görevlerini yerine getirme haklarını koruyarak, uygun olan yardımcı ve yeni teknolojilerin kullanılmasını kolaylaştırmak,

(iii) Engellilerin seçmen olarak tercihlerini özgürce ifade edebilmelerini güvence altına alarak ve bu amaçla gerektiğinde, talep etmeleri durumunda oy kullanırken kendi seçtikleri bir kişinin desteğini almalarına izin vermek,

(b) Engellilerin ayrımcılığa uğramadan, diğer bireylerle eşit koşullar altında, kamu işlerinin idaresinde etkin ve tam katılımlarının sağlanacağı bir ortamı yaratmak ve aşağıda belirtilenler de dahil olmak üzere, kamu işlerine katılımlarının cesaretlendirmek;

(i) Ülkenin kamusal ve siyasi yaşamı ile ilgili sivil toplum kuruluşları, dernekler ve siyasi partilerin etkinliklerine ve yönetimine katılım;

(ii) Engellileri uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde temsil eden engelli örgütlerinin kurulması ve engellilerin içinde yer almalarının sağlanması.

Madde 30 Kültürel Yaşama, Dinlenme, Boş Zaman Aktiviteleri ve Spor Faaliyetlerine Katılım

1. Taraf Devletler engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında kültürel yaşama katılım hakkını tanıır ve engellilerin aşağıda belirtilenlerden yararlanmasını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alır:

- (a) Kültürel materyallere ulaşılabilir biçimleri aracılığıyla erişmek;
- (b) Televizyon programlarına, filmlere, tiyatroya ve diğer kültürel etkinliklere ulaşılabilir biçimleri aracılığıyla erişmek;
- (c) Tiyatro, müze, sinema, kütüphane ve turistik hizmetler gibi kültürel etkinliklerin yapıldığı veya hizmetlerin sunulduğu yerlere ve ayrıca mümkün olduğu ölçüde ulusal kültür açısından önemli anıtlar ve alanlara erişmek.

2. Taraf Devletler, sadece engellilerin yararı için değil, toplumu zenginleştirmek amacıyla da engellilerin yaratıcı, sanatsal ve entelektüel kapasitelerini geliştirme ve kullanma imkanına sahip olmalarını sağlayıcı gerekli tedbirleri alacaklardır.

3. Taraf Devletler, uluslararası hukuka uygun olarak, fikri mülkiyet haklarını koruyan yasaların, engellilerin kültürel materyallere erişimine uygun olmayan veya ayrımcılık yaratan bir engel çıkarmaması için tüm uygun tedbirleri alır.

4. Engelliler, diğer bireylerle eşit koşullar altında, kendilerinin özel kültürel ve dil kimliklerinin, örneğin işaret dilleri ve işitme engelliler kültürü, tanınması ve desteklenmesi hakkına sahiptir.

5. Taraf Devletler, engellilerin eğlence, dinlenme ve spor etkinliklerine diğer bireylerle eşit koşullar altında katılımını sağlamak amacıyla aşağıda yazılı tedbirleri alır:

(a) Engellilerin her seviyedeki genel spor etkinliklerine mümkün olduğunca tam katılımını cesaretlendirmek ve artırmak;

(b) Engellilerin, özel spor ve eğlence etkinliklerini örgütleme, geliştirme ve bu etkinliklere katılma imkanına sahip olmasını temin etmek ve bu nedenle, diğer bireylerle eşit koşullar altında onlara uygun bilgi ve eğitimin verilmesini ve kaynakların sunulmasını sağlamak;

(c) Engellilerin spor, eğlence yerleri ile turistik alanlara erişimini sağlamak;

(d) Engelli çocukların, okullardaki etkinlikler dahil olmak üzere, oyun, eğlence, boş zaman aktiviteleri ve spor etkinliklerine eşit şekilde katılabilmelerini sağlamak;

(e) Eğlence, turistik, boş zaman aktiviteleri ve spor etkinliklerini organize edenlerin sunduğu hizmetlere engellilerin erişebilmesini sağlamak.

Madde 31 İstatistikler ve Veri Toplama

1. Taraf Devletler bu Sözleşmenin uygulanması açısından gerekli politikaları formüle etmeleri ve geliştirmelerinde kendilerine yol gösterecek, istatistik veriler ve araştırmalar da dahil olmak üzere uygun bilgileri toplar. Bilgi toplama ve bilginin sürdürülebilirliği için aşağıdaki noktalar dikkate alınır:

(a) Verinin korunması, engelli kişilerin özel yaşamlarına saygı ve gizliliğin sağlanmasına ilişkin yasal olarak oluşturulmuş güvenlik tedbirlerine uygun olmalıdır.

(b) İstatistiklerin toplanması ve kullanımında insan hakları, temel özgürlükler ve etik ilkelerin korunması konularındaki uluslararası düzeyde kabul edilen normlara uygunluk aranmalıdır.

2. Bu Maddeye göre toplanan bilginin, uygun olması halinde, dağıtılması ve mevcut sözleşme kapsamında taraf devletlerin uygulamalarının değerlendirilmesi ve engellilerin haklarını kullanırken karşılaştıkları güçlüklerin ortaya konulmasında kullanılması sağlanmalıdır.

3. Taraf Devletler topladıkları istatistiklerin dağıtılması konusunda sorumluluk almalı ve bu verilerin engelli kişiler ve diğerleri için erişilebilir olmasını sağlamalıdır.

Madde 32 Uluslararası İş Birliği

1. Taraf Devletler bu sözleşmenin amaç ve yükümlülüklerinin yerine getirilmesine yönelik olarak ulusal çabaların desteklenmesi konusunda uluslararası iş birliğinin önemini kabul eder ve teşvik eder. Bu doğrultuda devletlerarası ve devletler düzeyinde, gerektiğinde ilgili uluslararası ve bölgesel örgütler ve sivil toplumla özellikle engellilere yönelik örgütlerle iş birliğini sağlamak üzere gerekli tedbirleri alır. Bu tedbirler diğerlerinin yanı sıra şunları içerir:

(a) Uluslararası kalkınma programları da dahil olmak üzere uluslararası iş birliğinin, engellileri kapsamasını ve engelliler için erişilebilir olmasını güvence altına almak,

(b) Bilgi, deneyim ve eğitim programları ve iyi uygulamaların değişimi ve paylaşımı aracılığıyla kapasite geliştirmeyi teşvik etmek ve desteklemek,

(c) Araştırma, bilimsel ve teknik bilgiye erişim konularında iş birliğini geliştirmek,

(d) Erişilebilir ve destek sağlayıcı teknolojilere ulaşımın sağlanması aracılığıyla ve teknoloji transferi yoluyla uygun görülen teknik ve ekonomik yardımı sağlamak.

2. Bu Maddenin hükümleri, her taraf devletin mevcut sözleşmenin getirdiği yükümlülükleri yerine getirmesini göz ardı etmez.

Madde 33 Ulusal Uygulama ve Denetim

1. Taraf Devletler kendi örgütlenme biçimlerine uygun olarak mevcut sözleşmenin uygulanmasıyla ilgili konular için hükümet içinde bir veya daha fazla kilit nokta tahsis eder ve hükümet içinde farklı sektörler ve farklı düzeylerdeki konuyla ilgili faaliyetlerin teşvik edilmesi için koordinasyon mekanizması kurar.

2. Taraf Devletler, kendi bünyeleri içerisinde, işbu Sözleşmeyi teşvik ve temin edip düzeltmek amacıyla kendi yasal ve idari sistemlerine uygun olan ve bir veya daha fazla bağımsız mekanizmayı içeren bir yapı bulundurur veya kurar ve bu yapıyı güçlendirir. Taraf Devletler bu yapıyı kurarken, insan haklarının teşviki ve korunması için ulusal kurumların statü ve işleyişine ilişkin ilkeleri de göz önünde bulundururlar.

3. Taraf Devletler, başta engelliler ve onları temsil eden kuruluşlar olmak üzere sivil toplumun denetim sürecine tam katılımını sağlar.

Madde 34 Engelli Hakları Komitesi

1. İşbu Sözleşmede verilen görevleri yerine getirmek üzere bir Engelli Hakları Komitesi kurulur (bundan sonra "Komite" olarak adlandırılacaktır).

2. Komite, işbu Sözleşme'nin yürürlüğe girdiği tarihte 12 uzmandan oluşur. 60 onay veya katılımdan sonra, Komite'nin üye sayısı altı kişi artırılarak azami üye sayısı olan 18'e ulaşılır.

3. Komite üyeleri kişisel kapasiteleri ölçüsünde çalışmalı ve ahlaki değerleri yüksek, sözleşmenin içerdiği alanlarla ilgili başarıları ve deneyimleri kabul gören kişiler arasından seçilmelidirler. Taraf Devletler, adaylarını belirlerken bu sözleşmenin 4. Maddesinin 3. paragrafındaki hükümleri göz önünde bulundurmaya davet edilir.

4. Komite üyeleri Taraf Devletlerce seçilir. Taraf Devletler komite üyelerinin seçiminde eşit coğrafi dağılım, farklı medeniyetlerin ve yasal sistemlerin temsil edilmesi, kadın-erkek temsiline dengeli olması ve engelli uzmanların katılımı hususlarını dikkate alır.

5. Komite üyeleri, Taraf Devletler Konferansı sırasında, Sözleşmeye Taraf Devletlerin vatandaşları arasından belirlediği adaylardan oluşan bir listeden gizli oyla seçilir. Taraf Devlet sayısının 2/3'ünün karar yeter sayısı olduğu bu toplantılarda, en fazla oyu alan ve temsil edilen devletlerin oylarının mutlak çoğunluğuna ulaşan kişiler seçimi kazanırlar.

6. İlk seçim, Sözleşmenin yürürlüğe girişinden itibaren altı ay içinde yapılır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, her seçimden en az dört ay önce Taraf Devletlere yazı göndererek iki ay içinde adaylarını bildirmelerini ister. Genel Sekreter, taraf devletlerce gösterilen ve sözleşmeye uygun olan adaylarını adlarını alfabetik sıraya göre, kendisini aday gösteren Taraf Devletin adıyla birlikte listeler ve Sözleşmeye taraf devletlere gönderir.

7. Komite üyeleri dört yıllık bir dönem için seçilir. Üyeler, sadece bir dönem daha tekrar seçilebilirler. Ancak, ilk seçimlerde seçilen altı üyenin dönemi iki yıl sonunda biter. Bu altı üye, ilk seçimlerin hemen ardından, bu maddenin 5. paragrafında bahse konu oturum başkanı tarafından kura yöntemiyle belirlenir.

8. Altı yeni üyenin seçimi, bu Maddenin ilgili hükümlerine göre gerçekleştirilen düzenli seçimlerle yapılır.

9. Komite üyelerinden biri ölüm, istifa ya da başka herhangi bir nedenle süresi dolmadan görevinden ayrılırsa, temsil ettiği Taraf Devlet, bu Maddenin ilgili hükümlerinde aranan nitelik ve yeterliliklere sahip bir başka uzmanı atar. Yeni üye kalan süreyi tamamlar.

10. Komite çalışmalarıyla ilgili kurallarını kendisi belirler.

11. Komitenin bu Sözleşmeyle verilen görevlerini etkin olarak yerine getirebilmesini teminen gereksinim duyacağı personel ve diğer ihtiyaçları Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından sağlanır. Ayrıca, Genel Sekreter Komite 'yi ilk toplantı için toplar.

12. Bu Sözleşme hükümlerine göre kurulan Komitenin üyeleri, Genel Kurulun kararıyla, Birleşmiş Milletler kaynaklarından bir ücret alır. Genel Kurul bu kararı verirken Komite'nin sorumluluklarını dikkate alır.

13. Komite üyeleri, Birleşmiş Milletler misyonlarında görevli uzmanlar olarak Ayrıcalık ve Bağışıklıklar Sözleşmesinin ilgili kısımlarında yer alan imkân, ayrıcalık ve bağışıklıklardan yararlanırlar.

Madde 35 Taraf Devletlerce Sunulacak Raporlar

1. Her Taraf Devlet, Sözleşmenin ilgili Devlet için yürürlüğe girmesinden sonra iki yıl içerisinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri aracılığıyla Komiteye Sözleşmenin gereklerinin yerine getirilmesi için alınan önlemler ve kaydedilen gelişmeler hakkında kapsamlı bir rapor sunar.

2. Bundan sonra, Taraf Devletler en az dört yılda bir ve buna ilave olarak zamana bağlı olmaksızın Komitenin talep etmesi durumunda müteakip raporları sunar.

3. Komite, raporların içeriği için başvurulabilecek temel noktaları belirler.

4. Komiteye ilk kapsamlı raporunu sunan bir Taraf Devletin müteakip raporlarının eski bilgileri içermesine gerek yoktur. Taraf Devletler komiteye rapor hazırlarken, açık ve şeffaf bir yöntem izlemeli ve bu Sözleşmenin 4. Maddesinin 3 paragrafındaki hükümleri göz önünde bulundurulmalıdır.

5. Raporlar, Sözleşme yükümlülüklerinin yerine getirilme düzeyini etkileyen güçlükleri ve etkenleri de içerebilir.

Madde 36 Raporların Değerlendirilmesi

1. Komite, her raporu inceler, varsa önerilerini ve genel yorumlarını da ekleyerek ilgili devlete geri gönderir. Taraf devlet, seçtiği herhangi bir bilgiyle komiteye yanıt verir. Komite, Sözleşmenin uygulanmasına ilişkin ek bilgileri Taraf Devletlerden isteyebilir.

2. Bir Taraf Devlet, raporunu sunmada kayda değer ölçüde geç kalmışsa Komite, ilgili devlete, raporun sunulması yönünde çağrıda bulunabilir. Bu çağrıyı takip eden üç ay içerisinde söz konusu rapor Komite 'ye iletilmezse, Komite sözleşme hükümlerinin bahse konu ülkede yerine getirilmesine yönelik çalışmaların gözden geçirilmesi ihtiyacının ortaya çıktığı yönde bildirimde bulunabilir. Taraf Devlet bu bildirimde söz konusu raporu sunarak yanıt verirse, bu maddenin birinci paragrafının hükümleri uygulanır.

3. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri raporların erişilebilir olmasını sağlar.

4. Taraf Devletler raporlarının, kendi ülkelerindeki kamuoyu için geniş ölçüde erişilebilir olmasını sağlar ve söz konusu raporlara tavsiye ve önerilerin getirilmesini teşvik eder.

5. Komite, uygun gördüğü takdirde, içinde teknik yardım talebi ya da belirtisi bulunan raporları, kendi görüş ve önerileriyle Birleşmiş Milletler ihtisas kuruluşları, fon ve programları ile ilgili diğer kuruluşlara iletebilir.

Madde 37 Taraf Devletler ve Komite Arasındaki İş Birliği

1. Taraf Devletlerin her biri Komiteyle iş birliği yapmalı ve üyelere görevlerini yerine getirmede yardımcı olmalıdır.

2. Komite, Taraf Devletlerle ilişkisi çerçevesinde, bir devlete sözleşmenin uygulanması için ulusal kapasitesini geliştirici yollar ve araçlar konularında uluslararası iş birliği de dahil sorumluluklar verir.

Madde 38 Komitenin Diğer Organlarla İlişkisi

Sözleşme hükümlerinin etkin olarak yerine getirilmesinin güçlendirilmesi ve sözleşmenin kapsadığı alanla ilgili uluslararası iş birliğinin teşvik edilmesi açısından:

1. Birleşmiş Milletler' in ihtisas kuruluşları ve diğer organları, sözleşmenin, kendi çalışma alanlarına giren hükümlerinin uygulanmasının incelenmesi sırasında temsil edilmelidir. Komite, uygun görmesi halinde, ihtisas kuruluşları ve diğer organları, bu Sözleşmenin alanlarıyla ilgili hükümlerin nasıl yerine getirileceği hakkında uzman görüşüne başvurmak üzere çağırabilir. Komite, ihtisas kuruluşları ve diğer organlardan, sözleşmenin kendi faaliyet alanlarıyla ilgili uygulamalarına ilişkin rapor sunmalarını isteyebilir.

2. Komite, yetkisini kullanırken, raporlama ilkeleri, önerileri ve genel yorumlarında tutarlılığı sağlayabilmek, yetki ve görev alanlarının çatışmasından kaçınmak açısından, uygun görmesi halinde, uluslararası insan hakları anlaşmalarıyla oluşturulan diğer ilgili organlara danışır.

Madde 39 Komitenin Raporu

Komite, her iki yılda bir, faaliyetleri hakkında, Genel Kurul ve Ekonomik ve Sosyal Konsey'e rapor sunar. Komite raporunda ayrıca, Taraf Devletlerden alınan bilgiler ve raporların incelenmesi doğrultusunda ortaya çıkan öneri ve genel yorumları da belirtebilir. Bu öneri ve değerlendirmeler, Taraf Devletlerin olabilecek yorumlarıyla birlikte Komite raporunda yer alır.

Madde 40 Taraf Devletler Konferansı

1. Taraf Devletler sözleşme hükümlerinin yerine getirilmesi ile ilgili konuları tartışabilmek için düzenli aralıklarla Taraf Devletler Konferansı'nda bir araya gelir.

2. Sözleşmenin yürürlüğe girmesini takip eden altı ay içinde ilk Taraf Devletler Konferansı Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin çağrısıyla toplanır. Bundan sonraki toplantılar Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından iki yılda bir ya da Taraf Devletler Konferansı'nın kararıyla toplanır.

Madde 41 Depozitör

Sözleşmenin depozitörlük görevini Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri yürütür.

Madde 42 İmzalanma

İşbu Sözleşme, 30 Mart 2007 tarihinden itibaren, New York'taki Birleşmiş Milletler Genel Merkezi'nde, tüm devletler ve bölgesel bütünleşme örgütlerinin imzasına açıktır.

Madde 43 Bağlanma İradesi

İşbu Sözleşme, imzacı Devletlerin onaylamasına ve bölgesel bütünleşme örgütlerinin resmi teyidinde tabidir. Sözleşmeyi imzalamamış devlet veya bölgesel bütünleşme örgütlerinin katılımına açıktır.

Madde 44 Bölgesel Bütünleşme Örgütleri

1. "Bölgesel bütünleşme örgütü", belirli bir bölgedeki bağımsız devletlerce kurulan ve bu sözleşme kapsamındaki konulardaki yetkilerini devrettikleri örgütü ifade etmektedir. Bu örgütler, onay veya katılım belgelerinde Sözleşme kapsamına giren konulardaki yetki düzeylerini açıklarlar. Sonrasında, bu yetki düzeylerinde değişiklik olduğu takdirde depozitorü bilgilendirirler.

2. Mevcut Sözleşmede "Taraf Devletlere yapılan atıflar, yetkileri dahilinde bu örgütlere uygulanacaktır.

3. 45. maddenin 1. paragrafı, 47. maddenin 2. ve 3. paragrafları açıklarından, bölgesel bütünleşme örgütlerince depozit edilen belgeler sayıma dahil edilmez.

4. Bölgesel bütünleşme örgütleri, Taraf Devletler konferansında yetkileri kapsamındaki konular hakkında oy kullanabilirler. Oyları, bu Sözleşmeye taraf üyelerinin sayısı kadardır. Bünyesindeki Taraf Devletlerden birinin oy kullanması durumunda bu örgütler oy haklarını kullanamazlar. Bu kural, tersi için de geçerlidir.

Madde 45 Yürürlüğe Girme

1. İşbu Sözleşme, 20. onay veya katılım belgesinin depozit edilmesini takip eden 30. gün yürürlüğe girer.

2. Söz konusu 20. belgenin depozit edilmesinin ardından Sözleşme, onu imzalayan, resmen teyit eden veya ona katılan herhangi bir devlet ya da bölgesel bütünleşme örgütü için, onay belgelerini depozit etmelerini takip eden 30. gün yürürlüğe girer.

Madde 46 Çekinceler

1. Mevcut Sözleşmenin kapsamı ve amaçlarıyla uyumlu olmayan çekinceler kabul edilemez.
2. İleri sürülen çekinceler her zaman geri çekilebilir.

Madde 47 Değişiklikler

1. Herhangi bir Taraf Devlet Sözleşme üzerinde bir değişiklik önererek, bunu Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine bildirebilir. Genel Sekreter, öneriyi Taraf Devletlere bildirerek, tartışılıp karara bağlanması için bir konferans toplanması hakkındaki görüşlerini sorar. Bildirimi takip eden dört ay içinde Taraf Devletlerin en az 1/3'ü konferansın toplanmasından yana görüş bildirirse, Genel Sekreter, Birleşmiş Milletlerin himayesi altında Taraf Devletleri toplantıya davet eder. Söz konusu değişiklik tasarısı, toplantı sırasında mevcut bulunan ve oy kullanan Taraf Devletlerin 2/3'ünün desteğini alması durumunda kabul edilir ve Genel Sekreter tarafından, onay için Genel Kurul'a, daha sonra ise kabulleri için tüm Taraf Devletlere iletilir.

2. Paragraf 1'e göre kabul edilen ve onaylanan bir değişiklik, anılan değişikliğin kabulü sırasında hazır bulunan Taraf Devlet sayısının 2/3'ü kadar onay belgesinin depozit edilmesini takip eden 30. günde yürürlüğe girer. Daha sonra, bahse konu değişiklik herhangi bir Taraf Devlet için, kendi onay belgesini depozit etmesini takip eden 30. günde yürürlüğe girer. Bir değişiklik, sadece onu kabul eden devletleri bağlar.

3. Taraf Devletler konferansı sırasında oybirliğiyle karar verildiği takdirde, Paragraf 1 çerçevesinde kabul edilen ve onaylanan ve Sözleşmenin sadece 34, 38, 39 ve 40. maddelerine ilişkin bir değişiklik, anılan değişikliğin kabulü sırasında hazır bulunan Taraf Devlet sayısının 2/3'ü kadar onay belgesinin depozit edilmesini takip eden 30. günde tüm Taraf Devletler için yürürlüğe girer.

Madde 48 Çekilme

Herhangi bir Taraf Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne yazılı olarak bildirmek suretiyle sözleşmeden çekilebilir. Bu çekilme, söz konusu bildirim Birleşmiş Milletler Genel Sekreterince alınışından 1 yıl sonra geçerlilik kazanır.

Madde 49 Erişilebilir Format

Bu sözleşme erişilebilir formatlarda hazır bulundurulur.

Madde 50 Orijinal Metinler

Bu sözleşmenin Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri orijinalinin aynıdır.

Aşağıda imzaları bulunan ve temsil ettikleri devletlerce tam olarak yetkili kılınmış katılımcılar işbu Sözleşme'yi temsil ettikleri Devlet namına imzalamışlardır.

Yorum

Dayanılan gerekçe, dikkate alınan boyut sadece etik ilkeler veya yasal faktörler, soyut yaklaşımlar değil, aktif uygulamalar olmalıdır. Sözleşmeye uyulmaması bir sorun ötesinde, bir suç olgusu olarak irdelenmektedir. Sessiz kalmak, özellikle ayrımcılık kabul edilebilir değildir. Yaklaşım bireye ve bireyin hak edişine göredir.

Engelli olan kişi, hizmet eden kurum, kuruluşun yöneticisi, onun haklarını savunan avukat veya yapı değil, hakkını teslim edecek olan, ona bakan kişi önemlidir. Eğer aile, anne veya baba bunu sağlamıyorsa, Çocuk Hakları Kanununda olduğu gibi, Beşinci Madde uyarınca bebek aileden alınıp, Devlet Bakımına alınmaktadır. Bu kararı Aile Mahkemesince alınmakta, Sosyal Hizmet Uzmanları denetiminde bağımsız ve bağlantısız şekilde olmaktadır. Kaynağında oluşmadan gerekenler yapılmalıdır, bu nedenle bakım yapacak olanların özel soruna göre eğitilmeleri önemlidir. Başka kişilerin aile dahi olsa yaklaşımı gerekirse engellenmelidir.

Sonuç

Birleşmiş Milletlerin Bildirgesi etkisinden önce Hukuk/Haklar boyutu ile konu irdelenmelidir. Ülkemizde de Türk Ceza Kanunu öncelikle Bireyin Hakları ve Özgürlükleri boyutunu ilk tanım ve yaklaşım olarak ele almaktadır. Bu belirli bir ayrıcalık ile yaklaşımı kabul etmemekte, kıyas, örf, adet veya bireysel görüşlerin uygulanmasını, zarar unsuru var ise cezanın ağırlaştırıcı faktör olarak kabul etmektedir. Medeni Kanun'da bunlara uyulabileceği vurgusu varken, Ceza Kanununda yeri olmadığı gibi cezayı artırır.

Kişi Hak ve Özgürlükleri konuları, davaları; Ağır Ceza Mahkemelerinde görülecek, kişi hak ve özgürlüklerini zarar vermek değil, kişi hak ve özgürlüklerini korumamak ve suç işlemesini önlememek bile ceza gerektiren davranışlar arasındadır. Bu açıdan kasıt olmasa da dikkat eksikliği, özen eksikliği dışında, ihmâl ve tedbir almama, güvenliksiz ortam da suç kapsamındadır. Bunlara seyirci kalmak ve tüm imkanlarla zarar olasılığını önlemek bir görevdir, sessiz kalınmaz bile.

Temel alınan farkındalık, onların da hepimiz gibi aynı olduğu, aynı kapsamda hakları olduğudur. Bunun için öncelikle kendi farkındalığımızın oluşması, gelişmesi ve algılanması gereklidir.

Ayrımcılık Üzerine

Farkındalık tanımı, bireylerin özel, özgün ve farklı olduğunu algılamak değil, tüm insanların insanlık üzerinde bir ve aynı türün elemanı olduğunun farkında olmaktır. Bu durumda Ayrımcılık boyutunda uluslararası boyut ile irdelenmesi ile konunun anlaşılır olmasının sağlanabileceği düşünülmektedir.

Uluslararası boyutlar: a) Sağlık Veri tabanları ve Biyolojik madde bankalarıyla ilgili Etik Kaygıları üzerine Dünya Tabipler Birliği Taipei Bildirgesi, b) AYRIMCILIK YASAĞI Kavram, Hukuk, İzleme ve Belgeleme ile c) Ayrımcılık Yasağı Eğitimi El Kitabı – PROGRESS (2007- 2013)

1) Sağlık Veri tabanları ve Biyo-bankalarla ilgili Etik Kaygıları üzerine Dünya Tabipler Birliği Taipei Bildirgesi

DTB 53. Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş (Washington, DC, ABD, Ekim 2002) ve DTB 67. Genel Kurulu tarafından gözden geçirilmiştir (Taipei, Tayvan, Ekim 2016)

GİRİŞ

1. Helsinki Bildirgesi, insanlar üzerinde yapılacak tıbbi araştırmalara yön vermesi gereken etik ilkelerini ortaya koymaktadır. Bu ilkeler, üzerinde araştırma yapılan insanların onurlarının, özerkliklerinin, gizlilik ve özel yaşamlarının korunmasının ve kimliği belirlenebilir insan biyolojik materyali ve verilerinin kullanımı için aydınlatılmış onam alınmasının önemine de işaret etmektedir.
2. Sağlık hizmetlerinin sunumunda, sağlık bilgileri, sağlıkla ilgili bilgileri kayda geçirmek ve hastalarını tedavi etmekte olan hekimlere yardımcı olmak üzere, hekimler ya da sağlık ekibinin diğer üyeleri tarafından toplanır.
3. Bu Bildirge'nin amacı, kimliği belirlenebilir verilerin ve biyolojik materyalin, hastalara sunulan bireysel hizmetin ötesinde toplanması, saklanması ve kullanılması konularını ele almaktır. Helsinki Bildirgesi'ne uygun olarak, sözü edilenlerin Sağlık Veritabanları ve Biyobankalarda kullanılmasına ilişkin etik ilkeleri tanımlamaktadır.
4. Bu Bildirge bir bütün olarak okunmalı, her paragrafı ilgili diğer tüm paragraflar dikkate alınarak uygulanmalıdır.
5. Sağlık Veritabanı, sağlık bilgilerinin toplanması, düzenlenmesi ve depolanması ilgili bir sistemdir. Biyobanka ise biyolojik materyali ve bununla ilgili verileri toplar. Biyolojik materyalden kastedilen, yaşayan ya da ölmüş herhangi bir bireyden elde edilen ve söz konusu bireye ilişkin olarak genetik bilgiler dahil biyolojik bilgi sağlayabilecek örnektir. Sağlık Veritabanları ve Biyobankalar birey ve toplumdan toplanan bilgiler ve verilerdir ve her ikisinde de onur, özerklik, gizlilik, özel yaşama saygı ve ayrımcılıkla ilgili kaygı oluşması söz konusudur.
6. Sağlık Veritabanlarından ve Biyobankalardan yararlanan araştırmalar, pek çok durumda, sağlık, hastalıklar, koruyucu, tanı koyucu ve tedaviye yönelik girişimlerin etkililiği, etkinliği, güvenliği ve niteliği konusundaki anlayışımızın gelişmesini önemli ölçüde hızlandırabilir. Sağlık alanındaki araştırmalar, bireysel olarak hastaların yanı sıra toplumun da yararındadır.
7. Hekimler, kendi ülkelerindeki Sağlık Veritabanı ve Biyobankalara ilişkin etik, yasal ve düzenleyici normlarla standartları, ayrıca bu alanda geçerli uluslararası norm ve standartları dikkate almalıdır. Ulusal ya da uluslararası ölçekteki hiçbir etik, yasal ya da düzenleyici koşul, bu Bildirge 'de bireyler ve toplum için öngörülen herhangi bir korumayı azaltmamalı ya da ortadan kaldırmamalıdır.
8. İnsan haklarına saygılı demokratik bir süreç sonucunda geliştirilen ulusal bir yasal düzenlemeyle izin verildiğinde, bireylerin onurlarını, özerkliklerini ve özel yaşamlarını korumak üzere başka usuller de benimsenebilir. Bu usuller, yalnızca, verilerin korunmasına ilişkin katı kurullarla birlikte kabul edilebilir.
9. DTB'nin görevine uygun olarak Bildirge, en başta hekimlere yöneliktir. DTB, Sağlık Veritabanlarında ve Biyobankalardaki veri ya da biyolojik materyalin kullanımında yer alan başkalarını da bu ilkeleri benimsemeye özendirir.
10. Araştırmalara birlikte Sağlık Veritabanları ve Biyobankalarla ilgili etkinlikler toplumun yararına, özellikle halk sağlığı alanındaki hedeflere katkıda bulunmalıdır.

9. Bireylerin onurlarına, özerkliklerine, gizlilik ve özel yaşamlarına saygılı, hastalarının verdikleri bilgileri koruyacak olan hekimlerin gerek etik gerekse hukuk anlamında özel yükümlülükleri vardır. Özerklik, gizlilik ve özel yaşama saygı hakları aynı zamanda bireylere kendi verilerinin ve biyolojik materyallerinin kullanımı konusunda denetimi ellerinde tutma hakkı tanır.

10. Gizliliğin korunması, Sağlık Veritabanları ve Biyobankaların güvenilirliğini ve doğruluğunu sağlamada temel önemdedir. Gizliliğe saygılı olunacağına bilinmesi, hastalara ve bağış yapacak olanlara kendi hassas bilgilerini verme konusunda güven sağlar. Bu mahremiyet, veriler ve biyolojik materyalle ilgili işlemlere yer alan herkesin gizlilik ilkesine uygun davranmasıyla korunur.

11. Karar verme yeterliği olan bireylerden veri ve biyolojik materyal toplanması, depolanması ve kullanılması gönüllülük temelinde gerçekleşmelidir. Veriler ve biyolojik materyal belirli bir araştırma projesi kapsamında toplanacaksa bu durumda Helsinki Bildirgesi'ne uygun olarak katılanların araştırmaya özel, özgür ve aydınlatılmış onamı alınmalıdır.

12. Verilerin ya da biyolojik materyalin toplanarak Sağlık Veritabanında veya Biyobankada çeşitli ve önceden belli olmayan amaçlar için muhafaza edildiği durumlarda, onam, ancak ilgili bireyler aşağıdaki konularda yeterince aydınlatılmışsa geçerli sayılır:

- Sağlık Veritabanı ya da Biyobankanın amacı;
- veri ve materyal toplanması, saklanması ve kullanılmasıyla ilgili riskler ve getireceği yükler;
- toplanacak verilerin ya da materyalin niteliği;
- rastlantısal bulgular dahil elde edilen sonuçların geri dönüşüyle ilgili usuller;
- Sağlık Veritabanı ya da Biyobankaya erişim kuralları;
- mahremiyetin nasıl korunacağı;
- 21'inci paragrafta belirtilen yönetimle ilgili düzenlemeler;
- verilerin ve materyalin kimliksizleştirildiği durumlarda ilgili bireyin kendi verileriyle/materyaliyle ne yapıldığını bilemeyebileceği ve bu nedenle verdiği onamı geri çekme seçeneğinden yararlanamayabileceği,
- Bu Bildirge'de yer alan temel haklar ve güvenceler,
- gerektiği durumlarda; ticari amaçlı kullanım ve yararların paylaşımı; fikri mülkiyet konuları, verilerin ya da materyalin başka kurumlara veya üçüncü ülkelere aktarılması.

13. Helsinki Bildirgesi'nde ortaya konulan koşullara ek olarak, geçmişte onam verebilecek durumda olmayan bireylerin verilerinin ve biyolojik materyallerinin gelecekteki araştırmalar için saklandığı durumlarda, bu bireyler daha sonra onam verebilecek duruma geldiklerinde verilerinin ve biyolojik materyallerinin saklanmaya devam etmesi açısından kendilerinden onam alınması için makul çaba gösterilmelidir.

14. Bireylerin, kendi verileri ve bunların nasıl kullanıldığına ilişkin bilgilerin yanı sıra yapılan yanlış ve ihmallerin düzeltilmesini talep etme hakları vardır. Sağlık Veritabanları ve Biyobankalar, ilgili bireyleri etkinlikleri hakkında bilgilendirmek üzere yeterli önlemleri almak durumundadır.

15. Bireylerin, herhangi bir olumsuzlukla karşılaşmadan ve istedikleri her an verdikleri onamı değiştirme ya da tanımlanabilir verilerini Sağlık Veritabanından, biyolojik materyallerini de Biyobankadan geri çekme hakları vardır. Bu hak, verilerin ve biyolojik materyallerin gelecekteki kullanımı için de geçerlidir.

16. Verilerin anonim oluşunun yetersiz kalacağı, net olarak tanımlanmış, ciddi ve yakın bir tehdit ortaya çıktığında toplum sağlığını korumak amacıyla onam alma koşulundan vaz geçilebilir. İstisnai her durumun haklı bir gerekçesi olduğu, bağımsız bir etik kurulu tarafından onaylanmalıdır.

17. İlgili toplulukların çıkarları ve hakları, özellikle bu kesimler savunmasız durumda olduklarında ve özellikle yarar paylaşımı açısından korunmalıdır.

18. Fikri mülkiyetin sömürülmesi olasılığı üzerinde özel olarak durulmalıdır. Materyallerin, hakların ve imtiyazların sahipliğiyle ilgili koruma, materyal toplanmadan ve paylaşılmadan önce değerlendirilmeli ve sözleşme çerçevesinde tanımlanmalıdır.

Fikri mülkiyetle ilgili konular, tüm tarafların haklarını kapsayan bir politika çerçevesinde ele alınmalı ve saydam biçimde paylaşılmalıdır.

19. Bağımsız bir etik kurulu, araştırma ve diğer amaçlar için Sağlık Veritabanlarının ve Biyobankaların oluşturulmasını onaylamalıdır. Buna ek olarak etik kurulu aynı zamanda verilerin ve biyolojik materyalin kullanılmasını da onaylamalı, ayrıca verilerin ve materyalin toplanması sırasında verilmiş olan onamın planlanmış kullanım açısından yeterli olup olmadığını kontrol etmeli, bağışçyı koruma açısından başka önlemlere de gerek olup olmadığını belirlemelidir. Etik kurulu, bu alanda sürmekte olan etkinlikleri izleme hakkına sahip olmalıdır. Altıncı paragraf uyarınca başka etik değerlendirme mekanizmaları da oluşturulabilir.

20. Güvenliliğin sağlanması açısından Sağlık Veritabanları ve Biyobankalar aşağıda belirtilen ilkeler temelinde iç ve dış mekanizmalar tarafından yönetilmelidir:

- Bireylerin korunması: Yönetişimin, birey haklarının diğer tarafların ve bilimin çıkarlarına üstün gelmesini sağlayacak şekilde tasarlanması;
- Saydamlık: Sağlık Veritabanları ve Biyobankalarla ilgili gerekli bilgilerin kamuya açık olması;
- Katılım ve kapsama: Sağlık Veritabanları ve Biyobankaların güvenliğinden sorumlu olanların bireylerin ve toplulukların görüşlerini alıp birlikte çalışmaları;
- Hesap verebilirlik: Sağlık Veritabanları ve Biyobankaların güvenliğinde sorumlu olanların erişilebilir olmaları ve tüm tarafların taleplerine yanıt vermeleri.

21. Yönetişim düzenlemelerinde şu hususlara yer verilmelidir:

- Sağlık Veritabanı ya da Biyobankanın amacı;
- Sağlık Veritabanı ya da Biyobankada bulunacak sağlık verilerinin ve biyolojik materyalin özellikleri;
- Verilerin ya da materyalin ne kadar süreyle saklanacağına ilişkin düzenlemeler;
- Verilerin ya da materyalin kullanımı ve yok edilmesine ilişkin düzenlemeler;
- Verilerin ve materyalin ilgili bireylerin verdikleri onama uygun olarak nasıl belgeleneceğine ve izlenebileceğine ilişkin düzenlemeler;
- Sahiplikle ilgili bir değişim ya da kapatma gibi durumlarda veriler ve materyallere nasıl bir işlem uygulanacağına ilişkin düzenlemeler;
- Veri ya da materyal toplanmasında gerekli onamın alınmasına ya da başka bir hukuk zemini oluşturulmasına ilişkin düzenlemeler;

- Bireyin onurunun, özerkliğinin ve özel yaşamının korunmasına ve ayrımcılığın önlenmesine yönelik düzenlemeler;
  - Gerekliğinde Materyal Aktarım Anlaşması'nın (MTA) sistematik kullanımına ilişkin olanlar dahil olmak üzere sağlık verilerine ya da biyolojik materyale erişim ve bunların paylaşımına ilişkin ölçütler ve usuller;
  - Yönetişimden sorumlu kişi ya da kişiler;
  - İzinsiz erişim ya da uygunsuz paylaşım gibi durumların engellenmesine yönelik güvenlik önlemleri;
  - Gerekliğinde katılımcılarla yeniden ilişkiye geçilmesine ilişkin usuller;
  - Araştırma taleplerinin ve şikayetlerin alınmasına ve değerlendirilmesine ilişkin usuller.
22. Sağlık Veritabanlarına ve Biyobankalara katkıda bulunan veya buralarda görev yapan profesyoneller ilgili yönetim düzenlemelerine uymalıdır.
23. Sağlık Veritabanları ve Biyobankalar, bu Bildirge'ye uygunluğu sağlayacak yeterli niteliğe sahip bir profesyonel tarafından işletilmelidir.
24. DTB ilgili mercilere sağlık verilerinin ve biyolojik materyalin bu belgede ortaya konulan ilkelere uygun biçimde korunmasını sağlayacak politikaları ve yasal düzenlemeleri hazırlamaları çağrısında bulunur.

Yorum

Tüm tıbbi yaklaşımlarda; sadece tedavi değil, çalışmalarda ve bilgilendirme gibi iletişim ve ilişkilerde, insanların onurlarının, kişisel olarak özerkliklerinin, bireysel verilerin gizlilik ve özel yaşamlarının korunmasının önemi belirgindir.

Özet olarak parametreler

- Aydınlanma/bilgilendirme ve rıza boyutu ancak hukuk uygun ise geçerlidir, yasaların tanımladığı bazı durumlarda rıza bile geçersiz olabileceği dikkate alınmalıdır.
- Bu Rapor, öncelikle hekimlere yardımcı olmak üzeredir.
- Sağlık verileri etik ilkelere dayanarak toplanmalı, korunmalı ve saklanmalıdır.
- Bilgi ve veriler kaygı oluşturmamalıdır.
- Bireysel olarak hastaların yanı sıra toplumun da yararındadır (sağlık, hastalıklar, koruyucu, tanı koyucu ve tedaviye yönelik girişimlerin etkililiği, etkinliği, güvenliği ve niteliği konusundaki anlayışımızın gelişmesini sağlarlar).
- Etik, yasal ve düzenleyici normlarla standartlar sağlanmalıdır.
- Bildirge, en başta hekimlere yöneliktir.
- Halk Sağlığına katkıda bulunmalıdır.
- Hekimlere; Özerklik, gizlilik ve özel yaşama saygı hakları aynı zamanda bireylere kendi verilerinin ve biyolojik materyallerinin kullanımı konusunda denetimi ellerinde tutma hakkı tanır.
- Gizliliğin korunması temel dikkat edilecek olandır.
- Karar verme yeterliği olan ancak sorumlu olabilir.
- Rıza/ onam, ancak ilgili bireyler aşağıdaki konularda yeterince aydınlatılmışsa geçerli sayılır.
- Helsinki Bildirgesi'nde ortaya konulan koşullara uyulması için makul çaba gösterilmelidir.
- Bireylerin, kendi verilerinin düzeltilmesini talep etme hakları vardır.
- Bireylerin, istedikleri her an verdikleri onamı değiştirme ya da geri çekme hakları vardır.
- Verilerin toplum sağlığını korumak amacıyla onam alma koşulundan vaz geçilebilir. İstisnai her durumun haklı bir gerekçesi olduğu, bağımsız bir etik kurulu tarafından onaylanmalıdır.
- Özellikle yarar paylaşımı açısından korunmalıdır.
- Fikri mülkiyetin sömürülmesi olasılığı üzerinde özel olarak durulmalıdır.
- Bağımsız bir etik kurulu, araştırma ve diğer amaçlar için Sağlık Veri tabanlarının ve Biyo-bankaların oluşturulmasını onaylamalıdır.
- Güvenliğin sağlanması; iç ve dış mekanizmalar, bireylerin korunma durumu, hakları, saydamlık, katılım ve kapsanma, hesap verebilirlik.

- Yönetim düzenlemesinde; amacı, materyallerin özellikleri, ne kadar süre ile saklanacağı, kullanımı ve yok edilmesi, rızaya göre belgelenme usulleri, sahiplerinin değişme ve farklı hukuk yapılanma durumunda uygulanacaklar, ayrımcılığın önlenmesine yönelik düzenlemeler, verilere erişim ve paylaşım, ölçütler ve usuller, güvenlik önlemleri, sorumlu kişiler, katılımcılarla yeniden iletişim durumlarını kapsmalıdır.
- Uzmanlar ilgili yönetim düzenlemelerine uymalıdır.
- Koruma ve gözetme açısından uzmanların yetiştirilmesi ile yapılması,
- Kurumların veri ve örnekleri korunmasını sağlayacak politikaları ve yasal düzenlemeleri hazırlamaları çağrısında bulunmaktadır.

Genel Yorum

Tüm bireyin verileri kendi yaşamları boyunca değil, diğer bireylere anlam ifade etmesi ile toplum açısından da fayda oluşması boyutu belirgindir. Bu bireylerin gizliliğinin bozulması anlamı taşımamaktadır. Boyut doğal yapı içine ve bilimsel boyuta çekilmelidir. Kişiselleştirilmemelidir. Helsinki 2013 Bildirgesinde “*The Health of my patient will be my first consideration/Hastam benim ilk uğraşım, ilgim olacaktır*” sözüyle empati yapılmalıdır.

2) AYRIMCILIK YASAĞI Kavram, Hukuk, İzleme ve Belgeleme

İdil Işıl Gül, Ulaş Karan. AYRIMCILIK YASAĞI Kavram, Hukuk, İzleme ve Belgeleme Editörler: Burcu Yeşiladalı - Gökçeççek Ayata. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 351 İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 13, ISBN 978-605-399-206-6

Sunuş

İnsan hakları hukuku, bireyin ve birey gruplarının, hangi nedenlerden kaynaklanırsa kaynaklansın, diğer kişiler ya da kurumlar karşısında hakları bakımından asimetric bir konumda bulunmalarının önlenmesini hedefler. Bu yönde bir çabanın ana enstrümanları hukukun alanındadır. Fakat böyle bir duruma yol açan nedenler, çok farklı ve hukukun dışında bir karaktere de sa- hip olabileceği için, hakları koruma veya ihya yönündeki bir çabanın önemli bir politika meselesi olduğunu da vurgulamak gerekir...

Yorum

Hukuk kelime anlamı olarak haklar demektir. Bireyin hakkı ve bağımsızlığı temel alınması gereken boyuttur. Özellikle Ceza Kanunları ve bunları uygulayan Mahkemeler, ortada somu zarar olması ile konu edinilirken, Türk Ceza Kanununun 1. Maddesinde belirtilen amaç; *kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemektir* şeklinde ifade bulmaktadır. Buna göre: 1) kişi hak ve özgürlüğü ilk planda ve bu yapıda kamu düzeni ve güvenliği yapılanması olması önemli görülmelidir, yoksa ayrı parametreler olarak gözlenmemelidir. 2) hukuk devleti tanımında da yasaların ve kanunların olduğu şekli ile, kıyas, yorum ve düşüncelere dayanmadan, belirtilmesi, *kanunilik ilkesi* olmalıdır. 3) çevre, toplum barışını da korumak ile, 4) suç işlenmesini önlemek te bir ceza maddesi içindedir. Kısaca ortada kaza yok ama hızlı gitmek, tedbir almamak ve dikkat ile özen eksikliği de bir ceza kapsamındadır. Engellilerde de zarara neden olabilecek yaklaşımların TCK kapsamında olabileceği unutulmamalıdır.

Bireyin hakkı, tüm kamu, kurum ve kuruluşlardan da korunmalıdır. Bu açıdan Bağımsız Demokratik Kuruluşların temel olarak kendi varlıkları için, bireyi zedeledikleri ve ortada bir koruma ve gözetme olarak ayrımcılık oluşturdukları gözlenmektedir. Olumlu ayrımcılık kelimesi bile kabul edilebilir olmamalıdır. Hak ettikleri için verilmesi yerine, ayrımcılık kelimesi ile tanınması uygun olmamaktadır. “Common sense”, “toplum görüşü”, “ortak akıl”, “mahalle baskısı” gibi yaklaşımlarda da birey yok, toplum ve toplumun görüşü vardır ve ortada ararsan bir suçlu bile bulamazsın. Bu açıdan bir söze başlarken, ayrımcılık veya

demokrasi, haklar şeklinde ifadeler olduğunda, birey silinmekte ve ayrımcılığın tam olgusu ortaya çıkmaktadır. Just toplum, justice anlam olarak toplumun dediğidir ki hukuk anlamı olamaz.

Atatürk hangi takımı tutuyordu? Nesneleşme yerine, etik ilke konulsa, “*ahlaklı ve çevik olan*” tanımı getirilse, o zaman somut değil soyut olacağı için insanlar mutlu olmaz belki ama, gerçek tanım oluşmuş olacaktır. Bunun gibi sen ayrımcılıktan neyi kast ediyorsun, önce onu bilebilmelidir. Kadın ve erkek denildiğinde, fiziksel ve biyolojik farklılıkları var, o halde farklılar, bu açıdan ayrımcılıktan kastını netleştirmelisin!

Depremde görev yapan hekim arkadaşlara sorulan sorulardan biridir, senin kökenin neresidir? Benim söylediklerim, ben bir Homo sapiens, sapiens’in, kısaca insanım, doğum yerim ise ... İnsanların gen havuzları farklı olabilir ama tüm ana kaynak Afrika’dan gelmektedir. Görüşler; a) bizden olanların eğitimi azdır, o bakımdan batı kökenlilere gidelim! b) onlar bize ayrımcılık yapar, bize bakmazlar! c) bu hekimlerin ne olduklarını kavrayamadık? Bu açıdan bir süre sonra deprem bölgesinde bütünleşme olmaktadır. Yerel toplumun kabile zihniyeti kırılmaktadır ki eğitilmiş hekimlere şükranlar denilmelidir. Bu sadece Doğu anlamında değil, Karadeniz veya herhangi bir köyde de bizden bize baksın mı, bakmasın mı sorgusudur. Temel olan etik ilkeler ve insanlıkta olmaktadır.

GİRİŞ

Ayrımcılık yasağı kavramı, büyük ölçüde II. Dünya Savaşı sonrası dönemde ortaya çıkmış bir kavramdır...

Eşitlik ilkesi: ... Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı, genellikle yan yana ve çoğu kez de aynı şeyi ifade etme üzere kullanılmaktadır. Ancak gerek uluslararası sözleşmeler gerekse bu sözleşmelerin uygulanmasını denetleyen organların kararları, eşitlik ilkesi ile ayrımcılık yasağının aynı şey olmadığı görüşünü desteklemektedir...

Şekli eşitlik anlayışı, gerçek eşitliğin sağlanması bakımından yetersizdir. Öncelikle bu anlayış, kişi ve kişi grupları arasında var olan eşitsizliklerin ortadan kaldırılması yükümlülüğünü öngörmemektedir. İkinci olarak, farklı niteliklere sahip kişileri/kişi gruplarını, toplumun baskın gruplarının özellikleri gözetilerek konulmuş kurallara ve oluşturulmuş yapılara uymaya zorlamaktadır. Şekli eşitlik anlayışı çerçevesinde doğrudan ayrımcılığın yasaklanması yeterli olmaktadır. Örneğin, görme engelli olan bir kişinin yükseköğrenime kabul edilmesi, şekli eşitlik anlayışı için yeterli ve gereklidir. Oysa bu kişinin diğer öğrencilerin erişebildikleri eğitim materyallerine ulaşamaması ve- ya bu materyalleri elde etme külfetinin tamamen görme engelli kişiye yüklenmesi halinde, eğitimde fırsat eşitliğinden bahsetmek mümkün değildir. Aynı durum, başvurduğu bir işe kabul edilmekle birlikte, işyerine erişim imkânı bulamayan ortopedik engelli kişi için de geçerlidir.

Uygulamada “pozitif ayrımcılık”, “olumlu ayrımcılık”, “olumlu edim”, “olumlu önlem”, “olumlu eylem” gibi farklı şekillerde kullanılan ifadeler büyük oranda benzer anlamı taşımaktadır.

Yorum

Eşitlik kavramları ile eşitlik sağlanması değil, ayrımcılık oluşturulması gündeme gelebilir.

Şekli eşitlik: 1) Eşitsizliğin kaldırılması değil, tanımlanması, belirlenmesi, boyutun oluşmasına katkıda bulunmaktadır. 2) Mevcut kalıba, toplum, kabile baskısına uymasının gerektiğini vurgulamaktadır. Engelli olan ile eşit yaklaşım, iyi güzel de o okuyamıyor, duymuyorsa, bunun be eksikliklerinin giderilmesi gerekmez mi? Olmayacağı ortada iken bu gerekçe olmamalıdır.

Yukarıda belirtildiği gibi, şekli eşitlik anlayışında, örneğin engelli bir bireyin engelli olmayan bir birey ile “aynı” olduğu varsayılmakta, başka bir ifadeyle engelli bireye “engelli değilmiş gibi” davranılması öngörülmektedir. Bu yaklaşım, kişinin engelliğinin getirdiği sorunlarla bizzat kendisinin baş etmesi zorunluluğunu beraberinde getirmektedir. Şekli eşitlik anlayışında, engelli kişinin engelli olmayanlar tarafından ve engelli olmayanlara uygun olarak oluşturulan kural ve yapılara uyum sağlanması gerekirken, bu kuralların ve yapıların engellilerin “farklılıkları” ile uyumlu hale getirilmesi, eşitliğin varlığı için gerekli görülmemektedir. Bu nedenlerle maddi eşitlik anlayışı, “eşitlik” ile “aynılığın” bir ve aynı şey olmadığının altını çizer. Eşitliğin, farklılıkları göz ardı etmek yerine, onları gözetmekle sağlanabileceği konusunda bir farkındalık üzerine inşa edilir. Bunun

sadece doğrudan ayrımcılığın önlenmesiyle mümkün olmayacağı açıktır. Eşitliği sağlamakla yükümlü devletlerin aynı zamanda ayrımcılığın dolaylı biçimlerini önlemeleri ve eşitliği sağlamak üzere başka önlemler de almaları gerekir.

Yorum

Engelli, engelliliği konusunda kendisi nasıl tek başına eşit boyuta getirebilir? Tüm çaba harcanması için önce engelinin tanımlanması ve birey olarak kabul edilmesi, onunla engel olarak değil bütünleşmesi beklenir. Bir kadına maddi eşitlik demek onu erkek yapmak veya erkeği işine göre kadın yapmak olmamalıdır. Bir hekimin, hekimlik işlevi sırasında cinselliğini kaldırması gerekir, a-seksüel olmalıdır, yoksa eşit yaklaşım değil, cinsellik dışı yaklaşım yapılmalıdır. Eski söz, kadın pantolon giyerse erkekleşir idi, tam tersi, kadın pantolonu oluştu.

Eşitsizliklerin ortadan kaldırılması konusunda devletlerin yükümlülüklerinden bahsederken, ikili bir ayırım yapmak zorunludur. İlk olarak devletin ayrımcılıktan kaçınma yükümlülüğü söz konusudur. Bu yükümlülük sözleşmelerde ve yasal metinlerde "her türlü tedbir" ile ifade edilir. İkinci olarak ise kaçınmanın ötesinde, özel önlemler gibi bir dizi önlem alma yükümlülüğüdür. Bu şekilde ayrımcılıktan kaçınma şeklinde negatif bir yükümlülüğün yanında pozitif yükümlülükler de söz konusudur.

Yorum

Engel konusunda tedbir alınması ile önlemler önemsenmelidir. Kısaca her bireye göre, bireyin hak edişine göre davranış gereklidir. Bunun için öncelikle empati yapılmalıdır. Gözünüzü kapatın ve insanlarla anlaşmaya çalışın. Aşık Veysel ile konuşmamda, ben onu tanımıyor, sadece sahne arkasında yardım etmek istemiştim, çünkü sahne yolunda duran bir adam ve yolu bulamadı sanmıştım. Nereye gideceksiniz dedim ve o da sahnedeki inmedi onun için buradayım dedi, ben de onunla sohbet edip, vakit harcayalım dedim. Sanat üzerinde konuştuk. Detone olanların sanat ile alakası olmadığı, ritim, ses ve anlam dışında sadece gösteri içinde olduklarını söyledim. Toplum o şekilde istiyor dedi. Ben de sanat, sanat içindir ve kendini aşmak önemlidir, dedim. Bu boyut çok alkışlanır ama geçicidir dedi. Ben de katılıyorum, sanat bir duygu ifadesi ise, buna önem veren ile vermeyen akıl ve gönül ile fark edilebilir ve ömürsüzdür, diğerleri ise dinlenir, çoşulur ve geçer kanısını paylaştık. Burada engel değil, sanat kavramı konuşulmaktaydı. Hiçbir zaman kendini tanıtmadı ve benden de kendimi tanıtmamı istemedi. Ancak, sahneye çıkıp sazı ile çalınca anladım, kim olduğunu.

Ayrımcılık Yasağı ... Ayrımcılığı yasaklayan söz konusu maddeler kendi başlarına değil, sözleşmelerde yer alan diğer haklarla birlikte gündeme gelebilmektedir...

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 14. maddesi, benzer durumdaki kişilerin (tüzel kişiler de dâhil olmak üzere) farklı muamelelere karşı korunduğunu, Yukarıda belirtilenler ışığında, kısaca şu tespitler yapılabilir:

- Aynı durumdakilere farklı muamele ayrımcılık yasağının ihlali niteliğindedir.
- Farklı durumdakilere aynı muamele ayrımcılık yasağının ihlali niteliğindedir ve eşitsizlik yaratma, eşitsizlikleri pekiştirme ve eşitsizlikleri artırma potansiyeline sahiptir.
- Farklı durumdakilere yapılan farklı muameleler, muamelenin nitelik ve ölçüsüne göre eşitsizlikleri artırabilir, eşitsizlikleri muhafaza edebilir ya da eşitsizlikleri ortadan kaldıracaktır.

Yorum

Yaklaşımlar, belirli özellikleri kapsamalıdır; a) bireyler arasında eşit olmalıdır. Engel durumu ve düzeyi bu açıdan önemlidir, b) farklı olanlara da eşit muamele kabul edilemez. Tüm sanat eserlerini aynı kabul edilemez, bunlar farklı irdelenmelidir. Her şarkıda kendileri arasında irdelenmelidir. Bazı programlarda değerlendirme yapanların müzik eğitimi almamış olmaları, alaylı olmaları ve eğitici olmadıkları için verdikleri puanların geçerliliği tartışmalıdır ki neye göre puan vermektedirler. Bu türdeki yarışmalar müzik ve sanat konusunda olumlu değil baltalayıcı olmaktadır. Ayrıca c) denge durumu önemlidir. Bir sanat eserine fiyat taktiri yapılırken, sanatsal boyut önemlidir ki buna uyulmaz, harcanan boyaya göre ücret verilirse adaletsizlik boyutu açık ve net olacaktır. Düşünen adam heykelini yapan sanatçı Rodin, Fransa Güzel Sanatlar Akademisi'ne kabul edilmemiş, sert ve kaba eserler ürettiği gerekçe

yapılmıştır denilir. Sanat istenilen değil, sanatsal boyutlu olan olmalıdır. Bunun yanında d) değer değeri kadar olmalıdır. Bir eser engelli tarafından yapılması için fazla verilen ücret, onu desteklemek ve mali açıdan katkı için olduğu belirtilerek yapılmalıdır.

Doğrudan ayrımcılık, içerisinde farklı unsurları barındırır:

- İlk olarak, farklı bir muamelenin tespit edilmesi gerekmektedir. Ayrımcılık aynı veya benzer konumda olan kişiler arasında olabileceği için kişilerin konumları karşılaştırılmalıdır.
- İkinci olarak, kişilerin aynı veya benzer bir konumda oldukları ortaya konulduktan sonra yapılan farklı muameleyi meşru kılan bir amacın olup olmadığı değerlendirilir.

Yorum

Doğrudan ayrımcılık boyutu önce tanımlanmalıdır. 1) Gerekçe olmalıdır. Bir hekim, uzman ve üst Yandal uzmanı olanların farklı maaş almaları beklenir. Niye fazla aldıklarının bir gerekçesi vardır. 2) Aynı boyutta olanlarda da daha fazla ücret almaları için yapılan eylemde bir özellik olmalıdır. Fazla nöbet tutma ötesinde, bireylerin talebi ve memnuniyet kriterleri gibi durumlar önemlidir. Yoğun bakım ile sadece ayaktan hasta bakma arasında farklı ücret olması da beklenir.

Dolaylı ayrımcılığın üç unsuru vardır:

- İlk olarak ortada görünüşte tarafsız bir uygulama, tedbir ya da kuralın bulunması gerekmektedir.
- İkincisi, bu tarafsız uygulama, tedbir ya da kuralın olumsuz sonuçlar doğurması veya böyle bir ihtimali yaratması durumudur.
- Son olarak ise tarafsız uygulama, tedbir ya da kuralı meşru kılacak bir nedenin bulunup bulunmadığı değerlendirilmektedir.

FARK
Doğrudan ayrımcılıkla, dolaylı ayrımcılık arasındaki en temel fark, birincisi farklı muameleyi yasaklarken, ikincisinin ayrımcı etkileri olan aynı muameleyi yasaklamasıdır.

Dolayısıyla ayrımcılık: Bir kişinin, kendisiyle bağlantılı bir başka kişinin nitelikleri nedeniyle ayrımcılığa uğraması.

Yorum

Dolaylı ile doğrudan ayrımcılıkta aynı konu: birinde yasaklarken, diğeri de farklı yaklaşımı yasaklamaktadır. Burada birey hakkı ve bireye yaklaşım boyutu, sürecine bakılmalıdır. Teorik değil, kişinin algılaması ve boyutu öne çıkmalıdır. Herkese eşit muamele yapacağız diyerek, susuz kalanlara su vermemek gözlenmiştir. Burada çocuk, emziren anne gibi öncelikli iken, tüm fertlere eşit miktarda su verilmesi anlamsız olmaktadır. Anne ve babası nedeniyle, kendileri bakımın maddi boyutunu karşılamalıdır denilmemelidir. Sağlık yardımı yapılır, sonra ücretlendirme konusu gündeme gelmelidir. Engellilerde de yapılacaklar yapılır, ücret boyutu sonra ele alınır.

Bir bireye tıbbi yaklaşımlarda, özellikle engellilerde, sonuca göre yaklaşım yapılmaz. Tıbbi elde edileceklere göre değil, hak edişe göre yaklaşım yapılmalıdır.

Taciz: Taciz: Irk veya etnik köken, din veya inanç, yaş, engellilik ve cinsel yönelim gibi nedenlerden herhangi birisiyle ilgili olarak bir kişinin onurunu zedelemek ve gözdağı veren, düşmanca, aşağılayıcı, küçük düşürücü ya da saldırgan bir ortam yaratmak amacı veya etkisiyle o kişi için istenmeyen bir fiil gerçekleştirilmesi. Ayrımcılığın, insan onurunu ihlal eden bir muamele olduğu konusunda şüphe bulunmamaktadır. Günümüzde taciz, ayrımcılığın özel bir türü olarak kabul edilmektedir.

Yorum

Sen engellisin, sen körsün demek de bir taciz boyutu olarak ele alınabilir. Engeli değil, engeline takılan ve yapılan yaklaşım önemlidir.

Makul uyumlaştırma: Engelli kişiler açısından, işveren veya herhangi bir kişi ya da kuruluşun, bir hükmün, ölçütün veya uygulamanın beraberinde getirdiği dezavantajları ortadan kaldırmak için uygun tedbirleri alması.

- Uyumlaştırmayı sağlama yükümlülüğü altında olan tarafın, buna ihtiyacı olan kişinin durumu hakkında bilgilendirilmiş olması gerekir,
- Uyumlaştırmının makul, başka bir deyişle yürütülecek faaliyetle ilişkili olması ve uyumlaştırma yükümlülüğü altında olan taraf bakımından aşırı bir yük getirmemesi gerekir,
- Uyumlaştırmının üçüncü kişiler açısından faaliyetlerin gerçekleştirilmesini önemli ölçüde güçleştirmemesi gerekir,
- Son olarak, uyumlaştırmının makul olduğundan bahsedebilmek için, uyumlaştırmının imkânsız olmaması gerekir.

Yorum

Uyum tanımı başkalaştırma olmamalıdır. Kansersiz bireyler ilk tedaviye cevap verirse sitostatiklere devam edilmeli kavramından vaz geçilmelidir. Engellilerde de beklenen başarı değil, izlenen başarı öne çıkarılmalıdır. Prematürelerin öngörülen büyüme ve gelişme çizgisi değil, kendisine göre oluşan boyut öne alınmalıdır. 1) Eğer aşırı yük geliyorsa, önemli olan etkinlik, verimlilik ve bulunabilirlik olmalı, yoksa fiyat olmamalıdır. 2) Bilgilendirme yapılan yaklaşımın faydası olmayacağı ve oran değil, faydalı olabileceği ve olasılık düşük olsa bile ümit boyutun belirtilmelidir. Yaratıcı biz olmadığımızı göre bizim görevimiz, fizyoloji ve pato-fizyolojiyi düzeltme yönünde olmalı, tedavi garantisi vermemeliyiz. 3) Tıbbi yaklaşımlarda bilimsel fantezinin yeri olamaz. Alternatif, fonksiyonel tedavinin bilimde yeri olamayacağı algılanmalıdır.

Çoklu Temelde Ayrımcılık: Çoklu temelde ayrımcılık, "çoklu ayrımcılık" veya "kesişen ayrımcılık" olarak da anılmaktadır ve bir kişinin birden çok temelde ayrımcılığa uğraması durumunu ifade eder.

Yorum

Bir engelli yaklaşımlarda birçok ayrımcılık içinde olacaktır. Tuvalete gitmek istediğinde ihtiyacını gidereceği yer olmalıdır. Bunun gibi bir yemek sipariş ettiğinde kasadan değil, kendisine gelip dinleyen veya ileten olmalıdır. Bu örnekler çoğaltılabilir.

İstisnalar: Ayrımcılık yasağı ile ilgili olarak belli şartlar altında kişiler arasında farklı muameleye izin verilebilmektedir.

Yorum

Burada istisna olarak geliyor ama tanımlamaya göre bu zaten olması gerektir. Görmeyen kişiye yazının okunması bir istisna değildir. İstisna olarak görenler ayrımcılık yapmaktadırlar.

Mağdurlaştırmanın Yasaklanması: Mağdurlaştırma, bir kişinin ayrımcılığa uğradığı gerekçesiyle yaptığı şikâyet sonucunda kötü davranışla karşılaşması veya farklı muamele görmesi olarak tanımlanabilir. Yine bir kişinin, ayrımcılığa uğradığı gerekçesiyle şikâyette bulunan başka bir kişiyi desteklemesi sonucunda benzer muamelelerle karşılaşması da mağdurlaştırma olarak değerlendirilebilir. Ayrımcılık yasağı söz konusu olduğunda, mağdurlaştırmanın da yasaklanması gerekmektedir.

Yorum

Hak edenlerin, gerekenleri doğal ve doğrudan karşılanması ile mağdur olmaz, olmamalıdır. Emziren bir anne için emzirme saatlerinin doğrudan annenin istediği gibi verilmesi önemlidir. Bunun işten erken çıkması olarak istenirse bile burada geçerli olan bebek olduğuna göre, onun hakkı temel alınmalı, öğle izin verilmelidir. Geçerli olan hak edendir, bunun da bebek olduğu açıktır.

İspat Yükünün Yer Değiştirmesi: Hukuk yargılamalarında ispat yükü ile ilgili temel kural, iddia edenin iddiasını ispat etmesi yönündedir. Kurala göre, farklı muamele gördüğünü ve ayrımcılığa uğradığını iddia eden kişinin bu iddiasını bizzat ispat etmesi gerekmektedir ve normal olarak ispat yükü bu kişi üzerindedir. Ancak ispat yükü ile ilgili bu genel kural, ayrımcılık yasağı söz konusu olduğunda değişim geçirmiş ve yer değiştirmiştir. İspat yükünün yer değiştirmesinde hedeflenen amaç, ayrımcılığa uğradığını düşünen kişiler için ispat eşiğinin düşürülmesi ve bir yargı organı önünde haklarını aramalarının teşvik edilmesidir... İspat yükünün yer değiştirdiği durumlarda, ayrımcılığa uğradığını iddia eden mağdurun, ayrımcılıkla ilgili iddialarını görünüşte ortaya koyabilecek delilleri sunması yeterlidir. Bu durumda ispat yükü yer değiştirecek ve ayrımcı muameleyi gerçekleştirdiği iddia edilen kişi, söz konusu muamelelerin ayrımcılık oluşturmadığını ortaya koymak durumunda kalacaktır.

Yorum

İspat bir bakıma imkânı olabilen için yapılabilecek olandır. Bu açıdan konuşmalarda mutlaka üçüncü kişi olması, hekimin hemşire veya doktor yardımcısı olması, yazılı olması, odaların genel ulaşılabilecek yerlerde olması gibi faktörler önemli alt yapılar içindedir. Acil servislerde bir bakıma perde ile ayırım, bir yerden diğerine hızlı geçiş ötesinde, gizlilik ve ispat ortamının net oluşabilmesi içindir.

Raporlara Dayalı Denetim: Uluslararası sözleşmelerde öngörülen temel denetim yollarının başında raporlara dayalı denetim gelmektedir.

Bireysel veya toplu şikâyet başvurusundan farklı olarak, soruşturmaya dayalı denetim yöntemi kişiler tarafından harekete geçirilmez.

Soruşturmaya Dayalı Denetim

Yaptırımlar: Diğer tüm insan haklarında olduğu gibi ayrımcılık yasağı ile ilgili olarak da çeşitli yaptırımların öngörülmesi zorunludur. Ancak burada kullanılan yaptırım kelimesi sadece ceza hukuku anlamında bir yaptırım değildir. Daha geniş kapsamlıdır ve mağdurların uğradıkları zararların giderilmesini de içermektedir. Ayrımcılık hukukunda tek başına cezai yaptırım öngörülmesi yeterli değildir. Zira masumiyet karinesinin varlığı nedeniyle ceza hukuku bakımından ispat yükünün yer değiştirmesi mümkün olmadığından, suç niteliğindeki ayrımcı fiillerin ispatlanması son derece güçtür.

Yorum

Her bir ortamın uzmanlaşmış kişilerde denetimi, bu birimlere aynı zamanda destek ve yol göstermek açısından neyi ne şekilde yapılacağını tanımlayan denetleme olmalıdır. Bireysel ve toplu şikâyet öncesi, anketler ve memnuniyet boyutunun sorgulanması yerinde olacaktır. Aynı zamanda yapılan işlemin, boyutu, süreci, kalitesi gibi birçok konuda sorgulanması da önemli bir gelişim ve değişim adımı olabilmektedir.

Kışın arabaların kar lastiği kullanmasının zorunlu olması bir yaptırımdır. Bunun gibi engellilerin lokanta veya yolda yürümelerine uygun çözümlerin olması ve tekerlekli sandalye ile tren, otobüse girebilmesi için taksiden iner inmez hizmet götürülmesi bunlar arasında sayılabilir.

Türk hukukunda normlar hiyerarşisi

- Anayasa,
- Temel hak ve özgürlüklerle ilgili uluslararası sözleşmeler,
- Kanunlar, kanun hükmünde karameler ve temel hak ve özgürlüklerle ilgili olmayan uluslararası sözleşmeler,
- Tüzükler,
- Yönetmelikler, genelgeler vs.

Yorum

İnsanların zarar veya bir sorun olduğunda hukuk yoluna başvurmakta oldukları veya doğal olarak oluşabilmektedir. Etik, ahlak felsefesi ise öncelikle 1) doğru nedir ilkeleri toparlayıp, 2) sonra da ne yapmalıyım uygulamalarını oluşturmalıdır. Zarar boyut ise hukuk ile yasal, yazılı ve yoruma kapalı olarak yapılmalıdır.

Anayasa, genel çerçeveleri çizer, uluslararası İnsan Hakları ve Avrupa Konseyi kararları birer çerçeve olarak ele alınmalıdır. Yasalar buna uygun yapılandırılmalıdır. Yasalar yoruma kapalı ve net, kişiye özgün ve özel olmasa da birey açısından değerlendirilmelidir. Tüm idari hukuk açısından Danıştay denetimine tabidir. Kanunlar Millet Meclisi tarafından, Yönetmelikler de yönetim tarafından çıkarılır ki, tüm birbirleri ile bütünleşmelidir. Genel çerçeve Anayasa temelinde yorumlanırlar.

Anayasa Mahkemesi Kararı

Anayasa Mahkemesi kararında, eylemli bir eşitliğin değil hukuksal eşitliğin söz konusu olduğunu belirtmiştir. Karara göre, hukuksal durumları aynı olanlar arasında haklı bir nedene dayanmayan ayırım yapılamaz, ancak haklı neden varsa bazı kişiler başka kurallara bağlı tutulabilir. Mahkeme'ye göre hukuk devletin önemli öğelerinden biri, benzer nitelik ve durumda olanlar arasında farklı uygulamayı engelleyen, ayrı nitelik ve durumda olanların aynı kurallara bağlı tutulmasını zorunlu kılmayan eşitlik ilkesidir. (Anayasa Mahkemesi Kararı, E. 1987/16, K. 1988/8, Karar tarihi 19.04.1988, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, Sayı: 24, Anayasa Mahkemesi Yayını, Ankara, 1989, s. 97.)

Yorum

Haklı neden, bireyin hakkıdır. Bireyin hakkı var ise bu uygulanmalıdır. Meclis belirli kişilere af yasası çıkarmış, ancak diğer mahkumlarda bizi dışlayamazsınız dedikleri için af uygulaması geniş kapsamlı olmuştur. Emekli tazminatlarında yasalar farklı olsa bile, eşit haklar temelinde olduğu için, Danıştay bireylere de aykırı değil, aynı haktan yararlanmasını getirmiş ve yapılmıştır. Danıştay kamulaştırmada ödeme olmadan yapılabileceğini belirtse de Anayasa ve İnsan Hakları Mahkemesi, olamayacağını belirtmiştir ve ödeme yapıp, kamulaştırma ona göre yapılmıştır. Haklarda eşitlik hukuk sistematığının temelidir.

ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER: Sözleşme'nin 2. maddesi, ırk ayrımcılığının tasfiye edilmesi için alınacak tedbirleri şöyle sıralamaktadır:

1. Taraf Devletler ... ırk ayrımcılığının her türünün ortadan kaldırılması ve tüm ırklar arasında bu anlayışın geliştirilmesi politikası izlemeyi üstlenir ve bu amaçla,

a) Her Taraf Devlet, ... bu yükümlülüğe uygun hareket etmelerini sağlamayı üstlenir.

b) Her Taraf Devlet, ... ayrımcılığını himaye etmemeyi, savunmamayı ve desteklememeyi üstlenir.

c) Her Taraf Devlet, ... yasaları veya düzenlemeleri değiştirmek, kaldırmak veya geçersiz kılmak amacıyla etkin önlemler alır.

d) Her Taraf Devlet, ... herhangi bir birey, grup veya örgüt kaynaklı ırk ayrımcılığını yasaklayacak ve bu tür ayrımcılığa son verecektir.

e) Her Taraf Devletiii engelleri kaldırmaya yönelik diğer araçları teşvik etmeyi, ırkçı bölünmeyi güçlendirebilecek her şeyi caydırmayı üstlenir.

2. Taraf Devletler, ...uygun gelişmelerini ve korunmalarını sağlamak için, sosyal, ekonomik, kültürel ve diğer alanlarda özel ve somut önlemler alacaktır. Bu önlemler, alınış amaçları gerçekleştirildikten sonra, hiçbir şekilde, farklı ırk grupları için eşit olmayan ve ayrı haklar sağlanması sonucunu doğurmayacaktır.

Yorum

Ayrımcılık yapıyor diyerek, eşit haklar istenilerek, hak etmeyenlere hak verilmesi söz konusu olmamalıdır. Bir kömür işletmesinde işçiler o köyden alınmalı şeklinde eşit hak olamaz, yetkin ve yeterli olanlar seçilmeli, o köyden olması ancak bir ulaşım, barınma olarak tercih nedeni olabilir, seçim değil. Zencilere eşit işlev yapılması için sağlık yaklaşımlarında saptanan Eşit Sağlık Hakkı aşağıdadır. Zenci tanımı boyutu; colored/rekli, nigger/negro/zenci, Afrika Kökenli, halen siyah tanımı ile belirtilmektedir. Ancak bu tanımın yapılmasının bir anlamı olmalıdır, sorulamaz, sorgulanamaz ve belirtilemez, adı ve soyadı yeterlidir.

EŞİT SAĞLIK HAKKI ÇERÇEVESİ (Nelson; 2000, page,10)

- *Probleme ne ad verdiniz? Hastalık mıdır? Semptom mudur?*
- *Sorunun Sebepleri nelerdir?*
- *Sorun nasıl başlamış ve gelişmiştir?*
- *Sorun bedeni nasıl etkilemiştir?*
- *Sorunun şiddeti?*
- *Sorunda beklediğiniz ve korktuğunuz gelişmeler*
- *Sorunu oluşturan temeller*
- *En uygun ve en etkin yaklaşımlar*
- *Tedavide çekindiğiniz ve dikkat ettikleriniz*

TCK

2005 yılında yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK), ilk defa ayrımcılıkla ilgili bazı düzenlemeler getirmiştir. Bunların başında, Kanun'un uygulanması sırasında ayrımcılığın yasaklanması gelmektedir. 3. maddenin 2. fıkrasında "Ceza Kanununun uygulamasında kişiler arasında ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, siyasal veya diğer fikir yahut düşünceleri, felsefi inanç, milli veya sosyal köken, doğum, ekonomik ve diğer toplumsal konuları yönünden ayırım yapılamaz ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınmaz" denilmektedir. Ancak bu hükmün hukuksal değeri konusunda bir tartışma söz konusudur ve uygulamada bir değişikliğe yol açmadığı belirtilmektedir.

Madde 115 TCK'da, kişilerin inanç ve düşüncelerinin açıklanmasının veya bu inanç ve düşüncelerin gereklerinin yerine getirilmesinin engellenmesi noktasında da düzenlemeler mevcuttur. "İnanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasını engelleme" başlığını taşıyan madde...

(1) Cebir veya tehdit kullanarak... (2) Dini ibadet ve ayinlerin ...

122. Madde: Diğer ülkelerde de 122. maddeye benzer düzenlemeler mevcuttur, ancak bu çalışmada diğer ülkelerdeki düzenlemeler üzerinde durulmayacaktır. "Ayrımcılık" başlıklı maddenin yürürlükteki hali şu şekildedir:

(1) Kişiler arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım yapar; ... engelleyen, ...

Ayrımcılık suçu şikâyete tabi bir suç değildir ve savcılıklarca re'sen kovuşturulması gerekmektedir.

Madde 125 TCK'da konu ile ilgili bir diğer suç ise hakaret suçudur ve bu düzenleme ile nefret söylemi bağlamında bir ağırlaştırıcı nedene yer verilmiştir. ... (1) Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden ya da yakıştırmalarda bulunmak veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi, ...

Madde 153 TCK'nın 153. maddesi de ayrımcılıkla yakın bağlantısı olan nefret suçları açısından ibadethanelere ve mezarlıklara zarar verme suçunu düzenlemiş ve düzenlemede "tahkir maksadıyla zarar verme" ağırlaştırıcı neden olarak yer almıştır.

TCK'nın 216. Maddesi: ... (1) Halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimini, diğer bir kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa alenen tahrik eden kimse, ...

Yorum

TCK ilk Maddesi: “*Ceza Kanununun amacı; kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemektir*” denilmektedir. Olay kişi hak ve özgürlükleri içindedir ve bu belirli tanımlamaların dışındadır.

TCK belirtilen “*ayırım yapılamaz ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınamaz*” denilmektedir. Ancak bu hükmün hukuksal değeri konusunda bir tartışma söz konusudur ve uygulamada bir değişikliğe yol açmadığı belirtilmektedir” boyutunda ayırım konusu zaten tanımlanmaktadır, sonra da ayrımcılık tanınamaz denilmektedir. Demokratik Kuruluşlar, Sivil Toplum Örgütleri belirli politik ve sosyal etkileşim içinde olmaları nedeniyle kendi grupları, örgütleri öncelikli oldukları için ayrımcılık istemektedirler, bu ayrımcılığı Endüstri kültürü ögesi ile aktif hale getirmektedir. Eşitliğin kendileri için daha fazla eşit olması temel yaklaşımdır.

İş Kanunu: ... İş ilişkisinde dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ve benzeri sebeplere dayalı ayırım yapılamaz.

Özürlüler ve Bazı Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun: “Devlet, insan onur ve haysiyetinin dokunulmazlığı temelinde, özürlülerin ve özürsüzlüğün her tür istismarına karşı sosyal politikalar geliştirir. Özürlüler aleyhine ayrımcılık yapılamaz; ayrımcılıkla mücadele özürlülere yönelik politikaların temel esasıdır.” Engellilere karşı ayrımcılığı genel olarak yasaklayan bu madde yanında, 13. maddede meslek seçme ve mesleki eğitim alma, 14. maddede istihdam ve 15. maddede eğitim ve öğretim bakımından engellilere karşı ayrımcılığın yasak olduğu ifade edilmiştir.

Devlet Memurları Kanunu Kanunlar düzeyinde kamu hizmetlerinden yararlanma hakkı bağlamında halen yürürlükte olan 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 7. maddesi “devlet memurları ... görevlerini yerine getirirken dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep gibi ayırım yapamazlar ...” şeklindeki düzenleme ile kamu hizmetini alanlara yönelik ayrımcılığı yasaklamıştır. Bu eylemi gerçekleştiren memurlar için ise aynı Kanun'un disiplin cezalarını düzenleyen 125. maddesinin D fıkrasının I bendinde yer alan “görevin yerine getirilmesinde dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşüncü, felsefi inanç, din ve mezhep ayrımı yapmak, kişilerin yarar veya zararını hedef tutan davranışlarda bulunmak ...” düzenlemesi gereğince kademe ilerleme cezası öngörülmüştür.

Siyasi Partiler Kanunu Siyasi haklar ve özgürlükler bağlamında 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nda Anayasa'nın 10. maddesi ile de öngörülen “kanun önünde eşitlik” ilkesi düzenlenmiştir. Kanun'un 82. maddesi siyasi partilerin bölgecilik veya ırkçılık amacını gütmemesini ve bu amaca yönelik faaliyette bulunmasını, 83. maddesi siyasi partilerin herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğu ilkesine aykırı amaç gütmemesini ve faaliyette bulunmasını yasaklamıştır. Yine Kanun'un 12. maddesi ile parti tüzüklerinde üyelik için başvuranlar arasında dil, ırk, cinsiyet, din, mezhep, aile, zümre, sınıf ve meslek farkı gözetilen hükümlere yer verilemeyeceği düzenlenmiştir. Kanun'un 78. maddesinde siyasi partilerin dil, ırk, renk, din ve mezhep ayrımı yaratmaları, ilgili yasaklar kapsamında yasaklanmıştır.

Milli Eğitim Temel Kanunu 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ayrımcılıkla ilgili düzenlemelere yer vermiştir. Söz konusu Kanun'un 4. maddesinde “eşitlik” bağlamında eğitim kurumlarının dil, ırk, cinsiyet ve din ayrımı gözetilmeksizin herkese açık olduğu ve eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmayacağına yer verilmiştir. Kanun'un 8. maddesinde de herkesin fırsat eşitliğine sahip olduğu ifade edilmiştir. Kanun'un düzenlemesi, sadece “sınıf, ırk, dil, din, cinsiyet, zümre ve aile” ifadelerine yer vererek Anayasa'nın 10. maddesindeki düzenlemeden ayrılmıştır. Bu düzenlemenin varlığına rağmen eğitimde ayrımcılık yasağı bağlamında çok sayıda sorun varlığını sürdürmektedir ve düzenlemenin etkili olarak uygulandığına ifade etmek güçtür.

Radio ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun 6112 sayılı Radio ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'da ayrımcılığın yayın yoluyla gerçekleşmesinin önüne geçmeyi amaçlayan düzenlemeler yer almaktadır. Söz konusu Kanun'un 8. maddesinde çeşitli yayın yasaklarına yer verilmiştir. Kanun'un 8. maddesinde toplumu şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk eden veya halkı sınıf, ırk, dil, din, mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlara imkân verilmemesi düzenlenmiştir. İnsanların dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri nedenlerle hiçbir şekilde kınanmaması ve aşağılanmaması; kadınlara, güçsüzlere, özürlülere ve çocuklara karşı şiddetin ve ayrımcılığın teşvik edilmemesi; yayınlarda şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması ilkelere de yer verilmiştir. Bu ilkelere aykırı hareketlerin ise 32. maddede yer alan müeyyidelere tabi

Türk Medeni Kanunu: Çok kapsamlı bir şekilde toplumsal ilişkileri düzenleyen 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda demeklerle ilgili olan maddeler arasında yer alan 68. madde, dernek faaliyetleri kapsamında ayrımcılığı ortadan kaldırmak amacını taşımaktadır. Ancak maddenin kapsamı sadece bir demeye üye olan kişiler arasında ayrımcılığı yasaklamaktadır. Ayrımcı faaliyetleri hedefleyen derneklerin kuruluşunu ya da bu yönde faaliyet yürüten derneklerin faaliyetlerini yasaklamamaktadır. Bu madde haricinde ayrımcılık yasağı kapsamında Kanun'da herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Kanun'da derneklerin ayrımcılık yasağına aykırı faaliyet yürüttüğü durumlar için herhangi bir yasak veya yaptırım da öngörülmüştür. Aynı durum Dernekler Kanunu açısından da söz konusudur. Dernekler Kanunu, ırkçılık veya ırk ayrımcılığı amacıyla dernek kurulması veya bu yönde faaliyet yürütülmesini yasaklayan veya yaptırım öngören bir düzenleme içermemektedir.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nda da ayrımcılık ile ilgili bir hüküm yer almaktadır. Kanun, korunmaya, bakıma veya yardıma muhtaç aile, çocuk, özürlü, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetleri ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki

ve sorumluluklarıyla faaliyet ve gelirlerine ilişkin esas ve usulleri düzenlemektedir. Kanun'un 4. maddesinde sosyal hizmetlerin yürütülmesi ve sunulmasında sınıf, ırk, dil, din, mezhep veya bölge farklılığın gözetilemeyeceği, hizmet talebinin hizmet arzından fazla olması halinde önceliklerin muhtaç olma derecesi ve başvuru veya tespit sırası esas alınarak belirleneceğine yer verilmiştir. Kanun'un düzenlemesi yine sadece "sınıf, ırk, dil, din, mezhep veya bölge farklılığı" ifadelerine yer vererek Anayasa'nın 10. maddesindeki düzenlemeden ayrılmıştır. Bu hükmün uygulamada ne derece hayata geçirildiğine dair herhangi bir veri bulunmamaktadır.

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin usul ve esasları düzenlemek amacıyla çıkarılan 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 2. maddesinde ayrımcılığa ilişkin hükümler yer almaktadır. Madde ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin kuralların hükümlerinin ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, doğum, felsefi inanç, milli veya sosyal köken ve siyasi veya diğer fikir yahut düşünceleri ile ekonomik güçleri ve diğer toplumsal konuları yönünden ayırım yapılmaksızın ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınmaksızın uygulanacağına yer vermektedir. Bu olumlu düzenlemenin varlığına karşın uygulamada Türkçeden başka dil konuşan, özellikle Kürtçe konuşan, tutuklu ve hükümlülerin çeşitli baskılarla karşılaştığına ve yasalarca tanınan bir dizi haktan yararlanamadıklarına dair şikâyetler söz konusudur.

Yorum

Tüm yasaların da uygulamalarında eşitlik, saha tanımlanan tabiri ile ayrımcılık aleyhine boyutları olmaktadır. Engelliler için özgün yasa olsa bile, bunun belirtilmesi, toplumda ayrımcılığın olmasıdır. Önemli olan toplumda değil, öncelikle bireyde eşitlik değil, her birinin özel, özgün ve ayrıcalıklı olduğu, Evrene gelen tek bir varlık olduğunun algısıdır. İnsanlar farklı olabilir ama hakları, hak edişleri aynıdır, eşittir. Engelli olanlarda engelleri dikkate alınarak, doğal bunlar sağlanıp, ayırım ortadan kaldırılarak eşit tanımlama ile yaklaşım yapılmalıdır.

Ayrımcılık Yasağı

Ayrımcılık yasağının da ayrılmaz bir parçası olduğu insan hakları, devletlere çeşitli biçimlerde yükümlülükler getirmektedir. Bu yükümlülüklerin hepsi aynı derecede önemlidir ve bazılarının eksikliği insan hakları açısından büyük eksikliklerin oluşmasına neden olabilmektedir. Devletlerin insan hakları alanında, insan haklarına saygı göstermek, insan haklarını korumak, yerine getirmek ve geliştirmek şeklinde yükümlülükleri mevcuttur. Devletlerin insan haklarına saygı göstermesi, hak sahibi olan bireylerin haklarından faydalanmasını engellememesini gerektirir. İnsan haklarının korunması yükümlülüğünde ise, insan haklarının genellikle "üçüncü bir kişi" tarafından ihlal edilmemesinin güvence altına alınması söz konusudur. İnsan haklarını yerine getirme yükümlülüğü ise devletlerin, herkesin insan haklarından faydalanmasını sağlamak için etkin bir şekilde adım atması gerektiği anlamına gelir. Son olarak, insan haklarını desteklemek ise, insan hakları ile hakların savunulmasının imkânları konusundaki farkındalığı artırmanın ötesinde, başkalarının haklarına saygı gösterme sorumluluğu konusundaki bilincin yükseltilmesi anlamına gelmektedir.

Yorum

Devletler ayrımcılığı yasaklarken kendileri de ek ayrımcılık yaptıkları söylenebilir mi? Bir sağlık kuruluşunun Türk, Alman ve Göçmen olması ile farklı yaklaşım yapılacağı söylenebilir mi? Savaşta düşman tedavi edilmez denilebilir mi? O halde ayrımcılık insan olarak, sorunu, hastalığı ve bunun düzeyine göre vardır, ancak, sıfat olarak olamaz.

Pozitif anlamda demek, onlara ek ayrıcalık tanımak olmuyor mudur? Bunun yerine hak ettiklerini sağlamak denilmesi ve engelleri nedeniyle ulaşamadıklarının sağlanması ve desteklenmesi olarak tanımlamak daha yerinde olacaktır. Görmeye gözlük ve prematürelere rutin lazer yapılabilme olanağının sağlanması daha anlamlı olacaktır.

Devletler olumlu (pozitif) anlamda idari, hukuki tedbirleri almak ve uygulamaya geçirmek zorundadır. Devletler, bu sayede insan hakları ihlallerinin önüne geçebilecektir. Yine devletler, diğer devletlere karşı sorumluluklarını yerine getirmeli, insan haklarını koruma mekanizmalarını güçlendirici adımlar atmalıdır. Diğer yandan, devletlerin olumsuz (negatif) anlamda da yükümlülükleri vardır. Bu yükümlülük, bizzat kendisinin insan hakları ihlallerine yol açmaması gerektiğini, ihlalden kaçınma yükümlülüğünü ifade eder. İnsan hakları, bir kez belirlenip herkes tarafından benimsenen, oluşmuş ve bitmiş bir kavram değil, her gün içeriği değişen ve zenginleşen, dinamik bir kavramdır.

Yorum

Devletlerin olumsuz anlamda hukuki tedbirleri alması demek olayı farklı yorumlanmasına neden olmaktadır. Suç oluşması, işlenmesini engellemek de bireylere faydalı olduğu için, bu türdekiler olumsuz olamaz. Sigara içilmesinin toplum içinde engellenmesi, sigara içenler açısından olumsuz gibi algılanamaz, çünkü zarar oluşturmak bir hak olamaz. Bu nedenle

uygun alanda içilmesini sağlamak yine onlar için olumlu boyuttur. Yasaların olumsuz boyutu yaklaşımı anlaşılır olamaz.

Ayrımcılık yasağının tanımının yapılması ve ne tür fiillerin hangi koşullar altında ayrımcılık sayılacağına açıkça ortaya konulması gereklidir. Bu çerçevede sadece kişilerin tüm hak ve özgürlüklere eşit biçimde sahip olmalarını, bu hak ve özgürlüklerden eşit biçimde yararlanmalarını önleme amacını taşıyan fiillerin (doğrudan ayrımcılık) değil, fiilen bu sonucu doğuran herhangi bir ayırım, dışlama, kısıtlama veya tercihin de (dolaylı ayrımcılık) yasaklanması gereklidir. Zira ayrımcılık yasağının amacı kötü niyeti cezalandırmak değil, herkesin tüm hak ve özgürlüklerden tam ve eşit olarak yararlanmasını sağlamaktır.

- Ayırım gözetmeme yükümlülüğünün devlet ile birey arasındaki ilişkilerle sınırlı olmaması gereklidir.
- Bireylerin hangi niteliklerinin muameleye temel teşkil etmesi halinde ayrımcılığın söz konusu olacağı konusunda, ulusal mevzuatın uluslararası sözleşmelere uygun hale getirilmesi uygun olacaktır
- Ayrımcılık yasağının etkili olabilmesi için gerekli usuli tedbirlerin ayrıntılı şekilde düzenlenmesi gerekir
- Hak arama yollarına başvurma bakımından kişileri caydırıcı unsurlara karşı da tedbir alınmalıdır
- Son olarak, ayrımcılığı yasaklayan düzenlemelerde öngörülen yaptırımların caydırıcı nitelikte olması gerekir. Bu nitelikteki yasal düzenlemelerin yapılması zorunlu olmakla birlikte yeterli değildir

Yorum

Açık olarak tanımlanması zor bir boyut olan ayrımcılıkta, bunun uzmanlar tarafından daha çok yoruma dayalı olması ve belirli algı boyutu ile farkındalık öne çıkmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkeme kararında da bazı algıların oluşması ile daha belirginleşmektedir. Eğitim engellilerde ayrıcalıklı olmalıdır ve özelliklerine göre kavram ile onların aynı yaştakilerle birlikte eğitim konusunda olduğu gibi, aynı yaştakiler ile eğitimi yasal hak olarak tanımlanmıştır. Bu açıdan örneğin otizmde bireye göre özgün, uyarlanmış eğitim yapılmalı ve bu eğitimin amacı ve hedefi de aynı yaş gurubu ile toplumla bütünleştirilen eğitim olmalıdır. Olay beyaz ve siyah gibi değil, bireyin eğitimi ve onu toplumla bütünleştirme ve tuning/uyarlanmış eğitim olmalıdır.

Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nın uygulanmasını denetleyen Avrupa Sosyal Haklar Komitesi'ne yapılan bir başvuruda, eğitim hakkın ayrımcılık yasağı ve devletlerin yükümlülükleriden yararlanan otistik çocukların oranı ile eğitim hakkından yararlanan diğer çocukların oranındaki farklılığın, otistiklerin eğitim görebileceği özel eğitim kurumlarının azlığından kaynaklandığı iddia edilmiştir. Komite devletin gerekli tedbirleri almayarak, başka bir ifade ile yeterli sayıda özel eğitim kurumu açmayarak ayrımcılık yasağını ihlal etmiş olduğuna karar vermiştir. Bu tür ihlallerin önlenmesi için, belli haklardan yararlanmayan veya yararlanmakta zorlanan kişilerin, hangi niteliklerinden dolayı bu konumda olduğunun saptanması ve gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu da istatistiksel çalışmaların yapılmasını gerektirmektedir.

Yorum

Toplum çalışmaları ve istatistiksel boyut, bireyi değil toplum görüşü, ortak akıl veya mahalle kültürü/baskısını öne almaktadır. Bu açıdan bu yaklaşım terk edilmeli, bireye özgü ve uyarlanmış eğitim yapılmalıdır. Koç ve Mentor yaklaşımları da buna göre, kısaca bireye göre yapılmalıdır.

Genel Yorum

Kanımcıca en büyük ayrımcılık, ayrımcılık yapmamak demekten başlamaktadır. Ayrımcılık nesnesini tanımlıyor ve sonra yapmayın demektir. Irk bir insan neslinin ayırımı olamaz. Takımlar gibi ister Galatasaraylı ister Fenerbahçeli olun ama önemli olan ahlaklı ve güzel oynamak ve çevik olmak şeklinde farklılıklar olmalıdır. İnsanlık, değerler üzerine olan, etik ilkeleri geliştirme boyutu ile değer irdelemesi yapılmalıdır.

Bir insan BEN ve SEN denilmesi ile ayrımcılık boyutu oluşmaktadır. 2,5 aylık iken emdiği memeye bakıp, bu nedir dediği anda ayrımcılık boyutu oluşmaya başlamaktadır. Bunun sevgi boyutu ile oluşması, yoksunluğu doğuracaktır ki birliktelik ile iş birliği, eşgüdüm kaçınılmaz olacaktır. Bu nedenle aklını etik ilkeler boyutunda kullanmayan, sevgi algısını kavramayan, farkında içinde olmayan kişi, doğal benlik yapısı içinde ben ve sen ayrımcılığına girecektir. Ben, sen ve biz varız yaklaşımı yerine, hepimiz biriz, birlikteyiz

bütünleşmesi olmalıdır. Unutmamalı ki, bizler her zaman diliminde engelli olabiliriz, anomalilerin de varlık boyutu ve bir yaratılıştır, niye bizim yaratılmamızdan ayıralım.

3) Ayrımcılık Yasağı Eğitimi El Kitabı

Łukasz Bojarski, Isabelle Chopin, Barbara Cohen, Uyen Do, Lilla Farkas ve Romanița Iordache. Avrupa Birliđi'nin İstihdam ve Sosyal Dayanışma Programı – PROGRESS (2007- 2013) tarafından desteklenen bir girişimdir. Ayrımcılık Yasağı ve Eşitlik Konularında Sivil Toplum Kuruluşlarına Yönelik Bilinç Artırma Seminerleri, - VT/2010/007 -

ÖNSÖZ PROGRESS:

Bu yayın Avrupa Birliği'nin 2007-2013 yılları arasında yürütmekte olduğu İstihdam ve Sosyal Dayanışma Programı (kısaca PROGRESS) tarafından desteklenmiştir. PROGRESS Programı Avrupa Komisyonu'nun İstihdam, Sosyal İşler ve Sosyal İçerme Genel Müdürlüğü tarafından yönetilmektedir. Program, Avrupa Birliği'nin Sosyal Gündem'inde belirtilmiş olan istihdam ve sosyal işler alanındaki hedeflerinin hayata geçirilmesine mali destek sunmak, böylelikle bu alanlarda Lizbon Stratejisi hedeflerine erişmeye yönelik katkıda bulunmak amacıyla oluşturulmuştur.

Yedi yıllık program, AB27, EFTA/EEA (Avrupa Serbest Ticaret Birliği/Avrupa Ekonomik Alanı) ve AB'ye aday ve potansiyel aday ülkelerde uygun ve etkili istihdam ve sosyal mevzuat ve politikaların geliştirilmesine katkı sağlayabilecek tüm aktörleri hedeflemektedir.

PROGRESS'in misyonu, Üye Devletlerin daha çok sayıda ve daha iyi çalışma olanakları yaratma ve sosyal olarak daha bütünleşmiş bir toplum oluşturma taahhüt ve çabalarına destek olmaya yönelik olarak AB'nin desteğini güçlendirmektir. Bununla ilgili olarak PROGRESS aşağıdakilerin gerçekleştirilmesinde aracı olacaktır:

- PROGRESS'in politika alanlarında analiz ve politik tavsiye sunulması;
- AB mevzuatının ve PROGRESS politika alanlarında yer alan politikaların uygulanmasının izlenmesi ve raporlanması;
- Üye Devletler arasında AB hedefleri ve öncelikleri hakkında politika alışverişi, karşılıklı öğrenme ve desteğin geliştirilmesi;
- İlgili aktörlerin ve toplumun genelinin görüşlerinin aktarılması.

PROGRESS hakkında daha fazla bilgi edinmek için bakınız: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=327>.

EL KİTABI

Bu rehber Migration Policy Group (MPG) ile iş birliği içinde Human European Consultancy (HEC) tarafından hazırlanmıştır. Human European Consultancy, Avrupa Birliği kurumları, Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı ve diğer hükümetler arası örgütler ve ajanslar gibi müşteriler için projeler yönetmekte ve uygulamaktadır. Projelerin ana konuları insan hakları, eşit haklar ve ayrımcılık yasağı, sivil toplumun gelişimi ve sonuç odaklı çalışmalara yönelik metodolojilerin geliştirilmesi ve uygulanması, kalite koruma ve uygulamaların izlenmesidir. Sunulan hizmetler arasında şunlar bulunmaktadır: (AB Üyesi) devletlerde ve AB düzeyinde veya uluslararası düzeyde geçerli olan konular ve meseleler üzerine araştırmalar yapmak, raporlar hazırlamak, uzmanlara yönelik Ayrımcılık Yasağı ve Eşitlik Konularında Sivil Toplum Kuruluşlarına Yönelik Bilinç Artırma Seminerleri toplantılar ve seminerler düzenlemek ve/veya (bir dizi) seminer düzenlemek.

İNSAN HAKLARI ALANINDA İZLEME VE BELGELEME NEDİR? İnsan hakları alanında izleme ve belgeleme, insan hakları hukuku bağlamında yükümlülük altında olanların;

- İnsan hak ve özgürlüklerini ihlal etmeme, koruma ve sağlama yükümlülüklerini tam olarak yerine getirip getirmediğine;
- Bu çerçevede gerekli tüm tedbirleri alıp almadıklarına;
- Alınan tedbirlerin yeterli ve etkili olup olmadığına;
- Daha başka ne tür tedbirler alınması gerektiğine;
- Alınan veya alınmayan tedbirlerin kimleri ne yönde etkilediğine veya insan haklarına saygı konusunda değişimin hangi yönde olduğuna ilişkin sistemli bilgi toplanmasını, bu bilgilerin doğruluğunun çeşitli araçlarla test edilmesini ve geniş anlamda, savunu faaliyetlerinde kullanılabilir hale getirilmesini ifade eder.

Yorum

Bir eylemin etkin ve verimli olması açısından, yapılan işlemin a) gerçek anlamda oluşup oluşmadığı, b) gereken tedbirlerin alınıp alınmadığı, c) yeterli ve etkili olduğu, d) başka değişim ve gelişim boyutları, e) insan haklarına saygı boyutu üzerinde uzman görüşleri ve önerileri ile gelişim sağlanması temelinde bir değerlendirme öngörülmektedir.

5 No'lu Genel Yorum: Engelli Kişiler

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme engelli kişilerden açıkça bahsetmez. Ne var ki, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, bütün insanların özgür doğduğunu ve onur ve haklar bakımından eşit olduğunu kabul eder ve Sözleşme'nin hükümleri toplumun tüm kesimlerine uygulandığı için, engelli kişiler de Sözleşme'de tanınan bütün haklara sahiptir. Ayrıca, özel bir uygulamanın gerekli olduğu hallerde, taraf devletler öngörülen tedbirleri, kaynaklarını azami şekilde kullanarak almalı ve engellilerin Sözleşme'de belirtilen haklardan, engellilikten kaynaklanan olumsuzluklar bertaraf edilerek, yararlanmaları sağlamalıdır. Dahası, Sözleşme'nin 2(2). Maddesinde yer alan, "Sözleşme'de belirtilen" hakların, sayılan nedenlere "ya da başka bir statü" bakımından "herhangi bir ayırım gözetilmeksizin uygulanması" şartı, engellilik bağlamında ayrımcılık için de geçerlidir.

Yorum

Engellilere engel çıkarma boyutunda, yardım ve destek için oluşan kurullar, dernekler olmasın diye insan düşünmeden geçmemektedir. Sivil Toplum Kuruluşları amaçları için çalışırlar.

İzleme ve Belgeleme Planlamasına Örnek

Savunu faaliyetlerinin amacı: Ayrımcılığa uğramaksızın eğitim hakkından yararlanma üzerinde etkili olan karar alıcıların kararlarını etkilemek.

Kişi bakımından kapsam: Buradaki amaç, kişi bakımından büyük oranda sınırsız bir kapsama sahiptir. Hangi eğitim çağındaki kişilerin ayrımcılığa uğramaksızın eğitim hakkından yararlanmasının amaçlandığı belirtilmemiştir. Başka bir ifade ile hak sahipleri veya mağdurlar yönünden bir sınırlama söz konusu değildir. Amaç cümlesinden, amacın ve dolayısıyla izleme kapsamının karar alıcılara ilişkin olduğu anlaşılmaktaysa da hangi seviyedeki karar alıcıların kapsam dâhilinde olduğuna ilişkin bir sınırlandırma da söz konusu değildir. Bu aşamada, izlemeyi yapacak olanların, amacı ve izleme kapsamını bu şekilde muhafaza edip etmemeye karar vermeleri gerekir. Eğer izlemeyi yapacak olanların orta veya uzun vadeli stratejileri ilköğretimde ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına yönelikse, o halde amacın ve dolayısıyla izlemenin kişi bakımından kapsamının daraltılması gerekir. Diğer bir deyişle, izlemenin ilköğretim çağındaki çocuklarla sınırlı olarak yapılması ve amacın da uygun şekilde uyarlanması anlamlı olacaktır. Hatta kapsamın daha da daraltılması mümkündür. Eğer izlemeyi engellilik alanında faaliyet gösteren bir STK yapacaksa, ilköğretim çağındaki engelli çocuklarla, ilköğretim çağındaki fiziksel engelli çocuklarla, ilköğretim çağındaki fiziksel engelli kız çocuklarıyla sınırlı bir izleme de yapılabilir. Daha önce de belirtildiği gibi, burada belirleyici olan amaçtır. Burada verilen örnek ile ilgili olarak izlemenin kişi bakımından kapsamı belirlenirken, karar alıcılardan da hareket edilebilir. Burada ilk ihtimal eğitim hakkına ilişkin tüm karar alıcıların eylem ve işlemlerinin izlenmesidir. Ancak, karar alıcılar bakımından bir sınırlama yapılabilir, örneğin izlenecek karar alıcılar sadece il ve ilçe Milli Eğitim Müdürlükleri olarak belirlenebilir. Burada belirlemeyi yaparken öncelikle şu soruları sormak gerekir: 1) Eğitim hakkına ilişkin karar alıcılar kimlerdir? 2) Amaca varmak için eğitim hakkına ilişkin tüm karar alıcıların izlenmesi gerekli midir?

Karar alıcıların kararlarını etkilemeye yönelik bir amaç söz konusu olduğunda, izlemenin mutlaka karar alıcılara yönelmesi gerekemeyebilir. Bu çerçevede, kararları uygulayanların izlenmesi de gerekebilir. Zira karar alıcıların kararlarını etkileyebilmek için, aldıkları kararların mevcut halde ne yönde etki ettiğini anlamaları sağlanmalıdır. Bu ise, karar alıcıların değil, kararları uygulayanların eylem ve işlemleri izlenerek gerçekleştirilebilir. Örneğin bir karar alıcı olarak Milli Eğitim Bakanlığı'nın, çıkarttığı bir yönetmeliği değiştirmesi veya yürürlükten kaldırması yönünde etkilenmesi amaçlanıyorsa, izlenecek olan Bakanlığın kendisi değil, yönetmeliği uygulayan il ve ilçe Milli Eğitim Müdürlükleri ile okul müdürlükleridir. Zira yönetmelikler buralarda etkilerini göstermektedir. Son olarak, izlemenin kişi bakımından kapsamı her iki yönden de sınırlandırılabilir. Örneğin Milli Eğitim Bakanlığı'nın çıkarttığı bir yönetmeliğin, il Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından uygulanmasının, ilköğretim çağındaki fiziksel engelli kız çocuklarının eğitim hakkından eşit şekilde yararlanması üzerindeki etkileri izlenebilir.

Yer bakımından kapsam: Eğer izlemeyi yapacak olan STK yerel bir örgütse ve kaynakları tüm Türkiye çapında izleme yapmasına olanak tanıyorsa veya örgüt sadece belli bir bölgede veya ilde değişiklik yaratmayı amaçlıyorsa izleme, yer bakımından tek bir il veya bölge ile sınırlandırılabilir. Bu durumda, tek bir ildeki il Milli Eğitim Müdürlüğü ile ilçe Milli Eğitim Müdürlüklerinin veya bir bölgedeki il ve ilçe Milli Eğitim Müdürlüklerinin eylem ve işlemleri izlenebilir.

Zaman bakımından kapsam: Karar alıcıların kararlarını etkileme amacına sahip bir izlemenin zaman bakımından kapsamı, amaçla ve sürecin nasıl geliştiğiyle bağlantılı olarak değişecektir. Eğer amaç, karar alma süreçlerinin demokratik hale getirilmesini ve kararlardan etkilenenlerin sürekli olarak karar alma süreçlerine katılmasını sağlamayı içeriyorsa (örneğin okul aile birlikleri), izleme sürekli bir nitelik kazanacaktır. Buna karşılık, bir okulun engelliler bakımından erişilebilir hale getirilmesi yönünde karar alıcıları etkilemeye çalışan bir savunma faaliyeti kapsamındaki izleme ve belgeleme, okulun erişilebilir hale getirilmesi kararının alınması ve bu kararın uygulanması ile sona erebilir.

Konu bakımından kapsam: Eğitim hakkına ilişkin bir izlemede, izlemenin konu bakımından kapsamının belirlenmesinin ilk adımı, ilgili standartların belirlenmesidir. Başka bir ifade ile "olması gerekeni" aktaran sözleşmelerin, ilgili komite ve mahkeme kararlarının, siyasi taahhütlerin ve benzerlerinin derlenmesi gerekir. İkinci adım, bu belgelerden yararlanarak, eğitim hakkının unsurlarının tespiti yani herkesin eğitim hakkından tam ve eşit yararlanabilmesi için var olması gereken unsurların ayrıntılı olarak listelenmesi gerekir. Örneğin eğitimin var olduğundan bahsedebilmek için okul ve öğretmenlere ihtiyaç vardır. Okul ve öğretmenlerin, öğrenci için erişilebilir olması gerekir. Eğer ilköğretim yaşındaki çocuk fiziksel olarak okula erişemiyorsa, okul içi ve çevresi sağlıklı bir yaşama alanı sağlamıyorsa, öğrenci öğretmen ile iletişim kuramıyorsa, eğitim masraflarını karşılamıyorsa—ki bunlar izleme sonucunda ortaya çıkacaktır—o halde karar alıcıların bu durumun değişmesine yönelik bir çaba içerisine girmesi gereklidir. Amaç hangi hakla ilişkinde, bu hakkın unsurlarının ayrıntılı şekilde listelenmesi gerekir. Böylece, hangi unsurlar bakımından karar alıcıların kararlarının etkilenmesinin gerektiği de ortaya çıkmış olacaktır. Eğer insan kaynakları ile bütçe yeterli ise ve savunma faaliyetlerinin amacına varması için gerekli ise, izlemenin konu bakımından kapsamı, ilgili bütün unsurlarını içerebilir.

Yorum

Tüm yaklaşım ve kapsamlar bireye göre uyarlanmalıdır. Başlıca oyunlar yine bireye göre oluşturulmalıdır. Bir engelliye veya bir prematüreyi anlamayan için kapsamdan söz edilemez.

Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme

Madde 2 ... "Engelliliğe dayalı ayrımcılık" siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlamayı kapsamaktadır. Engelliliğe dayalı ayrımcılık, makul düzenlemelerin gerçekleştirilmemesi dahil her türlü ayrımcılığı kapsar. "Makul düzenleme",¹ engellilerin insan haklarını ve temel özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, ölçüsüz veya aşırı bir yük getirmeyen, gerekli ve uygun değişiklik ve düzenlemeleri ifade eder.

Yorum

Makul düzenleme bile kabul edilemez olarak görülmektedir.

AYRIMCILIK YASAĞI VE EŞİTLİĞE İLİŞKİN HÜKÜMLER: Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Antlaşmanın Konsolide Hali:

Madde 10: Birlik, politikalarının ve faaliyetlerinin tanımlanmasında ve uygulanmasında, cinsiyet, ırk veya etnik köken, din veya inanç, engellilik, yaş ya da cinsel yönelim temelinde yapılan ayrımcılıkla mücadele etmeyi amaçlayacaktır.

Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı:

Madde 20: Herkes hukuk önünde eşittir

Madde 21: 1. Cinsiyet, ırk, renk, etnik veya toplumsal köken, genetik özellikler, dil, din veya inanç, siyasi veya diğer görüşler, ulusal bir azınlığa mensup olma, mülkiyet, doğum, engellilik, yaş ya da cinsel yönelim gibi temellere dayalı herhangi bir ayrımcılık yasaklanacaktır. 2. Antlaşmaların uygulanması kapsamında ve bu antlaşmaların özel hükümlerine halel getirmeksizin, uyrukluktan kaynaklanan herhangi bir ayrımcılık yasaklanacaktır.

Yorum

Her bireyin hukuk önünde eşit olması bile, engelli olanlar ile onların eşit tutulması değil, hak edişlerine göre tanınma boyutu dikkate alınmalı. Hak edişe göre hakkı verilmelidir ve hukuk boyutları, anayasa, yasa ve nizamnameler buna göre yorumlanmalı ve uygulamalar ile pekişmelidir.

ARKA PLAN: AYRIMCILIK YASAĞINA İLİŞKİN AVRUPA MEVZUATININ HUKUKİ ÇERÇEVESİ

İrk Eşitliği Direktifi'nin (2000/43/EC) ve İstihdamda Eşitlik Direktifi'nin (2000/78/EC) beyan edilen amacı "[ırk veya etnik kökene] [din veya inanca, engelliliğe, yaşa veya cinsel yönelime] dayalı ayrımcılıkla mücadele etmek için Üye Devletlerde eşit muamele ilkesini yürürlüğe koymak maksadıyla bir çerçeve oluşturmaktır." Erkekler ve kadınlar arasında eşit muamele ilkesini uygulayan Direktifler de (2006/54/EC – değiştirilen direktif – istihdam ve meslek; 2004/113/EC – mal ve hizmetlere erişim ve bunların arzı) büyük ölçüde aynı amacı taşır. Birlikte değerlendirildiğinde, AB ayrımcılık yasağı direktifleri, şunları öngörür:

- Ulusal mevzuatın ayrımcılığa karşı asgari bir koruma standardı;
- Üye Devletlerin ayrımcılığı yasaklayan mevzuatı uygulamak ve eşit muameleyi artırmak ve teşvik etmek amacıyla ayrıntılı düzenlemeler yapma ve mekanizmalar oluşturmalarına yönelik asgari yükümlülükler.

Aşağıda İrk Eşitliği Direktifi ve İstihdamda Eşitlik Direktifi'nin temel hükümlerinin bir özeti verilmiştir. Ancak, ayrımcılık yasağına ilişkin mevzuat sürekli gelişmektedir. Bu nedenle, buradaki bilgiler bu rehberin hazırlandığı tarih (Mayıs 2012) bakımından geçerli bilgilerdir. Bu özet, rehberin ana bölümleri için bir arka plan oluşturması amacıyla hazırlanmıştır.

2.1 Ayrımcılık tanımları

Direktifler (Madde 2) 'ayrımcılık temelleri' olarak adlandırılan ırk veya etnik köken (2000/43/EC sayılı Direktif) ve engellilik, din veya inanç, yaş ve cinsel yönelim (2000/78/EC sayılı Direktif) temellerine dayalı, hem doğrudan hem de dolaylı ayrımcılığı yasaklar.

2.1.1 Doğrudan ayrımcılık

Doğrudan ayrımcılık (Madde 2.2 (a)) bir kişiye (B) ayrımcılık temellerinden birine dayalı olarak, karşılaştırılabilir bir durumda, diğer bir kişiye göre (C) daha az tercih edilir şekilde muamele edilmesi, edilmiş olması veya edilebilir olması halinde gerçekleşir.

- Yaştan kaynaklanan sebepler dışında, doğrudan ayrımcılığı haklı kılacak genel gerekçeler yoktur;
- Ayrımcılık yapan kimsenin (A) saik veya kastının ne olduğu önemli değildir; mesele B'ye daha az tercih edilir şekilde davranılıp davranılmadığıdır;
- 'Daha az tercih edilir şekilde muamele' kişinin reddini, dışlanmasını, daha az tercih edilir şart ve koşulların ya da daha kötü bir hizmetin kişiye sunulmasını ya da bir seçim veya fırsatın tanınmamasını içerebilir;

2.1.2 Dolaylı ayrımcılık

Görünüşte tarafsız olan bir düzenleme, ölçüt veya uygulama, ayrımcılık temellerinden biri kendileri için geçerli olan kişiler bakımından, başka kişiler ile karşılaştırıldığında belirli bir dezavantaj yaratıyorsa ve söz konusu düzenleme, ölçüt veya uygulama meşru bir amaçla haklı kılınmadıkça dolaylı ayrımcılık (Madde 2.2 (b)) teşkil eder. İlgili düzenleme, ölçüt veya uygulamanın meşru bir amaçla haklı kılınabilmesi ve söz konusu amaca ulaşmak için kullanılan araçların uygun ve gerekli olması gerekir.

Yorum

Daha önce belirtildiği gibi burada tanımlama bireyin aleyhine olabilmektedir. Göçmen sorununda devletler yabancı lisan bilen ve kendi toplumu için yararlı olanı alırken, diğerlerini dışlamaktadırlar. Bu insanların tek çözümü ölmek, var olabilmek için savaşa katılmakta ve terör gerekçesi ile yine öldürülmekte, kısaca ölmektedirler.

Genel Yorum

Sevgi boyutu, insanı ve insanlığı sevmek temelinde algılamak ve farkındalık olmadan, sadece teorik ve bireyin olmadığı kurallar ve sistem ile ayrımcılık önlenemez. Standart yaklaşım olamaz, standart eğitim de olamaz, sadece diploma vermek olur. Her bireye özgü yaklaşım ve eğitim yapılması gereklidir.

Eğer sevgide bir ayrımcılık yaparsanız, bunun kademeli, sınırlı ve seçicilik şeklinde olması ile hedefe yönelik sevgi olmaktadır. Sevginin en üst boyutu Yaratana yönelen sevgi gibi,

Nirvana soyut kavramları olmalıdır. Objeye yönelik, somut sevgiler sizi ancak sınırlandırıp, kalıp içine sokmaya yarayacaktır.

Her birey tek, eşsiz, emsali olmayan,
olmayacak ve bağımsız, insan olarak bir
varlıktır.

Her Bireyin İnsan (Homo sapiens, sapiens) olarak eşit hak ve özgürlüklere sahip olması, doğal bir varlık hakkı olarak oluşturulmalı, sağlanmalı, korunmalı, gözetilmeli ve destek olunmalıdır.

Bireyin sıfatları değil doğrudan ad ve soyadı yeterli olmalıdır. İnsanların varlık ve kimlik bilgileri olarak adları ve kayıt numaraları gibi tanımlamalar dışında başka bir sıfatın veya tanımlamanın yapılmaması gerekir. Fiziksel özellikleri, cinsiyeti, ırk ve kültürel, vatandaşlık boyut dahil, eğitimi, sosyal, politik ve her türlü tanımlamaların insanları gruplandırma ve sınıflama yaratacağı için, ayrıca belirtilmesi yasal ve etik açıdan gerekmedikçe belirtilmemelidir. Her bireyin durumu, inancı kendine, bizimki de kendimize ait olmalı, saygı, gizlilik ve bireyin özellikleri, mahremiyeti içine alınmalıdır. Tüm evrensel İnsan Hakları kapsamındadır.

Örneğin; kadın ve erkek yaklaşımının bir dayanağı, gerekçesi olmalıdır, insan yaklaşımlarında anlamı olamaz. Bir hekim sosyal anlamda cinsiyetsizdir. Kişiler arasında cinsiyete dayalı bir ilişki olmadıkça tanımlanmaması gerekir.

Varlık olarak hepimiz atomlardan oluşmaktayız, aynı doğa kanunlarına tabiyiz, eşitiz. Bu Evren’de canlı varlıklardan biri olarak, cansız oluşumlarında temel yapı maddesi olan atomlardan oluşan, Homo sapiens, sapiens denilen bir tek tür olarak, mevcudiyetimizi sürdürmekteyiz.

Oluşan yapı, belirli bir genetik, çevresel, farklı etkileşimler ile tek hücreden gelişmekte, bir değişim boyutu geçirmektedir. Bu değişim boyutu, intrauterin olarak çeşitli canlı varlıkların gelişimine benzer olsa da her bir insan kendisine özgü oluşum temelli bir gelişim sürecini geçirmektedir. Gelişimsel olarak anne ve babadan gelen genetik yapının, karakterlerin kendisine özgü yapılanması ile, bu Evrende tek ve özel, özgün bir yapı oluşturduğu, anormal yapıların, anomalilerin ve bozukluklarında bu değişim ve gelişimin doğal yapısı gerektiği de gözlenmektedir. Anomalilerin bir kısmı, yaşamsal boyuta gelmeyenlerin intrauterin veya doğduktan sonra ölmekte veya çeşitli tıbbi yaklaşımlara gereksinim duymaktadırlar. Hangi düzeyde olursa olsun, tüm canlı doğanların, sorun, kusur, engelli olan veya prematüre gibi uzun süreçte bakım gerektirenlerin olması, oluşması bu varlık, var oluşun bir doğal sonucudur. Yadırganacak bir boyutu da olamaz.

Engelli veya herhangi bir şekilde tanımlama ayırimcılık olarak insanlık suçu kavramında ele alınmalıdır. Hangi düzeyde olursa olsun, anomaliler ve engelli olanların tanımlanması ayırimcılık ve onları sınıflandırma niteliğindedir. Görme engelli olan bir kişi ile iletişim ve ilişkilerde, onun yapamayacağı boyutlar, yazı ve şekiller ile bir boyut yakalamanın anlamı olamaz. Aynı şekilde iki aylık bir çocuğa matematik sorusu sormak ve dün, bugün ve yarın gibi zaman kavramlarını da belirtmek anlamsız olacaktır. Sorun bireyde değil, onu soran kişide ve zihniyettedir. İnsanlık boyutu, kişilerin, fiziksel, ruhsal insanlık, maddi, manevi, sosyal, kültürel durumları ile ilgilenmemeyi gerekli kılar. Sadece iletişim ve ilişkilerde etkinlik ve yeterlilik açısından

özel ve özgün yaklaşımı gerekli kılar. Bunun basit boyutu da sevgidir, birey olarak, haklara saygı temelinde, insanlık açısından karşılıksız bir sevgi olmalıdır.

Her birey tüm insanlık haklarına sahiptir; İnsanlık hakları sağlanmalı, desteklenmeli ve uygulanmalıdır.

Homo sapiens, sapiens olarak aynı tür boyutunda, bireyin özgürlüğü, bağımsızlığı temelinde, canlı olmasının anlamı olarak, tüm insan hakları sağlanmalıdır.

İnsan Hakları, doğal, doğrudan kazanılan korunması, gözetilmesi ve sağlanması gereken boyuttur.

Engelli veya herhangi sosyal, ekonomik, kültürel, medeni durumu, politika, inanış, fiziksel özellikleri ile çevresi dahil olmak üzere, ayrımcılık yapılmaması gereken bir durumdur. Örneğin; bir insanın günlük sıvı gereksinimi, yaşına, kilosuna ve hastalık gibi bazı özel durumları dışında aynıdır. Ancak bireysel farklılıklar nedeniyle metabolizmasına bakılarak, aldığı, çıkardığına göre yaklaşım yapılır. Böbrek yetmezliği gibi durumlar yine farklı yaklaşımı gerekli kılar. Buradan da görüleceği gibi, yaklaşım farklılığı, bireyin fizyolojik ve fizyopatolojik durumuna bağlıdır, diğer tanımlamaların yeri olamaz.

Engelli olmak, bireyin tercihi olmadığı, kaza ve diğer sorunlar ile oluşması da söz konusu olacağı için, gelişen bir kavram olarak bakılmalıdır.

Engellilerin engelinin olup olmaması, bunların tam tedavi edilip edilmemesi, insan olarak eşitlik kavramından uzak olamaz. İnsanlık ve insan haklarına sahip olabilmek için, Homo sapiens, sapiens olmak ve canlı bir varlığının olması yeterlidir. Sadece engeline göre özel ve özgün yaklaşım, özellikli eğitim ve uygulamaların gerekli olduğu bilinmelidir.

Engelli veya özellikli bir sorunu olan birey, birey, aile veya toplum değil, insanlığın bir değeri olarak görülmelidir.

Her birey tüm insanlığın değeridir, bu onların kendi başlarına yeterli ve yetkin olması ile değil, canlı bir varlık olması yeterli bir gerektir. İnsanlık bir insanlık onurunun temsilcisidir.

Kişiler veya insanlık boyutunda insan haklarını bireysel savunular, serbest kendi seçimlerini yapma, bağımsız ve özgürlükleri, bireysel özerliklerinin en üst düzeyde tutulması önemsenmelidir.

İnsanların bir temsilcisi olarak sosyal yapıda yerlerini almaları, ayrımcılık yapılmaması, etkin ve verimli olmasının sağlanması gereklidir. İnsanları kadın, erkek gibi ayrımı bile kabul edilebilir olamaz.

Tüm insanların engelli veya herhangi bir tanımı olsa bile insan olarak; bilinçlenmeli, insanlık açısından farkındalıkları olmalıdır, bunun birey kadar tüm insanlık, toplum ve kamu, kurum ve kuruluşları için geçerlidir.

Bireyin doğal hakkı olarak eşitlik sağlanmalı, oluşmadığı durumda da insanlık suçu olarak ihbarı zorunlu hukuksal durum olmaktadır.

M. A. Akşit Koleksiyonundan

M. A. Akşit Koleksiyonundan

Yorum

4

Hepimiz aynı yapıdan oluşmuşuz ve değişim içindeyiz, anomaliler yapılanmanın olası modelleridir*

M. Arif Akşit**, Tamer Kaya***

*Eskişehir Acıbadem Hast. Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesi çalışmasıdır

**Prof. Dr. Pediatri, Neonatoloji ve Ped. Genetik Uzmanı, Acıbadem Hast., Eskişehir

*** Prof. Dr. Radyoloji, Radyo-diagnostik Uzmanı, Acıbadem Hast., Eskişehir

Dünya doğal yapısı atomlar ve kozmik bir elektrostatik boyut ile oluşmaktadır. Artı yükler, eksi yükleri çekmekte, bir boşlukta çekim alanları, birçok Güneş sistemi gibi yapılanma olmaktadır. Ufak boyutu ile Samanyolu bizim masamızı oluşturduğu bile söylenebilir.

Bu moleküllerin bir yapılanma sistematigi ve bunların birlikte olmasını sağlayan bir plan olmaktadır. Bu DNA ve RNA ile olduğu, canlılarda söylenebilir. Bunun şifreleri de kök hücrelerde ve potent olan yapılarda bulunmaktadır. Kısaca hepimiz aynıyız. Bu sürekli değişim ve gelişim içinde olup, bunun kısa öz yapısı da anomalilerdir. Trizomi bir yeni tür oluşum çabasıdır, ancak zekâ ve üreyememe sorunu olmasa, devamlı güler yüzlü bebeklerini olmasını isteyen çok anne olabilir di.

Sizin denizde yüzdüğünüzde, içinde olduğunuz suyun kapsamı, sizin vücudunuzdaki sıvıya çok benzerdir. Aradaki deri farklı ortaya koyar sanırsınız, ama zamanla elektrolit geçirmesi ve suyu özellikle içmeniz solit atılımını yapılamayacağı için ölümünüze neden olmaktadır. Kısaca aynı ortam olduğu net ve açıktır.

Deniz suyunu bir membran ile çevirdiğinizde, iç ve dış yapı değişmektedir. Membran iki katlı bir yağlı yapı ve arada bir karbonlu oluşum ile oluşturulduğunda bir seçicilik başlamaktadır. İşte burada bir şifre ile katkı gelirse, örneğin biraz nişasta konulunca yapı jelleşmektedir. Bir denizanası, jelle/jel niteliğinde bir yaratık olup, %90 üstünde sıvı kapsamlı bir canlıdır. Fetüs intrauterin dönemde de aynı şekilde olup, daha sonra organ sistemleri ile yapılaşma değişir ve takiben doğumdan sonra, özellikle yaşlılarda sıvı oranı belirgin düşer ve buruşmalar gözlenir.

Bu açıdan bizler deniz suyunun bir zar ile ayrışması ile oluşan canlılar olduğumuz kavramı, bir biyolojik gerçekçilik olmaktadır. Bu açıdan vücut sızımız bizim varlığımızın temel elemanı olmaktadır. Su, hidrojen ve oksijen atomunun 104 derecelik bir yapı ile oluşması ve itme ve çekme boyutunun elektron transferi olmadan oluşması açısından önemli bir yapı oluşturmaktadır.

Yok aslında farkımız, bizler deniz suyunun bir torbaya doldurulmuş ve jel maddelerinin eklenmesi gibi varlıklarız. Embriyo incelendiğinde aynen ilk canlı evrelerinin geçirildiği gözlenecektir.

İnsan olarak gelişmiş varlık kavramı yerine, insan olarak, beslenme ve canını koruma dışında kendi türünü öldüren tek varlık olarak, gelişmişlik boyutunda olduğumuzda söylenemez.

Engelli haklarındaki vurguların tüm anomalili ve engellilerin de bir insanın doğal yapısı gereği oluştuğu gerçeği ile eşit haklara sahip olmaları anlamı kavranmalıdır. Elbet gözü olmayana görme ile mukayese edilmesi eşitlik değil, eşitliğin çarpıtılması anlamındadır. Kadın ve erkek eşitliğinde, kadının ek haklarının ortadan kaldırılması değil, onlara bu haklara dayanan gereksinimleri sağlamakta yatar. Emziren annenin rahat olarak emzirme yerlerinin oluşması gibi bir boyut sağlanmasıdır. Eşitlik hakları sağlamak ve koruma ile gözetme ile oluşturulabilir. Özellikle yenidoğan dönemi ve annenin bebeğine bakması için şartların sağlanması bir eşitlik boyutudur.

Burada hepimiz aynı materyalden: atomlardan olduğumuz kavramının algılanması açısından bu Ünite oluşturulmuştur.

Özet

Hepimiz aynı yapıdan oluşmuşuz ve değişim içindeyiz, anomaliler yapılanmanın olası modelleridir

Amaç: *Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme* boyutunda tüm anomalilerde bir genetik yapının doğal sonucudur, ayrıştırma ve uzaklaşma yapılmamalıdır.

Dayanaklar/Kaynaklar: İnsan Hakları, Engelli Hakları ile embriyoloji ve evrim yaklaşımları temel alınmıştır.

Giriş: Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylere farkındalık temelinde, anomalilerinde insanlığın doğal bir yapılanma boyutudur. Bir insan tüm bu embriyolojik değişimi, tarihte oluşan gelişim, değişimi kısaca evirilmeyi anne karnında geçirmektedir. Bu durum onu tüm doğada aynı olduğunun kanıtıdır.

Genel Yaklaşım: Sorun, kusur ve engelli olan bireyler ve anomaliler açısından durumlarının doğanın bir gelişimsel boyutunun aynı zamanda algılamak, farkındalık görülmesi, bir bakıma tarihsel yapılanmanın bir sürecini göstermesi açısından önemlidir. Farkındalık değerlendirmesi; tüm varlıkların aynı doğal yapı olan atomik formasyonun algılanması önemlidir.

Yaklaşım: Bireylerin farkındalığı doğanın bir oluşumudur ve bunlar ayrıştırmamalı, tüm varlıklar aynı modelin gelişimi üzerindedir. İnsan olarak birlik ve bütünlüğün yapılanmada olduğu konusunda bir düşünce oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Sonuç: Farkındalık insanın sorunlu, kusurlu ve engelli olması değil, aynı doğadaki varlıklarla eşit yapılanma olarak, değişim ve gelişim ile insanlık üzerine oluşan boyut sonucu insan olmasını algılamasıdır.

Yorum: Farkındalık bilinç durumu ile algılamaktır ki, bunun oluşmasında en önemli yöntem eğitim olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Farkındalık, Evrimsel, gelişim değişim, tüm varlıkların atomik yapısında olması

Outline

All creatures are on the same structural confirmation, thus, abnormalities are the probable examples

AIM: The abnormalities, in according of Disabilities Rights Convention, a genetic evaluation consequence, thus, nature indicates the development and progress of a human, not letting to diversity and unhuman reactions to them.

Grounding Aspects: The United Nations CONVENTION ON THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES is indicated thus, even they are the natural aspects of the reality, as concerning at the evaluation.

Introduction: The CONVENTION ON THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES, abnormalities, disabilities are the natural finding, process of the growth and development, thus as evaluation perspective, thus, all are concerning intrauterin phase, as also afterwards. This indicates that, all creatures are at same structure nearly same atomic design.

Notions: The living and non-living organisms are on the same structure, atomic design, as we Human being, must aware of this and perceive that we are the same, the same rights to be.

Conclusion: As a Human, concerning the humanity, and ethical principles, we must perceive, all the structural design on atomic perspective; all the same, and we are just a developing, evaluative part, the summary indicates at the intrauterine development.

Key Words: Awareness, perceiving the growth and development, evaluation at atomic structural design

Giriş

Sorunlu, kusurlu veya sekelli olan bireyler, özellikle anomalili olanların bir intrauterin embriyonik gelişimlerine bakıldığında, aynı safhaların oluştuğu anlaşılacaktır.

Kısaca her insan belirli genlerle bütünleşik, tek hücre ile oluşmakta, sonra gelişiminde de tüm evrensel canlı değişim ve gelişimi/evolüsyon denilen boyutu tamamlaması ile doğmaktadır. 5 yaşına kadar anatomik gelişim, 15 yaşına kadar da fizyolojik gelişimin devam ettiği de bilinmektedir. Her organ sistem farklı bir süreçte olgunlaşmaktadır.

Embriyolojik olarak ilk tanımlanan canlılar doğrudan DNA kontrollü iken, daha sonraları RNA etkileşimin hakimiyeti gözlenmektedir. Bizler babadan DNA almakta, anne hücresinin bölünmesi ve bu mesajı ileten RNA oluşumu kavramındayız.

Yaprak bitleri, karınca ve arılarda dişi kendi kolonizasyonunu yaparak kendi modelini yaratarak hakimiyet kurarken, biyolojik güçlü olabilmek için, yılda bir bile olsa farklı genler ile yeni nesil oluşturmaktadırlar. Klonlananların yaşamları kısa olmaktadır. Hayvanlarda da Baby Doll, annesinden klonlanan kuzu, anneden önce, yaşlı olarak ölmüştür.

Bölünme insanlarda ortalama 60 (+/-) 20 belirtilmektedir. Bu 120yıla karşılıktır. Bebeklik oluşması için en az 30 bölünme oluyorsa, klonlanınca, doğumundaki bölünmede katılarak, bebek en az (30+30) 60 bölünmeli çocuk olmaktadır ki bu doğumda 120 yaş etmektedir. Benjamin Button Filmi akla getirmektedir.

İnsanlarda sadece DNA ve RNA değil, metilasyon, enzimatik ve beslenme gibi faktörler etkilenmekte, membran arasında olan yapıdaki G proteinler (leptin, grelin gibi) etkileşimleri olmaktadır. Bir ilaç verilse bile etkileşim boyutu her bireye göre değişim göstermekte, zaman içinde bile etkisi fark edebilmektedir. Bu açıdan tanımlanan değil, elde edilen önemli olmaktadır.

Tüm Varlıkların yapısı ortaktır, atomdan oluşurlar

Bu konuda bazı şiirsel vurgular aşağıda sunulmaktadır.

1) Yaratılmak

<p>Yaratılmak, oluşturulmak; çamurdan Yaratılmak; zarardan, ateşten Yaratılmak; değerden, melekleşmek Yaratılmak; bilinçli, farkındalık, insanlık Tümü insanın hamurunda olanlardır</p> <p>Sen tek bir atomdan oluştu, Atom atomları yarattı Diziler madde ve molekülü Karbon ile zincir ve karmaşık yapı oluştu Enerji için fotosentez oluşunca Olan oldu, canlılar görüldü</p> <p>Bir de bakmışız ki, İnsan oluşmuş Sülaleler toplumlar gruplanmış, Milletler var olmuş</p> <p>Anomalilere bak, değişim çabasını gör Yapılanma ve değişimin devam ettiğini algıla Tüm safhaları bir tiyn olayı, yaratılmak olduğu</p> <p>Senin atan olduğu gibi sen de Senin evlatların, senin torunlarında Bir atomdan, En basiti olan hidrojeninden oluştu Farkına var, canlı, cansız hepimiz aynı yapıdayız Bırak hayvanlarla aynı yaşam hakkında olduğumuz</p> <p>Bir bardak veya tabağı bile kıramazsın Onlarında var olma hakkı var Temel İnsanlık Hakkı Aynen hayvanlarda olduğu gibi Bırak hayvana eziyet ve başkalaştırmayı Cansızlarda da var, Kıramasın yere atıp tabağı Canım istiyor diye M. A. Akşit</p>	<p>The creationism The meaning of creation, the word tiyn For Human, muddy water For saint, values and charity For harm, evils For fire, satanic behavior For awareness and mind in conciseness Humanity and wisdom All structure of Human mankind</p> <p>One simple atom hydrogen Structural to complexity, molecules Molecules to compounds Carbon added thus, living organisms God bless the photosynthesis Ending Human being Group and clans to nation The creation still goes on Consider the abnormal structure</p> <p>Your past, now all death You and your children, thus even grandchildren Created from simple atom Consider the creation Same as living and non-living Not only for animals Same as glass and plate No right to break</p> <p>All have same Rights Like Human, Animal, materials Not classified and exceptionally grouped M. A. Akşit</p>
--	--

2) Oğul, Yuva

<p>Canlıların devamlılığı için Yeni nesil gerekir</p>	<p>The New generation Living organisms have a life span</p>
---	--

<p>Evladınız olduğunda bu oluşur mu dersiniz?</p> <p>Devamlılık sadece genetik değildir ki Örf, adetler ve gelenek te olamaz Varlığın devamlılığı Bunlar olamaz ki</p> <p>Sevgi olmalı Sevgi üzerine alaka ve ilgi olmalı Felsefe olmalı İyilik ve güzelliklerle değer üretme Doğru nedir be ne yapmalıyım sorgusu ile</p> <p>İşte bunu sorgulayan Eğilmeyen, bükülmeyen Aklı hür, vicdanı hür Size karşı çıkabilen, katkı sağlayan Yeni nesil ancak varlığınızın devamı olabilir</p> <p>Bu sadece insanlar değil tüm varlıklar içinde Aynısı gereklidir M. A. Akşit</p>	<p>New generations mean They will have a future</p> <p>If you have a baby Does this means continuing?</p> <p>There must be love Based by respect and humanity Philosophical living Generation of goodness and charities</p> <p>Ethical evaluation What is right and ought to do Standing upright not bending Free in mind, and heart With consciousness and awareness This is obvious at the new generations Contribute and evaluate The old ones, us</p> <p>Not only for human, thus, for all living-ones M. A. Akşit</p>
--	--

3) Gelecek

<p>Gelecek dünden başlar Dün bugünü oluşturur Bugün de yarını yapıyor</p> <p>Dün Babam, Annem Bugün bizler, hatta çocuklar Yarın torunlar Bu boyut sürer gider</p> <p>Hepsi güzel Bu oluşum sürer gider diyorsun Sevginin devamlılığı önemli Şükür o boyutta tereddüt bile yok Yeni nesil çok güçlü</p> <p>Dün atomlar vardı Sonra oldu yapılanma, moleküller Karbon ile bir boyut kazandı Canlıların varlığı göründü Yaşasın fotosentez Mesaj ile sağlanan yapılanma Yaşasın DNA, RNA de diğerleri</p> <p>Bugün İnsan var Yarın ne olacağı bilinmez Yeter ki kalan sevgi olsun bu Evrende M. A. Akşit</p>	<p>The Future The future starts from the past Today is constructing the future</p> <p>Past, Grandfather, Father, Mom Today, me and even children Tomorrow is the grandchildren So, the structures are still forming Rearrangement, evolitional aspect Growth, development is still go on</p> <p>I assume, all of them is perfect This will be still advancing By looking the new generations Thus, the new ones are more powerful</p> <p>Yesterday only atoms Later structural change to molecules Carbon is the contribution of building For the living organisms God blesses to photosynthesis Later the messages Bless the DNA and RNA Today Human, later: Who knows? Only the Creator, is it? M. A. Akşit</p>
--	---

4) Hepimiz Atomdan oluşmuşuz

<p>Sevgiden yaratılma ve yaratılmama İşte mesele bu</p> <p>Hepimiz tek yapıdan oluştuk Nesiller yetişmiş olana bakarsan Çok zor imkansız gösterir Oluşumun başına gidersen Kaynağına ulaşırsın Ufak bir kaynak Büyük bir nehir olabilir</p> <p>İster tek hücre İster moleküllere in İster atoma var Değişmez Tümü bir plan üzere olmuştur</p> <p>Tek varlığı oluşturan sevgi Var iken yokluğu oluşturan nefrettir</p> <p>Hepimiz biriz Birlikteyiz Bunu sağlayan sevgi temelinde Oluşturulan saygıdır M. A. Akşit</p>	<p>All we are same Not consider yourself as supreme The original constitution is the same Same simple atom hydrogen</p> <p>Like simple origin of all materials, organisms All the same construction plan</p> <p>You indicate atomic or biological I mentioned as love and respect</p> <p>All we share the same Universe If the relation is not on love aspects Then, hate and war, destruction Damaged and gone out</p> <p>So, the truth is love, it is the reality</p> <p>All are same Same atomic construction Same natural systematic arrangement Not any differences Just similar plan of construction M. A. Akşit</p>
---	--

5) İnsan olmak bizi aldatmasın, oyalamasın

<p>İnsan olmak bizi aldattı oyaladı Anlamalı Artık</p> <p>Tekasür çoğalma, geometrik büyüme Işık kırılması olarak belirtilmekte Paranız boldur Kumara koyar Bir farklı puan ile kaybedersiniz Size sonucu haber vermişler, göstermişler Rakamda kırılma olmuştur 6 ile 9 karışmıştır</p> <p>Ordunuz çoktur ve taraftarınız çok Bir anda mağlup olunca yuhalarlar Evladınız, sülaleniz çok Yönetimden düşün Kendilerine bulaşmasın diyerek Sizi itham edecek suçlayacaklardır Evlatlarınız sessiz kalırsa Mutlu olun Birçok fabrikayı iflasa götüren Rakip olan evlatlar veya torunlarıdır</p>	<p>The creation, to be a Human Deceiving and embroidery to us Hesitating and not see the reality</p> <p>You assuming you're rich Thus, losing all in gambling They are showing you Thus, you say 6 as if 9 A mirror sighting All the common sense Your friends and your family even Misunderstanding Thus, mirror shades You even thought Thus, read the writing Then, awareness and wisdom must Take the consideration, perceive</p> <p>Love is the only one That makes us on Humanity Escape from harm Leading to ethical considerations</p>
---	--

<p>Aynada görüntünüz farklıdır Hep kendinizi aynada gördüğünüzden Fark edemezsiniz Bir yazıyı okuyup bir bakın Anlayın farkı</p> <p>Oyalanma artık Farkında ol İnsanlık üzere ol Gerçek kanıtlardadır Sevgi üzere ol, etik ilkede kal Fiile kız, faile değil Aldanan sen olursun Nefret insana yakışmaz hiç</p> <p>Güç insanlıkta, sevgidedir Savaşın kazananı olmaz Tüm Evrensel boyut aynıdır Atomik yapılanma içindedir M. A. Akşit</p>	<p>So, let you free Jump the love Simple same as jump to the pool Not deep Thus, full of love</p> <p>All creations on the natural system Natural laws confirm the reality Even a single cell living organism Up to Human being All the life on the same way as it is</p> <p>Be aware of nature You are just a part of it Pride and egocentricity Not the solution of being Just be a part of nature M. A. Akşit</p>
--	---

Sonuç

“Olmak veya Olmamak/To be or not to be” sorgusu yerine “Hepimiz biriz, hepimizin kaynağı atomlardır” demek ve eşitliğin her boyutta, hak edişe göre, bireye özgü yapılanmasını öğrenmeli, farkına varmalıyız.

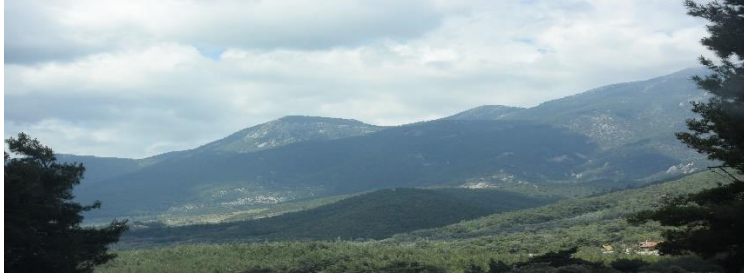
Anomalilerde bir bakıma bizim tek hücrelilerden gelişimin boyutunu göstermekte, çeşitli süreçte durması veya farklı gelişmesi ile bize orijinimizi algılamamızı sağlamaktadır.

Biyokimyasal, metabolik açıdan oluşan bozukluklarda atomda oluşan yapı farklılığın etkileşiminin bir kanıtıdır. Şeker faydalıdan zararlıya kadar boyut oluşmakta ve doğayı irdeleyen açılarından dengenin önemini bize göstermektedir.

Kısaca insan olman seni insanlıktan uzaklaştırmamalı, etik ilkeler içinde, haklara, sevgiye daha çok yakınlaştırmalıdır. Eğer genetik boyutuna bakarsan, tümünün şifresi aynıdır sadece yapılanma farklıdır.

Görünüm anahtar iken, her biri farklı kapıyı açar sadece. Açtığı kapı ona üstünlük sağlamamalıdır.

M. A. Akşit Koleksiyonundan

Yorum

5

Farkındalık üzerine bir yaklaşım *

M. Arif Akşit**, Aslı Özsoy***

*Eskişehir Acıbadem Hast. Starbucks kahvesini içerken oluşan bir farkındalık anı

**Prof. Dr. Pediatri, Neonatoloji ve Ped. Genetik Uzmanı, Acıbadem Hast., Eskişehir

*** Uzman Klinik Psikolog, Eskişehir Acıbadem Hastanesi

İnsanlar her gün çay veya kahve yudumlarlar, çocuklarını kucaklarına alırlar, özellikle Yenidoğan Yoğun Bakımda ufak bebekleri yaşatmaya çalışırlar, bu bir seferlik ve kısa sürede olmayıp, haftalarca, aylarca sürmesi ile bir yeknesaklık gelişir. Bir farklı ortam, durum ve tat ile birden kendilerine gelirler. Bu sevdikleri ve algıladıkları güzellik ve iyilik değildir. Hemen algıları onları bildik boyuta çeker ve farkındalık gelişir. Bu durumda daha çok bağlanır boyuta gelirler.

Engelliler gibi, Yenidoğan Yoğun Bakımda olan elemanların en büyük güçleri ve kozları insanlık, etik ilkelerdir. Gücü; akıl, beceri yanında gönüllerinden de almaktadırlar.

Sizin bir yaşamınız vardır ve sıklıkla da tenkit ötesi, keşke demek daha sık oluşmaya başlar. Birden bir yere gittiğinizde, gezmek için değil, orada yaşamak için giderseniz, bazı şeyler size batmaya başlar. Bu size eski mevcut, her gün sahip olduğunuz şeylerin kıymetini size daha çok anımsatır ve özler, hasret duyarak, koşarak gelirsiniz.

Bunun örnekleri oldukça fazladır, burada bazı açılardan ele almak yerinde olacaktır.

Özet

Farkındalık üzerine bir yaklaşım

Amaç: Yenidoğan Yoğun Bakımda yatan ve izlenen prematürelere gibi engelli olan ailelerin sağlık yaklaşımlarının ötesinde, sağlık elemanlarının, eksiksiz ve tümü tarafından çocuklarının birer hasta gibi değil, insan yavrusu olarak bakılması ve sevilmesi istenir. Bu nedenle farkındalık algısı üzerinde irdeleme yapılacaktır.

Dayanaklar/Kaynaklar: Wikipedia temelinde farkındalık parametrelerinden söz edilmektedir.

Giriş: Farkındalık boyutu olarak öne alınması gerekenler: 1) Dikkat, 2) Biliş, 3) Bilişsel uyumsuzluk, 4) Biliş planı, 5) Kavram, 6) Kavram planı, 7) Kavramsal çalışma, 8) Kavramsal model, 9) Bilinçli olmak, 10) Temel bilgi, 11) Karar oluşturma ve kararda buluş, 12) Veri, 13) Zekâ, 14) Sezgi, 15) Bilgi, 16) Hafızanın baskılanması, 17) Akıl modeli, 18) Bilgi üstü bilgi, 19) Akıl haritası, 20) Akıllı olmak, 21) Soyut Model, 22) İdrak, 23) Algılama-İdrak etme, 24) Kendini tanımlama, 25) Kendini algılama, 26)

Kendi bilincinde olma durumu, 27) Kendi bilgisi, 28) Kendi gerçeğini kavrama durumu, 29) Sezmek, 30) Durumsal farkındalık, 31) Anlama.

Farkındalık tüm bunların sentezlenmesi, analiz ve hamurlaşması ile oluşmaktadır.

Genel Yaklaşım: Sorun, kusur ve engelli olan bireyler ve anomaliler açısından ve Yenidoğan Prematüre bebeklerin durumlarının farkındalık boyutu, onların insan oldukları ve eşit haklarının olması ile oluşmaktadır.

Yaklaşım: Bireylerin birey olarak farkındalığı, basit bir algılama ötesinde, karmaşık bir yumak olarak oluşmakta, tümü empati yaparak bütünleşmelidir.

Sonuç: Farkındalık bir kahve ikramı ötesinde, bireyin insanlık soyut kavramlarının algılanması ile sunulmasıdır.

Yorum: Farkındalık insana ne sağlık boyutunda olursa olsun, engelli olması bile ayrımcılık yapılmadan, insan olarak eşit haklarda olduğu ve bunun sağlanması boyutu ile algılama ve uygulamaktır, bilinç ile gönülden yapmaktır.

Anahtar Kelimeler: Farkındalık kavramları, Sorun, kusur ve engelli olan bireyler ve anomaliler açısından ve Yenidoğan Prematüre bebeklerin durumlarının genel insanlık farkındalık boyutu

Outline

An approach on Awareness

AIM: The preterm infants at the Intensive Care Unit and the major abnormalities demonstrated and disabilities infants, are all Human being and equal rights for care and respect, not any discrimination and not as the awareness concept.

Grounding Aspects: The main awareness parameters are taken and considered from Wikipedia.

Introduction: The parameters on awareness are as follows; 1) [Attention](#), 2) [Cognition](#), 3) [Cognitive dissonance](#), 4) [Cognitive map](#), 5) [Concept](#), 6) [Concept map](#), 7) [Conceptual framework](#), 8) [Conceptual model](#), 9) [Consciousness](#), 10) [Domain knowledge](#), 11) [Heuristics in judgment and decision making](#), 12) [Information](#), 13) [Intelligence](#), 14) [Intuition](#), 15) [Knowledge](#), 16) [Memory suppression](#), 17) [Mental model](#), 18) [Metaknowledge](#) (knowledge about knowledge), 19) [Mind map](#), 20) [Mindfulness \(psychology\)](#), 21) [Model \(abstract\)](#), 22) [Percept](#), 23) [Perception](#), 24) [Self-awareness](#), 25) [Self-concept](#), 26) [Self-consciousness](#), 27) [Self-knowledge](#), 28) [Self-realization](#), 29) [Sentience](#), 30) [Situational awareness](#), 31) [Understanding](#).

Awareness is just a combination of all these parameters, be one, united as an opinions and mood.

Notions: The impairments, disabilities and handicaps as abnormalities, babies and preterm infants all are in general awareness consideration; as, Human being and equal in Rights.

Conclusion: As a Human, concerning the humanity, and ethical principles, we must perceive, be awareness on the unification of the disable person as a Human mankind.

Key Words: Awareness, from general perspective parameters, for disabled and preterm infants form humanity perspective.

Giriş

Sıklıkla söylenen “bu yaşam mıdır”, “beni kimse anlamıyor” ve “konuşulacak bir dost arada bulabilesin” yaklaşımının yaşamımızda sıklıkla karşılaştığımız.

İnsanlar temelde görünüşte başkası ile konuşuyor sanılsa da kendisi ile konuşmaktadır. Aynı lisan dışında; edebi dil, konuşma dili, sokak ve argo dili gibi boyutlarda olanlar, hangi lisan olursa olsun birbirlerini anlamalarında sakınca çıkabilir.

Meslek olarak bakıldığında da hekimlerin konuşmalarından hastalar anlamayabilir.

Sıklıkla belirli düzeyde olan sanatçılar, edebiyatçılar, yaptıkları eserleri aşmak, bir bakıma kendileri kendilerinin rakibi olmaktadır. Bir çay seven ve çayın özelliğini algılayan kişi, bir kahve keyfini bilen kişi için, özellikle kahveyi sunanın bu algılar içinde olmasından dolayı çok mutlu olacaktır. Basit anlamda, Gold, Klasik ve Filtre kavramlarının karıştırılması fark eden için çok hayal kırıcı olmaktadır. Eskiler tekli çok kavrulmuş (klasik), çoklu yavaş, yavaş kavrulmuş, açık kahverengi kavrulmuş (Gold) olarak ayırım yapmayan kişi ile birlikte kahve içemezler.

Prematüre ailenin bebeğinin büyütülmesi kavramını ancak bu konuda olan, empati yapan, algılayabilen kişiler ile birlikte olunabilir. Sıklıkla kan kanseri olan bireylerin, bir arada oturarak, psikiyatrist eşliğinde psikoanaliz yaklaşımı, grup tedavisi önemlidir. Alkolikler ötesinde prematüre bebekleri olan aileler de Grup Tedavisinde olmalıdırlar. Burada aile yanında hemşire ve hekimlerinde birlikte kendi aralarında olmaları bebeklere önemli katkılar sağlamaktadır.

Kolu olmayan bir kişiye sorduğunuzda en merak ettiği konu, sevdiğini nasıl kucaklayacağıdır. Bunu soyut olarak yapması öğretilmelidir. Engellinin engeli somut görülmektedir ama soyut olarak oluşan engeller, insanlık boyutundaki ayırıcılık temelde sorun olan olmaktadır. İlk gözlük takan kişi, gözlüğün ondaki görünüşteki değişikliktir ki daha bilgin olması ile ancak yatışabilmekte, daha sonra gözlüklü olma ile olmanın onda bir değişiklik oluşturmadığı söylendiğinde, bunu birde arkadaşlarıma söyleyin olmaktadır.

Soyut kavramları tanımlamak olanaksız olduğundan, soyut kavramlar (Çay, Kahve gibi) ile yaklaşım yapılarak benzetilmeye çalışılacaktır. Gerçek lezzet kavramında olan bir kişiye en pahalı yıllanmış rakıya veya viskiye su katılmasını teklif etmek bir hakaret anlamındadır. Bir tanesi 5 US Dolar ile 500 US Dolar purolar birbirine çok benzerler, ama bilen için anlamlar farklıdır.

Çay

Her gün içilen olduğu için bu konu önemlidir.

1971 Yılında Sınıf günü nedeniyle yapılan Karadeniz gezisinde rehber, Çay'ın nasıl seçildiği ve hazırlanması konusunda geniş bilgiler verdi, sorular ve cevaplar ile pekiştirildi, her birey kendi hazırladığı çay ile karşılaştırmalar yaptı.

Ziyaret bir çay fabrikasına oldu, orada da yine aynı soru soruldu, fabrikayı gezdiren bayan anlatılanların tamamen kötü çay içimi anlamında olduğu, beğenmeme sonucunu doğuracağını belirtti ve kendi yaptığı tarifi belirtti ve bize de hazırlanan çaydan ikram etti.

Bir başka çay üretim tesisine gittik, orada da çok farklı bir anlatım vardır ve her anlatılan ile hazırlanan çay içilmez diyerek, kendi ikramlarını sundu.

Otobüste bir değerlendirme yapıldı. Burada her ailenin kendine göre bir tekniği olduğu ve bu tekniğin aile, sülale ile bütünleştirilerek bir gelenek haline getirilerek sunulduğunu belirttim. Bu

açından da her yöntemi beğenin ve aradaki farkı algılamaya çalışın diye söyledim. Her çay farklı olduğunu, özellikleri ile anlattım.

İçilen çay değil, her ailenin bir kültürüdür, kültürel varlığıdır, onun farkında olarak için ve sakın güzel, çirkin değil, özelliklerini anlatın dedim. Özellikleri olarak başlıca; yeşil çay-siyah çay, 2-5-10 dakika demleme, dem ve su oranı, suyun niteliği, çayın sunumu gibi özellikleri belirttim.

ÖZET: Çay farkındalığı çayın yaprağı, suyu ve hazırlanışı ötesinde, fincan, bardak, cam bardağı ve takdiminde başlamaktadır. Tümünden içilen çay değil, kültürel sunum ve sohbetin boyutudur. Bir asilzade sizinle çay ikramı anlamı farklıdır, size gurur duyacağınız bir boyut vermektedir ki bunu farkında olmaz iseniz, İngiliz için ne kadar kırıcı olursunuz ve farkına bile varmayabilirsiniz. Çay içme tamamen bir farkındalık boyutudur, içilen çay değildir.

Kahve

Burada kahvenin kültürümüzde yeri farklıdır. Hazır kahve olsa da içim boyutu da değişmektedir. Kahve içen tat faktörüne daha öne çıkarmaktadır.

Her gün Starbucks'tan kahve alırım ve poliklinik ve servisteki 8-10 kişi ile birlikte içerim, kısaca ikram ederim. Burada hem birliktelik hem de tat ile duygusallaştırmak amacını taşıyorum. Bir ve birlikte olmanın anlamını belirtmeye çalışırım.

Burada söz edeceğim Starbucks personelin farkındalığı olmuştur. Bazıları:

1) Duvarda "yıkama", "durulama" yerlerinin belirten yazılar var. Ben takılarak, burada yapmayın diyor, bir plaket te asılmış, nasıl durularsınız diye söyledim. Bu yaklaşımın algısını almak ve farkındalık içine girmek oldukça zordur ve sabah karmaşık bir ortamda da tolere etmek bile olası değildir. Bir gazeteci de izliyormuş ve sonra konu nedir diye geldi ve çok ahbab olduk ve bu konuyu farklı açıdan yazdı. Bu bir çalışanın üstün kişiliğinin kanıtıdır.

2) Bir sabah "siz bana kahve vermiyorsunuz, beni kandırıyorsunuz" dedim, nedenini sordular. Ben kahve çekirdeğini anlattım ve orada duranı gösterdim ve "siz kahve yerine kahveyi kaynatıp suyunu veriyorsunuz" dedim. Biz böyle işler yaparız dediler ve önemli olan mutluluğu yakalamaktı diyerek memnuniyetimi sordular.

3) Kahveye farklı tatlar ile karma, kendime göre bazı yaklaşımlar yapmaktayım ve bunu çalışanlar bilmesine karşın, benimsemektedirler. Onlar bana yeni özel filtre kahve ikram ederler, bende kendi yaptıklarını sunarım, bir alış-veriş yaşanır. Örneğin kahvenin içine çay poşetini koyarsanız, size yeni bir tat olur ve adına ÇAVE diyerek yeni bir yaklaşım getirmiş oluyordum.

4) Kahve konusunda çok geniş bilgileri olduğu gibi, kahve kültürü konusunda görüş alış-verişinde bulunarak, bir yayımda da bundan söz ettim (M.A. Aksit, P. Erdoğan. Prematürede Cafein ister, **Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yenidoğan Dergisi, 17 Kasım Prematüre günü için özel sayı: 1(2): 389-405, 2016**).

5) Kahve ikramı değil sunulan, bir sohbet ve arkadaşlık servisi yapılmaktadır. Bir farklı eğitim almış, devamlı bir aktif boyutta olan, kişilikli ve insanlık sunmaktadırlar. Kahve bir bahanedir.

ÖZET: Kahve içme, sohbetin ötesinde bir sır paylaşmak, dertleşme ötesinde boyut olarak, sakın kahve içmeyin, kahve istediğiniz boyuttan başlayan bir ileri kültürel yapıyı gerekli kılar. Bu sunan kişinin yapısı ve üst düzey kültürel algısını size aktarması ile başlar. Kısaca Starbucks size kahve bahanesi ile başka soyut şeyler sunmaktadır.

Çay ve kahve içerken amaç, bunları içmenin ötesindedir, çayda sohbet ağırlık kazanırken, kahvede daha dostça ve bir bakıma mahrem konulara girmeyi de olanak tanır. Tümünün ortak noktası sevgidir, sevgi halkası oluşturmak, oluşturulmasıdır.

Engelli ve Prematüre

Engelli bebekleri olan anneler de bebeklerinin öncelikle yaşadıklarını bile algılamakta zorluk yaşamaktadırlar.

Ailelerin bir erken ve eksik doğan ve 1500 gram altındaki bebeklerinin olması ve ayrıca sevk edilmesi ile, ailenin ilk yargısı, *"bebeğim öldü, benden öldüğünü gizliyorlar"* olmaktadır. Bursa'dan gelen bir aile 3 gün kadar sonra gelmiş, bebeğin mezarının yerine öğrenmek istediklerini belirtmişlerdir. Yaşayan bebeği görmelerine karşın, onların bebekleri olduğuna inanmamışlardır. *"Dokunun bakın, canlı"* denilmesine karşın temas etme yaklaşımından bile kaçınmışlardır. Bir annede bu dokuz gün sürmüştür. Anne 10 gün görmeyeceğine karar vermiş, 10 gün sonra yaşarsa bakarım kararını dayanamayıp dokuzuncu günde bozmuştur.

ÖZET: İnkâr mekanizması ile yaşam hakkının olmamasını beklemek boyutu oluşmaktadır. İnsanlık ve eşit hakların oluşmasını algılatmak, ailelerin farkındalığı oldukça zorlu süreçten geçebilmektedir.

Empati

Hoşgörü kavramı doldurulmalıdır. Birisi zarar unsuru oluşturacak boyuta gelmesi ile hoşgörü olamaz, derhal müdahale gerektirir.

Sempati kavramı içinde yakınlık boyutu ile bir miktar acıma faktörü de olmaktadır. Bu açıdan bu boyutta önemsenmemelidir.

Empati, onu sanki kendisine yapılmış gibi kabul etmesi olduğu açısından önemsenen ve eğitimi hedeflenen bir boyuttur. Bir erkek annelik boyutuna empati yaparsa, o aynı şekilde bebeğe bakabilir. Kucağındaki bebeğin ısı vücutuna geçmesini hissedene ve bunun gönlünün yaktığını algılayan kişi, güzel bir şekilde bebeğe annelik yapabilecektir.

ÖZET: Öncelikle aileler dahil, engelli ve prematüre bebeklerin de aynı şekilde beslenme ve gelişme boyutunu kabul etmeleri, eşit yaklaşım hakkını, bebeğe empati yapmak yerine, sempati, kısaca acıma duygusu ile yaklaşmaktalar ve bu boyutun farkındalık olmadığı da belirtilmesi, kabul edilmesi, algılanması gerekmektedir. Bu zorla veya ikna ile değil, sevgi faktörü ile ancak yapılabilmektedir.

Şans

İnsanların tüm fertler gibi şans faktörü eşit olarak karşılıklarına çıkar. Ancak, bunlara şans demek ne kadar doğrudur! Ancak şans gelen değil, sizin algılarımız ve aklınızı çalıştırmanızda olacaktır. Örneğin: Bir maçta Güneşe karşı mı oynanacak yoksa tersine mi olacak, hakemin attığı paranın yazı tura olması bunu tanımlıyor. Güneşe karşı oynama çıkarsa, arkadaşlar gol atmamak değil, pas vermek ve ileriye şutlamak önemli. İkinci yarı bize geçince o zaman gol atmaya çalışalım. Ters çıkarsa, arkadaşlar bundan faydalanalım, maçı ilk yarıda bitirelim, onların moralini bozalım gibi görüşler oluşturmak ve uygulamak önemsenmelidir. Sonuçta şans size çıkmaktadır, hangisi olursa olsun. Şans boyutu değil, biri örnek, diğeri ise ibret olarak alınır, tümü olumlu boyutta yorumlanabilir. Önemli olan aklımızı çalıştırmak, tek odaklı değil, çoklu görüş, farkındalıkta olmalıdır.

Şans faktörü hangisi çıkarsa çıksın, sizin için olumlu nitelendirerek ona göre yaklaşım gerekir. Farkındalık boyutu bu olmalıdır.

Sonuç

Farkındalık kavramı önemli bir boyuttur. Bir kişi ufak bir yaptığı davranış nedeniyle tüm karşısındaki değerlerini yitirebilir, bunun farkına bile varmaz, olayı algılayamaz bile. Bir çay ikram eden, özellikle kahve sunan, bunu hizmetini veren kişilerin kahve konseptini algılamaması onun doğrudan kaybı anlamındadır.

Bir hekimin engelli, anomalili veya Prematüre Yoğun Bakımda bilgi veren, empati yapmayan hekim olarak tutum ve davranışı aileleri uzaklaştırıcı olmaktadır.

Farkındalık boyutu açısından Wikipedia aşağıdaki 31 adet parametreyi bu grup altına almaktadır.

Farkındalık Boyutunda başlıca dikkat edilecekler şunlardır:

- 1) Dikkat/Attention: Öncelikle konu bireyin ilgisini çekmeli, onu talep etmelidir. Zorla güzellik olmaz. Yenidoğan Yoğun Bakımda 1000 gram ağırlığında bebeğe dokunmaktan korkan kişinin bu serviste olması tartışılmalıdır.
- 2) Biliş/Cognition: Olayları yorumlamak, neden, niçin, nasıl ve neden sorguları ile objeyi ve süjeyi ortaya koymalıdır. Burada bilinmeyen hususları da irdelemelidir. Ben biliyorum diyen kişide bilinçlenme henüz oluşmamıştır, çünkü her birey, her durum ve ortam birbirinden farklıdır. Yenidoğan Yoğun Bakımda sevgi üretmek, temel olup, biliş ise olgu/hasta ile birlikte oluşturulmalıdır.
- 3) Bilişsel uyumsuzluk/Cognitive dissonance: Öncelikle insanlar birbirlerine benzerler ama düşünceleri tamamen farklı olabilir. Bunun ortaya konulması için, en azından objektif dinleme yapılmalıdır. İkizler benzer ama yaklaşımlar bireye göre olmalıdır.
- 4) Biliş planı/Cognitive map: Bilinçlenme oluşturduğu sorular; neden, niçin, nasıl, neden (İngilizce 'de Wh... formatı) sorguları ile sorumlu olan kim ve ne yapısı belirli bir plan içinde oluşturulmalıdır. Tıpta her soruna göre inceleme, tetkik fark etmektedir. Planda hikâye en son değil, ilk başta alınır ve ona göre yaklaşım yapılır.
- 5) Kavram/Concept: Sorun öncelikle sorun, etkileşim, tanı veya bir farklı yansıma mıdır? Bir kişinin başındaki ağrı, mutlaka kavram tanımlanmasını gerekli kılar. Ağrı kavramı sübjektif değil, menenjite bağlı bile olabilir.
- 6) Kavram planı/Concept map: Öncelikle kavramı tanımlamak açısından buna göre birinci, ikinci ve üçüncü aşamalar ile kanıtı dayandırma ve izlem öne çıkmaktadır. Ağrının irdelenmesi için basamaklı yaklaşım yapılır.
- 7) Kavramsal çalışma/Conceptual framework: Kavramı irdelemek için, örneğin bir pankreas başı kanserinde nasıl bir yaklaşım yapılmalıdır. Önce biyopsi mi, nükleer inceleme mi veya PET mi yapılmalıdır? Bu yaklaşımda bir sıralama ve kanıtın güvenilir olması ile olmalıdır. Biyopsi yetersiz gelirse, yaklaşım nasıl olacaktır, sorgusu düşünülmelidir. Öncelikle kanser kavramı irdelenmelidir, tipine göre kavramların değiştiği algılanmalıdır.
- 8) Kavramsal model/Conceptual model: Öncelikle cerrahi, radyoterapi veya kemoterapi mi düşünülmektedir. Eldeki imkân ile, hastanın boyutuna göre yaklaşım önemlidir. Genç ve yaşlılarda yaklaşım farklı olacaktır elbet.
- 9) Bilinçli olmak/Consciousness: Neden, niçin, nasıl, neden ve ne verildiği konusunda bilimsel dayanak olmalı, kanıt temelinde olunmalıdır. Bunlar olmadan farkındalık oluşamaz. Prematüre eksik ve erken doğmuş bebek demek bilinçli olmanın anlamı değildir.
- 10) Temel bilgi/Domain knowledge: Öncelikle tüm yaklaşımlarda fizyoloji, fizyopatoloji ve temel bilimler öne çıkmalıdır. Prematürelerde gebelik haftasına göre yapılanma farklı olduğu için yaklaşımlar buna göre oluşmalıdır. Şeker zehirdir, yok, vücudumuzun yaktığı en önemli maddedir kavramı yerine, bu bilgi bireyde oturmalıdır.
- 11) Karar oluşturma ve kararda buluş/Heuristics in judgment and decision making: Karar iki esas yaklaşımı öne çıkmaktadır; a) etik, aydınlatma ve rıza temelinde sosyal ve kişisel boyut, b) bireyin bulguları ve etkileşimler, bedeni etkileme boyutu yaklaşımı ile karar her bireye göre bir terzilik ve bir buluş şeklinde olmalıdır.
- 12) Veri-Bilgi/Information: Öncelikle tüm yaklaşımlar bireye göre oluşmalı, bireydeki veriler de kanıtı dayalı olmalıdır. Sübjektif olanlar ve hayal ve öngörülere göre olanlar kabul edilmediği gibi, tedbir ve korumak amaçlı

olanlarda da veri olmadan, duruma göre yapılması gerekenlerdir. Aşı bir koruma amaçlı ve bulaşmayı önlemek için alınan tedbirler de hastalık durumunda yapılması anlamsız olmaktadır. Ancak aşılarda da topluma ve duruma göre, kısaca veriye göre yapılmaktadır.

13) Zekâ/[Intelligence](#): Zekâ kavramında etkin ve verimli olması öne çıkmaktadır. En ileri derecede sayısal zeki olanların tam tersi etkin olamadıkları, otizm spektrumunda belirgin bir gözlemdir. Bu açıdan amaca yönelik, çözüme yönelik olması anlamlıdır. Bir profesörün trafikte kurala uymaması, zeki olmadığı değil, zekasını kullanmadığı anlamındadır.

14) Sezgi/[Intuition](#): Farkındalık boyutunda sezgi önemlidir. Bir buzlu yolda arabanın kayacağı bir öngörüdür, ancak bireyin o anda kafasının karışmış olduğu gibi ruhsal faktörleri olan şoförün arabayı kaydırması bir sezgisel durumdur. Olasılığı önceden tahmin etmek, bilgi ve beceri sahibi olma yanında, tecrübenin uygulanması açısından da olabilmektedir. Fal, hayal ve fantezilerin sezgi grubunda olmayacağı açıktır, çünkü bilimsel değil, dedikodu gibi gerekçeleri yoktur.

15) Bilgi/[Knowledge](#): Veriler bilgi dayanaklı olmalıdır. Kan şekeri ölçümü ile elektrolit bağlantısı kurulamaz, bu veriler olabilir ama bilgi dayanakları, fizyolojileri farklı dayanaklar altındadır. Ancak iki parametrede irdelenmesi gerekli hususlardır.

16) Hafızanın baskılanması/[Memory suppression](#): İnsanlar özellikle kendi ilgilerini çeken konularda daha geniş bilgi sahibi olurlar, çünkü, merakları da bu noktalarda toplanır. Ancak birçok kimse bahçesinde açan gülün rengini bilemez. Burada dikkat ile ilgi boyutu öne çıkmakta ve hafızda baskılanma, görme ama algılamama öne çıkmaktadır.

17) Akıl modeli/[Mental model](#): Akıl gerek veriler ve gerek karar verirken belirli esaslar içinde kalmalıdır. Mahkemeler farklı yapıdadır, a) suç ve ceza amacı ile olanlar Ağır Ceza, b) hakların saptanması için Hukuk Mahkemeleri, c) özel mahkemeler, aile ve çocuk velayeti konularında mahkemeler, d) ticaret mahkemeleri ile e) düzenleyici kurallar, disiplin ve buna benzer cezalar gibi özelliklerine göre yaklaşım gerekir. Bunlardan suç ve ceza bilinmelidir, diğerleri ise uyarılması gereklidir.

18) Bilgi üstü bilgi/[Metaknowledge](#) (knowledge about knowledge): Bazı konular uzmanlık üstüdür, Yenidoğan Yoğun Bakım Uzmanlığı gibi yaklaşımlar özel bilgi gerektiren durumlardır. Ayrıca Yenidoğan Yoğun Bakım Hemşireliği sertifikasyonu da 7 haftalık devamlı bir eğitimi gerekli kılar.

19) Akıl haritası/[Mind map](#): Bazı yaklaşımlarda, sebep, sonuç ilişkisi öne çıkmaktadır. Bir solunum ve oksijenlenme için belirli kural/denklem öne alınmalıdır. Kan pH baz/asit oranı temelinde olsa bile, burada oksijen ayrı ve bağlantılı olarak irdelenmesini gerekli kılar.

20) Akıllı olmak/[Mindfulness \(psychology\)](#): Öncelikle akıllı olmak, bilimsel boyutta, birbiri ile objektif olmayı gerekli kılar. Ruhsal açıdan da sevgiden oluşur gibi yaklaşımların fizyolojideki temelini, hormonal boyutunu dikkate alınmasını öne çıkarmaktadır.

21) Soyut Model/[Model \(abstract\)](#): Öncelikle Tıp Biliminde iki kere iki dört etmez. Birçok faktörler ile bu beklenen sonucu oluşturamaz. Bu açıdan soyut ve risk boyutu ile tedbir ve öngörülerin bazıları soyut kapsamda olabilir. Sağlık personelinin çocuğunda beklenmedik sonuçlar oluşabilir kuramı bir öngörüdür.

22) İdrak/[Percept](#): Oluşan boyutu algılama önemlidir. Bunun için sağlık elemanlarının algılarının açık olması gereklidir. Solunum sıkıntısı olan bir çocuğu algılama ile bunun beklenen olduğu yaklaşımı fark etmektedir. Bu nedenle Yenidoğan Yoğun Bakımda çalışan personelin algılarının oluşması, kısaca beceri kazanmaları ve eğitilmeleri önemlidir. Aynı soluk alan prematürelere karından, göğüsten ve saturasyon durumları gibi birçok parametrenin önemi algılanmalıdır, sadece rakamsal solunum adedi bir anlam taşımayabilir.

23) Algılama-İdrak etme/[Perception](#): Öncelikle algılama bir eğitimsel boyuttur. Solunum sıkıntısının algılama onun tedavisi ve boyutunu da algılanmasını gerektirir. Algılatılanın gereklilikleri yerine getirmelidir. Solunum sıkıntısı var bir algı iken, onun tedavisi, izlemi ve yapılacakların organizasyonu algılanmalıdır.

24) Kendini tanımlama/[Self-awareness](#): Öncelikle hekim, hemşire ve diğer personel kendisini ve kendi işlevini tanımlamalıdır. Bir EEG çekiminde teknisyen, hekim ve hemşirenin kendilerini tanımlaması denilince; a) teknisyen gözlenen titreşimin cihaz ve artefakta ait olduğunu, b) klinisyen EEG boyutunu, tipini ve durumunu belirtirken, c) hemşire oluşan titremenin EEG karşılığını sorgulamalıdır. Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için denilerek, ortak bir konsensüs yapılmalıdır.

25) Kendini algılama/[Self-concept](#): Öncelikle hekim kendini bilmeli, algılamalıdır. Bu bebeği besleyeceksin derken, onu beslemeyen hemşire distansiyonu ve kusma gibi gerekçelerini ortaya koymalıdır. Hekim emrettim yap diyemez, kendini, kendi görevini algılamalıdır.

26) Kendi bilincinde olma durumu /[Self-consciousness](#): Hekim bilimsel değil, sosyal boyut olarak, hekim olarak hemşirenin kendi emri altında olduğunu öne sürerse, orada kendi bilincinde olmaması nedeniyle, özellikle Yenidoğan Yoğun Bakımda hasta bakmasından uzaklaştırılabilir. Her bireyin kendisini algılamak, bunun bilincinde, etkinlik ve verimlilik sınırlarını bilmelidir.

27) Kendi bilgisi/[Self-knowledge](#): Öncelikle her hekim veya sağlık elemanı kendi bilgi sınırlarını bilmeli, danışmalı veya hastayı sevk etmelidir. Ben bilirim, kitabı bende okuyorum yaklaşımı Tıp Biliminde kabul edilemez.

28) Kendi gerçeğini kavrama durumu/[Self-realization](#): Özellikle gereceği kavramak gereklidir. Antibiyotikler ile hastalıkları tedavi edilmeyeceğinin algısında olunmalıdır. Bu açıdan her hekimin kendi gerçeği, reel oluşunu algılaması beklenir.

29) Sezmek/[Sentience](#): Ön sezi bir bilimsel boyut olarak irdelenebilir. Klinik öncesi boyut ile oluşunu sezmek olarak belirtilebilir. Bir buzlu yolda arabanın kayacağını tahmin edilebilir ama sezmek önceden tanımlama şeklinde olabilir. Bir yolda sağda ve solda kaymış arabaları görünce, buzlu yolda olduklarının farkında olmadıklarını düşündüm ama 5 araba kayması ile bir boyut oluşmalıdır dedim. Yukarıdan aşağıya inince ısı yukarıda eksi 2 derece iken, aşağıda sıfır derecede idi, buzlanma boyutu farklı idi. Yer ıslak ve görüntü aynı iken, bazı arabalar bu ayrımı görerek yavaşlamışlar, kaymamışlar ama bunu sezemeyenlerin ise kaydıklarını fark ettim.

30) Durumsal farkındalık/[Situational awareness](#): Bir çocuk size çok güzel önerilerde bulunabilir, çözümleri de söyleyebilir, ama onun belirttikleri ile hareket edemezsiniz, çünkü 5 yaşındaki bir çocuktur. Söyledikleri doğru ve geçerli olabilir ama konumu itibarıyla sizin farkındalığınız öne çıkmaktadır. Bizim ailede 7-10 yaşındaki çocuklara son söz hakkı tanınır ve sonra karar verilebilir. Bunun gerekçesi; çocuklar söyleneni kaydeder, kim ve rütbe bilmeden, aldatma boyutu da olmadan, özetleyip, sonuca gidebilirler. Eğer bunlar kabul ederse, amir olan kişi kararını söylemekte rahatlar, “*bak genç adam neler diyor, onu yapmak en iyisi*” diyebilir.

31) Anlama/[Understanding](#): Öncelikle konu durum ve boyut anlaşılmalıdır. Birçok karar ve çözümler çok ideal olabilir ama uygulanabilir olamaz.

ÖZET

Farkındalık boyutu ile görünen ve yapılan çok ayrışmaktadır.

Görünen bir kahve içilmektedir ama niyet “*Gönül ne kahve ne kahvehane ister gönül dost ister hepsi bahanedir*”. Hastanemizde olan Starbucks gerçekte kahve, şimdilerde de ek olarak çay pazarlamaktadır, ancak farkında olanlar için bir dost ve sohbet ortamı yaratmak amacındadırlar. Bunu sağlayan da eğitilmiş, özel seçilmiş ve insanlık üzere olan personel sağlamaktadır.

Aynı boyut, özellikle Yenidoğan Yoğun Bakım Personeli ve Engelli olanlara yaklaşan elemanlar içinde geçerlidir.

Farkındalık basit anlamda empati ve bilgilenme, rıza gibi yaklaşım tanımlaması yapıya bile, yukarıda söz edilen 31 maddenin yeterli ve dengeli, gereğince sahiplenen elemanlarca olunabileceği de unutulmamalıdır.

Yemek için yaşamak ve yaşamak için yemek ikilemine girmek yerine, dengelemek ve ikisinin olduğu ortamı yaratmak, işte temel insanlık boyutu bu olmalıdır, farkındalık dengededir. Gurmelerin şişman olmadığı gözlenmektedir.

Özetin özeti: Yenidoğan özellikle preterm bebekler ve engelli olanlar için farkındalık 1) öncelikle insanlık boyutudur ki hem birey hem toplum bunu kavramalı, algılamalıdır, 2) ikinci önemli olan eşit haklara sahip olunduğu ve bunun sağlanmasının gerekliliğidir.

Starbucks personeli öncelikle gelenleri insanlık üzere soyut boyutta desteklediklerini, sonra içecek veya yiyecekleri sunarken, başkalarına da destekleme içinde olduklarını algıladım, sunum bir bahane olarak, bir farkındalık işlevini yakaladıklarını algıladım.

M. A. Akşit Koleksiyonundan

Yorum

6

Farkındalık Ekonomisi- Ekonomik Farkındalık, Bireyselleşmiş Ekonomi *

M. Arif Akşit** , Eda Sayar *** , Mustafa Uçkaç****

*Eskişehir Acıbadem Hastanesinde Ekonomi Üzerine bir söyleşiden alınmıştır.

**Prof. Dr. Pediatri, Neonatoloji ve Ped. Genetik Uzmanı, Acıbadem Hast., Eskişehir

***Uluslararası Hasta Hizmetleri, İngilizce İktisat Uzmanı, Acıbadem Hastanesi., Eskişehir

****Serbest Muhasebeci, Mali Müşavir, Mali Müşavir, İşletme Bilim Uzmanı, Eskişehir

Yaşamak için yemek ile yemek için yaşamak ikilem olmamalı, ekonomi boyutunda irdelenmelidir, iki farklı boyut, birey temelinde, onun arzu ve isteğinin ötesinde, sağlığı boyutunda, bütünleştirilmeli ve anlamlandırılmalıdır. Yiyeceğin, yeterli ve etkin olması onun beğeni boyutunu kaldırmaz, onu diyet/ilaç boyutuna aldurmamalı, bireye özgün bir yapılanma yapılmalıdır.

Ekonominin 3 temel “E” ilkesi; Effectiveness: etkinlik, Efficiency: verimlilik ve Eligibility: olabilirlik/ bulunabilirlik olarak ele alındığında, sizin sahip olduğunuz varlık değil, sizin değer yarattığınız öne çıkmaktadır. Bir kişiye verdiğiniz gül sizin için gereksiz ve anlamsız bir harcama olabilir ama eğer karşısında olumlu etki yaratıyorsa, mutluluk oluşturuysa, para ile elde edilemeyen bir değer, ekonomik boyutu da olmaktadır.

Sorunlu, kusurlu ve engelli olan bireylere harcama yaptıktan sonra sağlıklı olan kişilere yapılacak harcama daha ekonomik anlamda görülebilir, gelişmeye ancak sağlıklı olanların katkıda bulunabileceği algısı edinilebilir. Bu bir basit mantık olup, insanlık temelinde olmadığı için buna ekonomik diyenler ekonomist olamazlar. İkinci Dünya Savaşında Alman birçok araştırmacının insanlar üzerinde yaptıkları deneyleri, kafa tasının dayanabileceği ağırlık miktarı gibi yaklaşımları yok kabul etmekteyiz ki veri olarak bile ele alınmaz.

Sizin yemek yemenizin anlamı eğer sıvı, protein ve karbonhidrat almak ise, bu ekonomik anlamda belirgin yeterli görülebilir ama insanlık değeri olarak, nefis yemek duygusu ve algısının olmadığı gözlenecektir.

İnsana en güzel bir kahveyi ikram ederken, sert ve bir atar gibi sunulması da insanda derhal o masayı terk etmek gibi bir reaksiyon doğurabilir. Çünkü sizin istediğiniz şekerli kahve değil, güler yüz ve gülümseme ile tatlandırılan bir kahvedir. Bir sohbet ve bir ikramın anlamı da budur. Bu tür davranış tüm o kahveyi anlamsız kılmakta, anlamsız olanın da ekonomik bir anlamı yoktur ve siz rahatlıkla o kahveyi içmez veya dönebilirsiniz.

Sonuçta bir ekonomi unsuru olabilmesi için öncelikle değer olmalıdır. Değerin kavranması için insanlık ve insanlık değerleri, etik ilkeleri olmalıdır. Değerler bir süre maddi ve somut iken, daha sonra soyut ve sevgi temelli olması beklenir, istenir. Artık ekonomi maddesel değil manevi boyuta taşınmaktadır. Engelli olan bir bireyin ilk ve tek istediği sevgidir, acımak değil, eşit yaklaşım, insanlık değerleridir, ekonominin temeli de budur. Her insan bir değer olduğuna göre, kendine özgü ekonomik katkısı olmalı, bireye özgü muhasebe sistematığı oluşturulmalı, bireyin farkındalığını yaratacak bir analist yapısı gereklidir. Analiz ve sentez bütünleştirilmelidir.

Özet

Farkındalık Ekonomisi- Ekonomik Farkındalık, Bireyselleşmiş Ekonomi

Amaç: *Ekonomide Farkındalık* kavramı üzerinde durarak, kendimizden başlayarak, belirli gelir ve gideri olarak, bunun kendi ekonomik sağlama ve harcama yetkimiz olduğu bilincinde olarak, bir irdeleme yapılmaktadır. Sorunlu, kusur ve engelli olan ile anomalili olanlara eşit haklar denildiğinde de bu kavramları dikkate almaktayız. Her birey bir değer ise, bu değer ekonomik değere de dönüştürülmelidir.

Dayanaklar/Kaynaklar: Wikipedia'dan ekonomi ve iktisat bilgileri alınarak, Sosyal Antropoloji, B. Güvenç görüşlerine yorumlar ile eklemeler yapılmıştır.

Giriş: Sorunlu, kusurlu veya sekelli bireylerin ekonomik bağımlılık yaklaşımı yerine, ekonomik modeller ve sistemlere bakarak, özel ve özgün Ekonomik bireysel Farkındalık temelinde kişiye özgü yaklaşım modellerinin oluşturulması ve bu konuda bilimsel irdeleme gerektiği üzerinde durulmaktadır.

Genel Yaklaşım: Ekonomi modelleri yanında ekonomiyi etkileyen, kültür, inanç ve yönetim gibi faktörlere de bakarak, bireyin bu yapılar içinde olmadığı, özgün bir civil liberties/birey hakkı temelinde yeni oluşumlara gereksinim olduğu tanımlanmaktadır.

Yaklaşım: Bireylerin farkındalığı doğanın bir oluşumudur ve özellikle gereklidir. Bu açıdan tüm ekonomik/iktisat modelleri üzerinde durularak, bireye göre yapılanma sistemleri değerlendirilmiştir.

Sonuç: Farkındalık insanın sorunlu, kusurlu ve engelli olması değil, aynı doğadaki varlıklarla eşit yapılanma olarak, değişim ve gelişim ile insanlık üzerine oluşan boyut sonucu insan olmasını algılamasıdır. Bu durum Ekonomik Farkındalık açısından da geçerlidir ve yeni kültürel modelde (Birey Hakları Kültürü), bu açıdan yaklaşımlar, öncelikle felsefesi oluşturulmalıdır.

Yorum: Farkındalık bilinç durumu ile algılamaktır ki, bunun oluşmasında en önemli yöntem eğitim olmaktadır, ancak eğitim sıklıkla eskiyi öğrenme olmakta, Ekonomik Farkındalık açısından yeni her bireye özgü ekonomik yapılanma gereklidir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Farkındalık, Ekonomi ve iktisat sistemleri ile bireysel boyut

Outline

Awareness in Economics – Economic Awareness, individualized Economy

AIM: Based on Economic Awareness, the abnormalities, in according of Disabilities Rights Convention, a genetic evaluation consequence, from our perspectives, we are a source and spending economic considerations, thus, are we aware of that? This is the evaluation of the economic systems under these perspectives. Each person has an individualized value, as Human being, must have an economic worth aspect must be also.

Grounding Aspects: The basic knowledge on Wikipedia is taken for economy, thus Social Anthropology concepts from B. Güvenç, by adding comments and evaluation at this Unit.

Introduction: The disabilities and abnormalities infants and people must have some independent economic facilities, as the civil liberties concept, thus the Awareness on Economics is mainly evaluated the individual tailoring of their economic system.

Notions: There are some economic systems and models, thus culture, believes and administration mostly shapes the application, so, by individual perspective, on civil rights/liberties, new special economic systems must be considered.

Conclusion: As a Human, everyone has special conditions apart of the personalities, thus, they must have special economic facilities, just for them. Especially disabilities and abnormalities person have unique economy, not on charity or other depending concerns, *the Individual Economic Model on The Civil Rights* be established for each of them. First the Awareness Economy models be considered as a philosophy. This is an individualized Economy.

Key Words: Awareness, perceiving the civil rights and liberties on awareness of their economy

Giriş

Ekonomi insan etkinliğinin üretim, ticaret, alışveriş/dağıtım, ithalat, ihracat gibi malın oluşturulması ve değişimi boyutu olsa bile, insanın ihtiyaçlarının temelinde karşılayan faaliyet olarak ele alındığında, hedefin sevgi ve memnuniyet kazanmanın olması unutulmamalıdır. Toplam kalite kavramında da müşteri memnuniyeti öne çıktığından Farkındalık boyutu bu açıdan insanlık katkısı olan ekonomik boyut olarak ele alınmaktadır.

Ekonomide Farkındalık

Bir mala sahip olmak, onu tüm ekonomik boyutlarda ilerletmek, büyütme ve geliştirmek, ekonomide farkındalık boyutunda olarak ele alınmamakta, mutluluk vermeyen, gurur duyulmayan, insancıl boyutta hizmet üretmeyen ve etik olmayan durumlar ve kısaca insana insanlık değeri katmayan şey, durum ve ortam için ekonomik tanımı yerinde olmadığı düşünülmektedir.

Bir hekim belirli etik hedefine ulaşmaması, bebelere tam insancıl yardımı yapamaması ile isterse profesör olsun, mutluluğu yakalayamaz. Sağlıkta bu nedenle sağlık ekonomisi kavramı farklı olmaktadır. Engelli olanlarda mutluluk yaratmadığınız zaman anlamı da olmamaktadır. Hayvanlarda ister gözü görmesin ister ayaktan yoksun olsun, onların bir sevgiye muhtaç oldukları, bunların karşılanmasını istedikleri bilinir ve gerçekten sevgi ile hayvan besleyenler bunu algırlar.

Bir hemşire, yoğun bakımda baktığı preterm bebek açısından, beslenmemesi, daha az alması bile ona bir sorun olmakta, tüm o günü perişan etmektedir. Kendi bebeğinden öte bir boyut olmaktadır. Onda ekonomi, onun aldığı birkaç mL fazla aldığı ve sindirdiği gıda, besindir.

İnsanlık değerleri temelinde, etik ilkeler boyutunda mutluluk sağlamayan, değer üretmeyen hiçbir konu, kapsam ve maddesel boyut ekonomik tanımlaması içinde olmamalıdır. Bülbülü altın kafese koymuşlar, ağacım, vatanım diye ağlamış, ötmemiş derler.

ÖZET: Sonuçta sevgi temelinde saygı ve mutluluk oluşturmayan tüm ekonomik yaklaşımlar, boşa giden çabalar olmaktadır, ekonomik farkındalık boyutu olamaz.

İletişimde Ekonomi

İlişkilerde, alış-veriş kavramı öne çıkmaktadır. Bunun paranın ötesinde olduğu kavranmalıdır. Yaşanan örnekleri çoktur. Bir park yeri arasınız, birisi kendi park yerini size sunar ve para vermeye kalkınca hakaret etmiş gibi görünür. Gerçekte o yer için para vermiştir ama sizin para ile onun yaptığı davranışı karşılayacağı algısı içinde olmamanız için almaz. Bu durumda eğer siz teşekkürü ve taktir ettiğinizi yürekten göstermez ve onunla etkin ve verimli bir ilişki kuramazsanız, bir daha sizi görse bile size yerini vermez. Eğer etkin ilişki oluşmuş ise, size koşa, koşa vermenin ötesinde, arkadaşından da rica edip size yer bulmaya çalışır.

Eğer odanıza kapanıp kahve içerseniz, ayrıca kahvenizi hemşirelerden ve sekreterlerden telefonla isterseniz, kendiniz içersiniz, ama hemşire ve sekreterler ile iletişimi koparmış olursunuz. Ortak bir ocak oluşturur, hep birlikte içerseniz bir iletişim, ilişki içinde olursunuz. En kaliteli bir çay ve su sağlayarak, güzel, işlevsel bardaklarla, konuşarak, gerektiğinde katık yaparak içilmesi, karşılıklı dost ve kardeşlik oluşturmak anlamında olur.

Bir kişiye ikram için sunduğunuz çikolata, sizin iletişim ve ilişki kavramınız konusunda da bilgiler sunar. Hep birlikte yenilen, kaliteli, ancak sadece misafir olarak değil, tüm gelenlere ve kendinize de ikram ötesi olan daha mutlu kılar. Kişi eğer kız istemeye giderken, kalitesiz bir çikolata ve kötü bir paket ile giderse, ret edileceği belirgindir. Kıza verdiği değer olarak ele alınacaktır.

Bir yardımın kimin tarafından yapıldığının bilinmemesi ekonomik olarak anlamsız bulunur. Ancak bir eğitim fonu adı altında bir kişi bile yardım yaparsa, öğrenci bunun öğretmenleri tarafından yapıldığı algısı ile tüm hocalarına saygı gösterecek ve tek yapan da faydalanacak ama bireysel ötesi, tümünden kazanç olacaktır.

Ekonomide, bir mal veya hizmeti üretmek, bunun alım-satımını sağlamak, kabul edilmesi ve yaygınlaşması, beğenilmesi, kullanılması, tüketilmesi ve yeniden alınması ile yaygınlaştırılması boyutunda tümünde işlevi sağlayan reklam değildir. İkna etmek hiç olamaz. Reklam bir defa işe merak nedeniyle sahip olunabilir, daha sonra tanıdık veya yanılma için alınır ama üç defa yanılma olamaz. Bu açıdan malın kendisi gerçek reklam olacaktır. Kalite, toplam kalite memnuniyet geri döngüsünü (pozitif feedback) alanlar ile olabilir, ki bunu sağlamanın tek yöntemi vardır, beğeni ve sevgi kazanmaktır. Dikta yaklaşımının, zorlamanın anlamsız olduğunu bebeğini besleme çabasında olan anneler çok iyi bilirler. Sevdirmek dışı bir yöntem olmadığının farkında olmak gereklidir.

Kaynaklardan İrdellemeler

1) Ekonomi

Wikipedia

Ekonomi; [üretim](#), [ticaret](#), [dağıtım](#) ve [tüketim](#), [ithalat](#) ve [ihracattan](#) oluşan insan etkinliğidir. İnsanın ihtiyaçlarını karşılamada yapılan her türlü faaliyeti içerir.

Ekonomi belli bir bölge içindeki ekonomik sistemden oluşur. Bu sistem o bölgedeki [işgücünü](#), [sermayeyi](#), doğal kaynakları; üretim, ticaret ile dağıtımda rol alan ekonomik kuruluşları ve o bölgedeki mal ile hizmetlerin tüketimini içerir. Bir ekonomi teknolojik evrim, tarih ve sosyal organizasyon ile coğrafya, doğal kaynaklar, gelir ve [ekoloji](#) gibi ana faktörlerin birleşmesiyle oluşur.

Ekonomi sözcüğünün; "oikia" ([Yunanca](#): ev) ve "nomos" ([Yunanca](#): kural) köklerinden gelir, "ev yönetimi" anlamındadır.

Tüm meslekler, kuruluşlar veya ekonomik faaliyetler ekonomiye katkıda bulunur. [Tüketim](#), [tasarruf](#) ve [yatırım](#) ekonominin çekirdek öğelerindedir ve pazarın dengesini belirler. Ekonominin [birincil](#), [ikincil](#) ve [üçüncül](#) olmak üzere üç sektörü mevcuttur.

Tarih boyunca toplumlar karmaşıklıktıkça ekonomi de gelişmiştir. [Sümerler mal paraya](#) dayanan büyük ölçekte bir ekonomi oluştururken, günümüzdeki anlamıyla ilk ekonomiyi [Babililer](#) ve komşu şehir devletleri kurmuştur.^[1]

Yorum

Ekonomi, ev yönetimi anlamında olduğuna göre, evde huzur ve mutluluk oluşturmayan bir yönetimin ne kadar maddi zenginlik oluştursa da boşanma ile sonlanması kaçınılmazdır. Sevgi yok ise paylaşım/boşanma gündeme gelir. Bu açıdan süreklilik ve mutluluk boyutu öne alınmalıdır. Tüketim, tasarruf, [üretim/üretilen](#), [ticaret/alışveriş](#), [dağıtım/yayılan](#) ve [tüketim/yararlanılan](#), kullanılan, [ithalat/dıştan alınan](#) ve [ihracat/içten dışa verilen tüm boyutların sevgi olması ile evlilik oluşabilir. Aile kavramında da sevgi ile karşılıklı saygı yaratılmalıdır ki sürdürülebilir.](#)

2) İktisat

Wikipedia

İktisat veya "ekonomi",^[1] üretim, dağıtım, tüketim, ticaret, değişim ve bölüşüm ile ilgili etkinliklerin bütünü ile bu etkinlikleri inceleyen bir bilim dalıdır.

Mevcut kaynakların sınırlı, insan ihtiyaçlarının ise sınırsız olması, iktisat biliminin ortaya çıkma nedenidir. İktisat bilimi kaynakların kıt olması nedeniyle insanların yaptıkları tercihler ve bu tercihler nedeniyle aralarındaki ilişkiyi inceleyen bir bilimdir.^[2]

Bir etkinlikler bütünü olarak iktisat ya da ekonominin yapısı, uygarlık tarihi ve içtimai yapılanmalar ile yakından ilişkilidir.

Daha genel olarak iktisat toplumların nasıl zenginleşeceği ve refah seviyelerinin artacağı sorusuna cevap arar. Bu süreçte izlenecek politikalar, işsizlik, enflasyon, üretim düzeyi gibi kavramlar iktisadın inceleme alanına girer.

Kelime Etimolojisi

İktisat kelimesi [Arapçadan](#) gelmektedir. "Ekonomi" kelimesi, "ev" ve "dağıtım (daha çok, yönetim manasında)" kelimelerinden gelen, "bir evi yöneten kimse" kelimesine kadar takip edilebilir. *Ekonomi* kelimesi "bir aile veya hane ile ilgili" manasına gelse de aynı zamanda "tutumluluk", "yönetme", "idare", "düzenleme" ve "bir devletin kamu faydası"nı da ifade etmektedir.

İktisadın Dalları

Bir [bilim](#) dalı olarak iktisat ya da ekonomi, yeryüzündeki kaynakların sınırlı, insan ihtiyaçlarının sınırsız olması yüzünden, kaynakların daha verimli bir şekilde kullanılabilmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur. İktisat, incelediği konulara ve kapsamlara göre dallara ayrılır:

[Normatif İktisat](#) - Bir durumu hedef olarak gören, iktisadi düzenin nasıl olmasına dair fikirler üreten iktisat dalıdır. Normatif iktisat belirlenen hedefler için neler yapılması gerektiğini araştırır. İçtimai adalet, üst düzey refah için neler yapılması gerektiğini araştırır.

[Pozitif İktisat](#) - Sadece iktisadi düzeni sebep-sonuç ilişkisi içinde inceleyen, iktisat içinde sürekli geçerli kanunları saptamaya çalışan iktisat dalıdır. "Talep artışı enflasyonu nasıl etkiler?" gibi sorulara cevap arar. "Enflasyon hangi düzeyde tutulmalı?" sorusu normatif iktisadın inceleyeceği bir konudur.

[Mikroekonomi](#) - Tüketicilerin ve firmaların iktisadi davranışlarını; ihtiyaç, fayda, değer, [fiyat kavramları](#) ile araştırın iktisat dalıdır. Piyasa türlerini, piyasaların işleyiş mekanizmasını ve farklı piyasa koşullarında firma dengesinin nasıl oluştuğunu da araştırır. Daha basit bir ifadeyle bir şirketin veya tüketicinin kendi iş işleyişi ve dış iktisadi ilişkilerini bireysel olarak inceleyen iktisat dalıdır.

[Makroekonomi](#) - Ülke iktisadi ve dünya iktisadını ilgilendiren konu başlıklarını inceleyen bir iktisat dalıdır. İstihdam, enflasyon, kamu dengesi gibi konuları inceler.

Yorum

İktisat Biliminin ortaya çıkma gerekçesi "Mevcut kaynakların sınırlı, insan ihtiyaçlarının ise sınırsız olması, iktisat biliminin ortaya çıkma nedenidir" olarak ifade edilmektedir. Kaynakların sınırsız olan yerin Cennet olarak tanımlandığı dikkate alınarak bu Evrende iktisat zorunludur. Temel olarak "Siyam" kelimesi bize oruç diye Farsçadan gelmişse de Arapça 'da (kendini tutma/sabır/imtihan/perhiz/günlük yapılan anlamlarında) sonuçta ise iktisat olarak anlamı belirtilebilir. İnsanların yaptıkları tercihler ve aralarındaki ilişki boyutu denildiğinde, sevgide aşırı olmak, herhangi bir sınır boyutu olmadığı, soyut kavram olarak uçsuz yaşandığı gerek Yaratan ve gerek Yarattılana yansıtılan boyutun sınırlandırılmayacağı ortadadır. İnsanların bu nedenle sınırsızlık boyutunu algılamak için bu yola başvurdukları ve inanç boyutu ile geliştirdikleri bilinmektedir. Nirvana en belirgin hedef olabilmektedir.

Bilim Dallarına göre İktisatta Bakış

İktisat Bilimine göre yaklaşım yaptığımızda da aynı sonuca ulaşmak olasıdır. Temel yine tek olup, sevgi kazanmak ve sevgi temelinde saygı ve beğeni oluşturmaktır.

Normatif İktisat – Normlar oluşturmak, ilkeler ve yöntemleri oluşturmak için boyutların tanımı öne çıkmaktadır. Etik ilkelerin ilk aşaması da doğru nedir normlarının oluşturulmasıdır. Aynı zamanda gelişen durumlara göre irdelemeler de yapılmalıdır. Helsinki Bildirgesi buna örnek olarak sunulabilir. İnsan Hakları Bildirgeleri İkinci Dünya Savaşında kurulan Nürnberg Mahkemesinin yargılama usulleri temelinde oluşturulmuş ve bu sonra genel prensip haline getirilmiştir. **Etik İlke/İlkecilik (principium)**: Bir bakıma etik “doğru nedir” ve “ne yapmalıyım” sorgularına cevap ararken, insanın eylemlerini konu olmakta, amaçlar etik kuralların süzgecinden geçmeli, adalet sonucuna varmak için, cezalandırma ve yok etme yerine, bireylerin hakları ile toplum hakları insancıl boyuta çekilmesi hedeflenmiştir. Aynı durum iktisat ve tüm boyutları da kapsamaktadır. Avrupa Konseyi Kararında ilk madde: a) civil liberties/Birey hakları ve hürriyeti ile, b) bu hakların tüm kamu kurum ve kuruluşlardan korunması temelinde yapılanma şeklinde 2008-2010 yılında oluşturulması ile Normatif İktisat kavramı da birey hakkı temelinde oluşmalıdır. Nitekim müşteri memnuniyeti toplam kalitede öne alınması bunun bir yansımasıdır. Normatif İktisatta Farkındalık birey temeli olmalı, bireyin memnuniyeti yapısına göre yapılanmalıdır.

Pozitif İktisat – Etik olumlu ve zararın dokunmaması temelinde iken, mahkemeler somut ve oluşmuş zarar kavramı temelinde ceza/hak edişi saptamaya yöneliktir. Yapılan eylemin olumlu etkisi nasıl olabilir sorgusu öne çıkmalıdır.

Bir insana maddi yardım yapmak, onu tembelliğe iteceği ve ekonomik bir anlam olmayacağı için yapılmamalıdır kuralı ile, verilen yardımın onun kalkınma, toparlanması ve iyileşmesi için bir destek olması kavramı birbirleri ile çekişmektedir. Bu açıdan iktisat boyutunda insanlık ve insanın hakkı olmadan ele alınan kuramsal yapılar, bireyin aleyhine çıkması doğaldır. Bu açıdan iktisat pozitif insanlık temelinde oluşmalıdır.

Mikroekonomi – Bireylerin “*iktisadi davranışlarını; ihtiyaç, fayda, değer, fiyat kavramları ile araştıran iktisat dalı olduğu*” belirtilirken, olay piyasa olarak değil, bireyin korunma, gözetilme ve insan ile insancıl yaşama boyutu ile konuya bakılması gereklidir. Piyasa denildiğinde bireyin ezileceği belirgin oluşacak bir süreç olmaktadır.

Makroekonomi – Tanım olarak “*Ülke iktisadi ve dünya iktisadını ilgilendiren konu başlıklarını inceleyen bir iktisat dalıdır*” denildiğinde, toplumu oluşturan birey ortada yok, silinmektedir. Millet, bireylerden oluşmaktadır, devlet, kamu denilince bireyi kolaylıkla bu sisteme kurban edebilirsiniz.

ÖZET: Farkındalık tanımında birey temelli olunmalıdır. Sağlık yaklaşımında da ortada olgu/birey olmalı ve tüm etmenler etrafta eşit mesafede olup, yardım, destek ve eğitmek amacı ile iletişim ve ilişki içinde olmalıdırlar. Bu bir yaptırım değil, iş birliği ve eşgüdüm çabası olmalıdır, ikna yasak olmalıdır. Yaşam Hakkı tavizsiz oluşmalı, canlıda yaşam olmayınca hakkın da oluşması olanaksız olduğu kıvranılmalıdır. Her birey bir değer ise, bu mikro ekonomi anlamında da olmalıdır.

Her kurum net kazancından bir miktar %2,5 ayırması ile tüm sorunlar çözülür değil, reel bakıldığında %1 olması bile yeterli ve artardır. Ancak Devlet en az aldığı %7,5 vergi ile öncelikle kendi oluşumunu, varlığını sağlama peşindedir. Bu açıdan birey arada kalmaktadır. Yardım için toplanan paraların resmi olarak %60 kadarı toplanana hizmet bedeli olarak gitmektedir. Bana verin gerçek, makbuzda ise ona verin, yardım yapın olmaktadır. Toplanan zekât gibi birçok gerekçenin reklam olduğu ve gelirden değil, kazanılan kardan verilmesi gibi

anlamsız standartlar getirilerek, zengine bağımlı olma metoduna dönüştürülmüştür. “Sadakalarınızı kimse bilmeden gizlice verirseniz sizin için daha hayırlıdır”, “güzel bir söz ve bağışlama, peşinden başa kakma, gönül kırma gelen bir sadakadan daha hayırlıdır”, “kazançlarından hiçbir şey eksiltilmez, her kişi yaptığının getirisine bağlıdır”, “iyiliği daha fazlasını bekleyerek, bir kazanç elde etmek için yapma”, “herkes kazandığına karşılık bir rehinedir”, şeklindeki boyutları dikkate almadan toplumun görev olarak sunduğu usul ve esaslar, iktisat bilimi olarak değil, farklı bir insanlık farkındalığı temelinde bakılmalıdır.

3) Economic System

Wikipedia

Yorum

İktisat Biliminin insan ve insanlık üzerine bir anlamı olmalıdır.

Ekonomik Sistemlere göre Bakış Açısı

Öncelikle sistemleri hangi çerçeveden bakarsak bakalım, temel ekonominin birey ve insanlık boyutunda, etik ilkeler içinde onu desteklemek, korumak ve gözetmek olduğu, bağımsızlığının sağlanması olduğu gerçeklerden çıkarılmamalıdır. Bireyi temel almayan hiçbir model geçerli kabul edilemez, gündeme bile alnamaz. Sadece destekleme yöntemlerinde farklılıklar; kişi hak ve özgürlüklerini gözetmek üzere olmalıdır. Zorlama, insanlık dışı olanlar ise suç kapsamına alınmalıdır.

Bir Bakış açısı olarak: İnsan olarak bireylerin işlevleri: a) somut ötesinde soyut kavramları; insanlık, sevgi ve etik ilkeleri uygularken, inanarak, isteyerek ve bilinçli, farkındalık içinde yapmaları, sadece para, mal, mülk ve somut değerler değil, tüm insanlık değerlerini dikkatlice ve özenle ele almaları, b) maddi ve manevi olarak fiilen, gizli veya açıktan desteklemeleri, desteklerini devamlı sürdürmeleri, yaşamlarının bir gayesi olmasını sağlamaları, zarar oluşturmamaları, c) kendi benlik veya belirli bir kamu, kurum ve kuruluş lehine olmadan, doğrudan bireyin insanlık hakkı olarak karşılıksız paylaşmaları ele alınmalıdır.

İnsan olmadan toplum olmaz, millet olmaz, medeniyetin anlamı olmaz, ekonominin işlevinde olamaz. İnsanı var etmek, insanlığı desteklemek ile tüm ekonomik sistemlerin önünü açacaktır. Zenginlik değer yaratmak ise, bu değerın insanlık üzerine, birey, insan üzerine olmalıdır.

Ekonomik Sistemlerin gruplandırılması

İdeolojik Olarak	Koordinasyon	Uygulamaya Göre																														
<ul style="list-style-type: none"> • Anarchist/zorlamaya dayalı mal sahibi olmak-Mafya türü • Capitalist/kapitalist-sermayedar<ul style="list-style-type: none"> ○ Corporate/iş birliikle ○ Dirigist/Baskılı ○ Laissez-faire/serbest, bırak yapsınlar ○ Mercantilist/Tüccar-altın-gümüş ○ Neo-mercantilist/dış kaynak ○ Protectionist/korumacı ○ Social market/sosyal pazar ○ State capitalist/kamu kapitalizmi • Democratic/demokratik • Fascist/Faşist	<ul style="list-style-type: none"> • Closed (autarky)/kapalı • Decentralized/merkeziyetçi olmayan • Digital/dijital • Dual/çift yapıllı • Gift/hediye • Informal/bilgisel • Market/pazar • Mixed/karma • Natural/doğal • Open/açık • Planned/planlı	<table border="1"><tr><td>Agricultural</td><td>Managerial</td></tr><tr><td>Behavioral</td><td>Monetary</td></tr><tr><td>Business</td><td>Natural</td></tr><tr><td>Cultural</td><td>resource</td></tr><tr><td>Demographic</td><td>Organizational</td></tr><tr><td>Development</td><td>Personnel</td></tr><tr><td>Digitization</td><td>Economic</td></tr><tr><td>Ecological</td><td>planning</td></tr><tr><td>Education</td><td>Economic policy</td></tr><tr><td>Engineering</td><td>Public</td></tr><tr><td>Environmental</td><td>economics</td></tr><tr><td>Evolutionary</td><td>Public/ Social</td></tr><tr><td>Expeditionary</td><td>choice</td></tr><tr><td>Economic</td><td>Regional</td></tr><tr><td>geography</td><td>Rural</td></tr></table>	Agricultural	Managerial	Behavioral	Monetary	Business	Natural	Cultural	resource	Demographic	Organizational	Development	Personnel	Digitization	Economic	Ecological	planning	Education	Economic policy	Engineering	Public	Environmental	economics	Evolutionary	Public/ Social	Expeditionary	choice	Economic	Regional	geography	Rural
Agricultural	Managerial																															
Behavioral	Monetary																															
Business	Natural																															
Cultural	resource																															
Demographic	Organizational																															
Development	Personnel																															
Digitization	Economic																															
Ecological	planning																															
Education	Economic policy																															
Engineering	Public																															
Environmental	economics																															
Evolutionary	Public/ Social																															
Expeditionary	choice																															
Economic	Regional																															
geography	Rural																															

<ul style="list-style-type: none"> • Feminist/Kadınsal • Georgist/toprağa dayalı • Green/Yeşil • Religious/inaış <ul style="list-style-type: none"> ○ Christian/Hristiyan ○ Islamic/İslam • Socialist/Sosyalist <ul style="list-style-type: none"> ○ Market socialist/Pazar ○ Mutualist/Yarar ilişkili farklı sistemler ile ilişki ○ Participatory/katkıda bulunma ○ Socialist market/sosyalist market ○ Syndicalist/onfederasyon • Traditionalist/geleneksel <ul style="list-style-type: none"> ○ Communalist/toplumcu ○ Corporatist/işbirlikçi ○ Distributist/dağıtımçı • Feudalism/Feodalizm 	<ul style="list-style-type: none"> • Robinson Crusoe/basitleştirici • Subsistence/bsit gereksinime dayalı, parasal olmayan • Underground/yasa dışı • Vertical archipelago/bulunmayan mal değişimi • Virtual/değerler 	<ul style="list-style-type: none"> Financial Health Economic history Industrial organization Information Institutional Knowledge Labour Law 	<ul style="list-style-type: none"> Service Socioeconomics Economic sociology Economic statistics Urban Welfare Welfare economics
---	---	--	--

Sektör olarak	Malik/Mülkiyet olarak	Geçiş olarak
<ul style="list-style-type: none"> • Common property • Private • Public • Voluntary 	<ul style="list-style-type: none"> • Collective ownership • Commons • Private ownership • Public ownership • Social ownership 	<ul style="list-style-type: none"> • Collectivization • Communization • Corporatization • Demutualization • Deregulation • Expropriation • Financialization • Liberalization • Marketization • Municipalization • Mutualization • Nationalization • Privatization • Socialization

İşletim Yapısına göre	Diğer sistemler	Bölgesel
<ul style="list-style-type: none"> • Barter/malın mal ile değişimi • Market / Piyasa <ul style="list-style-type: none"> • Free/Serbest • Open/Açık • Regulated/Müdahaleli • Planned /Planlı <ul style="list-style-type: none"> • In kind/kullanıma göre değer • Cybernetic/geri irdelemeli • Indicative • Material balancing • Price/Fiyat • Self-managed <ul style="list-style-type: none"> • Peer-to-peer/network çalışması • Shared/paylaşımlı • Open access/girişime açık 	<ul style="list-style-type: none"> • Expeditionary • Hunter-gatherer • Inclusive Democracy • Information • Manorialism • Newly industrialized • Palace • Plantation • Plutonomy • Post-capitalist • Post-industrial • Post-scarcity • Resource-based • Token • Traditional • Transition • World 	<ul style="list-style-type: none"> • Asian/Asya <ul style="list-style-type: none"> • East Asian/Doğu Asya • Chinese/Çin modeli • Singaporean/Singapur • European/Avrupa <ul style="list-style-type: none"> • Anglo-Saxon • German • Nordic • Rhenish • Soviet • Latin America • Socialism of the 21st century

An **economic system** is a **system** of **production**, **resource allocation** and **distribution** of **goods and services** within a **society** or a given **geographic area**. It includes the combination of the various **institutions**, agencies, entities, decision-making processes and patterns of **consumption** that comprise the economic structure of a given community. As such, an economic system is a type of **social system**. The **mode of production** is a related concept.^[1] All economic systems have three basic questions to ask: what to produce, how to produce and in what quantities and who receives the output of production.

The study of economic systems includes how these various agencies and institutions are linked to one another, how information flows between them and the social relations within the system (including **property rights** and the structure of management). The analysis of economic systems traditionally focused on the dichotomies and comparisons between **market economies** and **planned economies** and on the distinctions between **capitalism** and **socialism**.^[2] Subsequently, the categorization of economic systems expanded to include other topics and models that do not conform to the traditional dichotomy. Today the dominant form of economic organization at the world level is based on market-oriented **mixed economies**.^[3]

Economic systems is the category in the *Journal of Economic Literature classification codes* that includes the study of such systems. One field that cuts across them is **comparative economic systems**, which include the following subcategories of different systems:

Comparative Economic Systems	Karşılaştırmalı Ekonomik Sistemler
Planning, coordination and reform.	Planlama, koordinasyon ve reform yapılanma
Productive enterprises; factor and product markets; prices; population.	Üretim yapılanmaları, üren üretilen pazarlar, popülasyon yapılanması,
Public economics; financial economics.	Toplum ekonomileri, finansal ekonomiler
National income, product and expenditure; money; inflation.	Ulusal gelir, üretim, para, enflasyon
International trade, finance, investment and aid.	Uluslararası Pazar, finans, tasarruflar ve yardımlar
Consumer economics; welfare and poverty.	Kullanıcı ekonomisi, fakirlik ve varlık boyutu
Performance and prospects.	Performans ve ileri boyutlar
Natural resources; energy; environment; regional studies.	Doğal kaynaklar, enerji ve bölgesel çalışmalar
Political economy; legal institutions; property rights. ^[4]	Politika ekonomi, hukuk kurumları, malik olma hakları

Yorum

İktisat Biliminin sadece maddesel bakış açısı ile, para, mal, mülk, üretim ve alış-veriş konularında değerlendirme yapma boyutunun değişmesi, birey ve insanlık boyutu ile bakılmasının zamanı gelmiş olmalıdır. Farkındalık temelinde artık birey ve bireyin yararı, faydası olmalıdır.

Tüketim anlamında bakılması değil, zarar vermemesi anlamında olmalıdır. İsraf bir zararlı olma boyutudur, ekonomide israf ve tüketim yapısı değil, fayda, verim ve kullanabilme boyutu olmalıdır. Devlet ve bireylerin mülkiyet hakları denilerek, denizlerin fertlere kapatılması kabul edilebilir olamaz. Sigara içen ile içmeyen ayrılabilir, açık alanlarda yer verilebilir, ancak yasaklanamaz, bilimsel gerekçe olmalıdır, keyfi olamaz.

Ekonomik sistemlerde başlıca 3 soru oluşmaktadır. Ancak dördüncü sorguda eklenmesi yerinde olacaktır.

1) Üretilen nedir?

Üretilen mutlaka bireye yönelik, öncelikle zarar oluşturmayan, onu destekleyen ve gelişmesini sağlayan hususlar olmalıdır. Zararlı olanların yasak getirmek değil, onun sermaye veya başka açılardan desteklenmemesi gerekir. Ayrıca mafya tarzı yapılanmaları da engellenmelidir. Reklam yasak olmalı, sadece bilgilendirme boyutunda olarak, konu ile ilgili uzmanlardan yararlanılmalıdır. Televizyonda profesör olarak çıkıp, uzmanlığı olmadığı konusunda konuşanlar, ücret alan, üretilen mal üzerinde yorum yapmamalı, menfaat ilişkisi olmamalıdır.

2) Nasıl ve ne kadar üretilmektedir?

Üretilen ile kullanım boyutunun dengeli olması demek, dengenin tüketilmesi şeklinde değil, fayda üretmesi boyutu ile ilişkili olmalıdır. Arz ve talep değil, faydada arz daha üst düzeyde tutulmalıdır, hem ekonomik olmasında da katkısı olması sağlanmalıdır. Etkin, verimli ve kullanılabilir boyut öne alınmalıdır.

3) Ürünü kim kullanmaktadır?

Üretilen ürün, etkinlik, verimlilik ve faydalı olabilecek olanlar için kullanımı olmalıdır. Kullanmayacak olan kişi için pazarlama sınırı getirilmese bile fiyat analizi yapılabilir.

4) Alan ve veren kimdir?

Ücreti veren ile kullanan farklı olması ile ekonomik boyut değişebilmektedir.

4.1.Parayı veren farklı, Kullanan kişi farklı olunca:

Ekonominin en kötü modeli olup, tamamen teorik olmakta ve evdeki hesap çarşıya uymamaktadır. Âtıl, anlamsız ve kullanılmayan durumlar olmaktadır. Sibiry'a'da pamuk toplama cihazlarının bulunması gibi durumlar yaşanmıştır. Ekonomik olması olanaksız bir sistemdir.

4.2.Parayı veren farklı, Kullanan kişi/siz olunca:

Eğer parayı veren cömert ise, Mercedes istersiniz ve rahat etmeniz amaçlanır. Ancak Mercedes'in tekerleği, lastiğinin parasını veremeyeceğiniz için kullanılmaz boyuta gelebilir. Tam tersi olarak, siz bir işlevsel matkap isterseniz, ancak alınan ile beton delinemediği için, perde bile takamazsınız. Etkin ve verimli olmadığı gibi kullanılmaz boyut oluşmaktadır.

4.3.Parayı veren siz, Kullanan kişi farklı:

Siz arabayı alırsınız ama ehliyeti olmadığı için kullanamaz. Siz bir armağan alırsınız, çok beğenmişsinizdir ama hediye getirenler aynısını aldıkları için, değişim kartı da olmayınca, siz yine başkasına hediye götürürsünüz. Kısaca işinize yaramaz.

4.4.Parayı veren siz, Kullanan kişi de siz iseniz:

Ekonominin tüm boyutları bu sistemde oluşmaktadır. Bu açıdan bu yapının gelecek ekonomik modelinde detaylanması ve genişletilmesi söz konusu olmalıdır. Artık yollar ve köprülerin fiyatını geçenler ödemelidirler. Ekonomik farkındalık bu sisteme dayanmaktadır.

Planlı ekonomi ile Pazar ekonomisi ve Karma ekonomi

Bu ekonomik modelde tanımlanması gerekenler:

1- Planlama, koordinasyon ve devamlı yenilenme ve iyileştirme, 2- Üretken yaklaşımlar, fiyat dengesi ve kullanım imkânı, 3- Toplumsal ekonomi, sermaye ve alım gücü, 4- Ulusal ve bireysel gelir, harcama kapasitesi, enflasyon oranı, 5- Uluslararası Pazar, 6- Kullanıcı boyutu ile fakirlik ve sosyal yardımlar, 7-Yetkinlik, yeterlilik ve ileri boyutlar, gelişim, 8- Doğal kaynaklar, maliyet unsurları, 9- Ekonomi politikası, yasal düzenleme, mülkiyet hakları önemli yer tutmaktadır.

Tüm yaklaşımlar üretici tekelinden bakış açısidir, bireysel bakış ile ele alınmadığı gözlenmektedir. Bu nedenle Ekonomide Farkındalık birey çerçevesinden oluşmalıdır.

Vakıf Modeli

Bu yazıda sektör/orijin/kaynak olarak belirtilenler: 1) [Common property](#)/Kamu, 2) [Private](#)/Özel sektör, 3) [Public](#)/toplumsal sektör (askerlik, polis, karayolları bakımı gibi alanlar) ve 4) [Voluntary](#)/isteğe bağlı olarak belirtilmektedir.

Vakıflar üçüncü sektör olarak tanımlanmaktadır. Burada toplum sektörü olarak ta ifade edilmektedir.

Wikipedia

The **voluntary sector** or **community sector** is the duty of social activity undertaken by [organizations](#) that are [nonprofit organizations](#)^[1] and [non-governmental](#). This sector is also called the **third sector**,^[2] in contrast to the [public sector](#) and the [private sector](#). **Civic sector** or **social sector** are other terms for the sector, emphasizing its relationship to [civil society](#). Given the diversity of organizations that comprise the sector, [Peter Frumkin](#) prefers "non-profit and voluntary sector".^[3]

Vakıf yapılanmasında aktif işlevlerde bulunmam nedeniyle buradaki ekonomik yapı kazanç etmeyen anlamında değildir. Kazanılan net gelirin/karın belirli bir amaç için kullanılmasıdır. Farklı yapı olarak, gelen gelir tümünden bir kapitalist yapıya dönüşmektedir. Örneğin kurulan Vakıf Üniversiteleri, belirli bir mütevellî heyetinin kontrolünde olmakta, giderek kendi içinde bir dev haline gelmektedir. Kastedilen bu türdeki bir vakıf modeli değildir. Net gelir amaca talebe hizmet etmeli, kuruma hizmet değil, reklam amacı olmamalı, bunu gütmemeli, mütevellî heyetine pay ödeme ve kurumun büyümesi olmamalıdır. Elbet sermaye arttırıcı ve yapılanma için para ayırabilir ama genel yapılanmada net gelirden kalan bu oran %30 oranını aşmamalıdır. Bazı dönemlerde engelliler için balo düzenlenir, toplanan para aktarılır ve bir davet bin lira iken, 100 kişi katılmış olduğu programda 10bin lira ancak arttırılabilir. Net gelirden neden öğrencilere bilgisayar verilmez, neden zengin ve başarılı olanlara destek olunurken, zor ve ekonomik sıkıntıda olana destek olunmaz, anlaşılır değildir. *Kaz gelecek yerden tavuk esirgenmez* değil, öncelikle darda, sorunlu olana, imkansıza destek olunmalıdır. Net gelir %30 yapılanma ise, geri kalanın yarısı insan kazanma, insanı var etme ve Farkındalık ekonomisi prensibinde olarak harcanmalıdır. Elbet çalışkan desteklenmeli ama kısıtlı olana da imkân sağlanması belki daha öne alınabilir.

Birey ve insan temelinde olarak onu değeri üzerine, değerinin oluşması ve desteklenmesi temelinde, 1) [Common property](#)/Kamu, 2) [Private](#)/Özel sektör, 3) [Public](#)/toplumsal sektör ve 4) [Voluntary](#)/üçüncü sektör, vakıflar aktif rol almalıdırlar. Yapılan masrafa değil, ekonomiye katkıya bakılmalıdır. Bir engelli, sorunu olan kişinin topluma yaptığı her görüşü bir insanlığa yapılan katkı olarak bakılmalıdır. Bireyi veya bir yapıyı, sistemi büyütme değil, bireyi kazanmak olarak bakılmalıdır. Bilişimde, buluşlarda çok büyük, ekonomiyi sarsacak değişiklikler gözlemlendiği tarihte bilinmektedir. Edison'un buluşunun kabulü çabası yeniden yaşanmamalıdır.

Vakıf yapılanması bu açıdan ilk amacı etik boyutta ilkeleştirilmelidir. Üniversite kurmak değil, insanları eğitmek, tüm aşamaları olarak onları muasır medeniyet ötesine, çağın üstüne aktif hazırlamak olmalıdır.

Farkındalık ekonomisinin temel modeli Vakıf sistemi boyutunda olması, daha anlamlı olmaktadır. Amacı gerçekleştirmek için sermaye desteği, bu konuda bilen, projelendirebilen, teknopark yapısında boyut hazırlayabilen, Devlet boyutunda olması beklenir, ama fert ekonomisi, katkısı ve boyutunda olması beklenir. Çünkü değer birey ve ekonomi bireyin değerine dayanarak oluşturulmalı, ekonomi bu açıdan ele alınmalıdır.

Bir başka deyişle, Facebook, Instagram ve Whatsup yaklaşımı bireysellik boyutunu ortaya koyan siteler olduğu gibi, bunun bireysel olarak ekonomik boyuta getirilmesi, her "BEĞEN" seçeneğinde bir lira gibi bir ücret konulması ile katkılara da katkı yapana ücret ödemesi boyutu gibi bir ekonomik model oluşturması **Bireysel Farkındalık Ekonomisi** tanımı olmakta, otomatik denetim mekanizması da oluşmaktadır. Hukuk dışı hakaret yaklaşımlarının da ücretlendirmede net kanıtlanacağı için oluşması engellenmiş olacaktır. Birey katkısı önemlidir.

Bir hizmet sunan, Üniversite kantin işletmeniz varken, işletmeci tarafından, mal alma yerine, konsinye olarak malın pazarlamasını yapmak, firmalara belirli alan verip, siz sadece hizmet sunarsanız, kullanılanın ücretini de bir hafta sonra ödemeniz ile bir hizmet boyutunu sermaye olmadan sağlamış olursunuz. Ancak Üniversite kantininde piyasa fiyatı yerine maliyetine bir miktar eklemeniz yeterli olabilir. Bir tecrübe olarak, bir Üniversite kantininde, 1987 yılında, 12bin öğrenci olan yerde 9bin kutu kola satılmakta, piyasa değeri 1,5TL iken 1TL alınmakta idi. Bunun gibi her bir hizmet merkezinde ayrı bir ekonomik model oluşturularak yapılanma yapılmalı, farkındalık finans değil, hizmet boyutunda olmalıdır. Kopya değil, özgün eser değerdir.

Components

There are multiple components to economic system. Decision-making structures of an economy determine the use of economic inputs (the [factors of production](#)), distribution of output, the level of centralization in decision-making and who makes these decisions. Decisions might be carried out by [industrial councils](#), by a government agency, or by private owners. An economic system is a system of production, resource allocation, exchange and distribution of goods and services in a society or a given geographic area. In one view, every economic system represents an attempt to solve three fundamental and interdependent problems:

- What goods and services shall be produced and in what quantities?
- How shall goods and services be produced? That is, by whom and with what resources and technologies?
- For whom shall goods and services be produced? That is, who is to enjoy the benefits of the goods and services and how is the total product to be distributed among individuals and groups in the society?^[5]

Every economy is thus a system that allocates resources for exchange, production, distribution and consumption. The system is stabilized through a combination of threat and trust, which are the outcome of institutional arrangements.^[6]

An economic system possesses the following institutions:	Ekonomik Sistemlerdeki kurumsal yapı
Methods of control over the factors or means of production : this may include ownership of, or property rights to, the means of production and therefore may give rise to claims to the proceeds from production. The means of production may be owned privately, by the state, by those who use them, or be held in common.	Üretim kontrol mekanizmaları
A decision-making system: this determines who is eligible to make decisions over economic activities . Economic agents with decision-making powers can enter into binding contracts with one another.	Karar oluşturma
A coordination mechanism: this determines how information is obtained and used in decision-making. The two dominant forms of coordination are planning and markets; planning can be either decentralized or centralized, and the two coordination mechanisms are not mutually exclusive and often co-exist. ^[7]	Koordinasyon mekanizması
An incentive system: this induces and motivates economic agents to engage in productive activities. It can be based on either material reward (compensation or self-interest) or moral suasion (for instance, social prestige or through a democratic decision-making process that binds those involved). The incentive system may encourage specialization and the division of labor .	Motivasyon sistemleri
Organizational form: there are two basic forms of organization: actors and regulators. Economic actors include households, work gangs and production teams , firms, joint-ventures and cartels . Economically regulative organizations are represented by the state and market authorities; the latter may be private or public entities.	Organizasyon yapısı
A distribution system: this allocates the proceeds from productive activity, which is distributed as income among the economic organizations, individuals and groups within society, such as property owners, workers and non-workers, or the state (from taxes).	Dağıtım yapısı
A public choice mechanism for law-making, establishing rules, norms and standards and levying taxes. Usually, this is the responsibility of the state, but other means of collective decision-making are possible, such as chambers of commerce or workers' councils. ^[8]	Toplum seçenekleri

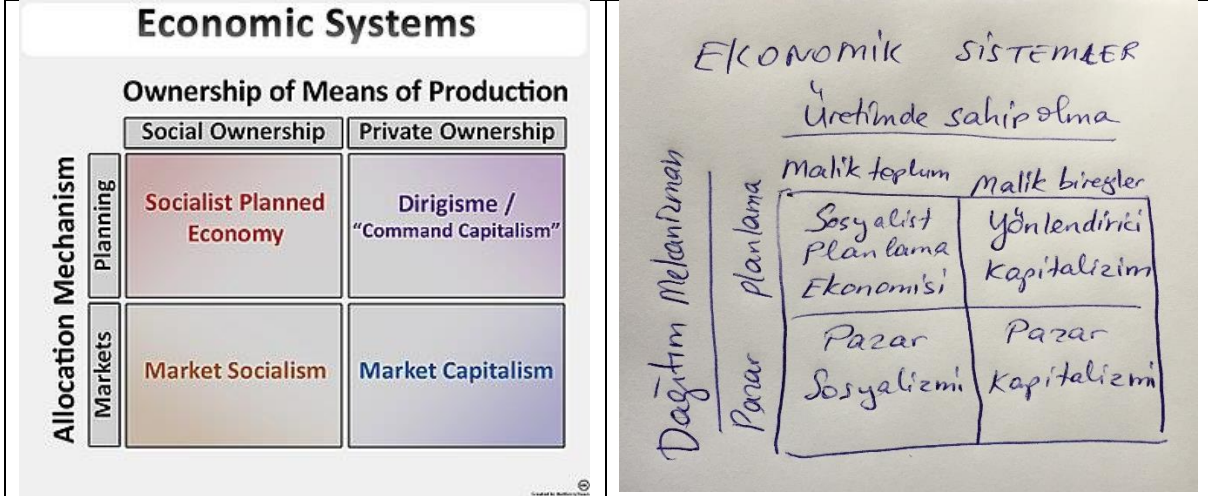
Yorum

İktisat Biliminin tüketim ve üretim kısılacı yerine, bireye fayda ve zarar analizi ile ele alınması Ekonomik Farkındalık olabilecektir. Anne sütü alması/emzirme eğer desteklenecek ise, bunu yapan annelere ek kaynak aktarılmalıdır. Sağlık sisteminde yapılan ücretsiz sağlık taramaları ve bireysel aile hekimi kavramı ile toplumda hastalanma ve özellikle bebek ölümlerinde gözlenen muazzam düşüş, doğal masrafları kısacaktır. Ancak sağlık adı altında gereği olmayan yaklaşımlara da ışık yakılmamalıdır.

Kabaca kanıta dayalı olarak “A GRUBU” yaklaşımlar ücretsiz iken, “B GRUBU” %15 bedeli ve takip eden “C, D, E GRUBU” yaklaşımlardan da %25, 50 ve 75 bedel alınarak kontrol sağlanabilir. Yasak yerine bedel ödeme getirilebilir. Denge bilim ile konulmalıdır.

Typology

There are several basic questions that must be answered in order for an economy to run satisfactorily. The [scarcity problem](#), for example, requires answers to basic questions, such as what to produce, how to produce it and who gets what is produced. An economic system is a way of answering these basic questions and different economic systems answer them differently. Many different objectives may be seen as desirable for an economy, like [efficiency](#), [growth](#), [liberty](#) and [equality](#).^[9] Economic systems are commonly segmented by their property rights regime for the means of production and by their dominant resource allocation mechanism. Economies that combine private ownership with market allocation are called "market capitalism" and economies that combine private ownership with economic planning are labelled "command capitalism" or [dirigisme](#). Likewise, systems that mix public or cooperative ownership of the means of production with economic planning are called "socialist planned economies" and systems that combine public or cooperative ownership with markets are called "market socialism".^[10] Some perspectives build upon this basic nomenclature to take other variables into account, such as class processes within an economy. This leads some economists to categorize, for example, the Soviet Union's economy as [state capitalism](#) based on the analysis that the working class was exploited by the party leadership. Instead of looking at nominal ownership, this perspective takes into account the organizational form within economic enterprises.^[11] In a [capitalist economic system](#), production is carried out for private profit and decisions regarding investment and allocation of factor inputs are determined by business owners in factor markets. The means of production are primarily owned by private enterprises and decisions regarding production and investment are determined by private owners in [capital markets](#). Capitalist systems range from [laissez-faire](#), with minimal government regulation and state enterprise, to regulated and social market systems, with the aims of ameliorating market failures (see [economic intervention](#)) or supplementing the private marketplace with social policies to promote equal opportunities (see [welfare state](#)), respectively. In socialist economic systems ([socialism](#)), [production for use](#) is carried out; decisions regarding the use of the means of production are adjusted to satisfy economic demand; and investment is determined through economic planning procedures. There is a wide range of proposed planning procedures and ownership structures for socialist systems, with the common feature among them being the social ownership of the means of production. This might take the form of [public ownership](#) by all of the society, or ownership [cooperatively](#) by their employees. A socialist economic system that features social ownership, but that it is based on the process of capital accumulation and utilization of capital markets for the allocation of capital goods between socially-owned enterprises falls under the subcategory of market socialism.

Yorum

İktisat Biliminin üreten ve tüketen boyutu ile iki parametrelili ele almakta ve burada da üreten ile tüketenin birey veya kamu olmasına göre dağıtılmaktadır. Birey hakkı olarak bu ürünün gereksinimi ve zarar konsepti dikkate alınmamaktadır.

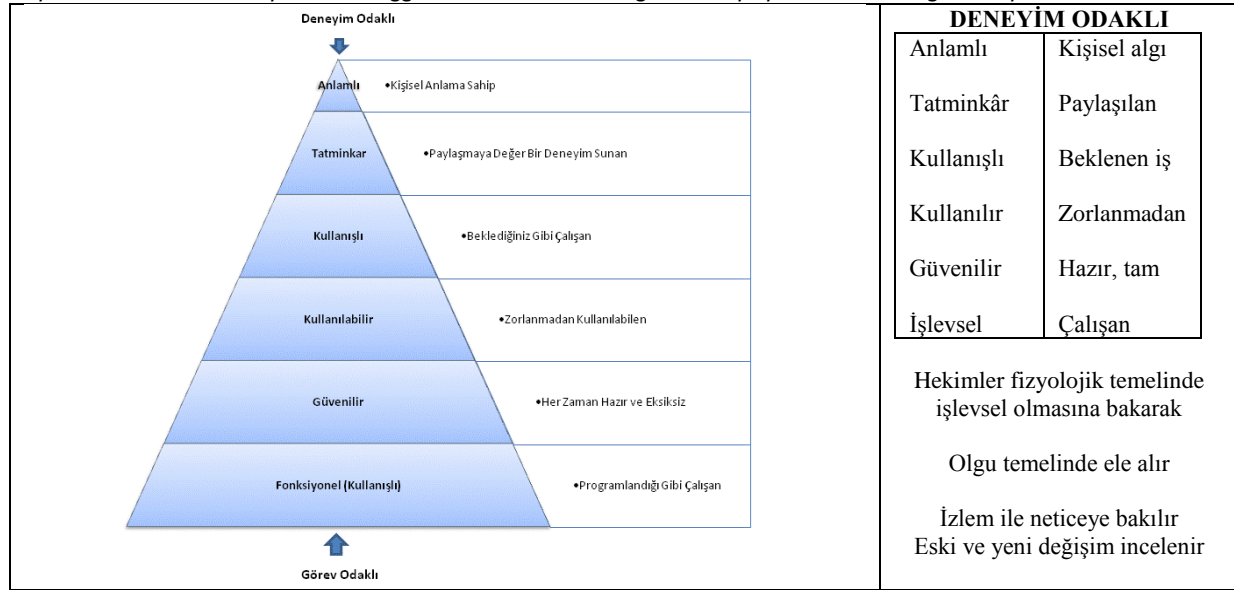
Ekonomide Farkındalık demek ile bir sağlık boyutu ile örnek verilecek olursak; Bir ilaç, mutlak fayda sağlamaz, farmasitik/ilacın etki ve yapısı, farmakodinamik/ilacın etki mekanizması, farmakokinetik/yarılanma süreci, metabolizması ile yan etki ve yan tesir, etkin doz, zararlı doz ve zehirlenme dozu bireye göre farklı olsa da bir boyuttur. Bu açıdan ayrıca ilaç niye verilmektedir, gerekçesi, fizyolojik veya fizyopatolojik dayanakları ile ortaya konulmalıdır. Bunun yanında etkisinin gruplandırılması da önemlidir. Bu açıdan her ürün

birey bakışı ile irdelenmelidir. Bu olanak fertlere sağlanmalı, bilgilendirme ile rızaları temin edilmeye gidilmelidir. Her kutu üstüne bakılınca her derde deva niteliğinde olmamalıdır ve ayrıca reklam değil, bilgi yaklaşımına dayanılmalıdır.

Farkındalık, inanın içine doğan, fal veya yıldızlara bakılarak oluşan bir durum değildir. Eski tarihsel açıdan her devletin bir sihirbazı, falcısının olması gibi gelecek hakkında bilgi bulma olarak değil, bilim üzere, kanıtla göre yapılanma kast edilmektedir.

Kanıt Piramitleri

a)- www.Google Görseller/www.Google Görüşler/www.Google Görüşler/www.Google Görüşler/www.Google Görüşler/www.Google Görüşler/Infusion Coding Hierarchy Pyramid 2016 Related Keywords ... Infusion Coding Hierarchy Pyramid 2016 Related Keywords & Suggestions- Infusion Coding Hierarchy Pyramid 2016 Long Tail Keywords

Görev ve Kişisel Deneyim bakış açısına göre farklı olarak irdelenmektedir. Ekonomik Farkındalık bu açıdan birey temelinden bakmayı gerekli kılar.

b) www.Google Görseller/www.Google Görüşler/www.Google Görüşler/www.Google Görüşler/www.Google Görüşler/Yol haritam: Kanıtla dayalı tıp

Kanıtla dayalı tıp uygulamaları

Meta analizlere dayanan boyutlarda (A GRUBU) bile %5 farklı netice alınma boyutu olup, her bireyde de beklenen düzeyde netice alınmayabilir. Ekonomide farkındalık

İktisat Biliminin temel ilkeleri olarak; a) Etkinlik/Efficiency, b) Büyüme, gelişme/Growth, c) Bağımsızlık/Liberty ve d) Eşitlik/Equality prensipleri öne çıkarılmaktadır. Burada civil

rights, civil liberties kavramı yerine daha geniş tanımlamalar getirilmektedir. Tarafımızdan yorumlanarak metinden ayrışılan nokta buradadır.

“**Dirigisme** or **dirigism** (from [French](#) *diriger*, meaning 'to direct') is an economic system where the state exerts a strong directive influence over investment. It designates a [capitalist](#) economy in which the state plays a strong directive role, as opposed to a merely [regulatory](#) one” belirtildiği üzere, doğrudan müdahale yapılmakta, ancak bu müdahalenin birey çerçevesinden olacağı vurgusu bulunmamaktadır. Aynı şekilde kapitalist ve sosyalist sistemlerde de sermaye ve devlet taraf iken, bireyin hakları ve bağımsızlığı korunması yoktur. Zaten justice teriminin anlamı just (halk demek), common-sense, kısaca toplum görüşüdür, bir başka deyişle jüri bakışı, mahalle kültürü olup, birey dışlanmaktadır.

Ekonomide Farkındalık tanımında birey öne çıkan, öncelikle ele alınan ekonomi modeli olmalı, dolayısıyla birçok sistemin karması olmalıdır.

Allocation mechanism

The basic and general economic systems segmented by allocation are:

<ul style="list-style-type: none"> • Market economy ("hands off" systems, such as <i>laissez-faire</i> capitalism) • Mixed economy (a hybrid that blends some aspects of both market and planned economies) • Planned economy ("hands on" systems, such as state socialism, also known as "command economy" when referring to the Soviet model) • Traditional economy (a generic term for older economic systems) • Participatory economics (a system where the production and distribution of goods is guided by public participation) • Gift economy (where an exchange is made without any explicit agreement for immediate or future rewards) • Barter economy (where goods and services are directly exchanged for other goods or services) • Post-scarcity economy (a hypothetical form where resources aren't scarce, such as Karl Marx's concept of a communist society)	<ul style="list-style-type: none"> • Pazar • Karma • Planlı • Gelenek • Katılımcı • Hediye • Mal değişimi • Kaynaksız
---	---

Yorum

İktisat Biliminin Dağıtım, bölümlene mekanizmaları yukarıda sunulmaktadır. Piyasa ekonomisi, karma ekonomi, planlı ekonomi, geleneksel ekonomi, katkılı olan, sermaye paylaşımlı ekonomi, hediye ekonomisi, malın mal ile değişimi ekonomisi, kısıtlı olan ve olmayan durumlardaki ekonomi modellerinde genel yapı toplum, sosyal ağırlıklı olmaktadır.

Farkındalık ekonomisinde ise birey hakları temelinde olmalıdır. Ürünü alması gereken almalıdır. Sağlık ekonomisinde olduğu gibi ürünü özellikle “A GRUBU” gereksinimi olan almalıdır. Fiyatı, bedeli ise diğer gruptakiler ödeyebilir.

Types

Capitalism: [Capitalism](#) generally features the private ownership of the means of production ([capital](#)) and a [market economy](#) for coordination. [Corporate capitalism](#) refers to a capitalist marketplace characterized by the dominance of [hierarchical, bureaucratic corporations](#).

[Mercantilism](#) was the dominant model in Western Europe from the 16th to 18th century. This encouraged [imperialism](#) and [colonialism](#) until economic and political changes resulted in global [decolonization](#). Modern capitalism has favored [free trade](#) to take advantages of increased efficiency due to national [comparative advantage](#) and [economies of scale](#) in a larger, more universal market. Some critics^{[[who?](#)]} have applied the term [neo-colonialism](#) to the power imbalance between multi-national corporations operating in a [free market](#) vs. seemingly impoverished people in [developing countries](#).

Yorum

Kapitalizmde, ben kazanır, ben varım ile kabile/grup/sermayedar kültüründe söz edildiği gibi, bireyselleşmiş, kurum veya kurumsallaşmış bir boyut söz konusudur. Burada özellikle maliyet unsuru değil, alım unsuru temelinden, misli ile kazanma kabul edilemeyen bir yapı olmalı ve birey hakkı temelinde ele alınmalıdır. Ekonomide Farkındalık birey hakkı ise bu sağlanmalıdır, üreten değil tüketenin hakkı önemlidir. Bu finanse edilmelidir. Temizlikte sabun A grubu iken diğerleri farklı aşamada olmalıdır.

Mixed Economy: There is no precise definition of a "mixed economy". Theoretically, it may refer to an economic system that combines one of three characteristics: public and private ownership of industry, market-based allocation with economic planning, or free markets with state interventionism.

In practice, "mixed economy" generally refers to market economies with substantial state interventionism and/or sizable public sector alongside a dominant private sector. Actually, mixed economies gravitate more heavily to one end of the spectrum. Notable economic models and theories that have been described as a "mixed economy" include the following:

- [Georgism](#) – socialized rents on land
- [Mixed economy](#)
  - [American School](#)
  - [Dirigisme](#)
  - [Indicative planning](#), also known as a planned market economy
  - [Japanese system](#)
  - [Nordic model](#)
  - [Progressive utilization theory](#)
  - [Social corporatism](#)
  - [Social market economy](#), also known as *Soziale Marktwirtschaft*
  - [Socialist market economy](#)
  - [State capitalism](#)

Yorum

İktisat Biliminin kapitalizm ile sosyalizm karma modelleri sunulmaktadır. Burada yine birey temelli yapılanma olmadığı, sermayenin dağılımı, gelir, gider, ürün yapma ve tüketme sistematiği öncelikli parametreler olarak görülmektedir. Bazı örnek modellerin tarihsel olarak sunulmasında bazı noktalar belirtilmemektedir. Almanya ve Japonya İkinci Dünya Savaşından sonra savunma harcamaları %2-4 oranındadır. Ülkemizde ise %30+ üstü olduğu dikkate alındığında mucize denilen sadece yatırımların oluşmasıdır. Tüm tesisler yıkıldığı için modern yapılanmaya gidilmiştir. Amerikan modeli olarak tümünden yıkıp yapma yerine, Keizen modeli, iyileştirme yaklaşımı, iyi olanları al, kötü veya sorunlu olanları yık prensibi temelinde oluşmuştur. Rejenerasyonu, reform veya restorasyon yaklaşımı değildir, eski korunacak değil, iyiler korunacak prensibi güdülmüştür.

Ekonomik Farkındalık temelinde, birey değil, devlet ve üretmek amaçlı ekonomik modellerden söz edilmektedir. Sanıldığı gibi bir mucize değil, pazarı olan ürünleri, araba gibi ticari malı, Amerikan sermaye ve teknolojisi ile (General Motors, Toyota) gibi yapılanma, sadece daha ucuz iş gücü ve teknoloji transferi ile üretim yapılmıştır.

Benzer bir durum; Fransız Renault arabasını Türkiye değil kendi ülkelerinde imal etmek istemişler, Fransız Cumhurbaşkanı, “*bizim ürettiğimiz %15 hatalı olmakta, hemen bakıma alınmakta ve Türkiye’de üretilenler ise 3000-6500 Euro daha ucuza gelmekte ve Pazar ile rekabeti kaybetmemek için orada üretilmesi zorunludur*” demiştir. Ayrıca endüstri bölgeleri çevreyi kirleten ve sosyal çalkantılara, grev ve lokavt gibi olaylara da açık olan bir yapı demektir. Ülkemiz ise bu teknoloji için para ödemekte ve bedeli karşılamaktadır.

Bir başka örnek olarak; Citroën bir halk arabasını yeniden düzenlemeye gitmişler ve deneme olarak uzun tırnaklı, yüksek topuklu ayakkabı giyen, mini etekli sekreterin kullanmasını istemişlerdir. Sonuçta birçok arabadaki şarj düğmesi, arka orta ayna, gösterge tablosu ve havalandırma gibi araba eklentileri buna göre yapılandırılmıştır. Kısaca çizimlerde birey öne alınmaktadır. Honda modellerinde ilk teknolojik gelişimler en ufak halk modeli Jazz ‘a uyarlanmaktadır. Öndeki araba ile mesafe, arka görüntü ve uyarı sistemi, aynı hatta kalma gibi birçok boyut bireye göre yapılmakta ve rutin eklenmektedir. Dolayısıyla Ekonomide Farkındalık Yüksek Teknoloji ile daha belirginleşmiştir.

Socialism: [Socialist economic systems](#) (all of which feature [social ownership](#) of the [means of production](#)) can be subdivided by their coordinating mechanism (planning and markets) into [planned socialist](#) and [market socialist](#) systems. Additionally, [socialism](#) can be divided based on their property structures between those that are based on

public ownership, worker or consumer **cooperatives** and **common ownership** (i.e. non-ownership). **Communism** is a hypothetical stage of socialist development articulated by Karl Marx as "second stage socialism" in **Critique of the Gotha Program**, whereby the economic output is distributed based on need and not simply on the basis of labor contribution.

The original conception of socialism involved the substitution of money as a unit of calculation and monetary prices as a whole with **calculation in kind** (or a valuation based on natural units), with business and financial decisions replaced by engineering and technical criteria for managing the economy. Fundamentally, this meant that socialism would operate under different economic dynamics than those of capitalism and the price system.^[12] Later models of socialism developed by neoclassical economists (most notably **Oskar Lange** and **Abba Lerner**) were based on the use of notional prices derived from a trial-and-error approach to achieve market clearing prices on the part of a planning agency. These models of socialism were called "market socialism" because they included a role for markets, money and prices.

The primary emphasis of socialist planned economies is to coordinate production to produce economic output to directly satisfy economic demand as opposed to the indirect mechanism of the profit system where satisfying needs is subordinate to the pursuit of profit; and to advance the **productive forces** of the economy in a more efficient manner while being immune to the perceived systemic inefficiencies (**cyclical processes**) and crisis of **overproduction** so that production would be subject to the needs of society as opposed to being ordered around **capital accumulation**.^{[13][14]}

In a pure socialist planned economy that involves different processes of resource allocation, production and means of quantifying value, the use of money would be replaced with a different measure of value and accounting tool that would embody more accurate information about an object or resource. In practice, the economic system of the former **Soviet Union** and **Eastern Bloc** operated as a **command economy**, featuring a combination of **state-owned enterprises** and **central planning** using the **material balances** method. The extent to which these economic systems achieved socialism or represented a viable alternative to capitalism is subject to debate.^[15]

In **orthodox Marxism**, the **mode of production** is tantamount to the subject of this article, **determining with a superstructure of relations** the entirety of a given culture or stage of human development.

Yorum

İktisat Bilimine göre Sovyetler Birliği artık kapitalist ağırlıklı yapıdadır. Sadece birkaç devlet sosyalist yapıdadır. Komünist sistem örneği olarak Kibutzlar ile İsrail dışında bir yönetim kalmadığı, Ülkemizde de imeceler benzer yapıda olarak görülmektedir.

Other aspects

Corporatism refers to economic **tripartite** involving negotiations between business, labor and state interest groups to establish economic policy, or more generally to assigning people to political groups based on their occupational affiliation.

Certain subsets of an economy, or the particular goods, services, techniques of production, or moral rules can also be described as an "economy". For example, some terms emphasize specific sectors or externalizes:

- [Circular economy / Dolaşım Ekonomisi](#)
- [Collectivist economy / Paylaşım Ekonomisi](#)
- [Digital economy / Dijital Ekonomi](#)
- [Green economy / Yeşil Ekonomi](#)
- [Information economy / Bilgi Ekonomisi](#)
- [Internet economy / İnternet Ekonomisi](#)
- [Knowledge economy / Bilgi Ekonomisi](#)
- [Natural economy / Doğal Ekonomi](#)
- [Virtual economy / İnanış Ekonomisi](#)

Others emphasize a particular religion:

- [Arthashastra](#) – Hindu economics
- [Buddhist economics](#)
- [Distributism](#) – Catholic ideal of a "third way" economy, featuring more distributed ownership in a mixed economy
- [Islamic economics](#): Islamic commercial jurisprudence entails the rules of transacting finance or other economic activity in a **Shari'a** compliant manner,^[11] i.e., a manner conforming to **Islamic scripture** (**Quran** and **sunnah**). Islamic jurisprudence (**fiqh**) has traditionally dealt with determining what is required, prohibited, encouraged, discouraged, or just permissible,^[2] according to the revealed word of God (**Quran**) and the religious practices established by **Muhammad** (**sunnah**). This applied to issues like property, money, employment, taxes, along with everything else. The social science of **economics**,^[2] on the other hand, works to describe, analyse and understand **production**, **distribution**, and **consumption** of **goods and services**,^[3] and studied how to best achieve policy goals, such as full employment, price stability, economic equity and productivity growth.^[4]

Yorum

Tüm modeller teknoloji ile gruplandırılmakta ve buna göre tanımlanmaktadır. Ekonomide Farkındalık tanımını bireyin hakları ve öncelikli olduğu model olarak ele almaktayız. Bu model, tüm sistemleri, grupları kapsamakta ancak bakış açısı birey olmaktadır.

İslam Ekonomisi daha sonra irdelenecek, ancak belirtilen model ile alakası olmadığı, Kuran dışı olduğu, belirtilen ve mevcut olanların kültürel yapı ile değiştirildiği aşağıda açıklanacaktır.

Evolutionary economics

[Karl Marx](#)'s theory of economic development was based on the premise of evolving economic systems. Specifically, in his view over the course of history superior economic systems would replace inferior ones. "Inferior" systems were beset by "internal contradictions" and "[inefficiencies](#)" that make them "impossible" to survive over the long term. In Marx's scheme, [feudalism](#) was replaced by [capitalism](#), which would eventually be superseded by [socialism](#).^[16] [Joseph Schumpeter](#) had an evolutionary conception of economic development, but unlike Marx he de-emphasized the role of [class struggle](#) in contributing to qualitative change in the economic mode of production. In subsequent world history, [communist states](#) run according to [Marxist-Leninist](#) ideologies have either collapsed or gradually reformed their centrally-planned economies toward [market-based economies](#), for example with [perestroika](#) and the [dissolution of the Soviet Union](#), [Chinese economic reform](#) and [Đổi Mới](#) in Vietnam. Mainstream [evolutionary economics](#) continues to study economic change in modern times. There has also been renewed interest in understanding economic systems as evolutionary systems in the emerging field of [complexity economics](#).

Yorum

İktisat Bilimi, kapitalist sisteme karşı sosyalizm oluşması ile bir farklı görüşe sahip olmuşsa da Osmanlı, Selçuklu dahil birçok yapıda farklı olduğu dikkatlerden kaçırılmıştır.

Osmanlıda ekonomik yapı, genel makro değil, birey temelinde bakılırsa başka görülecektir. 1) Toplanan para, devlet temelinde olup, Sultan/padişah sadece maaşlıdır ve hazineden bir elbise bile alamaz, tüm kaftanlar sadece geçici giysidir, iç kıyafet ile dolaşabilirler. 2) Sosyal yapılar vardır: a) Bacılar sistemi; tüm annesiz ve babasız, fakir, fukara, yemek, içmek, giydirmek ve bakım masraflarını devlet karşılar. 3) Kazmacılar; gereken tüm mühendislik işlerini yaparlar, sosyal ise devlet karşılar. 4) Ticaret işleri (Ahilik); ürünlerin kalite ve fiyatlarını saptayan kuruluş, ticaret serbest, açık Pazar şeklinde ve maksimum fiyat saptanıyor, kalite ile fahiş fiyata satılmasını temelinde yaklaşım yapılıyor. 5) Medrese ve Hocalar; inanç serbest, cami değil medrese eğitim kurumları oluyor, camide her birey namaz kıldırabiliyor, en üst makam 36 yıllık eğitimle icazet alınabiliyor ve bunlar subay olarak askere katılıyorlar, talebeler de ayrı odalarda medrese civarında ücretsiz eğitim alırlarmış. Ayrıca seminer gibi hemen her gece sohbetler olurmuş. 6) Kadılar; hakimler, bağımsızlık kararını veren ve ilan edenlerdir. Kadılar, tüm bireyleri, sultanları bile yargılayabiliyorlar (Fatih'in cami için bir Rum'un arazisini izinsiz aldığı için kol kesme tazminatı oluşturulma örneği vardır), kadılar duvara asılan kılıç ile adaletin kestiği parmak acımaz prensibi ile iş görmektedirler ve hocalardan ayırdırılar. Vergi toplayanların amiri de kadılar olmaktadır. Sultan bütün kararlarını kadıların ve gerekirse hocaların onayı ile almaktadır ve mutlaka geçerli gerekçe olmalıdır. Ayrıca görüş alınan divan kurulu da bulunmaktadır. 7) Askeri sistem; tüm Türkler askerdir ve aktif savaşan ile terhis olup yedek görevlilerde olup, yerleşim yerinde düşmana karşı hazır birliktirler. Ayrıca düzeni sağlayan kişilerde vardır. Bunun için ek Türk dışı milletlerden ek vergi, koruma ve gözetme vergisi alınmaktadır. 8) Çiftçiler; o dönemde arsa ile alınıp satılma değil, serbest dolaşım hakkı olup, gezici olanlar için güvenli yollar, kervansaraylar oluşturulmuş. Bağımsız üniteler olup, ürünlerin oluşması, korunması ve gözetilmesi devlet tarafından, özel asker ve güvenlikçi korumakta, tarlaya bile girmek yasak, ürünleri tarladan almak bile yasakmış.

Tarihsel olarak 1288 Eskişehir Karacaşehir/Karacahisar alınmış, 1299 Bilecik alınmış ve bu arada geçen 11 yıl içinde, Bilecik fethinden önce, Mudurnu dahil birçok bölge savaş olmadan katılmışlar. 1300 Yılında İznik savaşı öncesi Bizans'a karşı savaş kaybedilme olasılığı olduğu için, toplanan vergi geri verilmiştir. Toplanan para sultan adına alınıp, sultanın kendisine harcaması yasak olup, sadece geçinme parası verilmektedir.

Bu ekonomik yapı nedense belirtilmemekte, tarihte sunulan zaman bile Osmanlı 1300 yılında kuruldu şeklindedir. 1288 ve 1299 tarihini Bizans kabul etmediğinden ve kayıtlarda buralara dayandığı için bu şekilde öğretilmektedir. Karacaşehir Cami/Medresesinde bile tarih 1299 olarak belirtilmektedir.

Context in society

An economic system can be considered a part of the [social system](#) and hierarchically equal to the [law system](#), [political system](#), [cultural](#) and so on. There is often a strong correlation between certain [ideologies](#), [political systems](#) and certain economic systems (for example, consider the meanings of the term "[communism](#)"). Many economic systems overlap each other in various areas (for example, the term "[mixed economy](#)" can be argued to include elements from various systems). There are also various mutually exclusive hierarchical categorizations.

Yorum

İktisat Biliminin sistem ne olursa olsun, toplumun yönetimi, idaresine göre uygulama ve yapılanma değişmektedir. Politika, hedefe varmak için yürütülen usul ve yol demek olduğuna göre, hedef sermaye mi, devlet mi olduğuna göre sistem değiştirilmektedir. Kültürel yapı zaten teknoloji ve ekonominin oluşumuna göre şekillenmektedir. Fikirler, liderler aynı yapıda farklı uygulamalar getirmektedirler. Adı karma ekonomi olmakta ancak ağırlık verilen taraf ve denge değişik olmaktadır.

Political ideologies

Anarchist and libertarianism

Various strains of [anarchism](#) and [libertarianism](#) advocate different economic systems, all of which have very small or no government involvement. These include:

- [Left-wing](#)
  - [Anarcho-communism](#)
  - [Anarcho-syndicalism](#)
  - [Anarcho-socialism](#)
- [Right-wing](#)
  - [Anarcho-capitalism](#)
- [Libertarianism](#)
  - [Libertarian communism](#)
  - [Libertarian socialism](#)
  - [Syndicalism](#)

Yorum

İktisat Biliminde sağ, sol kavramları 1968 yılında tepe yapmış ve Soğuk Savaşın sonlanması ile karma yapıya dönüşmüş ve her ülke ağırlık dengesini farklı olarak benzer yapı veya tam tersi yapı oluşturmuşlardır.

4) Islamic Economic System

Wikipedia

[Islamic economics](#): Islamic commercial jurisprudence entails the rules of transacting finance or other economic activity in a [Shari'a](#) compliant manner,^[1] i.e., a manner conforming to [Islamic scripture](#) ([Quran](#) and [sunnah](#)). Islamic jurisprudence ([fiqh](#)) has traditionally dealt with determining what is required, prohibited, encouraged, discouraged, or just permissible,^[2] according to the revealed word of God ([Quran](#)) and the religious practices established by [Muhammad](#) ([sunnah](#)). This applied to issues like property, money, employment, taxes, along with everything else. The social science of [economics](#),^[2] on the other hand, works to describe, analyse and understand [production](#), [distribution](#), and [consumption](#) of [goods and services](#),^[3] and studied how to best achieve policy goals, such as full employment, price stability, economic equity and productivity growth.^[4]

Yorum

İslam ülkeleri arasında şeriat ile yönetilmeyen ülkeler olduğu ve Osmanlı, Selçuklu Devletlerinin bundan farklı yönetildiği, kanun esasında hukuksal yapının yapılandığı belirgindir. Bu açıdan İslam Ekonomik Sistem yerine, bazı Devletlerin Ekonomik Yapıları demek daha doğru olacaktır. Şeriat Kuran esaslı hukuk sistemi değildir. Peygamber 20 Nisan 571-8 Haziran 632 Yılları arasında yaşamıştır. Şeriat tanımlamaları ise 700, 750, 850, 939 yıllarında 8-9.uncu Yüzyıllarda olduğu gözlenmektedir. Peygamber'den 70-150 yıl sonra yazılmıştır.

5) Şeriat

Wikipedia

Şeriat, **Arapça** kökenli bir sözcük olup; "yol, mezhep, metod, âdet, insanı bir ırmağa, su içilecek bir kaynağa ulaştıran yol" anlamına gelir.

Hanefi hukuk ekolü dört delile dayanır. **Şer'i deliller** olarak da anılan bu kaynaklar şunlardır:

1. **Kur'an**: Şeriatın ana kaynağıdır.
2. **Sünnet (Hadisler)** yoluyla)
3. **İcmâ** (İslam bilginlerinin görüş birliği içinde buldukları konular)
4. **Kıyas** (Birbirine benzeyen meselelerin, hükümlerinde de benzerlik bulunması gerektiği düşüncesinden hareketle oluşturulan yeni hükümler; örneğin içki yasağından hareketle uyuturucu kullanımının da dinen yasak ve haram olduğuna hükmedilmesi vb.)
5. Bununla beraber şeriat hükümleri baştan beri sabit ve değişmez hükümler olarak kalmamıştır. İslamda **nasih ve mensuh** konusu baştan beri tartışılmalı bir ^[1] Muhammed'in ölümü sonrasında ise Halife **Ömer**'in Kur'an'da açıkça sayılmasına rağmen **zekat**'in sarf yerlerinden "İslama ısındırılması gerekenler" maddesini bugün buna ihtiyaç kalmamıştır gerekçesi ile yürürlükten kaldırması dine dayalı hükümlerin zaman ve şartlara bağlı değişkenliği konusuna getirilen tipik örneklerdendir.
6. İslamda en önemli hukuk bilginlerinden olan; **Cafer-i Sadık** (ö. 765), **Ebû Hanîfe** (ö. 767), **Sâfi** (ö. 819), **Mâlik b. Enes** (ö. 795) ve **Ahmed b. Hanbel** (ö. 855)'in temsil ettiği ekol ve görüşlerin sistemleştirilmesiyle şeriat ve **fıkıh mezhepleri** ortaya konmuştur. **Şer'i deliller**, ya da şeriatla hüküm kaynağı kabul edilebilecek kaynaklar başlangıçta sadece Kur'an ve Muhammed'in uygulamaları iken, sonraki dönemlerde köktenci eğilimler dışında gelişen İslam mezheplerinde fıkıhçılar bu kaynakları genişletilerek icma, kıyas, örf, istihsan, akıl (şillikte) gibi insani, yerel ve dönemsel özellikleri olan yeni hüküm kaynakları tanımlamış ve bu kaynaklara dayalı hükümlerin de şeriatla geçerliliğini vurgulamışlardır.

Yorum

Ceza tanımlamasında kanunilik, yazılı metin olması esastır. Kıyas, yorum veya gelenek boyutuna kapalıdır. Medeni Kanunlar yazılı kaynak olmadığında ancak örf, gelenek ve toplum yapısına göre yaklaşım yapılabilir. Bu durum Ceza Kanunlarında kesinlikle yasaktır. Kuranın temel kelime anlamı da öğüt olduğu da unutulmamalıdır. Ancak Medeni Kanun Madde 1: "Kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa, hâkim, örf ve âdet hukukuna göre, bu da yoksa kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiyse ona göre karar verir" ile ceza boyutu, cezalandırma gerekçesi farklıdır.

Kuranın ilk indirilen suresi "Oku/İkra" olup, bunun tilavet/okumak değil, eğitim almak, öğrenmek, öğretmek anlamında olduğu belirgindir. Ancak bu uyarının gerek inanma veya diğer usullerde olmadığı, sadece kuralların tanımladığı ve kurallara uymanın gerektiği (Eslemna/itaat edin) tanımı öne çıkarılmaktadır. Hucurat Ayetinde ise imanın/inanmanın bilinçte açıklık kazanıp, yerleşmesi ile olanaklı olacağı açık olarak belirtilmektedir. Yaşamda kalıba uymak daha rahat gelmektedir. Bu nedenle kanuni, yazılı ve Kuran sureleri yerine, Peygamberden 150 yıl sonra, peygamber dedi ki ifadesi ile sünnet ve bazı kişilerin görüşleri, yorumları ile kıyas öne çıkarılmıştır. Ceza Kanunlarında açıkça "Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz" boyutu çığnemektedir. Osmanlı Britannica Ansiklopedisine göre de şeriatla yönetilmemiş, kanun, yasalarla idare edilmiş ve **Kanuni** denilmesinin nedeni de budur.

Dolayısıyla Türk yapı sistematiğinde şeriat ile yönetim tarihte olmadığı ancak yakıştırmaların yapıldığı da açıktır. Çünkü hiçbir modern uluslararası yapıyı dışlayan bir Kuran hükmü yoktur, aykırı olarak belirtilenlerin tümü sonradan Kuran'da olmayıp, eklenen, yapılandırılanlardır.

6) Türk Ceza Kanunu

Suçta ve cezada kanunilik ilkesi

Madde 2- (1) Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolünamaz.

(2) İdarenin düzenleyici işlemleriyle suç ve ceza konulamaz.

(3) Kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamaz. Suç ve ceza içeren hükümler, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamaz

Adalet ve kanun önünde eşitlik ilkesi

Madde 3- (1) Suç işleyen kişi hakkında işlenen fiilin ağırlığıyla orantılı ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunur.

(2) Ceza Kanununun uygulamasında kişiler arasında ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, siyasi veya diğer fikir yahut düşünceleri, felsefi inanç, milli veya sosyal köken, doğum, ekonomik ve diğer toplumsal konuları yönünden ayırım yapılamaz ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınmaz.

Kanunun bağlayıcılığı

Madde 4- (1) Ceza kanunlarını bilmemek mazeret sayılmaz

Yorum

İktisat Biliminin yapısında da ekonomik modellerin hiçbiri insan hakları ve bağımsızlığına ters olamaz. Suç kavramına başkasına zarar vermek, onun haklarına müdahale veya bozmak olduğu da açıktır. Düzenleyici işlemlere ceza verilemez, kıyas, yorum veya geniş anlamda da belirtilemez. Her birey zarar verecek şeyleri, davranışları ve diğer noktaları bilir, bilmelidir. Adam öldürmenin suç olduğunu bilmiyorum diyen kişi elbet geçerli savunma yapmamaktadır.

7) List of economic systems

Wikipedia

- **Autogestion:** **Self-management** or **workers' self-management** (also referred to as **labor management**, **autogestión**, **workers' control**, **industrial democracy**, **democratic management** and **producer cooperatives**) is a form of organizational **management** based on self-directed work processes on the part of an organization's workforce. Self-management is a characteristic of many forms of **socialism**, with proposals for self-management having appeared many times throughout the history of the socialist movement, advocated variously by **market socialists**, **communists**, and **anarchists**.^[1]
- **Capitalism:** **Capitalism** is an **economic system** based upon **private ownership** of the **means of production** and their operation for **profit**.^{[1][2][3]} Characteristics central to capitalism include **private property**, **capital accumulation**, **wage labor**, **voluntary exchange**, a **price system**, and **competitive markets**.^{[4][5]} In a capitalist **market economy**, decision-making and investment are determined by every owner of wealth, property or production ability in **financial** and **capital markets**, whereas prices and the distribution of goods and services are mainly determined by competition in goods and services markets.^{[6][7]}
- **Communism:** In **political** and **social sciences**, **communism** (from **Latin** *communis*, "common, universal")^{[1][2]} is the **philosophical**, **social**, **political**, and **economic ideology** and **movement** whose ultimate goal is the establishment of the **communist society**, which is a **socioeconomic** order structured upon the **common ownership** of the **means of production** and the absence of **social classes**, **money**^{[3][4]} and the **state**.^{[5][6]}
- **Distributism:** **Distributism** is an **economic ideology** that developed in Europe in the late 19th and early 20th century based upon the principles of **Catholic social teaching**, especially the teachings of **Pope Leo XIII** in his **encyclical** *Rerum novarum* and **Pope Pius XI** in *Quadragesimo anno*.^{[1][2][3]} Some **Christian Democratic** political parties have advocated distributism in their economic policies.

Yorum

İktisat Biliminde kararın genel toplum tarafından oylama ile alınması demokrasi tanımı olmamaktadır. Bu bir diktatörlük yapısı, ekseriyetin hakimiyeti, kalabalığın bireyleri ezmesi anlamında, zorbalık ve zulüm yaratmadır. Demokraside haklar ve her bireyin hakları geçerli olmalıdır. Milletvekilleri birer temsilcidir ama yönetim her bireye açık olmalıdır. Temsili demokrasiden, bireysel demokrasi modeli geçerli kılınmalıdır.

Yukarıda belirtilen tanımlamalar Ekonomide Farkındalık Modelini tam tanımlamakta, modellerin bireye yansımalarıdır. İstenen bireye göre ekonomik model olmalıdır. Her bireye özgü farklı ekonomik model veya sistem oluşması beklenilmelidir. Her birey sorununa göre tedavi oluyor ve sağlığın devamı için kontrol, gözetim yapılıyorsa, her bireye göre terzilik yapılmalı, ekonomi buna göre oluşturulmalıdır. Tek sistem değil, bireylere göre farklı sistem oluşmalıdır.

Overview

According to distributists, **property** ownership is a fundamental right,^[4] and the **means of production** should be spread as widely as possible, rather than being centralized under the control of the state (**state capitalism**), a few individuals (**plutocracy**), or corporations (**corporatocracy**). Distributism, therefore, advocates a society marked by widespread property ownership.^[5] **Co-operative** economist **Race Mathews** argues that such a system is key to bringing about a just **social order**.^[6] Distributism has often been described in opposition to both **socialism** and **capitalism**,^{[7][8]} which distributists see as equally flawed and exploitative.^[9] Thomas Storck argues: "both socialism and capitalism are products of the **European Enlightenment**

and are thus modernizing and anti-traditional forces. Further, some distributists argue that socialism is the logical conclusion of capitalism as capitalism's concentrated powers eventually capture the state, resulting in a form of socialism.^{[10][11]} In contrast, distributism seeks to subordinate economic activity to human life as a whole, to our spiritual life, our intellectual life, our family life".¹

- **Fascist socialization:** The **Congress of Verona** in November 1943 was the only congress of the [Italian Republican Fascist Party](#), the successor of the [National Fascist Party](#). At the time, the Republican Fascist Party was nominally in charge of the [Italian Social Republic](#), a small fascist state set up in Northern Italy after the [Allies](#) entered [Rome](#). The Salò Republic was in fact a [German puppet state](#) and most of its internal and external policies were dictated by German military commanders. Nevertheless, [Italian fascists](#) were allowed to keep the trappings of sovereignty. It was under these conditions that they organized the Congress of Verona, ostensibly for the purpose of charting a new political course and rejuvenating the Italian fascist movement.
- **Feudalism:** **Feudalism** was a combination of legal and military customs in [medieval Europe](#) that flourished between the 9th and 15th centuries. Broadly defined, it was a way of structuring society around relationships derived from the holding of land in exchange for service or labour. Although derived from the Latin word *feodum* or *feudum* (fief),^[1] then in use, the term *feudalism* and the system it describes were not conceived of as a formal [political system](#) by the people living in the Middle Ages.^[2] In its classic definition, by [François-Louis Ganshof](#) (1944),^[3] *feudalism* describes a set of reciprocal legal and military obligations among the warrior nobility revolving around the three key concepts of [lords](#), [vassals](#) and [fiefs](#).^[3]
- **Hydraulic despotism:** A **hydraulic empire** (also known as a **hydraulic despotism**, or **water monopoly empire**) is a social or government structure which maintains power and control through exclusive control over access to water. It arises through the need for [flood](#) control and [irrigation](#), which requires central coordination and a specialized [bureaucracy](#).^[1] Often associated with these terms and concepts is the notion of a *water dynasty*. This body is a political structure which is commonly characterized by a system of hierarchy and control often based on class or caste. Power, both over resources (food, water, energy) and a means of enforcement such as the military are vital for the maintenance of control.

Yorum

Yukarıda İktisat Biliminin tarihsel yapısı olmakta, birey hakkı yine gözölmeyen örnekler sunulmaktadır.

Civilizations

A developed hydraulic civilization maintains control over its population by means of controlling the supply of water. The term was coined by the [German-American](#) historian [Karl August Wittfogel](#) (1896–1988), in his book [Oriental Despotism](#) (1957). Wittfogel asserted that such "hydraulic civilizations"—although they were neither all located in the Orient nor characteristic of all Oriental societies—were essentially different from those of the Western world.

- **Inclusive democracy:** **Inclusive Democracy (ID)** is a project that aims for [direct democracy](#); [economic democracy](#) in a [stateless](#), moneyless and marketless economy; [self-management](#) (democracy in the social realm); and [ecological democracy](#).

The theoretical project of Inclusive Democracy—as distinguished from the political project on which the ID movement is based—emerged from the work of [Greek-born political philosopher, economist, activist](#) and former [academic Takis Fotopoulos](#), in the book *Towards An Inclusive Democracy*, and was further developed by him and other writers in the journal *Democracy & Nature* and its successor *The International Journal of Inclusive Democracy*, an [electronic journal](#) published by the International Network for Inclusive Democracy.^[1] In other words, the theoretical project of ID is a project emerging in Political Philosophy and the History of ideas about social change (see e.g. [Marxism](#), [Social Ecology project](#), the [autonomy project](#), the Inclusive Democracy project, etc.). On the other hand, the political project of ID (as any political project for social emancipation) is a project emerging in the History of social struggle (e.g. along [socialist movement](#), [autonomist movement](#), [classical \(direct\) democracy movement](#), etc.).

- **Mercantilism:** **Mercantilism** is a national economic policy designed to maximize the trade of a nation and, historically, to maximize the accumulation of gold and silver (as well as crops).^[citation needed] Mercantilism was dominant in modernized parts of Europe from the 16th to the 18th centuries^[1] before falling into decline, although some commentators argue^[2] that it is still practised in the economies of industrializing countries in the form of individual rights.
- **Mutualism:** **Mutualism** is an [economic theory](#) and [anarchist school of thought](#) that advocates a society with free markets and *occupation and use* property norms.^[1] One implementation of this scheme involves the establishment of a [mutual-credit bank](#) that would lend to producers at a minimal interest rate, just high enough to cover administration.^[2] Mutualism is based on a version of the [labor theory of value](#) holding that when labor or its product is sold, in exchange it ought to receive goods or services embodying "the amount of labor necessary to produce an article of exactly similar and equal utility".^[3] Mutualism originated from the writings of philosopher [Pierre-Joseph Proudhon](#).
- **Network economy:** The **network economy** is the emerging economic order within the [information society](#). The name stems from a key attribute - products and services are created and value is added through [social networks](#) operating on large or global scales. This is in sharp contrast to industrial-era economies, in which ownership of physical or [intellectual property](#) stems from its development by a single enterprise. Business models for capturing ownership rights for value embedded in products and services created by social networks are being explored.
- **Non-property system:** A **Non-property system** is the name of an [economic system](#) appearing in the futuristic fictional books and short stories by [Iain Banks](#) called the [Culture series](#), in which there is no concept of [property](#). No individual or group is given superior rights to control any particular [resource](#). The system is maintained by agreement within the society to encourage normative behaviors governing resource creation and distribution, conflict resolution, and support and protection of the elderly, infirm, and children. Within this system, there is no incentive to own resources aside from personal possessions because owning resources would serve no social function and cannot be sold for money in a market.

- **Palace economy:** A **palace economy** or **redistribution economy**^[1] is a system of economic organization in which a substantial share of the wealth flows into the control of a centralized administration, the **palace**, and out from there to the general population, which may be allowed its own sources of income but relies heavily on the wealth redistributed by the palace. It is an archaic form of **trickle-down economics**, traditionally justified on the principle that the palace was most capable of distributing wealth efficiently for the benefit of society.^{[2][3]}
- **Participatory economy:** **Participatory economics**, often abbreviated **parecon**, is an **economic system** based on **participatory decision making** as the primary **economic mechanism** for allocation in society. In the system the say in decision-making is proportional to the impact on a person or group of people. Participatory economics is a form of **decentralized economic planning** and **socialism** involving the **common ownership** of the **means of production**. It is a proposed alternative to contemporary **capitalism** and **centralized planning**. This economic model is primarily associated with political theorist **Michael Albert** and economist **Robin Hahnel**, who describe participatory economics as an **anarchist** economic vision.^[1]
- **Potlatch:** A **potlatch** is a gift-giving feast practiced by **indigenous peoples of the Pacific Northwest Coast of Canada** and the **United States**,^[1] among whom it is traditionally the primary **economic system**.^[2] This includes the **Heiltsuk**, **Haida**, **Nuxalk**, **Tlingit**, **Makah**, **Tsimshian**,^[3] **Nuu-chah-nulth**,^[4] **Kwakwaka'wakw**,^[2] and **Coast Salish** cultures.^[5] Potlatches are also a common feature of the peoples of the Interior and of the Subarctic adjoining the Northwest Coast, though mostly without the elaborate ritual and gift-giving economy of the coastal peoples (see **Athabaskan potlatch**).
- **Progressive utilization theory (PROUTist economy):** **Progressive Utilization Theory (Prout)**, also known by the acronym **PROUT**, is a **socioeconomic** and political theory developed by philosopher and spiritual leader **Prabhat Ranjan Sarkar**.^{[1][2]} The theory is based on his holistic outlook of life.^{[3][4]} It is a system of governance^[5] that is inspired by **capitalist** and **socialist** thought, as well as Sarkar's own ideas. It aims to be **economically progress** and improve **social development**.^{[3]:1} The theory is inline with Sarkar's **Neohumanist** values which aim to provide "proper care" to every being on the planet, including humans, animals and plants.^[6]
- **Proprietism:** The rise of an independent workforce was documented by **Daniel H. Pink** in his 2001 book *Free Agent Nation: The Future of Working for Yourself*. Depending on the precise definition of an independent worker, reports on the topic estimate this type of worker to be somewhere between thirty and forty percent of the entire workforce in the **United States**, and analysis of the data reveals the trend to be rising.^{[1][2]} The ideology and term proprietism originated in the **blogosphere**, initially in 2012 by Nick Wilson of proprietism.com and then was further developed from 2013 onward by Paul Kurke of proprietism.com. **Sara Horowitz** has also acknowledged the rise of independent contract workers, and has encouraged the movement by creating the **Freelancers Union**, a **non-profit organization** for free agents.
- **Social Credit:** **Social credit** is an **interdisciplinary distributive** philosophy developed by **C. H. Douglas** (1879–1952), a British engineer who published a book by that name in 1924. It encompasses **economics**, **political science**, **history**, and **accounting**. Its policies are designed, according to Douglas, to disperse economic and political power to individuals. Douglas wrote, "Systems were made for men, and not men for systems, and the interest of man which is **self-development**, is above all systems, whether theological, political or economic."^[1] Douglas said that Social Crediters want to build a new civilization based upon "**absolute economic security**" for the individual, where "they shall sit every man under his vine and under his **fig tree**; and none shall make them afraid."^{[2][3]} In his words, "what we really demand of existence is not that we shall be put into somebody else's **Utopia**, but we shall be put in a position to construct a Utopia of our own."^[4]
- **Socialism:** **Socialism** is a range of **economic** and **social systems** characterised by **social ownership** and **democratic control** of the **means of production**^[10] as well as the political theories and movements associated with them.^[11] Social ownership may refer to forms of **public**, **collective** or **cooperative** ownership, or to **citizen ownership of equity**.^[12] There are many varieties of socialism and there is no single definition encapsulating all of them,^[13] though social ownership is the common element shared by its various forms.^{[5][14][1]}
- **Syndicalism:** **Syndicalism** is a proposed type of **economic system**, considered a replacement for **capitalism**. It suggests that workers, industries, and organisations be systematized into confederations or **syndicates**. It is "a system of economic organization in which industries are owned and managed by the workers"^[1] Its theory and practice is the advocacy of multiple cooperative productive units composed of specialists and representatives of workers in each field to negotiate and manage the economy.

Yorum

İktisat Biliminin yukarıda şekilleri neden bireysel olarak uygulanmamaktadır, işte soru ve sorun buradadır.

Comparative economic Systems

Comparative economic systems is the subfield of economics dealing with the comparative study of different systems of economic organization, such as **capitalism**, **socialism**, **feudalism** and the **mixed economy**. It is widely held to be founded by the economist **Calvin Bryce Hoover**.^[1] **Comparative economics** therefore consisted mainly of comparative economic systems analysis before 1989 but switched substantially its efforts to comparison of the economic effects of the transition experience from **socialism** to **capitalism**.^[2] It is a part of economics which is the study of gaining knowledge concerned with the production, consumption and transfer of wealth. It is based on the collective wants of the population and the resources available that initially create an economic system. The performance of the economic system can be measure through the gross domestic product, that is it will indicate the growth rate of country. Normative judgments can be made as well by asking questions like whether the gap of the distribution of wealth and income and social justice. Theoreticians regularly try to evaluate both the positive and normative aspects of the economic system in general and they do so by making assumptions about the rules of the game governing utility-seeking. It is comparatively easy to predict the economic outcomes when the economic system of

the country has either a perfect competition or has a perfect planning economic system. With those types of the economic systems, it is easy to offer policy guidance.^[3]

Key Roles In Economic Systems

[Ethics](#), [politics](#) and [culture](#) play an important roles in determining the performance of systems. Common cultures may prohibit or restrict individual's satisfaction, ultimately changing of the rule of the economic game while on the other hand, competitive societies may abuse of the economic system and over-stimulate self-seeking. [Marxist](#) culture of the 1930s, which associated markets with labor exploitation, obligated Stalin to adopt administrative command planning, and inhibited reform until attitudes softened under Khrushchev a quarter century later.^[4]

Yorum

Etik, Politika ve Kültürel yapı İktisat Bilimini etkiliyorsa, neden bireye göre etkilene dikkate alınmamaktadır.

Merit of Economic Systems

There is no unity about right and wrong economic systems. Each type of economic system can be compared, based on a set of factors but generally there is not a general agreement about which economic system is more right than the other. Hence, there is no single standard that is able to evaluate indisputably the merit of the economic system. Even though, facts can be gathered and models can be built to discuss the economic performance of a country, it cannot prove that any system is the best. With the proper guide, it is enables to do normative assessments, that is measuring the potential, the moral and ethical reasoning of an economic system. Systems can be measured relative to the achievement of the rivals and normative assessments can be done based on statistics of the living standard, the gap of income and wealth distribution and the level of unemployment. The modeling of comparative economic is strongly affected by the perceptions on which accepted cultural, political and ethically motives are the most predominant as well as the importance of the demand and supply side factors. There are three school of thoughts. The first one are comparativists rely on what extent does the economy rely on the market and the degree of government intervention. Others stress on motivation. Finally, most are more concerned with the interplay.

Yorum

İktisat Biliminin amacı bireyin mutluluğu olması gerektiği ve bu açıdan doğru veya yanlış yaklaşım yerine, bireye uygun olanın gerçekleştirilme çabası uygulanmalıdır.

Etik ilk aşamada “doğru nedir” sorgusu ile ilkeler ve uygunluk boyutu ve sistemler dikkate alınırken, ikinci aşamada da “ne yapmalıyım” irdelemesi ile karar verilmelidir. Karar izlem ile değiştirilebilecek, keizen denilen devamlı iyileştirme içinde olunmalıdır. Devletin rolü burada danışmanlık, destek ve zarardan koruman, bireyin haklarını ekonomik Farklılık boyutu ile tüm bireylere yaygınlaştırmak olmalıdır.

During the Cold War

The comparative study of economic systems was of significant practical and political significance during the [Cold War](#), when the relative merits of capitalist and communist systems of economic and political organization were a central topic of political concern. One of the most important early contributions was the [calculation debate](#) regarding the assertion of [Ludwig von Mises](#) that a system of central planning could never work because the information generated by a price system would never be available to planners. One response was the advocacy and partial implementation of systems of [market socialism](#).

The World Economy after the Cold War Despite huge economic inferiority, countries like Germany and Japan were at the brink of complete success before the World War II. However, due of having a small army force and a lack of military weapons, put an end to the success that were previously within their grasp during the first period of the war. Economic Systems' fundamentals changed drastically during the second period of the war. Military forces grew to be of much importance than the gross domestic product or the population of a country. Countries that had a powerful military force could take risks and absorb the cost of mistakes and gain quantitative superiority against countries that had powerful economies but less arm-force.

After 1989

With the fall of Communism, attention shifted to problems of [transition economies](#). With a handful of exceptions, all currently existing systems are [capitalist](#) in orientation, though the substantial economic role of the state supports the alternative view that the [mixed economy](#) has emerged as the dominant form of economic organisations.

Even in the absence of substantial differences between countries, the comparative study of economic systems of resource allocation is of considerable value in illustrating the implications of alternative methods of resource allocation, including markets, households, centralised allocation and custom.

Yorum

İktisat Bilimi Soğuk Savaş nedeniyle bireyler baskı altında tutulurken, bağımsızlık boyutu ile civil liberties, birey hakkına dönüş zamanıdır. Gerçi gerek globalleşme gerek globalleşmeden kendilerini savunmak için korumacılık duvarı ve ekstra ücretlendirme yaklaşımı da beraberinde gelecektir. Etki, tepkiyi doğuracaktır.

Soru neden bireye özgü farklı Ekonomik Farkındalık temelinde yapılanmaya gidilmediğidir. Bunun en zor tarafı mutlaka bu tarzda düşünen eğitilmiş uzmanın olmamasıdır diye düşünülebiliriz.

Kültürel Bakış Açısı ile İktisat

Kültürlere göre de iktisat boyutu anlam kazanmaktadır. Temel olarak kültürleri oluşturan iktisat ve teknolojik yapı, sistemdir.

Kültürel yapı, tarihsel gelişim veya bir olgusal boyut ile birbirinden geçiş olarak ele alınmamalıdır. Bir takımı tutmak, bir kabile, klan kültürü yapısında olmaktır. İnanç yapısında olmak ile yaratıldığına inanmak boyutu farklıdır. Her kültür bu nedenle terminolojiyi değiştirme ile yapıyı farklı boyuta taşımaktadır. Abd/ibadet fiili, eski İbranicede çalışarak değer üretmektir. Dolayısıyla Abdullah, Allah'ın değeri iken, anlam kul ve köleye değiştirilmiştir. Sorumluluk bireyde ise o zaman kul ve köleyi modern hukuk yapısında cezalandıramazsın. "Eslemna" kavramı itaat eden iken, inanmışlığın bilince ulaşması ve yerleşmesi ile oluştuğu ifadeleri açık ve nettir. Bu nedenle kültürler kelimeleri kendi algılarına göre değiştirerek inançlarda da bir dokunulmazlık boyutu getirmektedirler.

Değişim esastır ve bunun gelişim boyutunda olması beklenir. Gelişim anlamı başka kültürel modele geçmek olarak algılanmamalıdır. Gelişim amacı birey, insan ve insanlık olmalı, ilkelerde etik boyutta olanlar geçerlilik kazanmalıdır.

Kültürel Parametreler

Kültür Parametreleri (5'li yumak; Encyclopaedia Britannica, 2005)

- Sosyal Organizasyon
- Ekonomik sistem (& çevresel etkenler)
- Eğitim
- İnanışlar ve yönetim
- Gelenek ve hukuk sistemi

Kültür Parametreleri (8'li yumak; Güvenç B. Kültürün ABC'si, 2002)

- A: Aile yapısı, sosyal organizasyonlar, soy, akrabalık
- K: Kaynaklar: Gelenek, töreler, uygulamalar
- Ç: Çevre: Yerleşme yerleri, coğrafi konumu, doğal yapı
- E: Eğitim: Sanat, bilgi ve öğretim/ eğitim
- D: Din/Devlet: yönetim, sosyoloji, hukuk sistemi
- İ: İnsanlar: Birey, inanışlar, psikoloji
- Y: Yerleşimin yapısı, köy, kent, yapılanma
- T: Teknoloji: Üretim, tüketim, ekonomik yapı

Kültür Tipleri

- Avcılık – Göçebelik Kültürü
- Tarım Kültürü
- Endüstri Kültürü
- İleri teknoloji Kültürü
- Birey Hakkı Öncelikli/Bilişim Destekli Kültür
- Gelecek Kültürel Yapı (Etik ve Estetik)

Kültürleri Etkileyen, Değişimine Neden olan Teknolojik Devrimler

- A) **Ateşin kullanılmaya başlaması:** Doğa ile mücadelenin tersine döndürülmesidir. İnsan doğayı kullanmakta ve tüm hayvanlar dahil korktuğu kalmamaktadır. Kısaca doğayı tahrip etmektedir.
- B) **Tarımın başlaması ve hayvanların evcilleştirilmesi:** Bitkilerin toplanmasından, hayvanların avlanmasından yetiştirilmesine geçiştir. Artık daha fazla besin üretimi ile daha kalabalık yapılanma zamanıdır.
- C) **Sapanın kullanılması:** Masif üretimin yapılma işlemidir.
- D) **Makinenin güç olarak kullanılması, endüstri devrimidir:** Kara saptandan pulluğa geçiş, büyük toplumsal gücün ve endüstrinin oluşmasına neden olmuştur.
- E) **Bilgisayarların bilişimde kullanılması:** Normal olarak bin işçi çalıştıran fabrikalarda 200 yönetsel eleman gerekirken, bunu 1-2'ye indiren sistemattir. İmkânsız boyuttaki hesaplamayı otomatik hale getirip, üstün teknolojinin gelişmesini sağlamıştır. İleri teknoloji toplumdaki bilgi edinme ve kullanmayı toplumsal boyuta getirerek, farklı bir oluşumun gelişmesine neden olmuştur.
- F) **Etiksel yapı:** Toplumdaki bu sınırsız globalleşmeyi ve güç yönetimini dengeleyecek, etik ve estetiğin hâkim olacağı, artık kurum, kurul ve sistemler değil, birey ve bireyin hakları üstünlük kazanması beklenmektedir. Avrupa Konseyi Kararında 2008-2010 yapılanmasında da artık birey hakları korunacaktır. 2005 Türk Ceza Kanunu'nda da ilk Maddesinde kişi hak ve özgürlükleri öne alındığı gözlenmektedir.

Kültür Etkileşimi ve Değişimleri

Her toplum veya topluluk çeşitli kültürel etkileşim altındadır. Bunlar:

- a) Kültürleme (enculturation = eğitim/sosyalizasyon),
- b) Kültürel yayılma (diffusion = maddi ve manevi değerlerin yayılması),
- c) Kültürleşme (acculturation = yeni katılımla karşılıklı değişim),
- d) Kültürlenme (culturation = etkileşim sonunda yeni yapılanma),
- e) Kültür şoku (culture shock = uyum sağlamadaki sorunlar),
- f) Zorla kültürlenme (trans culturation = zorla değişim),
- g) Kültürel özümseme (assimilation = kültürel egemenlik altına girmek),
- h) Kültürel değişme (cultural change = değişim).

NOT: Eğitimin kültürlenme olarak önemi ve yeri yukarıdaki kültürel değişimi yerine kültürel gelişim ve insanlık boyutuna getiren ve insanlığı sağlayan parametreler içinde açık olarak görülmektedir. En hızlı ve etkin yöntem olarak görülmektedir.

BAŞLICA KÜLTÜR TİPLERİ VE ÖZELLİKLERİ

Kültürel Özellikler, Ekonomik Bakış Açısından

Eğitimin kültürel yapıdaki yerini vurgulayabilmek için, kültür tiplerinin özellikleri incelenmelidir. Sosyal toplumsal yapının sosyal antropolojik karakterleri sunulmaktadır.

1. Toplayıcı, Kabile/Kurum ve GÖÇEBE KÜLTÜRÜ: İnsan olarak tanımlanmayan Homo erectusların 4 milyondan fazla bir süredir Dünyamızda gözlendiği belirtilmişken, gerçek veya modern insan denilen “Homo sapiens, sapiens” türünün 130-170 bin yıl önce var olduğu saptanmıştır. İnsan ilk olarak Afrika Nil üst vadisinde gözlenmiş ve temelde bireysel olsa bile ufak gruplar şeklinde kümeleştiği ve daha sonra bir toplumsal yapı oluşturduğu ortaya konulmuştur.

Dünyamız, 25bin Yıl önce Cebelitarık Boğazı kapalı, Akdeniz kapalı havza ve 470 metre deniz seviyesi altında bazı göllerin olduğu alandır. Afrika Sahra Çölü olan yer o zamanlar Muson Yağmurları gibi yağışlı alan ve göller bulunmakta idi. Buzullar da Akdeniz kıyısındadır. Daha sonra Dünya 2 derecelik bir kayma ile ısınmış, buzullar erimiş ve Akdeniz 470 metre dolmuş, Boğazlar açılmış, Karadeniz 250 metre kadar yükselmiş ve kıyıda yerleşenler yok olmuştur. Karadeniz diplerinde kalıntılar bilinmektedir. Afrika yerleşim

yeri olmaktan çıkması ile Mısır Bölgesinden üç kol ile dağılım gözlenmiştir: 1) Kafkasya'dan Asya ve Avrupa'ya, 2) Anadolu Bölgesine ve 3) Arabistan kıyısından Okyanusya ve Çin Bölgesine göçler olmuştur.

Göçebe, hayvanları ile yayla ve ovalarda otlatan topluluklarla, çingene grupları tanımlanabilen, Suriye Savaşı nedeniyle 10 Milyon insan çeşitli yere göçmüşlerdir. Bunlar varlıklarını devam ettirmeyi götüktükleri için bu kültürel yapıda olmakta, sonra değişmektedirler. Bulgaristan'dan göçen Türkler'de de aynı yapıda iken, değişme oluşmuştur.

Futbol kulüpleri de bir bakıma göçebe kültürü (toplayıcı) yapısındadırlar. Tarikatlar, klanlar, grupların tümü de bu yapı içindedirler. Bazı siyasi partilerin yapısında buna benzemektedir.

- **SOSYAL ORGANİZASYONLAR:** Aile: Aile yapısı yerine, içinde bulunduğu kümenin yapısı önemlidir. Birey toplumu bütünleştireni korumakla yükümlüdür. İnsan yapısı: Aile İnsanın temel yapısı güç üzerine kuruludur. Gücün her türlüünü elinde bulunduran toplumun lideri, buna uyanlarda toplumun neferleridir. İnsan yine insanlara hizmet etmelidir. Sağlam ve güçlü olmayanın yaşaması tartışmalıdır. Acımasız bir varlık savaşı vardır. Birleştirici unsur, ırk, cinsiyet, inanç veya bir somut gerekçe olmalıdır. Siyah, zenci, Afrika Kökenli gibi yaklaşımlar ile Kafkas soyundan gelenler arasında oluşan boyut bu kabile zihniyetinden gelmektedir.
- **EKONOMİK SİSTEM ve ÇEVRESEL ETKENLER:** Teknoloji: Tarihsel yapıda teknolojileri avcılık üzerinedir. Zamanımızda ise kabadayı davranışlar ve kaba sert ifadeler ve giyinişler geçerlidir. Her bir efe kendine özgü bir değişim içindedir. Bu kültürü değişime uğratan unsur, teknolojilerini sağladıkları ekonomik yapıdır. Ekmek kapısı için girdikleri iş ve aldıkları eğitim kültürel yapılarını değiştirmekte, kendilerine göre bozmaktadır. Zamanımızda arabalarla taşınma, cep telefonları ile haberleşme ve televizyon ile tüm dünyayı izleme olanağı ile yapısal aynı kalsa bile farklılaşma görülmektedir. Kendi topluluğunun varlığı yine ön plana çıkarılmaktadır. Aşiretleşme eğilimi temel birleştirici olmaktadır. Çevre: Çevre kirliliği tanımı kavranamaz. Bozulmuş çevre terk edilir. Yeni yerleşime gidilir.
- **EĞİTİM:** Beceri ve işlev kazanmak üzerinedir. Topluma yararlı olmayan dışlanır. Yoksun olan veya sakat, engelli olanlar ise yaşlı olanlar, prematürel de doğaya terk edilip, kısaca desteklenmez, devlet bakım ve sağlık giderlerini koşullu olarak sağlar, başka tanımlama ile ölmesi beklenmelidir. Çalma, güç kullanma gibi bireysel veya kümeleş davranışlar beklenmelidir. Belirli bir işte çalışabilmeleri zordur. Bağımsızlığı tercih ederler. Bu açıdan belirtilen anlamda eğitim onlar için gereksizdir. Beceri öğretmeyen eğitim kötü eğitimidir.
- **İNANISLAR ve YÖNETİM:** Ahlak: Aile Bireysel değil, kümeleş ahlak anlayışı vardır. Gecekonduardaki yapıda da gördüğümüz gibi, kendi içlerindeki hoş görü bu yapının diğer kültürel toplumlar içinde varlıklarını sürdürmeleri için, gerekli koşuldur. Başkalarına açılma veya onları kabul etme daha azdır. İnanışlar: İnanışlar kümelere göre değişkendir. Davranışlarına göre bir inanış geliştirirler. Temel tek bir tabularını tanımlamaktadırlar. Kahramanlar yaratılıp, onun uğruna ölmek temel bizden-sizden yapısının belirtisidir. Dini ibadet görevleri gibi algılama gözlenebilir. Bu durumda çok katı kalıpsal inanışlar gözlenir. İnanışları, kendi toplumunun varlığı için gerekli görülmesi durumunda bu yaklaşıma giderler. Yönetim: Devletin yapısından çok, kendi kümelerine yardım veya destekleyenler geçerlidir. Kümelere etki yapan birçok görüş, militan bir yapıda bir topluluk elde edebilir. Terörizm açısından etkin yapı sağlanabilir. Demokrasi kavramı anlaşılmazdır. Yönetim güçtedir.
- **HUKUK SİSTEMİ ve GELENEKLER:** Yasal yaklaşımlar: Aile Kendi aralarında mal paylaşımı hırsızlık gibi nitelenemez. Kümenin reisi, kümenin bilgini, kümenin sosyal olarak hâkimi, cezalandırıcısı ve bakıcısı vardır. Sanat: Sanat kaba ve destansıdır. Güce yönelen sanat geçerlidir. Sözel ve sohbet geçerlidir. Toplumda bireylerin ferdi çalgı çalması ve ortak neşesi geçerlidir. Şairlerin bu yapıdan kurtuluş özlemlerini dile getirmeleri durumunda farklı bir yaklaşım gözlenebilir. Şarkılar genellikle tek kişinin solo olduğu, diğerlerinin eşlik ettiği yapıdadır. Sanat bir kişi ve olayı yüceltmek içindir.

Yorum

İktisat Biliminin tek bir yorumu olabilir, onun da o kabilenin yüceltilmesi ve kalkınmasıdır. Bir şirket kalkınmak ve gelişmek için her yolu mubah görür ve başkalarının üstüne basarak büyürse, bu kültürel yapıdadır. Kurumsal kültür denilen boyut bu kültürün parametreleridir. Etik ilkeler, bizden ve sizden olmaya göre değişir ve farklı uygulanır. Bizden olana indirim,

diğerlerine de artırım vardır. Eğitim bunları öğrenme yöntemidir. Kısaca diktatörlük modelleridir, seçimle gelmesi onları demokrat yapmaz. Demokraside muhalefet ötesi, Kabile/birey vardır ve klanın hakkını korumak, gözetmek ve desteklemek gereklidir. Etnik yapılara veya mesleki olarak gazetecilere hürriyet ve haklar gibi kavramlar olması Kabile Kültürünü gösterir.

Başlıca Ekonomik sistemler: Her bir cins, ırk, politika, kabile veya kurum, kuruluş altında olanların bu yapıda olduğu gözlenmelidir. Topluma hizmet olsa bile, özellikleri kendi içlerinde kapalı olmaları, ekonomilerini de içte sürdürmeleridir. Kapitalist sistem yanında, dikta veya belirli bir lider şeklindekiler de aynı yapıdadır. Bireyin görevi kendi kabile / klan / kurum / tarikatını korumak ve gözetmektir ve tüm ekonomik model bunun içindedir. Kendi içlerinde fiyatlarda %30 indirim, yapancılarda ise %50 gibi oranında artış görülmekte, çift fiyat uygulaması vardır.

2. TARIM, GELENEK KÜLTÜRÜ: Yerleşik yapıya geçme ile kabile simgesi toprak, vatan ve kale şeklinde oluşmuştur. Birliktelik ile iş birliği ve eşgüdüm zinciri ile örf, adet ve gelenek boyutu öne çıkmaktadır. Göçebe kültüründe bu boyut lider ve simgelere özgü iken, kahramanlar ile yapılırken, tarım kültüründe asırlar içinde olan ve değişimi çok yavaş yapılandırma ile oluşmaktadır.

- **SOSYAL ORGANİZASYONLAR:** **Aile:** Aile yapısı temel unsur olmuş olsa bile, geniş aileler veya geniş ailelerle oluşan imaj geçerlidir. Akrabalık önemlidir. Köy veya kasaba bireyleri ortak dertleşecek veya ortak korunarak gözetilecek bireylerdir. Aile topluma, köyüne, vatanına insan yetiştiren bir kaynaktır. Aile bütünlüğü, sülale zinciri önemli yer tutar. Her ailenin bir çay yapışı vardır ve gelenek olarak devamlılık esastır ve başka alenin çayı da içilmez. Akraba evlilikleri temel güdülen prensiptir.
İnsan yapısı: İnsanlar köyüne hizmet esasına göre yetiştirilirler. Kişi kendi grubundan olanları korumak, gözetmek zorundadır. Vatan hainliği gibi hemen ithamlar hemen ortaya çıkacaktır. Çeşitli yapıda sıkışmış insan ortadadır. Hukuk sistemi de kendi toplumun esaslarına göre verilir.
Sisteme uyan mutlu olduğunu zannedecektir. Ancak bu grupların çekişmesine düşecektir. Bu açıdan demokrasi ortaya çıkmıştır. Atina demokrasisinde toplumun %5'i bundan yararlanır, %95'i ise kul veya köledir. Endüstri kültüründe bu oran %100 olmuştur. Bu yapıda her insanın farklı kastı, farklı statüsü vardır. Herkese her hak verilemez. Haklar statü seldir. İnsanı var eden içinde olduğu toplumdur. Toplum geçerlidir. İnsan toplum için kendini feda etmelidir. Mahalle Baskısı tanımı tarım kültüründe aktif geçerlidir.
- **EKONOMİK SİSTEM ve ÇEVRESEL ETKENLER:** **Teknoloji:** Ekonomik yapı tarımdan elde edilen ürüne göre değişmektedir. Karadeniz Bölgesinde mısırın kültürdeki yeri ile İç Anadolu'da buğdayın rolü aynıdır. Tarihsel yapıda teknolojileri farklı olsa da benzer özellik göstermektedirler. Her kişinin kendine özgü bir değişimi varsa da köyünün simgelerini taşır ve bundan dolayı memnundur. Bu kültürü değişime uğratan unsur, teknolojilerini sağladıkları ekonomik yapıdır. Ekmek kapısı için girdikleri iş ve aldıkları eğitim kültürel yapılarını değiştirmekte, kendilerine göre bozmaktadır. Bu açıdan televizyon veya benzeri kültürel etkileşim yapan şeyler zararlı kabul edilir. Ekonomik açıdan sadece gelir gelmeli, yapıları değişmemelidir. Tarıma dayalı olmasa da memur statüsünde de olduğu gibi, kişiler yaptıkları işlevler ile tanınırlar ve ünlenirler.
Çevre: İçinde oldukları çevre evrenin merkezidir. Her şey orda başlar ve orada biter. İçinde oldukları ortam yüceltilerek en üst düzeye çıkarılır. Yerleşim: Üretim kaynaklarına göre insanlar toplanmakta, şehir içine yerleşeler bile mahalle kültürü ve belirli örf, adet ve geleneklerle ayrılaşma esastır.
Zamanımızda tarım ve hayvancılığın gerilemesi ile şehirleşme, kısaca endüstri kültürünün yaygınlaşması beklenirken, şehirler birçok ve birlikte farklı kasaba olmuş, memur yapısındakiler de bir bakıma tarım kültürü özelliğine geçmişlerdir. Şehirler köyleşmiştir ve endüstri farklı olsa bile, tarım kültürü temelinde bireyler ve sosyal yapılar oluşmuştur. Tarım değil, memur yapısında oluşan bireyler gözlenmektedir.
- **EĞİTİM:** **Eğitim:** Eğitimin temel amacı eski kültürel yapı, örf ve adetlerin öğrenilmesidir. Tipik bir memur yetiştirme zihniyeti hâkimdir. Doğrular ve yanlışlar vardır ve tartışılmaz. Diploma geçerlidir. Eğitim tüm topluma yönelik değil, belirli bir kesimi kapsar. Herkes eğitim almamalıdır. Tüm bireyler eğitilirse toplumun dengesi değişecektir. Eğitimde de kastlar vardır. En üst eğitilenler, daha az eğitilenler, işi yapanlar şeklinde gruplanırlar. İdarecilerin eğitim alması pek gerekmez. Onlar kendilerini doğal eğitilmiş

- olarak görebilirler. İlköğretim tarzında toplumun örf, adet ve geleneklerini öğrenmek yeterlidir. EĞİTİM KLASİK TARZDA BİLGİ ÖĞRETMEKTİR. Bilgi öğretmeyen eğitim kötü eğitimidir.
- **İNANIŞLAR ve YÖNETİM:** Ahlak: Bireysel değil, köyün, çevresel oluşan ahlak anlayışı hâkimdir. Kalıplar ve görevleri yapmak önemlidir. Düşünme başka kişilerin işidir. Görev yapmak yeterlidir. Ahlak geleneklere saygı, büyüklere hürmet çerçevesinde toplanır. Atalarımız ne yapmışlarsa doğru yapmışlardır. İnanışlar: İnanışlar örf, adet ve geleneklerle bütünleşmiştir. Temel kaynaklar geçerli değildir. Kaynaklarda belirtilenler, inanıştaki Kutsal kitaplarda belirtilen kelimeler değiştirilerek, amire, örfe uyum yapısına getirilmiştir, itaat et, düşünmeden yap, sadece kurallara uy getirilmektedir. Ataların uygulamaları temeldir. Ataların uygulamalarını öğretenler üstün kabul edilirler. Bizden-sizden kavramı, bizim devlet en güçlüdür ve bizler evrenin merkezimiz yaklaşımındadır. Yazılan değil, geleneklerin yorumu temel alındığı gözlenir. Yönetim: Bizden ve sizden vardır. Vatan, millet tanımlamasının ötesinde boylar, töreler ve gruplar kendilerini ötekilerden üstün gördükleri için, savaş kaçınılmazdır. Güçlü isen ötekini ortadan kaldırmak gerekir kurallı geçerlidir. Yönetim belirli bir kesimin elindedir. Demokrasi kavramı sadece belirli kesim için geçerlidir.
  - **HUKUK SİSTEMİ ve GELENEKLER:** Yasal yaklaşımlar: Geleneksel kurallar ve yasalar önemlidir. Kişilerin hakları veya düşünceleri geri plandadır. Zaten büyükler kişileri gözetirler. Hukuk yasaların değil örf, adet ve geleneklerin üstünlüğü şeklinde uygulanmaktadır. Uluslararası yaklaşım varlığın sonu olacağı için, yabancılar düşman, yabancılaşma kabul edilemezdir. Sanat: Sanatın gelişmesi ile insanların bireysel varlığını ortaya çıkardığı görülmektedir. Buradaki sanatların daha ziyade bireysel ve el sanatlarına yönelik olduğu görülmektedir. Sanat bir şeyi yüceltmek için vardır. Bizden ve sizden kavramı daha net oluşturulmaktadır. Bu türde verilen siciller kişisel özellikler temelinde verildiği için hukuksal açıdan geçerli olması, sadece kendi ülkesi içindir, uluslararası nitelikte ise, bu sicili verenlerin cezalandırılması da gündeme gelebilir.

Yorum

İktisat Biliminin tek bir yorumu vardır, geleneksel değerlerin yüceltilmesi ve kalkınmasıdır, birey bunun için vardır.

Başlıca Ekonomik sistemler: Önemli olan prensipler ve kuralların olduğu, genel yapı ile sosyalist veya komin yapı temelinde olan ekonomik modellerdir. Birey değil, sistemler önemlidir. Bireyin görevi, tüm ekonomik modeller, sistem içindir. Sayın memur modelinde olduğu gibi “*ben yapmak isterim ama devlet buna izin vermiyor*” zihniyeti hakimdir.

Ekonomi belirli kesime akmakta, politika önemli boyuttadır ve bizden ve sizden şeklinde ayrışma vardır. Bizden olana %30 faiz, sizden olan ise %200 faiz gibi yaklaşımlar gözlenmektedir. Politikacılar sistemin savunuculuğunu yaparlarsa, sistem değişikliği adı altında yapıyı korurlarsa ancak lider olabilirler.

3. ENDÜSTRİ KÜLTÜRÜ: Burada para ve sermayenin çalışma veya teknolojiye yönelik kayması ile emir komuta zinciri bozulmuştur.

- **SOSYAL ORGANİZASYONLAR:** Aile: Aile yapısı Atasal köklerden uzaklaştığı için, çekirdek aile kavramı oluşmuştur. Geçim derdi önemli bir boyut olduğundan karşılıklı etkileşimler azalmış, karşılıklı dayanışma artmıştır. Bu durumda işçi ve işveren ayrı toplumsal bütünlük oluşturmuşlardır. Kömür işçileri ile demir madeni işçileri farklı gruplar oluşturmuşlardır. Orta sınıfın elde ettiği gelirleri tatil ve diğer gereksinim için kullanması ile birçok imkân aristokrasiden toplumun genel kullanımına açılmaya başlamıştır. Etkileşimler genişlemiştir. Köy veya kasaba yerleşimleri yerine, endüstri olan yerler, fabrika yanına, endüstri bölgeleri yanında olan şehirleşmeyi ve köyden illere göçü oluşturmuştur. Gecekondu kavramı oluşmuştur. Başörtüsü tipik endüstri ile gelenek kültürü çatışmasının simgesel boyutudur.
- **EKONOMİK SİSTEM ve ÇEVRESEL ETKENLER:** Teknoloji: Bilimin uygulamaya dönüşmesi, kısaca teknolojiye devrimin olduğu dönemdir. Bu açıdan tüm ekonomik ve sosyal yapı bu teknolojinin kullanımına göre yapılmaktadır. Araba imal edilen bölge ile kömür işçileri veya demir üretim merkezleri tamamen farklılaşmakta ve şehirlerin imgesi olmaktadır. Bu açıdan simgeler, rozetler kişileri tanımladığı için önemlidir. Makineleşme ile medenileşme karıştırılarak,

teknolojik araçlara sahip olma ile gelişim eşleştirilmiş ve ekonomik yapı daha fazla üretim ve kullanıma yönelmiştir. **Çevre:** Kişi içinde bulunduğu ortamı benlik olarak benimsemeye başlamıştır. Dernekler, kuruluşlar, partiler veya rozetler önemlidir. İçindeki toplumun güçlenmesi için, oluşan yasalardan ve birlikteliğe dayanarak etkinliğini sağlamalıdır. Demokrasi kurulların yönetimi şekline gelmiştir. Demokratik kuruluşların etkinliği gözlenmektedir.

- **EĞİTİM:** En önemli dönemini yaşamaktadır. Bilgi temel unsur haline gelmiştir. Öğrenmek, daha çok öğrenmek gerekmektedir. Eğitim yaklaşımında geniş değerlendirme görülmektedir. Her birey eğitilememeli, eğitim alan kişi sosyal açıdan bir üst sınıf olmalıdır. Eğitilen kişinin dediği yapılmalı, hiyerarşik yapı önemli ve kurulmalıdır. Askeri sistem gibi üst altın daima yöneticisi ve etkileyicisi olmalıdır. En üst diplomayı almayan, profesör olmayan kişinin eğitimi iyi değildir.
- **İNANIŞLAR ve YÖNETİM:** **Ahlak:** Bireysel değil, kurul veya bağlı olunan kurum veya kurulun görüşü geçerlidir. Birey bunları öğrenmeli ve bunlara uymalıdır. Toplu dayanışma veya toplu bilinçlendirme geçerlidir. Kalıplar ve görevleri yapmak kurul veya kurumsal bazda önemlidir. Düşünme liderlerin işidir. Görev yapmak ve lidere uyum yeterlidir. Ahlak kurum veya kurullara saygı çerçevesinde toplanır. Atalarımız yerine liderlerimiz ne yapmışlarsa doğru yapmışlardır anlayışı gelmiştir. İnanışlar: İnanışlar bireyin içinde olduğu toplumun görüşleri ile ödeşmektedir. Çok farklı inanışlar gözlenmektedir. İçinde oldukları sınıf dinlerini yapılandırmaktadır. Bazı gruplar korkuları ile eski inanışlara daha fazla sarılmışlardır. Bizden-sizden kavramı, sağcı, solcu gibi bireylerin bağlı oldukları ekonomik yapılara göre oluşmaktadır. Milliyetçilik kavramı sosyallik yapısı içinde yeniden yapılanmıştır. **Yönetim:** Devletin en güçlü olduğu yapıdır. Bireyler devletin tanımladığı yapı içinde güçlenmeye çalışmaktadırlar. Partilerin en güçlü olduğu dönemdir. Demokrasi tanımı gücü ele geçirme şeklinde tanımlanmaya başlamıştır. Yasaların üstünlüğü vardır. Bireyler sadece o toplumun kölesi veya işçisidir. Görevler ve haklar çatışmaktadır. Görevler ön plandadır. Yönetim kuvvetler ayrılığındadır.
- **HUKUK SİSTEMİ ve GELENEKLER:** **Yasal yaklaşımlar:** Kurallar ve yasalar önemlidir. Kişilerin hakları veya düşünceleri geri plandadır. Zaten büyükler kişileri gözetirler. Hukuk yasaların üstünlüğü, bireyin hakları önünde devlet ve kurum/kurul hakları gelir şeklinde yapılanmaktadır. **Sanat:** Sanat düşüncesi amaca hizmet eden oluşumlara dönüşmüştür. Partiler etkinlik kurabilmek için sanatı bir araç olarak kullanmaya özen gösterirler. Sanat topluma hizmet ettiği sürece vardır. Sanat, sanat için değil, sanat toplum içindir.

Başlıca Ekonomik sistemler: Endüstri kolları ayakta kalabilmek için kendi aralarında bir güç birliği yapmadılar. Bunun sonucunda sosyal yapıda Demokratik Kuruluşlar (STK=Sivil Toplum Kuruluşları, Örgütleri) denilen yapılar oluşmakta, dernekler, gruplar belirli işlev temelinde birliktelik oluştururlar. Artık toplum yönetimi bunların elindedir. Siyaseti bunlar ile iş birliğinde olanlar yönetebilirler. Basın yolu ile doğrudan siyasetçilere karşı çıkıp, seçilmemeleri için çaba harcarlar. Temelindeki gerekçe ise ekonomik varlığın devamlılığıdır.

Bunların birbirine kırdırılması için yönetim karşı atağa geçer, kendine uyumlu yapı kurar ve destekler. Aynı daldaki işçiler 3-4 farklı sendika ile ayrışır. Ticaret birlikleri de aynı şekilde ayrışmaktadır. Endüstri kültüründe *işçisin, işçi kal* yaklaşımı ile bütünleşme oluşmaktadır.

4. YÜKSEK TEKNOLOJİ KÜLTÜRÜ: Burada bilimdeki gelişmeler ile teknoloji yüksek teknolojiye dönmesi, insan faktörü yerine robotların kullanılması ve artık üstün düzeyde ve amaca yönelik eğitimin gerekliliği ortaya çıkması ile bilgi ve diploma yeterli olmamaya başlamıştır. Kişiler daha fazla teknoloji kullanarak tanıya gitmeye başlamıştır. Laboratuvar sonuçları hekimleri yönlendirmiş ve mühendis hekimliği ortaya çıkmıştır.

Birey Hakkı Öncelikli/Bilişim Destekli KÜLTÜR: Bilgisayarların 1980 yılında Sinclair Z80 ile halkın kullanabileceği boyuta getirmesi ve Z81 ile 10 milyona yakın bir satış yakalaması ile AMSTRAT, COMMADORE gibi firmaların basit ama etkin makineleri piyasaya sürmeleri ve hemen her ailenin alması ile yeni bir veri değerlendirme dönemi başlamış oldu. Çocuklara oyun için alınan makineler, ufak dosyalama ve daktilo

gibi yazımlar ve bazı verilerin işlenmesi yapılması ile çocukların elinden erişkinlerin eline geçmiş ve uygulamalar ile sekreterlerin, muhasebecilerin demirbaşı olmuştur.

2025 yılında piyasaya sürmeyi hedeflediği modelleri 1982–1984 yılından sonra PS/2 adı ile aktif pazara süren IBM, kendisinin ana ve üstün makine prensibini de bozarak, ufak terminal şekline dönüştürdü. Hiçbir zaman ana makinelerin (AS 400) ortadan kalkmayacağı düşünülürken, sunucu/server ve müşteri/client yapısı ile hâkimiyet ile main fraimler ortadan kalktı veya çok kısıtlı firmalarda kaldı.

Çocukların bilgisayar oyunları oynamaları programcılığı geliştirdi. Mevcut dijital kotla haberleşme (FM modülasyonu takiben) yaygınlaşarak İnterneti doğurdu. Haberleşme geliştirdi ve veri kirliliği ortaya çıktı.

Sonuçta ileri teknoloji bilgisayarları kullanarak çok etkin ve vazgeçilmez hale gelmiştir. Bu kültür, sistematik eğitim programı ile değil, bireylerin kendi çabası ve hobisi şeklinde oluşmaktadır. Sistematik eğitimle boyutları çok gelişecek ve değişecektir.

- **Yüksek Teknoloji Yapısı ve SOSYAL ORGANİZASYONLAR:**

Aile: Aile yapısı ve kavramları tartışmaya başlanmış ve birey kendini özgür hissedebilmek için aile kavramını karşısına almaya başlamıştır. Bu yapı ile mutsuzluğun ve birçok hukuksal sorunların oluştuğu gözlenmiştir. Çocukların sağlıklı yetişmesi için anne kadar babaya da gereksinimi olduğu ve yetiştirme yurtlarının yeterli olmadığı, genetik baba veya anne kavramı yerine sosyal anne ve baba kavramları oluşmuştur. Artık tek başına çocuk büyüten anne ile baba kavramları olmaktadır. Bu oranın 2017 yılında Avrupa'da %45-65 oranına çıktığı gözlenmektedir. Nikâhsız ama sosyal aile kavramı gelişmekte ve sosyal yapı bu durumları hukuksal hak kapsamına almaktadır.

İnsan yapısı: İnsan yüksek teknolojiyi kullanması ile memnun olacak iken, daha fazla tenkit eden ve kendini ezilmişlik çemberinde hisseden, devamlı stres faktörünü ortaya çıkaran bireyler olmuştur. Stres tüm yaşamsal boyutta varken, ilk kez birey kendini yalnız gördüğü için stresin en yakın arkadaşı olduğunun farkına varmıştır. İnsan teknolojinin kaynağıdır. Kadın ve erkeğin ortak çalışması ve eşit eğitimleri gündemdedir. Sağlık koşulları emek açısından önemlidir. Nüfusun %50 ve üstü emekli olanları kapsar hale gelmiştir. Bireyin verimliliği etkin olmuş. Verimsiz olanların çalışmaması gündeme gelmiştir. Genetik ve kanser gibi yaşamın uzatılması önemlidir. Hastalıklar kontrol altına alınmış, sosyal, ruhsal ve toplumsal sorunlar önemli olmaktadır.

Kaynaklar: Bir an önce köseyi dönme fikri hâkim olmuştur. İnsanlar “BEN” demeğe başlamışlardır. Bir buluş yapma ile toplumda yüksek gelir ve düzey kazanma savaşı egemen olmuştur. Borsa oyunları egemen boyuta gelmiştir. Toplum kaynaklarını hızla tüketmekte ve hızlı bir yapısal döngüye girilmiştir. Bir apartmanda komşuların birbirlerini tanımaması bu kültürün bir boyutudur.

Birey Hakkı Öncelikli / Bilişim Destekli SOSYAL ORGANİZASYONLAR:

Aile: Aile yapısında birey ve birey merkezli davranışlar ön plana çıkmıştır. Artık aile kavramı yerine bireyin sosyal yapıda yeri değerlendirilmektedir. Birey hakları önem kazanmıştır. Etik kurullar bireylerin haklarını korumak üzere gelişmişlerdir. Yasalar ve standartlar yerine bireylerin mutluluğu ve bireye göre yapılandırma öne çıkmıştır. Zarar ve haklar ön plana çıkmıştır.

İnsan yapısı: İnsan kendini bulma çabası içindedir. Bu açmazlık insanları umutsuzluğa itebilir. Gelecekte umutsuzluk kavramı yerine felsefe ve sanat kavramının gelişeceği düşünülmektedir. Bu sayede birey veri analizini ve sentezini kavradıktan sonra bu verileri güzelleştirme çabasına düşecek ve yeni bir kültürel yapıyı oluşturacaktır. İnsan artık toplumun önüne geçmiştir. Teknoloji insana hizmet için vardır.

İnsanlar birey olarak önem kazanmış. Sağlık boyutu önemli olmuş ve olgular bireyin hakları üzerine toplanmıştır. Nüfus genç ve yaşlı yerine üretken olmaya göre tanımlanmıştır. Eğitimli veya eğitimsiz olarak toplumsal katkıya göre bireysel önem öne çıkmıştır. Dinamik nüfus önemlidir. Yaşlı olanlarda fiktirsal katkılar ve etkileşimler artmıştır. Sağlıklı yaşam ve yaşam kalitesi üzerinde durulmaktadır.

Kaynaklar: Tüm insanlığın kaynakları ortak olmuştur. Her birey evinden tüm dünyadaki verilere ulaşabilir hale gelmiştir. Bir hasta doktorundan daha fazla bilgi sahibi olabilecek durumdadır. Bilgi tekeli ortadan kalkmıştır.

- **Yüksek Teknoloji Yapısı ve EKONOMİK SİSTEM/Globalleşme:** Teknoloji: Devamlı daha üstün teknoloji geliştirmek ve uygulamak, teknolojinin kendi düşmanı haline gelmiştir. Daha iyi, en iyisi kavramları çatışmaya başlamıştır. İnsanlar teknolojinin kendi sorunlarını çözemediklerini görmeye başlamışlardır. Çevre: Çevre gelişmiş ve gelişmemiş yapılar tarafından hızla tüketilmiş ve çevre korumacılığı doğal olarak bu kültüre egemen olmuştur. Hızlı yönde teknoloji ülke sınırlarını geçtiği için globalleşme başlamıştır. Toplum globalleşmenin tarihte gözlenen emperyalizm olgusuna dönmemesi için bir nevi anti globalleşme başlamıştır. Ancak ülke sınırları ortadan kalkarak, ortak ekonomik payda, Avrupa Birliği, Amerikan Birliği gibi bölgesel iş birlikleri veya dayanışmaları gelişmiştir. Yerleşim: Belirli bir gelişim planı ile hat veya ağ şeklinde planlı bir yapılanma vardır. Teknoloji ulaşımı etkin şekilde soktuğundan, evlerin şehir merkezinde kümelenmesi gerekli değildir. Marketler milyonlarca insanın ulaşabilmesini olanaklı kıldığından, çok gelişmiş ve tüm malzemelerin satışının yapılabildiği yerler olmuş, ancak internet satışı daha öne çıkmaktadır. Gecekondu faktörü özel yerleşim alanlarına dönüştürülmeye çalışılmış fakat gelen göçlerin fazlalığı nedeniyle zengin ve fakir arasındaki uçurum artmıştır.

Birey Hakkı Öncelikli/Bilişim Destekli EKONOMİK SİSTEM /

Globalleşmeye karşı Bireyselleşme: Teknoloji: Teknoloji artık teknolojiyi kavrayan ve kullanan bireyin, kendi benliğini oluşturması ile öne çıkmaktadır. Artık kullanan değil kavrayan ön plana çıkmaktadır. Teknoloji kullanarak birey olma bilincindeki eğitilmiş bir birey artık teknolojinin hedefidir. Müşteri memnuniyeti, bireyin haklarına yönelik teknolojinin gelişimi ve değişimi temel alınmaktadır. Avrupa yüksek teknoloji kültürel yapı için birlik oluştururken, Amerika Bireşik Devletler yapısını bilişim kültürel yumağına sokmaya çalışmaktadır. Bu açıdan etik ve bireyin hakları/hukukun üstünlüğü kavramının önemi buralarda daha öne çıkmaya başlamıştır. Zamanımızda bu yapı kendilerinde etkin iken, dünyanın diğer ülkelerine karşı olan davranışlarına yansımadağı gözlemlenmektedir. Çevre: Tüm dünya insanın çevresi olmuştur. Sınırlar kalmış, kâğıt para yerine sanal paralarla hisseler alınıp, satılmaktadır. Pazar Ekonomisinde para yerine kartlar kullanılmaktadır. Yerleşim: Bireyler evden, internet kanalı ile tüm dünyadaki malları evlerine kadar getirebilmektedirler. Sanal para ve kredi kartları ile alışveriş yapılabilmektedir. Yerleşim tüm coğrafik alanlara yayılabilir olmuştur. Doğaya dönüş gözlenmektedir. Evler ofis, işyeri şekline dönüşmüştür. Köye dönüş programları yanında yerleşimin doğaya yönelmesi, şehirlerdeki gecekondu baskısını azaltıcı etki yaratmıştır.

Ekonomik globalleşme ötesinde artık bireylerin korunması adı altında anti globalleşme yaklaşımları oluşturulmaktadır.

- **Yüksek Teknoloji Yapısı ve EĞİTİM:** Birey artık yüksek teknolojiyi bilen ve kullanan olmalıdır. Yüksek düzeyde hedefe özgü eğitim amaçlanmıştır. Aktif eğitim tartışılır ve kısmen uygulanır olmuştur. Çünkü eğitim, daha iyi eğitim, üstün eğitim, çağdaş eğitim kavramları birbirleri ile çatışmaya başlamış, hedef uygulamaya yönelik olması gerekirken, eğitim metodolojisi ön plana çıkmıştır. Ben şu davranışı kazandırıyorum yerine, ben şunları eğitiyorum (?) denilmeye başlanmıştır. Aktif eğitim bir araç değil, amaç olarak ortaya çıkmaktadır. Yapılan işlevin öğretim olmasına karşılık, öğretim kelimesinin ortadan kalktığı, eğitim kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. Yüksek Teknolojiyi kullanmayan kişi iyi eğitim almamıştır. İnsanın ilgilendiğine eğitim gerekir, matematik istemiyorsa eğitim yapılmaz.

Birey Hakkı Öncelikli/Bilişim Destekli EĞİTİM: Eğitim: Eğitim veren tüm kuruluşlar bu hızlı yapısal değişim içinde halen bocalamaktadırlar. Belirli bir bilgisayar lisansı veya programını öğretmenin amaç olduğunu sanmaktadırlar. Bunlar araçtır. **EĞİTİM VERİ ANALİZİ VE SENTEZİNİN ÖĞRETİLMESİ VE KULLANDIRILMASINA DAYANDIRILMALIDIR.** Aktif eğitim; yerinde uygulamalı aktif eğitim (mesleki beceriler kazandırma) ön plana çıkmaktadır. Aktif eğitim hedeflenen bir eğitim, amaç olamaz. Eğitim araç ise, sadece aktif eğitim değil, eğitimin tüm metotları kullanılmalıdır. Bu açıdan sadece tek tip yaklaşım ile hedefe varılamaz. Verileri yorumlayamayan, birey hakları ve insan boyutunda irdelemeyen iyi eğitim almamıştır.

- **Yüksek Teknoloji Yapısı ve İNANIŞLAR ve YÖNETİM:** Ahlak: Bireysel boyuta indiği gözlenmektedir. Kişi kendi varlığı etrafında inanışların oluşmasını istemektedir. Yüksek teknolojiyi kullanan kişi bilgiye ulaşmakta ve bilinçlenme durumu daha fazla belirginleşmektedir. Egosantrik yaklaşım yerine, ben kimim sorgusunun sorulduğu görülmektedir. İnanışlar: Din kavramı önemini azaltmıştır. Birey kendi ruhsal durumları için boşluğu dolduracak çeşitli inanışlara itilmiştir. Tarot falları ve astro önemli yer almaktadır. Bizden-sizden kavramı bizim kurum, bizim derneğimiz, bizim tarikatımız, bizim üyeliğimiz sizinkinden üstündür ve siz yanlış yapıyorsunuz ve sizi kurtarmak

gerekirse dönüşmektedir. Kurumun liderleri o kurumu yüceltmek ve korumak üzere iş başına gelirler. Tavizsiz politika izlemek hedefleridir. Eş güdüm ve konsensüs, toplum kendilerine uymakta ise geçerlidir. En büyük düşman aynı ürünü üretenler, aynı hizmeti verenler arasında olur. **Yönetim:** Devlet temel olarak standartlaştıran bir kurum yapısındadır. Her yaklaşım belirli bir standart içine alınmış ve ölçülebilir boyuta getirilmeye çalışılmıştır. Bu standartlar daha önce kuruluşlara göre iken, globalleşme ile devletin temel gücü bunları yaygınlaştırmak olmuştur. Bu malzeme standartları hizmet standartlarını oluşturmuştur. Daha sonra toplam kalite kavramı ile yönetsel standarda gitmiştir. Daha sonra olay müşteri kavramına sokularak müşteri memnuniyeti yaklaşımı ile devamlı düzenleme, iyileştirme (keizen) yaklaşımı ile süreç sürdürülmüştür. Görevler yerini bir bilen ferde bırakmaktadır. Yönetime kuvvetler ayrılığına ek olarak, demokratik kuruluşlar denilen kurum ve kurullarda etkin olmaktadır. Yönetim hukukçuların elindedir.

Birey Hakkı Öncelikli/Bilişim Destekli YÖNETİM: **Ahlak:** Bireysel boyuttur. Her birey bir peygamber gibi, dini ve inanışları değerlendiren bir kişi boyutundadır. Doğrular ve yanlışları artık kendisi arama veya en azından düşünme boyutundadır. Bu boyut gelecek etik veya estetik kültürüne yol açacaktır. **İnanışlar:** Her birey kendi inanışının farklı olduğunu anlamış ve artık kendisi bir din adamı veya felsefeci gibi yorum yapar hale gelmiştir. Bu yaklaşımları yapan kişileri belirli şekilde açıklayarak, izah ederek genel kavramlar içinde toplayacak öğretmenler yetişmediğinden, ortada medyada çeşitli kavramların saatlerce tartışıldığı ve bir amaca yönelmeden olay yönünden ele alındığı görülmektedir. İnanışlar uzman görüşlerin tek ve sabit olması nedeniyle kargaşaya itilmektedir. Her birey bir bakıma peygamber gibi nitelik kazanmaktadır. İnanış sayısı insan adedi kadar milyarlarca boyuta gelmiştir. Buna karşın bütünleşme vardır; örneğin hırsızlık hiçbir inanışta yoktur. Tüm inanışlar temelde aynıdır şeklinde hoşgörü ve toplayıcı, bütünleştiricilik giderek azalmaktadır. Ancak özellikle genç bireyler bu nadir lafları dikkatlice toplamaktadırlar. Ben-sen kavramı değişmekte, her bir durum bir olgu şekline dönüştürülmekte, işlev yanlışlar ve doğruları içinde bütünleşmekte ve tenkit edilmektedir (daha doğrusu yorumlanmaktadır). Her olgunun ayrı ayrı analizi gerekir. Bizden-sizden yoktur. Haklar başkaları lehine veya aleyhine yorumlanamaz. İdeolojiler (sağcılık, solculuk, tarikatlaşma, kurum ve kuruluşların üstünlüğü gibi) olamaz. Hiçbir standart bireyin mutluluğunun önüne geçemez. Standartlar müşteri memnuniyetine göre sürekli değiştirilmeli ve geliştirilmelidir. Değişim ve gelişim standardın önündeki temel unsurdur. Ancak belirli bir çıkış standardı olmadan gelişim ve değişimin olamayacağı unutulmamalıdır. Bilimsel yaklaşım ile değerlendirme temel unsurdur. Her şeyin olumlu ve olumsuz yanlışları vardır. Eğer amaç meyve yemekse, ortak paydada birleşmek gerekir. Yönetim: Yöneten erg büyük sıkıntı içindedir. Bu amaçla yasaları kullanarak baskısını arttırmıştır. Hukukun üstünlüğü kavramı ile bireyler globalleşen dünyada davaları kazanır hale gelmişlerdir. Globalleşme bireyselleşme boyutuna indirgenmektedir. **Devlet kavramı:** Avrupa Birliği veya İnsan Hakları kavramları arasına sıkışmıştır. Zarar ve haklar kavramları bireyin güvenlik ihtiyacını arttırmıştır. Kararının oluşması için danışmanlık önemli boyuttur. Hukuksal kurumlar yeni yapılanmasını oluşturamadan, devreye medya ve birçok fırsatçıların çıkması kaçınılmaz olmuştur. Standartlaşma ve bireyin hakları için oluşturulan bağımsız kuruluşlar ile bu kontrolü amaçlanmıştır. Yasalar değil bireyin haklarına dayalı hukukun üstünlüğü temeldir. Görevler değil haklar ön plandadır. Görevleri haklar oluşturmaktadır. Kesin doğrular ve yanlışlar yoktur. Olgu içinde doğrular ve yanlışlar vardır. Bu durum bilimsel temel ışığında analiz ve sentezle tanımlanır. Karar ancak birey veya işlev bazında görüşler (haklar) olgunlaştıktan sonra (yasaların değil, hukukun üstünlüğü temelinde) verilebilir. Kurallar, standartlar ve tüm sosyal yaklaşımlar olgu temelinde bireyselleştirmek üzere irdelenirler. Çözüme ulaşmak temel yaklaşımdır. Yönetim planlamacı düzeyinde kalıp, kuvvetler ayrılığını hukuksal etkinlikler oluşturmaktadır.

- **Yüksek Teknoloji Yapısı ve HUKUK SİSTEMİ ve GELENEKLER:** **Yasal yaklaşımlar:** Birey teknoloji mensesinde daha sıkıştığını görmüş, stress ile uğraşma boyutunda, kendine dönmeye başlamıştır. Toplum ile çatışmakta, birey olarak ayrıcalık istemektedir. Anlaşabildiği, sohbet edebildiği, dost diye tanımladığı kişiler kaybolmuş buna karşın karmaşık ve kalabalık içinde kaybolmuştur. Geliri hiçbir zaman istediği boyutta değildir. Amir olsa bile işçiden daha az para almaktadır. Doyumsuzluk bir gerçekliktir. Sanat daha yüksek teknolojik ile klasik arasındadır. Sanat stersi rahatlatma içindir.

Birey Hakkı Öncelikli/Bilişim Destekli HUKUK: **Yasal yaklaşımlar:** Kurallar ve yasalar bireyin hakları ve bağımsızlığı, kısaca hakların/hukukun üstünlüğü temelinden bakılmalıdır. Her birey doğal haklara sahiptir. Bu hukuksal yapı, gelecek etik ve estetik yapının değerlendirmesinde geçerli olacaktır. Teknolojinin uygulanmasında, doğru olan nedir? Yasalar ile özellikle bireysel olguyu durdurmak imkânsızdır. Sanat: Sanat giderek yüksek teknolojiyi kullanma ile birlikte sanatın püf

noktalarını öğrenmeye yönelmektedir. Fotoğraf çekmede belirli düzeyi yakalayan kişi, artık resminin içindeki anlamı kapmaya çalışmaktadır. Sanat, herkesin içinde gizli olarak bulunan bir parametredir. Güzel sanatı kavramak bile sanat yaklaşımıdır.

Başlıca Ekonomik sistemler: Yüksek teknoloji kullanan, yüksek sanat veya iş üretenler öne çıkmakta, onlar olmadan ekonomik ve sosyal yapı oluşmadığından temel dikkate alınan birey olmaktadır. Bir uçakta pilot olmadan uçak uçamadığı için pilot öne çıkmakta, ancak pilot hem grubun hem sistemin ve hem de toplumun menfaati yapısında olmalıdır. Tehlike anında ise tüm sorumluluk pilotta olmaktadır.

TCK İlk Maddesinde “*Ceza Kanununun amacı; kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemektir*” demektedir. Kişilerin hak ve özgürlüklerinin sınırı, a) kamu düzeni, toplum güvenliği ve barışını, hukuk devleti ile b) sağlık ve çevreyi korumak ve c) suç işlenmesini önlemek olarak ele almaktadır. Suç, yasalara aykırı davranış, olarak tanımlanmaktadır, özeti de zarar oluşturan ve oluşturma olasılığı olan, bireyin kişilik hakları da dahil olmak üzere, her türlü yaklaşımdır ki bireyin kendisine de zarar verme hakkı olamaz. Hiçbir kişi suç işleme hakkına sahip olamaz. Tüm ekonomik modeller bireyin hakları ve bağımsızlığı temelinde toplum ile bir haklarda dengenin kurulması esastır ki bunun ilkeleri etik kapsamda bulunmaktadır. Örf, adet ve geleneklerde bulanlar tarım kültürü yapısında olurlar.

GELECEKTE TAHMİN EDİLEN Ekonomik sistemler: Her bir birey kendi eğitimi ve becerisine göre belirli bir ekonomik destek yapılarak, ev ofisleri, mikroekonomi, fert kredisi, aile kredisi şeklinde yapı ile çoklu bir endüstriyel yapıya geçilecektir.

Kişiler evlerinin çatısında güneş enerjisinden elektrik üretebilecekler ve kendi kullanım fazlasını satacaklar, bahçedeki meyveleri ve sebzeleri de pazarlayabileceklerdir. Yetiştirdikleri özel cins olacağı için talep çekici olacaktır. Evde üretilen özel orkideler Pazar payı olacaktır. Her birey hem üretici ve hem tüketici sıfatını kazanacaktır.

Vergi kapsamı %5 altında olacak, işlevleri kullananlar ödeyecektir. Yoldan geçen yol parasını ödeyecektir. Tüm bireyler çalışsa veya çalışmasa da birer ücret alacak, işçilik, sosyal, askeri ücret kadar azami ücret boyutunda ortaya çıkabilecektir.

Tüm işlemlerde bilişim boyutu olacağından bireyler konulara bilgilenererek onay verecekler ve kendi verilerini de değerlendireceklerdir. Notların çoğunluğu kendileri tarafından verilecektir.

Temel hukuk yapısı zarar vermeme üzerine olacaktır.

ÜLKEMİZDEKİ VARSAYILAN KÜLTÜREL YAPILANMA

Birçok Avrupa ülkesinde sınırlı sayıda farklı kültürel yapıda insanlar vardır. Genel olarak Endüstri ve Yüksek Teknolojide olanlar hakimdir. Diğer kültürleri kendilerine göre üstün gördükleri bu kültür asimile edecektir ve kendilerine benzeyecektir varsayımı içindedirler. Ancak, gerçek bu şekilde olmamış, göçmen olarak gelen işçiler, yerleşmiş ve kendi benliklerini değiştirmiş ama ana yapıyı bozmamışlardır.

Zamanla oluşan bu toplum, ilk planda göçebe niteliğinde iken, ileri teknolojik kültüre uyum sağlayarak farklı bir yapı oluşturmuşlar ve “Almanca” tanımı ile bunu sosyal boyutta bir nitelik kazandırmışlardır. Almanca kendi köyünde de aykırı olup, Almanya’da da kabul edilemez bir

sosyal yapıdır. Ancak, tümü sosyal ve kültürel yapıdır. Bu yapı Almanya'da iş sahibi olmuş ve Alman ekonomisini kalkandıran, ayakta tutun unsur olmuştur. Yurt dışına çıkarılması Almanya için bir yıkıntı olacaktır. Bu örnekte olduğu gibi, artık bireyler belirli kültürleri basamakla çıkmak zorunda değildirlir. Her kültürel yapı, yeni yapı içinde uyarlama ile varlığını devam ettirmektedirler.

Örnek olarak; kare ile dikdörken birbirlerine yakın iken, yuvarlak aykırıdır. Ancak dikdörtgenleri altıgen veya köşeleri düzletirseniz, yuvarlağı da köşeleme eklerseniz, çok gen yaparsanız, ortada birbirlerine benzeyen ama farklı bir sosyal yapı ortaya çıkar. Bunları da "sosyal zenginlik" olarak kabul edip, tüm Dünya ile birleşme olmasa da bütünleşme içine girerseniz. Kendi kültürel yapınızı sabit ve kalın şekle sokarsanız, ortada parçalanın, birbirlerine küs, hatta düşman bireyler yetiştirirsiniz ve giderek gerileyerek başka toplumların kulu veya kölesi şekline gelirsiniz.

Ülkemizde orijinal olarak çoklu kültürel yapı olmakta ve değişim değil uyarlama ile bütünleşme boyutu, kasabadan şehre göç ile belirginleşmiş, şehirler kasabalı şehirli yapıda oluşmuştur. Kültürle yumağı olup, partilerde bile saf bir ideolojik kültürel tanım kalkmıştır. Ancak çok sert yaklaşımların olması ve demokraside önemli olan yönetim değil, muhalefet olduğu göz ardı edilmiş ve hâkim olup, sistemi değiştirme öne çıkmıştır. Kültürel yapı bu açıdan karma bir geometrik model içindedir. Bu yapıda her türlü ekonomik model kendisine yer bulabilmektedir. Saf tanımlanan bir ekonomik sistem varlığından söz edilemez boyuttadır.

Zenginliği Tanımla

Eğer zenginliği bol paran, mal ve mülkün olduğunu sanıyorsan, aldaniyorsun, çünkü bankada bol parası olan onu değerlendirmedeği sürece hiçbir anlamı olmayacaktır. Etkinlik, verimlilik ve kullanılabilir olmadıktan sona maddi imkanların anlamı olmayacaktır.

Kısaca ekonomi değer üretmektir, tamamen kendi başına, kendi emeğinle yaratılan bir değer. Eserlerin ve çocukların diyorsan, onlar kendi başlarına ayakta durdular, sen sadece destek, yardımcı olabilirsin. Eşin de bir tercih olarak, eğer senin gönlünde sevgi var ise bir anlamı olacaktır.

Kısaca tüm oklar ve yöntemler kendine, kendi benliğine dönmektedir. Sevgi odağı, kaynağı öncelikle kendin olmalısın, soyut kavramlar yanında maddi olarak ta, elbet sen bir ortamda oldun, oluşun ama bu ortamdaki tercihler sana aitti, başkası ancak sana destek ve yardım edebildi, eğer yapabilmiş ise. En büyük karşı çıkan, seni baltalayan temelde sana ibret olarak, yapmaman için yol gösterdi.

Ekonomik Farkındalık bu açıdan kendin, kendi benliğin olmaktadır. Kısaca birey, ancak Evrene bakan kendin olduğu için ilk başta o birey sen/benim. Yarattığın değer, sen/benim.

Sorun bu değerlerin etkin, verimli ve kendisi başta, tüm yakın, uzak kişilere etkileşmesi, öncelikle sevgisinin dağılması gereklidir. Ne zaman dersin, bu anda, bu zaman diliminde olmalıdır.

Tüm ekonomik modeller işte buraya devreye girerek, sana terzilik yapıp, sana uygun elbiseyi önce öngörmeli, planlamalı, sağlamalı, sonuçta da giydirmeli ve beğeni durumuna göre gerekirse iyileştirmeler yapmalıdır.

Senin bir ekonomik potansiyelin var, gel bunu insanlık, etik ve başta kendin olmak üzere iyilikler ile, paylaşım ile kullanmalısın. Zaten kullanıyorsun, sadece Farkındalık altında, bilinçli ve inanarak yapmak gerektiğini algılamalıyız.

Zenginlik değer yaratmak, değere anlam katmak, sanat boyutuna getirmek ve insanlık boyutuna getirmektir. Olayı maddi ve parasal yöntem bakmak ve açıklamak değer kavramı ile terstir. Para araç olmalı, amaç olmamalıdır.

Mikro Ekonomi, Aile Ekonomisi

Konu mikro-ekonomi olarak el alınabilir ama birey ekonomi konusunda bilgi ve becerili olmadığı için, onun kendisinin gelir üretebilmesi için danışmanlık, destek ve başka kaynak olarak yardıma gereksinimi olabilir. Başlıcaları:

- Düşünce, görüşlerini yazabilir ve bunları internet kanalı ile yayımlayabilir. Halen Facebook ve Whatsup kanalıyla bu şekilde yayınların olduğu görülmekte, ancak bunların ekonomik boyuta çekilmesi ile ekonomi sistemi oluşacaktır.
- Sekreterlik, bilişim girişleri yapabilirler. Terminalerde data girişleri yapabilirler. Tez veya tercüme yapabilirler.
- Danışmanlık yapabilirler. Bir firma veya kuruluşa danışmanlık yapılabilir. Sistem organizasyonu gibi yaklaşımlarda çalışabilirler. Buranın elemanı değil, Ev ofisi/Home-ofis olarak ekonomiye katkıları olmalıdır.
- Buluşlarda bulunabilirler. Birçok engellinin özellikle cihazlarda bazı başarılı buluşları olduğu bilinmektedir. Bu açıdan farklı bakış, üçüncü göz denilen bakış sahibi olabilirler.
- Eğitici olabilirler. Uzmanlık alanları yanında bazı özel çalışmaları ile öne çıkarak, Koçluk yaklaşımlarını bağımsız olarak, evden yürütebilirler, sınav yapabilir, sınavda gözetmen olabilirler.
- Televizyonda hazırlama ve yayınlarda katkıları olabilir. Reklam ve diğer yaklaşımlarda, sadece okuyucu olan bir spiker yerine, katkıda bulunan engelli spiker olunması gözlenen bir boyuttur.
- Yönetici danışmanı olabilirler. Yöneticilere bağımsız görüş bildiren bireyler olabilirler. Amerika Birleşik Devletleri Başkanları görev süreleri sonunda Devlet Danışmanı olmaktadır.
- Sanat ile uğraşabilirler. Şiir, el sanatları veya resim, müzik gibi uğraşlar yaparak, bunlardan gelir temini ile ekonomik boyut oluşturabilirler.
- Rehberlik hizmetleri uğraşı alanı olabilir. Bilgi ve becerilerini rehber olarak etkin sağlayabilirler.

Bunların hepsi yapıldığı ve mevcut olduğu belirtilebilir. Farkındalık Ekonomisinde bireyler kendilerinin uğraşı ve ilgisine göre, belirli uzmanlaşmış birimlerin katkısı, desteği ve hazırlanması ile ekonomide katkı sağlayabilirler. Her işe göre ekonomik sistem farklı olabilir. Hayır işleri basit anlamda sosyalizm, birey sanat eserleri de kapitalist yöntem içinde olacağı belirgindir.

Bu kişiler zaten gelirlerini başka kanallardan temin ettikleri, özellikle engelli desteği veya emekli oldukları göz önüne alındığında, bu işler talebe göre olacak ve götürü usul ile, gelirden ödeme yöntemi ile değerlendirme yapılacaktır. Bu bireyler için özel internet siteleri kamu destekli olarak oluşturulmalıdır. Bu açıdan bunlar farklı ekonomik modellerin içinde

değil, özgün ve bireye özel yapılar ile oluşturmalıdır. Bireye Özgün Farkındalık Ekonomisi Tanımı bu alanda kullanılmaktadır. Bireyin yaptığı ekonomik işlevin ne, nasıl olduğu konusunda bilgi sahibi olması, açıklanması ile bilinçli olması finansal farkındalık denilse de burada işlenen boyut farklı bakış açısıdır.

Bir tarihsel örnek verilecek olunursa (Kaynak: Celal Bayar ile yapılan sohbetten alınmıştır); İzmir Fuarında Atatürk karma ekonomi modelini anlatmış ve Devlet politikası olmuştur.

Şeker Örneği: 1840-1899 yıllarında yeterli teşvik olmadığından kurulmamıştır. Not; balın şekerden daha ucuz olduğu dikkate alınmalıdır. Şeker, ithal edilen bir ürün olarak hazineye vergi olarak gelir sağlıyordu ve kullanım oranı düşüktü. Şeker pancarı daha az kazançlı olması yanında, yetiştirecek tarla, özel çapalama traktörü, sulama, pancar fidesi/tohumu, fabrika, yanında makine destek fabrikası gibi sermaye dışında alt yapı gerektirmektedir. Uşak Terakki Ziraat TAŞ Nuri Şeker desteği le kuruldu ve 1923 yılında kuruldu, 1926 yılında işletmeye açıldı. Vergi kaybı olduğu, kazanç kaybı ileri sürülmüş ve bu sermayenin karşılığının gelemeyeceği belirtilmiştir. Tüketici oluşması ve kaynağı sağlayan bankanın bunun batması ile iflas olacağı belirtilmiştir. Atatürk “*Millete güven olmaz ise hiçbir sistem yapılamaz*” vurgusu ile devam edilmiştir. Burada birey ve banka kredisi ile devlet desteği ile oluşmuştur. Sonra Devletleştirilmiş, daha sonra da özelleştirilmiştir. Burada bireysel olarak şeker ile yapılan tatlı, çubuk veya eskiden yapılan incirle birlikte tatlıları üretilerek satılması düşünülmeli, katma değer yaratılan ürünlere yönlendirilmelidir. Mısır şurubu hakimiyeti kırılmalıdır.

Amaç şeker üretmek değil, şeker katkılı ürün modellerini oluşturmaktır. Bunlar bireysel deneyim, buluş ve yaklaşım ile olabilir. Türk Tütünü makine değil el ile toplama, bireysel çaba isterken, üretim yüksek teknoloji gerektirir. Bunun gibi mikro ve makro bütünleşmeli ve birey işin içine çekilmelidir. Şekerli yiyecek, tatlı, reçel ve çubuk gibi boyutlar için bireysel buluşlara, gurmelere gereksinim açıktır.

Bireyselleşmiş Ekonomi-Individualized Economy

Her bireyin bir ekonomik boyutu olduğu ve bunun farkındalığında olarak, farklı işlevler ile birlikte veya bütünleşmesi gündeme gelmelidir. Aşağıda karşılaştırmalı olarak belirtilmektedir. Farkındalık Ekonomisi ise bir proje değil, bireyin ekonomik boyutunun oluşması anlamında ele alınmaktadır. Kişinin bir proje sunması değil, kişi doğrudan bir ekonomik değer olarak ele alınmasıdır. Bu açıdan ayrışmaktadır. Bireysel projelerin mutlaka birkaç denetimden geçtiği gözlenmektedir. Farkındalık Ekonomisinde ise mutlaka yapmalı, genişleme, gelişim ve boyutları ise duruma göre yapılması, ancak mutlaka olmasıdır. Bir rakam olarak “sıfır” dan sayısız oranda fazladır. Burada bir rakamının yaratılması amaçlanmaktadır.

Types of projects – competitive and individual projects

https://www.poig.2007-2013.gov.pl/English/Strony/Types_of_projects.aspx

Pursuant to Article 28 (1) of the amended Act of 6 December 2006 on the Principles of the Development Policy Making, the support under the Programme Innovative Economy, 2007-2013 may be granted for the following projects: 1) Competitive, 2) Systemic, 3) Individual

Competitive projects

The projects are selected as a result of an open or closed project contest announced and conducted by particular Implementing Authorities (2nd level Intermediate Bodies) which is responsible for implementation of a given measure. Selection of these projects is performed with respect for the principle of disclosure and access to information according to the criteria of project selection adopted by the Programme Monitoring Committee (the document is available in the section Programming Documentation). ...

System projects

These projects concern co-financing of implementation of public tasks specified in separate provisions. ... In the event of implementation of system projects, all institutions indicated above, function as beneficiaries.

Individual projects

Individual projects are investments of strategic significance for the Programme implementation, indicated by the Managing Authority, after the recommendation of the competent Intermediate Body, according to strategic criteria approved by the Programme Monitoring Committee.

Individual projects are undertakings whose implementation is important and justified concerning the implementation of the strategy of a given sector or area and which contribute to a large extent to achieving objectives of a priority axis a given projects is implemented under.

Placing the project on the list is only a conditional declaration of its financing and is connected with guarantying funds for its implementation within the project budget. These projects will not be subject to content procedure and will not apply for the funds under the content procedure. The project implementation will depend on fulfilling the selection criteria approved by the Programme Monitoring Committee, requirements concerning documentation and implementation readiness as well as acceptance of the application for support with annexes required by the MA.

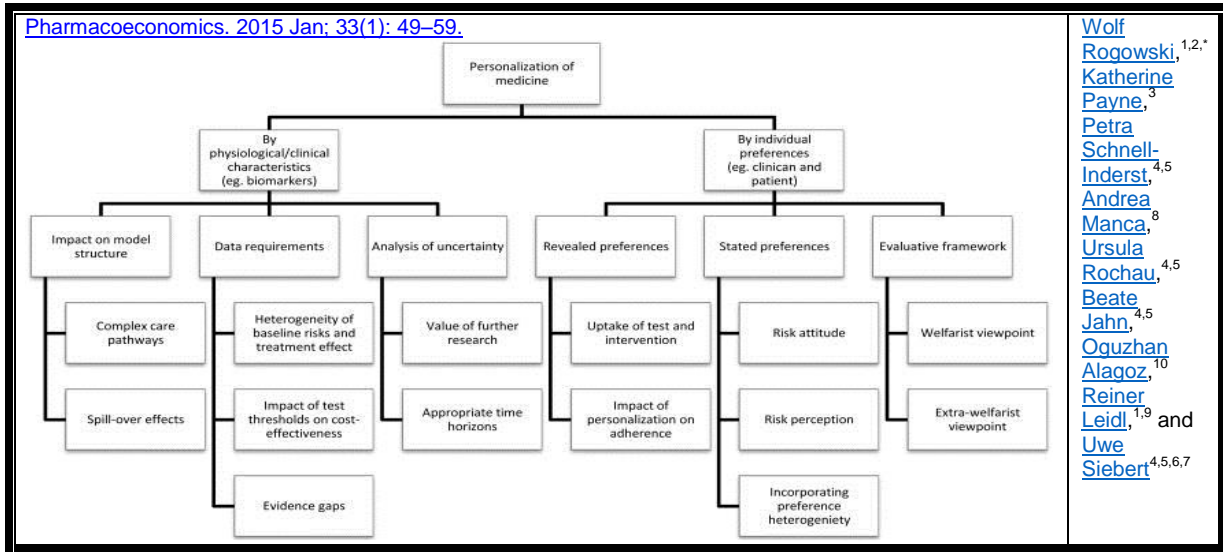
The detailed principles of submission and implementation of individual projects are defined by provisions of the Minister of Regional Development within the scope of single monitoring system of individual projects pursuant to Article 28 (1)(4) of the Act of 6 December 2006 on the Principles of the Development Policy Making.

The list of individual projects is subject to social consultations and is finally approved by the MA.

Yorum

Hekimlikte de her hekimin bireyselleşmiş bir yaklaşımı vardır. Bunun ekonomik değerlendirmesi aşağıdaki yayında belirtilmektedir. Sağlıkta ekonomi olmayacağı, bireyin fizyolojisinin dengede tutulması ve fizyopatolojisinin engellenmesi, oluşmaması öncelikli olarak ele alınmalıdır. Bu açıdan her bir durum, kendi içinde, hekim (hastaya yaklaşım/uygulama yapan sağlık ekibi) tarafından öngörülmelidir. Bir yaklaşımın dayanakları, uygulama eylemi ve sonraki elde edilen sonuçlar bunu belirtmelidir. Aşağıdaki makalede irdeleme boyutlarının çok yönlü olduğunu göstermek amacı ile sunulmaktadır.

Concepts of 'personalization' in personalized medicine: implications for economic evaluation

Şekil 1: Structured overview of methodological issues in the economic evaluation of personalized medicine/Kişiselleştirilmiş Tıp yaklaşımında yapılanmış genel bakış metodu

Sonuç

Geçmiş tarihsel ekonomik sistemler, modeller yerine gelecek yapılanmaya göre ekonomik yapılanmadan söz edilmesi bir farkındalık boyutu olmalıdır.

Birey temelli ekonomi olmalı, devlet ancak %2,5 kadar bir vergi almalı, sosyal yapılanma ve sigorta için %2,5 kesinti ile maksimum %5 vergi olabilir. Tüm ekonomik yapılanma, hizmet gerekçesi ise, onu kullananlar ödemelidir. Fiyatlandırma temelinde ise misli ile ödeme yasal olmamalıdır.

Tüm insanların insan olarak hakları karşılanmalıdır. Ücret kavramı ise minimum bazal günlük geçinme indeksi olabilir. Her bireye özel gelişim sermayesi verilerek, bireysel home ofis açabilmeli ve işsiz değil, iş alamayan boyutunda olmalıdır. Sanat ile uğraşması, el emeği, akıl kullanması ile geçinimini sağlayabilmelidir.

Tüm inançlar zarar oluşturmadıkça karışılmaması olmalıdır. Hukuk yapısında genel ilkeler esas olup, bunun özeti de zarar vermeme olmalıdır. Bireyler kanunlar aleyhine dava açabilmelidir. Meclisin çıkardığı yasalara iptal davası açılmalı ve bireysel olsa bile yasa düşürülebilmelidir. Gerekçe de bu yasa benim aleyhimdedir demek yeterli olmalıdır.

Artık tarihsel ekonomik sistemler değil, bireyin hakları ve güvenliği, bağımsızlığı, özelliğini korumak ve gözetmek esasında dayanak ve destek olma, yapılanma modelleri yorumlanmalı ve üzerinde çaba sarf edilmelidir.

Oruç temel olarak ekonomik olmanın, insanın kendi benliğinin dengelenmesi olması gerekirken, açlık korkusu ile fazla yemek, fazla yemek olunca onu başkasına vermek ve toplu yemeklerde yenilmeyen yemekler gibi durumlara da neden olabilmektedir. Ekonomi öğretisi iken tam tersi olabilmektedir. Yaşamak için yemek ile yemek için yaşamak ikilemine sokmanın anlamı olamaz, her ikisi de dengelenir. Az ama, dengeli olarak yeterli ve etkin olanları, istediğini, beğendiğini yemelisin. Gurmeler örnek gösterilebilir ki onlar şişman değildirler.

Ekonomik Farkındalık açısından, artık yeni kombine bireyin temelinde olan iktisat modelleri ve sistemleri üzerinde yoğunlaşma zamanıdır.

Bunun nasıl yapılacağı konusunda bir görüş sunulabilir. Yapılanma; 1) Özel sektör, 2) Kamu sektörü yanında 3) Vakıf yapısı incelenmelidir.

Vakıf birey şeklinde de oluşabilir. Vakıf yapısında bir amaç oluşturulmalıdır. Burada amaç mevcut olanlar olması gerekmez, bir olasılıkta olabilir.

Aynı şekilde araba imalatında da yapı, net gelirin paylaşımı ötesinde, belirgin oranının da sermaye olarak ayrılmasıdır. Kısaca her ürün sonrakini destekleyecek ve gelişim ile değişime açık, keizen modeli ile yapılanma, ARGE süreklilik kazanacaktır. Yapı işlet ve devret kadar, hizmet alım sözleşmeleri önemli gelişimsel katkı sağlayacaktır.

Örneğin; Bir yaşlı adam geçmişini anlatmak istemektedir. Bu kişiye teyp sağlanır. Bunu bir uzman toparlar, elektronik çözümlenme ile daktilo haline getirilir ve internet kanalı ile pazarlanır. Ücret 5 Türk Lirası olması ile, gelirden pay çıkarılacak grup 3 kişice sermaye payıdır; a) yazar, b) sekreterlik/bilişim, c) toplayan uzmandır ve dördüncü boyut olarak sonrakine sermaye olmasıdır. Burada satışa göre paylaşım oranı da belirli oranlarda ele alınarak yapılabilir. Bir anda binlerce kişinin hayat hikayesi oluşacaktır. Engelli olan bireyin düşüncelerini öğrenmek isteyen binlerce kişi olabilecektir.

Bir gezisini albüm hale getirmek isteyen kişi, fotoğraflarla, görülenleri birleştiren kısa yazı, şiirler ile albüm oluşmuş olacaktır.

NOT: Unutulmamalıdır ki, sorunu olan, kusur ve engelli bireylerin, anomalili, prematüre nedeniyle gelişimsel kısıtlılığı olanların tüm ekonomik sermayeleri kendileri olacak, fikirleri, düşünceleri ve görüşleri, karşılaştıkları ile, bunların yayın/internet kanalı ile oluşturmaları ile gelir ve topluma katkıları olabilecektir. Küçük Prens'in (www.neoldu.com) dediği gibi "... benim gülüm sizin her birinizden çok daha önemlidir çünkü ben onu suladım ve onu ... korudum, ... onun şikâyetlerini, övünmelerini dinledim ve bazen de suskunluklarına katlandım çünkü o benim gülüm. Gülünü bunca önemli kılan, uğrunda harcadığın zamandır benim gülüm çok mükemmel olmayabilir ama, o benim gülümdür" örneği gibi, bu yaşadıklarım benim hikayemdir, bana özgüdür diyebilecektir. Ayrıca fikirsel katkılar ile, senaryo ve korku ve dramatik boyutlarla Spielberg boyutu oluşabilecektir. Eşitlik ve insanın kazanılması, insancıl boyutlar Ekonomideki Farkındalık ile oluşabilecektir.

Bunun şu anda oluşturma bedeli 2000TL bulmaktadır. Mutlaka bir kolaylık ve kaynak sağlanmalıdır ve bu borç şeklinde kısa vadeli olmamalı, bir sistem içinde, gelirden ödeme şeklinde uzun vadeli bir destek şeklinde yapılmalıdır.

"Yalnız ve tek başına çalışmalarım ile kendi kazandığım paranın tadı bir başka çıkmaktadır" felsefesi Farkındalık Ekonomisinin özeti olsa gerek.

M. A. Akşit Koleksiyonundan

İlke

7

Protokollerin Etik Çerçevesi *

M. Arif Akşit**, Ömür Şaylıgil***

*Çeşme, İzmir, Neonatoloji Derneğinin Protokol Oluşturma Çalıştay olması nedeniyle hazırlanan ve yeniden yapılandırılan çalışmadır

**Prof. Dr. Pediatri, Neonatoloji ve Ped. Genetik Uzmanı, Acıbadem Hast., Eskişehir

*** Prof. Dr. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Eskişehir,

Öncelikle kelime olarak Protokol: *yetkin kişilerin toplantı tutanağı, varılan anlaşma tutanağı, resmi ilişkilerde yapılan sözleşme olarak tanımlanabilmektedir. Tedavi ve sorunlara yaklaşım konularında varılan bu ortak yaklaşım, bir bakıma uygulamalarda tanımlanan standart, kısaca Kanıtı Dayalı Tıp Gruplarını kapsayan boyutu göstermektedir.*

Standart uyulması gereken şekilde yorumlandığında gelişim, değişim, insancıl kullanım ve alternatif yaklaşımlara yol vermeyeceği, bu açıdan standartların bir temel olarak alınarak, bunun her olgu, her durum, sorunlarda farklılık olması nedeniyle bu temelinde ele alınarak karar oluşturmasında bir gereke boyutu şeklinde yorumlanmalıdır, bireye göre uyarılama esastır.

S ağılığın sorunlu, kusurlu veya engelli olması, preterm bebeklerde olduğu gibi sürecin uzun ve çetrefilli olduğu dikkate alındığında karar oluşturmada belirli öngörüler, belirli standartlar oluşturulmalıdır. Bunlar uzmanlık boyutunda olanların işlevidir. Birçok uluslararası bildirgelere uygun usul ve yöntemleri sunmaktadırlar. Bunlar bağlayıcı değil, bir basamak olarak gelişim ve değişime açık öngörüler olmaktadır.

Karar mekanizmasında başlıca iki sistematik olup; A) TIBBİ BOYUT: 1) tıbbi bilgiler, protokoller, 2) hasta verileri, izlem ve elde edilen sonuçlar, 3) tıbbi karar sistematigi oluşturulmaktadır. Ancak uygulamada dikkate alınan B) HUKUK-ETİK BOYUT karar mekanizmasında: 1) birey hakları, bağımsızlığı, 2) empati yaparak yaklaşım yapılması, 3) rıza ve yaşam hakkı olarak irdelenenler ile bir karar oluşturulmalıdır. Bu iki karar birbirinden farklı olabilir ancak yaşam hakkı, kısaca birey hakları öne çıkmalıdır. Protokollerde de bilim kararı ile uygulamadaki etik dayanaklı karar farklı olabilir. İnsancıl Kullanım boyutu da bu yaklaşım içindedir. Bir etki boyutu, her birey ve her durum için yeni oluşmakta, etkinlik, verimlilik ve kullanılabilirlik durumu olmasa da zararlı olmaması ile bir seçenek boyutu temelinde yapılır ve alınan netice bilimsel kayıtlar ile ortaya konulur. Hekim sorumluluk yüklenerek, insancıl yaklaşım ile, bazı fizyopatolojiyi düzeltici yaklaşımlar yapılabilir. Ancak, faydalanma, yarar durumu olmayınca tekrarlanmaz.

Birçok bitkisel ürünler, belirli etkinlik farmakolojik olarak bulunmasa bile, plasebo etkisi denilen durum, psikolojik olarak etkin yaklaşım ile %30'a varan düzeyde etkisi olabilmektedir. Bir annenin bebeğini öpmesi, şekerli su veya anne sütü vermek ile bebekte stres oranının ve ağrının azalması gibi durumlar, endojen salınan hormonlara (serotonin, oksitosin, endomorfın gibi) bağlı olduğu bilinmekte, ancak bunlar tedavi standartlarında ele alınamazlar.

Bu Ünitelerde Protokollerin çerçeveleri ile Aydınlatma / Rıza ve Kanıta Dayalı Tıp temelinde karar verme, Hasta Hakları temelinde irdelenmektedir.

Özet

Protokollerin Etik Çerçeveleri

Amaç: Protokoller, Sorunlu, kusurlu veya engelli bireylere ve prematüre gibi uzun süreli yaklaşım gerektirmesi ve eşit sağlık hakkı çerçevesinde ve bireysel farkındalık temelinde standart bir yaklaşım boyutu irdelenmek için hazırlanan bir sözleşme niteliğindedir.

Dayanaklar/Kaynaklar: Çeşitli uluslararası ve ulusal Yasalar, ilkeler temelinde konu irdelenmektedir. Yazı etik ve hukuksal nitelikte ele alınabilir.

Giriş: Sağlıkta belirli bir standardın oluşması, ancak bu çerçeveler ile her olgu, sorun ve durum birbirinden farklı olduğu dikkate alınarak, burada özgün ve özel yaklaşım gerektirdiği, ancak uzmanlar tarafından oluşturulan ve devamlı güncellenen yaklaşım ile bir danışmanlık/öneri boyutu oluşturulmasının önemi vurgulanmaktadır.

Amaç: Bazı etik ve hukuk temelinde vurgular yapılarak protokollerin değerlendirmesi yapılmaktadır.

Giriş: Özellikle sorun, kusur ve engelli olan bireyler açısından belirli esasların oluşmasının/protokollerin yapılması önemi vurgulanarak, tanımlamalar hukuk temelinde yapılmış, cezalandırma gerekçesi temelinde olarak, tıpta kanıta dayanmak, hasta-hekim ilişkisi ile karar mekanizması üzerinde durulmuştur. Zamanla gelişen birey hakkı temelinde yapılanma belirtilerek, bilgilendirme/aydınlatma ve Rıza konusuna değinilmiştir. Bilgilendirmede başlıca uygulanan yöntemler hakkında da bilgi sunulmuştur

Genel Yaklaşım: Farkındalık bir konu hakkında olması yanında temel olarak onun usul ve esasları, anlamı, hukuksal boyutu ile etik ilkesel veriler ile tanımlamalar yapılması bu Ünitelerde yapılmıştır.

Yaklaşım: Bireylerin bilgilendirme ve rıza farkındalığı konusunda protokollerin önemi ile ilgili bir düşünce oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Sonuç: Protokollere uyum anlamı, mutlak uyum değil, bu çerçeve içinde bireyselleşmesi ile değişim ve gelişim boyutunun ele alınmasının gerektiğidir.

Yorum: Farkındalık bilinç durumu protokoller ile daha net somut ortaya çıkarılabilmekte, ancak mutlak uyum hekimleri, uzmanları robotlaşmış boyutuna getireceği de akıllardan çıkmamalıdır.

Anahtar Kelimeler: Protokoller konusunda farkındalık, etik, hukuk bakış, bilgilendirme, rıza

Outline

Ethical margins of Protocols

AIM: The person whether has Impairment, Disability/Incapability and Handicap, or thus, long term health facilities required preterm infants, under the concept of Equal Health Rights, the procedures and the applications must be standardized under protocols, established by specialist, as in here Neonatologists', thus, be evaluated under ethical and legal considerations.

Grounding Aspects: The international ethical declarations and law orders are primarily taken in notice for the evaluation, thus indicated at the Unit. These indications can be considered as legal perspective.

Introduction: There must be standardized parameters as protocols, for guiding to physicians and be a proper way to follow, especially long term medical evaluation of disabilities and preterm infants. Thus, every patient, every condition and problem, are unique and specific to a person, these indications must be evaluated, taken in consideration, thus not standard application procedures, differentiate, progressive and developed by medical

orders. This is a perspective for a physician and/or specialist, not be on like a robot. The descriptive especially legal concepts, punishment groundings, the Evidence Based Medicine procedures, decision making hints are also discussed, by informative consent and information giving methods.

Proceeding: Awareness concept is under ethical evaluation, meaning as humanity and civil liberties at honor and informative consent.

Notions: To be on the protocols, not meaning as strictly follow them, just by medical science and evidence based on person, it can be differentiated, generated or progressed by civil right, requirements.

Conclusion: Protocols are a way and a method of consciousness, thus not be a robotic obeying, considering, tailoring the medical treatment, under the patient.

Key Words: Awareness on protocols, ethical and legal considerations, informative consent

Protokoller, Giriş

Protokolün (Conventional Paper Conduct) Tanımı

İnsancıl Protokoller; Protokoller insan haklarının güvence altına alınmasında zorunlu görülmektedir. Neonatal dönemdeki bebeklerin Haklarını tanımlayan bu protokoller, Türk Neonatoloji Derneğinin Akademik Kurullarının öngörüsü ve Neonatoloji Bilim Dalı Öğretim üyeleri tarafından alınan katkılarla hazırlanmış, uygulama alanına getirilmiştir. Yenidoğan bebeklerin var olan insancıl haklarına dayalı ana sorunları ile ilgili tamamlayıcı metinlerdir.

Alana özgülenmiş protokoller, alanda temel eğitim almış ve yetkin, yeterli kişileri ilgilendirildiği vurgulanmalıdır. Bazı metinler sağlık elemanlarının görmesi ve başka bireylere de göstermesi gereken davranış muameleleri de dile getirmelidir.

Protokoller, bireyin belirli olanaklarını gerçekleştirebileceğinin genel koşulları sayılan bazı imkânların sürekli olarak gerçekleştirilmesine odaklıdır.

Hazırlanması

Türk Neonatoloji Derneği tarafından akademik kurul tarafından hazırlanmış protokoller, yine Protokol Kurul Toplantısında kabul edilerek uygulamaya konulmaktadır. (Sağlık Bakanlığı, 30.07.2000/24125 sayılı Tebliği dikkate alınmıştır.)

Güncellenme

Protokol, bilimsel, etik ve ekonomik esaslar temelinde, her yılın ilk üç ayı içerisinde güncellenmesi prensibi ile ele alınması genel kabul görmelidir. Kısaca güncelleme en az yıllık olmalı veya bilimsel katkıya göre daha kısa sürede yapılmalıdır.

Gerekçe

Tıbbi rehberler, tıbbi yaklaşımlara yol gösterici olmakta, tanı, tedavi, tıbbi yaklaşımların planlanması, karşılıklı kabul edilen, hususları ve pratik yaklaşımları belirtmek amacı ile oluşturulurlar.

Hukuksal Değeri

Klinik protokoller, daha özgün anlamı olup, açıklayıcı özellikleri yanında, bazı kuralları kapsamakta ve bazı öngörülerini sunmaktadır. Protokoller rehberden daha katı algılandığı için, hukuk yaklaşımlarda, özellikle mahkemelerde daha ağırlıklı olmaktadır. Bu açıdan görüşü

kesin destekleyen veri, bulgu olmadığı için, karşılıklı değiştirilebilir, değişebilir nitelikte kabul edilmelidirler.

Nitekim Deontoloji Nizamnamesine göre bir hekimin görevi; insan sağlığına, hayatına ve şahsiyetine ihtimam ve hürmet göstermektir. Hekim tedavi garantisi vermez, veremez, tıbbi yaklaşım, bakım ve tıbbi uygulama yaklaşımı yapmakta, iyileştirme ve sağlığına kavuşturma ancak amaç, niyet olabilir. Günü/saiki, izlem ve takip, kontrollerle oluşabilmektedir. Komplikasyonlar, istenmeyen durumun oluşması olup, buna göre tedbirlerin alınması önemlidir. Şüphe hastanın lehine olarak ele alınarak, gerekenler yapılır, tereddüt var ise gereken tetkik yapılmalı ve tedbir alınmalıdır.

Düzenlenme

Her ünite, servis veya bilim dalı, protokollerdekileri kendi personel, cihaz ve malzemeler, konsültasyonlar ile bakım yerlerinin dâhil olmak üzere, yeterlilik ve yetkinlik durumlarına göre uygulanabilirliğini tanımlaması beklenir.

Özgün İşleve Göre Bildirgeler

Perinatoloji ve Neonatoloji de Protokollerden daha önemli hukuksal geçerli yapılanma Uluslararası Bildirgelerdir.

Protokollere uyum zorunlu değildir, ancak uymama gerekçesi tıp biliminin hasta verileri temelinde, uygulamalar ile sunulmalıdır. Neden uyulmadığı gerekçesi olmalıdır. ÖRNEK OLARAK: “*Hasta tolere etmedi ve verilemedi*” en basit ama geçerli bir nedendir. Başka örnek; “*Hastaya pulmoner komplians arttırmak ve pulmoner direnci düşürmek amacı ile verildi, hastanın solunum sıkıntısı RDS sorunları, verildikten sonra hastadan özellikle klinik olarak alınan veriler ile sorun azalmış/ortadan kalkmıştır*” gibi gerekçeler belirtilebilir.

Bazı özel durumlar için Bildirgeler

Haklar (Özet)	
Hücre	<ul style="list-style-type: none"> • Oviedo Sözleşmesi • Helsinki
Embryo	<ul style="list-style-type: none"> • Anne (Baba) hakkı bütünleşmesi • 1983-98 İstek üzerine yapılabilir (10 GH)
Pre-viable	<ul style="list-style-type: none"> • Fetus-Anne Hakkı ayrı • 2005 TCK 20 Hafta
Viable	<ul style="list-style-type: none"> • Yaşam Hakkı (22-2=20 GH) • 2009 Özürlü Kanunu
Bebek	<ul style="list-style-type: none"> • 2001-Medeni Kanun Miras • Yaşam, bakım, izlem Hakkı

Şekil 1: Bebeğin gelişmesine göre tanımlanan ilkeler olmaktadır.

Tanımlar

Terimler-Tanımlar

Bazı terimler net olarak tanımlanmalıdır:

a) Tedavi; *sağlığı bozulmuş olan bireyi sağlıklı duruma kavuşturma amacıyla yapılan tıbbi işlemlerin tümüdür. Deontoloji Nizamnamesinde; hekim tıbbi yaklaşımı, insan sağlığına, hayatına ve şahsiyetine ihtimam ve hürmet göstermektir olarak tanımlanmaktadır. Hekim tedavi garantisi veremez. Tedavi yapar değil, tıbbi yaklaşım ve uygulamalar yaklaşımı yapar tanımı daha uygun niteliktedir. Tedavi kelimesi hekimlik alanında sağlıklı duruma kavuşturma değil, tıbbi yaklaşım ve girişimlerde bulunma olarak ele alınmaktadır, bu açıdan hukuk veya lügat anlamından farklılık taşımaktadır.*

Bir etik yazı için kaynak taramasında, mantar zehirlenmesi nedeniyle 4 hekimin meslekten men cezası aldığı gözlenmiştir. Hekimler şifa ile/tedavi edildi ve sağlıklı taburcu raporu olduğu, ancak 3-5 gün sonra hastalanıp olguların ölmesi nedeniyle bu hekimler meslekten men edilmişlerdir. Bu olguları kurtarmak olası olmasa bile, hekimler onları salah olarak eve izlem adı altında göndermedikleri ve kimseye, zehir danışmaya danışmadan, verilen İzotonik serum ile iyileştiği sanılarak şifa diyerek, kontrole çağırılmadan taburcu edilmeleri sonucunda meslek men cezası verilmiştir ve Sağlık Şûrası da onaylamıştır.

b) Tereddüt; *kararsızlık ifade eder, bunun ortadan kaldırılması gerekir.*

c) Şüphe; *emin olmama, güvensizlik, inanma ile inanmama arasındaki duygu olarak ifade edilir, CMK göre farklı boyutları vardır. Bunlar:*

- 1) Basit şüphe (CMK 158, 160): *olayın gerçekleştiğini araştırma görevdir, doğru olup olmadığının kontrolüdür,*
- 2) Makul Şüphe (CMK 116-Yön 6.27) *Olayın gerçekleştiği kesin, faile ulaşmak için araştırma gereklidir,*
- 3) Yeterli Şüphe (CMK 170, 2.172) *deliller toplanmış, şüphelenin olayın faili olup olmadığı kuşkuludur,*
- 4) Kuvvetli Şüphe (CMK 90/2, 100, 109, 140,135) *fail kesin, zarar oluşturmaması için tedbir alınmasını gerekli kılmaktadır.*

d) Komplikasyon; *hekimlikte istenmeyen etki, tesir olup, primer hastalık ile ilintili veya alakasız olarak rastlanan bazı sorunlara denilmektedir. Komplikasyon arzu edilmeyen ama olası sorunlar olup, gerekli dikkat göstermeyi ve özenli davranmayı gerekli kılar. Taksir (TCK 22) bu kapsamdadır ve kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, gerekenleri yapmaz ise neticenin meydana gelmesi halinde bilinçli taksir vardır. Zararın somut olması ile; Dikkat ve özen eksikliği, ihmal ve bilinçli taksir / tedbir ve önlemlerin alınması durumunda ceza öngörülür.*

e) Hata; *Füilin icrası sırasında suçun kanuni tanımındaki maddi unsurları bilmeyen bir kimse, kasten hareket etmiş olmaz. Bu hata dolayısıyla taksirli sorumluluk hali saklıdır.*

f) İhbar zorunluluğu; *Sağlık mesleği mensuplarının suçu bildirmemesi (TCK 280) Görevini yaptığı sırada bir suçun işlendiği yönünde bir belirti ile karşılaşmasına rağmen, durumu yetkili makamlara bildirmeyen veya bu hususta gecikme gösteren sağlık mesleği mensubu (Sağlık mesleği mensubu deyiminden tabip, dış tabibi, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren diğer kişilerdir), cezalandırılır.*

Hâkimin Kararının gerekçesi

Temel Cezanın belirlenmesi için ortada somut bir olay, zarar unsuru olmalıdır. Başlıca ceza belirleme parametreleri:

- MADDE 61.-** (1) Hâkim, somut olayda;
- Suçun işleniş biçimini,
  - Suçun işlenmesinde kullanılan araçları,
  - Suçun işlendiği zaman ve yeri,
  - Suçun konusunun önem ve değerini,
  - Meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığını,
  - Failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığını,
  - Failin güttüğü amaç ve saiki,

Kanıtı Dayalı Tıp

Hekim bilimsel olarak Kanıtı Dayalı Tıp Kavramında tıbbi yaklaşım yapması öngörülür. Buna göre:

1-İLK ADIM

Hasta/olgudaki veri/semptom sorgulanmalı: Hastalık yok, Hasta var prensibi ile Bireyin/bebeğin sağlık durumu, sorunlu ise sorunu tanımlanmalıdır.

2-İKİNCİ ADIM

Soruna özgün tıbbi yaklaşımlar irdelemeli:

- Temel Vurgular: **a)** *bu probleme ne ad vermektesiniz? Hastalık mıdır, bulgu mudur? Hastalık ise ne tip hastalıktır? b)* *Hastalığın sebepleri nelerdir? c)* *Nasıl başlamış ve nasıl gelişim göstermiştir? d)* *Bedeni nasıl etkilemiştir? e)* *Hastalığın şiddeti nedir? Nasıl gelişim göstermektedir?*
- Sorun ile ilişkili durumlar: siyanoz, asidoz, hipoglisemi gibi

3-ÜÇÜNCÜ ADIM

Yararlılık durumuna göre tıbbi Yaklaşımın kanıt düzeyi dikkate alınmalı:

- GRUP A (temel hekimlik yaklaşımı, Yapılması beklenenler):** 1: Sistemik derleme, randomize klinik çalışmalar
- GRUP B (Alternatif öngörülen tedavi seçenekleri, yararlı olması beklenen):** 2'a: Sistemik derlemeler, Kohort, 2 b: Kohort çalışmalar, izlemde kalan %80 olan randomize klinik çalışmalar
- GRUP C (olguya göre yaklaşım, insancıl yaklaşımlar):** 3'a: Sistemik derleme, olgu kontrol çalışmalar, 3 b: Olgu kontrol çalışmalar
- GRUP D (Uzman hekim kontrolünde, yüksek izlem ile yaklaşımlar, ortak sorumluluk kararları):** 4: Olgu serileri, kontrolsüz Kohort veya randomize klinik çalışmalar
- GRUP E (Konsültasyon, Konsey, Etik Kurul kararları):** 5: Uzman görüşü, eleştirel değer biçmeye dayalı olmayan çalışmalar

4-DÖRDÜNCÜ ADIM

Her hasta/olguya göre değerlendirmeli:

- P: Popülasyon/Problem (hastanın en önemli karakteristikleri, problem, hastalık, durumu)
I: İşlem (Belirtiyi, tanısal kesiti, prognostik faktör, tedavi, hasta algılamasını, diğerleri); ne yapmak istiyorsunuz? İlaç yazmak, test istemek gibi
K: Karşılaştırma-işlemlerin, uygunsu (karşılaştırmak istediğiniz temel alternatifler nelerdir)
S: Sonuçlar; ilgilenen durumun klinik sonuçları (Bakabilecek durumda olmak, ölçmek, iyileştirmek, etkilemek istediğiniz nedir? Elde etmek istediğiniz sonuç nedir?)

5-BEŞİNCİ ADIM

Tıbbi yaklaşım ve süreç ele alınmalı: **a) Tıbbi yaklaşım ve uygulamaların süreci hakkında aydınlatma:** olası seçenekler ve riskleri, önerilen tedavi yönteminin türü, başarı şansı ve süresi, En uygun ve en etkin tıbbi yaklaşım nelerdir, alternatifler ve gerekçeleriniz? Sonuçları hakkında aydınlatma: **b) Tıbbi uygulama ve yaklaşımlardaki Riskler, komplikasyonlar ve yapılan dikkat ve özen yaklaşımları:** verilen ilaçların kullanılışı ve olası yan etkileri. Tıbbi yaklaşım yaparken çekindiğiniz veya dikkat edilmesi gerekenler nelerdir? Tehlikeler hakkında aydınlatma: hastanın sağlığı için taşıdığı riskler. **c) Hastalıkta en çok çekindiğiniz ve korktuğunuz gelişme nedir? Hastalığın oluşturduğu temel sorunlar nelerdir? d) Tedaviyi kabul etmemesi durumunda hastalığın yaratacağı sonuçlar**

Hekim, sağlık kavramı içinde, yaşamı, şahsiyetine de ihtimam ve hürmet göstermelidir.

Hekim hasta/olgu ile sağlığı yanında, yaşamı, gelişimi ve şahsiyetine ihtimam ve hürmet göstermesi öngörülür. Buna göre:

2) Kararların tutarlılığı

Hükmün, kararın şüphe ve tereddüt yaratmayacak şekilde açık olması gerektiği Yargıtay kararları (2014/82) ile de belirtilmektedir. Bu açıdan ön-tanı, ayırıcı tanı gibi ifadeler önemlidir.

- a) Omniscience:** Karar, tanı her kesim tarafından kolay kabul edilebilir olmalıdır,
b) Omnipercipiencie: Karar, tanı, ilgili kişilerce empati yapar gibi değerlendirilmeli, benimsenmelidir,
c) Disinterest: Karar, tanı, kabul görmeyen veya ilgi duyulmayan temellere dayandırılmamalıdır,
d) Consistency: Etik olarak, benzer durumlarda kararlar aynı veya uyum içinde olmalıdır,
e) Dispasion: Karar, tedavi şekli, aşırı gergin ve ruhsal sıkıntılı dönemde alınmamalı, sağlıklı düşününebilecek ortamda alınmalıdır.

3) Tıbbi yaklaşımlar hukuka uygun olmalıdır

Avrupa Konsey Kararları, (2006-2015):

- a) Yaşam hakkı** ilk sayılan haktır. Alındıktan sonra geri verilemez ve katı şekilde yorumlanmalıdır, yoruma, geleneklere ve öngörülere kapalıdır.

b) Doğmamışın yaşamı da korunmalıdır. Yaşamın ne olduğu ne zaman başladığı ve sona erdiği konuları açıklığa kavuşmamıştır, hamileliğin sonlanması sadece annenin özel hayatının bir meselesi şeklinde değerlendirilemez.

c) Yükümlülük olarak ölüm olayları araştırılmalıdır,

d) Özerklik, özellikle seçtiği tedavi, tıbbi durumuna uygun olmadığı hallerde bile, hastanın, istediği her türlü tedaviyi alma hakkı anlamına gelmez, hastaya içinde bulunduğu duruma uygun ve onunla uyumlu tedavi verilmelidir. Ayrıca, hastanın acılarını dindirmek, uygun bakım ve destek sağlamakta hekimin görevlerindedir. Bazı ülkelerde ise hastayı yapay yoldan beslemek, sonlandırılabilmesi ya da geri çekilebilmesi mümkün bir işlem değil; yaşamının son dönemine gelmiş terminal durumdaki hastanın, kendisi talep etmedikçe, tıbbi bakımı kapsamında sürdürülmesi gereken temel ihtiyacı kabul edilir.

e) Palyatif bakım, hastaya mümkün olduğunca en nitelikli yaşam olanağını sunma amacını taşır. Palyatif bakım, hastanın ağrı, acı ve diğer semptomlarını kontrol altına almak; içinde bulunduğu psikolojik ve sosyal koşullara uyum gösterebilmesi için destek vermek, hatta uygunsuzsa manevi destek sağlamak üzere etkili bakım sunmaktır

4) Etik ilkelere uymalıdır

Etik ilkeler GENEL PRENSİPLER:

a) güven,

b) sadakat ve

c) sır saklama ile

UYGULAMALARDA,

a) Yararlılık,

b) zarar vermeme,

c) özerkliğe saygı ve

d) adalet.

Sağlık Ekonomisi

Ekonomi prensiplerine dikkat etmelidir (yaşam hakkı söz konusu olduğunda ekonomi yapılmaz):

a) Etkinlik, yeterlilik,

b) Verimlilik,

c) Bulunabilirlik, yararlı olabilmesi.

Toplam Kalite müşteri memnuniyetidir

Kalite: Yaşam hakkında kalite kavramı olamaz, kalite; nasıl oluştuğu, müşteri memnuniyeti olarak tanımlanır.

Standart Bakım Kalıpsal değildir.

Bakımda standart kavramı: Hukuk temelinde eşit sağlık hakkı ve ortalama/standart rutin bakım yaklaşımları her bireyin hakkı olarak görülmektedir. Tüm hastalar maddi duruma bakılmaksızın gerekli tıbbi yaklaşım ve tedaviyi almalıdırlar. “Standart, ortalama bakım” yaklaşımları da bu konuda uzmanlarca oluşturulmasını gerekli kılmaktadır. Eşit

Sağlık Hakkı temelinde bireyin sağlık durumuna göre, gerek kontrol izlemleri dâhil, tüm tıbbi yaklaşım ve uygulamalarda belirli temeller altında yapılması ve özellikle büyüme, gelişme, beslenme ve aşı gibi önlemler ilk plana alınmalıdır. Çocuklarda dâhil olmak üzere, yaşına ve bilinç durumuna göre tıbbi alınacak karara iştiraki sağlanabilir. Akılcı bakım temelinde, birey ile rutin bakım orantılandığında; P (potansiyel zarar) +G (zararın dayanakları) +B (daha az tehlikeli durumlar) +U (yararlılık durumu) temelinde dengelenmelidir. Dikkat ve özen öngörüsü ile bakılmasını gerekli kılmaktadır.

EŞİT SAĞLIK HAKKI ÇERÇEVESİ (Equal Health Care Rights: Nelson; 2000, page,10)

- *Probleme ne ad verdiğiniz? Hastalık mıdır? Semptom mudur?*
- *Sorunun Sebepleri nelerdir?*
- *Sorun nasıl başlamış ve gelişmiştir?*
- *Sorun bedeni nasıl etkilemiştir?*
- *Sorunun şiddeti?*
- *Sorunda beklediğiniz ve korktuğunuz gelişmeler*
- *Sorunu oluşturan temeller*
- *En uygun ve en etkin yaklaşımlar*
- *Tedavide çekindiğiniz ve dikkat ettikleriniz*

NOT: Rusya standart bakıma tam uygun araba imaline müsaade ettiği için tüm arabaların aynı olduğu gözlenmiş, ancak Amerika/Avrupa standartların minimal olması koşulu getirildiğinden tüm arabalar bunun üstünde bir teknolojik yapıya ulaşmışlardır. Tedavide de standart bakımı minimal düzey olarak almalıdır.

SONUÇ: Protokoller standart yaklaşım boyutu olarak ele alınır ve uzmanlaşan hekim bunun üstünde bir boyut yakalaması beklenir. Standart içinde kalan hekim tanımı beklenilmemeli, tüm hasta, olay ve durumlar birbirinden farklı olduğu için, mutlaka ek bir durumun oluşması beklenir veya gerekli görülür.

Şematik olarak Kanıt ve Hasta-Hekim İlişkisi

Hekim ve hasta arasındaki ilişki bir sağlık iletişim ve ilişki boyutu olup, bir bakıma sağlık konusunda bir sözleşme niteliğindedir.

Sözleşmenin, sağlık sözleşmesinin, ilkesel maddeleri de Deontolojik/etik olarak saptanmıştır.

Sözleşmede taraflar olarak, hasta ve hekim, karşılıklı birisinin görevi diğerinin hakkı olmakta, yaklaşımda amaç ve güdü öne çıkmaktadır. Hekimin hakları, hatta sağlık kurumunun hakları da tanımlanmaktadır.

Yaklaşımların temel boyutu Şekil 2’de gösterilmektedir.

Kanıtların genel sunulması

Hekim tedavi garantisi vermez/veremez

Hak ediş göre yaklaşım/adalet

- **A YAP** / Sağlık-Hemşire-Hekim
- **B Yapılabilir** /Hekim
- **C Olguya Göre** /Pediatri Uzmanı
- **D Uzman Görüşü** /Neonatolog

Hakka tecavüz etmeme/Önlem/izlem – İNSANCIL KULLANIM

Zarar vermeme

- Sakıncalı, Zararlı, Kontra-endikasyon
- UYARILAR: Dikkat edilecekler ve yapılacaklar
- YAN ETKİLER: Temel etki yerine destekleyici
- ADVERS ETKİ, Ters etkiler
- KOMPLİKASYON: İstenmeyen ama beklenen etki

Hak edileni VER, ÖNLEM ve ZARAR VERME

Şekil 2: Hekimlik yaklaşımları genel olarak 3 boyutta ele alınma durumu

Özellikle TCK Kapsamında hukuksal Boyut

**Aradaki İlişki ve İletişim
Hasta-Hekim HAKKI
Hukuk (=anlamı Haklar)**

- **Birey Hakkı(Kul Hakkı), civil liberties-privilege**
- **Just-Justice-Juridical-Common Sense/Toplum vicdanı**

AMAÇ → **GÜDÜ/Saiki** → **Sağlığın Korunması**

1) Fizyolojik Destek
2)Fizyopatolojik Önlem
3)Tedavi

Amaç ve güdü SAĞLIĞIN KORUNMASIDIR

Şekil 3: TCK temel ilk Maddesinde bireyin hakkı ve bağımsızlığı kapsamında sağlık öne çıkmaktadır.

KARAR MEKANİZMASI

Kararın oluşturulmasına etkili olan mekanizmalara kısa bir göz atılacak olursak;

Yönetim Modelleri

Yönetim modelleri başlıca 3 grupta toplanabilir.

a) **Lider: Tek sorumlu, hekim veya yönetici sistemi**

Klasik sitemde tek karar veren, bilen ve bu işi yapacak olan olduğu için hekimler karar vermekte iken, bu yapılanma klasik model olarak tanımlanmaktadır.

b) **Çoklu sorumlu: Kuvvet Ayrılığı sistemi**

Bir ekip olarak, komisyonlar karar vermektedir. Burada hasta kararı olmamakta veya sayı olarak ekseriyet içinde erimektedir.

c) **Birey Hakkı: Tek sorumlu, bireydir**

İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa Konsey Raporunda Civil Liberties/Birey Hakkı temel yapı olup, tüm kurum ve kurullardan bireyin hakkının korunması ve gözetilmesi gerekmektedir

Haklarda Gelişim olarak Tanımlama

- FAZ 1,0: **PATERNALİSTİK, Hekim karar verir ve tedaviyi yapar**, hasta uymak zorundadır, hastanın Tıp Bilgisi olmadığı için karışamaz, itaat etmelidir.
- FAZ 2,0: **YETKİ, GÖREV, SORUMLULUK ve VAZİFELER** geçerlidir. **Hekim görevini yapar, görev gereği hastanın onayını almak zorunda değildir.** Acı ilacı içmek hastanın görevidir.
- FAZ 3,0: **HASTALIK YOK, HASTA VAR.** İlkeler ve sorumluluklar temeldir. Hekim “*doğru nedir ve ne yapmalıyım*” etik sorgular içindedir. Yapılacaklar otonomi içinde olup, zarar oluşturmama temellidir. Bağımsızlık, bireyin talep etmesi ile geçerli olur, **aydınlattıktan sonra rıza şartı vardır.**

Kararın temeli

Hekim çeşitli tetkikleri yine bilimsel gerekçe ile yapmalıdır. Bu gerekçeler protokollerde sunulmakta, standart üstüne de yine bilimsel olguya dayalı gerekçe ile çıkabilmektedir. Burada dikkat edeceği lider, kurallar değil, bireydir, bireyin verileridir.

Neonatoloji de röntgen iyi ve sorunsuz gibi görülse de eğer hemşire RDS/solunum sıkıntısı olduğunu ve ağır yapıda olması ile hekim buna karşı çözüm getirmelidir. Önemli olan radyolojiyi değil, hasta olmalıdır. Yalnız gerekçesini bilimsel oluşturmalı ve faydalanıp, faydalanmadığını da yazılı tanımlamalıdır. Ölçümler; zaman süreci içinde, sorunu tanımlayabilen ve doğrusal ölçüm boyutu ile bilimsel dayanağı olmalıdır. Uygulamanın tekrarlama boyutu, eğer olgu faydalanmamış ise işlemi/eylemi gereksiz boyuta getirir.

Hekimlik mesleğinin gelişimsel boyutunda artık soruna bakarak, oluşan problemleri, kısaca hastalığı tedavi etmek değildir, öncelikle hastalanmayı önlemek, sonra riskleri kaldırmak ve daha sonra erken yaklaşım yapmaktır. Tedavide oluşacak başarı değil, erken fizyolojiyi düzenleme, düzeltme ile fizyopatolojik sorun oluşmasını engellemek, tedavi öncesi yaklaşım ile sorun gelişmesini engellemek olmalıdır. Gebeliğin takibi, vajinal doğum, anne sütü tümü bu esastadır. Bebeklerin izlemi ve gelişimsel olarak destek, önlem boyutu ile desteklemek ve anemi oluşmadan demir desteği ve günlük demir verme gibi yaklaşımlar artık rutin uygulananlar olmalıdır. Tedavi gereksinimi bir bakıma, neden, niçin, nasıl oluştu, neden hastalandı sorgusu getirmektedir.

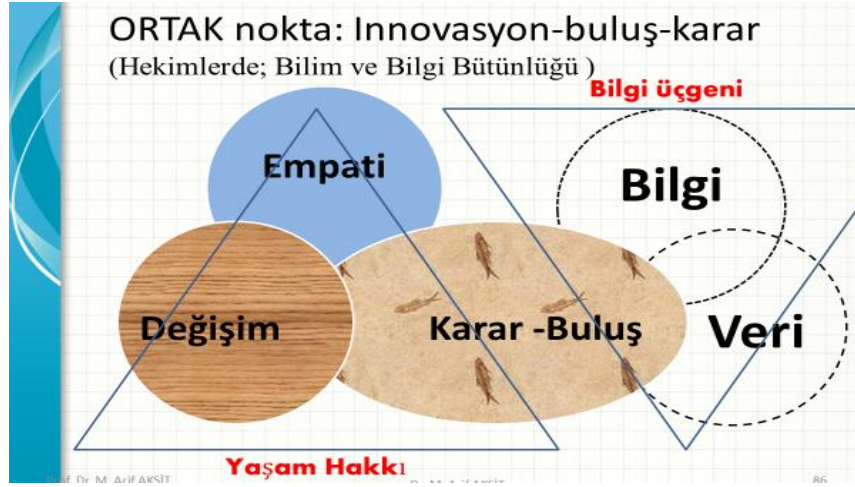
Birey Hakkı yapısında Tarihsel gelişim

Şekil 5: Friedman'ın tanımladığı yapılanma. 4,0 olarak belirtilen bilişim teknolojisi ve yapılanmanın birey üzerinde gelişmesidir.

Kararda iki yapılanma: 1) Bilgi üçgeni ile 2) Yaşam Hakkı, etik boyut

Şekil 6: 1) Yaşam boyutunda a) empati, b) bireye, duruma ve olaya göre değişim, yeniden yapılanma ile c) karar verme durumu, 2) Bilgi Üçgeninde de a) Tıp bilgisi, b) Hastanın verisi ile c) tıbbi boyutlu karar mekanizması. Bu iki karar boyutu bütünleşmelidir.

Bilgilendirme ve Rıza

Bireyin Hakkı çerçevesinde insanın kendisi ile ilgili tüm bilgileri öğrenmesi ve anlaşılır şekilde açıklanması, bilinçli olması ile farkındalık boyutuna gelmelidir. Bu yaklaşımda ikna ve ümit gitmesin diyerek farklı yaklaşımlar kabul edilebilir olamaz. Ancak doğru denilince de bunun ruhsal ve sosyal olarak iletilmesi önemli bir hekimliğin etik boyutu olmaktadır.

Zamanımızda civil liberties/bireyin hakkı ve bağımsızlığı temel olduğu için, bilgilendirme ve rıza alınmalıdır.

Açıklama olarak bazı noktalar iletilmelidir.

A) İmzalatan bilgi veya onam formu hukuksal açıdan yeterli değildir, ancak yazılı olması beklenir. Ekte de görüleceği gibi temel olan sorulara verilen cevaplar olmalıdır. Bazı durumlarda teyp ile ses kaydının alınması ve bir hukuksal durum açısından saklanması gerekebilir, ancak bunun tüm taraflar tarafından kabulü gereklidir, gizli ve üzerine oynama ile kullanılması olanaklı olmayıp, sadece mahkemede kullanılabilir olmalıdır.

B) Onay rıza değildir. Bazı formalarda onay olarak geçmekte, bu hukuk açısından sıkıntılara neden olmaktadır. Örnek olarak: “Sizler Belediyemize başvurduğunuz, yapılan değerlendirme ile hukuksal bir engel olmadığı saptanmış, bağımsız ve bağlantısız olarak, şahitler üzerine kendi rızanız ile kabul ediyor musunuz” diye sorulmaktadır. Aile veya birisinin onayına veya rızasına bakılmamaktadır. Burada önemli olanlar: a) hukuk tarafından engel veya yasak olanlar olmamalıdır, aklı yerinde, evli olmayan ve hür iradesini kullanabilme gibi şartlar olmalıdır, b) yazılı başvurmaları ve evliliğin anlamını bilmelidirler, c) birliktelik için evlenmesi temel olmakta, d) insanlık ve eşit haklarda rıza ile oluşmaktadır.

C) Hukuksal boyutu olmalı, resmi nitelik kazanmalı ve şahitler ile tanımlanmalıdır. Vaz geçtim demek ile olmaz, mutlaka araya sorunlarsa bağımsız karar verenler, kısaca Mahkemeler girmektedir.

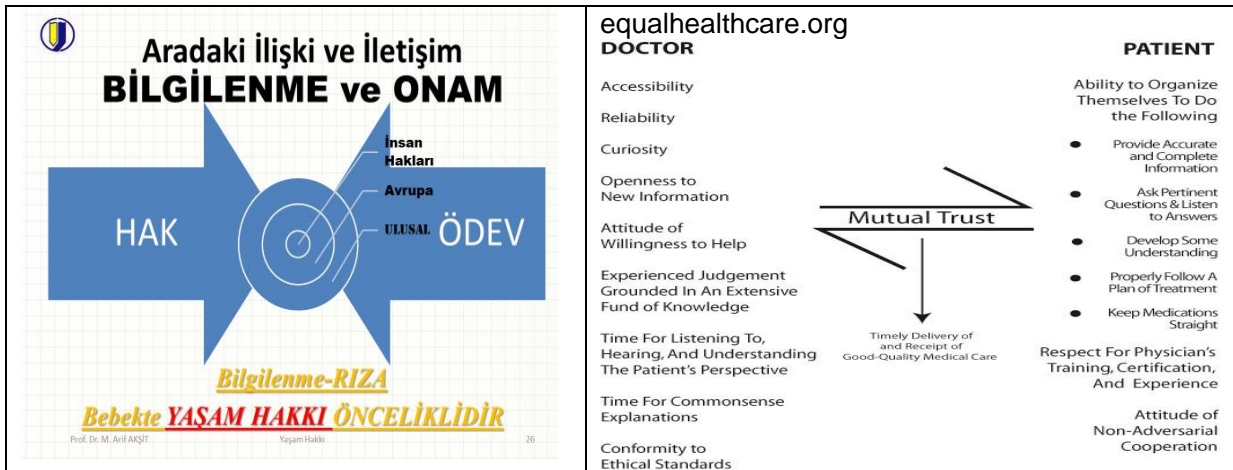
Bilgilendirme/Aydınlatma ve Rıza/Onam hukuken yapılması gereken bir yaklaşımdır. Hukuk Boyutu: (Anayasa (17. Md), 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, 4721 Sayılı Medeni Kanun, 1219 Sayılı Tababet ve Şua-batı Sanatlarının Tarzı İcrasına dair Kanun (70. Md), Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi (13-14/2. Md), 2238 Sayılı Doku ve Organ Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli Hakkındaki Kanun (7. Md), Hasta Hakları Yönetmelikleri, (1998-2013), 2827 Nüfus Planlaması Hakkındaki Kanun (4-6. Md) ile **ULUSLARARASI:** 1981 Lizbon Bildirgesi: Hasta Hakları, Amsterdam (1994), 1995 Dünya Tabipler Birliği, Bali/Endonezya Bildirgesi, Avrupa Konsey Kararları bu kapsamdadır.)

BİLGİLENDİRME USUL VE ESASLARI

Görev=ödevi tanımlar

Temel olarak sağlık elemanının görevi, onun sorumlulukları ve yükümlülüklerini tanımlar, hastanın görevi de onun sorumluluk ve yükümlülüklerini tanımlar. Kısaca birisinin görevi, diğerinin ödevi (yükümlülükleri) olmaktadır. Karşılıklı bir sağlık temelinde ilişki ve iletişimleri olmaktadır. Bunlar hekimlik ilkeleri ile *Deontoloji Nizamnamesinde; hekim tıbbi yaklaşımı, insan sağlığına, hayatına ve şahsiyetine ihtimam ve hürmet göstermektir.*

Hekim ve Hasta İlişkisi/Ödev ve görev tanımları

Şekil 4: Hasta ve Hekim arasındaki ilişkiyi uluslararası ve ulusal ilkeler temelinde bir

hukuksal yapıdır. Bu konuda equalhealthcare.org, hekim hasta ilişkisi de sunulmaktadır. NOT: ortak güven altında: HEKİM; ulaşabilir, güvenilirlik, merak, yeni bilgilere açık olmak, yardıma istekli olmak, etkin, yetkin olma, hastanın görüşlerini dinlemek, genel bakış açısında olma, etik standartlarda olma ile HASTA; gerekenleri yapabilme, hekime ve işleme saygı, reklam olmayan ilişki tanımlanabilmelidir.

- **Sağlık çalışanı, hastayı bilgilendirirken uygun ortamı sağlar ve hastanın mahremiyetine riayet eder.**
- **Bilgi**, hastanın anlayabileceği şekilde olmalıdır, sosyal ve kültürel düzeyine uygun, tıbbi terimler kullanılmadan, mümkün olduğunca sadeleştirilerek, tereddüt ve şüpheye yer verilmeden, hastanın ruhi durumuna uygun ve gerektiğinde soru sormasını teşvik edecek tarzda nazik bir ifade ile verilir.
- **Bilgiyi sağlık çalışanı vermesi uygundur.** Hasta, sağlık durumu konusunda sözlü olarak, tıbbi müdahaleyi yapacak sağlık çalışanı tarafından bilgilendirilir. Tıbbi müdahaleyi başka bir sağlık çalışanı yapacaksa -bu durumu da içeren- hususlar

bilgilendirilmiş onay formuna yazılır ve şahitle birlikte imza altına alınır. Hastanın talep etmesi halinde, bizzat tıbbi müdahaleyi yapacak sağlık çalışanı tarafından bilgilendirilmesi ve soruların cevaplandırılması sağlanır.

NOT: Amerika’da bazı yerlerde bilgilendirmeyi bağımsız hekimler yapmakta, birlikte bir ekip olarak sunmakta, hekimi, idari personel, bireyin avukatı, kişinin izin verdiği yakını, gerekirse papaz bulunabilmektedir. Burada hekim değil, başkası bilgi sunmaktadır.

- **Tercih seçeneği verilmelidir.** Hasta, yapılacak tıbbi müdahale hakkında bilgilendirilerek, varsa kendisine tanınan müdahale seçenekleri arasından seçim yapabilmesine imkân tanınır. Apandisit ameliyatı tercihi, acık mı kapalı mı olmasıdır. Ameliyatı kabul etmemesi yaşam hakkı nedeniyle hekimin savcılığa başvurarak mahkeme kararına göre yapması gerekir. Savcılık derhal hekime yapın diye kararını sunacağı bilinmelidir. Aksi durum bilinmemektedir, örneği yoktur. Hekimler bu durumu hastane güvenlik/polisine söylemesi ile işlem yürütmektedir.
- **Anlaması sağlanır.** Hastaya anlatılanları anlayıp anlamadığı sorularak, kendi ifadesiyle tekrar ettirilir ve anlaşılmayan hususlar tekrar anlatılır. Zorlama ve ikna etmek yasal değildir. Anlamadı değil, algılamadı veya anlatılmadı demek daha uygun nitelikte olabilir.
- **Temsilciye bilgi verilebilir.** Sağlık durumu ile ilgili gereken bilgi bizzat hasta tarafından istenebilir. Hastanın, küçük, ayırt etme gücünden yoksun veya kısıtlı olması halinde yakını veya kanuni temsilcisi tarafından bilgi istenir.
- **Başkasına yetki verebilir.** Hasta, sağlık durumu hakkında bilgi almak ve tıbbi müdahaleye Onay göstermek üzere bir başkasına da yetki verebilir. Verilen yetkinin belgelendirilmesi gereklidir.
- **Başka hekim de bilgi alabilir.** Hasta, tedavisi ile ilgilenen hekim dışında bir başka hekimden de sağlık durumu hakkında ikinci bir görüş talep edebilir. Burada dikkat edilecek nokta, talebi hekim yapar, hasta onaylamalı, ancak ve yalnız hasta hekim değişikliğini talep edebilir. Başka hekim müdavi hekimden bilgi alabilir, telefon ile bilgiyi dosyadan alamaz.
- **Konsültasyon ve müdahil hekim/müdavi/sorumlu.** Hasta isterse başka hekimden konsültasyon isteyebilir ama buna hekim müdahale edemez.

Psikolojik ve Sosyal Yarar: Ailenin bilgilenmesi ve karara katılması ile güven ve hekimi kendisine daha yakın hissetmesi ile duyduğu endişeyi azaltıcı ve rahatlatıcı bir niteliği de olmaktadır. Kendilerine değer verildiği imajı güçlenmektedir. Yaşam hakkı gibi konularda sağlık personeli, hekim ile tartışsa bile, hekimin bebeğini kendisinden belirgin olarak daha çok değer verdiği gerçeğini zaman içinde bile olsa algılaması olabileceği düşünülmelidir. Hasta Hakları ve Savcılığa başvuruların sıklıkla nedeni olayın hukuk gözü ile de irdelenmesini arzulamak olmaktadır. Bilginin burada da sosyal etkisi belirgindir.

Bilgi vermenin usul ve esasları psikoloji/psikiyatri eğitiminde gözlenen esaslar içinde, kısaca onlara insanlık hakları, birey hakları ve bağımsızlığı temel alınarak olmalıdır. Sakın sen bilmezsin, sen anlamazsın gibi yaklaşımlar yapılmamalıdır, insanlık boyutunda olmalı, *Deontoloji Nizamnamesinde; hekim tıbbi yaklaşımı, insan sağlığına, hayatına ve şahsiyetine ihtimam ve hürmet göstermektir esasları* içinde olmalıdır.

BİLGİLENDİRME YAKLAŞIMI

Bilgilendirme/aydınlatma

- 1-SAĞLIK DURUMU (Hastalığın bebekteki durumu, oluşturduğu sorunlar)
2. HASTALIĞIN OLASI SEBEPLERİ (gelişimsel süreç ile ilişkili, fizyopatolojik durumun anlatılması)
- 3.TANI İÇİN TIBBİ GİRİŞİMLER (Rutin, her yatışta ve izlem sırasında yapılması gerekenler ile Hastalığın bebekteki durumunu, oluşturduğu sorunları saptamak için tanınal yaklaşımlar)
- 4-UYGULANACAK, PLANLANAN TIBBİ İŞLEMLER-TEDAVİLER (Tedavi (Tıbbi yaklaşım ve uygulamalar) seçenekleri ve bu seçeneklerin AMACI VE SAİKI/GÜDÜSÜ, olası İZLEMİ)
- 5-TIBBİ YAKLAŞIMLARIN ve İLAÇLARIN FAYDALARI VE OLASI SAKINCALARI (süresi, seyri ve tahmini sonucu ile rizikoları, aile öğrenmemeyi talep edebilir, prospektüsü okuması ve soruları olur ise sorması istenebilir)
- 6-ALTERNATİF TIBBİ YAKLAŞIMLAR ve USULLERİ (Medikal olmayanlar alternatif olamazlar, aynı tesir yapabilecek alternatifler sunulabilir, farklı eski-yeni tedaviler (Tıbbi yaklaşım ve uygulamalar) arası farklar)
- 7-HASTALIĞIN SEYRİ ve OLASI SEYİR, OLASI NETİCELERİ (Hastalığın bebekteki olası seyri ile olacaklar arasında belirgin fark olabileceği, durumundaki değişikliklerin iletileceği, gelecek ile oluşacağı net bilinmeyeceği, ancak öngörüler sunulabilir)
- 8.TEDAVİ SONRASI (Taburcu yerine eve, takibe gelmek üzere, kontrollere gelmek üzere çıkarılması, sağlıklı ise sağlam çocuk kontrollerine gelmesi önerilmelidir)
- 9-TEDAVİNİN KABUL EDİLMEME DURUMU (Haşam hakkı çerçevesinde ailenin ancak bebeğin sağlığı ile doğrudan etkin olmayanlarda tercih hakkı olmaktadır. Mahkemelerin aileleri haklı gören bir tane bile kararı saptanmamıştır. Hukuksal işlem, Hastane idaresi ve Polis ile Savcılığa iletmek gerekebilir, Aile Mahkemeleri karar verebilir) Hekim bilgiyi vermelidir, olumsuz kararda tutanak tutulmalıdır.
- 10.YENİDEN TIBBİ YARDIMA ULAŞACAĞI YER (Hastanın kontrolleri ve geleceği yer, poliklinik)
11. SORULAR ve AÇIKLAMALAR (Aileye serbestçe soru sorma hakkı tanınmalıdır, sorular ve cevaplar kaydedilmelidir)

Onam/Rıza formu

- 1-RIZA EHLİYETİ (özellikle rıza veren kişinin muvafakat verme yetkisi ve yeterliliği olmalıdır)
- 2-BİLGİLENDİRME ve RIZA KONUSUNU KAVRAMASI ("Bilgilendirilmiş Rıza Formunun" ne anlama geldiğini biliyorum)
- 3-BİLGİLENDİRİLDİKTEN SONRA RIZA VERİLEBİLİR (Tüm sorular sorulup, cevaplar alındıktan ve yeterli bulunduktan ve başka sorular olmadıktan sonra rıza alınmalıdır)
- 4-RIZAYI GERİ ALMA HAKKI (Sormak istediğiniz başka şeyler varsa sorun. Ne zaman isterseniz, hatta bu formu imzaladıktan sonra bile fikrinizi değiştirme hakkınız vardır, eğer olursa iletiniz)
- 5-ANLADIĞINI KABUL ETMESİ (Bana verilen bilgilerin tamamını anladım ve bunu ifade edebilirim)

6-ANESTEZİ KONUSUNDAKİ SORGULAR-RIZA (*Yapılacak işlemde önce anestezi ayırıcıları konusunda bir anestezi uzmanıyla konuşma fırsatına sahip olacağımı biliyorum. Yalnızca genel veya bölgesel anestezi yapılacak hastalar için geçerlidir*)

7-ÖNGÖRÜLMİYEN TIBBİ UYGULAMALAR VARLIĞINDA (*Önceden öngörülemez nedenlerle şu aşamada bilinmeyen bir tıbbi müdahalenin hayatımın kurtarılması veya sağlığıma gelebilecek ağır bir zararı önlemek amacıyla gerekli olması halinde bu tıbbi müdahaleye RIZA VERİYORUM*)

8-RIZA (a) Bilgi edindim, b) Tıbbi yaklaşımların, uygulama ve işlemlerin yapılmasını talep ettiğimi c) Öneriyi/işlemi kabul etmediğimi ve her türlü sorumluluğu yüklenemediğimi/sonuçlara katlanacağımı, ret etme gerekçem: _____)

9-KAYIT (*Hekim ve hasta arasındaki iletişim ve ilişki hukuksal zemine oturtmak için bilgilendirme ve rızanın yazılı veya görüntülü/ses kaydı gibi hukuken denetlenebilir boyutta olması gereklidir. Hangi bilgi verilmiş, hangi soru sorulmuş ve ne cevap verildiği şikâyet varlığında önemli bir evrak olmaktadır. Yasaların yasakladığı durumlar hariç, iletişim ve ilişkiler serbest nitelikte görülmektedir. Denetlemede zarar ve yasak dışındakiler bilimsel hastaya yönelik verilerin aktarımı ve tercihler olacağı için bunların yazılı veya kayıtlı olması önemlidir. Şikâyetlerin temelinde “bana yeterince bilgi verilmedi” şeklinde olduğu dikkate alınmalıdır.*)

KABUL EDİLEMİYEN/GEÇERSİZ RIZA

- Standart dışı:** Bilgilendirilmiş Rıza Formunun standartlara aykırı olması,
- Bilgi vermek zorunludur:** Bilgilendirme yapılmadan alınan rıza,
- Yaşam hakkına uygun olmalıdır:** Hasta haklarına ve yasalara uygun olmayacak şekilde alınan,
- Gebelik Haftası uygun olmalı:** Belli bir süreyi aşmış gebeliğin, tıbbi zaruret olmadan sonlandırılması için verilen,
- Ötenazi ve benzeri yaşam sonlandırma rızaları:** Ötenazi, DNRO (Do not Resüsitate = Resüsitasyon yapmayın talimatı) için verilen,
- Baskı, tehdit, eksik bilgilendirme ya da kandırma yoluyla alınan onaylar.** Rıza vermede zorlama olamaz, yasal açıdan alınamayan durumlar için, hukuk yoluna başvurulabilir ama zorlama yapılamaz.

Hekimin ve Diğer Çalışanların Sorumlulukları

- Tedaviden (*Tıbbi yaklaşım ve uygulamalar*) sorumlu hekim, hastanın bilgilendirilmiş onayının alınmasından doğrudan sorumludur.
- Hastayı bilgilendiren hekim ile tedaviden sorumlu hekimin farklı olmasını zorunlu kılan durumlarda, bilgilendirmeyi yapan hekim bu durumu hastaya anlaşılır bir biçimde açıklar.
- Bilgilendirme yapıldığının ve rızanın/onayının alındığının ispatı sağlık çalışanının sorumluluğundadır.

HASTA SORUMLULUKLARI

- Başvurduğu Sağlık Kurum ve Kuruluşunun Kurallarına Uyma Sorumluluğu:**
  - Hasta; başvurduğu sağlık kurum ve kuruluşunun hasta haklarına aykırı olmamak kaydıyla koyulan kural ve uygulamalara uymak zorundadır.
  - Hasta, varsa Bakanlık ve Sosyal Güvenlik Kurumunca belirlenen sevk zincirine uymalıdır.

- 3) Hasta; merkezi randevu sisteminden veya müstakil olarak randevulu hizmet veren bir sağlık kurum ve kuruluşundan sağlık hizmeti talep ediyorsa randevunun tarih ve saatine uyması ve değişiklikleri ilgili yere bildirmesi gerekir.
- 4) Hasta; sağlık kurum ve kuruluşunun donanım, araç-gereç, tıbbi cihaz ve malzemelerine gereken özeni göstermeli, zarar vermesi halinde verdiği zararları karşılamak zorundadır.

b) Çalışanlara Karşı Sorumlulukları:

- 1) Hasta, başvurduğu sağlık kurum ve kuruluşundaki tüm çalışanlara karşı saygılı olmak zorundadır.
- 2) Hasta, başvurduğu sağlık kurum ve kuruluşunun güvenliğinden sorumlu personelin talimat ve yönlendirmelerine uymak, genel güvenliği aksatacak hareketlerden uzak durmak zorundadır.
- 3) Hasta, kayıt kabul vb. idari işlemler sırasında diğer hastaların da haklarını gözetmek zorundadır.
- 4) Hasta; yakınmalarını, daha önce geçirdiği hastalıkları, yatarak herhangi bir tedavi görüp görmediğini, eğer varsa halen kullandığı ilaçları ve tüm sağlığıyla ilgili bilgileri tam, eksiksiz vermelidir.
- 5) Hasta; bilgilendirilmiş onayı alındıktan sonra tedavi, bakım ve rehabilitasyon süresince kendisine yapılacak her türlü işlem ve müdahalede sağlık çalışanları ile iş birliği içinde olmalıdır.
- 6) Hasta, başvurduğu sağlık kurum ve kuruluşunun genel temizlik ve hijyen şartlarına uymak, temizlikten sorumlu çalışana gereken kolaylıkları göstermek zorundadır.
- 7) Hasta, acil servise başvurması halinde hastalığının hayati tehlikeye yol açıp açmayacağı veya daha da ağırlaşıp ağırlaşmayacağı hususlarında sağlık çalışanınca verilen karara ve belirlenen aciliyet sırasına uymak zorundadır.
- 8) Hasta, hasta hakları veya sosyal hizmet birimlerine başvurması halinde gerçeğe aykırı beyan vermemekle yükümlüdür.

c) Tedavisi İle İlgili Önerilere Uyma Sorumluluğu:

- 1) Hasta; tedavisi ve ilaçlarla ilgili tavsiyeleri dikkatle dinlemeli ve anlayamadığı yerleri sormalıdır.
- 2) Hastanın; tedavisiyle ilgili önerilere uyum sağlayamama durumu söz konusu ise bunu sağlık çalışanına bildirmesi gerekir.
- 3) Hasta sağlık bakım ve taburculuk sonrası bakım planını beklendiği gibi doğru anlayıp anlamadığını belirtmesi gerekir.
- 4) Hasta; uygulanacak tedaviyi reddetmesi veya önerilere uymamasından dolayı doğacak sonuçlardan kendisi sorumludur.
- 5) Hastalar, sağlık çalışanlarından tıp mesleğinin etiğine, ilgili mevzuata ve toplum ahlakına aykırı taleplerde bulunamazlar.

d) Diğer Sorumluluklar:

- 1) Hasta; sağlık, sosyal güvenlik ve kişisel bilgilerindeki değişiklikleri zamanında bildirmek durumundadır.
- 2) Hastalar somut olay ve belgelere dayanmaksızın sağlık çalışanlarını ve kurumlarını yıpratıcı şekilde kamuoyu önünde hakaret ve suçlayıcı beyanatta bulunamazlar.

- 3) Hastalar ziyaretçilerini, sağlık kuruluşu tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde kabul etmelidir.
- 4) Hastalar genel sorumlulukları kapsamında; kendi sağlığına dikkat etmek için elinden geleni yapmalı ve sağlıklı bir yaşam için verilen tavsiyelere uymalı, basit durumlarda kendi bakımlarını yapmalı ve uygunsuz kan ya da organ bağışında bulunmalıdır."

Bazı terimler net olarak tanımlanmalıdır:

a) Bilgilendirme; Hastalık hakkında bilgi vermek değil, hastanın sağlık durumunu anlatmak, aileye açıklamak olarak tanımlanmaktadır ve bu açıdan AYDINLATMA yaklaşımı daha net olayı belirtmektedir,

b) Onay, onam ve rıza;

Onam Etik olarak rıza yerine kullanılan bir kelime olup, hukukta tanımlaması yoktur.

Onay hukuk temelinde uygun olan ve yasaklanmamış yaklaşımın kabulü, izin verilmesidir,

Rıza; bireyin, ailenin otonomilerini kullanmaları, serbest kararları ile talep etmesi, resmi arzu etmesi ve istemesidir. Bu talep hukuka aykırı ve zarar oluşturma temelinde ise hekim onaylayamaz, TCK (280) ısrar edilmesi ve zorlanma durumuna göre suç duyurusunda bulunmalıdır.

Müsaade etmek; rıza ile eşdeğer olarak ele alındığı gözlenmektedir, ancak bu kapsamda olmayıp, onay ile aynı kapsamda olabileceği dikkate alınmalıdır.

Bilgilendirme/Algılama metotları

Sadece bilgi vermenin ötesinde bu bilginin işlevsel olması ve algılama ve bilinçlenme açısından eğitim metotları temelinde yaklaşımlar ve sorumluluklar tanımlanmaktadır.

Bilgi ile verinin ardışık olarak sunulması

Şekil 1.2.

TEORİK ve PRATİĞİN ARDIŞIK

YAPILMASI: Unutma faktörü dikkate alınarak, bir konunun hemen arkasından aynı konunun/tedavi/işlemin uygulaması yapılmaktadır.

Bilgi ile verinin birlikte sunulması

Şekil 1.3.

TEORİK ve PRATİĞİN BİRLİKTELİĞİ:

Konunun işlenmesi sırasında uygulamanın gösterilmesidir. Anlatım arkasından pratik/uygulama/tedavi/işlem gelmektedir.

Bilgi ile verinin bağlantılı olarak sunulması

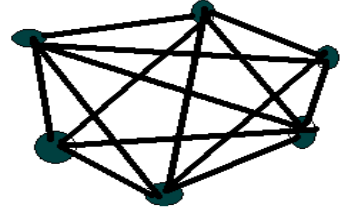
Şekil 1.4.

ZEBRA TİPİ KONU İŞLEME: Uygulama işlem içinde yapılmaktadır. Konular arasında ilişki kurulmaz. Her hoca aynı küme (komite) içinde, benzer konuları kendi açısından anlatmaktadır. Analiz ve sentezi öğrenci yapması beklenir. Yeterli olamamaktadır.

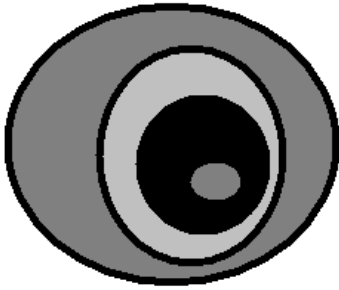
Bilginin birçok tıp bilimi konuları ile bağlantılı olarak sunulması

Şekil 1.5.

ELMAS TİPİ (YUMAK) ETKİLEŞİM: Konular arasında ilişki kurulması: Konular birbirleri ile ilintili anlatılmaktadır. Bir konuyu 2–3 hekim anlatır. Konular panel şeklinde (olgu sunumu, problem çözmeye dayalı değildir) anlatılarak, karşılıklı yorumları ve değerlendirmeleri oluşur.

Bilgi ile verinin basamaklı olarak, olgu temelinde sunulması

Şekil 1.6.

SOĞAN ZARI EĞİTİMİ: Konular bir olgu temelinde alınır. Öncelikle aynı olgu, temel tıp bilimleri (biyokimya, pato-fizyolojik) açısından değerlendirilir. Her bir birim aynı olguyu kendi açısından yorumlamaktadır. Olgu kademe kademe (soğan zari gibi) irdelenmektedir. Konular tam anlamıyla birbirleri ile ilintili değildirler. Ortadaki halka olgu sunumudur. Halkalar işlenen konuları gösterir.

Bilgi olgu temelinde farklı sorumluluk/bilim dalları ile tümünün vaka bağlantılı olarak sunulması

Şekil 1.7.

ÖRÜMCEK AĞI EĞİTİMİ: Bir olgu temelinde, konular arasında ilişki kurulmakta, çeşitli bakış açılarına göre (soğan zari) irdelenmekte ve tek bir değerlendirmenin, tüm yorumları etkilemesine olanak sağlanmaktadır. Ortadaki daire olgudur. Halkalar konuların işleme sistematüğini, dıştaki halkalar ise bilim dallarını temsil eder. Tüm konular olgu temelinde birbirleri ile iletişim içindedirler.

Sonuç

Bilgilendirmenin olgu ve veri temelinde, tüm sorumlular ile birlikte verilmelidir. Hekim tıp bilimini, hemşire bakım bilimini, eczacı farmakoloji ve ilaç bilimi ile ayrıca sorumluluk taşımakta/hastalığın konusuna göre hukuksal yapılanma sağlanmalıdır.

Bilgi, bir bakıma eğitim metodu, bireye göre yapılanmalı, kişinin algısına göre yapılanmalı, uyarlanmalıdır. Genel klasik yaklaşımın algı oranı düşük olup, bilgi vermenin ötesinde, hekim algılama boyutunu da irdelemelidir.

Örneğin PDA kapatılması konusunda çocuk kardiyojoloji uzmanı ile Çocuk Kalp Cerrahisi görüşleri oluşturulur ve karar ise Neonatolog omuzlarındadır. Burada Yaşam Hakkı temelinde olmadığında da ailenin rızasının önemi de unutulmamalıdır. Sorumluluk; aile, müdavi/sorumlu/hastaya bakan hekim ile konsültan/danışmanlık farklı boyutlarda olmaktadır.

M. A. Akşit Koleksiyonundan

Algı

8

Bakmak, Görmek *

M. Arif Akşit***, Zeki Ermiş**,

*Eskişehir Acıbadem Hastanesinde Katarak Ameliyatı sonucunda oluşan farkındalık

**Prof. Dr. Pediatri, Neonatoloji ve Ped. Genetik Uzmanı, Acıbadem Hast., Eskişehir

***Uzman Dr. Göz Hastalıkları, Acıbadem Hastanesi, Eskişehir

Engelli olarak görme yeteneğinizin bozulması ve sonra yeniden görmeniz birçok algıyı da burada size hatırlatmaktadır. Bu algıyı, bakmak ve görmek olarak iletmenin bir paylaşım olacağı, farkındalığın sorgulanması boyutu düşünüülerek bu Ünite yazılmıştır.

S ağılığın; sadece sağlıklı olmanın ötesinde olduğu, var olduğumuz şeyleri algılamak, ondan yararlanmak ve anlamını yaşamak önemli olmaktadır.

Görmenin bozulması ve yeniden düzelmesi ile nelere sahip olduğumuzu algılayarak, görmenin önemine farkına vararak, prematüre retinopatisi de akla gelmektedir.

Bu Bölümde, farkındalık kavramı ile **sorun, kusur ve engelli olan bireyler** temelinde bakma ve görme yaklaşımı yapılmaktadır.

Özet

Bakmak ve Görmek

Amaç: Sorun, kusur ve engelli olan bireyler açısından görmeyen veya görme sorunu olanların durumlarını algılamak, farkındalık konusunda bir yaşanan olgular ile düşünce yaklaşımı yapılmıştır.

Dayanaklar/Kaynaklar: Kişisel görme sorunları temelinde yaklaşım yapılmıştır.

Giriş: Görme ve bakma konusunda bazı vurgular yapılarak değerlendirme yapılmaktadır.

Genel Yaklaşım: Görme kusuru olan durumlarda oluşan bakışlar ve düşünceler değinilmektedir.

Yaklaşımlarda bazı boyutlar, 1) Görme kusur olması ile farklı anlamlar oluşur; a) dört-göz ve gözlük ile bir engelli görünümü ile b) daha bilgin görünüm yanında c) net görmenin bireyi başarılı yapma algısı, 2)

Görmeme durumunda düşülen a) sosyal yetersizlik ve b) artık gönül gözü boyutuna girerken, c) net engelin kalkması ile oluşan eşitlik ve d) insan olmanın önemli olduğu algısı ile Evreni farklı görmek, 3) Görme ve bakma algısı ile a) sevgi temelini önemi ve b) Prematürelere bir ışık görme boyutu kazandırmanın bir farklı yaşamı sağlama algısı ve c) görme ile bakma farkındalığının irdelenmesi yapılmaktadır.

Yaklaşım: Bireylerin görme ve bakma farkındalığı ile sevginin değerini algılamaları vurgulanmaktadır.

Sonuç: Bakma ve görme farkındalık boyutu olarak önemli bir duygudur.

Yorum: Gözlerimizi bir süre kapatma ile görme ile bakmanın düşünsel algısı konusu önemi belirgin boyuta çıkılabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Farkındalık, bakma ve görme

Outline

Looking and Seeing

AIM: The person with; Impairments, Disabilities and Handicaps, concerning on seeing and being blind, perceive their status, the awareness to see, the thoughts on by personal experience-based situations.

Grounding Aspects: Personal experiences and opinions are the main entity to discuss.

Introduction: Some indications are taken in notice for viewing and keen-sighted awareness.

General Approach: Some concepts on vision problems are discussed as: 1) At myopia; the using glasses thus, changing the appearances; a) from other's perspective disabled sight/four-eyes person! b) intelligent looking one and c) success cause of ability to see, 2) socially recurring as unsighted by cataract development a) to clear seen one, thus, b) considering the insight perception, c) equality at Humanity, d) perceive the Universe from third eye, 3) the consciousness at alive and affectionate perspective by love, 4) by in advance the seeing at preterm retinopathy conditions.

Conclusion: The perceive for looking and seeing, awareness by mind and insight is the prime factor, with love. Looking and seeing, under awareness to be human kind, is prime important.

Key Words: Awareness, looking and seeing

Giriş

İnsan olarak acaba baktığımızı görüyor veya algılıyor muyuz dersiniz! İnsan algısında olanı kavramaya yakındır. Labrador retriever köpeğiniz varsa, onun karakteristiklerini bilerek, gördüğünüzün gerçek ırk veya kırma olduğunu algılayabilirsiniz, beklenen davranışı ile kalça çıkması gibi bazı sorunlarını da oluşmaması için dikkat edersiniz.

Kazakistan gezisinde hastanede hasta gösterip, bir bilgi vermeden tanıyıp tanımayacağım sorgulanmaktaydı, nede olsa Pediatri Profesörü ve Neonatoloji Uzmanı idim, Ventilatorde, belirgin prematürel bulguları olan, pulmoner dismaturasyon nedeniyle, ağır Ventilatorde ve kalp yetmezliğinde idi. Diğer gösterilen ise mikrosefali ve epileptik atakları olan ve dejeneratif beyin hastalıklı çocuktur. Bana göre belirgin iken, onlar ise tanı koymakta zorlanmış olduklarını belirttiler.

Bilen ve tecrübeli olan için açık iken, diğeri için zorluklarla doludur.

Okumak

Kazakistan'da bir bakkalda makarna üstünde yazı dikkatimi çekti. Hepsi Kiril Alfabesinde yazılmış olmasına karşın, Rusça, Özbek ve Kazak olanlar farklı idi. Sordum, okuyamadıklarını ve anlayamadıklarını söylediler. Kazakça ve Rusça eğitim dili olduğu için biliyorlardı. Doğru veya yanlış ama, Ülkelerin haklarının birbirlerini anlamasını diye olduğunu belirttiler.

Kazaklar ile Türkçe konuştuğumuz kelimeler elbet var ama vurgular farklı. *Merhaba* bize göre selam, onlara göre *benden size bir zarar gelmez* şeklinde idi.

Ahmet Yesevi Türbesinde evli bir çift resim çektiriyordu ve ben gidip onları kutlamak istedim. Niye diye sordular, bir alış, veriş veya istediğim olup olmadığını sordular. İnsanlar kardeş değil mi, mutluluğunuzu paylaşmak istedim dedim. Siz nereden geldiniz dediler ve Türkiye deyince o zaman algıladılar, karşılık olmadan kutladığımı kabul ettiler.

Ürün yetişmediği söyledikleri boş alanlara domates ekilse zengin olur dedim ve beni ancak Türkiye'den gelen ziraat mühendis anladı ve de tastık etti. Tarımı kurtarma sohbeti yaptık.

Bakma ama Görememe

Bazı ortamlarda baktım ama göremedim ve bunlar ile farkındalığı yaşadım.

Miyop olmamın fark edilmesi

Orta okulda tahtada yazılanları okuyamaz oldum. Bunu aileme söyledim, ancak abarttığımı sandılar, ablam gibi gözlük takmak istediğimi düşündüler. Sonunda Göz Hekimine gidince, eksi bir derece miyopmuşum. Sonuçta gözlük takmam gerekti. Kalın plastik, bakalitten siyah çerçeveli gözlüklerden taktım. Ben net gördüğüm için mutlu iken, ailem ise endişeli idi. Sonuçta başarı durumun iyileşti, ben rahat edip, sosyal olarak, çocuklar arasında alay konusu olmadığım için onlar da alıştılar.

Bu dönemde görmemenin başarı ile doğrudan bağlantılı olduğunu ve dört göz algısı yerine net görmenin benim ile ilgili olduğu, etraftakilerin bakış açısının ise önemli olmadığını fark ettim. Onlarla eşit olmuş, görebiliyordum. Oyun da oynayabiliyordum ve gördüğüm için daha başarılı idim.

Daha sonra güzel gözlük ile alim görünüş ile bir beğeni alabileceğimi de fark ettim. Kısaca miyop olmanın bir kusur olarak başarısızlığa iterken, diğer taraftan da bir menfaat boyutunu yaratıldığını gördüm. Eğer sizde var olup olmaması değil, ben, benim benliğim önemli, eşit olmak önemli, varlık, insanlık boyutu önemli dedim. Artık gözlük ile bütünleşmem gerekti ve bütünleştirme, çevrenin algısı, beğenmesi veya yer, yer ve ayırmacılık yapmalarını boş verip, kendime baktım. Artık insanlığın eşit ve aynı haklar için geçerli olduğu, sorun, kusur ve engelli olanların eşit boyuta getirmeleri ile insanlık boyutunun oluşabileceğini fark etmiş, algılamış oldum.

İkinci Aşama: Gözlük Kırılması

Gözlüğünüz kırıldığı zaman ve eksi altı derece olunca, bir bakıma birden dünyanız değişiyor. Başka gözlük bulamadığımız için artık bir süre başka bir boyutta oluyorsunuz. Bu açıdan bir hayal dünyası ve bir boşlukta oluyorsunuz. Evrenin reel olmadığı, artık farklı boyutların olduğu, sevgi ve diğer faktörler öne çıkıyor. Çünkü artık yanınızda sizi tutan ve yol gösteren birine gereksinimine ihtiyacınız var. Bu ilişki ve iletişim istiyorsunuz ve tek bağına da sevgi olmasını arzuluyordunuz. Bu durum size **sorun, kusur ve engelli olan bireylerin** gerçek ihtiyacının sevgi olduğu, insan sevgisi olduğunu fark ediyorsunuz. Etik ilkeler daha fazla dikkatinizi çekiyor ve engelli olmak değil, sevgisiz olmanın yaşanılmayacak bir boyut olduğu fark ediliyor. O dönemlerde kırılan cam ancak haftalar sonra gelmekte idi ve oldukça pahalı olduğu unutulmamalıdır. Kalın camlar, kalın çerçeveler içinde olmak bile özlenen olmaktaydı.

Üçüncü Aşama: Katarak ve lens takılması

Gözler artık görülmez oluyor, artık beyaz ve detaylı renk yok, düz mat renkler oluyor ve netleşmiyor. Gözde de basınç, glokom riski, oluşmaktadır. Görmek artık gözlük ile olanaksız olmaktadır.

Bu dönemde akla gelenler: 1) Aşık Veysel korneada oluşan leke ile görmediği anlaşılınca düzeltme teklifine, ben dünyamı kurdum, bunun bozulmasını istemiyorum, farklı evrende ben ne yapayım demiştir. 2) Baktığımız kendimiz ayna hayalimiz, adımız bile tersten okunuyor. Gerçek ile görünenin farklı olduğu, ne kadar zorlarsanız zorlayın, istediğiniz bilgiyi alın, artık gerçek görüntüyü göremiyor, netleştiremiyorsunuz. Aşık Veysel gibi görmemek mi, yoksa akıl ve gönül ile görmek mi tercihi öne çıkıyor. Gözünüzü kapatın ve öyle iletişime geçin ve ona göre karar verin veya gönlünüz ile hayran olun.

Prematürelerin Görmesini sağlamak

Bir başka durum: 3) Prematüre bebeklerin retinalarında başlıca üç halkada kanlanması olmaktadır. Özellikle ikinci ve üçüncü alanların kanlanmasının bozulması, damarlanma ile prematüre retinopatisi gelişmekte, lazer ile damarlar yakılarak genişleme önlenmekte ve gelişim ile üç boyutun da takibi ile görme sağlanmaya çalışılmaktadır. Bir ışık bile retinanın alması, bir görme ve daha sonra tam görmeyen olursa bile bu algılamının yaşamdaki önemi kaçınılmaz olduğu algılanmaktadır. Artık bu konu daha öne çıkarılmaktadır.

Katarakt ameliyatı olunmasa bile, gönül gözünü açmak, daha felsefi düşünme boyutunu gündeme getirmektedir. Acaba ben kendimi tanıyor muyum, her gün gördüklerimi acaba farkında mıyım soruları gündeme getirilmektedir.

Ben artık net görmek değil, pembe görmek, iyilik ve güzellikleri görmek istiyorum havası oluşmaktadır. Bunun çözümünün içinize, aklınıza sevgi doldurma olacağı algısı ile yaşamınızı değiştirmeniz gerekmektedir.

Katarakt Ameliyatı Sonrası

Ameliyat olduktan sonra ise, artık kırk yıllık dostun olan gözlükten uzaklaşmak zor olmakta, yataktan kalkınca gözlük yine aranmaktadır, eliniz boşlukta kalmaktadır.

Bir farklı boyut, çok fazla beyaz ve aydınlık olduğu, insanların yüzlerinde tek değil, farklı renkler ile pembelerin oynaştığı görülmektedir. İnsanlar artık daha güzel ve değişmişler, onlardaki ifadeler daha belirginleşmiştir.

Hafif makyaj artık algılanabilmekte, gençler daha bir güzellik örneği olmaktadırlar.

Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin engelinin kalkması değil önemli olan, insanlık ve dostluk temelinde, sevgi yolunda olmak, sevmek ötesi sevilme arzusu olmaktadır. Engel düzelse bile, masal gibi, hayal gibi kabul edilebilir olamamaktadır.

Görmek

Artık görmenin gözle olmadığı, olamayacağı daha net anlaşılmaktadır. Göz sadece bir araçtır, önemlidir ama, bakmanın boyutu, bakmayı kavramalıdır. Kötü şeylerde gözleri kapatmalı, gözü bile yormamalıdır. İyilikleri ise daha iyi görmek için gözleri daha açmak ve daha iyi algılamak gerekir.

Yeni neslin ne kadar güzel olduğu, sadece görüntü ile değil, gönülleri ve kalpleri bozulmamış, başlarına gelen olayların onları soğutmadığı, daha mutlu ve geleceğe ümitle bakmaları bizleri ne kadar mutlu kılmaktadır.

Prematürenin görmesini sağlamak

Bir prematürenin görmesi ötesinde, onun anne elinin değmesini ve algılamasını sağlamak, baktığı zaman annenin o yuvarlak yüzünü görmesi ve insanın sevgisini algılamasının önemi daha iyi fark edilmektedir.

Sonuç

Göz hekimleri sadece görmemizi sağlamıyorlar, bizi görme ve görmeme sorgularını sormamızı ve bir insanlık boyutuna getirerek, acaba gördüklerimiz gerçek mi boyutu oluşturmaktadırlar.

Bu Evren görmeye, bakmaya değer mi? Ortada birçok sorun ötesi, kirli, pis durum varken neye ve niye bakıyoruz sorgusunu sorarken, birden güzellikleri, doğayı, insanları ve gülüşleri görüp, hayran ve sevgi dolu olmak algılanmalıdır.

Basit olarak gözümüzü kapatalım, görmeyelim, sadece duyma ve dokunma ile yapılan, bize gözümüz önüne görüntüsü gelmektedir. Gülen bir yüz, yaşamın temel amacı olmaktadır. **Sorun, kusur ve engelli olan bireylerin duygu, düşünce ve algılarının farkına varmak için lütfen, biraz uzun süreli gözünüzü kapatın, hatta tavsiyem bir bez ile bantlayarak, fazla değil on dakika yaşamaya çalışın.**

Okumak, eğitim almak ise farkındalığı arttırma amacını oluşturmalıdır ki bunun metodu da sevmek ve düşünce boyutu ile sevgiyi geliştirme olmalıdır.

Görme, bakma ve algılama farklı ama bütünleştirilmesi gerekli bir boyuttur. Temel metodu da sevgidir, sevmedir. Görmeyi sağlayan her birey bir melek olmaktadır, melekleşmektedirler.

M. A. Akşit Koleksiyonundan

Her birey tek, eşsiz, emsali olmayan,
olmayacak ve bağımsız, insan olarak bir
varlıktır.

Her Bireyin İnsan (Homo sapiens, sapiens) olarak eşit hak ve özgürlüklere sahip olması, doğal bir varlık hakkı olarak oluşturulmalı, sağlanmalı, korunmalı, gözetilmeli ve destek olunmalıdır.

Bireyin sıfatları değil doğrudan ad ve soyadı yeterli olmalıdır. İnsanların varlık ve kimlik bilgileri olarak adları ve kayıt numaraları gibi tanımlamalar dışında başka bir sıfatın veya tanımlamanın yapılmaması gerekir. Fiziksel özellikleri, cinsiyeti, ırk ve kültürel, vatandaşlık boyut dahil, eğitimi, sosyal, politik ve her türlü tanımlamaların insanları gruplandırma ve sınıflama yaratacağı için, ayrıca belirtilmesi yasal ve etik açıdan gerekmedikçe belirtilmemelidir. Her bireyin durumu, inancı kendine, bizimki de kendimize ait olmalı, saygı, gizlilik ve bireyin özellikleri, mahremiyeti içine alınmalıdır. Tüm evrensel İnsan Hakları kapsamındadır.

Örneğin; kadın ve erkek yaklaşımının bir dayanağı, gerekçesi olmalıdır, insan yaklaşımlarında anlamı olamaz. Bir hekim sosyal anlamda cinsiyetsizdir. Kişiler arasında cinsiyete dayalı bir ilişki olmadıkça tanımlanmaması gerekir.

Varlık olarak hepimiz atomlardan oluşmaktayız, aynı doğa kanunlarına tabiyiz, eşitiz. Bu Evren’de canlı varlıklardan biri olarak, cansız oluşumlarında temel yapı maddesi olan atomlardan oluşan, Homo sapiens, sapiens denilen bir tek tür olarak, mevcudiyetimizi sürdürmekteyiz.

Oluşan yapı, belirli bir genetik, çevresel, farklı etkileşimler ile tek hücreden gelişmekte, bir değişim boyutu geçirmektedir. Bu değişim boyutu, intrauterin olarak çeşitli canlı varlıkların gelişimine benzer olsa da her bir insan kendisine özgü oluşum temelli bir gelişim sürecini geçirmektedir. Gelişimsel olarak anne ve babadan gelen genetik yapının, karakterlerin kendisine özgü yapılanması ile, bu Evrende tek ve özel, özgün bir yapı oluşturduğu, anormal yapıların, anomalilerin ve bozukluklarında bu değişim ve gelişimin doğal yapısı gerektiği de gözlenmektedir. Anomalilerin bir kısmı, yaşamsal boyuta gelmeyenlerin intrauterin veya doğduktan sonra ölmekte veya çeşitli tıbbi yaklaşımlara gereksinim duymaktadırlar. Hangi düzeyde olursa olsun, tüm canlı doğanların, sorun, kusur, engelli olan veya prematüre gibi uzun süreçte bakım gerektirenlerin olması, oluşması bu varlık, var oluşun bir doğal sonucudur. Yadırganacak bir boyutu da olamaz.

Engelli veya herhangi bir şekilde tanımlama ayırmıcılık olarak insanlık suçu kavramında ele alınmalıdır.

Hangi düzeyde olursa olsun, anomaliler ve engeli olanların tanımlanması ayırmıcılık ve onları sınıflandırma niteliğindedir. Görme engelli olan bir kişi ile iletişim ve ilişkilerde, onun yapamayacağı boyutlar, yazı ve şekiller ile bir boyut yakalamanın anlamı olamaz. Aynı şekilde iki aylık bir çocuğa matematik sorusu sormak ve dün, bugün ve yarın gibi zaman kavramlarını da belirtmek anlamsız olacaktır. Sorun bireyde değil, onu soran kişide ve zihniyettedir. İnsanlık boyutu, kişilerin, fiziksel, ruhsal insanlık, maddi, manevi, sosyal, kültürel durumları ile ilgilenmemeyi gerekli kılar. Sadece iletişim ve ilişkilerde etkinlik ve yeterlilik açısından özel ve özgün yaklaşımı gerekli kılar. Bunun basit boyutu da sevgidir, birey olarak, haklara saygı temelinde, insanlık açısından karşılıksız bir sevgi olmalıdır.

Her birey tüm insanlık haklarına sahiptir; insanlık hakları sağlanmalı, desteklenmeli ve uygulanmalıdır.

Homo sapiens, sapiens olarak aynı tür boyutunda, bireyin özgürlüğü, bağımsızlığı temelinde, canlı olmasının anlamı olarak, tüm insan hakları sağlanmalıdır.

İnsan Hakları, doğal, doğrudan kazanılan korunması, gözetilmesi ve sağlanması gereken boyuttur.

Engelli veya herhangi sosyal, ekonomik, kültürel, medeni durumu, politika, inanış, fiziksel özellikleri ile çevresi dahil olmak üzere, ayırmıcılık yapılmaması gereken bir durumdur. Örneğin; bir insanın günlük sıvı gereksinimi, yaşına, kilosuna ve hastalık gibi bazı özel durumları dışında aynıdır. Ancak bireysel farklılıklar nedeniyle metabolizmasına bakılarak, aldığı, çıkardığına göre yaklaşım yapılır. Böbrek yetmezliği gibi durumlar yine farklı yaklaşımı gerekli kılar. Buradan da görüleceği gibi, yaklaşım farklılığı, bireyin fizyolojik ve fizyopatolojik durumuna bağlıdır, diğer tanımlamaların yeri olamaz.

Engelli olmak, bireyin tercihi olmadığı, kaza ve diğer sorunlar ile oluşması da söz konusu olacağı için, gelişen bir kavram olarak bakılmalıdır.

Engellilerin engelinin olup olmaması, bunların tam tedavi edilip edilmemesi, insan olarak eşitlik kavramından uzak olamaz. İnsanlık ve insan haklarına sahip olabilmek için, Homo sapiens, sapiens olmak ve canlı bir varlığının olması yeterlidir. Sadece engeline göre özel ve özgün yaklaşım, özellikli eğitim ve uygulamaların gerekli olduğu bilinmelidir.

Engelli veya özellikli bir sorunu olan birey, birey, aile veya toplum değil, insanlığın bir değeri olarak görülmelidir. Her birey tüm insanlığın değeridir, bu onların kendi başlarına yeterli ve yetkin olması ile değil, canlı bir varlık olması yeterli bir gerektir. İnsanlık bir insanlık onurunun temsilcisidir.

Kişiler veya insanlık boyutunda insan haklarını bireysel savunular, serbest kendi seçimlerini yapma, bağımsız ve özgürlükleri, bireysel özerliklerinin en üst düzeyde tutulması önemsenmelidir. İnsanların bir temsilcisi olarak sosyal yapıda yerlerini almaları, ayırmıcılık yapılmaması, etkin ve verimli olmasının sağlanması gereklidir. İnsanları kadın, erkek gibi ayırımı bile kabul edilebilir olamaz.

Tüm insanların engelli veya herhangi bir tanımlı olsa bile insan olarak; bilinçlenmeli, insanlık açısından farkındalıkları olmalıdır, bunun birey kadar tüm insanlık, toplum ve kamu, kurum ve kuruluşları için geçerlidir. Bireyin doğal hakkı olarak eşitlik sağlanmalı, oluşmadığı durumda da insanlık suçu olarak ihbarı zorunlu hukuksal durum olmaktadır.

